ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2
MARDI
2 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 17·986 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 17.986

ԱՌԱՏ ՁԻԻՆ ԵՒ ԱԻԵԼԻ ՅՈՒՐՏ

ՀՐԵՏԱԿՈՉՈՒԹԻՒՆ ՏԱՈՒԶ ԵՒ ԼԱՉԻՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 1-ին, Երեւանէն մեր առած լուրերու համաձայն, կացութիւնը բարելաւուած չէր: Փոքր քանակութեամբ կաղ պէտք է մտնէր Հայաստան չնորհիւ այն -- առժամեայ -- երկրորդ դիծին որ հաստատուած էր: Ելեկտրականութիւնը միայն 2 ժամ կը տրուէր եւ նախորդ երկու օրերու առատ ձիւնէն ետք, կրկին ցրտած էր եւ գերոյէն վար 5-ի չուրջ էր Երեւանի մէջ:

Իմբակոծութիւններ չարունակուած էին կիրակի օր, վաղ առաւօտէն Լաչինի հայկական դիրքերու վրայ, նաեւ իրիկունը ժամը 19·30-էն 21·30 Լաչինի հարաւային մասը: Հայկական կողմը երկու մեռեալ եւ ութ վիրաւոր ունէր, մինչ Ադրբեջանցիներու կորուստները չատ մեծ էին:

Գնդակոծումներ եղած էին նաեւ Տաուշի չրջանը, կարմիր Աղրիւրի վրայ:

***

Հայաստանի Մորմոնական Եկեղեցին կը չարունակէր քննարկել տնտեսական ծրագիրը եւ պիտանէն՝ Հաւանական կը նկատուէր երկուշաբթի առաւօտ, որ նոյն օրը, Մորմոնական Եկեղեցիի մէջ երկու նախագահ Լիւոն Տէր -- Պետրոսեան:

Ըստ բնապահպանութեան նախարար՝ Կարինէ Դանիէլեանի, Հայաստանի տարածքին վրայ մէկ միլիոն ծառ կտրուած է, 50 հազարը միայն՝ Երեւանի մէջ:

***

Քանի մը օր է Հայաստան կը գտնուի Ռուսաստանի սահմանապահ զօրքերու ներկայացուցիչներու խումբը զննութեամբ գնդ· Վիկտոր Եկորովի: Այցելութեան նպատակն է ուսումնասիրել Իրանի եւ Թուրքիոյ հետ Հայաստանի պետական սահմանի պահպանութեան ապահովութեան հարցերը: Պատուիրակութիւնը ընդունած է Վազգէն Մանուկեան:

ՄԱՄՈՒԼ

«L'ARMENIE PARAIT AUJOURD'HUI A BOUT DE SOUFFLE : ELLE AGONISE»

Այս խորագրով է որ կ'արտայայտուի Փետրուար 1-ի «Լիպր Պելժիք» օրաթերթին մէջ, Մոսկուայի իր քաղաւեղեակ թղթակիցը՝ Բորիս Թումանով: Ինչ որ կը նկարագրէ, նորութիւն չէ մեզի համար, բայց չի զգրիր խորապէս ցնցիչ ըլլալէ: կը խօսի նաեւ անճնասպանութիւններու մասին, որոնց թիւը օրէ օր կ'աւելնայ: Հակառակ բնակչութեան պարզած թըմբուած պատկերին, ժողովրդական ինքնաբուխ ապստամբութեան մը սպառնալիքին դիմաց, կը թուի որ կառավարութիւնը կացութեան բնաւ տէրը չէ եւ յոյսը դրած է միջազգային հաւաքականութեան եւ մասնաւորի Ռուսաստանի միջամտութեան վրայ:

***

Ցունուար 31-ի իրիկունը, ֆրանսական հեռատեսիլի 6-րդ կայանի լուրերու յայտարերին մէջ «Խափուտ փուռ լ'Արմէնի»ի անունով՝ վերապատուելի Ռընէ Լեւոնեան պարզեց Հայաստանի աւելի քան աղէտալի վիճակը եւ չեչտեց անոր օգնութեան ձեռք մեկնելու անհրաժեշտութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՍՆԻԱ

ԺԸՆԵՒԻ ՁԱԽՈՂՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ ԻՆՉ ԿՐՆԱՅ ԸՆԵԼ ՄԱԿ-Ը

Ժընեւի մէջ, Սայրըս Վէնսի եւ Լորա Օուընի խաղաղութեան ծրագիրը ձախողեցաւ ինչ որ անակնկալ մըն ալ չէր: Այժմ, ամէն ոք յոյսը կապած է Ապահովութեան Խորհուրդին: Մեծամասնութեամբ մահմեդական պոսնիաք կառավարութիւնը կը գտնէ որ իր ներկայ ձեւին մէջ, Ժընեւի ծրագիրը կը նպաստաւորէ, նոյնիսկ կ'օրինականացնէ յարձակողին յառաջխաղացումը: Միւս կողմէ, Պոսնիոյ Սերպերու պետը յստարարած է թէ ընդհանուր կէտերու մէջ, ծրագիրը ընդունելի է, բայց Գարատցիչ հանրաքուէի կ'ուզէ դիմել, ինչ որ անհեթեթ գաղափար մըն է Լորա Օուընի համար: Այս ժողովին, Օուըն կը ներկայացնէր եւրոպական Համագործակցութիւնը եւ Սայրըս Վէնս ալ ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչն է: Ի վերջոյ, այս երկու լիազօրները համակերպեցան իրենց ծրագիրը երեք բաժինի վերածելու աւելի հաւանական դարձնելու համար անոր յաջողութիւնը: Այսպէս ան կը կազմուի նախ սահմանադրական ծրագրէ մը, ապա աշխարհագրական կտրատումէ մը, հուսկ՝ զինուորական մասը: Միայն Սրեպրենիցան են որոնք ամէն ինչ ընդունած են: Այժմ, Նիւ -- Եորքի մէջ է որ փորձ կ'ըլլայ երկրորդ կեանք մը տալու Ժընեւի:

Իրաց այս կացութեան մէջ, տեղւոյն վրայ կռիւները քիչ մը աւելի սաստկացած են: Շաբաթ, Ցունուար 30-ին, ռմբակոծութիւններէն 20 հոգի եւս մեռած են Սարայեւօ: Մէկ օրուան մէջ, ՄԱԿ-ի դէտերը հաշուած էին որ 595 հրթռիռներ նետուած էին սերպ դիրքերէ: Ասոր դիմաց, 133 էր միայն փոխադարձ հրթռիռներու թիւը, պարզապէս զինամթերքի չգոյութեան պատճառաւ: Զոհերու մէջ, մեծ թիւով կիներ կան: Բազմաթիւ կիներ ալ Թուրքիա ապաստանած են, ուր կը պատմեն իրենց ապրած օրերը: «Ֆիկառօ» կ'արձագանգէ ասոնց վկայութեանց: Մէկը կ'ըսէ թէ Ֆոսայի մէջ, բոլոր կիները, աղջնակներն ալ 12 տարեկանէն սկսեալ բռնաբարուած են: Մայրերը կը բռնաբարուէին մանուկներու աչքերուն առջեւ, որոնցմէ ոմանք կը խելագարուէին:

Այս ամբողջը, հա՞րկ է կրկնել, 1993-ին կը պատահի Եւրոպայի պորտին վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ, ընտրապայքարը մեծ թափ կը ստանայ մանաւորաբար չաբաթավերջերուն: Այսպէս, Կիրակի, Ցունուար 31-ին «Ֆրանս 2»ի հեռատեսիլի կայանին «Ձէմարտութեան ժամուն» հիւրն էր Ժ· Մ· Լը Փէն, լաւ ի մէջ այլոց, որ Ֆրանսա ի վիճակի չէ միջամտելու Պոսնիոյ մէջ եւ նախընտրելի է որ իր ներքին գործերով զբաղի: Արդարութեան նախարարը՝ Վոզել յայտնեց թէ (Ֆորմ -- էմ -- էմ -- Սը) Միթերան կը քաջալերէ այն պարագային միայն եթէ աջի կառավարութիւն մը դպչի ձեռք ձգուած ընկերային առաւելութիւններուն: Թէ -- էֆ - 1-ի

(Շար·ը Դ· էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

«ԻՆՉՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒ ՏԱՄ. ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԿԸ ՍԻՐԵ՞Մ ԶԻՆՔԸ: Ո՛Չ: ԱՅԼ ԵՐԿՐԻՍ ՇԱՀՈՒՆ ՀԱՄԱՐ»

ԿԸՍԷ ՏԷՄԻՐԵԼ

Շաբաթավերջի Թուրք մամուլը բաւական լայն տեղ կուտայ Հայաստանի օժանդակութիւն հասցնելու հարցին: Պարզուած պատկերը այն է որ Նիւթը պահակատած է չահագրգիռ կողմերը. Թեր ու դէմ կարծիքներ կը յառնուին թէ՛ պաշտօնական, կառավարական մակարդակի վրայ եւ թէ առեւտրականներու չրջանակին մէջ: Այս վերջիններէն Իզմիրի Առեւտրական սենեակին նախագահը յայտնած է թէ իրենք դէմ են օժանդակելու, քանի որ հայ ժողովուրդն ու Հայաստանի իշխանութիւնները երբեք բարեկամ չեն եղած Թուրքիոյ: Գտնուած են այն տեսակէտը պաշտպանողներ ալ որ ծայր աստիճան նեղութեան մատնուած երկրի մը օժանդակելու տրամադրութիւն յայտնած են:

Իշխանութեան մակարդակին վրայ տիրող կարծիքը այն է որ Թուրք զեկավարները «Հայկական աքծան»ի մէջ բռնուած են: Միացեալ -- Նահանգներ, Ֆրանսա եւ Գերմանիա իրենց ազդեցութիւնը կը բանեցնեն որպէսզի Թուրքիա ժխտական պատասխան չտայ հայկական խնդրանքին զոր ներկայացնելու համար, ինչպէս ծանօթ է, Անգարա կը գտնուին Ժ· Լիպարլիտեան եւ Դ· Շահնազարեան:

Միւս կողմէ, Թուրքիա չի կրնար անտեսել Բաքուի տրամադրութիւնները ոչնչնք ճնշումի երկրորդ հոսանք մըն են իրեն համար: Ադրբեջանի նախագահ Էլչիպէյ տեղեկացուցած է Անգարայի թէ եթէ Հայաստանի օժանդակութիւն կատարուի, իրեն ընդդիմադիր ուժերը պիտի հզօրանան ու անկարելի չէ որ զինքը տապալեն:

Թուրք կառավարութեան մեղմ թեւը Հ· Ց· Դաշնակցութեան ազդեցութեան դօտին Հայաստանի իշխանութեան ոլորտէն բոլորովին անհետացնելու նպատակով կը նախընտրէ չհարկել Լ· Տէր -- Պետրոսեանի խաղաքարտը որ կ'ըսուի թէ աւելի «խաղաղասէր կը թուի»: Այս ձեւով, կը հետապնդուի նաեւ Հայաստանի վրայ Ղարաբաղի հարցին մէջ որոշ ճընշում մը բանեցնելու նպատակը:

Այս տեսակէտները մերժողները առաջ կը քաշեն այն վարկածը թէ Բաքուն իր բախտին լքելու նման քայլ մը, կրնայ էլչիպէյը զրկել իշխանութենէն. այդ պարագային Ադրբեջանի դեկը ձեռք պիտի անցընեն Մոսկուայի կամ Իրանի կողմնակիցները, ինչ որ վտանգելի ձեւ մը չէ Թուրքիոյ համար:

Թուրք մամուլը այս ընթացքին յաճախակի կերպով կ'անդրադառնայ Մեծամօրի աթոռակալին վերաբանալու Հայկական տրամադրութեան, չեչտելով անոր ներկայացուցած վտանգը հայելիութիւնը տահմանագծին վրայ: Այս քիչ մը յամառ պնդումները այն տպաւորութիւնը կ'արթընցնեն որ Թուրք մամուլը կը միտի հանրային դրական կարծիք մը պատրաստելու Հայաստանին օժանդակութեան հարցին նկատմամբ, քանի որ վերջերս բաւական աղմուկ բարձրացաւ հոն, երբ նկատուեցաւ թէ Չերնոբիլի աղէտին հետեւանքները նոր կը յայտնուէին Թուրքիոյ Սեւ ծովու չրջանին մէջ ուր մեծ թիւ մը կը ներկայացնէին մանկական քաղցկեղի պարագաներ:

Օժանդակութեան հարցին մասին նոյն երկակի մօտեցումը կը նչմարուի նաեւ Թուրք քրոնիկագիրներուն մօտ: Ցունուար 31-ի «Միլլիյէթ»ին մէջ Թահա Աքեօլ պարզելէ ետք պատկերը եւ ծանրանալով Ղարաբաղի հարցին վրայ, կը գրէ·

«Անգարա լրջօրէն կը կասկածի Հայաստանի նպատակներէն· արդեօք անոր հետապնդածը Արեւմուտքի ներգուկով Թուրքիայէն ելեկտրականութիւն առնել ու Բաքուի «թրքասէր» նախագահը զրկել չէ՞ իր իշխանութենէն: Եթէ այդպէս չըլլար, Հայաստան մինչեւ այսօր Ղարաբաղի հարցին մէջ հաշտարար դիրք բռնելով ապացոյցը կուտար թէ աճկեղծ է գործակցութեան ու բարեկամութեան իր տրամադրութիւնը:

Անգարա արդար է իր կասկածամտութեան մէջ ու մինչեւ որ Ղարաբաղի հակամարտութեան հոլովոյթի մը շօշափելի սկիզբ չդրուի, Թուրքիա չի կրնար ելեկտրականութիւն տալ Հայաստանի:

Որքան ալ որ Հայաստանի իշխանութիւնը Դաշնակցականները մաքրագործելով բարեկամցողութեան ժեսթ մը ըրած է Թուրքիոյ նկատմամբ, դժուար է ամբողջական վստահութիւն ունենալ: Լիպարիտեան Տէր -- Պետրոսեանի խորհրդականն է· ան երբ խորհրդարանի Հետազօտութեան խումբին նախագահն էր, 1991 Հոկտեմբեր 30-ին Պոսթընի մէջ յայտարարած էր· «Հայաստանի կառավարութիւնը մերժած է հողային պահանջէ հրաժարելու Թուրքիոյ վախաքը»:

Տրամաբանութեան ճամբան մէկ է· Հայաստան Ղարաբաղի մէջ հաշտութեան ֆայլ մը պէտք է առնէ ու Ազերիներուն հետ համաձայնի, որպէսզի միասնաբար կազմուի թուրք - հայ - ազերի բարեկամութեան եռանկիւնը»:

Նոյն օրուան «Հիւրրիյէթ»ին մէջ Էրթուղրուլ Լօզքէօք կը գրէ թէ վարչապետ Տէմիրէլի հարց տուած է թէ Թուրքիա որքա՞ն ժամանակ կրնայ տոկալ միջազգային ճնշումներուն եւ մերժել Հայաստանի օժանդակութիւնը: Տէմիրէլ պատասխանած է· «այնպէս կը թուի որ պիտի չկարենանք փախուստի ճամբայ գտնել»: Ապա աւելցուցած է· «ինչո՞ւ Հայուն ելեկտրականութիւն կու տամ· որովհետեւ կը սիրե՞մ զինքը: Ո՛չ: Սակայն հարցը կը վերաբերի երկրիս շահուն: Ազգային շահու հարց է եղածը: Մենք պէտք է Հայաստանի հետ բանակցելի դիրքի վրայ գտնուինք»: Թուրք վարչապետը կը յայտնէ այն կարծիքը թէ Երեւանի վրայ ազդեցութեան տէր Թուրքիա մը օգտակար կ'ըլլայ նաեւ Ադրբեջանի:

Փետրուար 1-ի մամուլին մէջ Պի -- Պի -- Սի-էն կը տրուի այն լուրը թէ Ադրբեջանի Արտաքին նախարարին համաձայն, Փետրուարին Հռոմի բանակցութիւնները պիտի չարունակուին, թէեւ տակաւին որոշ չէ Ղարաբաղի ներկայացուցիչներուն մասնակցութեան հարցը եւ վերջնական թուականը:

***

Մէհմէտ Ալի Պիրանտ «Սապահ»ի մէջ յօդուած մը կը տորագրէր խորագրուած՝ «Հայաստան աշխարհը ոտքի հանեց»: «Միլլիյէթ»ի մէջ ալ Ալի Սիրմէն ծանրօրէն կը քննադատէ Հայաստանի օժանդակելու որոշումը: Այս եւ այլ յօդուածներու մասին՝ մեր վաղուան թիւով:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Ֆրանսայի բաժակի 8-րդ չրջանին, Վալանս իր դաշտին վրայ 0-ի դէմ 4 կէտով պարտուեցաւ Նիսէն եւ դուրս կը մնայ այլեւս մրցաչարքէն;

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ԿԸ ՍՊԱՍԷ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐՉԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ ԴԺԽԵՄ ՁԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Լուրջ մտահոգութեան մէջ են Հայաստանի մտաւորականները եւ մանաւանդ՝ գրողները, զրկուած ըլլալով պետական հոգատարութենէ ու հասոյթի միջոցներէ, իբր հետեւանք՝ վարչաձեւի փոփոխութեան:

Բաղդատաբար Սփիւռքի իրենց գրչեղբայրներուն, որոնք հինէն ի վեր հարկադրուած են լոկ անձնական միջոցներով հոգալու իրենց գործերուն հրատարակութեան ծախքերը, Հայաստանի գրողներուն կացութիւնը ցանկալիօրէն հեշտ էր նախորդ վարչակարգի շրջանին:

Արդարեւ, կը բաւէր ընդունուիլ Գրողներու Միութիւնէն ներս – որուն դուռը բաց չէր սակայն բոլորին առջեւ – արժանանալու համար տասնեակ հազարաւոր տպաքանակներով հրատարակութիւններու, եւ առաւօրէն վարձատրուելու տողի կամ էջի հաշուով (ինչ որ կ'արդարացնէր էջերու յորդ առատութիւնը), օգտուելով նաեւ հեղինակի իրաւունքէ: Միւս կողմէ, տիրող պայմաններն ալ կը դիւրացնէին որ, ամէն հրատարակուած դիրք սպառում գտնէ արագօրէն:

Իսկ հիմա որ վերջ գտած է այդ դրութիւնը, Հայաստանի գրողները դէմ յանդիման կը գտնուին չատ հաւանաբար նոյն այն կացութեան, որուն մէջ տուայտած են Սփիւռքահայ գրողները ի սկզբանէ անտի, եւ որ հետեւեալն է:

Ի բաց առեալ փոքրաթիւ լրագրողներէ, որոնք հերոսական ջանքերով եւ մեծ դժուարութեամբ կրցած են, եւ դեռ կրնան, հայերէն թերթ ապրեցնել եւ սպրիլ այդ ճամբով, ամբողջ Սփիւռքահայ գրականութեան պատմութեան մէջ կարելի չէ յիշատակել անունը միակ հայ բանաստեղծի մը, վիպագրի մը կամ թատերագրի մը, որ կրցած ըլլայ իր ապրուստը չահիլ գրական ստեղծագործութիւններով, կամ գոնէ կրցած ըլլայ հրատարակութեան ծախքերը ապահովել, դիրք ծախելով:

Սփիւռքահայ գրողներու առջեւ երեք հնարաւորութիւններ դոյութիւն ունեցած են միշտ.

1.– Սակաւաթիւ յանդուգնները վճռած են իրենց հրատարակութիւնները ղրկել աշ ու ձախ, ու ապա ստացողներէն խնդրել որ վճարեն: Մէթոտ որ չէ յաջողած ամէն անգամ;

2.– Հաղուագիւտ բախտաւորներ կըրցած են օգտուիլ մեկենասի մը կամ հայ արուեստի քաջալերութեան համար ըստեղծուած հիմնադրամի մը օժանդակութենէն, մրցումի կամ այլ ճամբով: Այդ պարագային դրքին հրատարակութեան ծախքերը ապահովուած են բնականաբար, եւ հեղինակն ալ ստացած է թէ դրամական պարգեւ եւ թէ տպագրեալ դրքէն որոշ թիւով օրինակներ: Այսուհանդերձ, գրողի մը ապարդիւղը չէ որ ապահովուած է, այլ՝ դրքի մը պատահական հրատարակութիւնը: Իսկ դրքին տարածումը մնացած է խնդրական:

3.– Վերոյիշեալ բացառութիւններէն դուրս, իր արժանիքին դիմակից ամէն Սփիւռքահայ հեղինակ պարտաւորուած է ինք հոգալ տպագրութեան ծախքերը, յետոյ իր ձեռքով ծրի ցրուել կամ առաքել դրքերը, ստանձնելով թղթատարի ծախքերն ալ, ու ապա սրտատրոփ ակնկալել որ քանի մը բարեկամներ բարեհաճին կարդալ զայն (եթէ բարեհաճի՞ն), իր գեղագոյն վարձատրութիւնը վճռուելով բաղդակից գրչեղբօր մը կողմէ առ հասարակ «խաթեր համար» գրուած գրախօսականի մը մէջ, տպաւինելով «Ես քեզ գովեմ, դուն ալ գովէ» կանոնին:

Բոլոր այս զոհողութիւնները կարենալ ընելու, եւ մանաւանդ ամէն բանէ առաջ կարենալ ապրելու համար ալ, սփիւռքահայ գրողը անհրաժեշտօրէն պարտաւորուած է ի գործ դնել հասութաբեր այլ աշխատանք մը, այսինքն ըլլալ ուսուցիչ, կրօնաւոր, արհեստաւոր, առեւտրական, բժիշկ, ճարտարագէտ, փաստաբան, կամ այլ բան...

Մնաց որ, ամբողջատիրական վարչակարգերէ դուրս, ժողովրդավար երկիրներու մէջ երբեք չէ տեսնուած որ Պետութիւնը հոգայ գրագէտներուն ապրուստը եւ ապահովէ անոնց ստեղծագործութիւններուն տպագրութիւնն ու սպառումը: Շուկայի տնտեսութիւնը, այսինքն՝ մատուցման եւ պահանջի (offre et demande) կանոնը ի զօրու է այս մարզին մէջ ալ, եւ քիչեր միայն միջոցը կը գտնեն գրականութեան ճամբով դրամ չահելու, այն ալ երբ կը յաջողին ձեռք ձգել ուժեղ հրատարակչականի մը պաշտպանութիւնը:

Պէտք չէ մոռնալ սակայն որ, հրատարակչական տուն մը չահու ակնկալութեամբ հիմնուած առեւտրական հաստատութիւն մըն է ամէն բանէ առաջ, որուն նպատակը ո՛չ գաղափարական քարոզչութիւն է, ո՛չ բարեգործութիւն եւ ո՛չ ալ արուեստի քաջալերութիւն:

(Ժողովրդավարութեան դառն պտուղներէն մէկն ալ ա՛յս է, աւա՛ղ: Չէ՞ մի որ Պլատոն իսկ – որուն գործը համակ բանաստեղծութիւն է – իր երեւակայած իդէալ Հանրապետութիւնէն դուրս ձգած էր բանաստեղծներն ու գրագէտները, իբր ոչ անհրաժեշտ տարր):

Վերադառնալով Հայաստանի գրողներուն, հասկնալի է որ դեռ երկար տարիներ անոնք հնարաւորութիւնը չունենան ո՛չ պետական օժանդակութենէն օգտուելու, ո՛չ մեկենաս գտնելու եւ ո՛չ ալ դիրք հրատարակելու ճամբով իրենց ապրուստը ապահովելու:

Իբր վերջին կարելիութիւն, իրենց կը մնայ հետեւաբար հետեւիլ Սփիւռքի իրենց գրչեղբայրներուն օրինակին, այսինքն՝ ձեռք ձգել ապրուստի տարբեր միջոց մը, դառնալով ուսուցիչ, կրօնաւոր, արհեստաւոր, առեւտրական, բժիշկ, ճարտարագէտ, փաստաբան, կամ այլ բան, դրականութիւնը մշակելով զուտ հեռաբար իբր անձնական զոհացումի միջոց, գեղարուեստական պերճանք, hobby, կամ պարզապէս՝ amateurisme.

Մինչեւ որ երկրին կացութիւնը բարելաւուի հիմնովին, մինչեւ որ առօրեայ կեանքի անհրաժեշտութիւնները ապահովուին եւ դիրի դրականութեան պահանջը կրկին ի յայտ գայ ժողովուրդին մէջ ու հնարաւոր դարձնէ ստեղծումը հրատարակչականներու, որոնք չահ պիտի տեսնեն դիրք հրատարակելու եւ վաճառելու մէջ ալ:

Անշուշտ թէ այդ ձեւով գտում մըն ալ տեղի պիտի ունենայ, եւ արժէքաւոր գործերն են որ պիտի հրատարակուին նախընտրաբար, պատճառ դառնալով որ հրատարակչն ընդմիշտ քաչուին դատարկարանութեան մանաղէտներն ու ճարտասան ոտանաւորճիները բոլոր:

***

Այսուհանդերձ, փրկութեան չատ աւելի հեշտ ճամբայ մը երեւակայեր է Գրողներու Միութեան նախկին նախագահ մը: Ստեղծել յատուկ հիմնադրամ մը, օգտագործելով Սփիւռքահայ գրասէրներու եւ մեկենասներու կողմէ ընծայուելիք գումարներ, եւ այդ միջոցաւ մէկ կողմէ հոգալ Հայաստանի գրողներուն գործերուն հրատարակութիւնը եւ միւս կողմէ դէպի Արեւմուտք ճամբորդել, երթալ հանգանակութիւն կատարելու համար հայաչատ գաղութներու մէջ:

Համբուրելի միամտութիւն: Ո՞ր միջոցէականին տակ կ'ապրին արդեօք այդ հայ գրասէրները, եւ եթէ նոյնիսկ գոյութիւն ունին, ինչո՞ւ համար ուզեն ստանձնել Հայաստանի գրողներուն հոգատարութիւնը, երբ ասդին ինքնաբերաբար եւ ո՛չ վաղ հասոր մը կը գնեն իրենց զրացի Սփիւռքահայ գրողի մը հեղինակութիւնէն:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵՆԱՆ

Ն ի ս

ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՎԻՔԹՈՐ ԿԱՐՏՕՆ՝ ՎԱՆԵՑԻ ՀԱՅԸ

1973 Յունուար 29-ին, երկուշաբթի օր մը, Փարիզ, Լարիպուասիէր հիւանդանոցին մէջ, դոհ սրտի տագնապի, Վիքթոր Կարտոն կը մեկնէր առ յաւէտ: Արկածալից կեանք մը վերջ կը գտնէր:

Գրականութիւնը կը կորսնցնէր հարուստ երեւակայութեան տէր պատմող մը, Ֆրանսայի դիմադրական շարժումը՝ մէկը իր վաստակաւոր հրամանատարներէն՝ արժանացած շարք մը չքանչաններու, Հայերն ալ՝ մէկը իրենցմէ որ, առանց մեծ աղմուկի, իր շրջապատին մէջ, կըրցած էր ծանօթացնել, Ֆրանսացիներու կարեւոր մէկ դասակարգին, մաս մը ներկայ դարու մեր պատմութենէն:

Իր ծանօթ երեք վիրքերով, իր յարաբերութիւններով դիմադրական շրջանակներու մէջ, կրցած էր, կը կարծենք, համակրութիւն ստեղծել դէպի Հայերը:

Ֆրանսայի քաղաքական յայտնի դէմքերէն Օլիվիէ Կիշարի պնդումին վրայ, համարձակած էր իր վիրքերը ղրկել զօրավար Տը Կոլի: Անթիթով մը, Վ. Կարտոն մեզի յանձնած էր լուսապատճէնը (ֆօթօ – fotki) զօրավարին մէկ նամակին՝ ուր Հանրապետութեան նախկին նախագահը ղրած էր եւ ինքը ստորագրած, ձեռագիր՝ «Ձեր վիրքը, Լ'Ափոֆալիփս էֆարլաթ հայկական դիմադրութեան մէկ չատ յուշիչ ոգեկոչումն է: Գիտցէք որ կարդացի զայն չատ հետաքրքրութեամբ»:

Ունեցած էր մօտիկ յարաբերութիւններ, բարեկամութիւն թանակի զօրավար, Փարիզի զինուորական կառավարիչ Հանրի Ձէլլէրի հետ. չատ ազդուած էր անոր մահէն, 1971-ին: Բարեկամութիւն՝ հաստատուած անչուչտ դիմադրական գործունէութիւններու օրերէն: «Այնքան տխրած եմ, այնքան որ դրեթէ անդամալոյծ եղայ, ոչինչ կ'ուզեմ գրել» գրած էր մեզի Մայիս 7-ին: Կը չափազանցէր թերեւս, ինչպէս ամէն վիպասան...

***

Վիքթոր Կարտոն – ժամանակ է որ յիշենք ճշդիւ իր անունը՝ Վահրամ Կաքաւեան – Վասպուրականցի էր: Մնած էր ո՛ր թուականին. հաւանաբար գարուն սկիզբը: Շուրջ երկու տարի, իր մէկ զբօսքին հրատարակութեան եւ վաճառքին առթիւ, պարբերաբար ունեցանք նամակագրութիւն, խօսակցութիւններ իրեն հետ: Երբեք ուզած չէր ճշդել իր ծնդնդեան թուականը, կը չնար մնալ երիտասարդ, իր մտքերը, սեւ, վկայ էին այդ ճիդին:

Մասնակցած էր բնականաբար Վասպուրականի Հայոց գաղթին ռուսական բանակին հետ: Պատանի, ապրած էր Կովկաս, յետոյ Պոլիս, ուսանող (Կեդրոնական) ի վերջոյ հաստատուած էր Փարիզ: 1934-էն սկսեալ աշխատած էր իրրեւ էլէքթրոնիսիէն: Զգած էր արհեստը 1962-ին, նուիրուելով ամբողջովին գրական աշխատանքի:

Վիքթոր Կարտոն ծանօթ էր, իր գրական արտադրութիւններով եւ իբրեւ դիմադրական (ռէզիսթան) թերեւս աւելի՛ Ֆրանսացիներու, քան՝ իր ազգակիցներուն: Երբ, քանի մը գրութիւններով, ներկայացուցինք գրողը եւ հրամանատարը Մ.Իլին – Արեւելքի մեր մամուլին մէջ, վիպասանը, երախտադէտ, կը դրէր մեզի՝ «չնորհակալութիւն, ծանօթացուցիք զիս Հայերուն»:

Կը չափազանցէր. գոնէ ինչ կը վերաբերի մեր, Ֆրանսահայ գաղութին: Ունէր բարեկամներ, մանաւանդ Վանեցիները: Ունէր ալ հակառակորդներ:

Տեղեակ չենք իր քաղաքական գործունէութեան: «1948-էն մինչեւ 1951» բաած էր մեզի «իրրեւ խորհրդատու տեղական երկու կուսակցութիւններու» առանց տալու մանրամասնութիւններ:

Ինչ որ հետաքրքրած էր մեզ եւ կը հետաքրքրէ միշտ, իր գրական աշխատանքն է. ոչ թէ այնքան իրրեւ գրականութիւն, այլ՝ այդ աշխատանքէն բխած հայանպաստ քարոզչութիւն մը այն օրերուն, երբ, այդ տեսակի գործունէութեան մը առջեւ, կային աւելի մեծ խոչընդոտներ, քան՝ վերջին տարիներուն, ներկայիս:

Վիքթոր Կարտոն հալածանքի բարդոյթը ունէր, վերին աստիճան: Հաւատացած էր թէ մեծ թիւով թշնամիներ ունէր: Կը կարծէր Նոյնիսկ որ իր կեանքը վտանգի տակ էր:

Կը կարծէր, եւ թերեւս այդ ճիշդ էր, որ հրատարակչական տուներէն ճըշմարիտ տակ էին թրքական շրջանակներու կողմէ: Կ'ըսէր թէ իր երրորդ հատորին հրատարակութեան համար, հինգ տարիներ պայքարած էր մինչեւ որ Գալման – Լեվի հաւանած էր լոյս ընծայել «Լ'Ափոֆալիփս Էֆարլաթ»ը:

Հրատարակութենէն վերջն ալ, Ֆրանսական մամուլին վերաբերումէն գոհ չէր: Կը կարծէր որ ան ալ ճնշումի տակ էր: Այսուհանդերձ չատ մը թերթեր պըրեցին իր գիրքերուն մասին, հրատարակեցին իր նկարը: Ունեցաւ, ինքն ալ, ելոյթներ, ձայնասփիւռէն, հեռատեսիլէն:

Գիրքերը, արժանացան նշանակելի ընդունելութեան մը:

Ցաջորդով՝ վերյիշումներ իր երեք հատորներուն մասին:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏՈՎ

Գ.

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԴՐԱՄԱՆԻՇԸ

Այն հարցումին թէ ի՞նչ է դիմը Եւրոպայի միացումին, Եւրոպական Ցանձնաժողովը կը նախընտրէ պատասխանել չմիացած Եւրոպայի դիմը տալով: Եւ արդիւնքը իսկապէս չմեծցուցիչ է: Ֆիզիքական պատուարները (սահմանադուլները), թէքնիք (չափանիշերը), հարկային (տուրք) ամէն տարի 220 միլիառ Էֆիւ. կը նստին: Դեռ կարելի՞ է վերապահ մնալ Հասարակապետութեան նկատմամբ: Տնտեսութեան բնագաւառին մէջ ալ անհամար են առաւելութիւնները. օրինակ՝ մրցակցութեան չնորհիւ կ'ակնկալուի ծախքերու եւ հետեւաբար գիներու անկում, որակի բարձրացում, նորարարութեան զարգացում...

Գալով տնտեսական եւ դրամական հասարակաց դրութեան գործադրման թուականին, կարելի է ըսել թէ ան նախատեսուած երեք հանդրուաններով է, որ իր ամբողջական կոչումին կը հասնի:

Առաջին փուլով – Յունուար 1-էն – արդէն կարելի դարձաւ դրամագլուխի նեբսածումն ու արտածումը Հասարակապետութենէն ներս: Կրնաք նաեւ դրամատնային հաշիւ բանալ ու դրամ փոխ առնել, ուր որ յարմար գտնէք:

Երկրորդ փուլը նախատեսուած է 1994-ին, երբ 12-ները պիտք է իրարու մօտենան, այսինքն տնտեսական ազդակները (դրամահատութիւնը, տոկոսներու սակերը, պիւտճէի բացերը, պարտքերը...) պէտք չէ իրարմէ չատ տարբեր ըլլան: Պիտի հիմնուի նաեւ հասարակաց դրամատուն մը:

Իսկ 1998-ին եւ թերեւս նոյնիսկ աւելի ուշ Էֆիւն պիտի դառնայ հասարակաց դրամանիշը:

Այսօր եթէ այցելէք Հասարակապետութեան բոլոր երկիրները՝ իւրաքանչիւր անդամին տեղւոյն դրամին վերափոխելով ձեր գրպանի դրամը, սկիզբի 1000 Ֆրանքէն ձեր վերադարձին կը մնայ միայն 470 Ֆր. հետեւանք՝ լումայափոխութեան ծախքերու. Մինչդեռ հասարակաց դրամով նոյն ճամբորդութիւնը կը սկսիք 1000 Ֆրանքով եւ կրնաք ծախսել 1000 Ֆր.:

Կայ այլ առաւելութիւն մը՝ . վարկերու սակերուն անկումը. քանի որ դրամատուները այլեւս ապահով կ'ըլլան լումայափոխութեան սակերու ծածանման տեսակէտէ:

***

ԻՆՉ Է ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հասարակապետութեան երկիրներու կեդրոնական դրամատուներուն միջեւ գոյացած համաձայնութիւն մըն է՝ որ կը նախատեսէ լումայափոխութեան կայուն

ՅՈՒՍԱՍԻՐԱՏՈՒՆ

ՀՈՒՇԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ա. ՅԱՐՈՒԹ

Թերթ 4 · ՊԱՓՈՂԱԿԱՆ ՅՈՒՂՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԱՉԱՎՈՑ ԴԱՇՏԸ

Ա.

Մեր ստեղծած տիպն է, որ ներկայացնում է մեզ «Ջինո» իմ վիպակի հերոսը, որ ամուսնացած է հնդկուհի Ռաջայի հետ, որ նրանց հետ ապրում է նաև Ռաջայի մայրը՝ Ռանի տատը, որ հնդկական ավանդական կանացի հագուստ է կրում, որ հնդկական ուտեստներ է սիրում, որ հնդկական ծեսերի հետևորդ է, որ հնդկական ամուսնական ծեսով է ամուսնացել Ռաջայի հետ

Տէր եւ Տիկին Ժաք Պէնվէնիսթ յաւուվ կը ծանուցանեն մահը իրենց հօր՝

ԳԱՌՆԻԿ ԱՄԱՏՈՒՆԵԱՆԻ

որ պատահեցաւ Յունուար 29-ին, 87 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետրուար 1-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին ու մարմինը ամփոփուեցաւ Մէզոն Ալֆորի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

JOURNÉE CROIX BLEUE

PORTE OUVERTE
CONFERENCE
DEBAT

Dimanche 7 Février à 15 heures
Salle Communautaire arménienne
7, rue Bernard Palissy - 42000 St-Etienne

Avec la présence et la participation de :
HELENE MERDJANIAN
Présidente de la C.B.A.F.

●

Projection d'un film

●

Un cocktail clôturera cette journée

— ENTREE LIBRE —

SOIREE "JEUNES"

à l'ECOLE TEBROTZASSERE

animée par « *DISCO NIGHT* »

le Samedi 6 Février à partir de 21h30

Salle des Fêtes de l'Ecole
TEBROTZASSERE
1, Bd. du Nord, 93340 LE RAINCY

—Entrée : 100 F.—
——*Boisson non alcolisée à volonté*——

Renseignements au 43 81 01 72

(Շար. Ա. էջէն)

7/7 յայտագրէն ալ, Խոտար Պալատիւր, որ համակեցութեան կառավարութեան մը հաւանական նախարարապետի առաջին դիրքին վրայ է, ապահովութիւն տուաւ որ ոչ մէկ ձեւով նման բան մը կրնայ պատահիլ, ընդհակառակն: Պալատիւր ըսաւ նաեւ թէ առնուազն 5 տարի պէտք է վերականգնելու համար Ֆրանսան:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ զանազան քաղաքներու մէջ հակացեղասպաշտ եւ հակապատմոլ ցոյցերով է որ ոգեկոչուած է Հիթլէրի իշխանութեան գլուխ գալուն 60-ամեակը: «Նի վիտրո» (այրեւս՝ երբեք) լոզունգով է որ 500 հազար Գերմաններ մասնակցեցան ցոյցին:

ՀԻՒՍԻՍՍԱՑԻՆ ՕՍԷԹԻԱ (Կովկաս) ձիւնհոսքը աւեր գործած է վերջին օրերը եւ պատճառ եղած բազմաթիւ անձերու անհետացման: Ըստ վերջին տեղեկութեանց 50 հոգի անհետացած են անդրկովկասեան ճամբուն վրայ պատահած հոսքերու հետեւանքով:

ՉԱՅԻՐԷՆ (նախկին պելժիական Գոնկօ) պելժերը եւ Ֆրանսացիները սկսած էին մեկնիլ, Յունուար 30-ին իսկ, մինչ Մոպութուի ազգային պահակազօրքը վերահաստատեց հանդարտութիւնը: Ծանօթ է որ խռովութիւնները ծայր առած էին ապստամբած դինուորներու կողմէ, որոնք կը բողոքէին թէ վճարուելը են դրամատոմսերով զօրս վաճառատուները չեն ընդունիր: Ասիկա պատճառ եղած էր նաեւ որ խռովութիւնները թալանի վերածուին, դինուորներ կրակին աջ ու ձախ: Կը կարծուի թէ 150 մեռեալ կայ: Գալով Ֆրանսայի դեսպանին, այնքան ալ ապահով չէ որ «կորսուած գնդակ»ի մը զոհ գացած ըլլայ, եւելի ճիշդ կը թուի ըլլալ նախապար Ժոքսի առաջին յայտարարութիւնը, զոր որուն դեսպանատուները թիրախ է դնդակներուն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Փետրուար 6-ին, ոսն է Սբր-ոյն Սարգիսի Զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին՝ պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԿՀՆԵՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ
LA BIBLIOTHEQUE NUBAR

et

L'U.G.A.B.-JEUNES
Հ.Բ.Ը.Մ.-ի երիտասարդացը
organisent / կը կազմակերպեն

une Soirée littéraire

(en français)

Գրական Երեկոյթ մը

avec

Albert ANDONIAN /
Ալպէր ԱՆՏՈՆԵԱՆ
(écrivain et conteur)

autour de ses dernières publications
«*HISTOIRE D'UN AKHPAR*»
«*L'ARMENIE ETERNELLE*»

le vendredi 5 Février à 20h30

au Centre Culturel A. Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Renseignements au 45 20 03 18

—— entrée libre ——

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսի-ի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Մատաղի առիթով:

Տէր եւ Տիկին Ա. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Անաչայ, Տէր եւ Տիկին Ե. Պալ, Տէր եւ Տիկին Ց. Հարտճեան, Թաչճեան ընտանիք, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Ց. Խօմխճեան, Աւանեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Ո. Կիւրճէք, Պիկ. Պասմա, Հերպոս ընտանիք, Տիկին Ա. Արզումանեան, Պր. Ա. Արզումանեան, Ոմն, Տիկին Ա. Շահինեան 100-ական Ֆր., Տիկին Ս. Պաղտասարեան 50, Ոմն 50, Ոմն 50, Ոմն 20, Տէր եւ Տիկին Ն. Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Գըշիքեան, Տէր եւ Տիկին Կէօնքէօր 1000-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մ. Բազումեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սէրճանեան 200, Տէր եւ Տիկին Պարտիզպանեան 200, Տէր եւ Տիկին Ն. Պարզուեան 600 Ֆր., Տիկին Ժան. Պետրոսեան 250, Պր. Ա. Բայիսեան 100, Տէր եւ Տիկին Մ. Զարիկեան 300, Տէր եւ Տիկին Վ. Կարապետեան 1500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վ. Կարապետեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նորաուունկեան 500 Ֆր., Ոմն, Ոմն 2000-ական Ֆր., Ոմն, Ոմն 1000-ական Ֆր., Ոմն, Ոմն 500-ական Ֆր., Ոմն, Ոմն 400-ական Ֆր., Ոմն, Ոմն 300-ական Ֆր., Ոմն, Ոմն, Ոմն 200-ական Ֆր., Ոմն, Ոմն, Ոմն 100-ական Ֆր.:

(Շար. 3 եւ վերջ)

LE COMITE DE SECOURS POUR LES ORPHELINS

de l'UNION DES DAMES ARMENIENNES DE PARIS

tiendra son Assemblée Générale à son siège social,
15, rue Jean Goujon, Paris 8e

le lundi 8 Février à 15 heures.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

LE DEPARTEMENT
DES LANGUES ET LITTERATURES
MEDITERRANEENNES, SLAVES
ET ORIENTALES

met en concours :

un poste de maître d'enseignement et de recherche de langue et littérature arméniennes.

Entrée en fonction : 1er octobre 1993.
Titre requis et expérience professionnelle: Doctorat ès lettres. La préférence sera donnée à un candidat qui possède les compétences requises pour assurer un enseignement et une recherche en arménien ancien et en arménien moderne (dans les deux branches, occidentale et orientale), conformément au but fixé par la Fondation des frères Ghoukassiantz dans la convention du 30. 1. 1974 de créer «un centre de recherche pour la langue arménienne».
Cahier des charges :
— 5 heures d'enseignement à répartir entre l'arménien ancien et l'arménien moderne (occidental et oriental)..
— Publication régulière de recherches linguistiques et philologiques dans les revues spécialisées.
— Coordination de l'activité d'enseignement et de recherche avec les autres secteurs intéressés de la Faculté des lettres (département de français médiéval, des sciences de l'antiquité, des langues méditerranéennes, slaves et orientales).
— Conférences publiques à l'Université sur la langue, la littérature et la civilisation arméniennes.
— Direction de la bibliothèque de la Fondation.
Traitement : classe 23/00 à 23/12 (98'420,- fr à 127'952,- fr par an). Le maximum est atteint par 6 annuités de 4'922,- fr.
Documents à déposer et délai pour le dépôt des candidatures:
— la lettre de candidature,
— 10 exemplaires du curriculum vitae et de la liste des publications,
— 2 exemplaires des publications,
— 1 photocopie certifiée du diplôme le plus élevé détenu par le candidat ou une attestation de l'institut qui l'a délivré
à envoyer au :

Secrétariat du doyen
de la Faculté des lettres
Université
3, rue de Candolle
CH - 1211 GENEVE 4
tél. 22/705.73.01

avant le 28 FEVRIER 1993.

Gagnez
UN TOUR DU MONDE POUR 2 PERSONNES

(valeur 40.000 F)

à la GRANDE TOMBOLA 93 de l'UGAB - Paris

AU PROFIT DE SON ECOLE ET DES ENFANTS D'ARMENIE

et également

Un téléviseur 16/9 (70 cm) (valeur 14.000 F)
3 magnétoscopes (valeur 9.000 F)
50 appareils photos (valeur 20.000 F)
et mille lots surprises (valeur 100.000 F)

Tirage le samedi 6 mars

au Centre Culturel A. Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

Prix: 100 F

Renseignements: 45. 20. 03. 18

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՏ 7

Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Ձանձնախումբի կազմակերպած մեծ մայրերու եւ մեծ հայրերու յարգանքի օրը:

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՍԱՐԱԿԱՆ ԹԻՑՈՎ ԵՒ ՔԻԹԻՑՈՎ

Նախագահութեամբ՝
ՏՈՒՔ. ՅԱԿՈԲ ԳՐԳԵԱՃԱՐԵԱՆԻ
Կիրակի, Փետրուար 7, ժամը 16-ին՝
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալէք Մանուկեան
կեդրոնի մեծ սրահին մէջ
118, Քուրսէլ փողոց, Փարիզ, 17-րդ
Գեղարուեստական բաժին՝
հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն

Սիրայօժար կը մասնակցին. --
Սարգիս Պօղոսեան, Խօժէնի Ամէմեան, Յովհաննէս Տէմիրճեան, Գէորգ Գրգեաճարեան, Նազարէթ Պչտիկեան եւ Բիւզանդ Ֆրնտրգեան:

Մուտք՝ 50 Ֆր.:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

La M. C. A. reçoit
le compositeur
KHATCHADOUR AVEDISSIAN
d'Arménie

le Vendredi 5 Février à 20h45 précises

Présentation - Intervention
Débat

suivi d'un

RECITAL

avec la participation de l'orchestre de l'Ensemble arménien *NAVASART*

—— Entrée libre ——

9, rue Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կաղոյտ Խաչի Երջանկային Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները կազմակերպութեանս ընդհանուր աշխատանքներու եւ Հայաստան, Արցախի օժանդակութեան իր գործունէութեան ի նպաստ:

Պ.Պ. Բաֆֆի Քէօչէեան 500, Տիկին Խօժէնի Էմմալեան 100, Տէր եւ Տիկին Կրկուար Գրիգորեան 200, Օր. Մատէոն Բարէտեան 1000, Օր. Մարի Քանթարճեան 200, Տիկին Առապեան 200, Պր. Էրկկ Վանէսթ 100, Օր. Էվա Մկրտիչեան 1500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շաւլ Գարեան 500, Տիկին Ապունեան 500, Թրիքօ Մելինէ 5000, Տէր եւ Տիկին Ժիլ Ղուկասեան 500, Ստեֆան Վէթման -- Պր. Սերժ Քաչիֆեան 1000, Պր. Ժ. Փ. Քորտիէ 2000 Ֆր., Սթրասպուր ընկերութիւն 2000 Ֆրանք, Պէյլըը ընկերութիւն 500 Ֆր., Տիկին Օտէթ Իւթիւճեան 300, Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Պօրտէ 500, Օր. Պրիժիթ Լէն 700, Տէր եւ Տիկին Ցումնանեան 100, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Աճէմեան 500, Լը Վիօ Գոլոմպիէ 1000, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Պասմաճեան 300, Պր. Փիթըր Ժէօվչէնեան 300, Փրա 1000, Տիկին Լուիզ Շահինեան 150, Պր. Ֆրէտէրիքօ Պէսմաեան 200, Պր. Լէօնարտ Պասմանեան 100, Տիկին Լիլիան Կարապետեան 500, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Նիկոդոսեան 500, Պր. Լէօն Դանիէլեան 500, Տիկին Իտա Ժամկոչեան 200, Տէր եւ Տիկին Ա. Գէօրօղլուեան 750 Ֆր., Թիսիւ տէ Իւրսիւլ 25·000 Ֆրանք, Օր. Ֆրանսուազ Նահապետեան 1500, Պուֆիք Մանսարին 10·000 Ֆրանք, Ճեան ընկերութիւն 10·000 Ֆր., Պր. Ռէմի Ամէմեան 500, Տիկին Տիգրանուհի Թէրզեան 500, Մէթիւպէնք ընկերութիւն 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Մարոյեան 1000, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ղազարեան - Ֆանսի Գըրլ 300, Օր. Լուսի Լիւլէճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Ամատուր 100, Տիկին Մաուի Պալեան 200, Պր. Իսկէնտէր Հարբութճեան 200, Պր. Ժոզէֆ Վիտոն 300, Ասկէն ընկերութիւն 10·000 Ֆրանք, Կապի Լա Կրանտ Քորվէ ընկերութիւն 10·000 Ֆր.:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3
MERCREDI
3 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 17·987 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 17.987

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ «ԿՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻՆ»

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԺԸՆԵԻ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Փետ· 2-ի առաւօտ, Երեւանէն մեր առած լուրերը, անդամ մը եւս խրախուսիչ չէին եւ այս անդամ հարցը աւելի քաղաքական բնոյթ ունէր: Բայց, պարզ է որ քաղաքական որեւէ տագնապ հետեւանք է մնեռական եւ ընկերային վատթարացած կացութեան մը:

Ծանօթ է որ քանի մը օր է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը արտակարգ նըստաշրջան ունի, օրակարգի նիւթ ունենալով 1993-ի համար Հայաստանի մնռեական ծրագրի քննարկումը: Արդ, օրերէ ի վեր վէճերը սուր բնոյթ ստացած են, թեր ու դէմ վէճերը աստիճացած եւ յանգած երկուշաբթի իրիկուն մեծ անակնկալի մը: Տնռեսական ընդհ· այս ծրագիրը կը վերաբերի նիւթին հետ առընչուող բոլոր հարցերու ձեւաւորման, տուկ՝ պիւտճէին: Եւ երբ, Երկուշաբթի իրիկուն կարգը եկած էր նախարարապետին որ եզրափակիչ խօսքը պիտի արտասանէր, յանկարծ յայտարարած է, բաւական զարմանք յառաջացնելով թէ ինք համաձայն չէ այդ ծրագրին: Որքան ալ տեղեակ չըլլանք, առայժմ, բոլոր մանրամասնութիւններուն, առնուազն տարօրինակ կրնայ թուիլ նման յայտարարութիւն մը Խորհուրդ ճարութիւնեանէ, երբ անդրադառնանք, պահ մը, որ ի վերջոյ տնռեսական այդ ծրագիրը պատրաստողը կառավարութիւնն իսկ է: Իրաց այս կացութեան մէջ, Երեքշաբթի Փետրուար 2-ին, կը սպասուէր Խ· ճարութիւնեանի հրաժարման: Նոյն օրը միայն, ելոյթ կ'ունենար Լ· Տէր-Պետրոսեան:

Նոյն Խորհրդարանին մէջ, ակնհերեւ են այլեւս համայնավար խմբակին զօրացումը եւ այդ առընչութեամբ տարուած աշխատանքները: Փետրուար 1-ին տոնախմբութիւններ կը ժողվէին եւ պարզ է որ այս հոսանքը, որու հին կարօտները պէտք չէ մարած ըլլան, կ'ամրապնդուի ի վնաս ժողովրդավար տարրերուն:

Դժուար է եւ մանաւանդ անխոհեմ անչուշտ խորհրդածութիւններ ընել, դոնէ առայժմ: Պարզ է որ, երբ ժողովուրդ մը հացի կարօտ ունի, բնակարանին մէջ կը սառի, ու ամէն օր նորածիններ կը մեռնին, ամէն յանցանք կը վերագրուի օրուան իշխանութեան: Քաղաքական մարզին մէջ, հանդիստ աթոռը՝ ընդդիմութեան աթոռն է միշտ, իշխանութիւնը որքան ալ տենչալի ըլլայ, վտանգաւոր փորձաքար է:

***

Կազի կացութիւնը զգալի բարելաւում չէ արձանագրած եւ այդ առժամեայ պիծէն Հայաստան հասած ամէնօրեայ քանակը 4 միլիոն խորանարդ մեթրի չուրջ է:

***

Ռազմական դեռնի վրայ համեմատաբար հանդարտութիւն կը տիրէ, հոս ու հոն զնդակոծումներ կան միշտ:

***

Շորեքշաբթի, Փետրուար 3-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Փարիզ կը հասնի, ուրկէ ուղղակի կ'անցնի Ժընեւ, ուր ինչպէս դրած էինք, պիտի հանդիպի Ադըրբեջանի Հոգեւոր պետին:

***

Առթէ հեռատեսիլի կայանը կրկին անդամ անդրադարձաւ Հայաստանի կացութեան, Փետրուար 1-ի ժամը 20·30-ի իր լրատուութեան ընթացքին:

***

ՀԵՐՔՈՒՄ

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի մամուլի քարտուղար Ռուբէն Շուդարեան մամուլի ասուլիսով մը հերքած է այն լուրերը, ըստ որոնց ՄԱԿ-ի մօտ Հայաստանի ներկայացուցիչ Ալէքսանդր Արզումանեան Իրանի նկատմամբ պատժամիջոցներու թեր քուէարկած է: Ճշդած է որ առաջին քուէարկութեան ձեռնպահ մնացած է, երկրորդին ալ չէ մասնակցած:

***

ՍՈՒՐԻՈՅ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ վարչապետ Մահմուտ Զուապի «Հայաստան» հիմնադրամի հոգաբարձուներու Խորհուրդի անդամ Տիրան Ակինեանի յայտնած է որ սուրիական կառավարութիւնը որոշած է 7 հազար թոն մազութ նուիրել Հայաստանի:

***

ԱՂԷՏԵԱԼ ԳՕՏԻԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Վարչապետ Խ· ճարութիւնեանի նախաձեռնութեամբ ստեղծուած է աղէտեալ գօտիի վերականգնման եւ շինարարական աշխատանքներու մշակման յանձնախումբ մը, որու ղեկավար նշանակուած է Տնռեսութեան փոխ-նախարար Արկազի Տէր-Իսրայէլեան: Անցեալ 4 տարիներու ընթացքին, այս ուղղութեամբ մշակուած ծրագրին միայն 30 տոկոսը կարելի եղած է իրագործել եւ ներկայ պայմաններուն մէջ հարկ է նոր մօտեցումներ որդեգրել: Ճանճնախումբին յանձնարարուած է երեք ամիսէն ապահովել վերամշակման ծրագիր մը եւ զայն ներկայացնել կառավարութեան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀՐԱԺԱՐՈՒՄ ԽՈՍՐՈՎ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Ինչպէս նախատեսել կու տայինք հայաստանեան լուրերու մեր բաժնին մէջ, Երեքշաբթի առաւօտ, Փետ· 2-ին, Լ· Տէր-Պետրոսեան հրաժարեցուցած է Հայաստանի նախարարապետը՝ Խոսրով Յարութիւնեան: Ճիշդ որ ան վարչապետ նշանակուած էր Յուլիս 30-ին, յաջորդելով Գագիկ Ճարութիւնեանի:

Խորհրդարանի Ռամկավար խմբակը ժամ մը դադար ուզած է խորհրդակցելու համար նախագահ Տէր-Պետրոսեանի հետ:

Առիթ հեռատեսիլի կայանը կրկին անդամ անդրադարձաւ Հայաստանի կացութեան, Փետրուար 1-ի ժամը 20·30-ի իր լրատուութեան ընթացքին:

***

ՀԵՐՔՈՒՄ

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի մամուլի քարտուղար Ռուբէն Շուդարեան մամուլի ասուլիսով մը հերքած է այն լուրերը, ըստ որոնց ՄԱԿ-ի մօտ Հայաստանի ներկայացուցիչ Ալէքսանդր Արզումանեան Իրանի նկատմամբ պատժամիջոցներու թեր քուէարկած է: Ճշդած է որ առաջին քուէարկութեան ձեռնպահ մնացած է, երկրորդին ալ չէ մասնակցած:

***

ՍՈՒՐԻՈՅ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ վարչապետ Մահմուտ Զուապի «Հայաստան» հիմնադրամի հոգաբարձուներու Խորհուրդի անդամ Տիրան Ակինեանի յայտնած է որ սուրիական կառավարութիւնը որոշած է 7 հազար թոն մազութ նուիրել Հայաստանի:

***

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

«ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԷՄ ՄԵՐ ՄԻԱԿ ՋԷՆՔԸ՝ ՇՐՋԱՓԱԿՈՒԻՄՆ Է»

ԿԸՍԷ ԷԼՋԻՊԷՅ

ՈՒ ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ՄՆԱՑ «ԵՐԿՈՒ ՄՋԿԻԹԻ ՄԻՋԵԻ»

ԸՍՏ ԱԼԻ ՊԻՐԱՆՏԻ

Մեր նախորդ թիւով, ըսած էինք թէ այլ մանրամասնութիւններ կուտանք այսօր, ինչ կը վերաբերի թուրք հանրային կարծիքին Հայաստանի կատարուելիք օժանդակութեան առընչութեամբ: Ստորեւ մամուլի կարգ մը յօդուածագիրներու անդրադարձները հաղուած մեր պաշտօնկից՝ «Մարմարա»ի Փետր· 1-ի թիւէն·

***

Այսօր, բովանդակ թուրք մամուլը կը հաղորդէ, թէ թուրք կառավարութիւնը որոշած է յորեն եւ էլեկտրականութիւն տալ Հայաստանի, միաժամանակ իր հոդատարածքը բանալով արեւմտեան աշխարհէն դէպի Հայաստան ղրկուելիք մարդասիրական օժանդակութեան: Բոլոր թերթերը կը նշեն, որ Թուրքիա այս գործողութիւններու ընթացքին առաւելագոյն ուշադրութիւնը պիտի դարձնէ, որպէսզի Ադրբեջանի հանրային կարծիքը չվիրաւորուի: Հարցը այն է, որ Թուրքիա այլեւս չի կրնար մերժել Հայաստանի համար կատարուելիք մարդասիրական օժանդակութիւնը, որովհետեւ այսպիսի մերժում մը կրնայ Թուրքիան նեղ կացութեան մատնել ամբողջ արեւմտեան աշխարհի դիմաց: Տէմիրէլ եւս երկու օրէ ի վեր չարունակ կը կրկնէ, որ Թուրքիա չի կրնար արտօնել, որ իր դրացին սովահար մեռնի, երբ այդ դրացին օժանդակութեան կոչ կ'ուղղէ Թուրքիոյ:

Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի երկու խորհրդականներ, Ժիրայր Լիպարիտեան եւ Դաւիթ Շահնազարեան Յունուար 31-ին տեսակցութիւններ ունեցան վարչապետ Տէմիրէլի, փոխ-վարչապետ Էրտալ Ինէօնիւի եւ Արտաքին նախարար Հիքմէթ Չէթինի հետ: Տեսակցութիւնը տեւեց 45 վայրկեան: Տեսակցութեան ընթացքին, Թուրք կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց, թէ մարդասիրական օժանդակութիւն պիտի կատարուի, բայց դիւանագիտական յարաբերութիւններու համար տակաւին պայմանները յարմար չեն: «Նախ Ղարաբաղի հարցը պէտք է լուծուի, յետոյ դիւանագիտական յարաբերութիւններ կը հաստատուին» ըսաւ վարչապետ՝ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի Խորհրդականներուն:

«Թիւրքիյէ» թերթը կը հաղորդէ, թէ *մամլոյ ասուլիսի ընթացքին վարչապետ Տէմիրէլ յայտնած է, որ եւրոպական Խորհուրդը եւ Ամերիկա Հայաստանի համար ապահոված են 100 թոն ցորեն: Միայն թէ անոնք Թուրքիայէ խնդրած են, որ Թուրքիա իր ունեցածէն անմիջապէս յանձնէ եւ աւելի վերջ իր յանձնածին տեղ Եւրոպական Խորհուրդէն ստանայ նոյն քանակութեամբ ցորեն: Տէմիրէլ ընդունած է այս առաջարկը: 35 թոն ցորեն արդէն ղրկուած է հակառակ ձմեռնային ծանր պայմաններուն: Փոխադրութիւնը կը չարունակուի: «Երբ դրացիդ սովահար եմ կ'ըսէ, մեռի՛ր, չես կրնար ըսել» ըսած է Տէմիրէլ:*

«Նեղ կացութեան մատնուած ենք, ըսած է Տէմիրէլ: Մենք մէկ կողմէ հողատարածքին վրայ խաղաղութիւն կը ցանկանք, միւս կողմէ ալ չենք ուզեր, որ Ադրբեջան վիրաւորուի: Մեր հանրային կարծիքը բացարձակապէս չի յօժարիր Ադրբեջանը դառնացնելու կոչուած որեւէ չարժումի մը: Հայերը արիւն թափել կուտան, իսկմինչ անոնց պիտի օժանդակե՞նք: Այո, կարգ մը հարցեր դժուար բարդուելի են հանրային կարծիքին: Բայց պէտք է նկատի առնենք նաեւ աշխարհի հանրային կարծիքը: Ի վերջոյ մենք պիտի ըլլանք այն ինչ որ Թուրքիոյ բարիքը կը պահանջէ եւ ինչ որ կը պահանջէ նաեւ մարդասիրական պարտքը»:

Գալով ելեկտրական ուժանիւթի հարցին, վարչապետ Տէմիրէլ յայտնած է, որ Հայաստան ղրկուելիք վառելանիւթը պիտի գործածուի միայն տաքնալու համար, ո՛չ թէ զինուորական նպատակներով: «Եթէ մենք Հայաստանի կարիքները ապահովելու հարցին մէջ դժուարութիւն յարուցանենք, այդ մէկը դժուար կը բացատրենք աշխարհի հանրային կարծիքին»:

Տէմիրէլ յայտնած է, որ այս ուղղութեամբ խօսած ալ է Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի հետ: «Նայեցէ՛ք, ըսած է Տէմիրէլ: Որեւէ ատեն, որ դուք շարունակէք Ադրբեջանը վիրաւորել, Թուրքիա չի կրնար ձեզի մօտիկութիւն ցոյց տալ: Եւ կէ՛ք հաշտուեցէք: Եթէ հաշտուիք, Թուր-

(Շար·ը Դ· էջ)

S.O.S. ARMENIE

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիս կը յայտնենք մեր համայնքին, թէ Ֆրանսական Պետութեան շտապ օգնութեան նախաձեռնութեամբ ու Ֆրանսական կարմիր Խաչի գործադրութեամբ, Յունուար 28-էն ի վեր արդէն իսկ կ'ուղարկուին եւ յաջորդաբար պիտի չարունակուին օգնութեան փութալ Հայաստանին՝ Պետութեան կողմէ յատկապէս տրամադրուած օդանաւային մասնաւոր թռիչքներու միջոցաւ:

Մարդասիրական անմիջական սոյն ձեռնարկին իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ Ս·Օ·Ս· - Արմէնին՝ ուղարկելով հետեւեալ անզգեստները· –

– 5 թոն չաքար,
– 5 թոն միսի պահածոյ,
– 7 թոն ձկան պահածոյ,
– 30 թոն նորածիններու եւ մինչեւ 2 տարեկան մանուկներու յատուկ կաթ:

Ս·Օ·Ս· - Արմէնին յանձնարարած է՝ որպէսզի սոյն անզգեստները յանձնուին Հիմանիթար Օգնութեան Գծով Հայաստանի Պետական Նախարար՝ Պր· Գէորգ Վարդանեանին, նախընտրարար հիւանդանոցներուն եւ ծերանոցներուն բաշխուելու համար:

Հայաստանի անմիջական օգնութեան սոյն մատուցումը այսուեղ չի դադրիր:

Ս·Օ·Ս· - Արմէնին կը չարունակէ իր օժանդակութիւնը Հայաստանին հասցնել՝ գործակցութեամբ Ֆրանսական Պետութեան կարմիր Խաչին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Ս·Օ·Ս· ԱՐՄԷՆԻԻ

Փետրուար 1, 1993

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Դ.

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Հայաստանի քաղաքական ներկայ պայմաններուն մէջ մտաւորականութիւնը ինքզինք կը նկատէ ամէնէն շատ տուժող եւ անպաշտպան խաւը: Այս ցաւալի հարցը քննարկելու համար Հայոց Համազգային Շարժման վարչութիւնը հանդիպում մը կազմակերպած էր Հայաստանի մտաւորականութեան հետ:

Հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Արամ Խաչատրեան տուն – թանգարանի հանդիսասրահին մէջ, Յուլիս 27-ի իրիկունը, մասնակցութեամբ շուրջ 250 գրողներու, արուեստագէտներու, լրագրողներու եւ դիտութեան մարդի ներկայացուցիչներու: Հոն էին հայ մտաւորականութեան ներկայ վիճակով մտահոգ եւ անոր դժուարութիւններուն լուծում մը գտնելու համար եկած Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան, Մոր հրզարանի նախագահ Բարդէն Ադարբեկեան, երեսփոխաններ եւ ՀՀՇ-ի վարչութեան անդամներ: Աչքի կը զարնէր բացակայութիւնը մտաւորական խաւի ծանր հրեաններէն՝ Վահագն Դաւթեանի, Համօ Սահեանի, Գէորգ Էմինի, Սիլվա Կապուտիկեանի, Սերօ Խանզադեանի, Ռաֆիկ Դաւոյեանի, Սօս Մարգսեանի եւ տակաւին ուրիշներու, որոնք, ըստ երեւոյթին, իրենք զիրենք անպաշտպան չեն զգար, կամ ալ թերեւս ժամանակին արդէն անոնցմէ ոմանք յաջողած են պաշտպանութեան միջոցներ ստեղծել իրենց համար:

Հաւաքոյթին բացումը կատարելով պատմաբան Կարէն Իւզբաշեան՝ նշելէ ետք, թէ հանդիպումին նպատակն է անկեղծ, չհապճեպ քննարկումը կատարել այսօրուան մտաւորականութիւնը յուզող հարցերուն, լսել դիտողութիւններ, անաչառ քննադատութիւն, կարենալ բարւոք լուծում գտնելու համար անոնց կարգաւորման ուղղութեամբ, կ'ուզէր ան. – «Մտաւորական հասկացողութիւնը ներկայացնելու համար պարտաւորենք ընդգծել երեք հանգամանք: 1) Մտաւորականը՝ բոլոր պարագային, դիտուն մարդն է. առանց դիտելիքի չիք մտաւորականութիւն: 2) Մտաւորականը՝ բոլոր պարագային, անկախ մտածողութեան տէր մարդն է. եթէ նա անկախ չէ, ապա նա մտաւորական լինել չի կարող: 3) Մտաւորականը այն մարդն է, որը չի կարող անտարբեր մնալ հասարակական կարգին, մեր իրականութեանը: Ներկայ իրականութեան մէջ մտաւորականութիւն հասկացողութիւնը մի քիչ չեզուեց: Դժբախտաբար, մեզանում մտաւորական ասելով հասկանում էինք գրեթէ ղեկտոր – փրոֆէսորներին, թատրոնի վարիչներին, բաժնի վարիչներին եւայլն»:

Ապա Կարէն Իւզբաշեան յետադարձ հայեացքով մը դիտել տուաւ, որ «քսանական թուականներին Հայաստան սկսեցին վերադառնալ հայ մտաւորականներ, քաջ դիտակցելով թէ ո՛ւր են գալիս: Նրանք իրենց աշխատանքով այդ թուականներին կազմեցին մեր մտաւոր կեանքի փառքը: Նրանք գալիս էին վրաստանից, Ռուսաստանից, Եւրոպայից: Երկար տարիներ նրանք ապրում էին այն մտքով, որ այն պետականութիւնը որ ստեղծուել է, պէտք էր ամրապնդել: Նրանց ցանկութիւններին վերջին հարուած հասցրեց 37 թուականը: Այդ թուականին այլեւս բոլորովին պարզուեց, թէ ինչ դաժան գործ ունենք կարգերի հետ: Մտաւորականութեան կէսը դնաց ճամբար, միւսները դադարեցրին իրենց ստեղծագործական վեհանքը եւ մտաւորականութիւնը սոսկալ իր ամենածանր հարուածներից մէկը:

«Այնուհետեւ անցան տարիներ, մտաւորական կոչուեցին միայն նրանք ովքեր ազգասէր են եղել, որոնք միաժամանակ դիտակցեցին, որ իրականութիւնը սա է եւ եթէ դրանք պատրաստ են ծառայելու իրենց ազգին, ժողովրդին, ապա ինչ որ կերպ պիտի գտնեն իրենց տեղը նաեւ այդ իրականութեան մէջ:

«Պատերազմի տարիներին Հայաստանում ճեւաւորուել է մտաւոր մի կեանք իր նուաճումներով: Սակայն այդ մտաւորականութիւնը այլեւս չէր դիտում պետականութիւնը որպէս իրենը: Նա վորձում էր գտնել իր տեղը այդ կեանքի իրականութեան մէջ:

«Եկաւ 1988 թուականը: Հոչակագրով ծնունդ առաւ մեր երրորդ Հանրապետութիւնը: Այսօր իւրաքանչիւր մտաւորական պիտի պատասխանի մի շատ վարեւոր կէտիչ հարցի՝ ինչպիսի՞ն է հայ պետականութիւնը եւ ինչպէ՞ս է նա վերաբերում նրան: Ի հարկէ, իւրաքանչիւր մտաւորական պիտի կողմնորոշուի հետեւելով իր սեփական պատկերացումներին, իր սեփական քաղաքական եւ բարոյական տեսակէտներին: Բայց կայ մի հարց, որից անհնարին է խուսափելը եւ ինչքան մեր մտաւորականութիւնը կողմնորոշուի, այնքան նա կը կարողանայ ամբողջութեամբ նուիրել իր ուժերը հայրենիքի բարգաւաճման համար»:

Հաւաքոյթին ընթացքին խօսք առնողներ անդրադարձան Հայաստանի ներկայ ծանր իրավիճակին, ճգնաժամէն դուրս գալու, հայ պետականութեան ամրապնդման գործին մէջ մտաւորականութիւնը ներգրաւելու հարցերուն. անոնք քննադատեցին թէ՛ իշխանութիւնները եւ թէ ՀՀՇ-ն՝ ինքնագոհութեան, Հայաստանի մէջ կարգուկանոնի բացակայութեան, վարիչներու սխալ ընտրութեան եւ այլ թերութիւններու համար:

Ընկերային մարզի հարցերու լուծման, ինչպէս նաեւ ժողովուրդի հոգեբանական պատրաստութեան մէջ կարեւոր դեր վերապահուած է մտաւորականութեան: Հաւաքոյթը կազմակերպողներուն փափաքն այն էր որ մտաւորականութիւնը առաջարկներ ներկայացնէր այդ ուղղութեամբ: Հայոց Համազգային Շարժման ներկայացուցիչը իր խօսքին աւարտին ըսաւ. – «Մենք գիտենք, որ մտաւորականների վիճակը ծանր է. հաւատացէ՛ք, որ եթէ Պետութիւնը ունենար այդ դուարները՝ անպայման կը տար»:

Հաւաքոյթին խօսք առնելով Հանրապետութեան նախագահը՝ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան, անդրադարձաւ Պետութեան եւ մտաւորականութեան, հասարակութեան եւ մտաւորականութեան յարաբերութիւններու հարցերուն. «Ամէն մէկը մեզանից, – ըսաւ Նախագահը, – ունի իր պատկերացումը մտաւորականութեան, նրա կոչման, դերի մասին: Ինձ համար մտաւորականը առաջին հերթին իր արուեստին, իր գիտութեանը, իր մասնագիտութեանը անկաշառ նուիրեալն է, իսկ հասարակութեան հետ յարաբերութեան ժամանակ՝ նրա խիղճը: Ազգի գոյութեան առաջին պայմանը ազատութիւնն է: Մտաւորականութեան գոյութեան պայմանը ազատութիւնն է եւ մտաւորականութիւնը պէտք է պայքարի իր ազատութեան համար, եթէ դա չկայ: Իսկ եթէ այդ ազատութիւնը կայ, պէտք է նա կարողանայ օգտուել այդ ազատութիւնից: Ինձ համար տարօրինակ են այն առնչարկները, թէ մտաւորականութեանը պէտք է օգտագործել: Ամենամեծ անբարոյականութիւնն է մտաւորականութեանը օգտագործելը: Այն մտաւորականութիւնը, որ օգտագործւում է, դադարում է մտաւորական լինելուց: Իմ կարծիքով մտաւորականութիւնը լինելով ազգի խիղճը, պէտք է լինի եւ է՛ իրականում ազգի նկարագիրը, որպիսին չէ ո՛չ մի քաղաքական կուսակցութիւն, ո՛չ մի Պետութիւն, ո՛չ մի իշխանութիւն, ո՛չ մի ռէժիմ: Այդ բոլորը անցողիկ են, այդ բոլորը՝ անհրաժեշտ, հասարակութիւնը, Պետութիւնը կառուցելու համար, բայց մնայունը՝ որը կերտում է ազգի նկարագիրը եւ ապահովում նրա հոգեւոր ժառանգականութիւնը, դա մտաւորականութիւնն է:

«Այսօր, կարող էք համաձայնուել կամ չհամաձայնուել, ես կարծում եմ թէ դռնէ այդ ազատութիւնը ապահովուած է: Օդտուեցէ՛ք այդ ազատութիւնից. ո՛չ ոք չի խանգարում: Ինչ վերաբերում է կուսակցական մամուլին կամ պետական մամուլին, դրանք երբէք չեն կարող ազատ լինել: Ընդհանրապէս Հայաստանում ազատ մամուլ գոյութիւն չունի: Բոլորն էլ ծառայում են ինչ որ ուժերի: Մամուլի մի մասը ծառայում է պետութեանը, միւս մասը ծառայում է որոշակի կուսակցութիւնների: Եւ այսպիսի բեւեռացում է առաջացել Հայաստանում. ես սա ընդգծում եմ, որովհետեւ այլ հանրապետութիւններում՝ բացի այս բեւեռացումից, կայ երրորդ ուժը, որը այսօր Հայաստանում բացակայում է: Այդ ուժը՝ մտաւորականութիւնն է, որը օգտուելով իր ազատութիւնից պէտք է լինէր խղճի արտայայտիչ: Իսկական մտաւորականը կը դնի իր խօսքը արտայայտելու ե՛ւ եղանակը, ե՛ւ պահը, ե՛ւ միջոցը: Ես սա որպէս մեղադրանք չեմ ասում: Իսկական մտաւորականներ մենք շատ ունենք, բայց ճեւաւորուած մտաւորականութիւն, որը հանդէս գայ որպէս ազգի խիղճ, դժբախտաբար դեռեւս չեմ տեսնում:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊՈԽԹՈՂԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Ա. ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼ ՄՐՑԱՇՐՋԱՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

1992-ի մրցաշրջանը հարուստ էր Պուրպոլի հանրապետական ախոյեանութեան խաղերով, ուր երկու խմբակներու մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցէին մեծ թիւով խումբեր, ներկայացնելով շարք մը քաղաքներ ու շրջաններ: Փոխուած է մարզիկի կարգավիճակը, փոխուած են պահանջները: Առաջին անգամն է որ Հայաստանին կարելի կը դառնայ յաջող խումբերը ղրկել Եւրոպայի ակումբներու մրցաշարքին: Իսկ ատիկա կարեւոր խթան է հետաքրքիր ու բովանդակալից խաղ ցուցադրել փափաքող խումբերու համար:

«Արմէնփրէս»ի թղթակիցը խնդրեց Հայաստանի Պուրպոլի Դաշնակցութեան նախագահ Նիկոլա Ղազարեանէն պատմել իր տպաւորութիւնները մրցաշրջանին մասին, պատասխանել շարք մը հարցումներու:

***

– Ի՞նչ կ'ըսէք ախոյենութեան մասին:

– *Անիկա առիթն ընծայեց պարզելու խումբերու ուժերը եւ մեր Պուրպոլի աստիճանակարգին զանոնք տեղաբաշխելու՝ արդիւնքներուն համապատասխան: Մրցաշրջանի սկիզբը, խաղացողներուն կը թուէր, թէ ախոյենութիւնը կրնար անհետաքրքրական ըլլալ, մտածելով, որ «Արարատ» եւ «Կոտայք» կը վիճարկեն առաջին տեղը, իսկ միւս ակումբները սոսկալուած կ'ըլլան պայքարիլ միայն «պրոնզ»ի համար: Սակայն շատ մը խումբեր դրսեւորեցին պայքարելու տրամադրութիւն, զոր կանխորոշեց անդիջում պայքար մրցումներու մինչեւ վերջին փուլը: Այս առումով ախոյենութիւնը յաջողութեամբ պսակուեցաւ: Խումբերը կը պայքարէին ոչ միայն մետալներու եւ Եւրոպայի ակումբներու մրցաշարքերու անցագրերու, այլեւ յաջորդ մրցաշրջանին բարձրագոյն խմբակին հանդէս գալու իրաւունքին համար: Նոյնատեղ «Վան», «Հ.Մ.Ը.Մ.», «Բանանց» ակումբները կը համեմատէին ախոյենութիւնը: Արդիւնքները ցոյց տուին, որ Դաշնակցութիւնը ճիշդ որոշում տուած էր զանոնք բարձրագոյն խմբակ ընդունելով:*

Պայքարը իր գագաթնակէտին հասաւ երբ չորս խումբեր՝ «Բանանց», «Հ.Մ.Ը.Մ.», «Շիրակ» եւ «Արարատ» չարունակեցին պայքարիլ առաջին տեղի համար, եւ միայն վերջին օրը վերջակէտ մը դրաւ այս երկարատեւ, բազմամսեայ պայքարին: Երկու խումբեր՝ «Հ.Մ.Ը.Մ.» եւ «Շիրակ» մրցաշարքը աւարտեցին հաւասար կէտերով եւ արդարօրէն ստացան ախոյեանի կոչումը:

– Ի՞նչ հարցեր յարուցեց ձեզ ախոյենութիւնը:

– *Գաղտնիք չէ, որ ծանրաբեռնուածութեան պատճառաւ չատ մը մարզադաշտեր պէտք պզտուկ պզտիկ մրցումներ պիտի կազմակերպեն՝ մարզիչներուն համար: Ինչ վերաբերում է կուսակցական մամուլին կամ պետական մամուլին, դրանք երբէք չեն կարող ազատ լինել: Ընդհանրապէս Հայաստանում ազատ մամուլ գոյութիւն չունի: Բոլորն էլ ծառայում են ինչ որ ուժերի: Մամուլի մի մասը ծառայում է պետութեանը, միւս մասը ծառայում է որոշակի կուսակցութիւնների: Եւ այսպիսի բեւեռացում է առաջացել Հայաստանում. ես սա ընդգծում եմ, որովհետեւ այլ հանրապետութիւններում՝ բացի այս բեւեռացումից, կայ երրորդ ուժը, որը այսօր Հայաստանում բացակայում է: Այդ ուժը՝ մտաւորականութիւնն է, որը օգտուելով իր ազատութիւնից պէտք է լինէր խղճի արտայայտիչ: Իսկական մտաւորականը կը դնի իր խօսքը արտայայտելու ե՛ւ եղանակը, ե՛ւ պահը, ե՛ւ միջոցը: Ես սա որպէս մեղադրանք չեմ ասում: Իսկական մտաւորականներ մենք շատ ունենք, բայց ճեւաւորուած մտաւորականութիւն, որը հանդէս գայ որպէս ազգի խիղճ, դժբախտաբար դեռեւս չեմ տեսնում:*

– Անցեալ տարուան իրադարձութիւններէն ձեր ունեցած ամենամեծ տպաւորութի՞ւնը:

Բոլորս մեծ ուրախութիւն ապրեցանք, երբ մեզ ընդունեցան ՖԻՖԱ-ի իբր անդամ: Իսկ վերջերս մեր Դաշնակցութիւնը զարձաւ ԻԽՖԱ-ի առաջին անդամ: Ատիկա մեզի իրաւունք կու տայ յաջորդ համապատասխան Ֆութպոլի Ընկերակցութիւններու Եւրոպական Միութեան անդամի կարգավիճակ ստանալու: Վերջերս կազմեցինք Հայաստանի ազգային հաւաքականը, զոր կը զլխաւորեն ծանօթ վարպետներ Եդուարդ Մարգարով (զլխաւոր մարզիչ), Ալեքսանդր Քոմալենքօ (խմբային պետ), Նորայր Մեսրոպեան եւ Սամուէլ Պետրոսեան (մարզիչներ): Հաւաքականի մակարդակով արդէն առաջին հանդիպում մը ունեցանք Մոլդովայի հետ:

– Հնարաւո՞ր է արդեօք, մեր ախոյենութիւնները կազմակերպել եւրոպական կառոյցի համապատասխան:

– *Ատիկա կախում ունի օդի պայմաններէն: Մենք նոյնպէս կը մտածենք ախոյենութիւնները կազմակերպել ըստ եւրոպական մարզաշրջանին՝ աշուն-գարուն: Սակայն դժուարութիւններ կան: Մասնաւորապէս օդի պայմանները եւ լաւ դաշտերու անբաւարարութիւնը: Բարձրագոյն խմբակի 1993-ի ախոյենութիւնը տեղի կ'ունենայ 16 խումբերու մասնակցութեամբ, երկու շրջանով:*

– Ի՞նչ կ'ըսէք ակումբներու վիճակին մասին:

– *Մեր ակումբները բնականոն պայմաններ դրեթէ չունին: Անոնց խաղը կախում ունի նիւթական հարցերէն: Սակայն նոյնիսկ նման պայմաններու մէջ երկու խմբակներով (44 խումբ) ախոյենութիւնը փոխած է վերաբերումը Ֆութպոլի նկատմամբ: Ամէն տեղ սկսած են աւելի հոգ տանիլ իրենց խումբերուն:*

ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՎԻՔԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ՝ ԵՐԵՔ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՂԻՆԱԿԸ

Վիքթոր Կարտոնի դրական վաստակը դատելու յաւակնութիւնը չունինք. ոչ ալ արդէն, կարողութիւն՝ ընելու այդ, լրջօրէն: Ա՛յս դրութեան նպատակը՝ ամփոփ ակնարկ մը միայն իր աշխատանքին եւ անոր արդիւնքին վրայ:

Ինչպէս չսաեր, Վահրամ Կաքաւեան սկսած էր իր դրական մարզանքները, սորտպրելով ոտանաւորներ: Եթէ մնացած ըլլար Հայաստան, հաւանաբար իր անունը մտած պիտի ըլլար արեւելահայ դրականութեան մէջ, ծանօթ վանեցի գրողներու կողքին, Մահարիի, Ն. Զարդանեան, Ալազանի եւ ուրիշներու: Վաստուածանի գրողները բազմաթիւ են, բազմազան:

Վիքթոր Կարտոն կը յիշէր որ իր առաջին գրութիւնը հրատարակուած էր երբ 15 տարեկան էր: Գրած է քանի մը տասնեակ պատմուածքներ, փոքր վէպ մը՝ «Լինա» եւ 1929-ին, հատոր մը՝ «Պողպատէ սերմեր»: Յանկը ամբողջական չէ: Ա՛յս բոլորը՝ հայերէն: Յարաբերութեան մէջ եղած է Զապէլ Եսայեանի, Օշականի, Թէքէեանի հետ՝ որոնք թելադրած են իրեն գրել Վանի դէպքերուն, եւ, ընդհանրապէս, իր իսկ տեսած, ապրած Եղեռնի դրուագներուն մասին:

Գրել հայերէ՞ն ... Անօգուտ բան կ'ըլլար այդ, Փարիզ: Պէտք էր դուրս ելլել հայկական կեդրոյնէ, օգտաւէտ արդիւնքի մը հասնելու համար: 1936-էն սկսեալ, կը փորձէ գրել Ֆրանսերէն: Կանուխ է դեռ: Տկար է իր Ֆրանսերէնը:

***

Կ'անցնի ժամանակը: Կուգայ Համաշխարհային Երկրորդ պատերազմը: Վահրամ Կաքաւեան կը մնայ եօթը տարիներ Ֆրանսական դրօշակին տակ: Կ'առնէ նոր անուն մը, աւելի ճիշդ՝ իր սպայակոյտը կուտայ իրեն նոր անուն մը, Վիքթոր՝ որուն վրայ կ'աւելցուի յետոյ մականուն մը՝ Կարտոն: Կարտոն գետակ մըն է կար նահանգին մէջ՝ ուր իր դիմադրական խումբը գործած է: Կը ճշդէր միշտ որ Վիքթոր Կարտոն դրական ծածկանուն մը չէր, այլ մնացած էր դիմադրութեան առեններէն:

1956-ին, երեք հատորներու ապագայ հեղինակը կը պառկի, հիւանդ, երկար օրեր: Անկողինին մէջ է որ կ'որոշէ, եթէ ապաքինի, լծուիլ լրջօրէն աշխատանքի տալու համար, Ֆրանսացի ընթերցողին, Վանեցի ընտանիքի մը կեանքին պատկերը, դարուն սկիզբէն մինչեւ 1955, կէս դարու չրջան մը եւ, անշուշտ, անոր ընդմէջէն, ծանօթացնել հայկական ողբերդութիւնը իր եղերական դէպքերով, հերոսական դրուագներով ալ:

1957-ին կը սկսի գրել: 1959-ին արդէն կրնայ հրատարակել «Լը վէր սոլէյ տը լա վի»ն եւ երկու տարի վերջ՝ «Լը Շըվալիէ ա լ'Էմէրոտ»ը եւ յետոյ, չատ դժուարութիւններու հանդիպելէ վերջ, կը գտնէ հրատարակիչ մը, 1970-ին, «լ'Ափոճալիփս էֆարլաթ»ին համար:

Ինչպէս որ արդէն ըսինք, Կարտոն կը հաւատար որ դժուարութիւնները կուգային Թուրքերէն, բայց ոչ միայն Թուրքերէն: Նոյն իսկ իր ազգակից հակառակորդներէ: Կային, կ'ըսէր, դիւանագիտական արդելքներ, ճնշումներ: Ճիշդ է որ իր առաջին երկու գիրքերը գտած էին լաւ ընդունելութիւն մը Ֆրանսացի եւ նաեւ հայ ընթերցողներու կողմէ ու վաճառականական պատճառ մը չկար որ մերժուէր երրորդ հատորը:

Ըստ հեղինակին, իր առաջին գիրքին տպաքանակը եղած է 30 հազար, երկրորդինը՝ 35 հազար: «Լը վէր Սոլէյ տը լա վի»ն ունեցաւ երկրորդ տպագրութիւն մը 1971-ին: Վերջերս, «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք որ երրորդ տպագրութիւն մըն ալ հրապարակ եկած է:

Անվիճելի դրական յաջողութիւն մը ոչ-Ֆրանսացի, մինչեւ այդ անծանօթ հեղինակի մը համար:

Երեք միջակ հատորներ, ընդամէնը չուրջ 1100 էջ, որոնք կուտան վիպական հզօր չունչով մը, վաստուրականի պատմական դէպքերուն հետ, ինքնակենսագրական հատուածներ, կը յաւերժացնեն անմոռանալի մեծ մայր մը, կը նշեն հայ տիպարներ, կը վկայեն թէ ինչպէս կ'ապրէին հայ ընտանիքները, դարուս սկիզբը, իրենց պապենական տուները, իրենց հարազատ հողին վրայ: Երրորդ հատորին մէջ կան նաեւ, Սարտարապատ, Ղարաքիլիսէի կռիւներէն արձագանգներ, դէմնադէմ դրուագներ:

Դժբախտաբար Վիքթոր Կարտոնի աշխատանքը չէ հասած իր լրումին. չէ հասած մինչեւ 1955, ինչպէս ծրագրած էր: Կը մնան չհրատարակուած երկու հատորներ՝ որոնց մասին հեղինակը մեզի վստահեցուցած էր թէ պատրաստ էին արդէն: Ի՛նչ եղան, չենք գիտեր:

Հայ հեղինակը ունէր հաւատարիմ ընթերցողներ Ֆրանսացիներու մէջ: Կը յիշենք որ Լիոն, Ֆրանսուէի մը, ուսուցչուհի, գնելէ եւ կարդալէ վերջ մէկ չունչով, կ'ըսէր Կարտոնի վերջին գիրքը, կը հարցնէր մեզի՝ «Այսքան սրտառուչ եւ առինքնող վէպ մը ձեռքս անցած չէր. այս բոլորը պատահա՞ծ են...»:

Ճիշդ է որ Վիքթոր Կարտոն գիտէր համեմատել իրական դէպքեր եւ դրուագներ վիպական չունչով մը:

***

Ինչպէ՞ս կը գրէր: Դժուար:

Ահաւասիկ իր վկայութիւնը.

«Կը գրեմ չարչարանքով. կ'աշխատիմ գիշերը ժամը 23-էն մինչեւ ժամը 7-ը, երբ տան մէջ ամէն ոք կը քնանայ: Երբ կը լուսնայ, սպառած եմ, հիւծած»:

Կը ճշդէր.

«Եթէ երկը հարազատ է, ապրուած, այսուհանդերձ երեւակայութեանս արտայայտութիւնն է, որովհետեւ պէտք եղած է վայրագ, անտանելի իրականութիւն մը դարձնել վիպային (*romanesque*) որպէսզի ընթերցողի ըլլայ, բաշողական ըլլայ եւ ճոյնիսկ՝ ոգեւորիչ:

«Կը սրբագրեմ գրածս առ նուազն հինգ անգամ: Կրնամ մեզի հաւաստել թէ գիրերուս իւրաքանչիւր էջը գրուած է ի գին, իմ կեանքիս եւ իմ արիւնիս»:

Վիքթոր Կարտոն աշխատասէր էր անկասկած: Այդպէս կ'ենթադրենք, մանաւանդ, երբ կը յիշենք թէ ինքն իսկ հայերէնի թարգմանած էր իր գիրքերէն մէկը կամ միւսը, որպէսզի ծառայեն իբր թերթօն Մի քանի մասերուն մէջ – Արեւելքի մեր օրաթերթերուն:

Հայ հեղինակին մահուընէն վերջ, Տիկին Կարտոն մեզի կը գրէր՝ «Մահը չանթահարեց գինքը իր աշխատանքի ընթացքին»:

***

Վիքթոր Կարտոն հպարտ էր նաեւ իր արդիւնաւէտ գործակցութեամբ Դէմիրճեանի «Վարդանանք»ին Ֆրանսերէն հրատարակութեանը: Կը յիշէր՝ Առակոն դրած էր որ այդ գիրքը գլուխ գործոց մըն է հայ դրականութեան մէջ եւ պէտք էր հրատարակել Ֆրանսերէն:

Պատրաստուած թարգմանութիւնը սակայն ընդունուած չէր հրատարակիչներու կողմէ: Երկար էր եւ անորակ, ըստ իրեն: Ի վերջոյ, Առակոնի թելադրութեամբ Կարտոն կը հակի «Վարդանանք»ի թարգմանութեան վրայ, կ'աշխատի եօթը ամիսներ – կը ճշդէր՝ առանց որեւէ դրամական վարձատրութեան – երկը կը ըստանայ ընթեռնելի ձեւ մը եւ կը հրատարակուի:

Կարտոն կ'ըսէր՝ «Այդ գիրքը պէտք էր մտնէր բոլոր հայ դպրոցներուն մէջ՝ ուր կը վորձէ գրել Ֆրանսերէն: Կանուխ է դեռ: Տկար է իր Ֆրանսերէնը:

***

Կ'անցնի ժամանակը: Կուգայ Համաշխարհային Երկրորդ պատերազմը: Վահրամ Կաքաւեան կը մնայ եօթը տարիներ Ֆրանսական դրօշակին տակ: Կ'առնէ նոր անուն մը, աւելի ճիշդ՝ իր սպայակոյտը կուտայ իրեն նոր անուն մը, Վիքթոր՝ որուն վրայ կ'աւելցուի յետոյ մականուն մը՝ Կարտոն: Կարտոն գետակ մըն է կար նահանգին մէջ՝ ուր իր դիմադրական խումբը գործած է: Կը ճշդէր միշտ որ Վիքթոր Կարտոն դրական ծածկանուն մը չէր, այլ մնացած էր դիմադրութեան առեններէն:

1956-ին, երեք հատորներու ապագայ հեղինակը կը պառկի, հիւանդ, երկար օրեր: Անկողինին մէջ է որ կ'որոշէ, եթէ ապաքինի, լծուիլ լրջօրէն աշխատանքի տալու համար, Ֆրանսացի ընթերցողին, Վանեցի ընտանիքի մը կեանքին պատկերը, դարուն սկիզբէն մինչեւ 1955, կէս դարու չրջան մը եւ, անշուշտ, անոր ընդմէջէն, ծանօթացնել հայկական ողբերդութիւնը իր եղերական դէպքերով, հերոսական դրուագներով ալ:

1957-ին կը սկսի գրել: 1959-ին արդէն կրնայ հրատարակել «Լը վէր սոլէյ տը լա վի»ն եւ երկու տարի վերջ՝ «Լը Շըվալիէ ա լ'Էմէրոտ»ը եւ յետոյ, չատ դժուարութիւններու հանդիպելէ վերջ, կը գտնէ հրատարակիչ մը, 1970-ին, «լ'Ափոճալիփս էֆարլաթ»ին համար:

Ինչպէս որ արդէն ըսինք, Կարտոն կը հաւատար որ դժուարութիւնները կուգային Թուրքերէն, բայց ոչ միայն Թուրքերէն: Նոյն իսկ իր ազգակից հակառակորդներէ: Կային, կ'ըսէր, դիւանագիտական արդելքներ, ճնշումներ: Ճիշդ է որ իր առաջին երկու գիրքերը գտած էին լաւ ընդունելութիւն մը Ֆրանսացի եւ նաեւ հայ ընթերցողներու կողմէ ու վաճառականական պատճառ մը չկար որ մերժուէր երրորդ հատորը:

Ըստ հեղինակին, իր առաջին գիրքին տպաքանակը եղած է 30 հազար, երկրորդինը՝ 35 հազար: «Լը վէր Սոլէյ տը լա վի»ն ունեցաւ երկրորդ տպագրութիւն մը 1971-ին: Վերջերս, «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք որ երրորդ տպագրութիւն մըն ալ հրապարակ եկած է:

Անվիճելի դրական յաջողութիւն մը ոչ-Ֆրանսացի, մինչեւ այդ անծանօթ հեղինակի մը համար:

Երեք միջակ հատորներ, ընդամէնը չուրջ 1100 էջ, որոնք կուտան վիպական հզօր չունչով մը, վաստուրականի պատմական դէպքերուն հետ, ինքնակենսագրական հատուածներ, կը յաւերժացնեն անմոռանալի մեծ մայր մը, կը նշեն հայ տիպարներ, կը վկայեն թէ ինչպէս կ'ապրէին հայ ընտանիքները, դարուս սկիզբը, իրենց պապենական տուները, իրենց հարազատ հողին վրայ: Երրորդ հատորին մէջ կան նաեւ, Սարտարապատ, Ղարաքիլիսէի կռիւներէն արձագանգներ, դէմնադէմ դրուագներ:

Դժբախտաբար Վիքթոր Կարտոնի աշխատանքը չէ հասած իր լրումին. չէ հասած մինչեւ 1955, ինչպէս ծրագրած էր: Կը մնան չհրատարակուած երկու հատորներ՝ որոնց մասին հեղինակը մեզի վստահեցուցած էր թէ պատրաստ էին արդէն: Ի՛նչ եղան, չենք գիտեր:

Հայ հեղինակը ունէր հաւատարիմ ընթերցողներ Ֆրանսացիներու մէջ: Կը յիշենք որ Լիոն, Ֆրանսուէի մը, ուսուցչուհի, գնելէ եւ կարդալէ վերջ մէկ չունչով, կ'ըսէր Կարտոնի վերջին գիրքը, կը հարցնէր մեզի՝ «Այսքան սրտառուչ եւ առինքնող վէպ մը ձեռքս անցած չէր. այս բոլորը պատահա՞ծ են...»:

Ճիշդ է որ Վիքթոր Կարտոն գիտէր համեմատել իրական դէպքեր եւ դրուագներ վիպական չունչով մը:

***

Ինչպէ՞ս կը գրէր: Դժուար:

Ահաւասիկ իր վկայութիւնը.

«Կը գրեմ չարչարանքով. կ'աշխատիմ գիշերը ժամը 23-էն մինչեւ ժամը 7-ը, երբ տան մէջ ամէն ոք կը քնանայ: Երբ կը լուսնայ, սպառած եմ, հիւծած»:

Կը ճշդէր.

«Եթէ երկը հարազատ է, ապրուած, այսուհանդերձ երեւակայութեանս արտայայտութիւնն է, որովհետեւ պէտք եղած է վայրագ, անտանելի իրականութիւն մը դարձնել վիպային (*romanesque*) որպէսզի ընթերցողի ըլլայ, բաշողական ըլլայ եւ ճոյնիսկ՝ ոգեւորիչ:

«Կը սրբագրեմ գրածս առ նուազն հինգ անգամ: Կրնամ մեզի հաւաստել թէ գիրերուս իւրաքանչիւր էջը գրուած է ի գին, իմ կեանքիս եւ իմ արիւնիս»:

Վիքթոր Կարտոն աշխատասէր էր անկասկած: Այդպէս կ'ենթադրենք, մանաւանդ, երբ կը յիշենք թէ ինքն իսկ հայերէնի թարգմանած էր իր գիրքերէն մէկը կամ միւսը, որպէսզի ծառայեն իբր թերթօն Մի քանի մասերուն մէջ – Արեւելքի մեր օրաթերթերուն:

Հայ հեղինակին մահուընէն վերջ, Տիկին Կարտոն մեզի կը գրէր՝ «Մահը չանթահարեց գինքը իր աշխատանքի ընթացքին»:

***

Վիքթոր Կարտոն հպարտ էր նաեւ իր արդիւնաւէտ գործակցութեամբ Դէմիրճեանի «Վարդանանք»ին Ֆրանսերէն հրատարակութեանը: Կը յիշէր՝ Առակոն դրած էր որ այդ գիրքը գլուխ գործոց մըն է հայ դրականութեան մէջ եւ պէտք էր հրատարակել Ֆրանսերէն:

Պատրաստուած թարգմանութիւնը սակայն ընդունուած չէր հրատարակիչներու կողմէ: Երկար էր եւ անորակ, ըստ իրեն: Ի վերջոյ, Առակոնի թելադրութեամբ Կարտոն կը հակի «Վարդանանք»ի թարգմանութեան վրայ, կ'աշխատի եօթը ամիսներ – կը ճշդէր՝ առանց որեւէ դրամական վարձատրութեան – երկը կը ըստանայ ընթեռնելի ձեւ մը եւ կը հրատարակուի:

Կարտոն կ'ըսէր՝ «Այդ գիրքը պէտք էր մտնէր բոլոր հայ դպրոցներուն մէջ՝ ուր

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԻՆՔՆԱՇԱՐԱԾՆԵՐՈՒ ԵՒ ՉԷՆՔԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Սերպիա վերջ տուած է «եուկօ» մակնիշով ինքնաշարժերու արտադրութեան եւ «կարմիր դրօշ» գործատունը 49 հազար բանուորներէն 30 հազարը դործազրկած է: «Եուկօ»ները կ'արտածուէին Մեծն - Բրիտանիա, Սպանիա, Եգիպտոս եւ մանաւանդ Միացեալ – Նահանգներ: Գործատունը սկսած է հրացաններ եւ այլ դէնքեր արտադրել որոնք կը գործածուին պոսնիական ճակատին վրայ: Գործատան տնօրէնը կը բացատրէ թէ ՄԱԿ-ի պատժամիջոցներն են որոնք պատճառ եղած են այս վոլտոխութեան:

***

ՉԵԽԵՐՆ ՈՒ ՍԼՈՎԱՔՆԵՐԸ

Չեխոսլավաքիոյ բաժանումը նախատեսելի հարցերուն քով ունեցաւ նաեւ աննախատեսելիներ. Դեկտեմբերի վերջին երեք շաբաթուան ընթացքին աւելի քան 30 հազար Սլովաքներ չեխական քաղաքացիութիւն ունենալու դիմում կատարած են ու օրական 3 հազար նոր դիմում կ'արձանագրուի: Սլովաքիա կ'արտօնէ զոյգ քաղաքացիութիւնը: Միւս կողմէ, չատ քիչ է թիւը այն Չեխերուն որոնք կը փափաքին սլովաք քաղաքացիութիւն ունենալ:

Ֆրանսերէն կը դասաւանդուի»: Կը ցաւէր որ հանդիպած էր անհասկնալութեան:

Նշենք նաեւ Վիքթոր Կարտոնի վերջին ծրագիրն էր գիրք մը, Տիգրան Մեծի վերայ: Այդ մնաց, ա՜խ, ծրագիր: Եւ, իրեն համար, անհասկած, ցաւ մը:

Հետը տարաւ վիշտ մըն ալ՝ հայ ռազմիկներու աքսորը դէպի Սիբիր ... Այդ մասին յաջորդով:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Յ. Գ. – ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»ի. – Ամբողջացնելու համար, վ. Կարտոնի գրական այս բաժինը, ըսենք թէ հայերէն իր վերջին գրութիւնը լոյս տեսած է «Յառաջ»ի 1973, Յունուար 28-ի թիւին մէջ, որ նուիրուած էր կեդրոնականի իր դասընկեր՝ Նիկողոս Սարաֆեանի մահուան հանգամանքին: «Յուշեր "կայծ"էն» խորագրուած օրագրի իր այդ էջերուն մէջ, կ'ոգեկոչէր «կայծ»ը անուն, զոր կեդրոնականցիները տուած էին Ն. Սարաֆեանի: Արդար ըլլալու համար, հարկ է յիշել նաեւ որ ֆրանսերէն հատորներու հրատարակութիւնը կարելի դարձնելու համար մեծ օժանդակութիւն բերած է կարտոնի հին ընկերը՝ Գառզու:

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԻԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մաս Ա.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՅԵԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԺԳ.

ԴԵՒԵՐՈՒ ՔԱՐԱՅՐԸ

Ասոր համար մեր բարի մայրերը մեզ վախցնելու եւ զգուշացնելու համար կ'ըսէին եւ կը պատմէին թէ այդ քարայրին մէջ դեւեր կ'ապրին. «այդ կողմերը մի երթաք, ձեզ կը բռնեն եւ կը բանտարկեն եւ յաւիտեան չէք ազատիր անոնց ձեռքէն». մենք ալ միամիտ, կը հաւատայինք մեր բարի մայրերու խօսքին եւ այդ ժայռին վրայ բարձրանալ չէինք վորձեր: Բայց եկուր տես որ մեր մէջ կային տըղաք որ դեւերէն չէին վախնար. սուտ են, կ'ըսէին. ասոնցմէ ամէնէն անվախը, մօրաքրոջս տղան Աչուրն էր, գրեթէ ինծի տարեկից, գլուխը տաք եւ արկածախնդիր, չատ անգամ մեզ իր չուրջը կը հաւաքէր եւ կ'ըսէր. ընկերներ, դեւերը ի՞նչ են, սուտ բաներ, ես դեւերէն չեմ վախնար, եկէք երթանք դեւերու քարայրը բարձրանանք, տեսնենք թէ իրապէս Դեւերը կա՞ն հոն. մանաւանդ Աչուր լսած էր իր հօրմէն որ հոն ոչ թէ դեւեր, այլ ոսկի դանձեր պահուած են: Եկէք երթանք կը քաջալերէր մեզ Աչուր. եւ օր մըն ալ երթանք ըսինք ու ճամբայ ելանք, մէկ մէկ հատ զաւազաններ ալ կտրեցինք ձորէն, Աչուրը առջեւէն մենք ետեւէն ճամբայ ելանք:

Սակայն Աչուր գիտէր որ քարայրը մութ էր. ուստի առաջուց, ժամէնը առանց տէր հօր գիտութեան քանի մը մոմի կտորներ գրպանը գրած էր եւ ճամբան կ'ըսէր. մի՛ վախնաք, քարայրը մութ է, սակայն ես հետս մոմեր ունիմ. կը վառենք եւ ներս կը մտնենք: Երբ մեծ գըժտարութեամբ ժայռին ստորոտը հասանք, Աչուր առջեւներս անցաւ եւ ըսաւ. ուշադրութեամբ ինծի հետեւեցէք, ես ուր որ կոխեմ դուք ալ հոն կոխեցէք. հետեւեցանք իրեն: Աչուր այծեամի մը պէս ժայռէ ժայռ ցատքելով հասաւ քարայրին մուտքին, կեցաւ եւ մենք ալ ահով ու փախով հետեւեցանք իրեն. երբ ամէնքս հասանք իրեն, Աչուր գրպանէն հանեց լուցկի մը, խը՛րթ, քսեց քարին եւ վառեց ձեռքի մոմը, մեզի ալ մէկ մէկ մոմ տուաւ, վառեց մեր մոմերն ալ եւ ըսաւ ինծի հետեւեցէք. մեզմէ ամէնէն վախկոտը Արամիկն էր. ես չեմ գար, ես կը վախնամ ըսելով նստաւ քարայրին դրան վրայ: Աչուր քաջութեան հազար քարոզներ խօսեցաւ, անկարելի եղաւ Արամիկը համոզել. Արամիկ տեղէն չշարժեցաւ. այն ատեն Աչուր ըսաւ. ընկերներ, այդ վախկոտը թող հոդ նստի, դուք ինծի հետեւեցէք. եւ գլուխը քարայրի ծակէն ներս խոթեց, դժուարաւ մտաւ եւ մենք ալ ետեւէն մտանք: Աչուր քաջութեամբ ձայն կուտար եւ մեզ կը խրախուսէր. եկէ՛ք, ընկերներ, եկէ՛ք ետեւէս, մի՛ վախնաք դեւեր չկան, քարայրը բաւական լուսաւորուած էր մեր մոմերէն. մենք կը հետեւէինք Աչուրին, հազար աչք կարած չորս կողմերնիս կը նայէինք վախով:

Աչուր չորս կողմերը զննելով կորաքամակ կը յառաջանար, մոմերնիս լմննալու վրայ էր, Աչուր գրպանէն հանեց ուրիշ մոմի կտոր մը եւ վառեց. մի՛ վախնաք, ահա մոմ, ահա լոյս, եկէ՛ք ետեւէս: Հանրի որ Աչուրին մօրաքրոջը տղան էր եւ չատ մտերիմ, կ'ըսէր. - Աչուր ո՞ւր կ'երթաս. քարայրը ծայր չունի, ոչ դեւ կայ, եւ ոչ ալ ոսկի, ո՞ւր կ'երթաս գըլուխդ առած: Աչուր չորս աչք կտրած ոսկի գանձ կը փնտռէր. ամէն կողմ քարով քար, մանաւանդ երբ քարայրին խորը հասանք, վերէն մեծ քանակութեամբ ջուր կը հոսէր. չթաքարի եւ պոկաքարի սիւներ կային, ալ կարելի չէր առաջ երթալ, չէինք գիտեր թէ այդ սուր չթաքարերը ի՞նչ էին եւ ի՞նչպէս ձեւացեր էին. Աչուր ալ յուսախաբ ատիպուեցաւ վերադառնալ, մենք ալ անոր ետեւէն: Երբ լոյս աշխարհ ելանք, սկսանք Աչուրի վրան խնդալ եւ Հանրի գինքը ծաղրելով, կ'ըսէր. - Աչո՛ւր ո՞ւր է ոսկին, ո՞ւր են ոսկիի գանձերը: Ամէնքս ալ համոզուեցանք որ հոն ոչ դեւեր կային եւ ոչ ալ ոսկիի հանքեր. զգուշութեամբ վար իջանք ժայռի բարձունքէն, եւ ագռոտած եւ թրջած զգեստնե-

րով տուն հասանք, աղէկ որ մայրս զբաղած էր եւ չտեսաւ իմ վիճակս, անմիջապէս աղտոտ զգեստները փոխեցի եւ հանդչեցայ: Շատ յոգնած էի:

ԺԴ.

ՏԱՄԱՅԻ 44 ԳԱՐԵՐԸ

Մեր Խարբերդը ժայռոտ աշխարհ է, քար ամէն կողմ, ժայռեր դէմ դիմաց ցցուած, կարծես իրարու հետ մրցում կ'ընեն, բայց մեր այս ժայռոտ քաղաքը Խարբերդ՝ գեղեցիկ էր բնութեամբ, Ալպեան գեղեցկութեամբ: Այս ժայռերու կատարին տափարակ չրջաններ կային, ուր կը հաւաքուէր գարնան գեղեցիկ օրերուն հայ եւ ասորի ժողովուրդը, խաղեր կ'ընէին, մրցումներ, վար սահելու եւ նաեւ ճատրակ «տամա» խաղալու. այդ կարծր քարին վրայ փորագրած էին ճատրակի քառակուսիները եւ նոտարանները չինած ուր խաղը առաջ կը տանէին, մինչեւ ուշ ժամերուն: Զարմանալի է որ երբ 1968-ին գացի այցելեցի Խարբերդ եւ պըտըտեցայ այս ժայռերուն կատարին, տակաւին փորագրուած կը մնային ճատրակի քառակուսիները հայերէն լեզուով գըրուած երկու կողմերուն վրայ «Ասորիներու քար», «Հայերու քար». տարիները չէին կրցած ջնջել Հայուն անունը այդ քարերու վրայէն եւ կը վկայէին որ հոն դարերով հայ ժողովուրդ մը ապրեր է, եւ այդ երկիրը Հայու երկիր է:

(Շար. 6)

(Շար. Ա. Էջէճ)

էիա մեր շատ լաւ բարեկամը կ'ըլլայ»։ *Հայաստանի Լոնտոնի Ատպ դեսպան Սարգսեան եւս ահազանգ հնչեցուցած է եւ յիշեցնելով Հայաստանի ճգնաժամային վիճակը, օժանդակութիւն խնդրած է Թուրքիայէ։ «Թուրք կառավարութեան եւ ժողովուրդին կոչ կ'ուղղենք, մեզի օգնեցէք յանուն մարդկութեան» ըսած է Սարգսեան։*

«Միլլիյէթ» թերթը միւսներէն տարբեր լրատուութիւն մը կ'ընէ եւ կը հաղորդէ, թէ վարչապետ Ս. Տէմիրէլ Ժ. Լիպրիտեանի եւ Դ. Շահնազարեանի խոստացած է Թուրքիոյ հողատարածքը բանալ մարդասիրական օժանդակութեան, բայց ատոր փոխարէն ելեկտրականութեան հարցին մէջ որեւէ խոստում չէ ըրած։ Ժողովի ընթացքին Թուրքիա չարտնակ չեշտած է, որ Ղարաբաղի հարցը պէտք է լուծուի, որպէսզի Թուրքիա ամբողջութեամբ լայնօրէն բանայ օժանդակութեան իր բոլոր ծորակները։

Միւս կողմէ, Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Ռոլան Տիւմա նախընթաց գիշեր դարձեալ հեռաձայնով խօսած է Հիքմէթ Չէթինի հետ եւ ճեռք առած է Թուրքիոյ վրայով ղրկուելիք օժանդակութեան հարցը։

«Միլլիյէթ»ի Նիւ Եորքի թղթակից՝ Սէմա Տէմիրճլու ալ կը հաղորդէ, թէ ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդը կոչ ուղղած է Հրէական երկիրներուն, որպէսզի Հայաստանի կառավարեն մարդասիրական եւ քարիւղի օժանդակութիւն։

***

ՄԷՀՄԷՏ ԱԼԻ ՊԻՐԱՆՏԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

Փետրուար 1-ի «Սապահ»ին մէջ Մէհմէտ Ալի Պիրանտ «Հայաստան աշխարհը ոտքի հանեց» խորագրեալ յօդուածով մը կը ծանրանայ Հայաստանի կացութեան վրայ եւ կը յիշեցնէ, թէ Հայաստան, կազմուղ խողովակներու պայթումի հետեւանքով ղրկուեցաւ այն վերջին բնական կազին ալ, զոր Թիւրքմէնները բաց կը պահէին Ադրբիներու դէմ իրենց ունեցած թշնամութեան հետեւանքով։ Այս պայթումը Հայաստանի վերջին յոյսն ալ կացինահարած է։

Այժմ Հայաստան ոտքի հանեց Սփիւռքը եւ իր բոլոր բարեկամ արեւմտեան պետութիւնները։ Հարիւր հազարաւոր թոն ծանրութեամբ օժանդակութեան ապրանքներ չոգեկառքով եւ չոգենաւերով Երեւան պիտի փոխադրուին, բայց կարեւորը այս օժանդակութեան Հայաստան հասնիլն է եւ ատոր միակ ճամբան ալ Թուրքիայէ կ'անցնի անսպասման։ Ահա այս կէտէն սկսեալ է, որ սկսան միջամտել օտար պետութիւնները։ Ուաշինկթըն եւ Փարիզ պաշտօնապէս մարդասիրական օժանդակութեան անցքի արտօնութիւն խնդրեցին Թուրքիայէ։ Տէմիրէլի կառավարութիւնը նախ վարանեցաւ, այն ատեն ճնշումները սաստկացան։ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարին մէկ նամակը, անկէ վերջ Ամերիկացիներու միջամտութիւնը եւ այսպէս զանազան ճեռնարկներ սկսան գարնել Անգարայի դուռը։

Ֆրանսա մասնաւորաբար կ'ուզէ, որ Սամսունի վրայով Հայաստան ղրկէ քարիւղ, խոստանալով, որ այդ քարիւղը պիտի գործածուի միայն էլեկտրականութեան արդիւնաբերութեան մէջ։ Իրականութեան մէջ, Ադրբիները չանհանգստանալու համար, Թուրքիա կ'ուզէ միջամուխ ըլլալ այս օժանդակութեան եւ մինչեւ այսօր քանի մը անիմաստ պատասխաններով փորձեց դուրս դալ այս կացութեան մէջ են թէ պէտք է յանձնէն ճիւաւ անակնկալ հեռաձայն մը, Լեւոն Տէր – Պետրոսեան Տէմիրէլը կը փնտռէր եւ կը յայտնէր, թէ չատ նեղ կացութեան մէջ են եւ թէ պէտք է յանձնուի խոստացուած էլեկտրականութիւնը։ Տէր – Պետրոսեան բացէ ի բաց կը խընդրէր։ «Մեզ այս վիճակին մէջ մի՛ թողուիք»։ Այնուհետեւ Հայաստան Անգարա ղրկեց իր երկու ներկայացուցիչները։ Տէմիրէլի համար ուրիշ միջոց չմնաց, եթէ ոչ բանալ։ «Մեր նպատակը Հայաստանը դէպի մահ հրել չէ, մենք մեր ճեռքէն ելածը պիտի ընենք»։

Մէհմէտ Ալի Պիրանտ կը նշէ, որ Ադրբեջանի պատճառաւ է, որ Թուրքիա մերնացած է երկու մզկիթներու միջեւ։ Բանբոն չվճռացնելու համար, Թուրք կառավարութիւնը չփոխեց հաստատեր է Էլչիպէյի հետ, կացութիւնը պարզուեր է եւ անոր վարձիքը հարցուեր է։

Էլչիպէյ աւելի առաջ չէր առարկած այս երկիրը Ամերիկայէ՞ն կը գնուի եւ տակաւին ի զօրո՞ւ են «քափիթիւլասիոն»ները։

Ալի Սիրմէն քննադատելէ վերջ մրճային ուժի մաս կազմող ամերիկեան սառնամանէկներու թռիչքները Իրաք, կը յիշեցնէ, որ Տէմիրէլ տեղի տուած էր ամերիկեան որոշումներու ճնշումներուն առջեւ։ «Հիմա նոյնը կը կատարուի Ադրբեջանի պարագային։ Արեւմուտքը քարիւղ տալ կ'ուզէ Հայաստանի եւ կը պահանջէ, որ Թուրքիա արտօնութիւն տայ անցքի համար։ Ուաշինկթըն այնքան աներես է, որ մինչեւ իսկ ճնշում կը բանեցնէ, որպէսզի Ադրբեջանի վրայէն Հայաստան ղրկուի քարիւղը, որ ռազմավարական նիւթ մըն է։ Ամերիկա այնպիսի ճնշում մը ի գործ դրաւ, որ ի վերջոյ վարչապետը ըերնէն դուրս հանեց իրականութիւնը։ «Կ'երեւի թէ պիտի չկարենանք խոյս տալ» ըսաւ։ Անկէ վերջ ալ հերոսաբար աւելցուց որ Թուրքիա չի կրնար արտօնել որ իր ղրացին սովահար մեռնի, երբ այդ ղրացին «անօթի եմ» կը պոռայ։

Ալի Սիրմէն այն կարծիքը կը պաշտպանէ, թէ Հայաստանէն եկած կոչերը անհիմն են, քիչ զարգացած երկրի մը մէջ ելեկտրականութեան տադնապի պատճառաւ մարդ չէ մեռած մինչեւ այսօր։ Իրականութեան մէջ մեռնող չկայ, այլ հողամաս չահելու համար սպասողներ կան եւ մինչ Սերպիոյ մէջ պոռնիացիները կը մեռնին եւ ամէն մարդ անտարբեր կը մնայ, հոս ալ ամէն մարդ օժանդակութեան փութալ կ'ուզէ սպասողին, ո՛չ թէ մեռնողին։ Իսկ Անգարա իբր գործիք կը ծառայէ այսպիսի քաղաքականութեան մը։

Ալի Սիրմէն այս կերպով կառավարութիւնը քննադատելէ ետք կ'ըսէ, որ անհատապէս չի հաւատար, բայց ա՛յս է ճշմարտութիւնը։ Կարծես, թէ Օսմանեան չրջանի «քափիթիւլասիոն»ները Թուրքիոյ Հանրապետութեան չրջանին ալ կը շարունակուին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԷԼԻ պահլիճը տեղի տուաւ ամերիկեան ճնշումներուն եւ որոշեց անմիջապէս տեղահանուած 400 Պաղեստինցիներէն 100-ը վերադարձնել իրենց բնակավայրը, մնացեալն ալ՝ մինչեւ տարւոյն վերջ։ Այս որոշումը պատճառ է որ Ուաշինկթըն արդելք հանդիսանայ որ Ապահովութեան Խորհուրդը պատժամիջոցներու ձեռնարկէ Իսրայէլի դէմ, թէեւ Իսրայէլի այս որոշումը ամբողջովին չի համապատասխաներ ՄԱԿ-ի բանաձեւին հրահանգին։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ աւելի քան կրկնապատկեց, Փետրուար 1-ին, բնական կազի պինը։ Այսպէս պետութիւնը 1000 ռուբլիի պիտի պնէ 1000 խորանարդ մեթրը արտադրողէն փոխանակ 200-ի, այլ խօսքով՝ 5 անդամը։ Մեկնելով ասկէ, Մոսկուա երկու սակ կը հաստատէ։ Անհատը ասկէ ետք 600 ռուբլի պիտի վճարէ 1000 խորանարդ մեթրի համար, իսկ ճարտարարուեստը՝ 3600 ռուբլի պիտի վճարէ (2000-ի փոխարէն)։

ԴՈՒՇԱՄԲԷի մէջ կացութիւնը չատ ծանր է եւ քաղաքացիական պատերազմէն ալ մեռեալներու թիւը 20-էն 30 հազար կը նկատուի։ Հարիւր հազարաւոր գաղթականներ Աֆղանիստան փախած են։ Այսօր, ուղղակի «կարմիր սարսափ»ի մթնոլորտ մը կը տիրէ եւ մանաւանդ կը հալածուին Գարմարնակները, Գարմ այն ճորն ըլլալով որ իսլամապաշտներու բերդը կը նկատուի։ Երկրին տէրն ու տիրականը դարձած է նախկին աւազակապետ մը՝ Սանճաք Սաֆարով եւ ամէն օր լեզգատառ կ'երդնու. - «Ոչ Գարմէն ենք, ոչ ալ Գամիրէն, Սանճաք ընդդարաձ» (կեցցէ՛ Սանճաք)։

ԲԱՇԿԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆՑ փարիզեան տարբերակ մը առժամապէս փակուեցաւ, Պերնար Քուչնէրի իսկ որոշումով, երբ պարզուեցաւ որ երկար ատեն է ՍԻՏԱ-ի հետազննութեան գործողութիւնները չէին համապատասխաներ օրինաւոր կանոնին։ Արդարեւ, յայտարարուած տեղեկութիւնները «չափազանց հանդուրժելի են» ըսաւ նախարարը։ Այս տարբերակը անհատական քննութեան փոխարէն, 5 քննութիւններ կը միացնէր ու հետք մը դանելու պարագային, քննութիւնը կ'անջատէր, այլապէս բացատական արդիւնքի կը յանդէր։ Կ'ըսուի սակայն թէ այս մեթոտը վստահելի չէ, քանի որ չվարակուած մէկուն տրուան մասնիկները կրնան չէզոքացնել ունեցողի մը նշանները եւ ուրեմն խեղաթիւրել արդիւնքը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ, մանաւանդ Մոսկուա մաֆիաներու գործունէութիւնը ծաւալած է։ ռաֆէք, կաշառակերութիւն, պանդան չահատակութիւններ։ Ռաֆէքը գլխաւորաբար աւելի բիրտ երեւոյթ առած է եւ անցեալ չարաթ, օրինակ, Խատոկ առեւտրական ընկերութեան մը վեդրոնատեղին խուժելով «անծանօթներ» սպանած են երեք Ինդուշ, քիչ անդին ուրիշ պայթում մը քարտէյնդ ըրած է այլ առեւտրական կեդրոն մը։ Նոր հարուստները կը բազմանան եւ Պետութիւնը անկարող է պայքարելու, թէեւ Ելցին անխոնջ պատերազմ մը կ'ուղէ մղել «կազմակերպուած ոճիրին» դէմ։ Ներքին նախարարութեան համաձայն լումայախուխթիւնն ալ մաֆիային ձեռքն է և 1991-ին մէկ միլիոն տոլար գրաւուած է։ Ըստ ազգութեան, իւրաքանչիւր ոճրային ցանց իր մասնագիտութիւնն ունի։ Օրինակ՝ Չէչէնները զէնքով եւ դրամ «ճերմակցնելով» կը զբաղին, Ուզբեկները՝ թմրեցուցիչ (30 թոն գրաւուած Մոսկուա), Օսէտացի աւազակախումբը իր ճեռքն առած է զողցուած օտար կառքերու ներածումը, ցեղապաշտութեան մթնոլորտի մը մէջ, միշտ կայ այն ըմբռնումը որ կովկասցիները եւ գլխաւորաբար «հարաւցիները» նուաստացուցիչ կերպով մկրտուած՝ «Սեւ»երը «կազմակերպուած ոճիր»ին տէրն ու տիրականներն են։ Ատոնք ճեռնարկած են ցարդ հազուադէպ տեսակի յանցագործութեանց եւ յատկանշական անտեսական թշուառութիւն ապրող երկիրներու, այսինքն՝ առեւտրդում վերջակդինի համար, մահուան սպառնալիք օտար գործի մարդոց դէմ, մանկական պոռնկութիւն, եւայլն, եւայլն։ Այս պատճառով իրիկուան 7-էն ետք մարդ չի մընար փողոցները։ Խորհրդարանի նախագահը, հակառակ անոր որ ինք ալ կը մեզադրուի որպէս մութ կապեր ունեցող մը չէչէն մաֆիային հետ, կ'ըսէ. - «կառավարութիւնը պէտք է հրաժարի եթէ ի վիճակի չէ յաղթանակ տանելու կազմակերպուած ոճիրին դէմ»։

***

ԱԼԻ ՍԻՐՄԷՆԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

«Միլլիյէթ»ի մէջ Ալի Սիրմէն ծանրօրէն կը քննադատէ Հայաստանի օժանդակելու որոշումը եւ հարց կուտայ, թէ ցորենի օժանդակութեան, բայց այս անգամ կացութիւնը տարբեր է։

«Հայերու դէմ մեր միակ զէնքը չրջափակումն է։ Մենք զանոնք պինուորական տեսանկիւնէ չկրցանք ծունկի բերել, որովհետեւ ոչ բաւականաչափ պինուոր ունինք, ո՛չ ալ զէնք եւ պինամթերք։ Մեր միակ ազդու ճնշումը տնտեսական չրջափակումն է։ Եթէ այդ չրջափակումն ալ ծակեն, այդ պարագային Ղարաբաղի մէջ պատերազմը կ'երկարի եւ որեւէ արդիւնք չենք կրնար քաղել» պատասխաներ է Էլչիպէյ։

Իրականութեան մէջ Էլչիպէյ իր տարաբաղդութեան մէջ իրաւացի է, միայն թէ մեւս կողմէ ալ արեւմուտքին ճնշումները կան, մարդասիրական օժանդակութեան առընչութեամբ։

Վարչապետին տեսակէտը հետեւեալն է. «Զվշտացնենք Ադերի մեր բարեկամները, բայց ամբողջ աշխարհն ալ մեզի դէմ չհանենք»։ Այո, բայց ի՞նչպէս պիտի ըլլայ ասիկա։ Եթէ Հայերը Ղարաբաղի մէջ իրենց ընթացքը փոխեն, Թուրքիա անմիջապէս չարժման պիտի անցնի եւ օդնութեան դռները մինչեւ ետին պիտի բանայ։ Իսկ եթէ այդ չըլլայ, այդ պարագային հողատարածքը յղի է ծայր աստիճան կարեւոր զգացումներու։ Էլչիպէյ եւ Տէր – Պետրոսեան պիտի կարենան իրենց իշխանութիւնները կորսնցնել, Հայաստանն ալ պիտի կարենայ կոդմ փոխել։

Մէհմէտ Ալի Պիրանտ հետեւեալ տողերով կ'եզրակացնէ իր յօդուածը.

Այս խնդիրը միայն մարդասիրական պարզ օժանդակութիւն մը չնկատենք։ Հետեւանքները խորունկ հետքեր պիտի թողուն։

***

ԱԼԻ ՍԻՐՄԷՆԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

«Միլլիյէթ»ի մէջ Ալի Սիրմէն ծանրօրէն կը քննադատէ Հայաստանի օժանդակելու որոշումը եւ հարց կուտայ, թէ

Վերջին պահուն կը խնդրուի մեզմէ տեղեկացնել՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆ-ի

մահը, որ պատահած է Փետրուար 2-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շորեքշաբթի, Փետրուար 4, ժամը 14.30-ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։

«ՅԱՌԱՋ»-ը Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին հարազատներուն։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6, Տօն է Սրբոց Սարգսի Զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ չորեքտասան պինուրացն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7. - Վարչական ժողովը, յաւարտ պատարագի, պաշտօնական հոգեհանգիստ կատարել կուտայ՝ իր բարերար եւ բազմաթիւ տարիներու վարչական անդամ՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՐՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Պատարագը կը մատուցանէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃՃԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ-Մեսրոպ Երգչախումբը, իր լրիւ կազմով։

Ղեկավարութեամբ՝

ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Քիւրտօղլեան իրենց հօր՝ Գրիգոր Տէտէեանի մահուան առթիւ 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԱՊԱՏԻ

Գեղամ եւ Ազատի Նիկողոսեան Նոյեմի Տէրտէրեանի մահուան առթիւ 300 Ֆր. կը նուիրեն «Ազնաւուր փուր լ'Արմէնի»ին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

LE CENTRE CULTUREL SAINT MESROB

accueille

le Professeur CHARLES DEDEYAN

le Jeudi 4 Février à 20 h 30

pour une

CONFÉRENCE

ayant comme sujet :

«Un Saint Arménien populaire en France : Polyeucte»

à cette occasion, le Prof. DEDEYAN présentera et signera son livre intitulé *«Polyeucte, le cœur et la grâce»*

—— Entrée libre ——

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M°s CARDINAL LEMOINE / MONGE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՀԱՋԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղը ընդհանուր ժողով կը գումարէ Փետրուար 6, Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին, Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e

կարեւոր օրակարգ. - Պատգամաւորական ընտրութիւն։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4
JEUDI
4 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 17·988 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 17.988

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԴԺԳՈՀ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ «ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ» ԴԻՐՔԷՆ...

«Եթէ Ղարաբաղի մէջ յետդայ ընեմ, Հայերը կը սկսին Կարսն ու Էրզրումը պահանջել»

ԿԸՍԷ ԱՆԴԱՐԱՅԻ ԱԶԵՐԻ ԴԵՍՊԱՆԸ

Թուրքիոյ Հայաստանի ընծայելիք օժանդակութենէն խիստ դժգոհ են Ադրբեջանցիք: Օրերս, փոխ — վարչապետը եւ ներքին նախարարն ալ Անգարա գացած են: կը թուի որ իրենց այցելութիւնը կ'արդիւնաւորէ այդ հարցին: Ստորեւ «Մարմարա»ի (Փետրուար 2) տուած տեղեկութիւնները այս մասին:

***

Այս օրերուն Անգարա կը գտնուի Ադրբեջանի փոխ — վարչապետ Ասպաս Ասպասով եւ Ներքին նախարար Իսքէնտէր Համիտով: Առնցմէ զատ Անգարա եկած է նաեւ Ադրբեջանի բարձրաստիճան պինորական զօրավար Նուրէտտին Սաոըքով: Քաղաքական դէտեր կը նշեն, որ ազերի քաղաքագէտները Անգարա եկած են Հայաստանի կառավարելի օժանդակութիւններու հարցին դէմ չփումներ ունենալու եւ լոպիական աշխատանք տանելու նպատակաւ: Ադրբեջան բացայայտ կերպով կը ցոլացնէ իր ահաճութիւնը Թուրքիոյ մէջ Հայաստանի նկատմամբ հետզհետէ ամող համակրանքի դէմ: Այս ուղղութեամբ ծանրակշիռ արտայայտութիւններ ունեցաւ նաեւ Ադրբեջանի Ազգային Մեջլիսի Նախագահ Մէհմէտ Ալիյեւ Նովրուզօղլու: Նովրուզօղլու պնդեց, թէ Հայաստան չարունակ կը խաթարէ ամբողջ աշխարհը եւ «պլէօֆ» կ'ընէ զանազան միջոցներով:

Ադրբեջանի փոխ — վարչապետ Ասպասով, Պոլսոյ մէջ Կիրակի իրիկուն, Ս. Տէմիրէլի յայտարարութիւններէն եաք, յայտնեց, թէ Թուրք կառավարութիւնը «Հակա-Թուրք քաղաքականութիւն» կը մշակէ: Տէմիրէլ, Կիրակի օր, յայտնած էր, թէ Թուրքիա չի կրնար անտարբեր մնալ սովահար Հայաստանի նկատմամբ: Տէմիրէլի այդ յայտարարութենէն դժգոհ մնալով, Ասպասով ըսաւ, որ կ'ուզէ իր զանգատը յայտնել Թուրք ժողովուրդին: Իր այս յայտարարութիւնը անհամոյ թողեցաւ Թուրք քաղաքական որոշ շրջանակներու, որոնք դիտել տուին, որ Ադրբեջան Թուրքիոյ ներքին գործերուն միջամտութիւն կ'ընէ:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ադրբեջանի Անգարայի դեսպան Մէհմէտ Ալիյեւ Նովրուզօղլու կրկնեց, որ Հայաստանի երեկարականութիւն եւ այլասեռակ օժանդակութիւն տալը պիտի նշանակէ քաջալերել հայկական յարձակումները: Ան, լրագրողներու հետ զրոյցի ընթացքին ըսաւ, որ Հայեր ուղղակի «շանթաժ» կ'ընեն, յայտնելով, որ պիտի բանան Երեւանի աթոռակայանը: Տրուած ըլլալով, որ ինք ալ Փիւրիքադէտ է, ան Հայաստանի կառավարութիւնը ամբաստանեց «պլէօֆ» ընելու արարքով:

Հիւլէակայանը բանեցնելու համար անհրաժեշտ ամբողջ ուժանիւթը ունին անոնք, ըսաւ Նովրուզօղլու: Ուստի վստահ եմ, որ վտանգաւոր արկած չի կրկնուի պատահիլ: Հայեր պիտի չյանդգնին

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԱԶԵՐԻՆԵՐՆ ԱԼ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ՈՒ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

«Հիւրրիյէթ»ի Փետր· 3-ի թիւին մէջ էրթուղրուլ Խոզէօք կրկին կ'անդրադառնայ Հայաստանի օժանդակութեան հարցին: Կ'ըսէ թէ վարչապետ Տէմիրէլ առաջարկներու ծրար մը ներկայացուցած է Լեւոն Տէր — Պետրոսեանի երկու խորհրդականներուն, առաջարկելով պարպել Լաչինն ու Շուշին, ապա հրադադար հռչակել ու սկսիլ բանակցութիւններու: Ան յայտնած է թէ երկու կողմերէն ոչ մէկը պէտք է յաղթական ըլլայ այս բախտումին մէջ: Տէմիրէլ ըսած է· — «Մի՛ վշտացնէք Ադրբեջանը, հակառակ պարագային կը վշտացնէք թուրք հանրային կարծիքը: Մենք չենք հաւատար թէ ձեզ նեղը գնելով կարելի է տեղ մը հասնիլ· սակայն ժողովրդավար երկիր մըն ենք, ունինք մեր հանրային կարծիքը զոր պէտք է նկատի առնէք եթէ կ'ուզէք տեղ մը հասնիլ:

Մտածումի լայն հորիզոն մը ունեցէք: Մեզմէ թշնամութիւն մի՛ ակնկալէք· վստահեցէք մեզի: Մենք չենք կրնար թշնամական շրջանակի մը մէջ ապրիլ· ոչ ալ դուք»:

Ակնարկելով Թուրք ընդդիմադիրներու քննադատութիւններուն, Թուրք վարչապետը ըսած է թէ ճիշդ է իր ըրածը ու խիղճը՝ հանդիստ: Վստահ է թէ ժողովուրդը համակրածիք պիտի ըլլայ իրեն, քանի որ իր առած քայլը կը համապատասխանէ Թուրքիոյ շահերուն:

Լրագրողն ալ իր կարգին կը չեշտէ թէ Տէմիրէլ այս ընթացքով քաղաքական խիզախ դէմք մը կը հանդիսանայ· բան մը որուն երկար տեւեն է վեր կարօտը ունէր Թուրքիա:

***

Նոյն թերթը տեղ կուտայ Թուրքիոյ ազերի համայնքին բուռն հակազդեցութեան· անոնց պատասխանատուներէն մէկը ըսած է որ զայրոյթի, դժգոհութեան արտայայտութիւններ կ'ըլլան ու մինչեւ իսկ սպառնալիքներ եղած են թէ «ի հարկին օժանդակութեան շարասիւները խափանարարական արարքներու թիրախ պիտի ըլլան»: Ըսողներ գտնուած են մինչեւ իսկ թէ չարասիւները կարօտէն միայն իրենց դիակներուն վրայէն անցնելով կրնան Հայաստան մտնել, եւայլն:

Նովրուզօղլու չպահեց նաեւ իր դժգոհութիւնը, ի լուր այն չհուներուն, զոր որոնց Թուրքիա ազատ անոյգ պիտի տայ Ֆրանսայէն եւ արեւմուտքէն զայլիք օժանդակութիւններուն: Բայց եւ այնպէս, ըսաւ ան նախընտրելի է, որ այս օժանդակութիւնը Թուրքիայէ գայ, որպէսզի կարելի ըլլայ զանոնք հակակչռել: Դեսպանը արեւմուտքը ամբաստանեց նաեւ երկու չափ, երկու կշիռ ի գործ գնելով: «Ադրբեջանի մէջ ալ տասնեակ հազարաւոր գաղթականներ կան, բայց անոնց մասին ո՛չ ոք կը մտածէ» ըսաւ դեսպանը: Ան աւելցուց հետեւեալը·

«Երբ ռուս հրասայլեր Բաքու մտան, մենք Թուրքիայէ օժանդակութիւն չուզեցինք, որովհետեւ չէինք փափաքեր այս երկիրը նեղ կացութեան մատնել»:

Նովրուզօղլու կրկնեց, թէ իր երկիրը որեւէ յետ - քայլ պիտի չընէ Ղարաբաղի խնդրին մէջ:

«Հայաստան Մեծն Հայաստանի ծրագիրներ կը մշակէ: Եթէ մենք Ղարաբաղի մէջ յետ - քայլ ընենք, անոնք այնուհետեւ պիտի սկսին պահանջել Կարսը եւ Էրզրումը»:

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԵՒ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱԺԱՐԵՑՈՒՄԷՆ ԵՏՔ ԱՌԺԱՄԵԱՅ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ՝ ՀՐԱՆՏ ԲԱԳՐԱՏԵԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ ՄԻՋՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Հրանտ Բագրատեան անդամ մը եւս կը ստանձնէ Հայաստանի նախարարապետի առժամեայ պաշտօնը, ինչպէս ըրած էր 1991 Սեպտեմբեր 25-ին, երբ վարչապետի պաշտօնէ եւ նախագահութեան թեկնածուութենէ կը հրաժարէր Վազգէն Մանուկեան:

Այս կ'ըլլայ, իրրեւ հետեւանք Խոսրով Յարութիւնեանի եւ իր կառավարութեան պաշտօնազրկման, նախագահ Տէր — Պետրոսեանի կողմէ, երեքշաբթի առաւոտ, Փետրուար 2-ին, որու առաջին, հակիրճ, արձագանգ մը տուած էինք մեր նախորդ թիւով, վերջին պահուն:

Ուրեմն մանրամասնենք ժամանակագրական կարգով:

Գերագոյն Խորհուրդը չաբաթ մըն է կը քննէր կառավարութեան ներկայացուցած տնտեսական ծրագիրը եւ պիւտճէն 1993-ի համար: Երկուշաբթի, Փետրուար 1-ին, եղրափակիչ նիստն էր որ տեղի պէտք է ունենար եւ վերջ դնէր քուէարկութեամբ: Արդ, անսպասելի կերպով, երկուշաբթի իրիկուն, Խոսրով Յարութիւնեան կը յայտարարէր թէ ինք համաձայն չէ այդ ծրագրին եւ չուզեր ստանձնել այնոր պատասխանատուութիւնը: Նման կեցուածք, առնուազն տարօրինակ կրնայ թուիլ, ինչպէս գրեցինք երէկ, որ նախարարապետ մը համաձայն չըլլայ իր իսկ կառավարութեան ներկայացուցած ծրագրին, զոր ստորագրած էր իր պաշտօնի բերմամբ:

Յաջորդ առաւօտը, Փետրուար 2-ին, կարճ ելոյթ մը կ'ունենար Նախագահ Լեւոն Տէր — Պետրոսեան եւ Խոսրով Յարութիւնեանի դիրքը «քաղաքական բարոյականութեան» (էթիք) դիմ գտնելով պաշտօնանկ կ'ընէր· նաեւ կը լուծէր կառավարութիւնը: Նման որոշումներ երբ տրուին, նախագահը պարտի երեք օրուան մէջ հրամանագիր մը ներկայացնել Գերագոյն Խորհուրդին, ինչ որ Լեւոն Տէր — Պետրոսեան կ'ընէր նոյն կէսօրէ վերջ: Այդ հրամանագիրը կը բաղկանար չորս կէտերէ· — Ա.) «Ազատել» վարչապետը իր պաշտօնէն: Բ) Ընդունիլ կառավարութեան հրաժարականը: Գ) Կառավարութիւնը կը շարունակէ տանիլ ընթացիկ հարցերը մինչեւ նոր կառավարութեան կազմութիւն: Դ) Մինչեւ նոր նախարարապետի նշանակում, այդ պաշտօնը, առժամապէս կը վարէ փոխ — վարչապետը՝ Հրանտ Բագրատեան:

Պարզ է, որ բաւական ծանր մթնոլորտ մը կը տիրէ, մանաւանդ Գերագոյն Խորհուրդէն ներս, ուր երեքշաբթի ամբողջ օրը վիճաբանութիւնները սուր բնոյթ առած էին (ինչ որ հազուադէպ պարագայ մըն ալ չէ): Արդարեւ, օրակարգի հարց էր թէ կառավարութիւնը ի՞նչ պիւտճէով կրնայ գործել, քանի որ քուէարկուած չէ եւ առեղծուած է անել կացութիւն մը: Ուրեմն երեսփոխանները օրակարգ առաջարկած են պայմանագրական երկու կէտերէ բաղկացած· —

Ա· — Թոյլ տալ որ կառավարութիւնը չարունակէ իր ծախքերը կատարել, ինչպէս կ'ըլլար արդէն ամիս մըն է:

Բ· — Քննարկել Հանրապետութեան Նախագահին լիազօրութեանց սահմանափակումը:

Այս առաջարկը ստեղծած է կրկին անել կացութիւն մը եւ վէճերը չարունակուած են, առանց դրական ելքի մը հասանականութեան: Իրաց այս կացութեան մէջ է, որ Գերագոյն Խորհրդարանի նախագահը՝ Բարդէն Արարքցեան միջին ճամբայ մը առաջարկած է կարենալ փապուղիէն դուրս ելլելու համար: Ան կը թելադրէ համաձայնիլ 2 կէտերու չուրջ· — Ա.) Պիւտճէն չարունակել երեք ամիս: Բ) Փետրուար 15-ին կամ 22-ին դումարել Գերագոյն Խորհուրդի արտակարգ նիստ սա օրակարգով· — Ա.) Քննել Գերագոյն Խորհուրդի օրէնքը: Բ) Քննել նախագահի օրէնքի վերոխութիւններու հարցը:

Այս առաջարկը որեւէ առարկութեան բախած չըլլալով կ'ընդունուի ինքնըստինքեան:

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 3-ին, մեր տեսած օրաթերթերէն երկուքը միայն, «Ֆիկարօ» եւ «Ռոթիտիէն տը Փարի» յատկացուցած են տեղ կուտային Հայաստանի քաղաքական այս վերիվայրումներուն: Նախորդ իրիկուան «Լը Մոնտ»ը չատ կարճ արձագանգ մը կրցած էր տալ, աւելի լայն տեղ տալով Թուրքիոյ խոստացած օժանդակու-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Դ.

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ապա նախագահը չօչափեց կուսակցութիւններու հարցը՝ նշելով. «Ես ոչ մի բացասական բան չեմ տեսնում կուսակցութիւնների գոյութեան, նրանց անհաչա պայքարի մէջ։ Կուսակցութիւնները պէտք է պայքարեն իրար դէմ, անհաչա պէտք է պայքարեն, որովհետեւ սա է կուսակցութիւնների գոյութեան իմաստը։ Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն պէտք է պայքարի իր ծրագրերի եւ գաղափարների տարածման եւ ժողովրդի առջեւ ճշմարտութեան քարոզման համար. եւ քանի որ ճշմարտութիւնների, սեփական ծրագրերի իրականացման լաւագոյն ձեւը իշխանութիւնն է, ապա իւրաքանչիւր կուսակցութիւն պէտք է ձգտի իշխանութեան։ Գուցէ սա էլ մեզ համար մի փոքր տարօրինակ է, որովհետեւ մենք եօթանասուն տարի վարժուած չէինք այս պայքարին։ Այսօր, երբ բոլորիս էլ հասկանալի է, թէ որքան անհրաժեշտ էր ազգային միասնութիւնը, ազգային համաձայնութիւնը, մասնաւոր այսպիսի արտաքին վտանգների առկայութեամբ, դժբախտաբար տեսնում ենք որ մեր հասարակութիւնը բաժան-բաժան է տարբեր կուսակցութիւնների։ Ինչքան էլ բարի կամքով առաջնորդուենք, դա պէտք է լինի։ Եւ քանի որ դա անխուսափելի է, ապա նորից մենք պէտք է ենթարկուենք համաչափարհային քաղաքակրթութեան զարգացման օրէնքներին։ Այսինքն, այդ ազատութիւնները, այդ պայքարը պէտք է կարգաւորուեն։ Պէտք է վերածուեն ինստիտուտների։ Դեմոկրատական յարաբերութիւններ չեն ամենեւին։ Դեմոկրատիան բարի կամք չէ, դեմոկրատիան ազգային չահի գիտակցութիւն չէ։ Դեմոկրատիան ինստիտուտներ են, որոշակի կառոյցներ, որոնք անկախ մարդու կամքից, անկախ նրանից որ այսօր Տէր – Պետրոսեանն է իշխանութեան գլուխ, վաղը՝ ուրիշը, դրանք պէտք է գործեն ինքնուրոյն։ Այդ ինստիտուտները, դժբախտաբար, մինչեւ հիմա չեն ստեղծուած։ Եւ դեռեւս երկար ժամանակ, ըստ երեւոյթին, չեն էլ ստեղծուի։ Թէեւ մենք ձգտում ենք նրան, թէեւ պէտք է անենք ամէն ինչ որպէսզի դա որքան հնարաւոր է արագ տեղի ունենայ, բայց նկատի ունենալով մեր անցեալի բեռը, մեր դեմոկրատական աւանդոյթների բացակայութիւնը, մենք պէտք է հաշտուենք այն մտքի հետ, որ պետութեան կառուցումը, դեմոկրատական ինստիտուտների ստեղծումը դեռեւս երկար ժամանակ պէտք է պահանջի։ Բայց դա չի նշանակում, որ մենք այսօր ձեռքներս ծալած նստենք եւ հաշտուենք այս իրականութեան հետ։ Որքան հնարաւոր է եւ դործադիր իշխանութիւնները, ու օրէնսդիր իշխանութիւնները փորձում են ըստեղծել այդ պետական կառոյցների ներդաշնակութիւնը, որը պէտք է դառնայ դեմոկրատիայի երաշխաւորը, դեմոկրատիայի պահպանման դրաւականը։ Պէտք է հասնել այն բանի, որ ոչ մի իշխանութիւն չկարողանայ մոնոփոլիա (մենաշնորհեալ) լինել։ Այսինքն մենք կարողանանք ստեղծել երեք իշխանութիւնների՝ օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանութիւնների մի ներդաշնակութիւն, այնպիսին ինչպիսին ստեղծուած է այսօր զարգացած եւրոպական երկրներում։ Դրանք դա ստեղծել են հարիւրաւոր տարիների ընթացքում, հիմա պրոցեսները արագացել են, գուցէ հարիւրաւոր տարիներ մեզ պէտք չեն, բայց յամենայն դէպս տասնեակ տարիներ դրա համար պէտք են։

«Ուրեմն, ա՛յս առումով եթէ մօտենանք, ես կարող եմ ասել որ մեր այս ինստիտուտները՝ դեմոկրատական ինստիտուտները, պետական կառոյցները կատարեալ չեն եւ բոլոր հակասութիւնները հիմնականում բխում են դրանից։ Դրանից եւ նաեւ ի հարկէ հոգեբանական աւանդոյթներից։ Օրինակ, շատ պարզ բան, ես կարող եմ ասել պատգամաւորները, այսինքն ժողովրդի ընտրեալները դեռեւս չեն գիտակցում իրենց իրաւունքները։ Ձեն օգտւում իրենց իրաւունքներից։ Թէեւ պայքարում են գործադիր իշխանութիւնների դէմ ,առանց սակայն օգտագործելու իրենց արտած իրաւասութիւնները։ Պատգամաւորներ կան որ հարց են բարձրացնում Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի հրաժարականի, կառավարութեան հրաժարականի։ Ինդրեմ, դա իրենց իրաւունքն է։ Բայց դրա անելու կարգը կայ, օրէնքները կան եւ հնարաւորութիւնները կան։ Դրա համար պէտք չէ, որ պատգամաւորը դնայ ազատութեան հրապարակ եւ այդ բանը պահանջէ։ Դա կարող է անել իւրաքանչիւր քաղաքացի։ Պատգամաւորը այդ բանը պէտք է պահանջի խորհրդարանում եւ ոչ թէ պահանջի ինձնից, պահանջի ժողովրդից, այլ առաջին հերթին պէտք է այն պահանջի Խորհրդարանից։ Նա պէտք է կարողանայ Խորհրդարանին համոզել իր պահանջի ճշմարտացիութեան մէջ։ Որովհետեւ առանձին պատգամաւորի կամ պատգամաւորների խմբի կարծիքը ոչինչ է, ոչնչով չի տարբերւում ցանկացած քաղաքացու կարծիքից։

Բացի այդ, ես մի քանի անգամ խորհրդարանում եւ մամուլում, հարցազրոյցների ժամանակ, առաջարկել եմ նորից, անընդհատ, որքան հնարաւոր է կատարելագործել մեր օրէնքները, որոնք վերաբերում են պետական կառոյցներին, նրանց ներդաշնակութեանը, նրանց հակակշիռներին։ Եւ իմ խոր համոզումն այն է, որ Սահմանադրութիւնը կամ օրէնքները պէտք է որեւէ vacum չունենան, որը կարող է հասարակութիւնը հասցնել քաղաքացիական պատերազմի կամ ապակայունացման. այսինքն ցանկացած ճգնաժամ օրէնքներով, Սահմանադրութեամբ պէտք է ունենայ իր սահմանադրական կամ օրէնսդրական ելքը։ Դիժբախտաբար այսօր ստեղծուած է մի վիճակ, որ ճգնաժամը հնարաւոր չէ յաղթահարել սահմանադրութեամբ եւ օրէնքներով։ Ուրեմն սա կարող է վտանգաւոր վիճակ ստեղծել, որ Հայաստանում կրկնուի վրացական տարբերակը, տանիկական կամ մոլոտաւական, ուր արդէն փորձեր են լինում։ Սրանից պէտք է խուսափել, որովհետեւ ես կարծում եմ ժողովրդի համար ամենամեծ դժբախտութիւնը՝ նոյնիսկ արտաքին թշնամիների դէմ պատերազմները չեն, որքան քաղաքացիական պատերազմները։ Սրանից պէտք է խուսափել։

«Շատ ցաւալի է մեզ մօտ պետական 3-րդ կառոյցի վիճակը. երրորդ կառոյցը ես նկատի ունեմ դատական իշխանութիւնները։ Սա նորից մեր մեղքը չէ, այստեղ նստածներից ոչ մէկի մեղքը չէ, դա 72 տարուայ ամբողջատիրական համակարգի մեղքն է, որովհետեւ եթէ հատարակութեան բոլոր ինստիտուտները այս կամ այն կերպ ծառայել են՝ նոյնիսկ արուեստներն ու գիտութիւնները (թող մեզնից ոչ ոք չնեղանայ, ես էլ եմ գիտութեան մարդ)՝ սիտեմին, ապա նրա ամենահաւատարիմ ծառաներն եղել են իրաւապահ մարմինները։ Բոլոր ոճրագործութիւնները, բոլոր հասարակական աղաւաղումները տեղի են ունեցել այդ օրկանների միջոցով։ Ես նկատի ունեմ դատախազութիւնը, դատարանները եւ ներքին գործերի նախարարութիւնը, բայց որը աւելի հեշտ է վերաիոխման ենթարկել, քան դատախազութիւնն ու դատարանները, որովհետեւ սա արդէն վերջին հաշուով կապուած է փրոֆեսիոնալիզմի հետ։ Մենք չենք կարող երկնքից քարեր գտնել, ստիպուած մենք օգտագործում ենք այն քարերը, որոնք տասնեակ տարիներ ծառայել են նախկին համակարգին եւ թաղուած են եղել տարբեր խեղաթիւրումների, կաշառակերութեան եւայլնի մէջ եւ ուզած – չուզած մենք դեռեւս երկար ժամանակ պէտք է հաշտուենք այս իրականութեան հետ։

«Այստեղ շատ ճիշդ պահանջներ ներկայացուեցին, կարդ ու կանոն հաստատել եւայլն, բայց հնարաւոր չէ ազդու պայքար մղել, քանի դեռ չեն վերափոխուել պետական իշխանութեան այս կառոյցները։ Ըստ երեւոյթին մեզնից հինդ – տասը տարի կը պահանջուի՝ մինչեւ մենք կարողանանք վերափոխել մեր կրթական համակարգը, իրաւաբանական քաղերի պատրաստման համակարգը (ուզում էք դժգոհէք, ուզում էք չդժգոհէք, դա այդպէս է, դա իրականութիւն է)։ Ի հարկէ կան այլ ձեւեր եւ մենք փորձում ենք դա իրականացնել, ձեւեր՝ որոնք կախուած չեն միայն քաղերից, դրանք կառուցային փոփոխութիւններ են, եւ արդէն որոշակի փոփոխութիւններ կատարուած են»։

Նախագահը խօսելով օրէնսդիր իշխանութեան կատարելագործման հարցին մասին նշեց, թէ Գերագոյն Խորհուրդը տակաւին չի կրնար հրաժարիլ այն հոգեբանութենէն, որ ինքը այլեւս վերադաս չէ գործադիր իշխանութեան համար, այլ առնուազն հաւասար է անոր։ «Խորհրդարանը փոխանակ զբաղուելու իր բուն աշխատանքով, այսինքն՝ օրէնքներ ընդունելով, նա վերածուել է քաղաքական մարմնի, այսինքն՝ ամէն պահ, իւրաքանչիւր հնարաւորութիւն՝ թէկուզ տնտեսական օրէնք, օգտագործւում է քաղաքական նպատակներ հետապնդելու համար»։

Իր խօսքի վերջին մասով նախագահը անդրադարձաւ այն իրողութեան, որ մեր պետական կառոյցի երեք իշխանութիւններէն Խորհրդարանը միակն է, որ ոչ մէկ պատասխանատուութիւն կը կրէ։ Գործադիր իշխանութիւններուն կարելի է անվերապահութիւն յայտնել, նոյնիսկ հրաժարականպահանջել, սակայն յայտնի չէ թէ Խորհրդարանը որո՞ւ հաշուետու է։ Իշխանութեան մենաշնորհը Խորհրդարանին տալը ժողովրդավարութեան մեծագոյն խախտումն է, ըսաւ Նախագահը։

Մինչ Յուլիս 27-ին տեղի կ'ունենար Հայոց Համազգային Շարժում – մտաւորականութեան հանդիպումը, Յուլիս 25 Թուականիր յայտարարութիւն մը կը հրապարակուէր «Երեկոյեան Երեւան» օրաթերթի Յուլիս 29-ի թիւին մէջ, ստորագրուած 20 մտաւորականներու կողմէ։

Շուրջ 250 մտաւորականներու հատկոյթէն բացակայ 20 մտաւորականներու յայտարարութիւնը կը կրէր «Մտաւորականութիւնը ծառայում է միայն ժողովրդին» խորագիրը, որ առաջին հերթին դրաւիչ կը թուէր ընթերցողին։ Սակայն, եթէ նոյն ընթերցողը ներկայ պահուած ըլլար յիշեալ հատկոյթին, անպայման պիտի նկատէր, որ «միայն ժողովրդին ծառայել»ու առաքելութիւնը ունեցող այդ 20 մտաւորականներու հետապնդած նպատակը բաւական հեռու էր իր թիրախէն։ Յայտարարութիւնը մաղձ կը թափէր Հայաստանի Հանրապետութեան ղեկավարութեան վրայ, մատնանշելով անոր սխալները եւ ոչ մէկ տող նուիրելով դրական իրագործումներու։ Աւելին, 20 մտաւորականները իրենց յայտարարութեամբ անդրադառնալով Հանրապետութեան նախագահին անհանգուրժող վերաբերումին՝ քաղաքական իր ընդդիմախօսներուն նկատմամբ, զայն կ'ամբաստանէին՝ ըսելով.. «Մանուգիտական և կամային առումով անկարող խմբի պատնէշման անվերջանալի ձեռնածութիւնները, բացայայտ օրինախախտումների եւ ժողովրդի դէմ կատարուած յանցագործութիւնների աջակցումները, այս կամ այն կուսակցութեանը կամ խմբակցութեանը քաւութեան նոխազ դարձնելու փորձերը եւ հակառակը «իրայինների» անվերապահ բացարձակացումն ու հովանաւորումը Հանրապետութեան նախագահին կանդնեցրել են անլուծելի բարդութիւնների առաջ»։

Հոս արդէն պարզ ու յստակ կը դառնար յայտարարութեան բուն նպատակը, այն է՝ հակազդել Նախագահի Յունիս 29-ի ծանօթ ճառին, ի պաշտպանութիւն «քաւութեան նոխազ» դարձած Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ 20 մտաւորականներու անուանացանկին մէջ կան Հ. Յ. Դ.-ի անդամ ծանօթ մտաւորական դէմքեր, որոնցմէ մին՝ Սօս Սարգսեան, Նախագահական թեկնածուն էր արդէն յիշեալ կուսակցութեան։

Յայտարարութեան հեղինակները կը կատարէին չահեկան ու հետաքրքրական մանանշում մը. «Մարդիկ վերջնականապէս յոգնել են կուսակցական վէճերից եւ առճակատումներից։ Կոմունիստական դաղափարաբանութեան վախճանից սկսած, բոլորս մէկընդմիշտ հասկացել ենք, որ ճշմարտութիւնը չի կարող կուսակցական լինել։ Ճշմարտութիւնն այնտեղ է, ուր կան գիտելիքներ, փորձ, իրազեկութիւն։ Եւ դրանք պիտի դառնան հեղինակութեան չափանիշ, պատասխանատուութիւն ստանձնելու նախապայման։ Հակառակ դէպքում ամէն մի կուսակցութիւն (թէեւ արդէն տասնեակների է հասնում) հետամուտ է լինելու «իր ճշմարտութեան» հաստատմանը՝ որպէս վերին ճշմարտութիւն, ինչը եւ յանդեցնելու է արիւնահեղութեան, որքան էլ կրկնուող լինեն հակառակ հաւաստիացումները։ Այդ անխուսափելիութիւնը կանխող առաջին հերթին պէտք է լինի Հանրապետութեան նախագահը իր լիազօրութիւններով եւ պատասխանատուութեամբ։ Մենք մեր հերթին պատրաստ ենք բոլոր կարողութիւնները նետելու հայրենիքի համար ստեղծուած ծանր կացութիւնից ելք գտնելու ճանապարհին։ Ահա թէ ինչու կտրականապէս մերժում եւ վտանգաւոր ենք համարում փարիսեցիական բոլոր կչտամբանքները, թէ մտաւորականութիւնը մի կողմ է քաշուել ժողովրդին յուզող խնդիրներից»։

Ինչպէ՞ս վստահիլ ու հաւատալ նման յայտարարութեամբ արտասանուած խօսքերուն, երբ ստորագրողները ներկայ չեն գտնուիր մասնաւոր իրենց նմանները համար կազմակերպուած հաւաքոյթի մը, որու ընթացքին անոնք կրնային իրենց մտահոգութիւնները յայտնել բոլորին, իրենց գործընկերներուն եւ նոյնիսկ Հանրապետութեան Նախագահին, որ անձամբ եկած էր դիրենք լսելու։ Եթէ այդ քանները անկեղծօրէն մտահոգ էին ժողովրդի կամ մտաւորականութեան ներկայ վիճակով, թող գային ու չօչափելի առաջարկներ ընէին հաւաքոյթին, լսելով նաեւ իրենց նման 250 ուրիշներու կարծիքն ու առաջարկները, անոնց «ճշմարտութիւն»ը։

Դժուար է հաւատալ քաններու այն հաստատումին, թէ «ճշմարտութիւնը չի կարող կուսակցական լինել», երբ իրենց յայտարարութեամբ կը մատնեն անոր ակայութիւնը։

ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՎԻՔԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ՝ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ

Ինչպէս գինուորական տարիքի մէջ գըտնուող Ֆրանսայի բոլոր Հայերը, «Ֆրանսացի» կամ ոչ, Վահրամ Կաքաւեան ալ կ'ենթարկուի զօրակոչի։ 1940-ին կը ղըրկուի, արդէն, Ձակատ։ Կ'իյնայ գերի։ 1942 Յունուարին կը յաջողի խոյս տալ Գերմանիայէն, 19 ամիսներ մնալէ յետոյ փշալարերու եռակ կամ պարտադիր աշխատանքի տակ։

Փարիզ վերադարձին, կը մտնէ Ֆրանսական դիմադրական շարժման մէջ։ Կը գործէ կեդրոնական Ֆրանսայի բարձրութիւններուն վրայ աւելի քան երկու տարի։ Կ'առնէ դիմադրական զանազան ծածկանուններ՝ Ժորժ, Արթիւր, Վէնսան, Վիքթոր եւ ուրիշներ։ Երկվեցեակ մը, – ինչ որ անհրաժեշտ էր այդ օրերուն դըժուարացնելու համար Կեսթափոյի փնտրտուքները։

Ի վերջոյ Վիքթորն էր որ պիտի մնար, անոր կցուելով, պատերազմի աւարտին, Կարտոն մականունը։

Դիմադրական տարիներուն, Վիքթոր ունեցած է, նման ի ռազմական ընկերներուն, վտանգալից կեանք մը, թերեւս չիչ մըն ալ աւելի, որովհետեւ կը խօսէր քանի մը լեզուներ եւ յարմար մարդն էր մասնակցելու ի հարկին, հետախուզական արշաւներու։ Ծառայած է սպայակոյտին մէջ։ Ապատագրութեան, ունէր հրամանատարի (commandant) աստիճան, ստացած էր գինուորական չքանշաններ։

Կարտոն կարեւոր բաժին մը ունեցած է գերմանական գրաւման բանակին ծառայելու դատապարտուած խորհրդային ռազմիկներու մէկ մասին ապստամբութեան մէջ. ապահոված է անոնց անցքը դէպի Ֆրանսական կողմը։ Աւոր կը վըկայէ Ֆ. Ֆ. Ի.-ներու տեղակալ – գնդապետ՝ Լը Ֆրանի ստորագրած 1945 Ապրիլ 5 թուակիր մէկ հաստատագիրը։

Մեր ընթերցողներէն ոմանք պիտեն անշուշտ որ պատերազմի վերջին ամիսներուն, Նիմի կողմերը ու Լօզէր նահանգին մէջ, կազմուած էր եւ կը գործէր պարտիզանական խումբ մը Գերմաններուն դէմ։ Կազմուած էր գերմանական բանակին մէջ առաւել կամ նուազ բոնի առնուած սովետական նախկին ռազմիկներէն։

Վիքթոր կարտոն՝ հրամանատարը կը մնայ Ֆրանսայի մէջ մինչեւ 1946 Յունուար 15։ Ապա կը վերադառնայ Հայաստան։ Կ'ամուսնանայ։ Կ'ունենայ զաւակներ։ Կը մահանայ 1992 Դեկտեմբեր 31-ին։ Կը թաղուի Երեւանի Կոմիտասի գերեզմանատունը։

– զերիները – մեծ մասամբ Հայեր։ Ունէր ալ անչուշտ սպայակոյտ մը, համեստ։

Վիքթոր աշխատած է կազմակերպելու ապստամբ խումբը, Ֆրանսական դիմադրական – զեկավարութեան տակ։ Ծառայած է սովետական բազմիկներու հետ յարաբերութեան սպայակոյտին իբրեւ անդր պետը։ Այդ օրերուն մանաւանդ որ առիթը ունեցած է աշխատելու զօրավար Հանրի Ժիլլէրի հետ եւ հաստատած բարեկամութիւն։

***

Վիքթոր կարտոն սապէս պատմած էր մեզի իր առաջին հանդիպումը գերմանական բանակին հայ զինուորներուն հետ.

«1944-ի գարնան, երբ Մոն Մուշէի (Օվերնիը) ֆրանսական դիմադրական ուժերը կը կռուէին Գերմաններուն դէմ, գերի բռնեցինք ինը Գերմաններ, հարիւրապետ մը, յիսնապետ մը, ենթասպայ մը եւ վեց զինուորներ։

«Դիմադրական ուժերը կարող չէին գերիներ պահելու. ասոնք դատապարտուած էին, ընդհանրապէս, մեռնելու։ Մինչ այդ, բռնուող գերիները, ապզինուած, կ'առաջնորդուէին դէպի բարձունքը, դէպի մեր դիրքերը։

«Ճամբան մեր տղաքը անակնկալ երեւոյթի մը առջեւ կը գտնուէին. վեց գերման գերիներ յանկարծ կը յարձակին իրենց երեք ընկերներուն վրայ։

«Եկան ինծի՝ Վիքթոր, դուն որ լեզու գիտես, եկո՛ւր, պարզէ՛ թէ ինչ է այս, հասկնանք հրացանազարկ ընելէ առաջ։ Գացի. գերիները տեղաւորուած էին՝ վեցը մէկ կողմ, երեքը միւս կողմ։ Մօտեցայ նախ վեցերու խումբին։ Անոնց թեւերուն վրայ տեսայ ... չորսին՝ հայկական Եռագոյնը, երկուքին՝ ադրբեջանական գոյները։ Ապշեցայ։ Գերմաներէն հարցուցի թէ ինչ պատմութիւն էր այդ։ Շեշտս շատ խիստ էր, իսկապէս բարկացած էի։ Աչքերուս չէի հաւատար ... տեսնելով Հայեր՝ գերման զինուոր։

«Ասոնցմէ մէկը ոտքի ելաւ եւ սկսաւ, շատ անկատար գերմաներէնով մը, ինծի բացատրել թէ բռնի գերմանական զինուոր եղած են եւ բաբեկամ չեն Գերմաններուն։

«Երիտասարդ մը ինծի ցոյցեցաւ եւ կրնայ դարձուց։ Գետինը նստած երկուքը հայերէն խօսեցան. մէկը ըսաւ միւսին՝ Աստուա՛ծ, Ես Ֆրանսացիէ բան չեմ հասկնում։ Էշ ճահատակ կը լինենիք Էս տեղ։ Մի ռուսերէն խօսող էլ չունեն որ մեր ցաւերը կարողանանք ըրանց հասկացնել։

«Գերմաներէնը փոխեցի ռուսերէնի եւ ցոյնէաս խիստ, ըսի՝ չեմ կրնար հասկցնել թէ գերման բանակի մէջ հայկական դրօշակը ի՛նչ գործ ունի։

«Հայերէն խօսողը ըսաւ՝ Էս էլ մի սպիտակ Ռուս է լինելու։ Գէշ են մեր գործերը։ Ծօ՛, մի հայերէն խօսող լինէր Էս տեղ որ մեզ ազատէր։

Վիքթոր Կարտոն կը չարունակէ պատմել.

«Եւ ինչո՞ւ հայերէն խօսողը պիտի կըրնայ ձեզի ազատել, հարցուցի մայրենի լեզուով։

«Մարդը ծունկի եկաւ՝ «Փառք քեզ Աստուած, ազատուեցինք» եւ ձայնը լացի մէջ մարեցաւ։ Այդ պահուն, ինծի կռնակ դարձնողը ետ եկաւ, գինուորական բարեւ տուաւ եւ ըսաւ՝ ներկայանամ, ենթասդակալ Ա. ... եւ ինծի բացատրեց որ իրենք Գերմանացիներու ձեռքը լինած «կարմիր» գինուորներ են եւ բռնի մրցուած են «Հայ լէգէոն»ի մը մէջ։ Եթէ մերժէին մանել, հրացանազարկ պիտի ըլլային։ Տուաւ նաեւ այլ տեղեկութիւններ։

«Այս բոլորը ինծի համար նորութիւններ էին։ Այս տղաքը Ֆրանսա զրկուած էին իբրեւ երկրապահ գինուորներ փոխարինելու համար Գերմանները՝ որոնք կը զրկուէին ռուսական ճակատ։

«Անտառը վիճակ ... Ապզակիցներ կը գտնուէին չորս կրակոցներու միջեւ։ Ու հիմա պէտք էր խօսք հասկցնել Ֆրանսական դիմադրական ուժերու 6-րդ շրջանի սպայակոյտին, գանոնք «էչ նահատակութենէ» փրկելու համար։

Կարելի է երեւակայել որ այդ դիւրին դործ չէր, այդ խառնակ օրերուն ուր կասկածը եւ անվստահութիւնը մաս կը կազմէին առօրեայ կեանքին ամէն վայրկեան, ուր Ֆրանսացի ապստամբականները դիտէին որ փոքր սխալ դատողութիւն մը պէտք էր վճարել իրենց կամ իրենց ազգակիցներուն կեանքովը։ Ու Վիքթոր Կարտոն ալ դիտէր այդ ...

Հայը հրաման կը ստանայ վերստին հարցաքննելու գերիները։ Ցայտնի կ'ըլլայ որ գերմանական դունդին մէջ կայ սովետական զաղանի կազմակերպութիւն մը գերման ուժերուն դէմ։

Պէտք էր յարաբերութիւն հաստատել այդ կազմակերպութեան հետ։ Այդ նպատակաւ կազմուած հետախուզական խմբակին մէջ կը մտնէ, բնականաբար, Վիքթոր։ Առաքելութիւնը կը յաջողի։ Գերման համազգեստով 1459 գինուորներ, իրենց գէնքերով եւ ռազմամթերքով, կ'անցնին Ֆրանսական դիմադրական չարժման կողմը։

Այսպէս կը հիմնուի Ֆրանսայի մէջ խորհրդային ազատամարտիկներու դունդը՝ որուն գործնէութեան արձագանգները ու նկարներ կարելի էր տեսնել Երեւանի «Ռեվոլիցիայի» պետական թանգարանին ցուցափեղկերուն մէջ։

Գովասանուած ռազմիկները, սակայն, պատերազմի աւարտին, երբ վերադարձան հայրենիք, քանի մը տարի վերջ, 1948-ին աքսորուեցան Սիպիր։

Ցանցառ էին դերի ինկած զլլալնուն համար...

Այդ մասին սրտաճմլիկ հայերէն նամակ մը կայ Վիքթոր Կարտոնի թղթածրարին մէջ։ Նամակ մը՝ զրկուած հրամանատարին, գաղտնօրէն, դրօսաշրջիկի մը միջոցաւ, խնդրելով միջամտութիւն, օգնութիւն ... Բայց ի՛նչ կրնար ընել Կարտոն Սթալինի դէմ։

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

ՍԱՏՏԱՄԻ ՄՏԵՐԻՄԸ ՊՈՒՇԻ ՄԱՍԻՆ

Թշնամիին հրթիռներուն ու կրակին տակ Պաղտատի տրամադրութիւնը բարձր է. հակառակ միջազգային հազուադիպ դաշնակցութեան մը ու շրջափակումին, Ս. Հիւսէյն անները կը մնայ իր դիրքին վրայ։ Անոր կամքը ընկճելու, նոյնիսկ իշխանութեանը վերջ տալու ամերիկեան վճռակամութիւնը չի յաջողիր իր նպատակին հասնիլ. ընդհակառակն։ Հիւսէյն կը չարունակէ վայելել ժողովուրդին համակրանքն ու փարումը, հակառակ դժուարին պայմաններու։

Պաղտատի «Ալ Ճումհուրիյա» թերթին մէջ, Ս. Հիւսէյնի ճառերուն հեղինակ Ապտէլ Ճապպար Մուհսին ստորագրած է դրութիւն մը որ կը չեշտէ այս տրամադրութիւնը։ Ան կ'ըսէ թէ Քուէյթի վրայ յարձակելու յանցանքով ամբաստանուած էր Իրաք ու այս մեղքին համար երկիրը բաժնուած՝ հիւսիսային եւ հարաւային մասերու։ Ժողովուրդը պէտք է սխալին գինը վճարէր բաժնուելով իր ղեկավարներէն, գոհացնելով պատերազմի ոճրապարտ Պուշի սպառնալիքը։ Անոր որ մեծ գումարներ ստացաւ սաուտցի իշխաններու չափանիշով ժողովրդավարութիւն մը պաշտպանելու համար։ Անոնք կին որ 600 միլիոն տոլար յատկացուցին իր ընտրապայքարին։

Պուշ լաւ գիտէ թէ նախայարձակը Քուէյթն էր երբ կ'ուզէր Ալ Ռամիլայի նաւթահորերուն տիրանալ։ Ան գիտէ նաեւ թէ Քուէյթ Իրաքի մէկ մասն է ու ոչ մէկ միջազգային համաձայնութիւն կամ դաւ կրնայ պատմական իրողութիւնները փոխել։ Պուշ գիտէ թէ հակառակ իր ու Ապահովութեան խորհուրդին կամքին Քուէյթ Իրաքի պիտի պատկանի կրկին։ Ան գիտէ նաեւ թէ Ալ Սաուտ եւ Ալ Սապահ նման ղեկավարներ Պատմութեան տեղաչարժներուն պատահական արկածներն են ու ապագան ոչինչ պիտի արձանագրէ անոնց անցքէն։

Ժորժ Պուշ ծանօթ է նաեւ այն իրականութեան որ Սաուտամ Հիւսէյն այս պետավարներու տեսակէն չէ. հակառակ որ ժողովուրդը հերոս մը կը նկատէ զինք, ինք կը պնդէ թէ պարզապէս մարտիկ մըն է։ 33 երկիրներ, 28 բանակներ 76 միլիառ տոլարով եւ մարտական արդիական թէքնիքով զինուած՝ չյաջողեցան վախցնել Սաուտամն ու ժողովուրդը։

Նախագահ Պուշ կը մերժէ պարտութիւնը ու որպէս փորձառու զաղթատէր, ամէն գնով կը չանայ ձեռք անցընել իրաքեան քարիւղն ալ։ Անոր վարած քաղաքականութիւնը ամբողջ աշխարհի մէջ տուաւ իր արդիւնքը, բայց ձախողեցաւ Սաուտամ Հիւսէյնի դէմ։ Ու ան որ ազգային հերոս ըլլալու երազը ունէր, եղաւ երկրորդ կարգի թեկնածու մը։ Ու այսօր մինչ Ս. Հիւսէյն կեցած է իր տեղը, Պուշ կը բռնէ Պատմութեան աղբանոցին ճամբան։

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՌՈՒՍ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ՃԱՐՊԻԿ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐ

Ռուսաստանի խորհրդարանականները կը պատրաստուին դռնփակ քուէարկութեամբ օրէնք մը ընդունիլ. ան իրենց կարելիութիւն պիտի տայ պաշտօնի բերումով ստացուած յարկաբաժինները զբաղեցնել, բուն արժէքին վրայ վաստարուած չատ մեծ զեղչով մը։ «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ի քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, երեսփոխանները 390 – 2340 ֆրանքի միջեւ գումար մը պիտի վճարեն, ըստ յարկաբաժնին մակերեսին։ Առ ի տեղեկութիւն, թերթը կ'ըսէ թէ Մոսկուայի կեդրոնական շրջանին մէջ երկու սենեակնոց յարկաբաժնի մը գինը ներկայիս առնուազն 270 հազար ֆրանք է։

**

ՍԱՌՒՏԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ

1992-ի վերջին օրերուն բազմաթիւ մարտարուեստներ ու կրօնաւորներ Սաուտի Արաբիոյ թագաւորին յանձնած են գրութիւն մը որ արմատական վերանորոգում կը պահանջէ քաղաքական համակարգին մէջ որ իրենց կը թուի թէ ծայր աստիճան մենատիրական է։ Լոնտոն լոյս տեսնող ընդդիմադիր թերթ մը լայն արձագանգ տուած է այս վաստաթուղթին որ ներկայի քաղաքական մարզը կը նկատէ կաչառակեր, անարդար, ազգային արժէքները մսխող ու կոյր զկուրան հետեւորդ Արեւմուտքի տեսակէտներուն։ Զեռնարկը մեծ զայրոյթ պատճառած է թագաւորին որուն հակազդեցութիւնը չէ ուշցուցած. բազմաթիւ կրօնաւորներէն ոմանք հեռախոս նկատուած ու հանգստեան կոչուած են, մտաւորականներ հսկողութեան տակ առնուած։ Եւ հակառակ որ վերջերս խորհրդակցական ժողով մը հաստատուած է, Ֆահտ թագաւորը վճռակամ է ինք վարելու երկրին ընթացքը։

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մասն Ա.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՅԵԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԺԵ.

ՎԱՅՐԻ ԹԶԵՆԻՆ

Խարբերդ լեռնային քաղաք մըն էր, 1200 մեթր բարձրութեան վրայ, հոն ամէն պտուղ չէր բուսներ, չէր հասուննար, պանան, արմաւ, նարինջ եւ թուղի երես չէինք տեսներ։ Ծակ քարին վերեւի ժայռերու մէկ ծերպին մէջ վայրի թզենի մը բուսեր, ածեր, տարածուեր էր. Աստուած անկած էր զայն, կամ թռչուններ հեռու աշխարհներէ բերած եւ հոն ձգած էին. թռչուններու բերնէն ինկած թուղէ մը ծլած էր այդ մեր վայրի թզենին։

Ամէն անգամ որ Ծակ քարէն կ'անցնէինք, զլուխնիս հոն վերը կը դարձնէինք, մանաւանդ ամառուան տաք օրերուն եւ կը տեսնէինք որ այդ վայրի թզենին՝ աղուոր վարմրուկ թուղեր կախեր էր իր ճիւղերէն, արդէն մենք ալ լաւ գիտէինք թէ երբ կը հասուննային անոնք. ուստի Աչուր զարձեալ զլուխնիս կ'անցնէր եւ կ'ըսէր. – «Տղա՛ք, Օգոստոս 15 է. թուղերը հասունցած են, եկէք երթանք նոյ ձեզի ազատել, հարցուցի մայրենի լեզուով։

«Մարդը ծունկի եկաւ՝ «Փառք քեզ Աստուած, ազատուեցինք» եւ ձայնը լացի մէջ մարեցաւ։ Այդ պահուն, ինծի կռնակ դարձնողը ետ եկաւ, գինուորական բարեւ տուաւ եւ ըսաւ՝ ներկայանամ, ենթասդակալ Ա. ... եւ ինծի բացատրեց որ իրենք Գերմանացիներու ձեռքը լինած «կարմիր» գինուորներ են եւ բռնի մրցուած են «Հայ լէգէոն»ի մը մէջ։ Եթէ մերժէին մանել, հրացանազարկ պիտի ըլլային։ Տուաւ նաեւ այլ տեղեկութիւններ։

«Այս բոլորը ինծի համար նորութիւններ էին։ Այս տղաքը Ֆրանսա զրկուած էին իբրեւ երկրապահ գինուորներ փոխարինելու համար Գերմանները՝ որոնք կը զրկուէին ռուսական ճակատ։

«Անտառը վիճակ ... Ապզակիցներ կը գտնուէին չորս կրակոցներու միջեւ։ Ու հիմա պէտք էր խօսք հասկցնել Ֆրանսական դիմադրական ուժերու 6-րդ շրջանի սպայակոյտին, գանոնք «էչ նահատակութենէ» փրկելու համար։

Կարելի է երեւակայել որ այդ դիւրին դործ չէր, այդ խառնակ օրերուն ուր կասկածը եւ անվստահութիւնը մաս կը կազմէին առօրեայ կեանքին ամէն վայրկեան, ուր Ֆրանսացի ապստամբականները դիտէին որ փոքր սխալ դատողութիւն մը պէտք էր վճարել իրենց կամ իրենց ազգակիցներուն կեանքովը։ Ու Վիքթոր Կարտոն ալ դիտէր այդ ...

Հայը հրաման կը ստանայ վերստին հարցաքննելու գերիները։ Ցայտնի կ'ըլլայ որ գերմանական դունդին մէջ կայ սովետական զաղանի կազմակերպութիւն մը գերման ուժերուն դէմ։

Պէտք էր յարաբերութիւն հաստատել այդ կազմակերպութեան հետ։ Այդ նպատակաւ կազմուած հետախուզական խմբակին մէջ կը մտնէ, բնականաբար, Վիքթոր։ Առաքելութիւնը կը յաջողի։ Գերման համազգեստով 1459 գինուորներ, իրենց գէնքերով եւ ռազմամթերքով, կ'անցնին Ֆրանսական դիմադրական չարժման կողմը։

Այսպէս կը հիմնուի Ֆրանսայի մէջ խորհրդային ազատամարտիկներու դունդը՝ որուն գործնէութեան արձագանգները ու նկարներ կարելի էր տեսնել Երեւանի «Ռեվոլիցիայի» պետական թանգարանին ցուցափեղկերուն մէջ։

Գովասանուած ռազմիկները, սակայն, պատերազմի աւարտին, երբ վերադարձան հայրենիք, քանի մը տարի վերջ, 1948-ին աքսորուեցան Սիպիր։

Ցանցառ էին գերի ինկած զլլալնուն համար...

Այդ մասին սրտաճմլիկ հայերէն նամակ մը կայ Վիքթոր Կարտոնի թղթածրարին մէջ։ Նամակ մը՝ զրկուած հրամանատարին, գաղտնօրէն, դրօսաշրջիկի մը միջոցաւ, խնդրելով միջամտութիւն, օգնութիւն ... Բայց ի՛նչ կրնար ընել Կարտոն Սթալինի դէմ։

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

Թուղ ուտելու». ու մենք Աչուրին ետեւէն Ծակ քար կը վազէինք։ Թուղի ծառին առօրեայ անդունդ մը մեզի կը սպասէր, վայ թէ իյնայինք, ողջ չէինք մնար. բայց մենք՝ տղաքս մահ ինչ ըսել է չէինք դիտեր, ոչ ալ անոր զալուն կը սպասէինք. մեզի համար լեռը կար եւ վայրի թզենին, եղանակն էր, պէտք էր թուղ ուտէինք, Խարբերդի չուկային վրայ թուղին երեսն ալ չէինք տեսներ։ Վերջապէս ամէնքս հաւաքուած կ'ըլլային Ծակ քարին առօրեայ. թզենին շատ վեր էր, ճամբայ չկար, զարձեալ Աչուր զլուխ կ'անցնէր եւ մենք անոր ետեւէն կը մագլցէինք վեր, քարեր կը զլորէին վար. աղէկ որ անցորդի մը զլուխին չէին իյնար, ու վերջապէս քարէ – քար, ծակէ – ծակ կծկուելով, քաշուելով, ահով ու դողով կը հասնէինք թզենիին, կը կծկուէինք անոր ոտերուն տակ, ուժով պիրար բռնած, հատիկ – հատիկ կը քաղէինք եւ համով-համով կ'ուտէինք, կը հաւաքէինք զրպանիս կը դնէինք եւ զարձեալ տուն կը վերադառնայինք։

Եւ որովհետեւ կարմիր թուղեր էին, լրենց զոյնը կը ձգէին մեր շրթունքներուն վրայ, եւ մեր տուն հասնելնուս անմիջապէս մօրս աչքին կը զարնէր շրթունքներուս կարմրութիւնը, «ծօ՛, Հանրի տղաս, նորէն թուղ հաւաքելու զացեր էք, ծօ՛ տղաս, ինչ վտանգաւոր տեղեր բարձրացեր էք, Աստուած չընէ, եթէ վար իյնայիք, ի՞նչ պիտի ըլլայիք, էէ տղաս չէ, ուրիշ անգամ հոն մի՛ երթար, մի՛ փորձեր թուղ ուտել. վար կ'իյնաս եւ Աստուած դիտէ ի՛նչ կ'ըլլաս»։ Մօտ կուտայի մօրս որ ալ ուրիշ անգամ պիտի չերթամ թուղ քաղելու. բայց յաջորդ օրերուն երբ թուղերը կրկին կը հասուննային, տղաքս քովէ – քով կուգայինք, կը մոռնայինք մեր մօր տուած խոստումը եւ Ծակ քար կը վազէինք եւ զարձեալ կը բարձրանայինք ժայռէն վեր եւ հասնելով թզենիին, կ'ուտէինք։

ԺԶ.

ԹԹԵՆԻԻ ԾԱՌԵՐԸ

Աշնակուրդի օրերը երկար էին. ո՞ւր պիտի անցընէինք մեր օրերը։ Թզենիէն վերջ կուգային մեր Խրատուի ջուրին ընթացքին վրայ բուսած թթենիի ծառերը։ Զայլ գետակի երկու ափերուն վրայ ձորին մէջ կային փոքրիկ տարածութեամբ պարտէզներ, ուր կ'աճէին բազմաթիւ թթենիներ, այս անգամ անոնք մեր յարձակումին թիրախ կ'ըլլային. ամրան երբ օդերը կը տաքնային թութերը կը հասունային, այնքան առատ որ ճիւղերը վար կը կախուէին, ճերմակ եւ կարմիր թութեր, մեղրի պէս համով – համով թութեր, այնքան առատ որ զետին կը թափէին, կատուի պէս կը բարձրանայինք ծառերէն վեր եւ անոր ճիւղերուն փաթթուած կ'ուտէինք եւ կը թօթվէինք, եւ կուշտ ու կուռ կշտանալէն վերջ վար կ'իջնէինք եւ ուրախ տուն կը վերադառնայինք։

ԺԷ.

ՄԵՐ ԲԱՐՏԻՆԵՐԸ

Խրատուի գետակի ափին ոչ միայն թութի ծառեր կային, կային նաեւ երկնասլաց բարտիներ. դարնան, կաչաղակները ա-

նոնց կատարին բոյներ կը շինէին, ձու կը դնէին եւ ճուտիկներ կը հանէին, շատունակ անոնք կը թռչկոտէին իրենց բոյնին չուրջ, կ'իջնէին ձոր ու վ'ելլէին, կը կերակրէին իրենց ճուտիկները. երբ բաւական մը մեծցած կ'ըլլային անոնք եւ թռչելու մօտ, կը հաւաքուէինք ծառին չուրջ եւ մեզմէ ամէնէն ճարպիկը՝ Սամիկ նուրբ եւ թեթեւ մարմնով, կատուի պէս կը վաթթուէր բունին եւ արագօրէն վեր կը բարձրանար, բարտիին կատարը եւ կը հասնէր բոյնին, ճուտիկները մինչ կը ճչային, Սամիկ մէկիկ մէկիկ կը բռնէր ծոցը կը դնէր եւ յաղթական վար կ'իջնէր, անմիջապէս չուրջը կը վազէին կը հաւաքուէինք, Սամիկ հանդարտութեամբ մէկիկ – մէկիկ ծոցէն կը հանէր, ամէնուս մէկական կը բաժնէր, փետուրնին տակաւին մեծցած չէր, էէին կրնար թռչիլ, փափուկ, խոշոր աչքերով, կը ճչային, կը սիրէինք զանոնք եւ ուրախութեամբ տուն կը վազէինք «մայրիկ ահա կաղաչակ» կը պոռայինք. մայրս կը նեղուէր «տղաս ի՞նչ ըրեր ես, ինչո՞ւ խեղճուկ կաչաղակները իրենց բոյնէն առեր ես, մեղք են, անոնց մայրերը զձեզ կ'անիծեն»։ Անէծքէն մենք ի՞նչ կը հասկընայինք, անմիջապէս փայտէ վանդակի մը մէջ կը դնէինք եւ կը ջանայինք կերակրել, պարտէզ կը վազէինք հողը կը փորէինք, քարերը վեր վար կ'ընէինք որդ դտնելու, սակայն խեղճ կենդանիները, հեռու իրենց մայրական խնամքէն, կեր չէին ուտեր եւ օր մըն ալ մեռած կը դտնէինք վանդակին մէջ։

(Շար. 7)

(Շար. Ա. Էջէն)

թեան կամ դռնէ՝ անցքի թոյլտուութեան, ինչ որ չատ մանրամասն տեղ գտած է արդէն մեր սիւնակներուն մէջ:

«LE FIGARO»

ARMÉNIE :
LE PREMIER MINISTRE CONGÉDIÉ

Այս խորագրով է որ թերթը կը ներկայացնէ Մոսկուայի իր թղթակիցին՝ Փիէր Պոսեւի դրութիւնը: Ան կուսայ մեր վերոյիշեալ տեղեկութիւնները, ապա կը ծանրանայ երկրին կացութեան վրայ: Հայաստան, կ'ըսէ, խրուած տնտեսական թշուառութեան եւ անվերջանալի պատերազմի մը մէջ, բնաւ պէտք չունէր իր հարցերուն այս նոր վատթարացման: կառավարութեան տնտեսական պիւտճէի ծրագիրը կը բախէր ընդդիմութեան մերժումին եւ յանկարծ վարչապետն ալ չէր ուզեր ստանձնել անոր պատասխանատուութիւնը: Խոսրով Յարութիւնեան կ'առարկէ որ ծրագիրը կը նախատեսէ արագօրէն անցնիլ չուկայի տնտեսութեան (ինչ կ'ուզէ որ այդ կատարուի աստիճանաբար) եւ չի հեռեւիր «բարենորոգման որեւէ ճշդիւտ օրինակի»: Թղթակիցը կը յիշէ որ կազմի, հեռաճայնի գիները տասնով բազմապատկուած են Փետրուար 1-էն, ելեկտրականութիւնը՝ եօթնով, ջուրը՝ վեցով: Հացին գինը 30-էն 45 ռուբլիի անցած է քիլոն: Այս ձեւով չէ որ տնտեսութիւնը լուծում կրնայ գտնել: Թղթակցութիւնը կ'եզրակացնէ ըսելով. — «Դէմ առ դէմ այսքան հսկայ հարցերու, Նախագահ Լեւոն Տէր — Պետրոսեան հաւանաբար կը գտնէր որ դեկավար խմբակէն ներս տարակարծութիւնները անընդունելի պերճանք են»:

ARMENIE : UN AUTRE GENOCIDE
Roger DER-AGOBIAN

«Կարծիքներ» խորագրուած իր Բ. էջի վրայ ալ, «Ֆիկարօ» լոյս ընծայած է Ռոժէ Տէր — Յակոբեանի գրութիւնը, ուր ան ամփոփ կերպով կը ներկայացնէ Հայաստանի պարզած ողբերգական պատկերը եւ կը թուէ օգտագործելի միջոցներ վերջ տալու համար այդ կացութեան (Ցրանսայի ճնշում Ադրբեջանի վրայ, եւրոպական Հասարակապետութեան հետաքրքրութեան արծարծում, Ապահովութեան Խորհուրդի դիմում):

«LE QUOTIDIEN DE PARIS»

LE PREMIER MINISTRE LIMOGÉ

Լուրէն զատ, խորհրդածութիւններ ալ կան եւ տեղեկութիւններ Հայաստանի կացութեան մասին, ուր հացը կտրօնով կը տրուի (երբ տրուի...), 80 հազար անգործ կայ եւ ամբողջ ճարտարարուեստը անդամալոյծ է:

«Իւմանիթէ» եւ «Լիպերասիոն» քանի մը տողով միայն լուրը կուսային:

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՑԿԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ

Նախագահ Միթերան Երեւանի Ֆրանսայի դեսպանին միջոցաւ կ'առաջարկէ Նախագահ Լեւոն Տէր — Պետրոսեանի որ Փետրուարի վերջ Հայաստանի եւ Ֆրանսայի միջեւ ստորագրուի միջ - պետական պայմանագիր մը, որու նախագիծը կցած է նամակին:

Ճշդուած չէ թէ ո՞ւր (Երեւա՞ն թէ Փարիզ) կը նախատեսուի այդ արարողութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«Ֆիկարօ»ի (Փետ. 3) հարցումներուն պատասխանելով, Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը ըսած է թէ իրենք դժգոհ են արեւմուտքի կեցուածքէն զոր կը նկատէ երկու չափ երկու կշիռ: Իրաքի դէմ առնուած քայլերը անհրաժեշտ կը նկատէ նաեւ Սերպիոյ պարագային, իսկ խօսելով միջամտութեան մասին, կ'ըսէ թէ իրենք պատրաստ են, բայց չեն ուզեր առանձին չարժման անցնիլ: Զէթին չեշտած է նաեւ թէ Եուկոսլաւիոյ մէջ պատահածը կրօնական բնոյթ չունի, սակայն եթէ Արեւմուտքը աւելի յապաղի լուծումի մը փնտռտուքին մէջ, կարգ մը երկիրներու վրայ այն տպաւորութիւնը պիտի գործէ թէ միջազգային հանրութիւնը անտարբեր է որովհետեւ Պոսնիացիները մահմետական են ու դէպքերու այս ուղղութեամբ զարգացումը չատ վտանգաւոր է:

REGION MARSEILLE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

lance une collecte nationale
pour venir en aide aux habitants
d'Arménie et du Karabagh

L'urgence de cette opération est très importante.

Colis type :
— 1 kg. de farine
— 1 kg. de sucre
— 1 kg. de riz
— 1 kg. de pâtes
— 1 kg. de lessive
— Savon de Marseille
— Bouillon cube
— Lait concentré
— Pain d'épices
— Corned-beef
— Margarine (boîte)
— Bougies
— Allumettes

Points de collecte :
— Eglise de St. Jérôme
— Eglise de Bd. Oddo
— Eglise de Beaumont
— Eglise de St. Loup
— MAJC 12-14, rue St. Bazile

Tous les jours de 14h à 19h.
Jusqu'au dimanche 7 Février inclus.

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի Էօլա Սասունի մասնաճիւղը, իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, Այրի Տիկին Արաքսի Յուսիկեանի, աղջիկներուն եւ փեսաներուն, Օր. Մարիամի, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Լօժօվինի, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Թալասեանի եւ ընտանեկան պարագաններուն իրենց եղբօր, մօրեղբօր՝ Ռոժէ Գապագուլաճեանի մահուան առիթով (մահացած Լիբանան):

Նաեւ ցաւակցութիւններ Այրի Տիկին Թեոմէն Էքիւզքի եւ զաւակներուն, Այրի Տիկին Հերմինէ Գեղիքեանի եւ զաւակներուն, Պր. Գէորգ եւ Ռոժէ, Տէր եւ Տիկին Ժաք Զերքեզեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնոյեանի, Տէր եւ Տիկին Տանիէլ Լիվիէի եւ զաւակներուն, նաեւ Գեղիքեան ընտանիքներու իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային, քեռայրին եւ զարմիկին՝ Միշէլ Էֆիւզբի մահուան առիթով:

Ս. ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6, Տօն է Սբբոց Սարգսի Զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ Հորեքտասան զինուորեալներուն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Փետրուար 6–ին, տօն է Սբբոց Սարգիսի Զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10–ին՝ պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7. — Վարչական ժողովը, յաւարտ պատարագի, պաշտօնական հոգեհանգիստ կատարել կուտայ՝ իր բարերար եւ բազմաթիւ տարիներու վարչական անդամ՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՐՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, պատարագը կը մատուցանէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԻՃԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակի
Փոխանորդ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Սահակ — Մեսրոպ Երգչախումբը, իր լրիւ կազմով:

Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑԻ ԽԱՉի Փարիզի Ս. Թադէոսեան մասնաճիւղը ընդհանուր ժողով կը գումարէ Փետրուար 6, Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 3–ին, Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e

Կարեւոր օրակարգ. — Պատգամաւորական ընտրութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՎՐԻՊԱԿ. —

«Յառաջ»ի Փետրուար 3–ի թիւին 4–րդ էջի Ա. սիւնակի 2–րդ մասի (Մէհմէտ Ալի Պիրանտի յօդուածը) 3–րդ պարբերութեան մէջ, 11–րդ տողէն սկսեալ պէտք է ըլլայ. *«կացութենէն: Բայց, յանկարծ Հայաստանէն եկաւ անակնկալ հեռաճայն մը...»* եւայլն: Սխալ տողեր անհասկնալի դարձուցած են նախադասութիւնը:

SPECIAL
«COMMUNICATION D'INFLUENCE»

Le Comité de Paris
de l'Union Générale Arménienne
de Bienfaisance

UGAB

vous invite à un

FORUM SPECIAL

ouvert à tout public
le mercredi 10 février à 20 h 30
au Centre Culturel A. Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
avec la présence exceptionnelle de
LIONEL BELLENGER
(chargé de cours au Groupe HEC, dirige Centor Idep, expert en formation au management et à la commmunication d'influence, anime des séminaires et conférences pour les étudiants, entreprises et milieux sportifs. Auteur du livre «Etre Pro» et de nombreuses autres publications)
Thème : *«Etre professionnel» (mieux que les autres) dans la vie active, privée et communautaire.*
(travailler sur soi pour mieux se connaître et s'impliquer, connaître les autres et maîtriser le savoir-faire de la communication).
— Apprendre à écouter les autres
— Etre plus combatif
— Vivre en réseaux
— Etre un facteur d'unité

Nombre de places limité à 150 personnes
Réservations et informations au :
45 20. 03. 18

ARMENIE
Promotion spéciale
depuis le 16 Décembre
PARIS-EREVAN-PARIS
(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)
3665 FRS

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	48, cours de la Liberté	37, rue Hanrabedoutian
75001 PARIS	69003 LYON	EREVAN 10
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 78 60 13 66	Tél. : 52 85 48
Fax : 42 61 94 53	Fax : 78 60 92 26	Fax : 52 54 48

LE CENTRE CULTUREL SAINT MESROB
accueille
le Professeur CHARLES DEDEYAN
le Jeudi 4 Février à 20 h 30
pour une
CONFÉRENCE
ayant comme sujet :
«Un Saint Arménien populaire en France : Polyeucte»
à cette occasion, le Prof. DEDEYAN présentera et signera son livre intitulé *«Polyeucte, le cœur et la grâce»*
—— Entrée libre ——
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M°s CARDINAL LEMOINE / MONGE

JOURNÉE CROIX BLEUE
PORTE OUVERTE
CONFERENCE
DEBAT
Dimanche 7 Février à 15 heures
Salle Communautaire arménienne
7, rue Bernard Palissy - 42000 St-Etienne
Avec la présence et la participation de :
HELENE MERDJANIAN
Présidente de la C.B.A.F.
●
Projection d'un film
●
Un cocktail clôturera cette journée
— ENTREE LIBRE —

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5
VENDREDI
5 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 17·989 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 17.989

ՄԱՄՈՒԼ

«L'EXPRESS»

ARMENIE :
Le martyre oublié

L'INTERMINABLE HIVER D'EREVAN

Այժմ Լույս ստորագրած է չահեկան թղթակցութիւն մը «Էքսփրէս» շաբաթաթերթի վերջին թիւին մէջ (4/10 Փետր·) : Կողքին վրայ իսկ ծանուցուած է յօդուածը առաջին խորագրով, ապա երեք նկարագրուած էջերու երկայնքին լրագրողը կը նկարագրէ անհնարագրելին : Սաստիկ ձմեռ մը, սովը, հիւանդութիւնը որոնք աւեր կը գործեն «յաճախ ընդհ· անտարբերութեան մէջ» կը գրէ :

Լրագրողը նոր վերադարձած է Երեւանէն : «Շաւն օդ՝ դուրսը, գայլի ցուրտ՝ ներսը» լսելէ ետք, Լույս կը նկարագրէ· -- «ելեկտրականութիւն չկայ, ուրեմն վերելակ չկայ : Վառելանիւթ չկայ, ուրեմն ջերմութիւն չկայ : Հազիւ գերօ է սենեակներուն մէջ···» :

Երեւան, Դիւմբի, Սպիտակ դեռ քիչ մը հաց կար վերջերս : 250 կրամ մարդ ղլուխ, պայմանաւ որ քանի մը ժամ պոչ ըտնես ներսէն վար 20 աստիճանով, բայց, Յունուար 23-ի դիչերուան կապմուղի պայթումէն ետք, հարկ եղած վառելանիւթն ալ չկայ փուռը վառելու համար :

Լրագրողը կ'անդրադառնայ Ղարաբաղի, Բաքուի պարտադրած չրջափակման, բայց ամէնէն ահաւորը ուրիչ բան է, որու մենք ալ քանիցս անդրադարձած ենք : Լույս, յիչելէ ետք Արցախի կռիւներուն տուած զոհերը կը գրէ· -- «Աւելի անհանուն է Հայ մանուկներու մահը, ամէնօրեայ, գոհ հիւանդութեան, ցուրտին, անօթութեան : ··· Երեւանի հիւանդանոցներու 2/3-ը փակած են իրենց դռները : Լէօսէմին, հեփաթիթը, դեղնախտը, թոհատապը աւեր կը գործեն : «Միայն շատ ստիպողական պարագաներու կրնանք միջամտել, որովհետեւ սառնամանիք է գործողութեան բաժիններուն մէջ (blocs opératoires) կ'ըսէ տոքթ· Սերժ Սիմոնեան» :

Լույս հանդիպած է Ֆրանսայէ դեսպանուհիին, փիլիսոփայ դարձած, որ ամէն օր 9 յարկ կը բարձրանայ եւ չատ ուրախ է որ կապի փոխադրելի փոքրիկ վառարան մը ձեռք անցուցած է··· :

Մեծ -- մայրիկ մը կը տրտնջայ· --

«Բայց, ի՞նչ կ'ընէ մեր կառավարութիւնը : Աւելի ցած իննկանիք, բան՝ երկրաշարժի եւ խորհրդային խառնիճաղանիին ատեն» :

Ու լրագրողը կ'աւելցնէ· --

«Անկասկա՛ծ, Ղարաբաղէն փրկուած այս ծերունի կինը պատճառներ ունի անհամբերութիւն ցոյց տալու իր նորանկախ երկրին իշխանութեանց անփորձութեան եւ տատանումներուն ի տես» ու կ'անդրադառնայ կառավարութեան լուծման դոր հրըչակած է Նախագահ Լեւոն Տէր -- Պետրոսեան Փետրուար 2-ին, արձագանգելով նաեւ Շիրաքի խորհրդատուին՝ Փիէր Լըլուչի բարկութեան Արեւմուտքի դէմ :

*

«Ուաշինկթըն Փոսթ», Յունուար 30-ի իր թիւին մէջ լայն թղթակցութիւն մը հրատարակած է, որ կը սկսի Ա· էջէն եւ կը շարունակուի 4-րդ էջը : Յօդուածագիրը՝ Մարկարէթ Շաֆիրօ, Երեւան եղած է եւ տեսած, ինչպէս «Էքսփրէս»ի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆՓՈՓՈԽ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի առաւտ, Փետրուար 4-ին, Երեւանի ցուրտը զերոյէն վար 3 էր եւ հասած կաղն ալ միայն՝ 3 միլիոն 200 հազար խորանարդ մեթր : Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնն ալ չէր կրցած նախորդ օրը իր նիստը գումարել, քանի զերոյէն վար 1 էր սրահին մէջ եւ ելեկտրականութիւն չկար :

Համեմատական հանդարտութիւն կը տիրէ ընդհանուր ձեւով· միայն պնդակոծուած էր, նախորդ օրը Հադրութի չրջանը :

***

ԷՕԶԱԼ, ՀԱՑԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՍՓԻՒՌՔԸ

Ինչպէս ծանօթ է, նախագահ Էօզալ Ամերիկա կը դառնայ եւ քանի մը օրէն Ուաչինկթըն կ'անցնի, ուր պիտի տեսնուի Նախագահ Քլինթընի հետ : Այս վերջինին ընդունած 3-րդ նախագահն է, իր պաշտօնի դլուխ անցնելէն ի վեր (Յունուար 20) :

Փետրուար 2-ին, Նախագահ Էօզալ Պոսթընի Հարվարտ համալսարանի Ճոն Քենետի դիւանագիտական դպրոցի սրահին մէջ ելոյթ ունեցած է : Համալսարանը կանուխէն չրջապատուած էր 200 ոստիկաններով, որովհետեւ Յոյներ, Քիւրտեր եւ Հայեր տարբեր կէտերու վրայ ցոյցեր կազմակերպած էին Էօզալի եւ Թուրքիոյ դէմ :

Էօզալ, բաւական «կարկառուն» անդլերէնով մը արտայայտուած է, դեղեցիկ պատկեր մըն ալ գծելով իր երկրին : Վերջաւորութեան հարց -- պատասխանի պահը եկած է եւ ներկաներէն միայն չորս հոգիի առիթ տրուած է հարցում ընել, որոնց մէջ երկու Հայերու (Նէնսի Նաճարեան եւ տոքթոր Արմէն Տէմիրճեան՝ աթենապետ Մեծն -- Պոսթընի ՌԱԿ-ի ատենապետ) : Մեր տրամադրութեան տակ է լրիւ պատճէնը այդ հարց ու պատասխանին, ուր սակայն մասնաւոր նորութիւն մը չկայ, ինչ կը վերաբերի Էօզալի պատասխաններուն (պէտք է ըսել որ հարցումները այնքան ալ ինքնատիպ չէին···) :

Թուրքիոյ նախագահը կը կրկնէ նոյն յանկերգները, ինչ կը վերաբերի Հայաստան -- Թուրքիա յարաբերութեանց բարելաւման որ պայմանաւորուած կը մնայ Ղարաբաղի հարցին լուծման հետ : Էօզալ կ'ըսէ· -- «Թուրքիան ցոյցնիսկ ցնկատի ունի, որ դրացի Հայաստանի հետ իր լաւ յարաբերութիւնները նաեւ մեզի առիթ պիտի տային, որ մասնաւորաբար Սփիւռքի Հայերը Թուրքիոյ դէմ չպշխատին : Ատիկա է մեր նպատակը» :

***

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Ռ· Տիւմա Ամերիկա պիտի երթայ, հանդիպելու Քլինթընի եւ Ուաչինկթընի պաշտօնակիցը Հայաստանի ժողովուրդին ապրած ողբերգութիւնը :

Եղած է ընտանիքի մը տունը (Մելքոնեան) եւ կը նկարագրէ անոր կեանքը, երեք մանուկներով, հայրը անգործ եւ առանց դրամի : Հոս ալ կը նկարագրուի աննկարագրելին :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԺՐՆԵԻ ԳՆԱՑ, ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՆՑՆԵԼՈՎ

ԻՐԵՆ Կ'ԸՆԿԵՐԱՆԱՆ ՆԵՐՍԷՍ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԸ ԵՒ ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՊԱՅԵԱՆ

Երեւանի հերթական թռիչքով, Յունիսարթի, Փետրուար 3-ին, ժամը 14-ին Ռուասի -- Շառլ տը Կօլ օդակայանը ժամանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա·, որու կ'ընկերանային Ներսէս Աբգ· Պոզապալեան եւ Աբգարեան քաջարի առաջնորդը՝ Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան :

Կաթողիկոսին այցելութիւնը մասնաւոր որեւէ կապ չունենալով Փարիզի հետ, որ միայն անցքի վայր մըն էր դէպի Ջուիցերիա, հաղիւ քանի մը հոգի (Փարիզի Եկեղեցւոյ վարչութենէն, չրջանի հոգեւոր հովիւները, Հայաստանի Ֆրանսայի ներկայացուցիչը եւ «Յառաջ»ի անօրէնուհին) փութացած էին դիմաւորելու Հայրապետը, որ առաջնորդուեցաւ նախ օդակայանի պաշտօնական հիւրասրահ մը, ապա մերձաւոր Սոֆիթէլ պանդոկը, քանի որ կը մեկնէր յաջորդ առաւօտն իսկ դէպի Ժընեւ :

Սոֆիթէլի պանդոկի մէկ փոքր սրահին մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը բարեհաճեցաւ կարդ մը տեղեկութիւններ հաղորդել, այն տասնեակ մը հոգեւոր թէ աշխարհական անձնաւորութեանց որոնք ներկայ էին : Շնորհակալութեան խօսքէ մը ետք այդ ներկաներուն, Վազգէն Ա· յայտնեց թէ հակառակ անոր որ իր այս ճամբորդութիւնը որեւէ կապ չունի Փարիզի հետ, գոհունակութեամբ է որ Փարիզ կուգայ, քանի այդ քաղաքը միշտ մասնաւոր դիրք մը գրաւած է, հաւանաբար նաեւ այն պատճառաւ որ անցքի վայր մըն է դէպի բազմաթիւ երկիրներ : Այս ուղեւորութեան առիթը, բացատրեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, քիչ մը բացառիկ է քանի հանդիպումը մըն է Մոնթրէօ Ազգերջանի հոգեւոր պետին հետ, նախաճեռնութեամբ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին : Ցանուն այդ կազմակերպութեան երեք անձեր՝ մէկ Ամերիկացի, մէկ Ջուիցերացի եւ մէկ Գերմանացի ներկայացած են էջմիածին եւ յայտնած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին թէ Բաքու կը գտնուէին, ուր չատ սիրալիր ընդունելութեան արժանացած են, վիրաւորներ տեսած ու խորհած են միջնորդել Արցախի հարցին : Հարց տրուած են Ազերիներու հոգեւոր պետին թէ պիտի չուզե՞ր տեսնուիլ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ ու քաջալերուած անոր դրական պատասխանէն, նոյն հարցումը կ'ընեն Վազգէն Ա·ի, որ ի կարգին չէի կրնար, անշուշտ, բացասական պատասխան տալ եւ կը կարգադրուի հանդիպումը, որ տեղի կ'ունենայ, ուրեմն, չաբաթավերջին՝ Մոնթրէօ :

Վազգէն Ա· յայտնեց թէ կը ճանչնայ արդէն Ազերբէյճանի չէյխ Փաշազադէն, որ բաւական երիտասարդ կրօնապետ մըն է : Պարզ է որ այս հանդիպումը պետական մակարդակի չէ եւ տեղեակ պահելով հանդերձ Հայաստանի Հանրապետութեան ղեկավարները, ոչ մէկ լիազօրութիւն ունի, ոչ ալ անշուշտ Ազերիներու հոգեւոր պետը : Խօսակցութեան նիւթը պարզապէս դէպի խաղաղութիւն երթալու նպատակաւ կոչի մը ծրագիրը կրնայ ըլլալ, բայց, երբեք՝ ռազմական, քաղաքական, իրաւագիտական վէճ մը :

Կաթողիկոսը, որ հակառակ ճամբորդութեան, յոգնութեան ոչ մէկ նշոյլ ցոյց կուտար, խօսեցաւ Արցախի մասին, ուր եղած էր 1957-ին եւ կը պահէր յատուկ յիչատակներ Ստեփանակերտէն, բայց նաեւ՝ Գանձասարէն : Այս առթիւ, ուզեց իր գնահատանքի խօսքը ըսել իրեն ընկերացող Արցախի առաջնորդ՝ Պարգեւ Եպիսկոպոսի, որ չեչտեց՝ «իսկական պարգեւ մըն է Արցախի եւ անոր ժողովուրդին համար» : Ան կը չարունակէ պատարագել ռումբերու տակ, վնասուած եկեղեցիներու մէջ ու չուզեր հեռանալ Արցախէն, ուր իր տունն ալ քարուքանդ եղած է :

Կաթողիկոսը արցախեան իր այցելութեան յուչերուն առթիւ խօսեցաւ Գանձասարի վանքին մասին, որ հոգին է Ղարաբաղի եւ որու համար ռուս մեծ դիտնական մը ըսած է թէ ան՝ «սէնթէզն է հայ միջնադարեան ճարտարապետութեան» : Այդ թուականին եղած է նաեւ Շուշի, ուր ապշած է տեսնելով որ դեռ նոյն վիճակին մէջ մնացած են Հայերու այրած տուները :

Կաթողիկոսը դեռ այլ տեղեկութիւններ ալ տուաւ Հայաստանի ժողովուրդին ապրած սուր տագնապին մասին, իր հիացումն ալ յայտնելով այդ ժողովուրդին դիմադրական կարողութեան եւ համբերութեան հանդէպ :

***

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որու կ'ընկերանան, ինչպէս ըսինք Ներսէս Աբգ·, Պարգեւ Եպիսկոպոս եւ Ռաֆայէլ Պապայեան Ժընեւ մեկնեցան Հինգշաբթի վաղ առաւօտեան (Փետրուար 4) :

***

Այս առթիւ, մեր կողմէ աւելցնենք թէ Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան, ծանօթ է այս գաղութին, որու ոչ -- պաշտօնական այցելութիւն մը տուած է 1990 Փետրուարին : «Յառաջ» ալ տեսակցութիւն մը ունեցած է Արցախի առաջնորդին հետ, որ լոյս տեսած է թերթին Փետրուար 16-ի թիւին մէջ : Այն առեն, ինչպէս այսօ՛ր եւ հակառակ ճիշդ երեք տարի է Ղարաբաղի ապրած ողբերգութեան, Պարգեւ Եպիսկոպոս չէ կորսնցուցած իր լաւատեսութիւնը :

Թերեւս, աւելորդ չէ ըսել նաեւ մեր կողմէ, որ Մոնթրէօ-ի ընտրութիւնը (որ Ազերիներու ընտրութիւնն է) չատ «անմեղ» չէ, քանի հոն է որ 1936, Յուլիս 20-ին տորագրուած է միջազգային պայմանագիրը Վոսփորի եւ Տարտանէլներու իրաւական վարչակարգին մասին :

Ա· Մ·

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ նոր ճամբորդութեան մը ձեռնարկեց : Տասներորդ անգամ ըլլալով Ափրիկէ դնաց, առաջին առթիւ՝ Պէնինէն (նախկին՝ Տահոմէ) : Յաջորդ հանդրուաններն են՝ Ուկանտա եւ Սուտան :

ՅՈՒԼԻՍ 16-Ը այլեւս կը դառնայ «հա-

կահրեայ եւ ցեղապաշտ հալածանքներու ոգեկոչման ազգ· օր» Հանրապետութեան Նախագահ Ֆ· Միթերանի հրամանագրով : Ընտրուած թուականը կը համապատասխանէ Վելոտրոմ տ'Հիվէրի Հրեաներու հաւաքման (Ֆրանսական ոստիկանութեան կողմէ) եւ Նացիներու յանձնումի տարե-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Ե.

ԳԻՒՄՐԻ, ՈՍԿԻԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՑԻՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆ

Ա.

Առաջին անգամ 1990 Ապրիլ 28-ին էր, որ այցելած էի Լենինական, որ անկէ ետք կը կոչուէր իր նախկին անունով Գիւմրի: Երկրաշարժէն մէկուկէս տարի անց այդ այցելութեան ընթացքին, քաղաքի մուտքէն իսկ նկատած էի աչ ու ձախ փլատակ ու աւերակ չէնքերը, բնակարաններ, վաճառատուներ եւ այլ շինութիւններ դեռեւին հատատարած, ամէնուրեք քարակոյտեր եւ աղբակոյտեր:

Այս անգամ Գիւմրի կ'երթայի 1992 Յուլիս 28-ին, ոչ թէ ճմլուած սրտով, այլ այն յոյսով ու ակնկալութեամբ որ քաղաքը պիտի տեսնեմ վերականգնած, քարակոյտ ու աղբակոյտ անհետացած: Չէ՞ որ առաջին այցելութենէս ետք մենք անկախութիւն հռչակած, նախագահ ու պետականութիւն ունեցած էինք: Աւրղար էր որ շինարարական աշխատանքները արագ թափ ստացած ըլլային եւ քաղաքը վերագտած՝ իր նախկին հմայքը:

Յուլիս 28-ի առաւօտեան ճամբայ կ'ելլենք դէպի Գիւմրի: Ընկերակիցներուս կը պատմեմ երկու տարի առաջ տեսածներուս եւ ունեցած տպաւորութիւններուս մասին, ճեւով մը անոնց յետագայ յուզումին առաջքն առնելու նպատակով:

Կէսօրուան մօտ կը հասնինք Գիւմրի: Ո՛վ զարմանք· չկան քարակոյտերն ու աղբակոյտերը, կմախքացած բարձրայարկ չէնքերու վրայէն վամ մօտակայքը կան կառուցուած նորեր, նուազ յարկերով եւ երեւութապէս աւելի հաստ պատերով: Անցեալի գառն փորձառութիւնը տուած է իր դասը: Մեզ առաջնորդող Աչոտ Ղուլիչեանին (եղբօրորդին Թաւրիզի Հ.Օ.Մ.-ի երկարամեայ նուիրեալ նախագահուհի եւ այժմ աղբացեալ Տիկին Սրաքս Մարութիանեանի) կը հարցնեմ, թէ ե՞րբ եւ ո՞վ կառուցած է այդ բոլորը: Կը պատասխանէ, թէ Պետութիւնը հնարաւոր ահմանիներու մէջ կառուցած է ամոնք, իսկ ուրիշներ՝ մասնաւորաբար փոքր տուները, կառուցած են տան տէրերը: Ապա կ'աւելցնէ· «Դուք եղե՞լ էք Գիւմրիի նորակառոյց թաղամասերը»: Մեր հետաքրքրութեան գոհացում տալու համար Աչոտը մեզ կ'առաջնորդէ դէպի յիշեալ թաղամասերը:

Մէջոցին կը վերյիշեմ առաջին այցելութեանս ընթացքին «Յակոբ Յակոբեան» մէջնակարգ դպրոցի տեսչուհի Տիկին Ղազարեանի խօսքերը: Աւրղարեւ, ի պատասխան այն հարցումիս, թէ օրուան փայտաշէն խցիկներու փոխարէն ճեռնարկուա՞ծ է նոր դպրոցներու կառուցման, տեսչուհին կը նշէր, թէ ո՛չ սկսած է կառուցումը եւ ոչ ալ յայտնի է թէ ե՛րբ պիտի սկսի եւ ո՛ւր: Ու կ'աւելցնէր, թէ այդ շրջանին Անգլիացիները, Պուլկարները, Իտալացիները, Աւստրիացիները ճեռնարկած էին դպրոցներու կառուցման: Անկէ ի վեր ծանօթ էի, որ Անգլիացիներու կառուցած դպրոցը աւարտած էր եւ բացման ալ ներկայ եղած էր Անգլիոյ նախկին (օրուան) վարչապետուհի Տիկին Մարկարէթ Թաչըր:

Արդէն կը հասնինք Գիւմրիի նոր թաղամասերը: Ականատես կ'ըլլանք բարձրայարկ չէնքերու, բնակարանային հրակայ զանգուածներու՝ ճարտարապետական տարբեր ոճով կառոյցներ, այլազան գոյներով դուռներ ու պատուհաններ: Արտաքին տեսքը՝ հաճելի: Կան աւարտուն եւ կիսաւարտ չէնքեր: Աչոտը կը բացատրէ· -- «Իւրաքանչիւր փողոցի չէնքերը կառուցել են նախկին Սորվրդային Միութեան տարբեր հանրապետութիւններ, որոնք երկրաշարժի օրերին օգնում էին մեզ: Դրա համար էլ ամէն թաղ տարբեր ոճ ունի: Այն չէնքերը, որ կիսատարած են մնացել, դա նշանակում է, որ Սովետի քանդուելուց յետոյ անկախացած երկրները այլեւս չեն օգնել ու կիսատ թողել դնացել են: Երեւի հարցեր են եղել, չգիտեմ»: Ի դէպ, աղէտեալներուն մէկալն 20 առ հարիւրը կրցած է պատսպարուիլ բնակարաններուն մէջ:

Քիչ ետք կը հասնինք Աւստրիացիներու թաղամասը: Միայն վանաչափ մարդաբնակետիններն ու Դանուբ գետը կը պակսին թաղամասը նկատելու համար իսկական Աւստրիա մը: Կարմիր կղմինդրէ ծածկերով 120 բնակարաններ՝ արդիական ամէն յարմարութեամբ օժտուած: Բնակիչներ երազային տուն կը նկատեն զանոնք: Եւ իրաւունք ալ ունին: Բախտաւորներ կամ այս պարագային թերեւս մըխիթարուածներ կարելի է սեպել այն 120 ընտանիքները, երկրաշարժէն աղէտեալներ, որոնց վիճակուած է պատսպարուիլ այդ դեղեցկակառոյց բնակարաններուն մէջ: Աւստրիան ոչ միայն տուն կառուցած է, այլեւ թաղամասի բնակիչներուն համար մշակոյթի տուն մը, երախաներուն համար մանկապարտէզ մը, նախակրթարան մը եւ կառուցման մէջ է եկեղեցի մը: Այլ խօսքով, համայնքի մը գոյատեւման գլխաւոր եւ անհրաժեշտ խարիսխները:

Կ'այցելենք մանկապարտէզ: Մաքուր սենեակները, արդիական սարքաւորումներով, մաքուր ու լրիւ սարքաւորուած խոհանոց, մաքուր ճաշասրահ, մաքուր զուգարաններ: Կը չեշտեմ մաքուր ածականը, որովհետեւ դժբախտ իրականութիւն է, որ Հայաստանի տարածքին յաճախ չէ, որ կը հանդիպինք ա՛յսքան մաքուր ու կոկիկ հաստատութիւններու...

Մանկապարտէզը ունի 3 -- 6 տարեկան 32 աշակերտներ, որոնցմով կը զբաղին չորս դաստիարակներ, որոնք կ'աշխատին երկու հերթով: Աշակերտները դասակներն են թաղամասին մէջ ապրող ընտանիքներուն:

Մշակոյթի տունը ունի ծրագրային գործունէութիւն մը: Հոն յաճախող մանուկներ ու պատանիներ կը հետեւին եւրաժշտութեան, դաշնակի դասերու:

Նախակրթարանը ունի չորս դասարան: Մանկավարժական արդի ըմբռնումներով յառաջ կը տարուին դաստիարակչական աշխատանքները: Դպրոցը կը կրէ աւստրիացի դրող, «Մուսա Լերան 40 օրերը» վէպի հեղինակ Ֆրանց Վէրֆէլի անունը: Երկու տարի է որ դպրոցը բացուած է: Ուսումնառութիւնը ձրի է ան-չուշ:

Կը հարցնեմ դաստիարակներուն, թէ որեւէ հարց կամ դժուարութիւն ունի՞ն: Կը պատասխանեն. «Ոչ, ի՞նչ դժուարութիւն. միակ դժուարութիւնը թոշակն է. ամէն ինչ կայ բայց թանկ է, չենք կարող գնել»:

Ծանօթ երաժշտութիւն...

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Սլովենեայէն Մակեդոնիա կը հասնին վիներ ու երախաներ, մղկլթը լեցուն է հատատացեալներով ու հօճան բարի պատրաստ կը մաղթէ նորեկներուն: Նոյն բաղմութենէն դուրս կը վազէ 19-ամեայ երիտասարդ մը, գոչելով· «Ես այս աշխարհին չեմ պատկանիր»:

Անոր ծնողքը 23 տարի առաջ այդ նոյն վայրերէն Սլովենիա գաղթած են, տուն մը դնած հոն ու կատարեալ կեանք հաստատած իրենց նոր միջավայրին: Բայց երբ հազիւ երկու միլիոն բնակչութեան տէր այդ պետութիւնը անջատուած է նախկին դաշնակցութենէն, բոլոր անոնք որ Սլովէն չէին, վերածուած են օտարներու:

Տեղական իշխանութիւնները հասկցուցած են այդ երիտասարդին ու անոր նմաններուն որ մահմետական անուններ կրողները աւելի լաւ կ'ընեն իրենց պատերուն երկիրը վերազառնալով: Մինչ այդ սկսած է ու կը կերարկուի արդէն «բռնակչութիւններու խաղաղ փոխանակում» կոչուածը, Պոսնիա -- Հերցեկովինի պատերազմին առընթեր: Առիկա չատ չատերու համար բռնի աքսոր մըն է որ կ'ըլլայ ահարեկչութեան սպառնալիքներով ու տեղափոխելու մղած է արդէն երեք միլիոն հոգի: Սլովենիոյ եւ Խրուաթիոյ մէջ գաղթականներու բնակութեան արտօնութիւնները ամէն օր աւելի մեծ դժուարութեամբ կը նորոգուին:

Խրուաթիա, Սլովենիա եւ Մակեդոնիա հաստատուած տասնեակ հազարաւոր Սերպեր իրենք իրենց տան մէջ չեն զգար այլեւս: Հազարաւոր Հունգարներ Վոյվոտինէն Պուտափէշտ կը մեկնին ու հազարաւոր Ալպանացիներ՝ Թիրանա: Նոյնպէս, սլովաք, չեխ, ռումէն, ուկրանական եւ պուլկար փոքրամասնութիւններ նախկին Եուկոսլավիոյ իրենց կալուածները ծախու հանած են իրենց հայրենիքը մեկնելու համար: Համայնավարութեան օրով ճնշուած, «մոռցուած» ազգայնականութիւնը մեծաքայլ եւս կը դառնայ: Աւով սկսած է արդէն մեծ դաղթերու նոր շրջան մը:

Փոքրամասնութիւնները իրենց հողերէն դուրս կը քշուին նորէն, «ցեղային մաքրագործում»ի արդարացումով ու Եւրոպա կարծէք կը վերադառնայ Ա. աշխարհամարտի վազորդայնի օրերուն երբ հարիւր հազարաւոր մարդիկ արմատախիլ կ'ըլլային որպէս փոքրամասնութեան անդամ:

Ռուսաստանէն ընկերաբան մը հետեւեալ չափազանց թիւերը կուտայ· կարմիր կայսրութեան քայքայումով 40 միլիոն խորհրդային երկրացիներ յայտնուած են իրենց ազգային հայրենիքէն տարբեր հողերու վրայ: 25 միլիոն Ռուսեր Ռուսաստանէն դուրս կ'ապրին. ի՞նչ պիտի ըլլայ անոնց ճակատագիրը երբ օրէ օր աւելի անցանկալի կը նկատուին իրենց դանուած երկիրներուն մէջ: Նախատեսութիւններու համաձայն Ռուսաստան մինչեւ 2000 թուականը պիտի պարտաւորուի 10 միլիոն ապաստանեալ ընդունելու:

Ռուսերէ տարբեր ազգայիններ ալ կան ապաստանեալներու խումբին մէջ· արդէն, պաշտօնական տուեալներով, 301 հազար Հայեր եւ 205 հազար Ադրբեջանցիներ այդ օրինավիճակը կը վայելեն: Հոս պէտք է նկատի ունենալ նաեւ այն պարագան որ յատկապէս նոր ապաստանեալներէն չատեր պաշտօնական դիմում չեն կատարեր բնակութեան արտօնագիր ունենալու համար ու յաճախ կը տեղաւորուին ազգականներու կամ բարեկամներու մօտ:

Ուկրանացիներու այն 7 միլիոնէն որ ազգային ահմանիներէ դուրս կ'ապրէին, մեծ մաս մը արդէն վերադարձած է Ուկրանիա: Անոնց կարեւոր մէկ խումբը տղեականներ ապրեցաւ հոն, մինչ ուզած էր անմասն չմնալ անկախ Ուկրանիոյ երազին իրագործումի պահէն:

Անոնցմէ զատ կան Գերմանացիներ, Հրեաներ, Լեհեր, Քորէացիներ, Յիլկաններ եւ տասնեակ մը Թրքախօս ցեղեր ո-

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Նոր տարուան արձակուրդիս ամէնէն հետաքրքրական հանդիպումը տեղի ունեցաւ Հոլանտայի Էլատ գիւղին մէջ: Գերմանախօս երկիրներու հայ միութիւններու կեդրոնական կազմակերպութեան երիտասարդական յանձնախումբին նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած էր երիտասարդական հաւաք մը, որ պիտի տեւէր 1992 Դեկտեմբեր 23 -- 27:

Հոլանտայի Ութրիխտ քաղաքին մօտերը գտնուող Էլատ գիւղի երիտասարդական հիւրանոցը հաւաքուեր էին 200 երիտասարդներ Գերմանիոյ եւ Հոլանտայի տարբեր քաղաքներէն:

Դեկտեմբեր 24-ի կէսօրին տղուս ու հարսիս ընկերակցութեամբ հասանք հաւաքավայրը: Կրծոդ ցուրտ մը կար դուրսը, բայց երիտասարդներ հաւաքուեր էին հիւրանոցի չրջանակին մէջ ու կը պատրաստուէին հանրակառքերով մեկնիլ Ամսթերտամ չրջագայելու: Անոնք ընդհանրապէս գերմանախօս էին: Մերձաւոր Արեւելքէն եկողներ սահուն հայերէն կը խօսէին, ուրիշներ կիսատուր հայերէն մը, իսկ ոմանք բնաւ հայերէն չէին դիտեր:

Զորս օր տեւող այս հաւաքին նպատակն էր քով -- քովի բերել հայ երիտասարդ-երիտասարդուհիներ հաճելի ժամանցի մը համար, բայց նաեւ օգտաչատ դասախոսութիւններով հայկականութիւնը զօրացնել անոնց մէջ: Այս անգամուան հաւաքին հինգ դասախոսութիւններ նախատեսուեր էին: Հինգշաբթի, կէսօրէ առաջ Հոլանտայի հայ գաղութը կը ներկայացնէին Տրդատ Տիւնտար եւ Նուրհան Կիւլճի: Ուրբաթ, կէսօրէ առաջ Հոլանտայի Ամսթըօ քաղաքէն տոքթոր Նուպար Սեպուհեան կը խօսի «Հայ ընտանիքը ասանդութեան եւ արեւմտեան արդիական կեանքի միջեւ» նիւթին չուրջ: Նոյն օրը կէսօրէ ետք Տօքթոր Բաֆֆի Պետիկեան Գերմանիոյ Օսըրհաուզըն քաղաքէն կը խօսի Հայաստանի եւ Արցախի ներկայ վիճակին մասին: Շաբաթ առտու Պոխումէն տոքթոր Միհրան Տատլազ կը դասախօսէ «Սփիւռքը եւ հայկական դիչողութիւնը» նիւթին չուրջ, իսկ կէսօրէ ետք Հոլանտայի հոդեւոր հովիւ Հայր Մանուէլ Երկաթեան կը պատարագէ ու կը խօսի հայ եկեղեցւոյ դերին մասին:

Բացի դասախօսութիւններէն տեղի կ'ունենայ հայկական պարի ուսուցում, իսկ

րոնք կ'ամապարեն մեկնիլ հոն ուր իրենց կը նկատեն աւելի: Գան նաեւ անորոչութեան մատնուածներ. այսպէս են օրինակ, Գերմանները որոնք չեն գիտեր թէ Վոլկայի ափերուն վրայ նոր ակի՞զ մը պէտք է փորձեն, թէ նախկին արեւելեան Փրուսիա, կամ ուղղակի Գերմանիա գաղթեն: Հայերը այլ երկընտրանքի մը առջեւ են. երթալ ու դէ՞նք վերցնել անկախ Հայաստանի մը ու Ղարաբաղի սիրոյն, թէ ստուարացնել արտասահմանի հայկական կարեւոր գաղութներուն թիւը:

Ղրիմի Թաթարները որոնք 1944-ին Ստալինի կողմէ աքսորուած էին, զանգուածաբար կը վերադառնան: Վերջին երկու տարուան ընթացքին 200 հազար Թաթար վերադարձած է Թերակղզին:

Ուշադրաւ է նաեւ Պուլկարիոյ Թուրքերուն պարագան: 1984-էն ի վեր 340 հազար է անոնց թիւը որոնք խուսափելու համար ժիվքովի ճնշման քաղաքականութենէն, ճամբայ ինկան դէպի Վոսփորի ափերը. սակայն Թուրք իշխանութիւնները ոչ մէկ վտահութիւն ունեցան այս նորեկներուն ու ընդհանրապէս առաժամեայ արտօնագիրներ տուին: Այսօր անոնց մեծ մասը վերադարձած է Պուլկարիա:

Ասոնց կարելի է աւելցնել Հունգարներու եւ ուրիշ փոքրամասնութիւններու պարագաները, լսելու համար թէ դանդուածային նորօրեայ տեղաշարժներու թատերաբեմ է Արեւելեան Եւրոպան ու այսօրուան կացութիւնը սկզբնաւորութիւն մը միայն պիտի ըլլայ:

Ա. Թ. Թ.

Ուրբաթ դիշեր Քէօլնի պարապամբը կը ներկայացնէ հայկական պարեր:

Ես բախտը ունեցայ ներկայ ըլլալու երդ. դասախօսութիւններուն: Առաջինը կու դասախօսութիւնն էր: Իր աչքերը Սասունի դիւցազնական աշխարհին մէջ բացած այս դիտնականը ամբողջ կեդրոնով կառչած է իր արմատներուն: Ան իր խօսքի վերջաւորութեան կոչ ըրաւ երիտասարդներուն միշտ ներկայ ըլլալու նման հաւաքներու եւ հայ ընտանիք կազմելու: Հետաքրքրական էին դասախօսին արուած հարցերը: Ցայտնի էր որ երիտասարդներէն չատերուն մէջ ներքին պայքար մը կար հայութեան կատչելու եւ եւրոպականացման դիրկը նետուելու միջեւ:

Նոյն օրը Տոքթոր Րաֆֆի Պեհիկեանի խօսքին յաջորդող հարցերը չատ հետաքրքրական էին: Կը տեսնուէր երիտասարդութեան մտահոգութիւնը Արցախի ու հայրենիքի վիճակին մասին: Ընդհանուր տրամադրութիւն մը կար օգնութեան ձեռք երկարելու հայրենիքին, ոմանք նոյնիսկ պատրաստակամութիւն յայտնեցին մասնակցելու Արցախի ազատագրութեան պայքարին: Ընդհանրապէս չատ քաջալերական էր տեսնել երիտասարդնեդրուն անկաշկանդ կերպով իրենց մտածումները արտայայտելու եւ հարցեր ներկայացնելու ձեւը:

Հիմա արդէն ամիս մը անցած է հատաքին ի վեր, բայց յաճախ մտածումներով կ'երթամ էլատ ու չեմ կրնար մեծ պռաւօ մը չըսել այս հաւաքը կազմակերպողներուն, անոնց որոնք կրցեր էին Գերմանիոյ եւ Հոլանտայի տարբեր չրջաններէն ի մի հաւաքել 200 հայ երիտասարդներ ու կրելիութիւն ստեղծել անոնց համար չորս օր ապրելու հայաբոյր մթնոլորտի մէջ, խօսելու հայերէն, պարելու հայկական պար ու հաղորդակից դառնալու մեր ազգը յուզող հարցերուն: Որքա՜ն փափաքելի պիտի ըլլար որ նման հաւաքներ աւելի յաճախ տեղի ունենային ո՛չ միայն դերմանախօս երկիրներու այլեւ Եւրոպայի բոլոր երկիրներու հայ երիտասարդութեան համար, որովհետեւ մեր երիտասարդները պէտք ունին առաջնորդութեան ու մենք պէտք ունինք ծանօթանալու անոնց մտածումներուն, մտահոգութիւններուն:

Սիրով, հասկացողութեամբ մօտենանք մեր երիտասարդութեան ու օգնենք անոնց հայապահպանումին:

ՍՕՍԻ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Նիկոսիա
Յունուար 22, 1993

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1993 Յունուար 24-ին Քէօլնի առաջնորդանիստ Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պեքճեանի գահակալութեան հանդիսաւոր տիւնը, որ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ եպիսկոպոս ձեռնադրուած էր 1992 Սեպտեմբեր 27-ին:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը միացեալ Գերմանիան Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ նուիրապետական համակարգէն ներս նոր թեմ հռչակած էր 1992 Յունուար 31 թուականին, իր սրբատառ կոնդակով:

1993 Յունուար 24-ի գահակալութեան հանդիսութեան հանդիսապետեց Կ. Պոլսոյ Հայոց Ամենապատիւ Գարեգին Սրբազան Պատրիարքը առընթերակայութեամբ՝ Տիրայր Արք. Մարտիկեանի, Տաչէ Արք. Յովսէփեանի, Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի, Խաժակ Արք. Պարսամեանի, Վիգէն Եպիսկոպոս Այգեցեանի, Կոմիտաս Վրդ. Յովնանեանի եւ Յակոբ Ա. Քահանայ Կէօքճեանի: Սոյն արարողութեան մասնակցեցան նաեւ քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, ինչպէս՝ Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցւոյ Եւրոպայի առաջնորդ՝ Յուլիոս Արք. Զիւէք, Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ կարդինալ Մայսնէրի փոխանորդը՝ Բլասիուս Եպիսկոպոս Տիք, Աւետարանական Եկեղեցւոյ պետ՝ Մանֆրէտ Քոք, Եթովպիոյ Ուղղափառ Եկեղեցւոյ պետը՝ Տոքթոր Մէրաւի Վրդ. Թէպէկէ, Ռուս Ուղղափառ Եկեղեցւոյ կողմէ՝ Նիքոլասիս Վրդ. Թոն, Յոյն Ուղղափառ Եկեղեցիէն Միւռոն Վրդ., միջեկեղեցական խորհուրդի կողմէ Տէքան Բայնէր Վրդ. Ֆիչէր եւ պատուելի Տոքթոր Հանս – Կէորկ Լինք, Ճարոնական Աւետարանական Եկեղեցիէն Սաթոչի Վրդ. Սասաքի, Հոլանտական Աւետարանական Եկեղեցիէն՝ Անտրէ Փիլթէր Ֆլիկը, Հռոմէական Եկեղեցիէն պատուելի Հէրպէրթ Հաքթայէթ, Նահանգային Աւետարանական Եկեղեցիէն պատուելի Հանս Փէթէրս Ֆրիտրիխ, եւ տակաւին առաջնորդարանի թաղի չրջանէն Աւետարանական ու Կաթողիկէ Եկեղեցիներու հովիւները:

Բացի եկեղեցականներէ ներկայ էին նաեւ համայնքի զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, ինչպէս՝ Պեռլին, Համպուրկ, Պրաունչվայկ, Պրէմէն, Տիւսլդորֆ, Նոյվիտ, Քէօլն, Ֆրանքֆուրթ, Շթուտկարթ, Էսլինկէն, Հանաու, Միւնիխէն, Նիւրնպէրկ, Մայնց եւ Քէհլ քաղաքներէն:

Օրուան պատարագը մատոյց Առաջնորդ Սրբազան Հայրը. այս առթիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ ղրկուած կոնդակը կարդաց Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ Առաջնորդ Տիրայր Արք. Մարտիկեան. քարոզեց Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հայրը եւ Առաջնորդ Գարեգին Սրբազանին նուիրեց եպիսկոպոսական Թանկագին պանակ մը: Շնորհակալութեան խօսք արտասանեց դերմաներէնով Առաջնորդ Սրբազան Հայրը:

Ցետ պատարագի առաջնորդական դահակալութեան առիթով սիրոյ սեղան սարքուեցաւ Հիւրթ քաղաքապետական սրահին մէջ, ուր ներկայ եղան 550 հոգիներ: Ճաշի ընթացքին իրադործուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը, որուն իրենց պատուաբեր մասնակցութիւնը բերին՝ փրոֆ. տոքթ. Լուիզա Պոզապալեան, տոքթ. Մ Իհրան Տատայ, Սրա Մալիքեան, Սայաթ Ջաման, Արթօ Պեքճեան եւ ապա չնորհակալութեան ու գնահատանքի իրենց խօսքը բերին ներկայ Սրբազան Հայրերը:

Յաջորդ օրը, Յունուար 25-ին Ալթընպէրկի միջեկեղեցական համախումբին Նահատակաց Ս. Պատարագին ներկայ գտնուեցան Ն. Ս. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ներկայացուցիչ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը, Գերմանիոյ Առաջնորդ Գարեգին Սրբազան Հայրը, Գերմանիոյ Առաջնորդ Տիրայր Արք. Մարտիկեան, Գերմանիոյ Առաջնորդ Տաչէ Արք. Յովսէփեան, Գերմանիոյ Առաջնորդ Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան, Գերմանիոյ Առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեան, Վիգէն Եպիսկոպոս Այգեցեան, Կոմիտաս Վրդ. Յովնանեան եւ Յակոբ Ա. Քահանայ Կէօքճեան

Տէր եւ Տիկին Պերճ Պէրպէրեան,
Տէր եւ Տիկին Երուանդ Պէրպէրեան,
Տէր եւ Տիկին Նուրհան Պէրպէրեան,
Արամ, Սանտրին, Ստեփան, Սիլվի եւ Վերոնիք
ինչպէս նաեւ Նահապետեան եւ Գըլըճեան (Ամերիկա) եւ Պիւֆընուար եւ Միւլման ընտանիքները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ -- հօր՝

ՋԱՐԵՀ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 3--ին, 93 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետրուար 5, ժամը 15--ին Փա--րիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Աբժան--թէօյլի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

(Շար. Ա. էջէն)

դարձին։ Յուշարձան մըն ալ պիտի բարձ--րացուի տեղւոյն վրայ (15-րդ թաղամաս)։

ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՓԻ անդամակցեցաւ ձախ. արմատականներու կուսակցութեան, այն յետին մտքով որ չարժումին ղլուխը կ'անցնի։

ՔՈՒԹՊՈԼ

ՎԱԼԱՆՍ՝
ԿԸ ՅՈՒՍԱՑՈՒԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ

Անցեալ շաբաթ իրիկուն իրենց կրած դառն յուսախաբութենէն յետոյ, Վալան--սի Հ. Մ.--ին համակիրները անհամբերու--թեամբ պիտի սպասեն, անկասկած, իրենց սիրելի խումբին յաջորդ արդիւնքին, այս շաբթու վերջը։

Կը յուսացուի, անշուշտ, յաջողութիւն մը։ Մրցակիցը՝ Էվիանալ, Վալանսի մէջ։ Համեմատաբար տկար խումբ մը. երթ մրցման (0 -- 1), ի նպաստ Հ. Մ.--ին։ Պէտք է զգոյշ ըլլալ սակայն նոր անակընկալի մը դոհ չըլլալու համար, այս անգամ ախոյենութեան մէջ։

Անակնկալ էր, արդարեւ, անցեալ շաբթուան արդիւնքը Նիսի դէմ, ի հաշիւ Ֆրանսայի բաժակի 8--րդ շրջանին։ Անա--կընկալ՝ ոչ այնքան պարտութեան հա--մար, այլ կոլերու քանակին՝ (4 -- 0), երբ 2 նախորդ խաղերուն -- ախոյենական -- յաղթող չէր եղած։

Լուհանի դաշտին վրայ, առջի շաբաթ իր կրած անյաջողութիւնը (0 -- 1) դէշ ազդած էր, կ'երեւի, խումբին խաղացող--ներէն ոմանց վրայ։ Կորնկուցած էին անհրաժեշտ ինքնավստահութիւնը եւ Նիս, որ քանի մը շաբաթներէ ի վեր կը գտնուի իր լաւագոյն վիճակին մէջ, տի--րապետած է իր մրցակիցին մէկուկէս ժամ, դրեթէ չարունակաբար։ 4713 վը--ճարովի հանդիսատեսներ ներկայ եղած են, Վալանս, այս մրցումին։

Վալնսի պահեստին ալ, Ֆրանսայի չորրորդ դասակարգի առաջնութեան մէջ, դժուար մրցակից մը պիտի ունենայ այս շաբաթ. պիտի խաղայ Սէն -- Թ'Ալպանի դէմ, անոր դաշտին վրայ։ Սէն - Թ'Ալպան առաջատար է Հ. Մ.--ը՝ չորրորդ։ Երթ մրցում՝ (2 -- 2)։

***

Հ. Մ. Ը. Մ.՝
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն -- Տէսին յաջողած է, բայց դժուարաւ, հասնիլ Ռոնի բաժա--կին 1 / 16 աւարտականին, յաղթելով (0 -- 1), ժիվորի մէջ, տեղւոյն ալժերա--կան խումբին։

Կիրակի, վերադարձ Լիլլի մրցաշարքին. Հ. Մ. Ը. Մ. կը մրցի, Տէսինի դաշտին վրայ, Կրընոպլի արուարձաններէն Սէն -- Թ'Էկրէվի խումբին դէմ։ Երթ մրցման՝ (2 -- 3). երկրորդ յաղթանակ մը կարելի կը թուի։

***

ԻՍԻ ՄԻՇՏ ԱՌԱՋԱՏԱՐ

Իլ - տը - Ֆրանսի լիկին մէջ, շրջանա--յին պատուոյ դասակարգ, Իսի Հ. Մ. -- Սարսէլ զուգերթը կը շարունակուի։ Այս երկու առաջատարները յաջողած են յաղ--թել, Կիրակի օր, Իսի՝ Մարլիի (4 -- 2), Սարսէլ՝ Մանթի (3 -- 1)։

Վալ - տը - Մառնի առաջին դասակար--դին մէջ, Ալֆորվիլի Հ. Մ.--ը պարտուած է Շըվիյիէ (0 -- 1)։

Վալ տ'Ուազի չորրորդ դասակարգ. -- Առնուվիլ Հ. Մ. -- Մուասել Աքէն (0 -- 0)։

Օ -- տը -- Սէնի ախոյենութիւն. -- Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս -- Թիւլիէն Տոֆին (2 -- 1)։

Վ. Ս.

Imprimé eur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

URGENCE POUR L'ARMENIE

Dans le cadre de son action humanitaire de solidarité envers les habitants d'Arménie, la Croix Bleue des Arméniens de France lance une collecte de vivres.

COLIS-TYPE : 1 kg. de sucre, 1 kg. de farine, 1 kg. de riz, 1 kg. de pâtes, 1 pain d'épice, 1 kg. de lessive, 2 savons, 1 paquet de bouillon-cube, 1 kg. de vermicelle ou de pâtes à potage 1 boîte de conserve (corned-beef, ...), 1 tube de lait concentré, 500 gr. de margarine (sous emballage plastique), des bougies, des grosses boîtes d'allumettes.

POINTS DE COLLECTE :

ASNIERES : Tél:47 99 92 35 / 39 81 33 62

ALFORTVILLE : 14, rue Jules Cuillerier (près de la Mairie) 94140 Alfortville

vendredi	5 février	15h — 19h
samedi	6 février	11h — 19h
dimanche	7 février	10h30 — 13h
lundi	8 février	11h — 13h
		14h — 17h

CHAVILLE : Collège Samuel-Moorat
26, rue Troyon, 92310 Sèvres
Tél: 30 64 75 33 / 47 50 64 37

ARNOUVILLE : Centre de Loisirs
LEO LAGRANGE
Place d'Estienne d'Orves
95400 Arnouville-lès-Gonesse
Tél : 39 85 39 54 / 39 85 93 40
à partir du jeudi 4 février, tous les après-midis : 15h — 19h.

CLICHY : Tél: 47 99 41 19 / 46 42 68 26 42 70 00 91

ISSY-LES-MOULINEAUX : M.C.A.
45, rue de la Défense, 92130 Issy-lès-Mlx
Tél: 47 36 38 45 / 46 44 01 26
tous les jours, du mercredi 3 février: 16h — 19h.

SEVRAN : M.C.A.
19, rue Charles Péguy, Livry
Tél : 42 36 48 88 / 43 83 92 75

vendredi	5 février	18h — 22h
samedi	6 février	15h — 19h
dimanche	7 février	10h — 12h

BAGNEUX : Tél: 46 83 00 82

PARIS : Tél : 48 24 46 57

lundi, mardi, mercredi	14h — 18
jeudi, vendredi	10h — 14h

La collecte sera centralisée au collège Samuel-Moorat.
26, rue Troyon, 92310 Sèvres.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

La M. C. A. reçoit
le compositeur
KHATCHADOUR AVEDISSIAN
d'Arménie

le Vendredi 5 Février à 20h45 précises

Présentation - Intervention
Débat
suivi d'un

RECITAL

avec la participation de l'orchestre de l'Ensemble arménien *NAVASART*

—— Entrée libre ——

9, rue Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹՈՒՐ. -- Տէր եւ Տիկին Զաքեան 500 ֆրանք։

***

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻի «Տաթեւ» վարժարանը նոր տարեշրջանի բացման առթիւ 200 ֆրանք։

***

ՄԱՐՍԷՅԼ. -- Պր. Միհրան Պօյաճեան 300 ֆր.։

***

ՓԱՐԻԶ. -- Ա. եւ Լ. Տէր -- Պարսամ--եան 250 ֆր.։

***

ՎԻԼԻՒՕՐՊԱՆ. -- Պ. Գասպարճեան 100 ֆրանք։

***

ՌՈՄԱՆ. -- Տիկին Զաքրեան 100 ֆր.։

***

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. -- Ա. Գուլումճեան 300 ֆրանք։

***

ՏԻՕՃԼ. -- Ոմն 500 ֆր.։

REGION MARSEILLE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

lance une collecte nationale
pour venir en aide aux habitants
d'Arménie et du Karabagh

L'urgence de cette opération est très importante.

Colis type :
— 1 kg. de farine
— 1 kg. de sucre
— 1 kg. de riz
— 1 kg. de pâtes
— 1 kg. de lessive
— Savon de Marseille
— Bouillon cube
— Lait concentré
— Pain d'épice
— Corned-beef
— Margarine (boîte)
— Bougies
— Allumettes

Points de collecte :
— Eglise de St. Jérôme
— Eglise de Bd. Oddo
— Eglise de Beaumont
— Eglise de St. Loup
— MAJC 12-14, rue St. Bazile
Tous les jours de 14h à 19h.
Jusqu'au dimanche 7 Février inclus.

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ
LA BIBLIOTHEQUE NUBAR

et

l'U.G.A.B.-JEUNES
Հ.Բ.Ը.Մ.-ի երիտասարդացը
organisent / կը կազմակերպեն

une Soirée littéraire

(en français)

Գրական Երեկոյթ մը

avec
Albert ANDONIAN / Ալպէր ԱՆԴՈՆԵԱՆ
(écrivain et conteur)

autour de ses dernières publications
«HISTOIRE D'UN AKHPAR»
«L'ARMENIE ETERNELLE»

le vendredi 5 Février à 20h30

au Centre Culturel A. Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Renseignements au 45 20 03 18

—— entrée libre ——

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղէոս--եան մասնաճիւղը ընդհանուր ժողով կը գումարէ Փետրուար 6, Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 3--ին, Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e

Կարեւոր օրակարգ. -- Պատգամաւորական ընտրութիւն։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԷՍԱՐԱԿԱՆ ԹԷՑՈՎ ԵՒ ՔԷԹՇՈՎ

Նախագահութեամբ՝
ՏՈՒՔԹ. ՅԱԿՈԲ ԳՐԳԵԱՇԱՐԵԱՆԻ
կիրակի, Փետրուար 7, ժամը 16--ին՝
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալֆէ Մանուկեան կեդրոնի մեծ սրահին մէջ
118, Քուրսէլ փողոց, Փարիզ, 17--րդ
Գեղարուեստական բաժին՝
հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն
Սիրայօժար կը մասնակցին. --
Սարգիս Պօղոսեան, Խօժէնի Ամէմեան, Յովհաննէս Տէմիրճեան, Գէորգ Գրգեա--չարեան, Նազարէթ Պչակեան եւ Բիւզանդ Ֆրնտըճեան։
Մուտք՝ 50 Ֆր.։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անվերսի (Պելժիա) Հայ Տան հա--մար, (քաղաքի կեդրոնը, հանգստա--ւէտ պայմաններով օժտուած) Հայե--րէն եւ Ֆրանսերէն դիտցող անհատ մը կամ միջին տարիքի զոյգ մը։

Դիմել՝ Հեռաւեայ Հեռախօսի Թիւե--րուն. --

Օրուան մէջ. --
32 -- 3 -- 2334945
Գիշեր. --
32 -- 3 -- 8284782

JOURNÉE CROIX BLEUE

PORTE OUVERTE
CONFERENCE
DEBAT

Dimanche 7 Février à 15 heures
Salle Communautaire arménienne
7, rue Bernard Palissy - 42000 St-Etienne

Avec la présence et la participation de :
HELENE MERDJANIAN
Présidente de la C.B.A.F.

Projection d'un film

Un cocktail clôturera cette journée

— ENTREE LIBRE —

SOIREE "JEUNES"

à l'ECOLE TEBROTZASSERE

animée par « *DISCO NIGHT* »

le Samedi 6 Février à partir de 21h30

Salle des Fêtes de l'Ecole
TEBROTZASSERE
1, Bd. du Nord, 93340 LE RAINCY

—Entrée : 100 F.—
——*Boisson non alcolisée à volonté*——

Renseignements au 43 81 01 72

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Անիէռ, Պուա -- Կոլոմպ եւ Արժանթէօյի «Ակ--նունի» մասնաճիւղը, շնորհակալու--թեամբ ստացած է՝ Տիկին Հայկանոյշ Էզիզեանէ 400 Ֆր. Պոլսոյ իր ազգականին Ադամանդ Ճիզմէճեանի մահուան առթիւ եւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտ--նէ Տիկին Էզիզեանին։

***

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մաս--նաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ժաք Պաղտասարեանէ 500 Ֆրանք իրենց քրոջ՝ Արշալոյս Ժամկոչ--եանի մահուան առթիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՏ 7

Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկե--ղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբի կազմա--կերպած մեծ մայրերու եւ մեծ հայրերու յարգանքի օրը։

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6
SAMEDI
6 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋԱԳԻՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԻՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 17·990 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 17.990

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՉ ՄԷԿ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒՄ

Փետրուար 5-ին, Ուրբաթ առաւօտ զե-
րյկն վար 5 աստիճան էր Երեւան, բայց
երկինքը արեւոտ էր եւ մեղմացման յոյս
կը ներշնչէր: Կապի հաստած քանակը ան-
փոփոխ կը մնար եւ 4 միլիոն խորանարդ
մեթր խակ չէր: Օրը 2 կամ երբեմն 4 ժամ
ելեկտրականութիւն կը տրուի, երկու
անգամով եւ աւելորդ է կրկնել թէ ժողո-
վուրդին վիճակը ահաւոր է:

***

Նոյն օրը, Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը
8-էն Մարտակերտի չրջանը փոխ - հրա-
ցանաձգութիւններ սկսած էին, որոնց
մասին մանրամասնութիւններ կը պակ-
սէին, երբ կը խօսէինք Երեւանի հետ
(տեղւոյն ժամով՝ 10·45):

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ՀԱՆՐԱՑԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ԴԻՏՈՂ

Թուրքիոյ տարածքէն Հայաստանի կա-
տարուելիք օժանդակութիւնը որ արդիւնք
է յատկակէս Միացեալ — Նահանգներու
եւ Ֆրանսայի պնդումներուն, թուրք հան-
րային կարծիքին ու նաեւ քաղաքական
չրջանակներու մէջ լուրջ հակազդեցու-
թեան կը բախի: Ընդհանուր է օժանդա-
կութեան արժանութիւնը Ղարաբաղի հար-
ցին լուծումով պայմանաւորելու փա-
փաքը: Այդ առաջարկը բերած է, օրի-
նակ, մտաւորականներու միութեան ընդ-
հանուր քարտուղարը, Կարսի մէջ կազ-
մակերպուած մամուլի ասուլիսի մը ըն-
թացքին. նոյն անձը աւելցուցած է նաեւ
թէ «Թուրքիա պարտի տէր կանգնիլ Օս-
մանեան աշխարհագրութեան»:

Թուրք մամուլը տեղ կուտայ նաեւ ա-
զդրբեջանական հակազդեցութիւններու.
ընդդիմադիր պարագլուխ Ի. Մէմէտով
դէմ է օժանդակութեան. ան «հայկական
խաղ» կը կոչէ պատահարները, չբաւելով
որ պատերազմող կողմերէն մէկուն տըր-
ուած օժանդակութիւնը միւսին դժբախ-
տութիւնը կը նշանակէ: Ու հոս, ահաւորն
այն է որ Ազրբեջանի դժբախտութեան
Թուրքիան գործիք դարձնելու տրամադ-
րութիւնը կայ:

Թուրք Արտաքին նախարարութեան
բանբերը պատասխանելով ըսած է թէ
օժանդակութիւնը Հայաստանի պատերազ-
մական ուժին զարկ տալու բնոյթ պիտի
չունենայ եւ թէ Թուրքիա ուշադիր է այդ
կէտին:

Հարցը Թուրքիոյ Ազգ· ժողովին մէջ
ալ վէճերու նիւթ եղած է. Արտաքին նա-
խարար Զէթին պատասխանելով քննադա-
տութիւններու ըսած է. — «Հայաստանի
հետ տեւական թշնամական հաղափակա-
ցութիւն մը մշակել, Թուրքիոյ շահուն չի
համապատասխաներ: Անշուշտ ոչ ալ կըր-
նանք Ադրբեջանի անընդսատ յանձնառու-
թիւններ ունենալ: Իրենց առընչուած
հարցերուն համար իրենց կարծիքին կը
դիմենք բնականաբար, սակայն պէտք չէ
կարծել որ անոնց կողմէ թելադրուած
հաղափականութիւն մըն ալ կրնանք կի-
րարկել»:

Զէթին աւելցուցած է նաեւ թէ Ա.Մ.Նու,
Ռուսաստանի, Հայաստանի եւ Ազրբեջանի
Արտաքին նախարարներուն հանդիպումին
ներկայացուցած են ծրագիր մը ուր կան
հետեւեալ կէտերը. Հայերը պէտք է քաշ-
ուին Շուշիէն, Լաչինէն ու գրաւուած Քըր-
քական հողերէն. Ղարաբաղ պէտք է դի-

(Շար.ը Դ· Էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«LE QUOTIDIEN DE PARIS»

(5 Février)

LA TROP DISCRETE AGONIE DE L'ARMENIE

Վերոյիշեալ խորագրին տակ է որ «Ռո-
քիտիէն տը Փարի» բաւական երկար
յօդուած մը լոյս ընծայած է Քրիսթոֆ
Իւրպանովիչի ստորագրութեամբ:

Քամեռաններէն հեռու, կը դրէ ան, Հա-
յաստան հոգեվարքը է, ու սկիզբը կը նը-
կարագրէ ընդհ. հակիրճ գիծերու մէջ
Հայաստանի ժողովուրդին (չ)ապրած
ողբերգութիւնը, առանց ելեկտրականու-
թեան, ջերմութեան, եւայլն, եւայլն:
Ի տարբերութիւն իր պաշտօնակիցներուն,
որոնց դրութիւնները յաճախ նոյն նա-
խաղաւսութիւնները իսկ ունին, Իւրպանո-
վիչ բաւական լայնօրէն կ'արձագանգէ
Պետրոս Թէրզեանի «Ցառագ»ի հետ ու-
նեցած հարցազրոյցին (հաւանաբար օգ-
տուած ըլլալով Հ. Բ. Ը. Միութեան
Լրատուին հրատարակած թարգմանութե-
նէն): Ակէ զատ, բաւական մանրամաս-
նութիւններ կուտայ տեղւոյն պարզած
պատկերին: Երեւանի մէջ, ստիպուած
եղած են 900 չուն աստկեցնել, ասոնք
նուահար ու կատղած՝ մարդոց վը-
րայ կը յարձակէին: Մեռելատունը
եւ կարգ մը հիւանդանոցներու մէջ
դիակները կը դիզուին, որովհետեւ վա-
ռելանիւթի պակասէն, փոս փորող մեքե-
նաները չեն բանիր: Հայկական իշխանու-
թիւնները խոստացած էին որ նախորդ
ձմեռը «տխուր բացառութիւն» մը պիտի
ըլլար: Խոստումը չկատարուեցաւ, տապ-
նազը երբեք այսքան խոր չէ եղած եւ կը
սպառնայ Հայաստանի «ամբողջական փը-
լուզում» մը ըստ կառավարութեան իսկ
խոստովանութեան: Ապա, յօդուածագի-
րը կը ծանրանայ Ադրբեջանի չրջափակ-
ման վրայ, անդրադառնալով Հայաստանի
աչխարհագրական դիրքին ու մեծ յոյսեր
չունի որ Թուրքիա պիտի օժանդակէ,
համբայ բանալով, թէեւ Ֆրանսայի Ար-
տաքին նախարարութիւնը կը խորհի որ
ծանր մազութով կամ կազով (բնակչու-
թեան համար) բեռնաւորուած կառա-
խումբ մը պիտի կարենայ ճամբայ ելլել
ի մօտոյ Սամսունէն: Կրկին ու կրկին կը
վերադառնայ Պետրոս Թէրզեանի արտա-
յայտած տեսակէտներուն. — հիւլէակայա-
նի փակման առթիւ, օրինակ, որու հետե-
ւանքները նկատի չէին առնուած:

Գրութեան վերջաւորութեան լրագը-
րողը կ'անդրադառնայ նաեւ բժիչկ Գէորգ
Քէփէնէկեանի մամուլի ասուլիսին (տես՝
քիչ անդին), ուր ան խօսած է Ղարաբա-
ղի կացութեան մասին, ըսած է թէ «Լ·
Տէր — Պետրոսեանի համար Ղարաբաղի
հարցին լքումը այլեւս կարեւի չէ» ու
Իւրպանովիչ այս առընչութեամբ կ'ոգե-
կոչէ հայկական առած մը՝ «Էշուն վրայ
նստիլը մէկ ամօթ է, էշէն իջնելը՝ երկ-
րորդ ամօթ:

***

«LA LIBRE BELGIQUE»

(4 Février)

POURQUOI OUBLIER L'ARMENIE?

Հաւանաբար պելժիական այս օրա-
թերթն է որ, գոնէ՝ առեն առեն, չի
մոռնար Հայաստանը: Այս անգամ յօդ-
ուածը ստորագրողն է Միշէլ Ռոսթէն, որ
սկիզբէն կը հաստատէ որ՝ Հայաստան կը
սպառի ընդհանուր անտարբերութեան
մէջ, ձիշդ է, կ'ըսէ, Բաքու եւ Երեւան
համաձայն են բանակցութիւնները վերըս-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ ԲԺԻՇԿ ՔԷՓԷՆԷԿԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Փետրուար 4, Հինգշաբթի առաւօտ մա-
մուլի ասուլիս մը կազմակերպուած էր
Ազգ· Ժողովի մէկ սրահին մէջ, առիթ
ստեղծելով որ Հայաստանի կառավարու-
թեան առողջական հարցերու Ֆրանսայի
պատուիրակ բժիչկ՝ Դէորգ Քէփէնէկեան
խօսի ներկայ կացութեան մասին: Ան
նախորդ օրը վերադարձած էր Հայաստան
ու Ղարաբաղ կատարած ճամբորդութե-
նէն ուր հետաքրքրուած էր բնականաբար
յատկապէս առողջական վիճակով:

Նախ անդրադարձաւ Ֆրանսայի ձեռ-
նարկներուն որոնք վերջին չրջանին հետա-
մուտ էին լուծումի ջանքի մը, վերջ
տալու համար Ղարաբաղի կնճիռին որուն
հետեւանքով ոչ միայն կռուախնճոյը չըր-
ջանը, այլեւ Հայաստան մատնուած էր
անկարելի ու անտանելի կացութեան:

Բժիչկ Քէփէնէկեան բաղմաթիւ ան-
դամներ դտնուելով հանդերձ Հայաստան,
զօրաւոր ցնցում մը ապրած էր այս վեր-
ջին ճամբորդութեամբ. ցնցիչ տպաւո-
րութիւն գործած էին առաջին քայլէն իսկ
Երեւանի պարզած մութ քաղաքի համայ-
նապատկերը, յետոյ հանրապարտէզներու
մէջ, պողոտաներու երկայնքին մնացած
ծառի կոճղերը եւ բնականաբար ցուրտը:

Ծանօթ պայմաններուն մէջ անմխիթա-
րական էր հիւանդանոցներու կացութիւ-
նը. ինք հազիւ յաջողած էր Էրեբունի հի-
ւանդանոցին մէջ քանի մը ծանր վիրա-
հատութիւն կատարել. իսկ երկամի հի-
ւանդութիւն ունեցողներ որոնց կեանքը
կախում ունէր տիալիզ-ի գործիքէն, ելեկ-
տրականութեան չգոյութեան պատճա-
ռով չէին կրնար անհրաժեշտ միջամտու-
թիւնը ունենալ բաւարար չափով:

Շրջափակումին ստեղծած պայմաննե-
րուն մէջ, սննդամթերք ու վառելանիւթ
դտնուելով հանդերձ, այնպիսի անմատ-
չելի մակարդակի հասած էին գիները որ
բնակչութիւնը նոյնիսկ աւելորդ կը նկա-
տէր տաքնալու միջոցներ դտնելու մասին
մտածել: Ցատկանչական այլ երեւոյթ
մըն ալ ան էր որ հիւանդանոցներուն մէջ
մահացողներու դիակները կը մնային հոն,
քանի որ նիւթական միջոց ունենալու
հարց մըն էր նաեւ թաղումի արարողու-
թիւնը, որուն համար պէտք կ'ըլլար 40
հազար ռուբլիի գումար մը: Բժիչկը ըսաւ
թէ միայն Էրեբունի հիւանդանոցին մէջ
30 — 40 դիակներ այդպէս մնացած էին,
ինչ որ անհասկնալի ալ չէր. երբ մարդ
գաւակներու տէր էր, ներկայ պայմաննե-
րուն մէջ եթէ նոյնիսկ ունենար այդ գու-
մարը, պիտի նախընտրէր յատկացնել
աւելի կենսական կարիքներու:

Որոշ չափով հակասական, այլ ուրա-
խալի էր Ղարաբաղի մասին տրուած տե-
ղեկութիւնը: Ցամաքի ճամբով 7 — 8
ժամուան ճամբորդութեամբ մը հոն գա-
ցած էր բժիչկ Քէփէնէկեան որ լսաւ թէ
Ստեփանակերտ ելեկտրականութիւն կար,
ինչպէս նաեւ ջերմութիւն: Տեղացիին
անակնկալ չըլլալով ցուրտը, ան աւելի
լաւ պատրաստուած էր ձմեռուան, քան՝
Երեւանի ժողովուրդը: Դպրոցները փակ-
ուած չէին ու նուազ յուսահատութեան
արտայայտութիւն ունէին մարդոց դէմ-
քերը: Այս բոլորը ըսել կուտային որ Ղա-
րաբաղցին այսօր հետամուտ դիմադրա-
կան չարժումի մը, ջանքը կը տանէր բը-
նականոն պայմաններով ապրելու: Հոն
մարտիկներու չարքերուն մէջ ուշադրաւ
էր կիներու մեծ թիւը ու ընդհանուրին
կողմէ արտայայտուած վճռակամու-
թիւնը:

Որպէս եզրափակում պարզուած պատ-
կերին, բժիչկ Քէփէնէկեան չեչտեց երկու
կէտ. նախ անհրաժեշտ էր կարելի բոլոր
միջոցները գործադրել չրջափակումին
վերջ տալու համար, ապա օժանդակու-
թիւնը չարունակել Ղարաբաղի, ինչ որ
պիտի դիւրացնէր հաչտութեան դործըն-
թացը: Ան օգտակար կը նկատէր Ֆրան-
սայի ջանքերով Փարիզի մէջ գումարելի
հաչտութեան ժողով մը:

Հարցումներու բաժնին մէջ «Ֆրանս —
Ղարաբաղ» ընկերակցութենէն որ պատ-
րաստած էր մամուլի թղթածրար մը,
Փիլ Մարտիրոսեան եւս ծանրացաւ նոյն
կէտերուն վրայ, չրջափակումը վերցնելու
միջոց նկատելով միջազգային հանրու-
թեան կողմէ ճանաչումը Լեռնային Ղա-
րաբաղի հանրապետութեան:

Ցնցիչ էին, լսողներուն համար եւս,
բժիչկ Քէփէնէկեանի տպաւորութիւննե-
րն ու անկասկած տեղին՝ մտածուած մի-
ջոցառումները, Հայաստանի ու Ղարա-
բաղի ժողովուրդին ճգնաժամուն վերջ
տալու համար: Որպէս սփիւռքահայ, կը
մնայ ըսուածով քիչ մը աւելի մտահոգ-
ուիլ, ցաւիլ ու չարունակել, կ'երեւի, սպա-
սել որ նոյն ցաւը չօչափելի քայլերու
մղէ մեծ պետութիւնները, քաղաքական
դէմքերը, միջազգային առեանները...:

Ս. ԹՈՓՈՋԵԱՆ

կըսելու Հոմ, բայց, կ'աւելցնէ դէպե-
րու համաձայն, երկու կողմերն ալ չատը
կան որոնք չահ ունին պատերազմը չա-
րունակելու եւ կ'անդրադառնայ պլխա-
ւորաբար զինքի չահատակութեան: Կը
յայտնէ թէ իսկական սակարան մը կայ,
մանաւանդ ատացած զինքի առեւտուրի մէջ. —
Հալածիչ օդանաւ, հրասայլ, սուգանաւ,
զրահապատ մեքենայ Խարքովի մէջ:
Միակ պայմանն այն է որ գնորդը պէտք
չէ ՀԱՊ-ի անդամ ըլլայ եւ որովհետեւ
Ազրբեջան անդամ չէ, ուզածին չափ
կրնայ գնել: Միւս կողմէ, զօրավար Սա-
տիկով ալ (Ազրբեջանի սպայակոյտի պե-
տը) Անդարայէն պահանջած է ամբողջա-
կան նեցուկ մը պինեալ գեանի վրայ:
Ռոսթէն կ'անդրադառնայ նաեւ Բաքուի
խախուտ կացութեան, կառավարութեան
քաղաքաղօրքին եւ «զորշ գայլ»երու մի-
ջեւ: Ըստ դէպերու՝ «երկիրը քաղաքա-
կան պատերազմի նախասենեակը մը-
տած է»: Երեւան, կը չարունակէ Ռոս-
թէն, դժուարութիւնները տարբեր բնոյթ
ունին: Ամէն ինչ պայմանաւորուած կը
թուի Ղարաբաղով: «Լ· Տէր — Պետրոս-
եան իշխանութեան գլուխ հասաւ արմա-
տական դիրք բռնելով Ղարաբաղի հար-
ցին մէջ: Այսօր չի կրնար նոյնիսկ յանձ-
նառու դիրքորոշումի վրայ մնալ, որեան
այն դիրքորոշումը որմէ օգտուեցաւ իր
ասպարէզը կերտելու համար, բայց, չի
կրնար ալ զօրավիգ կենալ անոնց որոնք
երկրին մէջ կը բարոզեն խաղաղասիրու-
թիւն մը, այն ատիճանի որ աղաւնիի
թռիչքի մը պէս, բարի խօսքը տանի
բաւս»:

«LE NOUVEL OBSERVATEUR»

(4-10 Février)

LES GUERRES OUBLIEES DU CAUCASE

Այս խորագրով է որ չաբաթաթերթը
Ֆ· Ս· Քարոլի ստորագրութեամբ յօդ-
ուած մը հրատարակած է, ուր Աբխազիա-
յէն առաջ կ'անդրադառնայ Ղարաբաղի՝
«կռուախնճոյ Երեւանի եւ Բաքուի միջեւ»
ենթախորագրին տակ: Մանաւանդ նո-
րութիւն մը չկայ այս տողերուն մէջ ու
յօդուածագիրը քիչ մըն ալ իրար կը
խառնէ ծուռն ու չիտակը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Ե·

ԳԻՒՄՐԻ, ՈՍԿԻԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻԻՆ, ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՅԻՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Գիւմրի այցելութեանս օրը, ըստ սովորականի, կը մօտենամ կրպակ մը օրուան թերթերը հաւաքելու։

Կրպակի թերթերու հաւաքածոյին մէջ կը նշմարեմ երկու նոր անուններ՝ «Կումայրի» եւ «Շիրակուհի», որոնք տեղական մամուլի ընտանիքին մաս կը կազմէին։

«Կումայրի»ն քաղաքային օրաթերթ մըն է, որ լոյս կ'ընծայուի 1921 Յունիս 4-էն ի վեր։ Ցուզիչ էր նկատել, որ թերթը առնիկ մը ի վեր 4 էջնոց յաւելուած մըն ալ կը հրատարակէ «Ճիչդուքիւն» անուան տակ, լոյս ընծայելով 1988 Դեկտեմբեր 7-ի երկրաշարժի աղէտեալներու կենսադրական դիծերը եւ անդրադառնալով մշակութային կորուստներու։ Ամէն տարիքի գոհերու լուսանկարները կը թարմացնեն աղէտի ահաւոր վիչտը։ «Կումայրի» թերթին Յուլիս 28-ի թիւի 3-րդ էջին վրայ ուշադրութիւնս կը գրաւէ կարճ դրուքիւն մը՝ «Բարեգործութիւնը՝ սրտի թելադրանք» խորագրին տակ։ Հոն կը նկարագրուի ձեռնարկ մը, որ տեղի ունեցած է Գիւմրիի մէջ։ Կ'լսուի, թէ վշտի թախիծը ծուարած աչքերու մէջ Դրամատիկ թատրոնի սրահը հաւաքուած են սեւազգեստ մայրեր, որոնց զաւակները կամ ամուսինները զոհուած են հայրենիքի ու հայ ժողովուրդի գոյատեւման համար մղուող մարտերուն։ «Արցախ» թաղամասի բնակիչներն են, որ հրաւիրած են նահատակ ազատամարտիկներու մայրերը, կանանց ու զաւակները՝ օգնելու, թեթեւցնելու անոնց վիշտը եւ քիչ մը ափսիթելու նպատակով։

Շիրակի թեմի փոխ-առաջնորդը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարած է նահատակներու հոգիներուն համար։ Ապա առնելով Վարդան Ջէյրանեան յայտնած է, թէ Արցախ թաղամասի բնակիչները՝ Գառնիկ Ալեքսանեանի ղեկավարութեամբ, հաւաքած են 705 կրամ ոսկի եւ 148 հազար ռուբլի դրամ։ Հաւաքուածը անուն առ անուն կը յանձնուի ազատամարտիկներու ընտանիքներուն։ Զամուսնացած իւրաքանչիւր մարտիկի ընտանիքին կը յանձնուի 20 կրամ ոսկի։ Զաւակներու տէր նահատակի իւրաքանչիւր երախայի կը տրուի 20 կրամ ոսկի եւ մէկական ոսկէ խաչ, իսկ վիրաւոր մարտիկի ընտանիքին՝ 9 կրամ ոսկի եւ իւրաքանչիւր երախայի 4000-ական ռուբլի եւ մէկական խաչ։

Տխուր երեւոյթ մը պարզած է հաւաքոյթը։ Օգնութիւն ստացողները՝ արցունքոտ աչքերով, չնորհակալութիւն յայտնած են մարդասիրական նման քայլի համար։

Կարճ դրուքիւն մը, որ, ակայն, այնքան խօսուն ու թելադրական, աղէտեալ գօտիի մը բնակիչներուն մարդասիրական ոգին արտայայտող դասով։

«Շիրակուհի»ն Գիւմրիի Մշակութային կեդրոնի հանդէսն է, որուն 1992 Յունիսի թիւը հրատարակած էր ուշագրաւ յօդուած մը՝ Ա· էջին վրայ։ «Եթէ իւրաքանչիւր չափահաս Հայ նուիրաբերի մէկ կրամ ոսկի, ապա Հանրապետութեան ոսկու պաշարը կը կազմի մի քանի տոննա...» խորագրին տակ կը կարդանք· «Հայաստանում առկայ տնտեսական իրավիճակի մասին տարբեր տեսակէտներ են յայտնւում։ Ոմանք անհնարին քննադատում են կառավարութիւնը՝ ստեղծուած ծանր իրավիճակի համար, ոմանք արդարացիօրէն դժուարութիւնները բացատրում են անցման շրջանի բարդութիւններով։ Փաստը մնում է փաստ· դրամն արժեզրկւում է, կենսամակարդակը՝ իջնում, արդիւնաբերութիւնը գտնւում է կաթուածահար վիճակում»։ Ապա կ'լսուի, թէ այս կարեւոր հարցերը քննարկուած են «Էրեբունի» հիւսուածեղէնի արդիւնաբերական միաւորման ընդհանուր ժողովի ընթացքին։ Գործարանի ղեկավարները դիտել կուտան, որ երկու ամիս է, որ աշխատանքի կչռոյթը խախտած է։ Ելեկտրոյժի անջատումները, հումքի պակասը, վառելիքի բացակայութիւնը ստիպած են օրերով դադրեցնել աշխատանքը։ Անոնք նկատել կուտան, որ հումքի օրէց օր թանկացումը կրնայ հիւսուածեղէնի գիները հասցնել այնպիսի մակարդակի, որ գժուարանայ արտադրանքի վաճառքը, ինչ որ աւելի ծանր վիճակի կրնայ մատնել գործարանը։ Մասնագէտները կը նշեն, որ ներկայիս հումք ձեռք բերելու ամէնէն ձեռնտու վայրը ո՛չ թէ Ռուսիան կամ Ուկրանիան է, այլ ուրիշ երկիրներ։ Անոր համար, ակայն, անհրաժեշտ է տարադրամ ունենալ։ Այդ միջոցը կրնայ Հայաստանին ընձեռել Միջազգային Դրամատունը, որուն վերջերս անդամագրուեցաւ Հայաստան։ Սակայն, յիշեալ դրամատունը պայման դրած է, այն է՝ որ Հայաստանի Հանրապետութիւնը պէտք է ունենայ ոսկիի որոշ պաշար մը, որուն հիմքը դարձաւ Հայաստանի պետական դրամատան յանձնուած առաջին 13 քիլօկրամ ձոյլ ոսկին։ Սակայն այդ քիչ է։

Ահա այս մտահոգութեամբ է, որ «Էրեբունի» գործարանի ղեկավարները ուշադրութեան կը յանձնեն նոր նախաձեռնութիւն մը, այն է՝ «իւրաքանչիւր անդամ իր աւանդը ներդնի Հանրապետութեան պահեստային Ֆոնտի ստեղծման գործում։ Եթէ ամէն մի չափահաս հայ այդ Ֆոնտին նուիրաբերի մէկ կրամ ոսկի, ապա Հանրապետութեան ոսկու պաշարը միայն դրանով իսկ կը կազմէ մի քանի տոննա։ Այսպիսի պաշարով մենք կարող ենք ձեռք բերել այնքան արտասահմանեան վարկ, որը կը դերազանցի խորհրդային իշխանութեան 70 տարուայ Հայաստանի պետական պիւտճէի գումարը»։

Այս կոչը անմիջապէս արձագանգ կը գտնէ։ Յաջորդ օրն իսկ կը կազմակերպուի ոսկի հաւաքելու գործը։

Դժուար է թէեւ Հայաստանի ծանր պայմաններուն մէջ նման կոչ ուղղել ժողովուրդին, սակայն այսպիսի ծանր պայմաններու մէջ է, որ երեւան կ'ելլէ մարդոց պատրաստակամութիւնը՝ օգնելու ազգին, զարերով կորնչացած անոր պետականութիւնը վերականգնելու գործին։ Այսօրուան նուիրաբերած իւրաքանչիւր կրամ ոսկին վաղը կը վերադառնայ տասնապատիկ։ Անով ուժգին կը կանգնի ամբողջ Հանրապետութիւնը, քաղաքացիները կ'ապահովուին աշխատանքով եւ կը բարձրանայ Հայաստանի միջազգային հեղինակութիւնը։ Հակառակ պարապային, կ'լսեն մասնագէտները, ճգնաժամը աւելի կը խորանայ, գործազրկութիւնը աւելի կ'աճի եւ մենք կը զրկուինք նոյնիսկ քանի մը կրամ այն թանկագին մետաղէն, զոր խնամքով կը պահենք մեր տունը։

Այս խորունկ գիտակցութեամբ է, որ կոչ կ'ուղղուի Հայաստանի եւ անոր սահմաններէն դուրս գտնուող բոլոր Հայերուն՝ իրենց մասնակցութիւնը բերելու նուիրական այս գործին։

Այո՛, նուիրական գործ եւ յոյժ օգտակար նախաձեռնութիւն մըն է այս։ Ամէն Հայ՝ մէկ կրամ ոսկի։ Մեծ բան չէ ակընկալուածը, բայց եւ անոր իրագործումը կրնայ հրաշքներ գործել մեր Հայրենիքի վերականգնումին գծով։ Գիւմրիի արդէն իսկ աղէտեալ մեր հայրենակիցներուն յուզիչ ձեռնարկը՝ նահատակ ազատամարտիկներու հարազատներուն ոսկի նուիրելու, հիւսուածեղէնի գործարանի մը աշխատաւորներու կոչը՝ մէկ կրամ ոսկիի հաւաքումով Հայաստանի տնտեսութեան վերականգնումին չօչափելի եւ գործնապէս ծառայելու, որքան հիացում կը պատճառէ հեռաւոր Մաղաղականի ափերուն ծուարած եւ հանգստաւէտ պայմաններու եւ չքեղութեան մէջ ապրող հայ զանգուածներուս, այնքան արդահանքով կը լեցուինք Հայու այն բեկորներուն նկատմամբ, որոնք ստեղծուած ծանր եւ օրհասական պայմաններէն օգտուելով Հայրենիքը կը կողոպտեն իրենց սաղայելական ախորժակներուն յագուրդ տալու համար։

Զայրոյթը կը պատէ զիս, երբ այս տողերը դրի կ'առնեմ։ Սեղանիս վրայ է Հայոց Համազգային Շարժման պաշտօնաթերթ «Հայք»ի Սեպտեմբեր 16-ի թիւը, ուր կը կարդամ զարհուրելի լուր մը· -- «Զուարթնոց օդանաւակայանի մաքսատան պետ Օհան Սեմերճեանը յայտնեց, որ Սեպտեմբերի 12-ին Երեւան -- Հալէպ ուղերթի աւտուման ժամանակ կանխուել է 1·038 կրամ բարձր տոկոսայնութեան ոսկու եւ 43 կրամ մեղուի թոյնի արտահանումը։ Հարկ է նշել, որ մեղուի թոյնը կրկնակի աւելի թանկ է գնահատւում օճի թոյնից։ Հայրենիքից այս արժէքները դուրս բերելու փորձ անողը եղել է Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի։ Ծանօթացէք՝ Ռոմա Գալստեան, աշխատել է Սիբիւրում, նախկին Խորհրդային Միութեան դեսպանատան երկրորդ քարտուղարը»։

Ի՞նչ հեգնանք։ Մէկ կողմէ կոչ կ'ըլլայ իւրաքանչիւր Հայէ մէկ կրամ ոսկի հաւաքելու, միւս կողմէ Հայ կոչեցեալ մը, ան ալ դիւանագիտական ասպարէզէն, առանձինն արդէն 1·038 Հայու նուիրաբերին չափ ոսկի մաքսանենգութեամբ Հայրենիքէն դուրս կ'ուզէ վաճառել։

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ ՈՒ ՓԻՉ ՄԸ ՓՇՈՏ ՀԱՐՑԱԿԱՆՆԵՐ

Մեծ մասով նախկին Պոլսեցիներէ եւ Բարեգործականի չրջանակէն բաղմութիւն մը լեցուցած էր Յունուար 31, կիրակի, յետմիջօրէին Հ· Բ· Ը· Մ·-ի փարիզի Ա· Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնի սրահը, ուր մեծարանքի երեկոյթ մը կազմակերպուած էր Զ· Խրախունիի «Ընշմարներ միւս երեսէն» հատորին տըպրուած «Հայկաչէն Ուղունեան» դրական մրցանակին առիթով։ Ձեռնարկը «դրական» ընոյթով յայտարարուած ըլլալով հանդերձ, մնաց առաւելաբար մեծարանքի չրջանակին մէջ, ինչ որ հատնարար ներկայ հանրութեան աւելի բաւարարութիւն տուող ձեւ մը եղաւ, քան՝ նեղ իմաստով դրական հաւաքոյթ մը։

Կարապետ Տաքէսեանի բացման խօսքէն ետք բեմը յանձնուեցաւ Թէքէեան Մշակութային Միութեան նախագահ՝ Պր· Երուանդ Ազատեանի որ ծաւալուն ներկայացում մը ըրաւ Խրախունիի դրական գործին։ Անոր բանաստեղծութեան հատորներուն ամէն մէկուն մասին ամփոփ բնութագրումով ան չէշտեց «Հիմնովին մարդկային»ը որ տիրապետող երանգն էր Խրախունիի դրականութեան։ Զանազան մէջբերումներով առընչութիւններ փորձեց հաստատել Վ· Թէքէեանի, Դ· Վարուժանի, Տէրեանի քերթողութեան հետ։ Ծանրացաւ անոր գործին մէջ պատկերներու հարստութեան ու արդիականի եւ լեւոյթին տակ ծածկուած ներքին տագնապներու հարստութեան վրայ։ Ըսաւ թէ արեւմտահայերէնը Խրախունիի դրչին տակ «ադամանդի պէս վճիտ ու կարծր» բնոյթով մը յատկանշական մէկ կողմը կը կազմէ անոր քերթողութեան։

Ապա անջատ բաժինով մը սեւեռելով մրցանակաւիր հատորին վրայ ուր խմբուած էին գրողին քերթողականէն դուրս մնացած վաստակը, զայն նմանցուց անոր «գրականութեան տարրալուծարան»ին։ Հոն վերլուծումի կ'ենթարկուէին խոհերը, զգացումները, տարրերը, գաղափարները, տարօրինակ համար բանաստեղծութիւն։ Հատորը կարեւոր նկատեց քննադատական -- դրական խօսքով բաժինով ուր անուղղակի մէկ քրոնիկագրութիւնը կը տրուէր պոլսահայ ժամանակակից գրական կեանքին։

Առաջին այս բաժինը աւարտեցաւ Ժիրայր Փափազեանի ընթերցումով· ան ընտրած էր օրուան մեծարեալին «Ստուերը եւ Արձագանգ» գործէն էջ մը։

Ցերեկոյթին Բ· բաժինը որուն աւելի նեղ իմաստով դրական յատկանիշը չեզոտած էր, ծրագրուած էր Փրանսերէն։ Կազմակերպողները, անկասկած, ունէին աւտր արդարացուցիչ բացատրութիւնը որ սակայն անհաղորդ մնաց ընդհանրապէս ներկաներուն։ Մէկ լեզուէն միւսին անցքը դրեթէ գրօսանքի պատեհութեան մը աւիթը ստեղծեց ոմանց համար որոնք յայտնապէս կը նախընտրէին որ հայ գրողի մը հայերէն գրուած գործին նուիրուած այդ ցերեկոյթը, ամբողջութեամբ հայախօս ներկաներով, չարունակուէր հայերէնով։

Այս երկրորդ բաժինն դասախօսն էր Խրախունիի քերթողութեան Փրանսերէնի թարգմանիչը՝ Մարկ· Նշանեան։ Ան նշկատի ունեցած էր արձակներու հատաքածոն որուն ամէնէն հետաքրքրական կողմը, ըստ թէ չրջանի մը վերարտադրութեան պատկերը ըլլալու հանգամանքն էր։ Ցետոյ ծանրացաւ Խրախունիի բնորոշումով իր քերթողութեան «առարկայական խորհրդապաշտութիւն» որակուած ըմբռնումին վրայ։ Ըսաւ թէ յաճախ չէ որ բանաստեղծներ կը խորհրդածեն իրենց դրականութեան մասին, ինչ որ մեր մէջ եղած է պարագան Մեծարենցի ու Ինտրայի։ Այդ ըմբռնումին մէջ ան չէշտեց Խրախունիի մօտ հաղորդակցութեան կարեւորութիւնը։

Այս մասն ալ աւարտեցաւ Խրախունիի այս անգամ Փրանսերէնի թարգմանուած էջերէն Ժ· Փափազեանի ընթերցումով. տպաւորիչ էր «Պատուհանները» կտորին ներկայացումը։ Անով յատկապէս ուշադրութիւն դրաւեց այն պարագան որ Փրանսերէնի թարգմանութիւնը արդիականութեան աւելի անմիջական տարածք մը կուտար Խրախունիի քերթողութեան։

Սրահին մէջ ներկայ էր նաեւ Հայկաչէն Ուղունեան· զայն ներկայացնող դրութիւն մը կարդաց Պր· Արթօ Համբարձումեան, հոն կրկին ու կրկին անգամ կը չեշտուէին ենթակային՝ մեկենասի, պարզ, համեստ, պարկեշտ մարդու, քաջալերողի, անկաշառ հայրենասէրի յատկանիշները։ Ապա լուսանկարչական գործիքներու, տեսադրիչներու լուսարձակներուն տակ հայ դրականութեան պատմութիւնը հարստացաւ մրցանակի տուչութեան նոր դրուագով մը, որուն չայորդեց մեծարեալ պըրագէտին չնորհակալութեան խօսքը, ուղղուած՝ մրցանակը հաստատողին, կազմակերպողներուն, հանդիսավարին, օրուան մեծարժէք դրագէտներուն որոնք «խորաթափանց, համապարփակ, վերլուծումով» ներկայացուցած էին իր գործը, Ա· Համբարձումեանին ու ներկայ հանրութեան· յայտնեց իր «վաղեմի հակումակրաւիբը» Թէքէեան Մշակութային Միութեան նկատմամբ։ Ըսաւ թէ մրցանակներու չանձնումին մէջ նաեւ թաքուն ակնկալութիւնը կ'ըլլայ նոր գործերու։ Ակնկալութիւն որ միշտ արդարացած չէ· բարեբախտաբար, չարունակեց ան, «պարագան ձոյնը չէ մեզի պէս վաստակաւոր վաստակեալներու համար»։ Այս հաստատումին կը հետեւէր աւետիսը թէ նախորդ երեկոյեան ինք նոր հատորի մը վերջնական ձեռագիրը չանձնած էր Պր· Երուանդ Ազատեանի։ Ապա, բանաստեղծը որպէս վերջաբան կարդայ «616» խորագրով իր քերթուածը որ ձօնուած էր Հայաստանի Բ· անկախութեան Հանրապետութեան Ա· Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի· Լեւոն ե·-էն 616 տարուան ընդմիջումէ մը ետք ան բարձրացած էր հայութեան «գահ»ուն վրայ, զլխաւորելով ժողովուրդին նոր խոյանքը դէպի անմահութիւն։

Պոլսահայութեան զօրաւոր դառնաւորումով, ներկայ հայ բանաստեղծութեան մէջ իւրայն դիրք գրաւած գրագէտին մեծարանքի այս երեկոյթը, խմբած բարմութեան ու արթնցուցած խանդավառութեան զուգահեռ, խորհրդածութեան էջ մըն ալ բանալու յատկանիշը ունէր։ Այդ խորհրդածութիւնները կ'առընչուին մշակութային -- մտաւորական ոլորտին առաւելաբար արտաքին պատճառին։ Օրինակ, արդեօ՞ք առաւել նպատակայարմար ձեւ է, մեր գրականութեան սիրոյն, գրական մրցանակ տալ իր արժէքը վաղուց փաս-

ԿԵԱՆՔԸ «ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ»ԷՆ ՆԵՐՍ

ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ՀԱՄԵՐԳԸ

1992, Դեկտեմբեր 19–ին, Մ. Կ. Հասմատութեան Հանդիսասրահին մէջ կը չողչողար սան – սանուհիներու դուրգուրանքով եւ բծախնդրութեամբ զարդարած աւանդական ծոնածառը, որուն տակ Մ. Կ. Հ. երգչախումբի անդամները, կարմիր մոմեր իրենց ձեռքին, եկան մէկ – մէկ խմբուեցան, առաւել ջերմութիւն ու լուսաւորութիւն փոխանցելու ըղձրիս։

Հասմատութեան զեղեցիկ աւանդութիւններէն մին կը հանդիսանայ Ծննդեան երգերու համերգը, որ ամէն տարի յատուկ խանդավառութիւն կը ստեղծէ աշակերտութեան եւ հանդիսականներու մօտ։

Մելգոնեանի քառաձայն երգչախումբը, խմբավարութեամբ վաստակաւոր ուսուցիչ Պր. Ս. Աբգարեանի, զեղեցկօրէն մեկնաբանեց «Խորհուրդ մեծ», «Ով զարմանալի», «Քրիստոս ի մէջ», «Սուրբ, սուրբ», «Հայր մեր», «Էջմիածին», «Եկեղեցին հայկական» երգերը որոնք մեծ գնահատանքի արժանացան ներկաներուն կողմէ։ Պր. Ս. Աբգարեան եւ սանուհի Գոհար Բաղոյեան (Մխոցեալ – Նահանգներ) մէկ ընդ մէկ ներկայացուցին նաեւ Սուրբ Ծննդեան խորհուրդն ու պատգամը։

Հայկական երգերու կողքին նոյնպիսի խանդավառութեամբ աշակերտներու չուրթերէն հնչեցին նաեւ օտար երգերը, երգչախումբի ընկերակցութեամբ Տիկին Ա. Տադէոսեանի։

Համերգի աւարտին բարձր տրամադրութեամբ սրահէն մեկնողներուն կը սպասէր անակնկալ մը՝ Հասմատութեան մուտքին։ Հոն իրենց տեղերը գրաւած էին Կրթարանի փողերախումբի անդամները որոնք հայրենի խմբավար Պր. Ֆ. Մովսիսեանի խմբավարութեամբ նուագեցին զանազան եղանակներ Ծննդեան նուիրուած մեղեդիները, ցնծութեան նոր ալիք մը ստեղծելով աշակերտներուն եւ ներկաներուն մէջ։

Համերգին յաջողութեան գաղտնիքը եւ աշակերտներուն լաւագոյնը կատարելու ձգտումը անտարակոյս կարելի է բացատրել այն յատուկ դիտակցութեամբ որ կը տիրէր իրենց մէջ։ Մելգոնեանցի սան – սանուհիները այդ գիշեր կ'ներշնչէին ու կը նուագէին արցախցի իրենց փոքր քոյրերուն եւ եղբայրներուն համար եւս։

***

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ
ԱՆՄԱՀ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Ամէն կիրակմուտք իրեն հետ կը բերէ նաեւ խորհրդաւոր պահ մը Մելգոնեանցի սան – սանուհիներուն համար, որոնք խնկապարար ակնածանքով կուգան խոնարհելու Մելգոնեան Բարերարներու Դամբարանին առջեւ, կատարելու պաշտամունք անոնց անմահ յիշատակին։

Իւրաքանչիւր տարուան Յունուար 14–ի իրիկունը տօնական տրամադրութեամբ կը դիմաւորուի Մելգոնեանցին ներս, իսկ աշխարհաբիւր Մելգոնեանցիներ հոգեթով յիշատակներու վերապրումով կուգան մի քանի վայրկեան յուզիչ դարձի տուրը հեղինակներուն առջեւ։

Ասանդութեան նոյն ժամադրութեամբ այս տարի կատարուեցաւ պաշտամունք ազգային բարերարներու դամբանին առջեւ, ուր Հասմատութեան աւարտական դասարանի մէկական սան եւ սանուհի ինչպէս նաեւ ատաղ ուսուցիչ Պր. Ա. Տադէսեան, ծաղկեպսակներ զետեղեցին Բարերարներու յիշատակին, որմէ ետք ներկաները բարձրացան հանդիսասրահ, ուր տեղի ունեցաւ պատշաճ հանդիսութիւն։ Հասմատութեան երգչախումբը խմբավարութեամբ Պր. Սեպուհ Աբգարեանի, կատարեց բացումը հանդիսութեան՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Մ. Կ. Հասմատութեան քայլերգերու երգեցողութեամբ։

Օրուան բանախօսն էր Մելգոնեանցի, ծանօթ մտաւորական Պր. Ա. Տէվէճեան, որ հանդամանօրէն արժեւորեց դերը Մելգոնեան եղբայրներու ազգանուէր գործին։ Թարգմանը հանդիսանալով աշխարհասփիւռ բազմահազար Մելգոնեանցիներու յոյզերուն, ան անդրադարձաւ հայ ժողովուրդի, յատկապէս Սփիւռքահայութեան ազգային կեանքին տարբեր վերիվայրումներու ընթացքին Մելգոնեանի ունեցած հայապահպանման առաքելութեան։

Հանդիսութեան նոյն ժամադրութեամբ այս տարի կատարուեցաւ պաշտամունք ազգային բարերարներու դամբանին առջեւ, ուր Հասմատութեան աւարտական դասարանի մէկական սան եւ սանուհի ինչպէս նաեւ ատաղ ուսուցիչ Պր. Ա. Տադէսեան, ծաղկեպսակներ զետեղեցին Բարերարներու յիշատակին, որմէ ետք ներկաները բարձրացան հանդիսասրահ, ուր տեղի ունեցաւ պատշաճ հանդիսութիւն։ Հասմատութեան երգչախումբը խմբավարութեամբ Պր. Սեպուհ Աբգարեանի, կատարեց բացումը հանդիսութեան՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Մ. Կ. Հասմատութեան քայլերգերու երգեցողութեամբ։

Օրուան բանախօսն էր Մելգոնեանցի, ծանօթ մտաւորական Պր. Ա. Տէվէճեան, որ հանդամանօրէն արժեւորեց դերը Մելգոնեան եղբայրներու ազգանուէր գործին։ Թարգմանը հանդիսանալով աշխարհասփիւռ բազմահազար Մելգոնեանցիներու յոյզերուն, ան անդրադարձաւ հայ ժողովուրդի, յատկապէս Սփիւռքահայութեան ազգային կեանքին տարբեր վերիվայրումներու ընթացքին Մելգոնեանի ունեցած հայապահպանման առաքելութեան։

Հանդիսութեան գեղարուեստական բաժինը ճոխացուցին սան – սանուհիները։ Մարալ Որսկանեան (Կիպրոս), դաշնամուրի վրայ նուագեց «Նաղելի» (Կոմիտաս), ապա խումբ մը աշակերտ – աշակերտուհիներ յատակ ու հագորդական առողանութեամբ արտասանեցին Վ. Պետիկեանի «Օրհներգ» քերթուածը։ «Տաղտօն» ազգագրական համոյթը հանդէս եկաւ երկու երգերու՝ «Աբի իմ սոխակ» եւ «Տեսէք ազատնին» խանդավառ մեկնաբանութեամբ։ Սանուհի Արտա Կէվհերեան (Կիպրոս), դաշնամուրի վրայ հեզասահ քնքշութեամբ նուագեց «Լինզելի»ն (Ա. Սպենդիարեան)։

Հանդիսութիւնը իր աւարտին հասաւ Հասմատութեան երգչախումբի երգեցողութեամբ։ Աշակերտները խորհրդաւոր ներդաշնակութեամբ երգեցին «Եկեղեցին Հայկական», «Տաղ Սուրբ Մեսրոպայ» եւ «Ով զարմանալի» խմբերգերը, որոնք հայապահպանման այս օճախի երգիքէն բարձրացան որպէս հաւատք ու երգում։

Կիրակի, Յունուար 17–ին, Մելգոնեան Հասմատութեան աշակերտութիւնը, տնօրէնութիւն եւ ուսուցչական կազմ, ինչպէս նաեւ նախկին Մելգոնեանցիներ ներկայ գտնուեցան Հասմատութեան բարերարներուն հոգիներուն համար մատուցուած հոգեհանգստեան արարողութեան, Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ։

ՎԻՈԼԷԹ ԹԱՇՃԵԱՆ

ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ Է

«Մոսկովսկիէ Նովոստի»ի խմբագրապետը Վիկտոր Լոչաք ուշադրութիւն կը հրաւիրէ պետական կաշառակերութեան ծաւալուն երեւոյթին վրայ որ օրէ օր կը մաշեցնէ Ռուսաստանի դաշնակցութիւնը։ Այսուհանդերձ, դիտել կուտայ ան, երբեք կաշառակերութիւնը պախարակող ճառ – քարոզները այսքան բազմաթիւ եղած չէին։ Կացութիւնը կը յիշեցնէ, կ'ըսէ ան, խորհրդային իշխանութեան օրերը, երբ պայքար կը մղուէր հարբեցողութեան եւ ալքոլամոլութեան դէմ։ Որպէս չարին զարմանի սկիզբ, ան հարց կուտայ. – «Ձեռնհաս կազմակերպութիւնները որո՞ւ դէմ պէտք է չարժման անցնին։ Ներքին ապահովութեան նախարարութիւնը կրնա՞յ հակազդուիլ իր երկուորեակ քրոջ՝ Արտաքին լրտեսութեան սպասարկութեան որ տարազրամի փոխարէն հրապարակ կը հանէ արխիւի ամէն տեսակի նիւթեր ու զաղտնի փաստաթուղթեր։ Ինչպէ՞ս կրնան երեսփոխանները պատեհ պահ հնչակել կաշառակերութեան դէմ, մինչ իրենցմէ չատեր մոսկովեան յարկաբաժիններու տիրացած են ոչինչ դիներով։ Կը մնայ նախագահն ու իր ուֆազները։ Սակայն հոն ալ հարցը բոլորովին պարզ չէ. Ելկինի մօտ չըջանակը անոր հետ հանդիպումի մը, կամ քանի մը լուսանկարներու փոխարէն հազարաւոր տոլար կը պահանջէ։ Երկրորդ հարցում մը հետեւեալն է. – երբ նախարար մը օտար ընկերութեան մը հաշուոյն կը ճամբորդէ արտասահման, տակնայ կաշառակերութի՞ւն կը կոչուի, թէ մարդասիրական օժանդակութիւն։

Վերջապէս, այնքան առեն որ «պետական ծառայութեան» մասին օրէնք մը հրապարակուած չէ, արտօնուածին ու չարտօնուածին սահմանները անորոշ պիտի մնան։ Ծանրակշիռը այն է որ այս կացութիւնը կը վրդովէ արտասահմանցի ձեռնարկատէրերը որոնք ներդրում ընել կ'ուզեն Ռուսաստանի մէջ։ Շէմած՝ կաշառակերութեան ծաւալուն եւ համընդհանուր վիճակէն, անոնք հարց կուտան թէ որո՞ւ պէտք է տալ, որքա՞ն եւ ի՞նչպէս։

Ինչպէս կ'երեւի, երեւոյթը համատարած բնոյթ ունի ու ցաւը զգալի կ'ըլլայ տեղական մտահոգութեան տէր ամէն մարդու։ Մե՛ղք որ ռուս լրագրողին մատնանշումներ ու արդար հարցումները հասատումի բնոյթ ունենալով հանդերձ, մխիթարական բան չեն ըսեր հայաստանեան նոյն պատկերով մտահոգուողներուն...։

Ա. Թ. Թ.

ՅՈՒՇԵՐ
ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ
Մասն Ա.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՑԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ի.
ԼՈՒԱՑՔԻ ՕՐԵՐ

«Ես եւ Աչուրը կը վազէինք, պատրաստած կերակուրը կ'առնէինք եւ չուտով Ջայ կը հասնէինք։ Մայրերնիս թթենիի մը տակ սեղանը պատրաստած կ'ըլլար, կը ղնէինք սեղանին վրայ եւ բաց օդով, բայց ախորժակով կ'ուտէինք եւ Աբաուի պաղ ջուրէն ալ կը խմէինք։ Կէսօրին լուացքը լմնցած կ'ըլլար, կը վազէինք դետակի ափին արեւուն եւ կը սպասէինք որ չորնար, մինչ մենք կը խաղայինք ծառերու չուքին տակ։

ԻԱ.
ԿԻԻԻ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՏՂՈՑ ՀԵՏ

Ջայը, ինչպէս ըսինք, լուացքի կուգային նաեւ Թուրք կիներ, իրենց տղոց հետ. մենք տղաքներս նախանձախնդիր էինք, մեր բաժնին մէջ Թուրք տղաքներ պէտք չէ ջային։ Օր մը մինչ մենք նստած կերակուր կ'ուտէինք, առիթէն օգտուելով քանի մը Թուրք տղաք իրենց սահմանը անցեր եւ եկեր ելեր էին մեր Թութի ծառերուն վրայ, այս որ տեսանք ես, Աչուր եւ Սամիկ, վեր ցատքեցինք տեղերնիս ու հիացումի ծնունդ կուտայ, անկախ՝ դէմքի մը կամ երկի մը առարկայական արժէքէն։ Ինչո՞ւ, օրինակ, Պոլսեցիներ կը լեցնեն սրահ մը ուր պոլսեցի անձնաւորութիւն մը կը մեծարուի, մինչ նոյն բնոյթի այլ ձեռնարկ մը կը մնայ պարապ աթոռներու տիրակալութեան տակ, եթէ մտաւորական հետաքրքրութիւնն ու արժէքի գնահատումը միակ չափանիշներն են։ Կարելի է երկարել հարցականներու շարքը, սակայն ատիկա անհնազանդ պիտի մեծցնէ Զ. Խրախունիի մեծարանքի ցերեկոյթին ու անկէ թելադրուած մտածումներու մէջեւ ինկած տարածութիւնը որ պարագրկելի չէ Թըզթակցութեան մը սահմաններուն մէջ։

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

տած «վաստակաւոր վաստակեալ»ներու եւ ոչ երիտասարդ խոստումներու որոնց համար քաջալերանքը գործնական խմաստ մը կ'ունենայ, ամրացնելով փխրուն յոյսերը, միշտ ամայանալու սպառնալիքին ենթակայ մեր գրական ոլորտին։ Կամ՝ մտաւորականութիւն – ժողովուրդ կապը արդեօ՞ք մեր պարագային իսկապէս կը գոնուի փափաքելի, յուսալի իրագործութեան մակարդակին վրայ, ինչ որ յաճախ կարծել կը թելադրէ ի յառաջգոնէ ձեւուած մեր տրամադրութիւնը որ սակայն յաճախ թեւարեկ կ'իյնայ յուսախարութեան փոսի մը մէջ, հակառակ բարձրաթռիչ թեւածումներու։ Ցետոյ կայ նաեւ հետաքրքրութեան, գնահատման չափանիշին անկայուն բնոյթը։ Արդեօ՞ք ատոր մէջ ծանր կշռողը պարագայականը չէ յաճախ որ սրահ կը լեցնէ, եւ մանաւանդ մեզի «կեսվուր» ըսին, ի՛նչ կ'ուզէի՛ք որ մենք լո՞ւռ մնայինք»։ «Չէ՛, տղաս չէ, ուրիշ անգամ այդպէս բաներ մի՛ ընէք» ըսելով գոհացաւ։

Իբ.
ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻ ՄԷԿ ՃԻՒՂԻ ՎՐԱՑ

«Շատն աղբիւր»ին եռեւը Թութի խոշոր ծառ մը կար. եղանակը գարուն էր եւ ծառը խոշոր – խոշոր մեղրի պէս Թութեր կուտար. ես եւ Ֆլօր քոյրս, երկուքնիս ալ փոքր զաւակներ, գացինք եւ չեմ դիտեր ինչպէս փորձուեցանք եւ ծառին վրայ ելանք Թութ ուտելու, եկուր տես որ իմ ելած ճիւղիս վրայ իմ եռեւէն ելաւ նաեւ քոյրս. ճիւղը չդիմանալով մեր ծանրութեան, կոտրեցաւ եւ երկուքնիս ալ վար իյնանք. քոյրս ծառին ճիւղին տակը մնաց եւ մարեցաւ, ես ծառին ճիւղին վրայ բան մը չեղայ, դրացիները տեսան եւ մօրս լուր տուին, «եկէ՛ք, աղանիդ եւ աղջիկնիդ ծառէն վար իյնկեր են» խեղճ մայրս լեղապատառ վազեց, եկան դուռ դրացիները եւ տեսան որ ես բան մը չունիմ, իսկ քոյրս ծառին ճիւղին տակ մարեր է, առին վերցուցին, տուն տարին, չեմ դիտեր ինչո՞ւ համար ոչխար մը մորթեցին, մորթը հանեցին եւ քոյրս ամորձ մարմնով տաք մորթին մէջ փաթթեցին, չարաթ մը մնաց մորթին մէջ եւ առողջացաւ, առանց բժիշկ կանչելու. բնական իմաստութիւն...։ Կը յիշեմ մեծ մայրս ես կէս - բժիշկ էր աչքի բժիշկ, խոտերէն դեղեր կը շինէր եւ աչքերուն քսելով չատեր կը բժշկէր։

Իգ.
ՁԻԹՁԻ ԵԱՂՈՒՊ

Մօրաքրոջս Սոֆիային ամուսինն էր «Ձիթէի Եաղուպ» կոչուած։ Ասորի էր ծագումով, բայց հայերէն չատ լաւ դիտէր, կը գրէր եւ կը խօսէր, Ս. Աստուածածնի Ասորիներու Եկեղեցիին ալ աւագ սարկաւագն էր, ասորերէն լաւ գիտէր, եւ գաս ալ կուտար ասորիներու փոքրիկ դպրոցին մէջ, ատոր համար «Մուալլիմ Եաղուպ» կը կոչէին զինքը, բայց բուն արհեստով կտաւագործ էր, տունը կտաւ գործել կուտար, եւ չարաթէ – չարաթ «Ջայ» կը բերէր իշու մը քամակին՝ գործուած կտաւները լուալու եւ ճերմկցնելու համար, հոն քանի մը կիներ ծռած ջուրի ափին կը թափէին ու կը լուային կտաւները եւ երբ լաւ մը ճերմկցեր էին, Եաղուպ փռել կուտար սարի լանջին, չորնալու համար. եւ որովհետեւ չուտով չէին չորնար կտաւները, հոն հսկողներու պէտք ունէր, որպէսզի հովերը չտանին դողերը չզողնան։ Զիս եւ իր Աչուր տղան հսկիչ կը դնէր, իսկ իրենք տուն կ'երթային։ Մինչեւ արեւուն իջնելը մենք համբերութեամբ եւ խաղալով օրերնիս կ'անցընէինք։ Երեկոյեան Եաղուպ էլը առջեւը ձգած կուգար, կիները կը հաւաքէին չորցած կտաւները իշուն կռնակը կը բեռցնէին եւ ուրախութեամբ տուն կ'երթայինք։ Եաղուպ վեհանձն էր ձեռքը դրպանը կը տանէր եւ մեզի քանի մը դուրուչ կուտար ըսելով «ապրիս Հանրի, գնա չաքար առ եւ կեր», կ'ուրախանայի։ Մօրաքոյրս ալ իր կարգին «պօղ Հանրիս» ըսելով դրպանս չամիչով, նուշով կը լեցնէր, կը համբուրէր։ Չեմ կրնար մոռնալ. մօրաքոյրս՝ Սօֆիան, դեղեցիկ հասակով երկար մազերով մեղանոյշ աչքերով կին մըն էր, թաղին ամէնէն դեղեցիկ կինը։

(Շար. 9)

(Շար. Ա. Էջէն)

նաթախ ըլլայ, չրջափակումը վերնայ, երկու երկիրները ճանչնան միրար, Ղարաբաղը Թրքական հող նկատուի ելլն.:

Չէթին ըսած է տակաւին թէ օժանդակութիւնը միայն սննդամթերքով ու դեղօրայքով սահմանափակուած պիտի ըլլայ ու Թուրքիա իրաւունքը կը վերապահէ անցնող բոլոր սաւառնակներն ու չոզեկառքերը, ի հարկին, քննելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ, Փետրուար 7-ին, նախագահական ընտրութեան Ա. չրջանը տեղի կ'ունենայ: Հրապարակի վրայ չորս թեկնածուներ կան ներկայ նախագահին՝ Ժորժ Վասիլիուի դիմաց (որու զօրավիգ են ձախը եւ համայնավարները), Կաֆքոս Ռլէրիտէս (աջ), Փասքալիս Փասքալիտէս (սոսիալ – դեմոկրատ) եւ երկու անկախ Եանննաքիս Թալիոթիս եւ Ժորժ Մաւրոժինիս: Ընտրապայքարի գլխաւոր թեման էր ՄԱԿ-ի ծրագրերը կղզիին վերամիացման համար: Արդարեւ, ինչպէս կը գրէ «Ֆիկարօ»ի թղթակիցը (Փետրուար 5) եթէ Պէրլինի պատը ինկաւ, Նիկոսիոյ պատը միշտ կեցած է: Մէկ կողմ՝ Քըրքական չինծու Հանրապետութիւնը, միակողմանի ձեւով հռչակուած 1983-ին (165 հազար բնակիչ), միւս կողմը՝ յունական բաժինը 580 հազար բնակիչով, որու ձեռքն է օրինաւորութիւնը (ի՞նչ օգուտ, աւելի լաւ կ'ըլլար եթէ օրինաւորութեան փոխարէն քարիւղ ունենար Քուէյթի պէս...): 19 տարի է որ Թուրքիա չի յարգեր ՄԱԿ-ի բանաձեւերը եւ վէրքն ալ չէ սպիացած յոյն կիպրացիներու մօտ, որոնք 3500-ի վրայ 3000 զոհ տուին կռիւներու ընթացքին եւ քանի մը չաբթեւան մէջ, հարաւը տիպուեցաւ տարաւտան տալ չուրջ 200 հազար գաղթականի դրս Թուրքերը քշեցին իրենց բնակավայրերէն: Կառավարութեան բաներէն համար «ժամանակը յոյն կիպրացիներու դէմ կ'աշխատի» եւ հարկ է ելք մը գտնել: ՄԱԿ-ի ծրագիրը փոխ զիջումներ կը նախատեսէ, այսինքն յոյն կիպրացիները պէտք է հրաժարին ներկայ «յոյն Հանրապետութիւն»էն եւ յօժարին՝ «դաշնակցային Հանրապետութեան մը», ուր Թուրքերը բաւական առաւելութիւններ կ'ունենան հակառակ անոր որ փոքրամասնութիւն են: Վասիլիու պատրաստ կը թուի, բայց իր գլխաւոր մրցակիցը՝ Ռլէրիտէս աւելի խոհեմ է: Դէմ չէ ծրագրին, սակայն կը գտնէ որ իր ներկայ ձեւին մէջ, չի կրնար գործադրուիլ: Փասքալիտէս բոլորովին դէմ է եւ Պութրոս Ղալիի ծրագիրը նոյնիսկ վատնզաւոր կը գտնէ (կը վայելէ Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ նեցուկը):

ՊՈՒՆՏԼՍՊԱՆՔԸ (Գերմանիոյ պետական դրամատունը) որոչեց իջեցնել իր տոկոսները ինչ որ մեծ գոհունակութեամբ դիմաւորուեցաւ եւրոպական անտեսական եւ դրամական չրջանակներուն կողմէ: Ծանօթ է որ նման կարգադրութիւն մը բաւական առեն է կը պահանջուէր Գերմանիայէն, բայց այս վերջինը տեղի չէր տար: Ի վերջոյ Պուպա-ի (Պունտըսպանք) անօրէն Հորհուրդը երեք ժամուան ժողովէ մը ետք համակերպած է 9,5-էն 9-ի իջեցնել տոկոսի սակը, ինչ որ սակայն բաւարար չի նկատուիր անմիջական զարկ մը տալու համար անտեսութեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Ներքին նախարարը բացէ ի բաց Պարսկաստանը կ'ամբաստանէ Թուրքիա գործած ահաբեկչական արարքներուն որպէս պատասխանատու, ներառեալ լրագրողներու սպանութիւնները: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Սեզկին յատարարած է որ «Իսլամապաշտ Շարժումի» մը 19 անդամները ձերբակալուած են եւ ասոնց մեծ մասը կը մարզուէին պարսկական վայաններու մէջ:

ՍԻԹՐՈԵՆն ալ, Փէժոյէն եւ Ռընոյէն ետք կը ձեռնարկէ գործազրկումներու: Տնօրէնութիւնը յայտնեց թէ Փետրուար 12-ին 1629 գործազրկումներ պիտի ուսումնասիրուին եւ ասոնց 1266-ը կը վերաբերին մէքրիզի ճիւղին, ինչ որ անհանգստութեան է: Տնօրէնութիւնը կ'արդարացընէ ընկերային իր այս ծրագիրը եւրոպական ընկերութեանց մրցակցութեամբ եւ սահմանազլուխներու բացուելով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ. – Տէր եւ Տիկին Արթիւր Պահատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պահատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք եւ Ֆլորին Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետրուար 7, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին իրենց հօր՝

ՃԷՐԱՃԷԼ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

եւ իրենց մօր՝

ԱՋԱՏՈՒՀԻ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Պաք-մազեան)

մահուան Բ. տարելիցներուն առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

LA GALERIE LES CENT
présente

DESTINATION DE NOS LOINTAINS

Monotypes EVGUENIA SARKSSIAN

Peintures & sculptures EDGAR SAILLEN

et

Oeuvres lumineuses THIERRY REISS

Exposition du 10 Février au 6 Mars
Vernissage le Mercredi 10 Février
à 18 heures 30

8, rue de Jouy, Paris 4e
M°s Saint-Paul / Pont-Marie
Ouverture du mardi au samedi
de 14h à 18h30.

ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆԶՆԱԽՈՒՄԲ
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ՔԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ՃԱՇ

Կիրակի, Փետրուար 21, ժամը 13-ին

Մայր Եկեղեցւոյ
"Նուրհան Ֆրէնկեան" սրահին մէջ

Ճաշի ծախքերու
մասնակցութիւն՝ 150 Ֆր.

Արձանագրուիլ մինչեւ Կիրակի Փետրուար 14 ներառեալ, հեռաձայնելով՝
Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին՝
43.59.67.03

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (179) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.–

ՊԷյրութ — ԱԲՐԱՀԱՄ ԱԼԻՔԵԱՆ

Ապրելու ցանկութիւնը
Ա. ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆ

Հայ երաժշտական հնաբանութիւնը
Ե. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Մտորումներ արուեստի շուրջ (*հարցազրոյց*)
ԱՐՄԷՆ ՀԱՃԵԱՆ – ԱԼԵՔՍ ՊԵՐԼԵԱՆ
(*վարեց Լ. Տարօնեան*)

Երկուռեակին գրականութիւնը (2)
Մ. ՆՇԱՆԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

URGENCE POUR L'ARMENIE

Dans le cadre de son action humanitaire de solidarité envers les habitants d'Arménie, la Croix Bleue des Arméniens de France lance une collecte de vivres.

COLIS-TYPE : 1 kg. de sucre, 1 kg. de farine, 1 kg. de riz, 1 kg. de pâtes, 1 pain d'épice, 1 kg. de lessive, 2 savons, 1 paquet de bouillon-cube, 1 kg. de vermicelle ou de pâtes à potage 1 boîte de conserve (corned-beef, ...), 1 tube de lait concentré, 500 gr. de margarine (sous emballage plastique), des bougies, des grosses boîtes d'allumettes.

POINTS DE COLLECTE :

ASNIERES : Tél:47 99 92 35 / 39 81 33 62

ALFORTVILLE : 14, rue Jules Cuillerier (près de la Mairie) 94140 Alfortville

vendredi	5 février	15h — 19h
samedi	6 février	11h — 19h
dimanche	7 février	10h30 — 13h
lundi	8 février	11h — 13h, 14h — 17h

CHAVILLE : Collège Samuel-Moorat
26, rue Troyon, 92310 Sèvres
Tél: 30 64 75 33 / 47 50 64 37

ARNOUVILLE : Centre de Loisirs LEO LAGRANGE
Place d'Estienne d'Orves
95400 Arnouville-lès-Gonesse
Tél : 39 85 39 54 / 39 85 93 40
à partir du jeudi 4 février, tous les après-midis : 15h — 19h.

CLICHY : Tél: 47 99 41 19 / 46 42 68 26 42 70 00 91

ISSY-LES-MOULINEAUX : M.C.A.
45, rue de la Défense, 92130 Issy-lès-Mlx
Tél: 47 36 38 45 / 46 44 01 26
tous les jours, du mercredi 3 février: 16h — 19h.

SEVRAN : M.C.A.
19, rue Charles Péguy, Livry
Tél : 42 36 48 88 / 43 83 92 75

vendredi	5 février	18h — 22h
samedi	6 février	15h — 19h
dimanche	7 février	10h — 12h

BAGNEUX : Tél: 46 83 00 82

PARIS : Tél : 48 24 46 57

lundi, mardi, mercredi	14h — 18
jeudi, vendredi	10h — 14h

La collecte sera centralisée au collège Samuel-Moorat.
26, rue Troyon, 92310 Sèvres.

SPECIAL «COMMUNICATION D'INFLUENCE»

Le Comité de Paris
de l'Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
UGAB
vous invite à un

FORUM SPECIAL

ouvert à tout public
le mercredi 10 février à 20 h 30
au Centre Culturel A. Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
avec la présence exceptionnelle de
LIONEL BELLENGER
(*chargé de cours au Groupe HEC, dirige Centor Idep, expert en formation au management et à la commmunication d'influence, anime des séminaires et conférences pour les étudiants, entreprises et milieux sportifs. Auteur du livre* «Etre Pro» *et de nombreuses autres publications*)
Thème : «*Etre professionnel*» (*mieux que les autres*) *dans la vie active, privée et communautaire.*
(travailler sur soi pour mieux se connaître et s'impliquer, connaître les autres et maîtriser le savoir-faire de la communication).
— Apprendre à écouter les autres
— Etre plus combatif
— Vivre en réseaux
— Etre un facteur d'unité

Nombre de places limité à 150 personnes
Réservations et informations au :
45 20. 03. 18

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՍ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղը ընդհանուր ժողով կը գումարէ Փետրուար 6, Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին, Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e
Կարեւոր օրակարգ.– Պատգամաւորական ընտրութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՏ 7

Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Ցանճախումբի կազմակերպած մեծ մայրերու եւ մեծ հայրերու յարգանքի օրը:

ARMENIE
Promotion spéciale
depuis le 16 Décembre
PARIS-EREVAN-PARIS
(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)
3665 FRS

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	48, cours de la Liberté	37, rue Hanrabedoutian
75001 PARIS	69003 LYON	EREVAN 10
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 78 60 13 66	Tél. : 52 85 48
Fax : 42 61 94 53	Fax : 78 60 92 26	Fax : 52 54 48

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9
MARDI
9 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 17·992 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 68e ANNEE — N° 17.992

ԵՐԵՒԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4-Ի ՀԱՅՐԻԿԵԱՆԻՆ ՁՈՅԸ 40-ԷՆ 100 ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՀԱՄԱԽՄԲԱԾ Է

ԱՐՑԱԽ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ՄԱՐՏԱԿԵՐՏԻ ՏԱՍՆԵԱԿ ՄԸ ԳԻՒՂԵՐ ՎԵՐԱԳՐԱՒԵՑԻՆ 15 ՋՈՒՏ ՏԱԼՈՎ

ՓԱՐԻԶ

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՐԵՒԱՆ ԳՆԱՑ-ԵԿԱՒ 38 ԹՈՆ ԱՊՐԱՆՔՈՎ

Ուրբաթ օր լուկ (Փետրուար 5), նախ ֆրանսական ձայնասփիւռը, ապա նոյն իրիկունը հեռատեսիլի քանի մը կայաններ կ'արձագանգէին տպաւորիչ ցոյցի մը որ տեղի ունեցած էր ժամը 15-ին (Երեւանի ժամով) եւ որ ըստ մեծխաներուն 100 հազար հոգի համախմբած էր մայրաքաղաքին կեդրոնը, ինչ որ երկար ատենէ չէր պատահած: Համախմբումը կազմակերպողն էր Պարոյր Հայրիկեանի չարժումը՝ ԱԻՄ (Ազգային Ինքնորոշման Միաւոր):

Յաջորդ օրն ալ դրաւոր մամուլը (մեր սեսածներէն՝ «Ինքէրնէյշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն», «Լիպերասիոն», «Քոթիտիէն տը փարի», «Լը Մոնտ») բաւական լայն տեղ կուտային այդ ցոյցին, որու ընթացքին խօսք առնելով Պարոյր Հայրիկեան Գերագոյն Խորհուրդի արտակարգ նիստ կը պահանջէր Փետրուար 10-ին Սահմանադիր ժողովի հարցը քննելու համար, հակառակ պարագային հարկ կը նկատէր որ Հանրապետութեան եւ Խորհրդարանի նախագահները հրաժարին: Ըստ «Արմէնփրէս»ի ցուցարարներու թիւը 40 հազար էր, որոնցմէ 5000, Պարոյր Հայրիկեանի կոչով ուղղուած են դէպի նախագահական կեդրոնավայրը: «Լը Մոնտ» որ, ինչպէս բոլոր աղբիւրները 100 հազար կը գնահատէ մասնակցող ցուցարարներու թիւը, հիմնուելով Երեւանի ոստիկանութեան տուեալներուն վրայ, կը գրէ նաեւ (Սոֆի Շիհապի տողադրութեամբ) որ ժողովուրդը ի՛ուզէր իր զայրոյթը արտայայտել, մինչեւ իսկ բարկութիւնը ի տես երկրին չնչահեղձ կացութեան, պահանջելով Լ· Տէր — Պետրոսեանի մեկնումը: Ընդդիմութեան կարեւորագոյն ցոյցն էր երկրին անկախութենէն ի վեր, երկիր մը զրկուած կազ, փոխադրամիջոցներէ, հեռաձայնէ եւայլն: Ընդդիմադիր կուսակցութիւնները կանխահաս ընտրութիւններ կ'ուզեն, մինչ Լ· Տէր — Պետրոսեան կը ջանայ նոր կառավարութիւն մը կազմել: «Ինքէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն»ը (Փետրուար 6) կը հաստատէր թէ ոչ մէկ միջադէպ պատահած է եւ եթէ Երեւանի իշխանութիւնները 100 հազար կը հաշուեն ցուցարարներու թիւը, կազմակերպիչները 300 հազարի մասին կը խօսին:

Շարաթ օր, ուղղակի տեղեկութիւններ առինք հեռաձայնով Երեւանէն, ուր մեզի 40 — 45 հազարի թիւ տրուեցաւ, որոնց մէկ մասը (չուրջ 10 հազար) հաւաքուած էր նախագահական չէնքին առջեւ, պահանջելով որ պատուիրակութիւն մը ընդունուի, ինչ որ Լ· Տէր — Պետրոսեան բացարձակապէս մերժած է: Պարոյր Հայրիկեան, որ ճիշդ հոդ ելոյթ ունեցած է, չէ ուզած որեւէ ժողովրդական ըմբոստական չարժումի պատասխանատու ըլլալ եւ յայտարարած է թէ ինք կը քաշուի, կը պատրաստուին Փետրուար 18-ին համար (ի դէպ, թուականը այս տարի զոյգ տարեդարձներուն կը զուգադիպի՝ վարդանանք եւ 1921-ի փետրուարեան ապստամբութեան) եւ ժողովուրդը ինչ որ կ'ուզէ կ'ընէ: Ամէն պարագայի մէջ, Երեւանէն ալ կը հաստատէին թէ լաւ ու տպաւորիչ միթինկ էր:

Նշենք նաեւ որ այս ցոյցին առթիւ, Երեւանի հեռատեսիլի «Լրաբեր»էն, փետ· 6-ին ելոյթ ունեցած է Լեռնային Ղարաբաղի ինքնապաշտպանութեան կոմիտէի նախագահ՝ Սերժ Սարգսեան: Կուսակից ամբողջութեամբ, նկատի ունենալով որ հոն կ'ըսուին կարգ մը դառն բայց անհրաժեշտ ճշմարտութիւնները:

Ես, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան ինքնապաշտպանութեան կոմիտէի նախագահն եմ: Ես խնդրեցի Հայաստանի Ռադիոյին ու հեռուստատեսութեանը թոյլ տալ դիմելու ձեզ, որովհետեւ մեզ, մարտնչող Արցախի ձեր եղբայրակիցներին անհանգստացնում են Հայաստանի վերջին դէպքերը, այստեղի աճող լարուածութիւնը: Չէ որ մենք, մարտնչող Արցախի Հայերս, չունենք այլ թիկունք ու յենարան, բացի մայր Հայաստանը, նրա ամուր Պետութիւնը:

Մենք գիտենք, որ դուք՝ Հայաստանի բնակիչներդ, ապրում էք արտակարգ ծանր օրեր: Ջուրէք լոյս, ջերմութիւն, սնունդը սակաւ է ու թանկ: Այս պատճառով ես կ'ուզեմայի ձեզ յիշեցնել մի հանգամանք, որն այս օրերին յաճախ մոռացութեան է տրւում: Այն պայմաններում, որոնցում դուք գտնւում էք հիմա, այս ամեռ, Արցախի ժողովուրդը ապրում է արդէն չորս տարի: Միայն մի տարբերութեամբ՝ սովին ու ցրտին Արցախում գումարւում են նաեւ մահաբեր հրետակոծութիւնները ու ռմբակոծութիւնները, ինչից Հայաստանի ժողովրդի մեծ մասը, փառք Աստծոյ, հեռու է: Ու, չնայած դրան, Արցախի ժողովուրդը ապրում է ու դիմակայում ահեղ թշնամուն: Դիմակայում է շնորհիւ իր միասնութեան:

Մեզանից շատերը յաճախ մոռանում են մի բան եւս: Մոռանում են, որ այս զրկանքներն ու դժուարութիւնները, որ այսօր բաժին են ընկել մեր ժողովրդին, հիմնականում հետեւանք են հաղորդակցութեան ճանապարհների շրջափակման Ադրբեջանի կողմից: Ադրբեջանը դիմել է այս միջոցին, բանի որ, ունենալով հսկայական բանակ ու սպառազինութիւն, չկարողացաւ կոտրել փոքրիկ Ղարաբաղի դիմադրութիւնը: Նրա վերջին յոյսն է՝ շրջափակման միջոցով կոտրել մայր Հայաստանի ժողովրդի ոգին, առաջացնել խառնաշփոթ ու երկպառակութիւն Հայաստանում, որը Արցախի յոյսն ու ապաւէնն է:

Ու վերջինը, ինչի մասին ցանկանում եմ յիշեցնել: Դառն է մեզ համար տեսնելը, որ Հայաստանում գտնւում են մարդիկ, որոնք նոյնիսկ կասկածի տակ են դնում Արցախի պաշտպանութեան անհրաժեշտութիւնը: Նրանք մոռանում են, որ Ղարաբաղը սոսկ Հայերով բնակուած, այսպէս ասած, անկլաւ չէ, այլ Հայաստանի դարպասը: ԱՄՆ-ի նախագահ Քլինթընին ուղղուած իր նամակում Ադրբեջանի նախագահ Էլչիբէյը պնդում է, որ իբր ադրբեջանական հողեր են ոչ միայն Ղարաբաղը, այլ նաեւ Զանգեզուրը: Այսինքը, եթէ, Աստուած մի արասցէ, թշնամուն յաջողուի տիրանալ Արցախին, յաջորդը կը լինի Զանգեզուրը ինչը հաւասար է Հայաստանի վերացմանը: Այնպէս որ, Արցախում որոշւում է Հայաստան աշխարհի լինել-չլինելու հարցը: Պատերազմը մեզ պարտադրել են, մենք պաշտպանում ենք մեր հողը, ոչ թէ աչք ունենք ուրիշի հողի վրայ:

Ես վկայում եմ, որ թէ Հայաստանի ու թէ Ղարաբաղի իշխանութիւնները հսկայական ջանքեր են գործադրում պատերազմին շուտափոյթ վերջ տալու, խաղաղութիւն հաստատելու համար: Դրա համար կայ միայն մի ձեւ՝ թշնամուն ապացուցել, որ նրա բոլոր ռազմական ջանքերն անօգուտ են, որ նրա դէմ կանգնած է ամուր պետականութեամբ միաւորուած Հայաստան ու անկոտրում Արցախ: Եւ այս վերջին օրերին կային նշաններ, որ հակառակ կողմը սկսում է հակուել լսելու կրակը դադարեցնելու ու բանակցութիւնների նստելու մեր կոչը: Սակայն ահա, երէկ յանկարծ լուր տարածուեց, իբր Երեւանում տեղի է ունենում 200 հազարանոց մի ցոյց, որը պահանջում է ներկայ իշխանութիւնների հրաժարականը, ու պատրաստ են դա անել բռնի միջոցներով· սա թիկունքից հարուած էր Արցախին ու նրա բանակին: Պարզ է, որ սա նորից կ'արթնացնի թշնամու յոյսը, որ Հայաստանում կարող են սկսուել խռովութիւններ, որոնք նրան կը վերածեն մի նոր Տաճիկստանի: Ու նորից կը յետաձգուեն բանակցութիւնները, մինչեւ բոլորն հասմզուեն, որ ցոյցին մասնակցել են ոչ թէ 200 հազար հոգի, այլ տասն անգամ պակաս, որ Հայաստանի պետականութեան հիմքերը առաջուայ պէս ամուր են, ու նման սուտ միջոցներով ոչ մէկն իր նպատակին չի հասնի: Ու ես ուզում եմ հարց տալ· ի՞նչ բարոյականութեան տէր է այն Հայը, որը չի գիտակցում այս պարզ ճշմարտութիւնները, մարդկանց ցոյցի է կոչում ու յետոյ դրա մասին ուռճացուած լուրեր տարածում: Մի գուցէ այդ ցոյցի կազմակերպիչ Պարոյր Հայրիկեանը չի հասկանում այս ամէնը. Միգուցէ: Չէ՞ որ այս դժնդակ ձմեռուայ մեծ մասը, երբ մենք նոյնիսկ անկոհիներում չէինք կարողանում տաքանալ, երբ մենք խրամատներում էինք, Հայրիկեանն անցկացրեց Ամերիկայում: Դա այն օրերն էին, երբ թշնամին հրետակոծում էր Գորիսը, այն Գորիսը, որի պարետն էր Հայրիկեանը: Ու այդ օրերին նա տարբեր երկրների կառավարութիւններին դիմում էր շատ իւրատեսակ կոչերով: Ի տարբերութիւն աշխարհի բարի կամքի տէր մարդկանց՝ նա կոչ էր անում օգնել Հայաստանի տառապեալ ժողովրդին: Մարդ չի հաւատում, բայց Հայրիկեանը նոյն կոչն էր անում, ինչ Ադրբեջանը, այն է՝ օգնութիւնից զրկել Հայաստանին: Պատճառ էր բռնում, իբր Հայաստանում խախտւում են դեմոկրատիայի սկզբունքները:

Ես չգիտեմ, թէ ինչ են մտածում այս մասին Հայաստանի իշխանութիւնները, բայց ինձ համար ակնյայտ է, որ այս մարդը նպատակ է դրել հնարաւորին չափ խոչընդոտել Հայաստանի բնակչութեան վիճակի լաւացմանը, որպէսզի յետոյ սովատանջ ժողովրդին հանի խռովութեան: Իսկ Արցախը բոլոր զոհաբերուի իր անձնական ամբիցիաներին: Բերեմ ասածիս մի ապացոյց եւս: Դուք գիտէք, որ այս օրերին, ետ մղելով ադրբեջանական բանակի հերթական յարձակումը Մարտակերտի շրջանում, Ղարաբաղի ինքնապաշտպանութեան ուժերը կարողացան անցնել հակայարձակման ու արդէն դուրս են մղել թշնամուն նախկինում գրաւուած մի բանի հայկական գիւղերից: Եւ ահա այս օրերին, երբ մեզ համար թանկ է իւրաքանչիւր ազատամարտիկ, Պարոյր Հայրիկեանը հրամայեց իր կուսակցութեան այն անդամներին, որոնք, որպէս կամաւորներ, գտնւում էին Ղարաբաղում, գէնքը ձեռքին գալ Երեւան: Ու ես հիմա հարց եմ տալիս, ո՞ւմ են պէտք այդ զինուած մարդիկ Երեւանում: Երէկ ես դա հասկացայ:

Սիրելի եղբայրներ եւ քոյրեր: Մենք գիտենք, դժուար է: Անշուշտ, Հայաստանի կառավարութիւնն անխոցելական չէ: Անշուշտ, ամէն մարդ իրաւունք ունի քննադատել իշխանութիւններին, նոյնիսկ պահանջել հրաժարական: Բայց դա պէտք է արուի օրէնքին համապատասխան, խաղաղակիրթ ձեւերով, ոչ թէ ամբոխի գոռգոռոցներով:

Ես կը ցանկանայի, որ դուք յիշէք, ամէն երկպառակութիւն, ամէն լարուածութիւն մայր Հայաստանում անմիջապէս արձագանգւում է Ղարաբաղի խրամատներում: Իր հողի համար կռուող ազգը իրաւունք չունի լինել անմիաբան: Ու ես, Արցախի մարտիկների, կենդանի ու զոհուած հերոսների անունից կոչ եմ անում ձեզ, հերու մնալ Հայրիկեանի նման թախտախնդիր մարդկանց սադրանքներից: Զգուշացէք նրանցից, ովքեր պառակտում են մեր ազգը, թուլացնում Հայոց պետականութիւնը:

Պէտք է համբերել, պէտք է տոկալ: Ես, ԼՂՀ Պաշտպանութեան նախարարս համոզուած եմ, որ մեր տոկունութեան ու հաւատի շնորհիւ Հայաստանը կը պատռի շրջափակման օղակը, ինչպէս դա արեց Ղարաբաղը անցեալ տարի: Եւ դա կը լինի շատ շուտով:

Ես ԼՂՀ ինքնապաշտպանութեան ուժերի անունից լիազօրուած եմ յայտարարելու, որ սադրանքները, որ կատարւում են եւ կը կատարուեն Հայաստանում, վրտանգում են ԼՂՀ-ն:

Մենք դա չենք կարող հանդուրժել եւ ես ստիպուած եմ զգուշացնել· թոյլ չենք տայ, որ ինչ-որ թախտախնդիրների ամբիցիաների պատճառով վտանգուի մեր ապագան: Այս հարցում, սիրելի քոյրեր եւ եղբայրներ, ես ձեզնից աջակցութիւն եմ ակնկալում:

Ցոյս ու հաւատ ձեզ: Յաղթանակ՝ մեր բոլորին:

**

— Նոյն օրը, Փետրուար 5, հասած կազմ քանակը 3,8 միլիոն խորանարդ մեթր էր:

— Նոյն օրը նաեւ հայկական ուժերը ոչ միայն բուռն կերպով հակազդած էին նախորդ օրը սկսած ադրբեջանական յարձակումներուն, Մարտակերտի շրջանը, այլեւ եօթը գիւղեր վերադրաւած էին ինչպէս՝ Զլղրան, Դրմբոն, Մեհմանայ, Յարութիւնագոմեր, Պողոսագոմեր, Կճողուտ եւ Ղազարահող: Չհաստատուած լուրերու համաձայն չհաստատուած գիւղերու թիւը կը հասնի 11-ի: Այս գործողութիւններու ընթացքին հայկական ուժերը 15 մարտիկներ կորսնցուցած են:

Ուրբաթ դիւերուրնէ եւ Շարաթ օր, կը դնդակոծուէին Ասկերանի եւ Հադրուդի շրջանները, նաեւ գրադ կայաններէն եւ հրթռայլերէ կրակ բացուած էր Գօրիսի շրջանի Տեղ եւ Մնձորեակ գիւղերու պաշտպանողական դիրքերուն վրայ: Մի քանի ժամ առաջ հրթիռակոծուած են Նոյեմբերեանի շրջանի Ոսկեպար եւ Գօտի գիւղերը, Իջեւանի պաշտպանողական դիրքերը, Կրասնոսելսկի ճամբարակ գիւ-

(Շար·ը Դ· էջ)

ԲԱԼԷՏՈՍԿՌՈՓ

առուեստաւերի մը օրագրեն

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԶԳԼԽԻՋ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐ

Անմոռանալի՝ երկու հայ մեկնաբաններու արտակարգ տաղանդովն հնարաւոր դարձած երկու համերգներ։ Տասը օրուան ընթացքին՝ Փարիզի ճանաչուած երկու սրահներու բեմերէն։

Համերգներ որոնց հետքը անվթար կը մնայ։

Հետքեր որոնցմով վերապրիլ կը կարծես երբեմն ամբ քանի մը վայրկեաններուը ուր զգայիր ուժգին՝ վերջին ծայր ուժգին՝ զարկը սրտիդ արթնցնելով յոյզեր, բորբոքել տալով հոգիդ։

Այդպիսի չէրթութիւն կը առեղծուի խորը մտքիդ, երբ արուեստագէտը հլու հպատակ մատներով կը յանձնուի իր հոգեվառ երեւակայութեան, քաջքշելով ու բարձրացնելով միանգամայն քեզ ալ իր մօտ։

Ծոյց տալու՝ անդոյ պատուհանէ մը դիտուած՝ լուսաւոր արահետները, մութ նրբանցքները, վեմ գագաթները մարդկային հոգիին։

Շքեղութիւնը լսուած երաժշտութիւնն է նաեւ իր իսկ սրտի զարկերուն։ Լսելի ու անմոռանալի։

**

Այդպիսի համերգ մը պարգեւեց մեզի օրերս դաշնակահար Վարդան Մամիկոնեան՝ իր տպաւորապաշտ Տէպիւսիով, առասպելական Ռաւէլով ու վիպական Շոփէնով։

Երեքն ալ ներկայ՝ Մամիկոնեանի հարազատ մեկնաբանութեամբ։ Նոյնպէս Հանրի Տիւթիյէօ որուն «հակառակի խաղերով» արժանացած էր մեր մասնաւոր մրցանակի։

Ան ունի դրեթէ ամէն ինչ։

Ընդոծին ճիրքեր ու աչխատանքով յառաջ բերուած մասնագիտութիւնը ստեղնաչարի նուագին։ Ճարտար ձեռք, ճկուն միտք, երեւակայութիւն, հաստատ դրսեւորոց, զգայուն հոգի, կամք եւ ճաշակ։

Ու դիտէ տալ նաեւ իր մեկնաբանութիւնը պարզօրէն առանց սեթեւեթեալ պճնանքի։

Փոխոխական ելեւէջներով կը յաջողի խուզարկել հոգեկան բազմակողմանի երեսակները երգահանին։

Եւ դիւրաւ կը յանձնուիս իրեն՝ քանի բնականօրէն սրտէն եկածը կ'երթայ բախել ուղղակի սրտերուն։

Կարեւորը՝ ա՛յդ բոպէին սակայն՝ ինչ որ զուտ երաժշտական արուեստով ու մասնագիտութեամբ միայն կրնայ իրականանալ մեծ վարպետութեամբ ամբողջովին կ'իրագործուի։

Վերացականը տեղ տալով իրաւին։ Արուեստագէտին անայլայլ, յստակ ու միանգամայն վիպական նուագով։

«Պարտէզը անձրեւին տակ» Տէպիւսիի՝ «Կասփար տը լա Նիւին» Ռաւէլի՝ ու Շոփէնի քանչորս «Էթիւտները» լսեցինք Վարդան Մամիկոնեանէ՝ իրեն խորհելով միայն։

Բարձր արուեստ։

**

Ու այս բոլորը իր քառերկու տարուս երիտասարդի փորձառութեամբը։

Ի՞նչ մաղթել։ Սէ՛ր, տառապանք, առոդ լուսաւոր կեա՛նք։ Երբ ունիս ամէն ինչ՝ կարող պէտք է ըլլաս նաեւ արդար պաշտպանը կանգնելու ընդոծին ճիրքերուդ։ Որպէս ինքնութեանդ ամուր պարիսպը։

Ըլլա՛ս դո՛ւն։ Ու մեզ հետաքրքրողը նուագիդ մէջ քու ա՛լ պատմութիւնն է նոյնքան սիրելի Վարդան Մամիկոնեան։

Մեծ տաղանդ, հրաչալի միտք, զգայուն սիրտ որ կը մտրակէ աննման մատներ։

Բայց ի՞նչ պատասխանատուութիւն։

**

Երկրորդ անմոռանալի համերգի մը ներկայ պիտի դանուէի Յունուար 31-ի կիրակի առաւօտը՝ ժամը 11-ին՝ Թէաթր -- Տէ -- Շան -- ք'Էլիզէի առջեւ մէկ ժամ պոչ բռնելէ ետք տոմսակ մը ճարելու համար։ Հաճոյքով։

Ու ընթացքին՝ չէ կարելի մտովին հարց չտալ՝ Հայեր ալ կան արդեօ՞ք պոչին երկայնքին։ Համբերատարօրէն աչք պըտըտցնելով եաեւ -- առջեւ ու չկարենալ դանել Հայու աչքեր։ Մխիթարուիլ սըխալած ըլլալու խարուսիկ համոզումով։ Տոմսակս առի ի վերջոյ ու սրահ մտայ՝ արդէն լեցուն, երկու հազարէ աւելի ունկընդիրներով։

Համերգը սկսաւ ճիշդ ժամը 11-ին ու տեւեց մէկ ժամ։

Զուտ երաժշտութիւն՝ ամենաբարձր առումով։

Սենեկային երաժշտութեան բնոյթով։ Տարբեր է ան։ Երբ հպարտօրէն դացի համբուրել Ա.յտա Գալաֆեանի ճակատը համերգի աւարտին, քարացած մնացինք երկուքս ալ՝ յուզումս արդիլած էր խօսքը։

Ցետոյ յիշեցինք երկուքս ալ մխրճելով թէ այս իրեն երկրորդ երեւումն էր փարիզի մէջ։

Առաջինը՝ 1986-ին Քաթրայի հրաւէրով՝ իբր «Լութակահար» Մոցարթի Սէնֆոնի Քոնսէրթանթով։

Իսկ այսօր, աչխարհի լաւագոյն երըեւակներէն «Պօ -- ք'Ար»ի Լութակահարուհին։

Բազմիցս լսած ըլլալով սոյն կազմը, անվերապահօրէն կրնամ ըսել թէ դիպուկ է դաշնակահար Մէնախիմ Փրէսլէրի ըրած ընտրութիւնը։ Որոշում՝ քանի մը ամիս առաջ տրուած։

Հիմա նշանաւոր երրեակը ունի երկու սիներ, մինչ ցարդ այն տպաւորութիւնը կ'ունենայինք թէ տիրապետող տարրը դաշնակն էր։

Սրտամօտիկ զուգահեռ մեղսակցութիւնը որոշապէս զգալի է դաշնակ - Լութակի միջեւ։ Թաւջութակն ալ, հարազատօրէն հետեւելով այդ հրաչալի զոյդին։

Ըլլա՛յ Հայրընի, ըլլա՛յ Շուպէրթի երկրորդ երրեակի տեւողութեան հատան անոնք կատարողական ու մեկնաբանական արուեստներու գագաթնակէտին։

Կ'ըմբոշխնէինք լուռ՝ այնպէսի ծարաւով որ ամէն մէկ նախադասութիւն՝ ոըտուն գագտնիքը համոզիչ երգին քաղաքերդներուն մէջ միայն կարելի է գըտնել։

Երկրորդ մասը Շուպէրթի երրեակին, կարծէք մահերդ մ'ըլլար, որմէ անմիջապէս յետոյ կ'ընդվզի ան՝ անողոք մահուան դէմ, ուրախ կչռոյթով սքէրծոն սեղմելով իր այդ զլուխ - գործոցին վերջին լուսարձակ բաժնէն անմիջապէս առաջ։

Ու արդէն՝ երրեակի ստեղծումէն քանի մը ամիսներ ետք միայն ոչ եւս էր ինքն ալ, Ֆրանց Շուպէրթ։

Նախզգացումը մահուան այս հրաչալի գործին ամբողջ տեւողութեան, մերթ ուրախ՝ մերթ մահահայեաց տխրութեամբ տրուած։

«Պօ -- Ք'ար» զոյն տուաւ սաստիկ ուժգնութեամբ՝ մեկնաբանութեամբ մը որ անմոռանալի զարձուց համերգը։

**

Ի՞նչ սխրալի տեսարան. ի՞նչ ուրախութիւն մեզի ա՛լ համար։ Երկու զգլխիչ հանդերձներ։ Երկու հայ արուեստագէտներ առաւելապէս դնահատուած։ Երկու երիտասարդ աստղեր։ Գիտակի՞ց ենք անոնց դեսպանի սքանչելի տարազին։ Միշտ ուշ։

փարիզ
Փետրուար 3

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՆՉ ՈՐ ԳՐՈՒԱԾ Է, ԱՑԴ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՑ

Մօտիկ ծանօթներուս մէջեւ կայ երիտասարդ ամոլ մը, որ հինգ տարի առաջ երկրորդ զաւակով մը բախտաւորուած էր, սիրուն աղջնակ մը։ Տունէն ներս նոր ուրախութիւն մը մտած էր այդ նորածինին հետ։ Երեք տարի վերջ երիտասարդ հայրն ու մայրը տարակոյս լսեցին, որ իրենց զաւկին սրտին վրայ ծակ մը կար եւ երախան պէտք էր վիրաբուժական դործողութեան ենթարկուէր։ Այս անգամ տունէն ներս մտաւ սեւ ամպ մը։ Այդքան փոքրիկ ու սիրասուն էակ մը ի՞նչպէս կրնար ենթարկուիլ սրտի այնքան ծանր դործողութեան մը։ Բժիշկները յանձնարարեցին սպասել դոնէ տարի մը։ Աւելի վերջ սկսան գործողութեան հոգեմաչ պատրաստութիւնները։ Բժշկական դաշնագան խորհրդակցութիւններ ընել, ընտրել ու ապահովել բժիշկը, հիւանդանոցը, գործողութեան համար անհրաժեշտ հակայական գումարը։ Եւ սպասել։ Այս բոլորը, բացի նիւթական տագտուկէ, բարոյական ծանր դրութեան մըն ալ կը մատնէին հայրն ու մայրը։ Անոնց սիրտը կը բզքտուէր ամէն անգամ որ իրենց անուշիկ աղջկան կը նայէին։ Ինչո՞ւ այս դժբախտութիւնը հանդիպած ըլլար իրենց եւ իրենց զաւկին։ Որքան ալ բժիշկները ապահովէին թէ ամէն ինչ լաւ պիտի վերջանար, դիւրի՞ն էր սպասել անմեղ երախային աչքերուն մէջ նայելով անձկութեամբ։ Տրամութիւնը ամէն վայրկեան իր սեւ չուքը կը թողուր այն տան մէջ, ուր երախային ծնունդը դիմաւորուած էր այնքան մեծ ցնծութեամբ եւ գալիք վտանգներէ անտեղեակ հոգեվիճակով։

Վերջապէս սպասուած թուականը եկաւ եւ աղջնակը անցեալները ենթարկուեցաւ գործողութեան։ Գործողութիւնը չատ յաջող անցաւ, անուշիկ զաւակը դարմանուեցաւ իր հիւանդութենէն եւ տասը օր վերջ տուն եկաւ կատարելապէս բուժուած։ Հիմա ուրախութիւնը կրկին մուտք գործած էր տունէն ներս եւ երիտասարդ հայրն ու մայրը այլեւս հանդիստ ու երջանիկ սրտով էր որ իրենց կուրծքին կը սեղմէին իրենց զաւակը։

Ամբողջ երկրպտունին վրայ ամէն օր քանի՞ երախայ աչխարհ կուգայ։ Երիտասարդ հայրեր ու մայրեր բնութեան կոզմէ իրենց սրտին մէջ սերմանուած ինքնաբուխ երջանկութեամբ մը տուն կը բերեն նորածիններ, որոնք իրենց տան ուրախութեան կեդրոնը պիտի դառնան։ Բնականոն պայմաններու մէջ կնքուած ամէն ամուսնութեան, բնականոն պայմաններու մէջ հիմնուած ամէն բոյնի դլխաւոր նպատակն է աչխարհ բերել զաւակ մը, ապա զաւակներ, որոնք կեանքի այդ հանդրուաններէն վերջ դլխաւոր դրաղումն ու ուրախութիւնը պիտի դառնան ծնողներու համար։ Որքա՜ն հմայիչ ու սիրուն են այդ նորածինները, որքան անմեղ ու մայրական խնամքի կարօտ, որքան հրաչալի ու ի հեճուկս իրենց արտաքին տկարութեան, ուժեղ ու առոդջ։ Տակաւին առաջին վայրկեանէն, արդէն իրենց երախային ապագային մասին ուրախ եւ լաւատես երազներ հիւսել կը ըսկրսին ծնողները եւ այդ երազները կը պահուին երկար տարիներ։

Բայց այդ երջանիկ ծնողներէն քանի՞ն արդեօք կը մտածէ, թէ զաւակ մը աչխարհ բերելու այդ բախտորոշ չրջանին, բախտաւոր էր որ առոդջ ու բնականոն զաւակ մը ունենայաւ։ Քանի՞ ծնողներ կը մտածեն, թէ զաւակ մը աչխարհ բերելով, անցած էին վտանգաւոր ու հազարումէկ փորձութիւններով լեցուն անդունդի մը եղերքէն։ Քանի՞ ծնողներ կը մտածեն, թէ առոդջ ու կատարեալ զաւակ մը աչխարհ բերելը չատ բնական ըլլալով հանդերձ, հրաչք մըն էր, որ կրնար նաեւ չպատահիլ, կրնար նաեւ տեղի տալ անակնկալ բարդութիւններու, մինչեւ իսկ ծայր աստիճան դժբախտ ու անդարմանելի աղէտներու, որոնք ամբողջ կեանքի մը համար դժոխք մը կը ստեղծեն տուներէ ներս։

Ամէն անգամ որ կը մտածեմ այս նիւթին չուրջ, կը յիշեմ սա այն դեղեցիկ երգը, զոր նչանաւոր դարձուցած է Տորիս Տէյ։ Ինչ որ պիտի ըլլայ, այդ պիտի ըլլայ։ Քէ սէրա, սէրա։ Ի՞նչ պիտի ըլլանք կեանքի մէջ։ Հարուստ պիտի ըլլա՞նք, դեղեցիկ ու վայելուչ պիտի ըլլա՞նք։ Ի՞նչպիսի բախտ մը վերապահուած է մեզի սա կեանքին մէջ։ Երգը այս հարցումներուն կուտայ ճակատագրապաչտ նոյն պատասխանը. պիտի ըլլայ այն ինչ որ պիտի ըլլայ։ Ինչ որ գրուած է, այդ պիտի ըլլայ։

Բայց այդքան պարզ չէ։ Կեանքը որքա՞ն տարբեր է մէկուն եւ միւսին համար։ Կեանքը որքա՞ն տարբեր հեռանկարներ պիտի բանայ հարուստին ու աղքատին, զեղեցիկին ու տգեղին, խելացիին ու անմիտին, առողջին ու հիւանդկախին, վերջապէս բախտաւորին ու անբախտին դիմաց։ Իրարմէ այնքան տարբեր բոլոր այս ճակատագիրներէն ո՞ր մէկը վերապահուած է մեր այն սիրունիկ նորածիններն, զոր օր մը կ'առնենք ու տուն կը բերենք մեր կեանքին ամէնէն մեծ եւ միամտօրէն անվախ ուրախութիւնը ապրելով։

Այսօր դէպի ետ կը նայիմ եւ կ'անդրադառնամ թէ ինչպիսի վտանգաւոր ճամբաներէ անվտանգ առաջացեր ենք մենք չափահասներս, անոնք որոնք արժանացեր են բախտին օրհնութեան եւ իրենց զաւակները հասցուցեր են բնականոն ու գոհացուցիչ պայմաններու մէջ։ Այսօր որքան տարբեր է մեր հոգեբանութիւնը այն միւս հոգեբանութենէն, որ մերն էր երբ ամուսնութիւններ կը կնքէինք, բոյն կը բանայինք, նորածիններ տուն կը բերէինք։ Եթէ այսօրուան նման յստակ կերպով գիտնայինք, թէ ինչպիսի անդունդներ մեզ կրնան դարանակալ սպասել մեր ուրախութեան այդ օրերէն ետք, կրնայի՞նք արդեօք այդքան թեթեւ ու ուրախ սրտով ճամբայ ելլել դէպի մարդկային այս մեծ արկածախնդրութիւնը։

Բնութեան օրհնեալ հրաչքներէն մէկն ալ այս է անպայման։ Երիտասարդները դեռ չեն գիտեր։ Երիտասարդներուն սրտին մէջ բնութիւնը տեղ չէ բացած յոռետես վախերու ու չարագուչակ ենթադրութիւններու։ Ա՛յս է որ ամէն տունէ ներս անիսան ուրախութեան ու ցնծութեան մթնոլորտ մը կը ստեղծէ, ամէն անգամ որ նորածին մը աչխարհ կուգայ։ Եւ ամէն նորածին, եթէ այդ խանդավառ մայրերուն ու հայրերուն հարցնէք, անպայման դեղեցիկ պիտի ըլլայ, հարուստ պիտի ըլլայ, երջանիկ պիտի ըլլայ ապագային։

Ռ. Հ.

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ռուսաստանի եւ Նոր Նախիջեւանի Հայոց թեմի Թեմական Խորհրդի հրաւէրով 1993 թուականի Յունուարի 20 -- 23 օրերին պաշտօնական այցով Մոսկուայում էր գտնուում Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը։

Ռուսաստանի եւ Նոր Նախիջեւանի Հայոց թեմի տարածքում, ներառեալ Հիւսիսային Կովկաս ու Միջին Ասիան, այսօր բնակւում են աւելի քան մէկ ու կէս միլիոն Հայեր։

Այս առթիւ Նորին Սրբութիւնը, որպէս նրա չքախմբի անդամներ, ուղեկցում էին Արցախի թեմի առաջնորդ Տ. Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանը, Հայաստանի Հանրապետութեան Կրօնական Խորհրդի նախագահ Պր. Լիւդվիկ Յակոբեանը եւ Տ. Վազգէն արեղայ Միրզախանեանը՝ իրրեւ զուգադնակիր։

Յունուարի 20-ին, Շաբաթ օրը ժամը 17-ին Վեհափառ Հայրապետը Ռուսաստանի Նախարարների Խորհրդի չէնքում պաշտօնական հանդիպում ունեցաւ Ռուսաստանի վարչապետ Վիկտոր Չերնոմիրդինի հետ։

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 20-ին Հայոց Հայրապետը Ռուսաստանի եւ Նոր Նախիջեւանի թեմի Թեմական Խորհրդի անդամ եւ աղդային բարերար Պր. Սերժ Ջիլաւեանի առանձնատանը ջերմ մթնոլորտում տեսակցութիւն ունեցաւ Մոսկուա քաղաքի քաղաքապետ Պր. Յուրի Լուժկովի հետ։

*Ապա Վեհափառ Հայրապետը Ռուսաստանի Նախարարների Խորհրդի նախագահ Պր. Վիկտոր Չերնոմիրդինի հետ ունեցաւ ընդարձակ հանդիպում։ Ներկայ էին Ռուսաստանի Դաշնային Ժողովի Պետական Դումայի նախագահ Պր. Իվան Ռիբկին, Ռուսաստանի Դաշնային Ժողովի Դաշնային Խորհրդի նախագահ Պր. Վեներամին Սագրատեանը, Ռուսաստանի Դաշնային Ժողովի Պետական Դումայի պատգամաւոր Պր. Ռաֆիկ Նիշանովը, Ռուսաստանի Դաշնային Ժողովի Դաշնային Խորհրդի անդամ Պր. Ռուբէն Ալաջանեանը, Ռուսաստանի Դաշնային Ժողովի Պետական Դումայի պատգամաւոր Պր. Ալեքսանդր Ռուցկոյը, Ռուսաստանի Դաշնային Ժողովի Դաշնային Խորհրդի անդամ Պր. Վիկտոր Կրասնոյարովը, Ռուսաստանի Դաշնային Ժողովի Պետական Դումայի պատգամաւոր Պր. Վիկտոր Զոլոտարեւը, Ռուսաստանի Դաշնային Ժողովի Դաշնային Խորհրդի անդամ Պր. Վիկտոր Ռուդնեւը, Ռուսաստանի Դաշնային Ժողովի Պետական Դումայի պատգամաւոր Պր. Վիկտոր Սիդորովը, Ռուսաստանի Դաշնային Ժողովի Դաշնային Խորհրդի անդամ

եւրի Լուժկովի հետ: Տեսակցութեանը ներկայ էր նաեւ Մոսկուայի նախկին քաղաքապետ Պր. Կաւրիլ Պոպովը:

Յունուարի 21-ին, Հինգշաբթի օրը առաւօտեան ժամը 11-ին Նորին Սրբութիւնը եւ նրա չքախմբի անդամներին կրեմլինում ընդունեց Ռուսաստանի փոխնախագահ Դմիտրի Ռուցկոյը: Ընդունելութեան ընթացքում չօշափուեցին ներկայում հայ ժողովրդին յուզող մի շարք կենսական հարցեր, ներառեալ Լեռնային Ղարաբաղի արդար ու խաղաղ լուծման հարցը:

Նոյն օրը ժամը 13-ին, պատասխանելով ռուս Օրթոտոքս Եկեղեցու պետ Նորին Սրբութիւն Ալեքսի Բ. Պատրիարքի եղբայրական հրաւէրին, Հայոց Հայրապետը հանդիպում ունեցաւ նրա հետ Մոսկուայի Ս. Դանիլով Պատրիարքանիստ վանքում: Ցաւարտ հանդիպման, որը տեղի ունեցաւ եղբայրական սիրալիր մթնոլորտում, երկու Եկեղեցիների Հովւապետերը ստորագրեցին համատեղ մի յայտարարութիւն:

Աւելի ուշ, յաջորդ օրը ժամը 16-ին Մոսկուայի «Մետրոպոլ» հիւրանոցի դահլիճում Պր. Սերժ Զիլաւեանը Նորին Սրբութեան պատուին տուեց ճոխ ճաշ, որին ներկայ էին Մոսկուայի եւ Համայն Ռուսիոյ Ալեքսի Բ. Պատրիարքը իր չքախմբով, Մոսկուայում հաստատուած բազմաթիւ երկրների դեսպանները, դիւանագէտները, Մոսկուայի հայ համայնքի ներկայացուցիչները, ռուս մտաւորականները, արուեստագէտները՝ ընդամէնը շուրջ 900 հոգի:

Ընդունելութեան ընթացքում ողջոյնի եւ օրհնութեան խօսքով հանդէս եկան Հայոց Հայրապետը եւ Ալեքսի Բ. Պատրիարքը:

Յունուարի 22-ին, Ուրբաթ օրը առաւօտեան ժամը 10-ին Վեհափառ Հայրապետը Մոսկուայի քաղաքապետի հրաւէրով քաղաքապետարանում պաշտօնական հանդիպում ունեցաւ քաղաքապետի Եուրի Լուժկովի հետ: Այս առթիւ Վեհափառին ընկերակցում էին նրա չքախմբի անդամները: Զրոյցի ընթացքում, որն անցաւ ջերմ սրտագին մթնոլորտում, քաղաքապետը խոստացաւ յատուկ հողամաս տրամադրելու Մոսկուա քաղաքի կենտրոնում հայկական մի եկեղեցի կառուցելու համար:

Նոյն օրը ժամը 13-ին Հայոց Հայրապետը այցելեց Մոսկուայում Հայաստանի Հանրապետութեան ներկայացուցչութիւն, որտեղ հանդիպում ունեցաւ նորաց հայկական գիմնազիայի ուսուցչական կազմի եւ սաների հետ:

Յունուարի 23-ին, Շաբաթ օրը առաւօտեան ժամը 13-ին Վեհափառ Հայրապետը Ալեքսի Բ. Պատրիարքի պատուին ճաշ տուեց Պր. Սերժ Զիլաւեանի առանձնատունը: Այս առթիւ նաեւ տեղի ունեցաւ Նորին Սրբութեան հանդիպումը Օստանկինոյի հեռուստաընկերութեան թղթակիցների հետ:

Նոյն օրը ժամը 14-ին Վեհափառ Հայրապետը այցելեց Մոսկուայի Հայոց Ս. Յարութիւն եկեղեցի ու հանդիպում ունեցաւ Մոսկուայաբնակ հայ հաւատացեալների հետ եւ իր օրհնութիւնը բաշխեց նրանց:

Ժամը 16-ին Հայոց Հայրապետը Մոսկուայից վերադարձաւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

Յունուար 28

***

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԵՒ
ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆ ՌՈՒՍԻՈՅ
ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ
ՀԱՄԱՏԵՂ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայում եղբայրական ողջագուրումներով, մենք՝ երկու հնադոյն քրիստոնէական եկեղեցիների՝ Հայ Առաքելական Եկեղեցու եւ Ռուս Օրթոտոքս Եկեղեցու գահակալները, ցանկանում ենք մեր խօսքը ուղղել մեր հաւատացեալ հօտին՝ համայն մերձաւորաց եւ հեռաւորաց:

Հայաստանի եւ Ռուսաստանի պատմութեանը յայտնի են դարաշրջաններ, երբ մեր ժողովուրդները ապրում էին կա՛մ տարբեր պետութիւններում, կա՛մ մէկ երկրի կազմի մէջ: Սակայն մենք վկայում ենք, որ բոլոր դարերի ընթացքում մեր երկու Եկեղեցիները եւ նրանց ժողովուրդները ամրացուած են եղել իրար բազում եղբայրական կապերով, ի Քրիստոս Յիսուս:

Մեր պատմական ընդհանրութիւնը, որի օգտակարութիւնը հաստատուած է կեանքի փորձով, վեր է որեւէ բաժանումից՝ ներերկրուած նոր իրականութեամբ: Անկախ նոր սահմանների, պետական կառավարման ձեւերի եւ արտաքին տարբեր հանգամանքների դասաւորումից, երկու Եկեղեցիների զաւակների միջեւ հոգեւոր, մշակութային եւ այլ կապերն ու փոխադարձ գործակցութիւնը կը պահպանուեն եւ կը բազմապատկուեն:

Մենք հաստատակամ ենք բոլոր քրիստոնեաների հոգեւոր միասնականութեան եւ մէկ Աստուծոյ հաւատացող բոլոր մարդկանց միջեւ բարի յարաբերութիւնների ամրապնդմանը: Այս կապակցութեամբ մենք յատուկ կերպով ձգտում ենք քրիստոնեայ - մուսուլմանական յարաբերութիւնների միջեւ հիմնել եւ հաստատուն պահել պարզ ու փոխադարձ յարգանքի ոգին:

Մեզ խորապէս վշտացնում է Լեռնային Ղարաբաղում չարունակուող եղբայրասպան պատերազմը: Մենք կոչ ենք անում բոլոր նրանց, ովքեր ներգրաւուած են այս ընդհարման մէջ, անյապաղ դադարեցնել բոլոր ռազմական գործողութիւնները, որպէսզի բարդ խնդիրները լուծուեն արդարացիօրէն եւ խաղաղ կերպով, երկխօսութեան ու համաձայնութեան հասնելու ճգտումով: Մենք նաեւ խնդրում ենք համաչխարհային հանրութեանը՝ օգնելու Ղարաբաղի հարցի խաղաղ կարգաւորմանը եւ ձգտելու ամէն կերպ թեթեւացնել բախման զոհերի տառապանքները:

Մեր եկեղեցիների բոլոր զաւակներին, աշխարհի բոլոր մարդկանց յղում ենք խաղաղութեան, բարօրութեան եւ յոյզ-ղութեան մաղթանքներ՝ ամէն մի բարի գործում:

«Եւ լինքն Տէր խաղաղութեան՝ տացէ ձեզ խաղաղութիւն յամենայն ժամ յամենայն իրս» (Բ. Թես .3, 16):

ստորագրութիւն	ստորագրութիւն
Վ.Ա.ՋԳԻՆ Ա.	*Ալեքսի Բ.*
Ծայրագոյն Պատրիարք	Մոսկուայի և
եւ Կաթողիկոս	Համայն Ռուսիոյ
Ամենայն Հայոց	Պատրիարք

Մոսկուա, 21 Յունուար 1993 թ.

ԱՕԿԷ ԱՆԿԷ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ

Հայ Սաներու Հիմնարկութիւնը, որ ըստեղծուեցաւ 1924-ին Պրիւքսէլի մէջ հանգուցեալ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախաձեռնութեամբ ու նուիրատուութեամբ, պարտականութիւն ստանձնած է նպաստել երիտասարդ Հայերու եւ Հայուհիներու մտաւոր զարգացումին, նիւթական հնարաւորութիւն տալով իրենց՝ ստացած ուսումնին կատարելագործելու:

Այս ծրագրէն ներշնչուելով, Հիմնարկութիւնը պիտի նախապատուութեամբ յատկացնէ 3 կրթաթոշակ, իւրաքանչիւրը 75·000 պելժիական ֆր. (ներկայ սակով շուրջ 2·200 ամերիկեան տոլար) 1993 / 1994 տարեշրջանին համար:

Թեկնածուները պարտին անպայման արդէն իսկ վկայուած ըլլալ Մագիստրոսի համապատասխան աստիճանով մը, եւ պատրաստուիլ դեռ մէկ կամ երկու տարիէն տոքթորական ատենադոշ մը ներկայացնելու կամ թէ լրացուցիչ մասնագիտութիւն մը՝ ատենելու Եւրոպայի համալսարանի մը կամ հետազօտութեան կեդրոնի մը մէջ:

Դիմել հետեւեալ հասցէին, ֆրանսերէն կամ անգլերէն ձեռագիր նամակով, ըլլալով նաեւ վկայագրին պատճէնը, ստանալու համար հարցաթուղթ մը, որ լեցուած վերադարձնելու է Մայիս 15-էն առաջ: Ընտրութիւնը Յունիսի սկիզբը կը կատարուի:

ŒUVRE DES BOURSIERS
ARMENIENS A.S.B.L.
Fondation Boghos Nubar Pacha
Avenue Louise, 192
B-1050 BRUXELLES (Belgique)

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼՆԵՐ

Զմչկելու ակնոցի նման են, սակայն ակնոց չեն անոնք. անդլիական համալսարանի մը բնագիտական բաժնին դիտնականները պատրաստած են զայն. հեռատեսիլի անհատական գործիքը որ ակնոցի նման պէտք է աչքին անցընել, դիտելու համար ժապաւէն մը կամ լուրերու հաղորդումը: Գործիքը 400 կրամ ծանրութիւն ունի ու հեղուկ բիւրեղներէ երկու պատառ: Այս հեռատեսիլը նկարները ցոյց կուտայ երեք տարածութեամբ ու լաւագոյն որակով: Տրուած տեղեկութիւններու համաձայն, անհատական կամ շրջուն այս հեռատեսիլները չուկայի վրայ պիտի արժեն առաւելագոյն 4000 ֆր.:

***

ԿԷՍԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՊԱՍՏԱՌԸ

Արուեստի աշխարհին մէջ հազուագիւտ պատահար մը արձանագրուած է: ԺԸ. կամ ԺԹ. դարուն քաղքենիի մը ճաշասրահին աւելի լաւ պատշաճելու համար երկու կտորի վերածուած պատառ մը պիտի վերածուի իր նախկին ձեւին: Գործը կը պատկանի Ժէ. դարու հոլանտացի ծանօթ նկարիչ Ժան Սթէնի: Երկու կէսերուն մէջեւ կապին անդրադարձած է 1965-ին Փիէթէր Վան Թիւլ որ Ամստերտամի թանգարանին մասնագէտներէն էր: Միացման գործը պիտի կատարէ Լա Հէյի քաղաքապետական թանգարանի մասնագէտներէն մէկը:

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴԻՆԵՐՈՒՆ
Մասն Ա.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՅԵԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԻԴ.
ՄԵՐ ԲՈՑՆԸ

Բերդին ստորոտը Ս. Կարապետ Թաղին մէջ մենք ալ բոյն մը ունէինք, ուր ծնած եւ մեծցած՝ քաղցր մօր մը եւ հօր մը դուրդուրանքին տակ, Հայրս Յովհաննէս, բարձր հասակով, դեղին մազերով արծիւի աչքերով կորովի բազուկներով երիտասարդ մըն էր, Մատաո լերան ստորոտը էջմէի դիւղէն, կը յիշեմ նաեւ իր մայրը, եւ քոյրը. էջմէի մէջ տուն - տեղ ունէին, այգիներ եւ պարտէզներ, հոդեր եւ արտեր, էջմէի բարեկեցիկ ընտանիքներէն էին: Չեմ դիտեր, ի՛նչ պարագաներով Յովհաննէս Խարբերդ եկեր է ծանօթացեր է Գէորգ աղային հետ եւ անոր աղջիկը հարս առեր: Կը յիշեմ որ մեծ հայրս Գէորգ աղա, քաղաքի հրապարակին վրայ նպարավաճառի խանութ մը ունէր, Եւրոպացին չաքար, սուրճ, բրինձ եւ ընդեղէններ բերելով կը ծախէր ... Պախալ էր: Զինքը Խարբերդցիները «Գէորգ աղա» կը կոչէին, եւ ատոր դիւ «աղա» էր, դէմքով, խօսելակերպով, չարժուածքով, ունէր երկու աղջիկ. մայրս՝ Եղիսաբէթ եւ քոյրը՝ Սօֆիա: Երկուքն ալ գեղանի աղջիկներ. առաջինի աղջիկը հարս տուած էր «Մուալլիմ Եաղուպ»ին, իսկ երկրորդը Եղիսաբէթը՝ իմմէկի Յովհաննէսին. ի՞նչպէս եղած էր, լսած եմ որ կ'ըսէին, «Գէորգ աղա ամէն մարդու աղջիկ չի տար» եթէ հօրս՝ Յովհաննէսին, իմմէկի Յովհաննէսին աղջիկ տուած էր, լսել է թէ հայրս արժանիք մը ունէր որ կրցած է Գէորգ աղային սիրտը սիրաշահիլ եւ անոր աղջիկը առնել:

Հայրս մասնաւոր արհեստ մըն ալ չունէր. մասամբաո էր, քաղաքին հրապարակին վրայ խանութ մը ունէր թուրք ընկերոջ մը հետ, ան ամբողջ անգամ մը խանջարը մէջքին կապած, հրացանը ուսին, գիւղերը կ'երթար ոչխար գնելու, հարիւրի չափ ոչխարներ առջեւը ձգած, շաբաթ մը վերջ կը վերադառնար. ի՛նչ ուրախութիւն փոքրերուս, երբ Հիւսէյնիկի ձորէն ոչխարներու մայիւնը կը լսենիկի ձորէն ոչխարներու մայիւնը կը լսէինք, ուրախութեամբ կը դիմաւորէինք, կը մտնէինք ոչխարներուն մէջ, կը չոյէինք, եւ կը քշէինք դէպի ախոռ: Հոն կը մնային ժամանակ մը, մեր տան յարկին տակ էր մեր ախոռը, ամէն առաւոտ կուտայինք, ջուր կուտայինք, մինչեւ որ հայրս ամէն առաւօտ իջնէր ախոռ, հինգ - տասը ոչխար - ամէնէն գիրուկները - դուրս հանէր, առջեւը կը ձգէր եւ տանէր «մալախ», քաղաքէն հեռու տեղ մը. հոն մարդիկ կային որոնք կը մորթէին, մորթազերծ կ'ընէին, կը հանէին, կը մաքրէին. կային մասնաւոր բեռնակիրներ ալ, որոնք ամբողջութեամբ քերծուած ոչխարը գլուխնուն վրայ կը դնէին եւ չուկայ՝ հրապարակ կը բերէին. նոյն օրերուն կառքեր չկային եւ ոչ ալ կանոնաւոր ճամբաներ, միսը երբ խանութ հասնէր, հայրս կը կտրէր եւ յաճախորդներուն կը ծախէր:

Հարուստ չէինք, բայց աղքատ ալ չէինք. մեր տունէն բան մը չէր պակսեր, իսկ միսը շիշ քէպապին, անպակաս:

Կը յիշեմ օր մը հօրս ձեռքէն բռնած չուկայէն տուն կը դառնայինք, թուրք երիտասարդ մը առջեւնիս ելաւ, հայրս դէն լաւ կը ճանչնար, կռիւ ըրած էր Մարտիրոս եղբօրս հետ, հայրս բռնեց օձիքէն, դետին զարկաւ եւ ազուոր ծեծ մը քաշեց, տղան պոռաց կանչեց եւ լալով ու հայհոյելով հեռացաւ:

ԻԵ.
ՄԵՐ ԹՈՆԻՐԸ

Ասկէ յետոյ — վաթսուն տարիներ առաջ, ուրիշ էր մեր կեանքը, մեր ապրելակերպը, Եւրոպային պէս կազմակերպուած փուռեր, անունդի խանութներ դոյութիւն չունէին, հետեւաբար ուրիշ էր նաեւ հայ ժողովուրդի կեանքը մանաւանդ երբ լեռները ձիւնով կը ծածկուէին, երթեւեկը կը դադրէր, մեր լեռներուն վրայ բուքը կը փչէր, ատոնիկ ցուրտ մը ամէն կողմ, մեր հայրերը չէին կրնար չուկայ երթալ փուռերէն հաց դնել եւ տուն բերել, այսպէս անոնք մեծ զժուարութիւններու առջեւ կը գտնուէին, ուրկի՞ց գտնել հաց, կենսական անունդը հայ ժողովուրդին:

Ուստի հացը պէտք էին տան մէջ պատրաստել, եւ այսպէս մեր նախնիքը ԹՈՆԻՐը հնարած էին, եւ ամէն ընտանիք իր տան մէկ անկիւնը, թոնիր մը ունէր, ձմրան բուքին հաց եփելու համար: Ուրեմն թոնիրը կենսական միջոց մըն էր տան մէջ ձմրան հաց ունենալու: Հաց եփելու նախապատրաստական արարողութիւնները ունէինք, թոնիրը պէտք էր օր մը առաջ, ընդհանրապէս երեկոյին վառել, մինչեւ կէս գիշերը եւ առաւօտեան կրակը իջած կ'ըլլար եւ պատրաստ, թոնիրին կողերը լաւ մը տաքցած: Մեծ մայրս եւ մայրս առաւօտ արեւը չելած, կ'արթընային եւ խմորը կը պատրաստէին ԹԹխմոր կը դնէին մէջը, խմորը կ'ուռէր, կը ԹԹուէր եւ պատրաստ կ'ըլլար բացուելու: Նոյն օրը դուռ դրացի կը հաւաքուէին մեր տունը օգնելու մօրս, իրենք ալ իրենց կարգին մէջքերնուն դոզնոց կապած թոնիրին չուրջ սեղանիկներու վրայ խմորը կը բանային, եւ կուտային բուն հաց ԹխոպՀին որ թոնիրին եղերքը ծալապատիկ նստած կ'ըլլար, եւ մէկիկ - մէկիկ կուտային հաց ԹխոպՀը ձեռքին մէջ կ'առնէր եւ մեծ ճարտարութեամբ ծռելով թոնիրի ըղերքուն կը փակցնէր. դիւրին գործ չէր եւ ամէն կնոջ ալ գործը չէր, ատոր համար մասնաւոր հացաթուխի փորձ պէտք էր: Կիներ կային մեր թաղին մէջ, անոնց գործն էր հաց ԹԹխել: Մէկ կողմէն բացուած խմորը կը ծռելով թոնիրի կողերուն կը փակցնէր. միւս կողմէն եղածները հաց ԹխոպՀը դուրս կը հանէր եւ կուտար քովի կնոջ եւ կը դնէին սեղաններու վրայ. այսպէս ծռելով եւ ելլելով, իջնելով՝ եփած հացերը դուրս կը հանէին. թոնիրին չուրջ եռուզեռ մը կը ակսէր, ԹարմՀացին բոյրը ամէն կողմ կը բռնէր, եւ անցորդները ներս կը մտնէին, բարի վայելում կը մաղթէին, եւ պատառ մըն ալ թարմ հաց կը համտեսէին: Ժամեր կը տեւէր հաց եփելը, երբեմն առաւօտէն մինչեւ երեկոյ:

(Շար. 10)

(Շար. Ա. էջէն)

ղը, Տաուշի չրջկեդրոնը եւ Շաբաթ առաջ օրը Կապանի չրջանի Եղվարդ պիւղը։

***

Կառավարման հանրապետական Շտապի որոշումով, Փետրուար 8-էն կը սկսէին աշխատիլ 120 ձեռնարկութիւններ, անոնք որոնք ապահովուած են հումքով, ունին արտադրանքի հնարաւորութիւն, պետական պատուէր եւ պետական առաջադրանք։

Կիրակի, Փետրուար 7-էն ալ մէկ շաբաթ կազ կը մատակարարուի Երեւանի բնակչութեան։ Մէկ շաբաթ եռք կազ կը ստանայ նաեւ ազէտի գօտիի բնակչութիւնը, որքան ատեն որ կազ կը մտնէ Հայաստան։ Փետրուար 6, Շաբաթ օր, մտած քանակը հասած էր 4 միլիոն խորանարդ մեթրի։

«Առանց Սահմանի Բժիշկներ» Ֆրանսական կազմակերպութիւնը 7 թոն դեղօրայք եւ բժշկական ու վիրաբուժական անհրաժեշտ կազմածներ, չուրջ կէս միլիոն ֆրանք արժողութեամբ, հասցուցած է Լեռնային Ղարաբաղ։

***

Կիրակի, Փետրուար 7, առաւօտ Օրլիի օդակայանէն, Ազնաւուրի հետ մեկնեցաւ Ֆրանսայի հասատատած օդային կամուրջի մէկ նոր օդանաւը, որ 38 թոն դեղօրայք եւ անունդ տարաւ։ Այդ ամբողջ ապրանքը ապահովուած էր «Ազնաւուր Հայաստանի Համար կազմակերպութիւնը»։ Օդակայան փութացած էին Արտաքին Նախարար՝ Ռոլան Տիւմա եւ Մշակոյթի Նախարար Ճէք Լանկ հրաժեշտ տալու Ազնաւուրի որ ուղած էր անձամբ տանիլ այդ օժանդակութիւնը Ֆրանսական կառավարութեան տրամադրած օդանաւով, ինչպէս կը վկայէ «Ֆիկարօ» (Փետրուար 8) առաջին էջին վրայ հրատարակելով արուեստագէտին նկարը օդանաւի կողքին եւ զայն խորագրելով.--

AZNAVOUR : L'AVION DU CŒUR POUR L'ARMENIE

Կիրակի, ժամը 13-ին ալ հեռատեսիլի «Ֆրանս 2» կայանը ցոյց տուաւ մեկնումը եւ Արտաքին Նախարարը, լրատուութեան իր բաժնին մէջ եւ որու ընթացքին բուռն ելոյթ մը ունեցաւ Ազնաւուր։

Ազնաւուր, որու կ'ընկերանային Հ. Ռաֆայէլ Վ. Անտոնեան և Լեւոն Սայեան, երեւան ժամանեց Կիրակի իրիկուն, տեղական ժամով 18·30-ին։ Օդակայան ղիրենք դիմաւորած են Ֆրանսայի դեսպանը Տիկին Տը Հարթինկ, Արտաքին Նախարարութենէն Պ. Ղազինեան, Խաչիկ Սթամպուլցեան, Բարդէն Արարքցեան։ Նոյն իրիկուն ընդունելութիւն մը տեղի կ'ունենար Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի մօտ։ Երկուշաբթի առաւօտ, Ազնաւուր կ'այցելէր մանկատուներ եւ Երեւանի ժամով 12-ին կը վերադառնար Փարիզ։

***

Երկուշաբթի առաւօտ (Երեւանի ժամով 10·15) առաջ ձիւն կը տեղար Երեւանի վրայ եւ ջերմութիւնը 0-էն վար 4 էր։ Եթէ Մարտակերտի մէջ ձեռք ձգուած յաջողութիւնները բաւական խրախուսիչ էին, միւս կողմէ Նոյեմբերեանի վրայ կատարուած ուժգին ռմբակոծութիւններէն 6 հոգի մեռած էր։ Կրասնոսելսկին ալ նոյնքան ուժով ռմբակոծուած էր, բայց, բարեբախտաբար զոհ չկար։

Կազը 4,6 միլիոն խորանարդ մեթր էր եւ ինչպէս ըսինք վերը, Կիրակիէն քանի մը օրուան համար կը տրուէր Երեւանի բնակչութեան։

***

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս առեն հաղորդած էինք, Հայկական կազմակերպութեանց Ֆորումի կողմէ 3 հոգինոց պատուիրակութիւն մը ընդունուած էր նախապար Ռոլան Տիւմայի կողմէ Յունուար 7-ին (տե՛ս «Յառաջ», Յունուար 8 / 9)։ Այս եւ Ազնաւուրի տեսակցութենէն եռք, Ռ. Տիւմա հեռաձայ նամակը ղրկած է Ֆորումին (որու զեկոյցը տեսնել 4-րդ սիւնակ)։ –

«Ainsi que je l'avais proposé lors de notre rencontre, le 7 janvier, et confirmé lors de mon entretien avec Charles AZNAVOUR, le 22 janvvier, j'ai saisi le Conseil des Ministres de la Communauté européenne, à Bruxelles, le 1er février, des très graves difficultés d'approvisionnement que rencontre l'Arménie en raison du blocus qui lui est imposé par ses voisins.

J'ai informé mes collègues des Douze de la situation dramatique que vivent les populations arméniennes, et tout particulièrement les enfants, et je leur ai fait part des premières démarches entreprises par la France pour que cet embargo injuste soit rompu.

J'ai demandé à la Communauté européenne de relayer cet effort, en contribuant financièrement à l'acheminement d'une aide humanitaire et au transport de produits de base vers l'Arménie.

J'ai été pleinement entendu, puisque la Commission européenne s'est déclarée en mesure de mobiliser plus de 65 millions de francs pour financer de telles opérations.

Je vous serais reconnaissant de diffuser cettte information auprès de toutes les associations arméniennes de France et de leur indiquer qu'elles doivent, pour bénéficier de ces financements, saisir directement les services de la Commission européenne de leurs projets d'aide à la République d'Arménie, ou bien contacter le Service de l'action humanitaire de mon Ministère, qui les mettra en liaison avec Bruxelles.»

Signé : ROLAND DUMAS

le 03-02-93

***

MEDIA

Զայնասփիւռ, հեռատեսիլ թէ գրաւոր մամուլ շաբաթ մըն է մօտաւորապէս յանկարծ յիշեցին թէ Հայաստան մը կայ։ Այս հետաքրքրութիւնը եթէ միայն Ֆրանսան ցոյց տար, կրնայինք վերագրել զաղութիս բազմաթիւ դիմումներէն զատ ընտրապայքարի չրջանին (ինչ որ բնաւ մեզադրելի չէ, եթէ ընտրութիւններէն եռք խոստումները չմոռցուին), բայց, պէտք է ըսել թէ նոյն հետաքրքրութիւնը ծնած է նաեւ այլուր։ Օրինակ՝ «The European» (Փետրուար 11) որ առաջին էջէն ակնելով թղթակցութիւն մը հրատարակած է, խորագրուած «Սովահար չուներ ժողովուրդին վրայ կը յարձակին»։ Շաբաթաթերթին թղթակիցը Երեւան եղած է կը նկարագրէ Երեւանի ողբալի կացութիւնը։ Ֆր. Կարմիր Խաչի բժիշկ մը պատմած է թէ իրեն մօտեցած են զինուած զինուորներ ըսելով որ տուն երթայ, որովհետեւ չուներ պիտի սատկեցընեն եւ վտանգաւոր է։ Կ'ըսէ թէ ոչ մէկ չերմութեան միջոց կայ եւ երբեմն ցուրտը տեղ -- տեղ դերոյէն վար 30-ի կը հասնի։ Կարմիր Խաչի պաշտօնատարը ըսած է թէ ժողովուրդը այլեւս անդունդին խորը հասած է, Կարմիր Խաչի վարզօրները կրնան միայն ցուրտէն եւ սովէն մեռեալներու թիւը հաշուել։

-- Կիրակի, Փետրուար 7-ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Տոռոթէի «Des millions de copains» յայտագրի վերջաւորութեան հաղորդուեցաւ թէ չարժում մը կը ստեղծուի Պ. Միշոյի նախաձեռնութեամբ ի նպաստ Հայաստանի եւ Միշօ յայտնեց թէ անոր հովանաւորութիւնը սիրով ընդունած են երեք երեւելի (prestigieux) Հայեր յանձինս՝ Ազնաւուրի, Գառուդի (որու հեռաձայներ է վանս) եւ Վէրնէօյի։ Այս վերջինը վարձ ելոյթ մըն ալ ունեցաւ եւ անդրադառնալով Հայաստանի չրջափակման Ադրբեջանի եւ Թուրքիոյ կողքին Ադրբեջանի եւ Թուրքիոյ կողքին աւելցուց՝ «մասամբ նաեւ Իրան» ինչ որ չատ անտեղի էր հաւանաբար հեռաւանք իր անտեղեկութեան, քանի հայ-պարսկական յարաբերութիւնները լաւ են եւ Իրան կրցածին չափ կ'օգնէ։ Դեռ վերջերս Արաքսի առժամեայ կամուրջով անցած է վառելանիւթի առաջին չարասիւնը Իրանէն։ Երեւան գտնուող Իրանի լիազօր ներկայացուցիչն ալ Ահմատ Սոպհանին յայտարարած է «Արմէնփրէս»ի թղթակցին որ Մեղրի այս օրերուն կը սկսի բանիլ Իրանեան երկու կայաններ վառելանիւթի, որոնք պիտի վառեն մատչելի գիներով։ Միաժամանակ ուժանիւթի բեռնատարներ կը ղրկուին Հայաստանի զանազան չրջանները։

-- «Ինքէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն»ը (Փետրուար 8) կրկին լայն տեղ տուած է Հայաստանի, իր թղթակցին՝ Սելեսթին Պոհլէնի գրութեան հրատարակումով։ Պոհլէն կը նկարագրէ սիրող կացութիւնը ու կ'արձագանգէ ընդդիմութեան ղժգոհութենց, մեզադրանքներուն։ Ծաւած է համայնավար նորակազմ կուսակցութեան զեկավար՝ Արամ Սարգսեանի հետ։ Կը խոստովանի սակայն թէ երբ խօսքը Ղարաբաղի հարցին լուծման կուգայ, բոլորին պատասխանը անորոշ է։

Ցիշենք նաեւ թէ «Փարիզիէն»ը Փետր. 6-ի իր թիւին մէջ երկու էջ նուիրած է Փարիզի հայ գաղութին, ուր կը յիշատակուին Փարիզի Հայոց Եկեղեցին, ռաբի Պիէօր Մշակոյթի Տունը, Մարթին Ցովհաննէսեանի գիրքը եւ անոր հետ հարցազրոյց մը։ Հարցազրոյց մըն ալ Ասրի Վէրնէօյի հետ եւ մեծադիր նկար մը Մասիս Պլէօ նպարավաճառատան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՑՆ ԱՏԵԱՆԻ ժամանցումի վճիռը վարակուած արեան կապակցութեամբ մեզադրուած նախկին նախարարապետին՝ Լ. Ֆապիւսի եւ իր երկու նախարարներուն՝ Է. Հերվէի եւ Ժորժինա Տիֆոսյի նկատմամբ չատ թունաւոր նուէր մըն է ենթականերուն եւ ընկերվարական կուսակցութեան համար, մանաւանդ երեսփոխանական ընտրութիւններէն վեց չարաթ առաջ։ Երեք նախարարները ամբաստանուած էին Վերհրդարանին կողմէ, Դեկտեմբեր 20-ին, այն յանցանքով որ չէն օժանդակած վտանգի տակ գտնուող անձերու։ Յանձնախումբը որ բեկանիչ Ատեանին ընդհ. դատախազին պիտի փոխանցէ թղթածրարը կը հրաւիրէ այս վերջինը որ դիմէ Սերակոյտի նախագահին նոր որոշում մը տալու համար դէպքերուն։ Արդարեւ, ժամանցումը դեր չէր կրնար խաղալ եթէ յանցանքը այլ ըլլար, այսինքն՝ «ակամայ մարդասպանութիւն» (որ 10 տարի է)։ Այս որոշումին դժգոհ են բոլորը, թէ զոհերու պաշտպան կազմակերպութիւնները եւ թէ, ինչպէս ըսինք ենթակաները։ «Պէտք է դատուիլ, ըսած է Միշէլ Ռոքար, անպարտ արձակուելու համար» եւ այս պայմաններու մէջ, ենթակաները ոչ միայն չեն «մաքրուած», այլեւ՝ այն տպաւորութիւնը կը թողուն որ կը նպաստաւորուին նախարարի իրենց հանդամանքին չնորհիւ եւ ներկայ մթնոլորտին մէջ, միայն կրնայ վնասել իրենց։

Ֆր. Լէոթար նաեւ ժամանցումի չնորհիւ է որ կ'արժանանայ «զատի պատճառ չկայ»ի մը (non-lieu) այն յանցանքներուն համար, որոնց հրապարակումին իրրեւ հետեւանք Ֆրէժիւսի քաղաքապետ-երեսփոխանը առժամապէս քաշուած էր քաղաքական առապարէզէ։ Ըսուած էր որ իր դիրքին չնորհիւ 1986-ին «չատ աժան» գնած էր կալուած մը։ Լէոթար կը վերադառնայ քաղաքական կեանքի։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ Ա. կայանի ծանօթ լրագրողը՝ Փաթրիք Փուավր-ո'Արվոր մեզադրանքի տակ առնուեցաւ իրրեւ հետեւանք Փիէր Պոթոնի (Միշէլ Նուառի փեսան) յայտնութիւններուն իր խուցէն։ Ռանօթ է որ Պոթոն ձերբակալուած է զեղծումներու բաւական ծաւալուն պատմութեանմբ համար եւ յայտնած է թէ լրագրողը լայնօրէն (մինչեւ 2 միլիոն ֆրանք) օգտուած է իր առաւտձեռնութիւններէն, զանազան ձեւերու տակ (ճամբորդութիւններ, հիւրասիրութիւններ եւայլն, եւայլն) եւ որու փոխարէն լրագրողը իր արհեստին բերմամբ փոխադարձած է։ Թէ -- էֆ - 1-ի անօրէնութիւնը յայտարարեց թէ Փուավը -- ո'Արվոր իր պաշտօնին գլուխը կը մնայ, մեզադրանք չի նշանակեր՝ յանցանք։

ՊԷՐԷԿՈՎՈՒՄ. խիղճը հանդիստ անձ մը կը նկատէ եւ կը պնդէ որ ոչ մէկ ապօրինի բան կայ փոխառութեան այն գործողութեան մէջ, որ կատարուած է Փըլայի հետ։ Մէկ միլիոն ֆրանք փոխ տրուած է այս վերջինը, վճարելի տարուան վրայ, Պէրէկովուայի, 1985-ին, Նոտարի առիւ առանց տոկոսի, ինչ որ տարեկան 120 հազար ֆրանքի «նուէր» մը կը նշանակէ։ Փըլա, որ «իրազեկի յանցանքով» մեղադրուած էր Փէչինէյի գործողութեան առեն սրտի տաղնապի մը զոհ գացած է 1989ին, բայց, Փէչինէյի հարցը հետը չէ թաղուած։ Անկէ առաջ արդէն, Պէրէկովուա վերադարձուցած է փոխ դուամբը, մէկ մասը հին արժէքաւոր առարկաներով (գիրք, պատառ, հնութիւններ եւայլն)։ Ցայտնի դարձած «ափէր»ներու այս հրապարակումը ընտրապայքարի առեն այն կասկածը կը ստեղծէ նաեւ թէ արդարադատութիւնը քաղաքական յետին մտքեր կը հետապընդէ։ Կարելի չէ անչուչտ նման մեղադրանք մը ընել իրաւական պետութեան մը մէջ, եթէ նոյնիսկ բացայայտ ըլլայ որ արդարադատական հարցերը, մանաւանդ հարցաքննութեան չրջանին (էնսթրիւմխոն) հարկ եղած զգուշութիւնը չեն վայլեր, ինչպէս առանցքիւնը եւ օրէնքը կը պահանջեն։

COLLOQUE INTERNATIONAL A PARIS SUR L'EGLISE ARMENIENNE

Du 22 au 24 Avril, le pasteur Jacques STEWART, *président de la Fédération Protestante de France, et* l'Archevêque Kude NACACHIAN, *délégué pour l'Europe du catholicossat de tous les Arméniens, prélat des Arméniens de Paris,* présideront un colloque à Paris sur «L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE».

Parmi les intervenants, il y aura Sa Sainteté le Catholicos KAREKINE II de Cilicie qui donnera, pour ouvrir le colloque, une conférence publique le Jeudi 22 Avril en soirée sur «LE CREDO DE L'EGLISE ARMENIENNE».

L'autre soirée offerte au grand public sera un «*Concert spirituel de chants liturgiques arméniens*», le Vendredi 23 Avril, avec les Chœurs *SipanKomitas.* Pour clôre le colloque, une Messe de Requiem sera célébrée le 24 Avril à 11h30.

Autres intervenants programmés à ce jour :
Pasteur STEWART, Mgr. NACACHIAN, Gérard DEDEYAN, le Père RENOUX, Bernard OUTTIER, Patrick DONABEDIAN, le Père PABOUDJIAN, Barkev CHAHBAZIAN, Serge BALIAN...

Pour l'ensemble du colloque comme pour les soirées des 22 et 23 Avril, on peut se renseigner et s'inscrire auprès du *Pasteur Samuel SAHAGIAN*, 58, rue Madame, 75006 Paris (Tél. : 45 48 13 50) ou de M. *Kegham TOROSSIAN*, Eglise Arménienne, 15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris (Tél. : 43 59 67 03).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն -- Ժերմի Ս. Սահակ -- Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի, Սուրէն Կիրակոսեանի մահուան առթիւ.--

Այրի Տիկին Վեհանոյշ Կիրակոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կիրակոսեան 500, Հայկ Հարունեան, Առաքել Հարունեան, Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան եւ զաւակները 250-ական Ֆր., Գումրուեան 300 Ֆր., Մինասեան եղբարք, Յարութիւն Ժամկոչեան, Սիրարփի Սվազլեան, Մանկեան ընտանիք, Ձինտիկեան ընտ., Երուանդ Հարունեան 200-ական Ֆր., Ս. Գալփաքեան 150 Ֆր. եւ 150 Ֆր. Դպրոցին, Աբաքի Կիրակոսեան, Կիրակոս Կիրակոսեան, Փականի, Գասպարեան, Մաթոսեան, Գուտ, Յակոբ Գալուստեան, Թորոս Մինասեան եւ Ժապլին, Համբարձում Մինասեան, Տիկին Գալուստեան, Գալուստեան ընտանիք, Եղեկելեան, Խաչիկ Երզմպեան, Ջամանթեան, Թոզաքարեան, Պերճ Կարապետեան, Սեմերճեան 100-ական Ֆր., Վարդգէս Տէր -- Մինասեան 150 Ֆր., Մարուքեան, Գարագաշեան, Մարի Մինասեան 50-ական Ֆր.։

**Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris**

COMMUNICATION DU FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES

Dans une lettre du 3 février adressée au Forum des associations arméniennes de France, M. Roland DUMAS, Ministre d'Etat, Ministre des affaires étrangères, indique qu'à la suite de son interventon auprès du Conseil des Ministres de la Communauté européenne, la CEE a décidé de mobiliser plus de 65 millions de francs pour financer l'acheminement d'opérations humanitaires et de transport de produits de base vers l'Arménie. En liaison avec la Croix Rouge Française et Aznavous-pour-l'Arménie et dans un souci d'efficacité, le Forum crée une Commission chargée de coordonner les projets d'aide des Associations membres du Forum, afin de faciliter l'acheminement des envois par le pont humanitaire mis en place par le Gouvernement français. Les associations qui ne font pas partie du Forum et qui souhaitent une action concertée peuvent s'adresser au Forum :

Contact : Rodrigue Kurkjian
Tél. : 47 84 70 00
Fax : 47 80 83 31

Coopération Arménie
Tél. : 42 36 06 79
Fax : 42 36 14 75

Zabel Cheghikian
Tél. : 47 93 95 52
Fax : 40 86 21 26

le 7 Février

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 10
MERCREDI
10 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 17·993 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 17.993

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՐՈՒԱԾՆ ՈՒ ՀԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾԸ

Ընդդիմադիր մամուլի մը, զժգոհնելու, յուսախաբներու բազմութեան դրաւոր, բերանացի բողոքները, պոռթկումները, Հայաստանի անկախութենէն ի վեր առաջին անգամ զօրնական արարքի վերածուեցան Փետրուար 5-ի Երեւանի ցոյցով. որպէս անոր մասնակիցներու թիւ արուեցաւ 20-էն 100 հազար: Այդ ցոյցն ու ղարաբաղի պաշտպանութեան Կոմիտէի նախագահ Սերժ Սարգսեանի հակազդեցութիւնը – ելոյթը Հայաստանի հեռատեսիլէն, ուշադրութիւն կը հրաւիրեն քանի մը կէտերու վրայ:

Նախ, որպէս առաջին երեւոյթ, բազմահազար մասնակիցներով այդ հանրահաւաքը չօչափելի փաստը կուտայ համբերութիւնը հատած կամ հատնելու մօտ բազմութեան մը. ան յայտնապէս չի վարանիր անգամ մը եւս իր ակնկալութիւնները կապելու հրապարակներուն: Ու հատնօրէն սխալ չըլլայ – մէկզի դնելով նախագահին հրաժարականը պահանջողները–, ցուցարար այդ բազմութիւնը ընդհանուրին մէկ մանրանկարը նկատել:

Աւոնց զուգահեռ, դժուար է նոյնքան որոշակի բացատրել թէ ի՛նչ մղումով Պ. Հայրիկեան Արեւմուտքէն վերադարձին նախաձեռնած է նման քայլի մը: Ծանօթ է որ նախագահութեան ճամբէն ետ դարձած մըն է ան որ բաւական բացայայտ կերպով կը անուշանայ միշտ նոյն ախորժակը: Այսքանը կը բաւէ զժգոհութեան լայն ալիք մը օգտագործելու անոր փութկոտութեամբ բացատրել ցոյցին նախաձեռնութիւնը:

Աւոր քով սակայն ուշագրաւ է ընտրուած ժամանակը. Հայրիկեանի կազմակերպութեան նախաձեռնած չարժումը կը զուգադիպի հայ-եթուրք բանակցութիւններու, սակարկութիւններու որոնց գլխաւոր դրաւարկն է Արցախը. ինչպէս նաեւ կը զուգադիպի միջազգային հետաքրքրութեան մը ու զարաբաղեան դինուորական յաջողութիւններուն: Ի՞նչ էր ակնկալուածը: Ո՛չ անշուշտ յուսախաբութիւնը որ ցուցարարներու զգացածը պէտք է ըլլայ երբ աւարտին Հայրիկեան յայտարարած է թէ չի փափաքիր ժողովրդական ապստամբական չարժումի մը պատասխանատուութիւնը առանձնել եւ թէ ժողովուրդը թող ընէ իր ուզածը...:

Կարելի ամէնէն տեղին հակազդեցութիւնը եղած է Ս. Սարգսեանի զուսպ, այլ յստակ ու չեշտակի խօսքը որ ուշադրաւ զուգահեռ մը կը կազմէ նախագահի խորհրդական Ժ. Լիպարիտեանի Անգլիոյն դարձին ըրած յայտարարութեան հետ թէ Հայաստանի գլխաւոր մտահոգութիւնը Ղարաբաղն է:

Ս. Սարգսեան մերկացնելէ ետք Հայրիկեանի արկածախնդրական մօտեցումը, կը դատապարտէ զայն, չեչտելով Հայաստան – Արցախ միասնութեան, զօրակցութեան անհրաժեշտութիւնը, յատկապէս այսօր երբ տուեալները կը նշմարուին յաջողութեան հասնելու:

Հակառակ յաճախ արդար զժգոհութեան մը տուեալներուն, կարելի չէ չձայնակցիլ իրեն երբ ահազանգ կը հնչեցնէ նման քայլերու ետին նշմարելով խախտելու չանքը՝ Հայաստանի մնացած թերեւս միակ առաւելութեան մը որ ներքին կայուն իրավիճակն է: Արդարեւ, ուրիշ ի՞նչ նպատակ կրնան հետապնդել արցախեան մարտադաշտերէն դինեալները Երեւան փոխադրելու կոչերը:

Ներքին կամ արտաքին հաշիւներէ, Ս. Սարգսեան, Արեւելքէն, ո՛ւրկէ որ ալ եկած ըլլայ նման սպառնալիքներու մըղումը, զսպուած զժգոհութիւն մը պոռթկալէ եթէ ցուցարարներու մեծագոյն մասը հաւանաբար դատումի իր կչիռին կոսը հաւանարար դատումի իր կչիռին երկու նժարներուն մէջ գետեղած է Հայրիկեանի քայլն ու Ս. Սարգսեանի ահազանգը:

Կարեւոր է սակայն որ Հայաստանի իշխանութիւնն ալ ցոյց տայ թէ ընկալած է Հայրիկեանի նախաձեռնութենէն ու նաեւ Երեւանի ցուրտին փողոց իջած տարնեակ հազարաւորներէ իրեն ուղղուած ազդարարութիւնը:

Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐՑԱԽ

Փետրուար 9-ին մասնաւոր փոփոխութիւն մը չկար հայաստանեան թէ արցախեան ճակատներուն վրայ: Ազդամէն Ազատիները բաւական ուժեղ հրետակոծութեան անցած էին դէպի Մեհմանա, փորձելով վերագրաւել նախորդ օրերը իրենց կորսնցուցած դիւղերը, բայց՝ ապարդիւն: Ազերիները կը խոստովանին թէ դիւղեր կորսնցուցած են եւ չատ զոհեր ունեցած են Մարտակերտի այս մարտերու ընթացքին: Հայկական ուժերու ազատագրած դիւղերու թիւն է՝ ինը:

***

Ազնաւուր վերազարձին յայտարարած է թէ միջազգային հաւաքականութիւնը մոռցած է թէ ինչպէ՞ս կ'ապրի Հայաստան: «Ինչ որ տեսանք ու լսեցինք» կ'ըսէ ան է որ կացութիւնը չատ ծանր է, պէտք է փորձել Թուրքիոյ ճամբով օգնութիւն հասցնել եւ ինք պիտի չանայ տեսակցութիւն մը ունենալ Նախագահ Մութալիպովի հետ խօսելու համար Հայաստանի կացութեան մասին, յետագային ալ՝ Քլինթընի, ամերիկեան իր ընկերոջ տան (Յունիսին...):

***

Փետրուար 9-ին, Հայաստան հասած կազի օրական քանակը 4,2 միլիոն խորանարդ մեթրը չէր անցներ:

***

Ֆրանս – Փրէս գործակալութեան հաճախային Լ. Տէր – Պետրոսեան արտակարգ վիճակ հռչակած է Թուրքիոյ սահմանային ընկերը (Արմաւիր քաղաքը եւ շրջանը) մէկ ամսուան համար: Քանի մը օր առաջ 12 հոգի ձերբակալուած էին մաքսանենգութեան համար:

Հայաստանի Վիճակագրութեան պետական վարչութեան այս տարուան առաջին տեղեկագրէն կը պարզուի որ 1992-ին, տնտեսութեան բոլոր ճիւղերը անկում արձանագրած են: Այսպէս, արդիւնաբերութեան ընդհանուր հասոյթը կը համապատասխանէ 1975-ի մակարդակին, այլ խօսքով՝ 1991-ի բաղդատմամբ պակսած է 42,6%: Իսկ նախորդ տարուան բաղդատմամբ արդիւնաբերութեան արտադրանքը կը կազմէ 47,6%, ապառնան ապրանքներու արտադրութիւնը՝ 45,8%, դիւղատնտեսութիւնը՝ 102,1%: Պետական միջոցներով կառուցուած բնակարաններու թիւն ալ զգալի անկում արձանագրած է: Աչխատող ձեռքերու թիւը հասած է 2 միլիոն 65 հազար հոգիի, որոնցմէ սակայն միայն 1 միլիոն 550 հազարը ապահովուած է աչխատանքով, իսկ 54,5 հազար հոգի ալ գործազուրկի վարձատրութիւն ստացած է:

***

MEDIA

Ֆրանս – Էնֆօ Փետրուար 8-ի առաւօտեան կարճ հարցազրոյց մըն ալ հաղորդեց Տիկին Ֆ. Միթերանի հետ, որ պարզեց Հայաստանի կացութիւնը չեչտելով թէ երկրին բուն տագնապը մարդասիրական օժանդակութեամբ չի կրնար դարմանուիլ, քանի որ կազի չգոյութիւնն է եւ ուժանիւթի դեմքի վրայ Հայաստան ուրիշներէ կախում ունի: Կրնայ ամբարել, պահեստի միջոցներ ունի, գոյս չէ օգտագործած: Հարկ է լուծումներ գտնել:

***

Փետրուար 8-ին, ժամը 20-ին, Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանը իր լրատուութեան ընթացքին, բաւական լայն տեղ տուաւ Հայաստանի, ճմրան պատկերներով:

ARMENIE : L'IMPASSE ?

Այս խորագրին տակ, «Ռոթիտիէն տը փարի» էջ մը տրամադրած է Հայաստանի

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԳԱՐԱՑԻ ԱԶԵՐԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ՄԻՇՏ ԴԱԳՈՂ Է ԹՈՒՐՔԻԱՑԻՆ

Ադրբեջանի Անգարայի դեսպանը, բնադիտութեան փրոֆ. Մէհմէտ Ալիեւ յայտնի դառնութեամբ ու քօղարկուած սպառնալիքով մը արտայայտուած է Թուրքիոյ կողմէ Հայաստանի օժանդակութեան անցքի արտօնութեան մասին: Պատասխանելով «Միլլիյէթ»ի (Փետր· 9) հարցումներուն, ան ըսած է թէ հրապարակին վրայ ամէնէն մտաչելին ռուսական զէնքերն են որոնք գոյութիւն ունին մեծ քանակութեամբ:

Դեսպանը զառնացած է Թուրքիոյ, քանի որ օժանդակութիւնը առանալով Հայաստան պիտի վերազանէ Ղարաբաղի մէջ յաւելեալ ուժով պատերազմելու կարելիութիւնը: Ինք չբաւականանալով վարչապետ Տէմիրէլի առաջարկած պայմանով որ կը վերաբերի Լաչինէն ու Շուշիէն Հայերու նահանջին, կը ներկայացնէ այլ տարբերակ մը զոր «զրեթէ անկիրարկելի» կը նկատէ Թուրք լրագրողը· ըստուածը այն է որ այն Ազերիները որոնք նախապէս Հայաստանի մէջ կ'ապրէին ու բռնադատուեցան զաղթելու, պէտք է վերըստին ընդունուին Հայաստան ու իրենց քաղաքական ինքնավարութեան օրինավիճակ տրուի: Հակառակ պարագային, Ալիեւ կ'ըսէ թէ իրենք ալ կը բաւականան միայն մշակութային ինքնավարութիւն տալով:

Ան կը կրկնէ թէ Հայաստան եթէ քարիւղ, էլեկտրականութիւն ունենայ, չի յօժարիր բանակցելու: Կը չեչտէ թէ Թուրքիոյ Հայանպաստ կեցուածքն ալ անկարելի կ'ըլլայ բացատրել, արդարացնել Ազերիներուն որոնք եղբայր կը նկատեն Թուրք ժողովուրդը:

Պատասխանելով Թուրքիայէն կատարելի օժանդակութեան արտօնութեան ու նախագահ Էլչիպէյի իշխանութեան միջեւ յարաբերութեան մասին հարցումի մը, Ալիեւ կը յիչեցնէ Ադրբեջանի ռուսամէտ եւ իրանամէտ տարրերը: Կ'ըսէ թէ Հայաստան քարիւղ ու էլեկտրականութիւն հասնելու պարագային, Իրանի կողմնակիցները կը զօրանան ու իչխանութեան կչիռը կրնայ հակիլ դէպի կրօնամոլ բեւեռը, ինչ որ Ադրբեջանը կը հեռացնէ լաիֆ, ժողովրդավար ուղիէն որուն ճաշակը առած է Թուրքիոյ օրինակէն:

Ալիեւ կը գանգատի նաեւ որ ԱՄՆ դադրեցուցած է Ադրբեջանի օժանդակութիւնը· այս մասին էլչիպէյ նամակով մը դիմած է նախագահ Քլինթընի ու պատասխանին կը սպասէ:

Ադրբեջանի դեսպանը ուչադրութիւն կը հրաւիրէ նաեւ այն պարագային վրայ որ Հայաստանի, Ադրբեջանի եւ Թուրքիոյ միչեւ տնտեսական եւ առեւտրական մեծ կարելիութիւններ կան ու եթէ «Հայերը բարի մարդիկ ըլլան», իրենք կը նախընտրեն Ղազախստանի, Թիւրքմենստանի եւ Ադրբեջանի քարիւղը Հայաստանէն եւ Թուրքիայէն անցընելով Միջերկրական հասցնել ինչ որ մեծ օգուտ կ'ունենայ ամբողջ չրջանին համար:

***

Թերթին նոյն թիւին մէջ նախկին դեսպան Ճօչքուն Քըրճա կը դանգատի կովկասեան քաղաքականութեան մէջ Թուրքիոյ վարանոտ կեցուածքէն. ուրախալի կը գտնէ վարչապետ Տէմիրէլի պատասխանը Լ. Տէր-Պետրոսեանի որ կը վերաբերի Շուշիի եւ Լաչինի պարպումին, բայց ոչ բաւարար: Ինք կ'ըսէ թէ Թուրքիա ամբողջ աչխարհին պէտք է յայտարարէ թէ Հայաստանի ամէն օժանդակութիւն ընելու պատրաստ է, միայն այն պայմանաւ որ Հայաստան Ադրբեջանի հողերէն ամբողջութեամբ եւ քաչուն

ՀԱՑ ԵՒ ԱԶԵՐԻ ԿՐՕՆԱՊԵՏԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

«Հիւրրիյէթ» Փետր· 8-ի թիւով համառօտ արձագանգ մը կու տայ Վազգէն

(Շար·ը Դ· էջ)

«ESPOIR POUR L'ARMENIE»

Պատուելի Ռընէ Լեւոնեան կը խնդրէ մեզմէ ճչդել թէ «Էսպուար փուր լ'Արմենի» կողմէ ղրկուած 20 թոննոց բեռնատարը Երեւան հասած է Յունուար 5-ին, հայկական Ծնունդի նախօրեակին: Բեռնատարին լրիւ պարունակութիւնը հասած եւ բաժնուած է ազէտեալ ընտանիքներուն, հակառակ այն դժուարութեանց որոնց բախած է Վրաստանի մէջ· վարորդը յաջողած էր մէկ ծայրէն միւսն անցնիլ որոչ փուրպուար տալով թալանողներուն: Այս ճչդումը՝ վարատելու համար այն թիւրիմացութիւնը զոր ստեղծած էր «Ֆիկարօ»ի թղթակցութիւնը եւ որու արձագանգած էր «Յառաջ» Յունուար 29-ի իր թիւով (L'Arménie assiégée):

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Զ.

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՊԱԿ-Ի ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԱԼԷՐԻ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Հայաստան այցելութեան օրերուս փափաքն ունէի հանդիպելու պատասխանատու եւ զեկավար դիրքերու վրայ գտնուղ քանի մը զէմքերու եւ անոնց հետ հարցազրոյցներ արձանագրելու։ Ո՞վ կըրնար նման փափաք մը իրագործել, եթէ ոչ կրթական փոխ – նախարար եւ վաղեմի բարեկամս Աչոտ Տապաղեան։

Ճուլիս 30-ին է, որ կը յաջողիմ ընդ առեանել պատկան նախարարութեան իր գրասենեակին մէջ, ուր երկար հետաքրքրքրուելէ եւ խօսելէ ետք Հայաստանի կրթական համակարգի զժուարութիւններուն եւ կարգ մը իրագործումներուն մասին, անոր կը յայտնեմ փափաքս։ Կը հարցնէ թէ որո՞նց հետ կ'ուզեմ հանդիպիլ եւ զրուցել։ Բացատրելէ ետք թէ եօթը օրերու ընթացքին բաւական բաներ տեսնելէ, նկատելէ, զգալէ եւ հաստատելէ ետք, կ'ուզէի ուղղակի իշխանութեան զլուխ գտնուղ զեկավար անձերու րնթերցել երկրին մէջ տիրող վիճակին մեկնաբանութիւնը, անիշխանութեան բացատրութիւնը, կարգ ու կանոն հաստատելու չրջադիծէն ներս տարուղ աշխատանքներու, Արցախի հարցի, կուսակցութիւններու եւ Պետութեան յարաբերութիւններու օրուան պատկերին եւ այլ բազմաթիւ հարցերու եւ երեւոյթներու մասին։

Աչոտ Տապաղեան հեռաձայնը կ'առնէ ու կը սկսի հեռաձայնել՝ հանդիպումներ կազմակերպելու համար, ըստ փափաքիս, Հանրապետութեան Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի, փոխ – նախագահ եւ վարչապետ Գագիկ Ցարութիւնեանի եւ նախագահի՝ Ազգային Ապահովութեան գծով խորհրդական Աչոտ Մանուչարեանի հետ։ Անթախտ օրերէս մէկն էր այդ օր, որովհետեւ կարելի չէր երեք զէմքերէն ոեւէ մէկուն հետ հանդիպիլ։ Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան նոյն օրը մեկնած էր Հանրապետութեան հարաւային սահմանամերձ չրջանները՝ իրավիճակին մօտէն ծանօթանալու, տեղւոյն վրայ կարգ մը հրատապ հարցեր կարգաւորելու նպատակով։ Վարչապետ Գագիկ Ցարութիւնեան կը պատասխանէր, թէ սիրով կը հանդիպէր, բայց հանդիպումը անմիատ կը զառնար այն պատճառով, որ նոյն օրը ինք կը հրաժարէր արդէն վարչապետի իր հանգամանքէն եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին հրամանագրով նոր վարչապետ կը նշանակուէր Յոսրով Մելիքի Ցարութիւնեան։ Իմ կարդին կը մտածեմ, որ անիմաստ էր հարցազրոյց ունենալ նոր նշանակուած վարչապետին հետ, քանի որ հարկ էր սպասել գործի ձեռնարկելուն եւ կառավարութեան զեկը ստանձնելուն, ինչ որ կարելի չէր ինծի համար, քանի որ քանի մը օր ետք պիտի վերադառնայի Լոս – Անճըլըս։ Երրորդ հանդիպումն ալ կարելի չեղաւ իրականացնել, քանի որ Աչոտ Մանուչարեան զործով մեկնած էր Մոսկուա եւ տակաւին չէր վերադարձած։

Մինչ յուսախաբ նստած պահ մը կը խորհէի, թէ որո՞ւ հետ կարելի էր տեսնուիլ եւ զրուցել Հայաստանի քաղաքական, ընկերային, տնտեսական եւ այլ հարցերու մասին, հեռաձայնը կը հնչէ։ Կրթական փոխ – նախարարը քանի մը նախագաստիին փոխանակելէ ետք իր խօսակիցին հետ, պահ մը կ'ընդհատէ, իր զրոյցը եւ ինծի դառնալով կ'ըսէ.

– Հրանդ ճան, կ'ուզե՞ս ՊԱԿ-ի նախագահին հանդիպիլ։

Կը չմտիմ։

– Ի՞նչ, ՊԱԿ-ի նախագահի՞ն, միթէ կարելի՞ է։

– Այո՛, ինչո՞ւ չէ, կ'ուզե՞ս, – կը հարցընէ եւ հաստատական գլխու չարժումս նկատելով փափաքս կը փոխանցէ ՊԱԿ-ի նախագահին։ – Ժամը 3-ին ՊԱԿ-ի նախագահ Վալէրի Պօղոսեանը սպասում է քեզ, – կ'ըսէ Աչոտ Տապաղեան, աւելցնելով որ նա լաւ մարդ է ու կը պատասխանի քո բոլոր հարցերին։

Շփոթս տակաւին փարատած չէ։ Բարեկամս կը նկատէ անհանգիստ վիճակս ու հանդարտեցնելու փորձ մը կ'ընէ ըսելով.

– Էն քո իմացած ՊԱԿ-ը չի, հիմա ամէն ինչ փոխուել է. կարող ես գնալ հանդիստ խօսել ի՛նչ նիւթի մասին որ քեզ հետաքրքրում է։

Ճուլիս 30, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին կը մտնեմ Հայաստանի Պետական Անվտանգութեան Կոմիտէի չէնքը։ Մուտքին, սեղանի մը եւին նստած սպայ մը կը հարցընէ անունս։ Կուտամ։ Կ'ըսէ՝ «Հա՛, ձեզ սպասում է պետը, բարձրացէ՛ք 4-րդ յարկ, այնտեղ ձեզ կը դիմաւորեն»։

Կը բարձրանամ աստիճաններէն ու կը հասնիմ առաջին յարկը. պահ մը կը նայիմ աջ ու ձախ երկա՛ր, անվերջանալի միջանցքներուն։ Սարսուռ մը կը պատէ մարմինս։ Մտովին կ'երթամ եւ ու կ'ըսեւակայեմ թէ տարիներ առաջ այդ մութ ու խոնաւ, անհիւրընկալ պատերու մէջ ի՛նչ – ինչ մարդիկ, հայ մարդիկ կանչուած ու տանջուած, հարցաքնն – նուած ու արդելափակուած կամ աքսորուած են։ Հեռուէն լսած կամ կարդացած ըլլալ խորհրդային կարգերու օրով ՔԱ – կէ – Պէ-ի սեւ գործերու մասին ու այսօր առիթ ունենալ տխրահռչակ հիմնարկը մօտէն տեսնելու եւ նոյնիսկ ծանօթանալու անոր նորօրեայ պատկերին, տարօրինակ ապրում մը կը համակէ զիս։ Հիմա է, որ կը հասկնայի, թէ ինչո՛ւ մարդիկ կը սոսկային այդ «Սեւ չէնք»էն, ուր մտնողը ի չառաջագունէ դիտէր մօտաւորապէս իր գլխուն գալիքը։

Կը բարձրանամ երկրորդ, երրորդ յարկերը, նոյն մռայլութիւնը եւ ահաւոր նոյն տպաւորութիւնը։ Ո՛չ ոք յարկի մի-ջանցքներուն։ Երբ կը հասնիմ չորրորդ յարկ, միջանցքի ձախ կողմի սենեակներէն մէկուն դրան մէջ կանգնած աստիճանաւոր սպայ մը նշան կ'ընէ ինծի.

– Այստեղ հրամեցէ՛ք։

Ո՛վ զարմանք. սպան ժպիտ մունի դէմքին։ Սոսկումս քիչ մը կը փարատի։ Կը մտնեմ սենեակը, որուն մէկ անկիւնը՝ դրասեղաններու եւին նստած են զոյդ մը սպաներ։ Նշան կ'ընեն, որ հինգ վայրկեան նստիմ։ Ապա կ'առաջարկեն, որ ուղղուիմ դէպի կողքի սենեակը, որ ենթադրաբար պիտի ըլլար պետին զրասենեակը։ Կը բանամ դուռը ու դիմացս կը գտնեմ երկրորդ դուռ մը, զոր բանալով ինքզինքս կը գտնեմ ՊԱԿ-ի նախագահին հետ դէմ առ դէմ։

– Հրամեցէ՛ք խնդրեմ, պարոն Ա.Ճէմեան, – կ'ըսէ ժպիտով մը ՊԱԿ-ի պետը ու կ'աւելցնէ։ – Դուք Լոս – Անճըլըսէն էք եկել, ինչպէ՞ս են մեր եղբայրներն ու քոյրերը. լաւ ապրո՞ւմ են։

Համառօտ տեղեկութիւններ կուտամ Լոս – Անճըլըսի հայկական զաղութի ազգային, կրթական, բարեսիրական, մարզական եւ մշակութային կեանքի եւ կազմակերպական կառոյցներու մասին։ Ապա, դիտել կուտամ, որ ես չեմ եկած Լոս – Անճըլըսի հայկական զաղութի մասին տեղեկութիւն տալու, այլ եկած եմ Հայաստանի քաղաքական, ընկերային եւ ապահովական հարցերու մասին զրուցելու ՊԱԿ-ի նախագահին հետ։ Ուստի, կ'առաջարկեմ իրեն ձայնագրել մեր հարցազրոյցը։ Կը համաձայնի։

ՀԱՐՑ. – Պարոն Պօղոսեան, Սփիւռքի հայ զանգուածներու մէջ դառն, շատ դառն յիշողութիւններ կ'արթնցնէ ՔԱ – կէ – Պէ-ի կամ Չեկա անունները։ Ահ ու սարսափ ազդած է այդ անունը տասնամեակներ շարունակ։ Երկրային հրէշ մը ըլլար կարծէիր։ Երկաթեայ վարագոյրի ետին նստած նոյնիսկ երկաթեայ մարդիկ՝ որոնք հազարաւոր ու միլիոնաւոր մարդոց օրը սեւցուցած ու արեւը խաւարեցուցած են։ Այսօր կը նկատեմ որ բան մը փոխուած կ'երեւի։ Ի՞նչն է փոխուած եւ ի՞նչ է ՊԱԿ-ի ներկայ պատկերը ժողովրդական զանգուածներու մօտ։

ՊԱՏ. – Դեռեւս դժուար է ասել թէ ՊԱԿ-ի պատկերն ինչ է ժողովրդական զանգուածներու մօտ, որովհետեւ դրա համար պէտք է հետազօտութիւն անել, որից յետոյ կարելի կը լինի այս կամ այն պատասխանը տալ։ Բայց մի – երկու նախադասութեամբ ասեմ իմ կարծիքը այդ հարցի չուրջ։ Մեր ժողովրդի մէջ ՊԱԿ-ի վերաբերեալ կարծիքը սկսուել է խորհրդային իշխանութեան հաստատումից անմիջապէս յետոյ. այսինքն՝ երբ ամէն տեսակի զաժանութիւններ ժողովրդի նկատմամբ կատարուել են։ Եւ հասկանալի է, որ այդ ամէնը հիմնականում կատարուում էր ՊԱԿ-ի միջոցով (այն ժամանակ կոչւում էր Չեկա) 30-ական թուականներին, ասպա պատերազմից յետոյ՝ դերի ընկածների նկատմամբ. մարդիկ մասսայական աքսորւում էին Հայաստանից եւ այլն. այս բոլորը կապուած էր ՊԱԿ-ի անուան հետ։ Բնականաբար այսօր, երբ մամուլը ՊԱԿ-ի ամենաստորեր զործունէութեան վերաբերեալ առատ նիւթեր է տպագրում, այս ամէնը ժողովրդի համար միանզամայն ըմբռնելի է, որովհետեւ այդ ամէնի մեծ մասը ինք իր աչքով տեսել է։ Հետեւաբար ՊԱԿ-ի հրէշ լինելը չատ հասկանալի եւ ըմբռնելի է մարդկանց համար։ Բայց, ես կ'ուզենայի մի փոքր տարբերութիւն դնել առհասարակ ՊԱԿ-ի եւ նրա տարբեր տասրաժանումների միջեւ։ Գոյութիւն է ունեցել ԽՍՀՄ ՊԱԿ, որպէս կեդրոնական մարմին, որը կուսակցութեան հետ՝ ԽՄԿԿ-ի հետ միասին, կենտկոմի հետ միասին, վարել է իր գործունէութիւնը եւ պարզ է որ այդ գործունէութիւնը եղել է զաղանի. եւ այդ զաղանի գործունէութեան մէջ իր մասն են ունեցել նաեւ տեղական կազմակերպութիւնները, մասնաւորապէս մեր հանրապետութիւնում եղած է ՊԱԿ-ի ճիւղը։ Պարզ է, որ Մոսկուան ամէն ինչ չէ որ վստահել է իր տեղական մարմիններին. այսինքն տեղական մարմինները այս կամ այն ամրողջական դործի մասին ունեցել են այնքան պատկերացում, որքան որ յանձնարարուել է իրենց իսկ կատարելու համար։ Այդ վոքր մի օղակը՝ ամրողջ մեծ չղթային։

Ի հարկէ ես չեմ ուզում ասել, թէ Հայաստանի աշխատող, առաւել ես նախկինում աշխատող ՊԱԿ-ի աշխատակիցները զառնուկներ էին – հասկանալի է որ իրենց չափով մասնակցել են գործերի, բայց այնուամենայնիւ, բոլոր դէպքերում չի կարելի նոյնացնել կենտրոնականը այս տեղամասայինների հետ, մանաւանդ որ տեղում աշխատել են Հայեր, որոնք, բնական է, հայ ժողովրդի նկատմամբ չէին կարող թշնամական վերաբերմունք ունենալ եւ նրանցից չատ չատերը՝ ինչ որ կատարել են, ստիպուած են արել, համակարծիք չլինելով հանդերձ այդ բոլորին։ Ուզղակի ես կ'ուզենայի աւելացնել, որ այնուամենայնի այդ ՊԱԿ-ը, որ նախկինում է եղել, ըստ էութեան կապ չունի այսօրուան Ազգային Անվտանգութեան Պետական Վարչութեան (Ա.Ա.Պ.Վ.) հետ։ Այսօրուան Ա.Ա.Պ.Վ-ը ստեղծուել է որպէս Հայաստանի Հանրապետութեան անվտանգութիւնը ապահովող մարմիններից մէկը եւ նրա խնդիրները բոլորովին ոչ մի կապ չունեն այն նախկին խնդիրների հետ, ինչ որ կատարել են նախկինում։ Սա մի մարմին է, որը կոչուած է իսկապէս ապահովելու ազգային անվտանգութիւնը։

Հանրապետութեան Նախագահի հրամանագրով նրա առջեւ դրուած են կոնկրետ խնդիրներ՝ հետախուզութիւն, հակահետախուզութիւն, որով եւ զբաղւում է որեւէ պետութեան յատուկ ծառայութիւն. այսինքն նրա խնդիրն է թոյլ չտալ, որ ուրիշ երկրների հետախոյզները մուտք ունենան Հայաստան, խանգարեն նրա գործունէութիւնը, բայց միւս կողմից էլ ունենայ սեփական հետախուզութիւն, որը չատ բնական է, ամէն մի նորմալ երկիր այս ամէնով զբաղւում է։ Արդէն գործունէութեան ոլորտների առումով ակնյայտ է, որ այսօրուան Վարչութիւնը եւ նախկին ՊԱԿ-ը տարբեր բաներ են։ Որեւէ նմանութիւն չի կարող լինել։ Մենք արդէն ընդունել ենք բաւականին նոր աշխատակիցներ, բայց նախկին աշխատակիցներ էլ կան, որոնք այսօր մեր վարչութիւնում են աշխատում. սակայն այս ժառանգորդումը կայ, բնականաբար։

ՀԱՐՑ. – Ներդաշնա՞կ է։

ՊԱՏ. – Ներդաշնակ չի կարող լինել, որովհետեւ ես ասացի, որ սրանք եղել են Հայ, այսօր էլ Հայ են եւ ինչպէս ամէն մի Հայ՝ կը մտածի իր Հայրենիքի, իր Հայաստանի մասին։ Սրանք խօսքեր չեն, այլ՝ իրականութիւն։ Իսկ ինչ վերաբերում է առանձին մարդկանց, որոնք այնուամենայնիւ կարող են լաւ չկատարել իրենց պաշտօնը, ասենք՝ զաւաճան են, ապա մենք՝ անմիջապէս, համապատասխան օրէնքով նախատեսուած միջոցներ կը ձեռնարկենք նրանց նկատմամբ, կը պատժենք։ Ձիշդ այնպէս, ինչպէս որեւէ հետախուզական կազմակերպութիւն աշխատում է զանել իր այն աշխատակիցներին, որոնք ոչ թէ օգուտ, այլ վնաս են տալիս իրենց ծառայութեան։ Սա բնական բան է։

ՀԱՐՑ. – Ազգային անվտանգութեան մասին երբ կը խօսիմ, կրնա՞մ բանի մը խօսք ընել Հայաստանի սահմաններու պաշտպանութեան մէջ ՊԱԿ-ի ունեցած դերին մասին։

ՊԱՏ. – Ես չեմ ուզի ծաւալուել, բայց ակնյայտ է որ եթէ ազգային անվտանգութիւն կայ, ապա նա չի կարող անմասն լինել պաշտպանութեան վերաբերող հարցերում։ Նրա հիմնական խնդիրներից մէկը այդ սահմանամերձ չրջանին օգնելն է, սկսած ամենատարրական իր պարտականութիւնները կատարելուց ընդհուպ մինչեւ, եթէ պէտք է, սահմանապահի դեր կատարելը։ Մեր աշխատակիցները միշտ պատրաստ են եւ միշտ մասնակցել են այն պաշտպանական մարտերին, երբ յարձակուել են մեր վրայ։ Առաջին չարքում, միւս պաշտպանների հետ, դրանք եղել են թէ՛ զիւղացիներ, թէ՛ սահմանապահներ, նոր ստեղծուած զնդասներ, երկրապահ զնդասներ, պաշտպանութեան նախարարութեան համապատասխան զինուորական ստորաբաժանումներ, դրանց հետ միասին մեր աշխատակիցները պաշտպանում են սահմանները։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱԼԿԱՆԵԱՆ ՔԱՅՔԱՅՈՒԱԾ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Տակաւին քանի մը տարի առաջ, Եուկոսլաւիա այն երկիրն էր որ հետզհետէ կը զեմքը դէպի տնտեսական վերելք։ Այսօր, երկրին քայքայումի հոլովոյթին մէջ, Պելկրատի սերպ զեկավարութիւնը ցոյց տուած է որ ի վիճակի էր լայնածաւալ պատերազմի մը տնտեսական բեռը տանելու, հոգ չէ թէ մեծ զոհողութիւններու գնով։

Ասով, անշուշտ, Սերպիա – Մոնթենեկրոյի արտադրական կարողականութիւնը կը նուազի ու որոշ տուեալներու համաձայն ինկած է 1975-ի մակարդակին ալ վար։ Յատկապէս զժուար է վիճակը այն ձեռնարկութիւններուն որոնք միջազգային զործունէութիւն կը տանէին։ «Եուկո» ինքնաչարժի զործատունը, օրինակ, չի յաջողիր պէտք եղած կտորները ունենալ. ստիպուած է 30 հազար բանուոր զործէ հանելու եւ մինչեւ իսկ զետեղատներուն մէկ մասը յատկացնելու թեթեւ զինամթերքի արտադրութեան։ Ընկերութեան տնօրէնութիւնը յայտնած է արդէն թէ վերջնականօրէն փակումի որոշում արուած է տեղական զործածութեան 4 հազար «Եուկո»ները արտադրելէ ետք։

Զործազրկութիւնը, չրջաններու համաձայն, զործօն բնակչութեան մինչեւ 20 – 30% համեմատութեան կը հասնի։ Միայն զրամ տպելով կարելի կ'ըլլայ հատուցումները վճարել. իսկ տարիկա, արտադրութեան անկումին հետ, զրամահոսքի աննախադէպ երեւոյթի մը պատճառ կ'ըլլայ, հասնելով 20 հազար %-ի համեմատութեան։ Միջին աշխատավարձը 1991-էն ի վեր եօթնով բաժնուած է։

ընտանիքներու մեծ մասը չի կրնար ամէն անհրաժեշտ պէտքերը հայթայթել, մինչ արդէն այս կարգի ապրանքները բոլորն ալ կտրօնով կը բաշխուին: ՄԱԿ-ի կիրարկած առեւտրական, օդային եւ նաւթի չրջափակումը անցեալ Մայիսէն ի վեր երկրին ենթեսական կացութիւնը աստիճանաբար կը քայքայէ:

Այսուհանդերձ, կարելի չէ ըսել թէ պատերազմէն տառապողները միայն Սերպիան ու Մոնթենեկրօն են: Խրուաթիա եւս ուժգնօրէն է հարուր հազարաւոր պատահանեալներուն եւ պատերազմին բերած պատճառով: Մասնագէտներու հաշիւներով երկիրը հինգ տարուան պէտք ունի պատերազմին հասուեցոյցը վճարելու համար: Պոսնիա - Հերցեկովին իր կարգին, եթէ չարունակէ մնալ միացեալ պետութիւն մը, երկու սերունդ պիտի զոհէ: քաղաքային կեդրոններու մեծ մասին քանդումը եւ բնակչութեան զանգուածային տեղափոխումները ճակատագրական եղած են իր տնտեսութեան համար:

Եւկոսլաւ նախկին հանրապետութիւն Մակեդոնիա եւս դէպ վիճակի մատնուած է: Յատկապէս, Յունաստանի հետ կապերը խզելու որոշումը արագացուցած է վատթարացումը:

Ներկայիս չահաւոր հոգմերը Սերպիայի եւ Մոնթենեկրոյի առեւտրականներն են, մաքսանենգներն ու միջնորդները որոնք գիտեն առիթները օգտագործելու զգտնիքը, ու ՄԱԿ-ի կիրարկած չրջափակումով առիթները բազմապատկուած են:

Սերպ վարչապետ Փանիքի ընտրական պարտութիւնը ցոյց տուաւ որ դիւանագիտական գետնի վրայ Սերպերու ազգային հպարտութիւնը աւելի հզօր է, քան տնտեսական ահռելի կացութեան պատճառած դժգոհութիւնը: Փանիք չկրցաւ չարժման անցընել հանրային կարծիքը խօսելով չրջափակումին ընդդէմ ու երկրին միջազգային տնտեսական բեմին վերադարձին մասին: Ծայրայեղ ազգայնականներու չահոզութիւնը ենթադրել կուտայ թէ կը պատրաստուին վատթարացնելու: Իսկ Պոսնիա - Հերցեկովին իր կարգին հետզհետէ տնտեսական միջոցներ ձեռք կը ձգէ սերպ իր փոքրամասնութեան ու Սերպիոյ դէմ պատերազմը չարունակելու համար: Մահմետական միջազգային գործակցութիւնն ու Թուրքիոյ պաքսանեան ծրագիրները կը դիւրացնեն անոնց գործը:

Խոռնակ ու չահերու մրցակցութեան թատերաբեմ այս համայնապատկերը լրջօրէն կը մտահոգէ Յունաստանը: Արտասանեալներու նոր յորձանքներ կը պատրաստուին, ինչ որ սպառնալիք կը նկատուի երկրին ընկերային կեանքին ու տնտեսութեան համար:

Յունաստան ներկայիս ալ դժգոհելու կարեւոր պատճառներ ունի պալքանեան նոր պատերազմին պատճառով. արդէն լրջօրէն կ'ապդուի այն վարանումներէն զոր կ'ունենան արտասահմանեան ձեռնարկութիւնները, ներդրում կատարելու յիշեալ չրջանին մէջ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԻ 15-ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -- («Յառաջ»). -

Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբը փակեց իր հիմնադրութեան 15-րդ տարուան հանդիսութիւններն ու ձեռնարկները համերգով մը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 22-ին, Սէն -- Վիքթոր Աբրայարանը, որ ծայրէ ի ծայր լեցուած էր:

Երգչախումբը այս համերգը ձօնեց կոմիտասի աշակերտ, հմուտ երաժշտագէտ, խմբավար՝ Վարդան Սարգսեանին որ 1946-էն 1960, հաստատուելով Մարսէյլ, իր ճգտումով արժեւորեց, տարածեց, ծաղկեցուց հայ երգն ու երաժշտութիւնը հայ հոգիներու անդաստանին մէջ, դեկավարելով Արմենիա երգչախումբը, վարելով ղպրոցական պաշտօնը Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ: Սակայն, Վարդան Սարգսեան, այլապէս իր ծնողաւայր Պոլիսէն մինչեւ Փարիզ, մինչեւ Պելժիա եւ դարձեալ Փարիզ կոմիտասագիտական առաքելութեան ճամբուն վրայ ամբողջ կեանք մը նուիրեց հայ երգին եւ երաժշտութեան՝ գրիչով, խօսքով եւ գործով:

Համերգի յայտագրի առաջին մասը կը բաղկանար միայն Վարդան Սարգսեանի գործերէ: Նախ, Արեւագալի երգերը գործ Վարդան Սարգսեան մշակած եւ հրատարակած է 1958-ին, սակայն ցարդ չերգուած: «Յարեւելից» եւ «Եկեղեցիք արդասիք» խմբական մեկնաբանութիւններէն յետոյ, Հայաստանէն հրաւիրուած երգչուհի՝ Էմմա Պապիկեան կատարեց յորդորակի բաժինը՝ «Յարեւելից յարեւմուտս...»: Ապա, դարձեալ խումբով, «Լոյս արարիչ լուսոյ» եւ «Լոյս երրեակ եւ անբաժանելի երրորդութիւն», իսկ յորդորակը «անեղանելիդ» երգեց Վարդուհի Մինասեան եւ հուսկ այս Արեւագալի բաժինը փակեց Էմմա Պապիկեան «Ճանապարհ բարի Քրիստոս»ով: Արեւագալի երգերը ունին իրենց մէջ խորութիւն մը եւ յատուկ անուշութիւն մը: Յորդորակները երգուած արական ձայնով, բամբ ձայնով (պարիթոն), այլապէս դրաւիչ եւ տպաւորիչ են: Յետոյ, Էմմա Պապիկեան մեկնաբանեց Վարդան Սարգսեանի «Օրօր»ը, «Գարուն»ը եւ «Հօ՛յնար»: Մենակատար Երեւանի Օփերային, մրցանակաւոր կարգ մը միջազգային մրցումներու, Էմմա Պապիկեան երգած է Մոսկուայի, Միլանոյի, Նիւ - Եորքի նշանաւոր օփերաներու բեմէն, ինչպէս նաեւ եղած է արեւելեան -- Եւրոպայի երկիրները: Սովրանոյի իր վճիտ, մաքուր ձայնը որ կ'ընդգրկէ լայն ձայնաչար մը, ունի քաղցրութիւն մը, համայք մը որ ապացոյց մըն է իր բնատուր չնորհքին եւ աշխատանքի արդիւնքին: Առաջին բաժինը վերջացաւ միշտ Վարդան Սարգսեանի «Ի ներեզման յարուցելոյն անմահին» յարութեան չարականով եւ «Տէ՛ր կեցո՛ դու զհայս» ու «Հայաստան, երկիր ղրախտավայր»ով, մենակատարութեամբ Էմմա Պապիկեանի որ արժանացաւ ջերմ եւ երկարատեւ ծափահարութիւններու:

Վարդան Սարգսեանի այս բաժինը փակելէ առաջ, ընդգծենք որ իր որդին՝ Է. Սարգսեան, իր հօր յիչատակին, լոյս ընծայեց սալ մը (Քոմփաքթ -- տիսք) նուիրուած վարպետին գործերուն մասնակցութեամբ Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբին, արժէքաւոր երգչուհի Ֆապիէն Շանոյեանի, Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբի դնահատուած անդամուհի՝ Վարդուհի Մինասեանի, Ժիւլիէթ Եըլմազեանի՝ դաշնակ եւ երգէոն եւ անչուչա ընդհանուրը դեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եըլմազեանի:

Յայտագրի երկրորդ մասը սկսաւ կոմիտասեան երաժշտութեամբ ծննդեան չարականներով՝ «Մեծացուսչ անճն իմ զհէր», «Ով զարմանալի խորհուրդ» եւ «Այսօր ձայնն հայկական» եւ ժողովրդական երգը՝ «Ձիգ տու, քաչի»ն: Ցետոյ, Գամառ Քաթիպայի զրած «Երդ Վարդանայ»՝ «Լռեց: Ամպերը եկան ծածկեցին» կտորը, երաժշտութիւն Մակար Եկմալեանի եւ «Լուսաւորչի կանթեղը» Շ. Պէրպէրեանի որոնց մենակատարի բաժինը երգեց Վարդուհի Մինասեան: «Ծիծեռնակ»ը Ժ. Աբալեանեանցի ի յայտ բերաւ Էմմա Պապիկեանի ձայնին լայն կարողութիւնները: Ապա «Հովիւին երգը» Ա. Աւետիսեանի, մենակատար՝ Անդրանիկ Մինասեան, Ա. Տիգրանեանի «Անոյշ»էն հատուած մը «Ամպի տակից» մենակատարուհի՝ Եւա Աբթինեան, Բ. Կանաչեանի «Շուշո»ն եւ Լ. Յովհաննիսեանի «Արփա -- Սեւան»ը մասնակցութեամբ երգչախումբի նախկին անդամներուն՝ Ն. Տէր -- Մինասեանի, Լ. Էքէոի, Հ. Կիւզելեանի բերին աւելի ժողովրդական չեշտ մը, հայրենասիրական չունչ մը, ինչպէս նաեւ որպէս «պիս» երգուած «Երեւան էրեբունի»ն:

Հաճելի համերգ մը, անկասկած: Երգչախումբը աշխատած էր իր երգացանկը վերանորոգելու: Աւելի միատարր, ձայնի տարբերակները աւելի զգալի, Խաչիկ Եըլմազեան կը ջանայ լաւագոյնը «ստանալ» խումբէ մը որ սակայն կարիքն ունի աւելի մեծ թիւով արական ձայներու:

Տասնըհինգ տարիներու ընթացքին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը կտրեց պատուարեր ճամբայ մը հանելով հետաքրքրական մակարդակի մը: Տարեդարձ մը առիթ է չնորհաւորելու բոլոր անոնք որոնք իրենց սէրը դրին որպէսզի ապրին հայ երգն ու խօսքը: Նախ անդամ -- անդամուհիները, երէկէն այսօր, հաւատքով, խանդավառութեամբ եւ զոհողութիւններով երանգ եւ դիմագիծ տուին երգչախումբին: Մասնաւոր դնահատական մը մենակատարներուն եւ յատկապէս Եւա Աբթինեանին, Վարդուհի Մինասեանին եւ Անդրանիկ Մինասեանին իրենց հատատարմութեան, իրենց ձայնի որակին համար: Անշուշտ, երգչախումբի դեկավարին՝ Խաչիկ Եըլմազեանին դերը հիմնական է երգչախումբի արձանագրած յառաջդիմութիւններուն, յաջողութիւններուն եւ գտած ընդունելութիւններուն օտար չրջանակներէն ներս: Պաչտօնի կանչուած 1977-ին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութեան կողմէ, կը ծառայէ կրօնական եւ աչխարհիկ երաժշտութեան ճամբով նոր ուժ, նոր եռանդ բերել գաղութին ներս: Այս գործին մէջ իր կինը՝ Ժիւլիէթ Եըլմազեան նեցուկ է որպէս դաշնակահարուհի, բայց նաեւ որպէս նախաձեռնող տարր, քանի անոր կը պատկանի Գարուն Մանկանց երգչախումբի ստեղծումը, որմէ զոհունակութեամբ նկատեցինք թէ արդէն մի քանի հոգի անցած են Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբին մէջ:

Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան եւ զարգացման գործին մէջ եղան անձեր որոնք նուիրուեցան, որոնք նիւթապէս, բարոյապէս ինչպէս նաեւ դեղարուեստական գետնի վրայ ստեղծին պայմանները, հողը որպէսզի երգչախումբը ամէնուրեք միչտ բարձր հնչեցնէ հայ հոգիին այս կենդանի արտայայտութիւնները՝ երգն ու երաժշտութիւնը: Այդ անձերու չարքին էր ողբացեալ՝ Արշամ Պապայեանը որպէս երգչախումբի անօրէն Խորհուրդի նախագահ, եւ հետեւաբար արժանի յիչատակութեան Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբի այս 15-րդ տարեդարձին առիթիւ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԼՒՏԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Ժ. ՎԱՆՏՈՄ ԵՒ Ժ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Լիւժի (Պելժիա) Լիհրման կալըռիին մէջ, Փետրուար 13-էն 28 պիտի ցուցադրուին ստեղծագործ -- ազատանդագործ Ժան Վանտոմի ստեղծագործութիւնները ու նաեւ Վանտոմի հրաւէրով նկարիչ Ժան Գազանճեանի գործերը:

Ծագումով հայ դհարագործը, ծնած է Լիոն 1930-ին եւ ամբողջ կեանքը չէ դադրած խորհրդածելէ ազատանդագործ -- ծուխեան արուեստին վրայ: Իր բացառիկ տաղանդը յեղաշրջած է քարերու հրաչալի աչխարհը: Հայկական սուրբեր ստեղծած է «անմահներու» համար, ինչպէս՝ Ռոժէ Քայուա, Ժիւլիէն Կոհն, Մօրիս Շուման եւայլն: «Ինծի համար, կ'ըսէ Վանտոմ, քար մը՝ փախուստ մըն է, երազը, կը նչանակէ կարենալ թափառիլ, հարցանել, կենսականին երթալ»: 1978-էն ի վեր մուտք գործած է Լառուսի համայնագիտարանին մէջ:

Ժան Գազանճեան ծանօթ եւ դնահատուած նկարիչ մըն է (ծնած է 1938-ին): Բազմաթիւ ցուցահանդէսներ տուած է 1977-էն սկսեալ (կալըռի Ֆրամոն), ոչ միայն Փարիզ, այլեւ Պէրլին, Անվերս, Լօզան, Ժընեւ, Լոնտոն, Միւնիխ, Քրյակա եւայլն, եւայլն:

խումբին: Մասնաւոր դնահատական մը մենակատարներուն եւ յատկապէս Եւա Աբթինեանին, Վարդուհի Մինասեանին եւ Անդրանիկ Մինասեանին իրենց հատատարմութեան, իրենց ձայնի որակին համար: Անշուշտ, երգչախումբի դեկավարին՝ Խաչիկ Եըլմազեանին դերը հիմնական է երգչախումբի արձանագրած յառաջդիմութիւններուն, յաջողութիւններուն եւ գտած ընդունելութիւններուն օտար չրջանակներէն ներս: Պաչտօնի կանչուած 1977-ին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութեան կողմէ, կը ծառայէ կրօնական եւ աչխարհիկ երաժշտութեան ճամբով նոր ուժ, նոր եռանդ բերել գաղութին ներս: Այս գործին մէջ իր կինը՝ Ժիւլիէթ Եըլմազեան նեցուկ է որպէս դաշնակահարուհի, բայց նաեւ որպէս նախաձեռնող տարր, քանի անոր կը պատկանի Գարուն Մանկանց երգչախումբի ստեղծումը, որմէ զոհունակութեամբ նկատեցինք թէ արդէն մի քանի հոգի անցած են Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբին մէջ:

Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան եւ զարգացման գործին մէջ եղան անձեր որոնք նուիրուեցան, որոնք նիւթապէս, բարոյապէս ինչպէս նաեւ դեղարուեստական գետնի վրայ ստեղծին պայմանները, հողը որպէսզի երգչախումբը ամէնուրեք միչտ բարձր հնչեցնէ հայ հոգիին այս կենդանի արտայայտութիւնները՝ երգն ու երաժշտութիւնը: Այդ անձերու չարքին էր ողբացեալ՝ Արշամ Պապայեանը որպէս երգչախումբի անօրէն Խորհուրդի նախագահ, եւ հետեւաբար արժանի յիչատակութեան Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբի այս 15-րդ տարեդարձին առիթիւ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ
Մասն Ա.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՑԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԻԵ.
ՄԵՐ ԹՈՆԻՐԸ

Թարմ հացը փռուած սեղաններու վրայ շուտով կը չորնար, քոյրերս զանոնք վրայէ վրայ չարելով, կը տանէին կը տեղաւորէին, մանաւանդ վայրէ չինուած դարաններու մէջ, ամէն օր կտոր մը կը հանէին, թեթեւ մը կը թրջէին, լաթի մը մէջ կը փաթթէին, եւ սեղանին վրայ կը բերէին, ինչ համով հաց, մէջը պահիր կը դնէինք, կը պլորէինք եւ խածնելով համով - հոտով կ'ուտէինք: Աղքատներն ալ չէինք մոռնար, ձմրան երբեմն աղքատներ մեր դուռը կը զարնէին, մայրս կ'եպէր, լաւաչ հաց մը եւ կտոր մը պահիր փաթթելով թուղթի մը մէջ աղքատին կուտար, ըսելով՝ դնա՛ աղօթէ մեղի համար: Այսպէս, ամբողջ ձմեռը մեր տունը լաւաչ հաց կ'ուտէինք, չուկայէն հաց չէր գար մեր տունը. սակայն երբ ամբողջ ձմեռը կ'ուտէինք եւ գարնան կը լմննար մեր տան հացը, հայրս այն տաճն ամէն իրիկուն թեւին տակ քանի մը «սօմուն» գարկած տուն կուգար. հաց կը բերէր մեր տունը:

ԻԶ.
ՄԵՐ ԽԱՇԸ

Երբ հացեփը կը լմննար, թոնիրը տաքնալուն կրակով լեցուն կ'ըլլար, կիները կը քաչուէին թոնիրին եղերքէն հեռու, եւ իրենց քրտինքները կը սրբէին, կը մաքրուէին, եւ երկար ա՛ր մը կը քաչէին, որ Աստուած իրենց հաց տուած էր: Սովորութիւն էր, ամէն հացեփէն վերջ թոնիրը խաչ դնել. առաջուց խաչը պատրաստուած կ'ըլլար, կտրուած մաքրուած, սոխով - սխտորով համեմուած, մեծկակ պտուկի մը մէջ, կափարիչով մը բերանը գոց, թոնիր կ'իջեցնէին, աղտոր մը կը ծածկէին, դրեթէ կէս մէջքով կը թոնիրին մէջ կը ծածկէին եւ թոնիրին բերանն ալ կը գոցէին: Խաչը մինչեւ առաւօտ հանգարտ կ'եփէր, եւ դրեթէ խմորի պէս կ'ըլլար. մայրս առաւօտուն կը բանար թոնիրին բերանը, եւ դուրս կը հանէր խաչի պտուկը, կը մաքրէր մոխիրը չորս կողերէն, կը բանար պտուկին կափարիչը եւ ինչ հոտ, կը բուրէր, կը լեցնէր պզնակներու մէջ եւ կը բերէր սեղանին վրայ: «Տղա՛ք, եկէ՛ք համով - հոտով խաչը կերէք»: վեր կը ցատքէինք, եւ կը վազէինք սեղանին չուրջ. լաւաչ հացն ալ պատրաստ էր, ինչ ախորժակով կ'ուտէինք եւ կ'օրհնէինք զԱստուած. այնչափ առատ կ'ըլլար խաչը որ մեր դրացիներն ալ կը կանչէինք եւ անոնք ալ այդ համով խաչի սեղանին մասնակից կ'ըլլային, իսկ մեր մեծերը՝ խաչին հետ սեղանին վրայ կ'ունենային գաւաթ մը օղի, կ'ուտէին եւ գործի կ'երթային:

ԻԷ.
ՄԵՐ ԾՆՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐԸ

Փոքրերս անհամբեր կը սպասէինք Ծնընդեան, Ծնունդը գիտէինք որ մեր ամէնէն մեծ տօնն էր, տօնը մանաւանդ փոքրիկներուս: Այդ օրը ուրախութեան օր էր, լեռները տակաւին ձիւնով ծածկուած կ'ըլլային, տանիքները ձիւնով բեռնաւոր, իսկ ճամբաները գրեթէ անանցանելի, բայց մեղի ի՛նչ հոգ, անյաղթելի զժուարութիւն մը չէր: Կը յիշեմ, այդ օրուընէ չաբաթ մը առաջ մայրս եւ քոյրերս ծոմ կը պահէին, մինչեւ կէս գիչեր չէին ուտեր, չէին խմեր, կը պատրաստուէին Ս. Հաղորդութեամբ Քիստոս մանուկը ընդունելու: Ինչ մեծ հաւատք կար այդ օրերուն եկեղեցւոյ տօներուն եւ սրբութիւններուն հանդէպ..: Ծնընդեան գիչերը գրեթէ արթուն կ'անցընէինք, մայրս մեղի տօնական զգեստներ կը հագուեցնէր, եւ հազիւ եկեղեցին զանգակները կը հնչէին կէս գիչերին, ամէն ոք իր զաւակներով, թոռներով ղէպի եկեղեցի կը վազէր, ձիւներու մէջէն:

եկեղեցի կը մանէինք մեծ յարգանքով: կիները եկեղեցիին մէջ իրենց մասնաւոր բաժինը ունէին որ վերնատուն կը կոչէինք, ուր կողմնակի սանդուխէ մը կ'ելլուէր, ճաղերով բաժնուած էր եւ եկեղեցիին եռեւի մասին մէջ կը զտնուէր, իսկ այր մարդիկ կը գրաւէին եկեղեցիին կեդրոնական եւ առջեւի մասերը, մինչեւ դասը. դասը դպիրներուն յատկացուած էր, եկեղեցիին մէջ ծունր դնելու աղօթարաններ չկային, ամբողջ եկեղեցին գորգով ծածկուած էր. գորգին վրայ ամէն մարդ իր բարձը ունէր, անոր վրայ ծունր կը դնէր եւ կամ ծալապատիկ կը նստէր եւ կ'աղօթէր. այս էր իրենց աղօթարանը. մինչ կիները ճաղերէն անդին, գլուխին ծածկած՝ կը հետեւէին վարը դասին մէջ կատարուած ժամերգութեան. ամփոփ էին, ասդին -- անդին չէին նայեր, եւ ոչ ալ կը խօսէին, «մեզա Աստուծոյ» կ'ըսէին եւ կուրծքերնին կը ծեծէին:

(Շար. 11)

(Շար. Ա. էջէն)

Ա.ի եւ Հահի Ալլահ Շիւքիւր Փաշադատի հանդիպումէն որ տեղի ունեցած է Զուիցերիոյ Մոնթրէօ քաղաքը: Գաղտնապահութեամբ կատարուած այս հանդիպումին մասին ըսուածը այն է թէ երկու կրօնապետերը համաձայնութիւն դոյացուցած են 8 կէտերու շուրջ ու պիտի ջանան համոզել իրենց երկիրներուն իշխանութեան պետերը որպէսզի վերջ տրուի պատերազմին. երկկողմանի այս հանդիպումները եռամսեայ հերթականութեամբ պիտի շարունակուին ու երկու կողմերն ալ իրենց կարելին ի գործ պիտի դնեն, որպէսզի զեղօրայք ու աննդամթերք հասնի առանց խոչընդոտի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ԿԱՌ ՏԸ Լ'ԷՍԹԻ ուղեվարին, թէեւ մեզմ դատապարտումը, արդելք չեղաւ որ ընդհանուր ծանր գործադուլի լայնածաւալ շարժում մը ծայր տայ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: 1988 Օգոստոս 6-ին է որ ուղեվարը 3 սխալներ կը գործէր եւ կը պատահէր ծանր արկած մը որու հետեւանքով մէկ մեռաւ եւ 73 վիրաւոր կար: Ուղեվարը յետաձգումով (սիւրսի) 15 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, ինչ որ նուազագոյն մըն էր, բայց եւ այնպէս կառ տը լ'Էսթէն եառ (ուր շարժումը սկսաւ նոյն -- Փետրուար 8 -- իրիկունը) յաջորդ առաւօտը գործադուլը տարածուած էր բոլոր գիծերուն վրայ, անհանդուրժելի կացութիւն մը ստեղծելով ժողովուրդի մը համար, որ աշխատանքի պիտի երթայ: Ուղեվարները յանցանքի սկզբունքն իսկ կը մերժեն ընդունիլ, միակ յանցաւոր երկաթուղիի ընկերութիւնը նկատելով:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ երկար հարցազրոյցով մը «լը Մոնտ»ի (Փետրուար 9) իր տեսակէտները կը պարզէ բազմաթիւ հարցերու մասին: Ինչ կը վերաբերի այն նախապարագաներուն, զոր կրնայ նչանակել ընդդիմութեան յաղթանակի պարագային, կը ճշդէ որ ան պէտք չէ եւրոպական կառուցումին դէմ ըլլայ (այսինքն՝ Սէկկէնը չի կրնար ըլլալ), ապա կ'աւելցնէ նաեւ թէ ոչինչ կը ստիպէ իրեն որ առաւելագոյն քուէ ստացող կուսակցութենէն ընտրէ: Ֆրանսա գինուորական գործոնութեանց պիտի չդիմէ նախկին Եուկոսլաւիոյ մէջ: Միթերան պատեհ չի նկատեր նաեւ Ազգային Ժողովի արտակարգ նիստ հրաւիրել ընտրութիւններէն հազիւ քանի մը շաբաթ առաջ (վարակուած արեան հարցին համար, նման առաջարկ կար), միշտ զօրավիդ է Լօրան Ֆապիւսի:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ արեւմտեան առաջին պետական դեկավարն է որ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Վիէթնամ: Փետր. 9-ին է որ Միթերան, շքախումբով, եօթը լրագրողներով, ճարտարարուեստի գործատէրերով եւ Քոնֆորտով մեկնեցաւ Հանոյ: Ֆրանսական պարտութենէն 39 տարի ետք (1954, Տիէն -- Պիէն -- Ֆու) Ֆրանսա կը Ջանայ, այս անգամ այլ ձեւով, նուաճել իր հին գաղթավայրը՝ Հնդկաչին:

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահական ընտրութիւններու Ա. Հրջանին (Կիրակի, Փետր. 7) ներկայ նախագահը՝ Ժորժ Վասիլիու դըլուխը կը հանի ձայներու 44,15%-ով: Բ. Հրջանին իր դիմացը կը գտնէ կլաֆքոս Քլէրիտէս:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԵԱՆ առաջելական դէմքը՝ Ժան Մուլէն կրնայ խորհրդային գործակալ մը եղած ըլլալ, այս յայտնութիւնը կ'ընէ Թիէրի Վոլթոն իր «le grand recrutement» պարտաւատեսրին մէջ, քրքրելէ ետք ՔԱ -- կէ -- Պէ-ի դիւանները: Լատզոյն մտնոգէսը նըկատուած խորհրդային լրտեսութեան, Վոլթոն փաստեր գտած է Մուլէնի սերտ յարաբերութեանց խորհրդային գաղտնի սպասարկութեանց հետ: Այնատեն, կ'ըսէ Վոլթոն, Մուլէն դեռ առասպել մը չէր: «Իւմանիթէ» խորապէս ընդվզած է եւ Փետրուար 9-ի իր թիւով իր վրդովումը կ'արտայայտէ Մալրոյէն իսկ վկայութիւններ բերելով: Այլ տոմսով մըն ալ, քրոնիկագիր մը հարց կուտայ թէ այս ձեւով Տը Կօլլ ու Զրչիլ կրնան խորհրդային գործակալները նկատուիլ:

ԹԵՀՐԱՆի մօտ, բախում մը պատահած է, Փետրուար 8-ին, զինուորական եւ համբորդական երկու օդանաւերու միջեւ, միջազգային օդակայանին վերեւ: Ճամբորդական Տուպոլեւը ջախջախուած է եւ փոխադրած 134 անձերէն ոչ մէկ վերապրող կայ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի կառավարութեան Ուժա-

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ. -- Այրի Տիկին Հայկանոյշ Ծովակիմեան, Պր. Սարգիս Ծովակիմեան, Տէր եւ Տիկին Ծովհ. Ծովակիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մարկոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Փետրուար 14-ին, Լիոնի Սուրբ Ճակոբ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ -- հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԾՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

մահուան Ե. տարելիցին առթիւ,

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

***

Այս առթիւ, Ծովակիմեան ընտանիքը 600 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Անիէր - Պուա-Կոլոմպ - Արժանթէօյլի «Ակնունի» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Գրիգոր Տէտէեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆր Պ. Պօղոս Քէրտէքեանէ (Զուիցերիա): Նոյն առթիւ ի նպաստ Հայաստան - Ղարաբաղ օգնութեան ... Տէր եւ Տիկին Մինաս Տէտէեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Տէտէեան (Զուիցերիա), Տէր եւ Տիկին Մանուկ Քիւրտօղլեան 1000-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սուվերալ, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալեան, Տէր եւ Տիկին Անտոնեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ուիլէմս 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պալեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Օհաննէսեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պօղոս Խուպեսերեան, Տիկին Տիրուհի Քէօլէեան, Տէր եւ Տիկին Տրիւք, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Նաճար 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էմիլ Պիտօ (Միացեալ-Նահանգներ) 400 Ֆր., Տիկին Տանու 100 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՏ 7

Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Ծանճախումբի կազմակերպած մեծ մայրերու եւ մեծ հայրերու յարգանքի օրը:

ՀՕԹ-ՊՕԼ

Վալանսի Հ. Մ.-ը (0 -- 0) հաւասար արդիւնքի հասաւ Էվիանալի հետ: Այժմ դասաւորման 5-րդ տեղը կը գրաւէ Միւլհուզի, Այաչիոյի, Քաննի եւ Շաւըվիլի հետ, 24 կէտով: Գլուխն է միշտ Մարթիկ 29 կէտերով:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԸՆԸՎԻՒՒ. -- Ռոզա Ամմաղանեան 500 Ֆրանք:

***

ՏԷՍԻՆ. -- Ռուբէն Կենճոյեան 100 Ֆր.:

APPEL de la CROIX ROUGE FRANÇAISE

Le Comité de Clamart et son Président, le Docteur *Eric Der-Agopian* sollicitent expressément votre contribution financière en vue de l'envoi de colis alimentaires pour l'Arménie.

Venez déposer vos dons (espèces ou chèques) au Dispensaire Municipal de Clamart : 55, avenue Jean Jaurès

Les Vendredi 12 Février de 17h à 20h
Samedi 13 Février de 9h à 20h
Dimanche 14 Février de 10h à 13h

Si vous ne pouvez vous déplacer, libellez vos chèques «Croix Rouge Française - Arménie» et adressez-les à :

CROIX ROUGE FRANÇAISE
B. P. 41
92145 Clamart cedex.

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԻԼ. -- Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Աարինէ Նազարեանի, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Նազարեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին վրոփ. Վանիկ Նազարեանի եւ զաւակներուն, եւ բոլոր ընտանեկան պարագաններուն, իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ -- հօր, ազգականին, խնամիին, Միութեանս անդամներէն՝ Պետրոս Նազարեանի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ Միութիւնս փոխան ծաղկեպսակի Մարսէյլի Մշակոյթի Տան 300 Ֆր. նուիրած է:

REUNION D'INFORMATION

Le Chargé d'affaires de la République d'Arménie en France

VAHAN PAPAZIAN

invite la communauté arménienne à une réunion d'information
sur le Fonds National arménien «Haïastan»
le Mardi 16 Février à 20 heures

MAISON DE LA CHIMIE

28, rue Saint-Dominique, Paris 7e

Le Chargé d'affaires ainsi que la Directrice exécutive du Fonds exposeront les modalités d'organisation et les structures mises en place en France.

A cette occasion, le comité exécutif pour la région parisienne sera officiellement présenté au public.

Dany et André Louis
ont le plaisir de vous inviter
au vernissage de l'exposition

du joaillier-créateur

Jean Vendôme

et du peintre

Jean Kazandjian

le vendredi 12 février de 18h à 20h
en présence des artistes

Exposition du 13 au 28 Février

GALERIE
LIEHRMANN
4, bd.. Piercot — B-4000 Liège
Tél. (41) 23 58 93

Du mardi au samedi de 13h à 18h30
ou sur rendez-vous.
Le dimanche de 11h à 13h.
Fermé lundi et jours fériés.

— ՏԵԱՐԸՆԴԱՌԱՋ —

Ս. ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս կիրակի, Փետր. 14, Տեառնընդառաջ է: Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Ծովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Ի Ժամու պատարագին, Ղեւոնդեանց Քահանայից յաւուրհիկայ տօնին -- Փետր. 16-ին -- առթիւ, մասնաւոր հոգեհանդիսա կը կատարուի՝ Փարիզի եւ Շրջանին Եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

Պատարագէն առ՝ 1-ին, Փէր -- Լաշէզի դերեզմանատան Եւրոպայի Առաջնորդին, Դամբանին առջեւ Աղօթք կ'ըլլայ՝ Վեհ. Վեհարանի Ներկայացուցիչ Արք. Քիւլաբեան -- Արջունկեան, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէյեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի համար:

Ջերմապէս կը հրաւիրուին մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ պատարագին եւ դերեզմանատուն աղօթելու վախճանեալ եկեղեցականներուն համար, Հայաստան-եայց Եկեղեցւոյ անասնանութեան համար, հայցելով որ նոր նուիրեալներ ընծայուին եկեղեցւոյ եւ ազգի հոգեւոր ծառայութեան:

***

Փարիզի եւ Շրջանին մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ առաջնորդներն ու հոգեւորականներն եղած են. --

Վեհ. Արքեպիսկ. Քիւլաբեան, Արտաւազդ Արքեպիսկ. Սիւրմէեան, Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան, Գէորգ Արքեպիսկոպոս Իւթիւճեան, Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան, Գրիգոր Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեան, Համազասպ Վարդապետ Պաղտասարեան, Ծովհաննէս Քհնյ. Հիւնքէրպէյէնեան, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս Քհնյ. Խրիմեան, Աբիսողոմ Քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան Քհնյ. Խոյեան, Բարթող Քհնյ. Թագմաճեան, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ Քհնյ. Նիշամեան, Ներսէս Քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպկճեան, Եուսիկ Քհնյ. Ադամեան, Վարդան Քհնյ. Պաղտասլեան, Ցարութիւն Քհնյ. Ճօրթուլեան, Ադդէ Քհնյ. Փայլակեան, Եսայի Քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս Քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց Քհնյ., Թիւֆէնկճեան, Պարգեւ Քհնյ. Մէրճանեան:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Փետր. 13, Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 16·30-ին ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Տեառնընդառաջի նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ:

Կոչ կ'ուղղենք մեր զաղութի մայրերուն, որ իրենց նորածինները բերեն եկեղեցի, որպէսզի կատարուի Աստուծոյ ընծայման հոգեպրաւ արարողութիւնը:

Փետրուար 14, Կիրակի: Տեառնընդառաջ. տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 14, տօն է Տեառնընդառաջի: Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ եպիսկոպոսական պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՓԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 13, ժամը 16-ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի որու ընթացքին Տեառնընդառաջի նախատօնակ եւ մոմավառութիւն տեղի կ'ունենան:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 14, Տեառնընդառաջ. տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի տաճարն:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30-ին: Կը պատարագէ՝

ՄՈՎՍԷՍ Ա. ԲՀՆՑ. ԳԱԼԻՆՏԻՐԵԱՆ

կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃԵԱՆ

Հոգեհանգիստ կը կատարուի վերջն Ներկայ ժամը 11·45-ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11
JEUDI
11 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· – Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօդեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 17·994 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 17.994

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՉԳԷՆ Ա.-Ի ԵՒ ՇԷՅԽ ԻՍԼԱՄ ՓԱՇԱԶԱՏԷԻ ԿՈՉԸ

50 ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԵՐ ՍԿՍԱՆ ԲԱՆԻԼ

ԿԱԶԻ ՀԱՍԱԾ ՔԱՆԱԿԸ ՄԻՇՏ ՑԱԾ Է

Փետրուար 10-ին, Երեւանէն մեր առած լուրերը մասնաւոր նորութիւն մը չէին բերեր, գժբախտաբար, մասնաւորապէս կազի քանակի բաբեյաման նկատմամբ: Ամէն օր, կը տատանի 4,2էն 4,6 միլիոն խորանարդ մեթրի միջեւ առանց երբեք գոնէ 5 միլիոնի հասնելու: Հակառակ ասոր 50 գործատուներ սկսած էին բանիլ, կապ կը պրուէր Երեւանի բնակչութեան Կիրակիէն ի վեր, փոխարէն ելեկտրական հոսանքը միայն 2-էն առաւելագոյն 3 ժամ կարելի էր ապահովել:

Մարտակերտի շրջանը դիրքային կռիւներ կը շարունակուէին, բայց հայկական ուժերը տէր կը մնային իրենց ազատագրած դիւղերուն, որոնցմէ ոմանք ինչպէս Դրնդրոն, ռազմավիտական կարեւոր նշանակութիւն ունին:

***

Ինչպէս գրած էինք, երբ Փետր· 3-ին փարիզ կը ժամանէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ անկէ առաջ ալ, թէ Փետր· 6-էն 8 հանդիպում մը տեղի կ'ունենար Մոնթրէօ (Զուիցերիա) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ Շէյխ – իւլ – Իսլամ Ալլահշիքիւր Փաշազատէի միջեւ, այս վերջինին բուն հանդամանքն է· - Կովկասի մահմետականներու խորհուրդի նախագահ, այսինքն միայն Ադրբեջանի մահմետականներու հոգեւոր պետը չէ:

Այս հանդիպումին աւարտին, Փետր· 9-ին, հրապարակուած էին թէ երկու կրօնապետներու միացեալ զեկոյցը եւ թէ հաղորդագրութիւն մը «Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդ»էն, որ նախաձեռնարկին էր այս հանդիպումին: Պէտք է խոստովանիլ թէ ի լուր անոր արդիւնքին – թէեւ մեծ բան ալ կարելի չէր ակնկալել – կրնանք ըսել թէ լեռը մուկ մը ծնած է:

Արդարեւ, նախ անդրադառնանք երկու հոգեւոր պետերու միացեալ զեկոյցին, որ կուտանք թարգմանաբար ոչ թէ անոր չափականութեան համար, այլ նախ՝ իբրեւ նիւթ մեր ժամանակակից պատմութեան, ապա մանաւանդ որպէսզի մեր ընթերցողներն ալ լիովին տեղեակ ըլլան անոր ժպտուն բովանդակութեան եւ կարենան իրենք ալ դատել:

«Մեր երկու ժողովուրդներուն կրօնական պատասխանատուներ, հոգածու մեր հոգեւոր զաւակներու ճակատագրին եւ մտահոգ՝ դաժանութեամբը, չարամտութեամբը եւ ատելութեամբը որոնք զիրենք կը մղէ Աստուծոյ կամքին դէմ արարքներու, իրարու հանդիպեցանք Մոնթրէօ (Զուիցերիա) Փետր· 6-էն 8, Աստուծոյ շնորհով եւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի նախաձեռնութեամբ, գործակցութեամբ եւրոպական եկեղեցիներու: DAW'A-ի եւ օգնութիւններու իսլամական միջազգային խորհուրդի ընդհ· քարտուղարը ներկայ էր այս հանդիպումին, որպէս դէտ:

Ծեծելով այն հարցերը որոնք կը սպառնան մեզի ինչպէս նաեւ մեր ազգերուն, կենսական կը թուի մեզի, նախ եւ առաջ շեշտել թէ հակառակ այն ջանքերուն որոնք կը ձգտին – այնքան անմեղ զոհերու արիւնը հոսեցուցած – ճակատումը ցոյց տալ որպէս բախում մը էրիստոնեաներու եւ մահմետականներու միջեւ, կրօնական ճակատում մը չէ: Հայ էրիստոնեաները եւ ադրբեջանցի մահմետականները ապրած են եւ կ'ապրին խաղաղ յարգանքի եւ բարի դրացնութեան մթնոլորտի մը մէջ:

Սրտանց կ'աղօթենք Բարձրեալին հանգիստին համար հոգիներու անոնց որոնք գոհ գացին եղերական դէպքերու ընթացքին:

Ի յարգանս իրենց յիշատակին եւ ի շահ մեր երկու ազգերու ապագային, կը պահանջենք մեր հոգեւոր զաւակներէն որ դադրեցնեն արիւնահեղութիւնը, դիմելով խաղաղական միջոցներու, համաձայն ընդհանրական ձեւով ճանչցուած միջազգային կանոններուն:

Երկու կողմերուն կը դիմենք որպէսզի առանց նախապայմանի ազատ արձակեն իրենց պատանդները, որոնց մէջ կան բազմաթիւ կիներ եւ երախաներ եւ ծրնեւի Պայմանագրութեան ոգիով մարդկայնօրէն վարուին պատերազմական իրենց գերիներուն հետ:

Մեր գոհունակութիւնը կ'արտայայտենք ի տես միջազգային ջանքերուն որոնք տարուեցան խաղաղօրէն կարգադրելու համար ճակատումը, Միացեալ Ազգերու ներկայացուցիչներու, Սէ-էս-Սէ-Ը-ի եւ միջազգային այլ մարմիններու եւ բարի կամեցողութեան տէր բոլոր անոնց կողմէ որոնք անկեղծօրէն կ'աշխատին, որքան կարելի է արագօրէն վերջ տալու համար այս արիւնահեղութեան: Երկու Հանրապետութեանց նախագահներուն կը դիմենք որպէսզի առաւելագոյն օժանդակութիւնը բերեն այս խաղաղասէր նախաձեռնութիւններուն:

Արտայայտելու համար մեր կարեկցութիւնը, գոհերուն, իրենց ընտանիքներու անդամներուն եւ խաղաղ բնակիչներու հանդէպ որոնք կը տառապին եւ դաժան զրկանքներ կ'ապրին ՃԱԿԱՏՄԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒՆ ՄԷՋ (ընդգծումը մեր կողմէ), ոյրոշեցինք մարդասիրական միացեալ միջազգային Ցոնտ մը ստեղծել, որու հովանաւորութիւնը կը խնդրենք եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին և DAW'A-ի եւ օգնութիւններու իսլամական միջազգային խորհուրդին իրենց մասնակցութեան համար այս ժողովին: Որոշեցինք շփման մէջ մնալ եւ նոր հանդիպումներ կազմակերպել ամրապնդելու համար բարի դրացնութեան ոգին մեր ժողովուրդներու միջեւ:

Թող ողորմած Աստուած լսէ մեր աղօթքները եւ թող տարածէ խաղաղութեան իր ոգին մեր ժողովուրդներուն եւ հասցնէ աշխարհի վրայ, որպէսզի բոլորը կարենան գտնել այն հարազատ ճամբան որ զիրենք պիտի առաջնորդէ դէպի արդարութիւն եւ խաղաղութիւն:

ԱՄԷՆ»

Տակը՝ երկու ստորագրութիւնները Վազգէն Ա·ի եւ Փաշազատէի:

***

Ինչպէս ըսինք սկիզբը եթէ ամբողջութեամբ հրատարակեցինք այս միացեալ զեկոյցը, պատճառն այն էր որ մեր խորհրդածութիւնները թիւրիմացութիւններ չստեղծեն:

Արդարեւ, այս զեկոյցին մէջ, մէկ չատ վտանգաւոր կէտ մը կայ, ըստ մեզի, ան ալ՝ բացական է, այսինքն՝ Ղարաբաղը, որու անունն իսկ չի տրուիր եւ բանէ մը լուր չունեցողը կրնայ կամ բնաւ չհասկընալ թէ բանն ինչո՞ւմն է կամ չատ չատ խորհիլ թէ Ադրբեջան եւ Հայաստան պատերազմի մէջ են, ինչ որ բաքուի ուզած բանաձեւումն է:

Զորեքշաբթի առտու (Փետր· 10) այս մասին հեռաձայնով խօսեցանք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ, որ մէյչ Զուիցերիա է: Ան բացատրեց մեզի թէ ժողովին երկրորդ օրէն իսկ ծագած էին դըժուարութիւններ: Նախ, էլէվեյէյ հեռագիր մը ղրկած էր, ուր կը պահանջէր որ զեկոյցին մէջ չեշտուին Ադրբեջանի հոգային գերիչխանութեան եւ ամբողջականութեան հարցերը, ինչ որ Վազգէն Ա· բոլորովին մերժած է: Կազմուած են երկու յանձնաժողովներ, որպէսզի առանձին աշխատին ելքի մը յանդելու համար: Ի վերջոյ Ազերիները զիջած են իրենց պահանջներէն եւ կարելի եղած է միջին ճամբայ մը գտնել, վերոյիշեալ բնագրով: Այլ մանրամասնութիւններ ալ կուտանք առանձին:

Մնաց որ այս զեկոյցը, պետական մակարդակի վրայ ոչ մէկ նշանակութիւն ունի եւ հաւանաբար զոհացում կուտայ միայն ԵՀՄ-ի, քանի այս հանդիպումը իր նախաձեռնութիւնն էր եւ մեր տպաւորութիւնն ալ այն եղած էր որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ալ չէր ուզած մերժել:

Այս զեկոյցէն զատ, ըսենք, արդար ըլլալու համար, որ զեկոյց մըն ալ հրապարակած է մամուլին համար ԵՀՄ-ն (Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդ), ուր սկիզբը գոնէ կը տրուի Ղարաբաղի անունը, ապա կ'ամփոփէ հոգեւոր պետերուն կոչը եւ ժողովին նպատակը:

***

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(10 Février)

IMPASSE EN ARMENIE

Այս խորագրով կ'արտայայտուի «Լը Մոնտ» Ա· էջի իր խմբագրական սիւնակին մէջ:

Սկիզբը կը պարզէ Հայաստանի այսօրուան պատկերը, ցուրտը, հացի, վառելանիւթի, կազի, ելեկտրականութեան չգոյութիւնը: Մահերու թիւը կ'աւելնայ մանաւանդ մանուկներու եւ ծերերու մօտ: Կ'անդրադառնայ անցեալ Ուրբաթ օրուան ցոյցին, որ՝ «կը թուի թէ, կը գրէ, ըմբոստացում մըն էր անարժանաւորութեան անհանդուրժելի զգացումի մը դէմ»:

Անդրադառնալով քաղաքական կացութեան կ'ըսէ թէ «դիւրին է ընդդիմութեան համար ձաղկել ազգայնական պայթարէն ծնունդ առած բազմաթիւ ղեկավարներու անձեռնհասութիւնը, կառավարչութիւնը, այն իրողութիւնը, օրինակ, որ պէտք էր պատրաստուիլ խիստ ձմրան, փոխանակ, այսօր, զոհելու երկրին հազուագիւտ ծառերը: Բայց, ինչ ալ լուծումներու այլընտրանք չունի· – կը ճնշադատէ Նախագահ Լ· Տէր – Պետրոսեանի բացայայտ չափաւորութիւնը Ղարաբաղի ճակատումին մէջ, միեւ, բնակարութիւնը իր մեծամասնութեան մէջ, համոզիչ չէ:

Թաքի որոշեց իր թեկնածութիւնը դնել Պուշ – տիւ – Ռոնի 10-րդ ընտրաշրջանի (Կառտան), ուր, սակայն, արդէն ձախ – արմատական թեկնածու մը կայ: Կը մնայ համաձայնիլ:

ԻՐԱՆ – ԱԴՐԲԵՋԱՆ պաշտօնական բայտումբ կատարած են Արաքսի վրայ չինուած կամուրջի մը՝ Խորա – Աֆարին, որ 16 ամիսներու աշխատանքէ ետք վերջ դուած է եւ 110 մեթր երկարութիւն ունի:

ՎՐԻՊԱԿ

Ինչպէս մեր ընթերցողները պէտք է իմէնաբերաբար նշդած ըլլան, Փետր· 9-ի թիւին Ա· էջին Ս· Սարգսեանի ելոյթին բնագրին մէջ Գ· սիւնակի վարէն 10-րդ տողը պէտք է կարդալ *«մարդկանց՝ նա կոչ էր անում չօգնել Հայաստանի...» եւ ոչ թէ «օգնել»:*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Զ.

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՊԱԿ-Ի ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԱԼԷՐԻ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՐՑ. – Խորհրդարանի մէջ պահանջուեցաւ ՊԱԿ-ի դիւանները բանալ: Ի՞նչ է ձեր կարծիքը այդ մասին:

ՊԱՏ. – Խորհրդարանի այդ հարցի քննարկման կապակցութեամբ կարող եմ ասել իմ կարծիքը. դա այն է՝ որ իմանալով եւ ունենալով որոշ տուեալներ ՊԱԿ-ի այդ սարսափելի գործունէութեան մասին, մարզկանց մէջ միշտ ցանկութիւն է առաջանում բանալ ՊԱԿ-ի արխիւները, տեսնելու համար թէ ովքեր այսքան մեծ վնասներ են հասցրել մեր ժողովրդին, այդ հակազգային քաղաքականութիւնը վարել եւ չեն էլ մտածել Հայաստանի մասին: Այդ ցանկութիւնը միշտ կայ: Եւ ես սա շատ բնական եմ համարում: Միւս կողմից սակայն ակնյայտ է, որ չի կարելի այդ արխիւները հէնց այնպէս բացել. մեր համոզմամբ անհրաժեշտ է, որ Խորհրդարանը մինչեւ այդ որոշումը կայացնելը (այս իմաստով լաւ էր, որ այդ որոշումը չկայացաւ) ստեղծէր համապատասխան օրէնքներ, համապատասխան ձեւեր եւ դրանից յետոյ միայն ստեղծուէր համապատասխան յանձնաժողով, որ ուներով որոշակի խնդիրներ եւ որոշակի պաշտօններ՝ իրականացնի այդ գործը: Սա էր մեր պահանջը, եւ ոչ միայն մեր, այլեւ բոլոր այն պատգամաւորների, որոնք կողմ չքուէարկեցին: Ես կ'ասեմ նաեւ աւելին, դեռ նրանք նաեւ ովքեր կողմ քուէարկեցին: Առիթ է եղել որ ես առանձին նրանց հանդիպել եմ (որովհետեւ ես ինքս մի քանի ամիս առաջ պատգամաւոր էի եւ դրանցից շատերին անձամբ ճանաչում եմ): Նրանք քուէարկելուց առաջ մտածել են, որ եթէ ես յանկարծ դէմ քուէարկեմ, կը մտածեն որ ես ՊԱԿ-ի գործակալ եմ: Ու ինչ որ տեղ այդ բանը կայ եւ այդ թիւը, մեծ թիւը ես միայն նրանով եմ բացատրում, ոչ այլ բանով: Մենք գտնում ենք, ըստ էութեան, որ անհրաժեշտ է խորհրդարանական հսկողութիւն՝ ինչպէս ցանկացած այլ մարմինների նկատմամբ, այդպէս էլ ազգային անվտանգութեան վարչութեան եւ նրա արխիւների նկատմամբ: Սակայն դա կատարելու համար անհրաժեշտ է յստակ օրէնսդրութիւն, ի՞նչպէս կատարել, ի՞նչ կարգով կատարել. որովհետեւ, ինչպէս ասացի, ինչքան էլ հետաքրքիր է պարզել այդ հարցերը, բայց նաեւ շատ վտանգաւոր է...

ՀԱՐՑ. – Մանաւանդ ներկայ իրադրութեան մէջ:

ՊԱՏ. – Այո՛, մանաւանդ ներկայ իրադրութեան մէջ. դա կարող է յանգեցնել ընդհուպ մինչեւ մարզապատերազմի, կարող է յանգեցնել ընդհուպ մինչեւ հանրապետութիւնում անկայուն վիճակի հաստատման: Ու դրա փորձը արդէն կայ մերձ – պալթեան երկրներում, արեւելեան Եւրոպայի երկրներում:

Դուք որ արտասահմանից էք եկել, կարդացած կը լինէք եւ կ'իմանաք, որ ընդհանրապէս գործակալի անուն հրապարակելը արդիւնաւէտ է աշխարհի բոլոր երկրների օրէնքներում: Գործակալի անուն չի կարելի հրապարակել. վե՛րջ: Սա աքսիոմայ (հիմնական ճշմարտութիւն) է: Հետեւաբար այդ հարցերը պատահական չեն, որ ուրիշ երկրներում այդ ընթացքն են ստացել: Մենք դրան հակառակ գնալուց առաջ պէտք է մտածենք թէ ինչ հետեւանքներ կ'ունենան:

ՀԱՐՑ. – Վերջին յեղաշրջումներու լոյսին տակ, արդեօք կարելի՞ է գիտնալ, թէ Հայաստանի վերաբերող ՊԱԿ-ի բոլոր արխիւները Հայաստա՞ն կը գտնուին, թէ Մոսկուա:

ՊԱՏ. – Մէկուկէս – երկու տարի առաջ, երբ Մոսկուայի իշխանութիւնները վախենում էին որ ժողովուրդը կը դրաւի այս չէնքը, այդ արխիւները ուղարկեցին Մոսկուա, աւելի ճիշդ՝ Ռուսաստան, Սմոլենսկ: Դրանք յատուկ ձեւով կնքուեցին, պատրաստուեցին ու ինքնաթիռով ուղարկեցին: Յետոյ, երբ արդէն կրքերը հանդարտուեցին եւ ամէն ինչ խաղաղուեց, բոլորը վերադարձուեցին: Բայց 100 տոկոսով վստահութիւն ի հարկէ չի կարելի ունենալ, որ ամէն ինչ վերադարձուել է: Բացառուած չէ, իսկ դրա վերջնական պատասխանում կարող ենք ասել, մի որոշ ժամանակ անց, թէ կա՞ն բացակայ փաստաթղթեր, թէ ոչ: Բացի դա, կարող է դուցէ այնտեղ պատճէն է հանուել, եւ ոչ թէ փաստաթուղթը: Ուրեմն վերջնական պատասխանը շատ աւելի ուշ կը տրուի, որովհետեւ դա հսկայական քանակութիւն է: Հիմա արդէն բոլորը ստուգւում են:

ՀԱՐՑ. – Իսկ որեւէ ձեւի կապ կա՞յ Հայաստանի եւ Ռուսաստանի ՊԱԿ-երու միջեւ:

ՊԱՏ. – Այսօ՞ր նկատի ունէք:

ՀԱՐՑ. – Այո՛:

ՊԱՏ. – Այսօր ՊԱԿ չկայ. կայ Ազգային Անվտանգութեան Վարչութիւն: Մենք փորձում ենք կապեր հաստատել տարբեր երկրների ծառայութիւնների հետ, յատուկ ծառայութիւնների հետ, մասնաւորապէս կազմակերպուած յանցագործութիւնների բնագաւառում: Ներկայիս ունենք շատ մասնաւոր կապեր, փոխադարձ օգնութեան, տեղեկութիւնների փոխանակման եւայլն: Աշխարհի բոլոր երկրների հետ մենք նոր սովորում ենք, թէ ինչպէս պէտք է աշխատենք:

ՀԱՐՑ. – Մոսկուայէն քնաւ կախում չունի՞ք:

ՊԱՏ. – Ո՛չ, բացարձակապէս:

ՀԱՐՑ. – Հայաստանի ներքին կեանքի, կարգապահութեան, օրէնքը յարգել տալու, կաշառակերութեան առաջքն առնելու, մաֆիաներու սանձարձակ գործունէութիւնը կասեցնելու, անկանոնութիւններուն առաջքն առնելու մարզերու մէջ ՊԱԿ-ը ինչ միջոցառումներու կը դիմէ եւ որքանով կը մասնակցի անոնց կատարման գործին:

ՊԱՏ. – Խօսքը այսօր գնում է ամենատարբեր մակարդակներում կատարուող միջոցառումների մասին: Խորհրդարանը պիտի կատարի իր գործը՝ ընդունելով համապատասխան օրէնքներ, գործադիր իշխանութիւնները՝ իրենց չրջանակներում, պիտի ընդունեն իրենց իրաւասութիւնների համապատասխան օրէնքներ, մենք՝ մեր չրջանակներում, մեր գործառոյթները այդ ուղղութեամբ պիտի կատարենք, որովհետեւ հանրապետութիւնում գոյութիւն ունեցող լարուածութիւնը, օրէնքով արգելուած տարբեր յանցագործութիւնների դէմ պայքարը, պատերազմական վիճակի հետեւանքով յառաջացած՝ զէնքի բնագաւառում կատարուող արարքներ եւ այլն, օրէնքների ընդունման դէպքում միայն կարելի է կարգաւորել: Մինչ այդ, մեզանից կախուած ամէն ինչ անում ենք, որպէսզի դէմ կանգնենք հակօրինական այդ բոլոր դրսեւորումներին: Գործում ենք մեր բոլոր ուժերով նպաստել իրաւապահութեանը, անօրինական գործողութիւնների դէմ պայքարի բնագաւառում:

ՀԱՐՑ. – Ընդհանրապէս, երբ ղեկավար դէմքերու հետ հարցազրոյց ունենաք, ինչպէս՝ կաթողիկոսի, Նախագահի, հրոչակաւոր մտաւորականի հետ, վերջին հարցումով կ'ուզենք գիտնալ, թէ տուեալ անձնաւորութիւնը ի՛նչ ըսելիք ունի մեր ժողովուրդին կամ գաղութին:

ՊԱՏ. – Աւելիքս հետեւեալն է: Նոր ենք ստեղծում հայկական պետականութիւն, Հայաստանի Հանրապետութիւնը, եւ ցանկացած յատուկ ծառայութիւն չի կարող աշխատել, եթէ ժողովուրդը չօգնի: Մենք կարող ենք արդիւնքի հասնել, թշնամուն դիմադրաւել, բարեկամի հետ ընկերութիւն անել, եթէ մեզ օգնի ամբողջ ժողովուրդը, որտեղ էլ որ նա գտնուի: Աշխարհի ո՛ր ծայրում էլ նա գտնուի, կարող է եւ եթէ օգնեց, ուրեմն մենք նրա օգնութեամբ կարող ենք իսկապէս պետութիւն ստեղծել: Սա է իմ ցանկութիւնը: Մեր վարչութեան աշխատակիցները այդ նոյն ժողովրդի զաւակներն են եւ մենք միատեղ՝ ամէն մէկս իր գործը պիտի անի: Բարդութիւնները մեր առջեւ շատ են, խնդիրները շատ են, դժուարութիւնները շատ են, բայց պիտի յաղթահարենք, պարտաւոր ենք յաղթահարել այդ ամէնը, որպէսզի գառնանք պետութիւն, որպէսզի գառնանք մեր բախտի տէրը, մեր ճակատագրի տէրը:

ՀԱՐՑ. – Իսկ Սփիւռքի հայութեան ուղղուած խօ՞սք...

ՊԱՏ. – Ես ասացի հայ ժողովրդի, առանց բացառութեան, աշխարհի ո՛ր կողմն էլ որ նա գտնուի. այսինքն իմ խօսքը չսահմանափակեցի միայն Հայաստանով:

Պարզ է, Սփիւռքահայութիւնը շատ է օգնում եւ այդ օգնութիւնը մենք միշտ էլ շնորհակալութեամբ ենք ընդունում: Այնպէս որ ես Սփիւռքի եւ Հայաստանի ժողովրդի միջեւ տարբերութիւն չեմ դնում:

ՀԱՐՑ. – Ես Սփիւռքի Հայը յիշեցի առնր վերջերս Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի խորհրդականներէն Վահան Փափազեան արտայայտութիւն մը ունեցաւ այն մասին, թէ ինչպէս ժամանակին ՔՒ – կէ – Պէ-ն Սփիւռքի հայկական որոշ խաւերը կ'օգտագործէր ի նպաստ իր նպատակներու իրագործման, այսօր ալ ՊԱԿ-ը պէտք է նոյնը ընէ: Արդեօք Հայաստանի ՊԱԿ-ը նման նպատակներ ունի՞:

ՊԱՏ. – Մենք այդպիսի նպատակ չունենք: Մենք գիտենք, դա գաղտնիք չի եղել, որ ՊԱԿ-ը եւ Մոսկուայի կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտէն դիմել են ամենատարբեր հիմնարկներին, այստեղից էլ ենթադրւում է որ ՊԱԿ-ը անմասն չի եղել, օգնել է որպէսզի իրենց քաղաքականութիւնը Հայերի միջոցով իրականացնեն արտասահմանում: ՊԱԿ-ը դա օգտագործել է, չահագործել է իր նպատակները իրականացնելու համար: Յայտնի է, որ Սփիւռքահայութիւնը ամէն ինչով ուզեցել է աջակցել խորհրդային Հայաստանին: Երբ որ ներկայացել են որպէս խորհրդային Հայաստանի ներկայացուցիչ, Սփիւռքի Հայերը իրենց օգնութիւնը տուել են: Իսկ խորհրդային Հայաստանի ներկայացուցիչները օգտագործել են դա իրենց ընդհանուր՝ մոսկովեան քաղաքականութիւնը իրականացնելու համար:

ՀԱՐՑ. – Եւ այդ քաղաքականութեան նպատակն էր Սփիւռքի պառակտո՞ւմ:

ՊԱՏ. – Դա արդէն Մոսկուայի պլաններն են. թէ ի՛նչ պլաններ են եղել, դեռ դժուար է ասել: Բայց սկսած ամենատարրական բանից, օրինակ՝ Սփիւռքահայութեան օգնել են, որպէսզի ժողովուրդը Կոսիգինին դիմաւորէ: Երբ Կոսիգինը Գանատա է գնում, այնտեղ մեծ թուով Ռուսեր կան, կան Ուկրանացիներ, որոնք փախել են կամ զաղթել են Ռուսաստանից, դրանք թշնամաբար են տրամադրուած եղել Խորհրդային Միութեան նկատմամբ: Եւ որպէսզի Կոսիգինին լաւ դիմաւորեն եւ տգեղ բաներ չլինեն, խըն-

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՄԱՐԴ ԿԱ՞Յ ՏԱԿԱՒԻՆ

Անհատնում վէճերու պատճառով Ռուսաստանի Գերագոյն Խորհուրդը զործնապէս չի կրնար հսկել Սահմանադրութեան կիրարկութեան, ամբողջ երկրի տարածքին: Մանաւանդ որ օրէ օր կ'աւելնան այն չրջանները որունք անհաղորդ ու անտեղեակ կը մնան ռուսական Սահմանադրութեան:

Առնուազն, 17 տարբեր Սահմանադրութիւններ կեանքի կոչուած են դաշնակցութեան տարածքին. ամէն մէկը կը պատկանի ամէնէն աւելի խլրտուն չրջաններու. օրինակ, Թաթարական նոր Սահմանադրութեան 59-րդ յօդուածը Թաթարստանի օրէնքները դերիչխան կը հռչակէ երկրի տարածքին: Նոյնն է պարագան Եաղութիոյ որուն Սահմանադրութեան 41-րդ յօդուածը եապութական օրէնքները դերիչխան կը հռչակէ: Պաչքիրիոյ նոր Սահմանադրութիւնը ինքնորոշման իրաւունք կը ճանչնայ միայն պաչքիր ժողովուրդին համար: Հոն կարելի է կարդալ. «Պաչքիրիոյ Հանրապետութիւնը իրեն կը վերապահէ Ռուսաստանի դաշնակցութենէն ազատօրէն ելքի իրաւունքը»:

Օրինակները վարակիչ են ու ներկայիս ռուսական նկատուած չրջաններու մէջ տասնեակ մը նոր Սահմանադրութեան յայտնութիւնը չատ հաւանական: Ուժեղ է փորձութիւնը նախապահական սատանակներ, ընդդիմադիր բնակարաններ, ծրագրում էին Հայերին որ դան դիմաւորեն: Հայերն էլ ընդառաջում էին ու կազմակերպում:

ՀԱՐՑ. – Իսկ այսօր, ՊԱԿ-ը որոշ աշխատանք կը տանի՞ Սփիւռքի մէջ յառաջացած պառակտումը վերացնելու եւ միասնականութիւն ստեղծելու:

ՊԱՏ. – Դա ՊԱԿ-ի խնդիրների մէջ չի մտնում. դա զուտ քաղաքական խնդիր է, դա զուտ կուսակցական խնդիր է, ամէն կուսակցութիւն իր առջեւ այդպիսի խնդիրներ է դնում. իսկ ՊԱԿ-ը քաղաքականութեան չի խառնուում: Ազգային Անվտանգութիւնը մի սովորական պետական ատորատաժանում է, որը կատարում է հրաման, այսինքն՝ նայած Հանրապետութեան նախագահ, կառավարութիւն, խորհրդարան ինչ քաղաքականութիւն են մշակում, պետական մարմին լինելով մենք պէտք է աջակցենք այդ քաղաքականութեան իրականացման՝ մեր հարցերում, մեզ վերաբերող չրջանակներում:

ՀԱՐՑ. – ՊԱԿ-ը որո՞ւն հաշուետու է:

ՊԱՏ. – ՊԱԿ-ը հաշուետու է Հանրապետական նախագահին, կառավարութեան, խորհրդարանին:

ՀԱՐՑ. – Հաւասարազօ՞ր:

ՊԱՏ. – Հերթականութիւնը պարզելի, չխորանանք հաւասարազօրութեան կամ այլ հարցերի մէջ:

**

Թէեւ գրիչս առաջ չերթար, բայց չեմ կրնար առարկայական չըլլալ եւ անգամ մը համար համակրելի չկոչել Հայաստանի Ազգային Անվտանգութեան Վարչութեան պետ Վալէրի Պօղոսեանը, որուն դրագեցուցած աթոռը եւ վարած պաշտօնը այնքան ալ դիւրին չի թուիր ըլլալ, մանաւանդ ներկայ իրավիճակին մէջ:

Հրաժեշտ տալէ առաջ պետին, դուրս կ'ելլեմ սխրայուշ չէնքէն՝ ազա՞տ չունչ մը քաշելով: Պահ մը կը մտածեմ ետ երթալ ու պետին առաջարկել՝ «սեւ չէնք»ին դոյնը փոխել, քիչ մը արդուզարդ ընել եւ հիմնարկի արդի պատկերին համապատասխանեցնել արտաքին տեսքն ալ: Սակայն, ժամանակ չկար, կ'ամչնայի հասնիլ տուն, ուր, նոյն իրիկունը պիտի ընդունէի Ղարաբաղէն հասնող ազնիւ հայորդի մը, յանձին Վասիլի Աւետիսեանի:

ռաներ եւայլն ունենալուն: Ամէն մարդ դիտէ թէ իշխանութիւնը ամենազօր է ու առիւծ չատ բան կը թացատրէ: Նորհրդարանի նախագահը յայտնապէս ջերմ յարաբերութիւն կը մշակէ մահմետական հանրապետութիւններու անջատողական ղեկավարներուն հետ: Իսկ ինչ կը վերաբերի Ելցինի, ան կ'ուզէ օրինաւորել Թաթարստանի հետ կապերը ու առիւծ ինքնին ճանաչում է Թաթարստանի հակառուս Սահմանադրութեան. այսինքն՝ իր կողմէն Ռուսաստանի դաշնակցութեան սահմանադրական վերջակարգին դրուած վերջակէտ մը: Ան կ'անդրադառնայ այն երեւոյթը թէ Թաթարստանի վարչական համակարգին ռուս պաշտօնեաները Թաթարներով փոխարինուած են, երբ նոյնիսկ Թաթար տարրը երկրին մէջ մեծամասնութիւն չի կազմեր: Ուշադրաւ է նաեւ որ ոչ համաչնավար, ոչ ալ «հայրենասէր» որակուած ընդդիմութեան ղեկավարները կը հակազդեն Թաթարստանի Ռուսաստանի դաշնակցութենէն դուրս գալուն: Մամուլն ալ լուռ է այս մասին: Բայց անմիջապէս որ Նախագահ Ելցին երկկողմանի համաձայնագրին առիւ իր առարկրութիւնը դեռեղէ Շախմիւի առարկրութեան քով ու առիւ ճանչցած՝ Թաթարական նոր Սահմանադրութիւնը, կարելի պիտի ըլլայ որ անոնք դիմեն Ռուսաստանի դաշնակցութեան սահմանադրական առեանին. անշուշտ ան ապօրինի պիտի հռչակէ համաձայնագիրը: Այդ պարագային դժուար պիտի ըլլայ հերքել դաշնակցութեան կազմալուծումի ամբաստանութիւնը որ ուղղուած է Նախագահ Ելցինի:

Դժուար է նոյնպէս առոր յաջորդ քայլերը նախատեսել: Կարգ մը ռուս ղեկավարներու կարծիքով, չատ ուշ է այլեւս ձեւացնելու համար թէ ոչինչ կը պատահի: Նախագահը պէտք է վճռական ձեւով հրապարակէ այն սահմանները որոնցմէ անդին կարելի պիտի չըլլայ անցնիլ ու օրինքը պիտի միջամտէ. առանց առոր կրնայ ամոր պաշտօնավարութիւնը չատ կանխահաս ձեւով աւարտիլ, քանի որ այս ընթացքով ղեկավարելիք մարդ պիտի չմնայ:

Ա. Թ. Թ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ՀԻՆ ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ANCIENT ARMENIAN TRANSLATIONS

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Հրատարակութիւն՝ Գրիգոր եւ Գլարա Զօհրապ տեղեկատուութեան կեդրոնին, Նիւ – Եորք, 1992

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷի մէջ, Յունուար 4–ին, Նեղոսի ափին գտնուող Տօքքիի չքեղ թաղամասին մէջ 12 լուիթի Հասունա փողոցին վրայ, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան կատարուած է Հայաստանի դեսպանատան պաշտօնական բացումը: Ներկայ եղած են Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան պաշտօնակատար Արմաճ Կիրակոսեան, Հայաստանի լիազօր ներկայացուցիչ (դեսպանատան հաստատարմատար) Խոսուր Նալպանտեան, Եգիպտահայոց առաջնորդ՝ Զաւէն Արքեպիսկ. Զինչինեան, Հայ Կաթողիկէ առաջնորդ՝ Պետրոս Եպիսկոպոս Թարմունի, Վատիկանի ներկայացուցիչ՝ դերպ. Անթոնիո Մանեոնի, թեմական եւ քաղաքական ժողովներու ներկայացուցիչներ, եգիպտական պետական իշխանութեանց ներկայացուցիչներ եւ անհամար բազմութիւն մը որոնք կը սպասէին Արտաքին նախարարին: Ամբ Մուսա չքախումբով կը ժամանէր ու կը բարձրանար չէնքին առաջին յարկը, ուր կը գտնուի դեսպանատունը: Կը հնչէին եգիպտական եւ հայկական փառերգները՝ Պլլատի – Պլլատի եւ Մեր Հայրենիք: Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը, ի պատասխան Ա. Կիրակոսեանի խօսքերուն, իր բարեմաղթութիւնները կ'արտայայտէր: Նոյն իրիկունը Նեղոսի ափին գտնուող Մերիտիէն պանդոկին մէջ, ընդունելութիւն մը տեղի կ'ունենար, բազմաթիւ եգիպտացի եւ հայ անձնաւորութեանց մասնակցութեամբ:

***

ԳԱՀԻՐԷի Տօքքի թաղամասի ռուսական Զայքովսկի հանդիսասրահին մէջ, Յունուար 6–ին տեղի ունեցած է Հայ զեղարուեստասիրաց Մխիթեան երիտասարդական փառատօնը, աւանդութիւն մը կը կը չարունակուի 1954–էն ի վեր: Հանդիսութեան նախագահած է Պր. Արթօ Աւետիսեան: Յայտագիրը սկսած է կենդանի պատկերով մը, ապա գործադրուած է զեղարուեստական բաժին մը, երգերով եւ արտասանութիւններով:

***

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՑ Թ. Մ. Մ.–ի Շիրակի դրական չրջանակի կազմակերպութեամբ, Յունուար 17–ին, Թ. Մ. Մ.–ի Պէչկէօթիւրեան սրահին մէջ դիմեաճօն մը տեղի ունեցած է նուիրուած բանաստեղծ Կայծակ Լեփեճեանի «Քնարական մտորումներ» հատորին: Հանդիսութեան բացումը կատարած է Գրական Շրջանակի վարչութենէն Տօքթոր Գրիգոր Սիմոնեան, որ ներկայացուցած է Գրական Շրջանակի գործունէութիւնը եւ յայտնած է թէ «Հայկաչէն Ուղունեան» դրական մրցանակին (1992) արժանացած վերոյիշեալ հատորին առթիւ այս դիմեաճօները մեծարանք մըն է

ԵՐԵՒԱՆԵՆ ՓԱՐՁ

ՀԵՌԱՏԻՊ

ՍԵՒԱՆԱՅ ԼԻՃԻ «ԱՒՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ»

Ուժանիւթի տաղնապը իր անմիջական հետեւանքը ունեցած է Սեւանի «առողջութեան» վրայ: Լիճը 10 մ. եւս կորսընցուցած է իր մակարդակէն, սակայն բնութիւնը օգնութեան հասնելով արդէն 2 մ. փոխ հատուցած է՝ անձրեւով եւ ձիւնով: Գարնան ձիւնհալի ընթացքին ալ կը նախատեսուի 600 միլիոն խորանարդ մեթր ջուրի հոսքը դէպի Սեւան, ինչ որ 45 – 50 մ. կը բարձրացնէ մակարդակը:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՃՇԴՈՒՄԸ

Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութեան լրատուութեան պատասխանատու Արմէն Թուլեան «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին յայտնած է, որ իր նախարարութիւնը ոչ մէկ առընչութիւն ունի զրաբաղեան ինքնապաշտպանութեան դործողութիւններուն հետ, այսուհանդերձ ընդունած է թէ Ղարաբաղ կան Հայաստանէն գացած կամաւորներ եւ թէ իրեւ մարզասիրական օգնութիւն Հայաստան նիւթական եւ թէքնիք օժանդակութիւն կը ցուցաբերէ Ղարաբաղի կարօտեալ ժողովուրդին: Եւ քանի որ Հայաստանը չէ որ պատերազմ կը մղէ Ադրբեջանի դէմ, այլեւ Ադրբեջան կը յարձակի Ղարաբաղի վրայ, այս վերջինն ալ իրաւունքն ունի դիմելու իր վախճած Պատութեան՝ օգնութիւն խնդրելու համար:

***

ՆՈՐ ԲՈՒՆԱԳԱՂԹԱԾՆԵՐ

Հայաստանի սահմանամերձ չրջաններու ենթարկուած յարձակումներու հետեւանքով՝ Բաքուէն, Կիրովապատէն, Ադրբեջանի հայաբնակ այլ վայրերէն բռնագաղթածներուն վրայ աւելցած են նաեւ «ներքին բռնագաղթածները»: Ներկայիս, Հայաստան 320 հազարէն աւելի բռնագաղթած կայ:

***

ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ ՇՐՋԱՆԸ ՉՐԱՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄՈՎ ՕԺՏՈՒԱԾ

1983–ի սկիզբի օրերէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով ջուր հասաւ Բաղրամեանի չրջանը: Այդ կարելի դարձաւ չնորհիւ Արագածի կողնաչէն ջրմուղին՝ կատարելագործուած նոր արբաւորումներով: Ջուր կը ստանան չրջանի Արգինա, Շէնիկ, Վանանդ, Տալուորիկ, Կողբաւան, Արտամէտ գիւղերը: Նախապէս չրջանին խմելիք ջուրը կ'ապահովուէր կառքերով:

***

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԲՆԱԿԱՆՈՆԱՑՈՒՄ

Ուժանիւթի տաղնապի պատճառով խըզուած հեռաձայնի երկու կայաններ եւս սկսած են բանիլ: Այսպէսով երեւանի մէջ անոնց թիւը կը հասնի 9–ի: Կազատարին պայթումէն վերջ, միջոց մը երեւան կը բանէին միայն 52–ով սկսող թիւերը:

***

ՆՈՐ ՃԱՄԲԱՆԵՐ

Երթեւեկի բացուած է Նիւվադի – Մեղրի կարուկ ճամբան: Ան կը չրջանցէ երկու լեռանցք, որոնք Մեղրիի նոյնիսկ ամէնէն մեղմ ճմրան կարելի չէր օգտագործել: Այսպէսով ապահովուած կ'ըլլայ սահմանային առաջնադիրք դիւղի երթեւեկը:

***

Իսկ Կապանի չրջանը բացուած է կաւար – Առաջաձոր 4 քիլոմեթրնոց խճուղին, որ չրջանը Երեւանի կապող գլխաւոր ճամբաներէն է՝ ներկայիս, չինարարները կը ձեռնարկեն Կապան – Աղուան 34 քիլոմեթրնոց հատուածի կառուցման, որ կը սպասարկէ նաեւ Մեղրիի չրջանը:

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ
Մասն Ա.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՅԵԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԻԷ.
ՄԵՐ ԾՆՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐԸ

Պատարագէն վերջ, արդէն արշալոյսը սկսած կ'ըլլար մեր դիմացի քարաժայռին կատարը լուսաւորուած՝ նախ մարդիկ կ'ելլէին եկեղեցիէն, եւ պատարագիչ վարդապետը թափօրով դէպի առաջնորդարան կ'առաջնորդէին, «Մորհուրդ մեծ եւ սքանչելի» երգելով: Առաջնորդարանի մեծ սրահը հատած, կեդրոնը կը կենար պատարագիչ վարդապետը, թաղականները եւ ժողովուրդին մեծամեծները. կիները առաջնորդարան չէին ելլեր. հոն, Հայր Սուրբին Աչէը կը համբուրէինք եւ մաղթանքներ կ'ընէինք, այսպէս կարգաւ ժողովուրդը, եւ դուրս կ'ելլէինք. առաջնորդարանի դրան մուտքին պնակ մը դրուած կ'ըլլար, քաղաքին մեծամեծները հոն դոց պահարան մը կը դնէին եւ դուրս կ'ելլէին: Իսկ մենք փոքրիկներս, Ծնունդէն խորանէն կարմիր մոմեր վառած տուն կը տանէինք, չանալով ճամբուն չմարել եւ մեր տունը տանիլ Ցիսուս մանուկի օրհնութիւնները: Այդ օրը երջանիկ օր մըն էր տղոց համար. մեր սեղանները ճոխ կերակուրներով եւ անուշեղէններով լի կ'ըլլային: Խարբերդի այդիներու կարմիր գինին ալ սեղանին կեդրոնը, կէսօրին ամէնքս միասին կը ճաշէինք, եւ որովհետեւ մեծ եղբայրս Մարտիրոս նուագել ալ գիտէր, սրինգը առած հովուական երգեր կ'երգէր եւ զմեզ ուրախ զուարթ կը պահէր. երջանի՛կ օրեր...:

ԻԸ.
ՄԵՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

Ծնունդէն վերջ կը հասնէր մեր Նոր Տարին. Նոր տարին եւս Խարբերդի հայ թէ ասորի ժողովուրդին համար մեծ ծոն մըն էր, օրեր առաջ կը պատրաստուէին այդ օրուան, հայրս չուկայէն մզգեղէններ կը բերէր, չամիչ, ընկոյզ, նուշ, կաղին, հալուէ: Մայրս տունը «պիչի» կը չինէր, (տեսակ մը խմորեղէն). ոչխարի պուտը սեղանին կեդրոնը կը դրաւէր, տանձն ու խնձորը, եւ մինչեւ անդամ ուչ ձմեռուան մէջ խաղողը կուգար մեր սեղանին վրայ, կը բոլորուէին սեղանին չուրջ, եւ ուրախ զուարթ, կ'երգէինք ու կ'ուտէինք Աստուծոյ տուած բարիքները. երբ կէս գիչերին ժամը 12 կը զարնէրեւ Նոր տարին պիտի ողջունէինք, հայրս կ'ելլէր, զարակէն սարճանակը կ'առնէր եւ պատուհանէն դէպի լեռները կը կրակէր կ'ալմկէր ամբողջ թաղը, դրացիները ուրախակցութեան կուգային, մաղթանքներ կ'ընէին Նոր տարուան, մինչ մենք փոքրիկներս քունէն ծանրացած, արշալոյսին անկողին կ'երթայինք «կաղանդ Պապան երաշելով» որ մեզի նուէրներ պիտի բերէր:

ԻԹ.
ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ

Խարբերդի հայ թէ ասորի ժողովուրդէն սիրուած եւ օգնութեան կանչուած սուրբն էր Ս. Սարգիս, «արաղահաս Ս. Սարգիս» կը կոչէին, եւ անոր կը դիմէին իրենց նեղութեանց եւ դժուարութեանց ժամանակ: Ս. Սարգիսի անունով Խարբերդի մէջ եկեղեցի մը չունէինք, սակայն կար մատուռ մը Խարբերդէն չատ հեռու, Արածանի գետի ափին բարձրացող քարաժայռին կատարին վրայ, որուն առջեւէն Արածանի գետը սողոսկելով կ'անցնէր. ուսկից ուր, հայ եւ ասորի ժողովուրդը այդ քարաժայռին վրայ Ս. Սարգիսի մատուռ մը չինած եւ նուիրած էր: Խարբերդի եւ Բերդակի ժողովուրդին մէջ առանդութիւն մը կար, զոր կը պատմէին մեզի մեր հայրերը. ըստ այս աւանդութեան, Ս. Սարգիս օգնութեան կանչուած էր, Թուրքերը հայ աղջիկ մը փախցուցած ըլլալուն համար: Ս. Սարգիս կը հասնի, աղջիկը կը փախցնէ Թուրքին ձեռքէն, իր ձիուն քամակը դրած երբ դէպի Խարբերդ կը թռչէի, առջեւը կ'ելլէ Արածանի գետը, կը բարձրանայ Արածանիի ափին եղող քարաժայռին վրայ եւ անկից կը

ցատքէ Արածանիի միւս ափի քարաժայռին վրայ, այնքան ուժով որ ձիուն ոտքերը քարին վրայ իրենց հետքերը կը թողուն. 4 ամբակներու տեղեր: Այս աւանդութեան վրայ այդ տեղւոյն վրայ չինած են այդ մատուռը: Այդ քառաժայռին վրայի մատուռը հայ թէ ասորի ժողովուրդին ուխտատեղի եղած էր եւ ամէն տարի ա-նոր տօնին Խարբերդէն բազմաթիւ խումբերով հայեր եւ Ասորիներ գարնան ուխտի կ'երթային. մեծ պատրաստութիւններ տեղի կ'ունենային, որովհետեւ Արածանի ափին այդ քարաժայռը Խարբերդէն հեռու էր, չուրջ 35 քիլոմեթր եւ նոյն ժամանակուան միջոցներով կարելի չէր մէկ ժամէն հոն հասկիլ. ուստի նախօրօք կը պատրաստուէր ժողովուրդը հետը պէտք եղած կարեւոր ուտելիքները, գիչերուան պահակելու անկողիններ, ջուրի կուժեր, վերջապէս ամէն բան որ կարեւոր էր կ'առնէր, որովհետեւ հոն մէկ օր չէր, քանի մը օր պէտք էր մնալին: Այս բեռները էշերու կամ ջորիներու քամակին կը բեռցնէին, զմեզ տղաքներս ալ էշերու քամակին եւ արեւմարին ճամբայ կ'ելլէինք, չահերով եւ լոյսերով, ճամբաները ասֆալտապատ չէին, իշու եւ ջորիի ճամբայ, նոյն օրերուն ինքնաչարժներ ալ չկային, ուստի քալելով պէտք էր երթայինք. բաւական ժողովուրդը չանձն առած էր քալել երկու օր քարոտ ճամբաներէ, Ս. Սարգիսի ժայռին հասնելու եւ իրենց ուխտերը ընելու:

(Շար. 12)

Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել
ՏԻԿԻՆ ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԱ ՐԱՖՖԻ
(Ծնեալ՝ Քոմմիր)
(Րաֆֆիի հարսը)
մահը, որ պատահած է Լոնտոն, Փետր. 6-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Փետրուար 15-ին Լոնտոնի Ս. Սարգիս Եկեղեցին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ազատի Խաչատուրեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետրուար 14, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ իր ամուսնոյն՝

ՅԱԿՈԲ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ ինչպէս նաեւ Պապիկեան, Մեսրոպեան, Խիրնկլեան, Թեմիրեան, Թուխալիաչերեան, Պալըզճեան եւ Խաչատուրեան ընտանիքներու ննջեցեալոց յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

REGION MARSEILLE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

lance une collecte nationale
pour venir en aide aux habitants
d'Arménie et du Karabagh

L'urgence de cette opération et très importante.

Colis type : 1 kg. de farine, 1 kg. de sucre, 1 kg. de riz, 1 kg. de pâtes, 1 kg. de lessive, savon de Marseille, bouillon cube, lait concentré, pain d'épice, corned-beef, margarine (boîte), bougies, allumettes.

Points de collecte :
— Eglise de St. Jérôme
— Eglise de Bd. Oddo
— Eglise de Beaumont
— Eglise de St. Loup
— MAJC 12-14 rue St. Bazile
Tous les jours de 14h à 19h.

La collecte continue.

SOLIDARITÉ VIENNE - GORIS

VILLES JUMELLES

Dans le cadre de la campagne nationale de la Croix Bleue des Arméniens de France
du Mercredi 10 au Mercredi 17 Février
Locaux de l'O.P.A.C. (à côté de l'ANPE)
Square de la Résistance 38200 Vienne
de 9h à 12h et de 15h à 19h
(sauf Dimanche)

COLLECTE DE DENREES ALIMENTAIRES

sucre — farine — pâtes — pain d'épice — conserves — margarine — tube de lait concentré — potage en sachet — bouillon cube — riz *et* boîtes de lessive — savon de Marseille — bougies — allumettes *et* dons en espèces et en chèques libellés au nom de la CBAF (opération Arménie Vienne-Goris).

Ces colis au profit des *familles de Goris* seront distribués sur place par nos accompagnateurs.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն — Ժերոմի եւ Շրջակայի Ս. Սահակ — Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի Հայկուհի Շալճեանի մահուան առթիւ։

Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ Մարզական Համաձայնութիւն 400 Ֆր., Դաւիթ Պանոփկեան 300 Ֆր., Սէն — Ժերոմի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը 250 Ֆր., Նուպար Մազուվաճեան, Վրոյր Շալճեան, Ուխուզեան ընտանիք, Ձէնտէրճեան ընտանիք, Ստեփան Աւագեան, Կէօնճեան ընտանիք, Գոհարեան ընտանիք (Վալանս), Փիրոյեան ընտանիք, Ալէք Պօղոսեան 200-ական Ֆրանք, Վարդուհի Պօյաճեան, Պերճ Կաբասեեան, Փիւզանդ Խաչատուրեան, Դաւիթեան ընտանիք, Ժաք Յովհաննէսբասեեան, Բիւզանդ Խաչատուրեան, եան, Վարդան Փափազեան, Պետրոս Պիլկըն, Ժան Յովհաննէսեան, Այրի Տիկին Թորոսեան, Գրիգոր Դաւիթեան, Գրիգորեան ընտանիք 100-ական Ֆր.։

COLLOQUE INTERNATIONAL A PARIS SUR L'EGLISE ARMENIENNE

Du 22 au 24 Avril, le pasteur Jacques STEWART, *président de la Fédération Protestante de France, et* l'Archevêque Kude NACACHIAN, *délégué pour l'Europe du catholicossat de tous les Arméniens, prélat des Arméniens de Paris,* présideront un colloque à Paris sur «L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE».

Parmi les intervenants, il y aura Sa Sainteté le Catholicos KAREKINE II de Cilicie qui donnera, pour ouvrir le colloque, une conférence publique le Jeudi 22 Avril en soirée sur «LE CREDO DE L'EGLISE ARMENIENNE».

L'autre soirée offerte au grand public sera un «*Concert spirituel de chants liturgiques arméniens*», le Vendredi 23 Avril, avec les Chœurs *SipanKomitas*.
Pour clôre le colloque, une Messe de Requiem sera célébrée le 24 Avril à 11h30.

Autres intervenants programmés à ce jour :
Pasteur STEWART, Mgr. NACACHIAN, Gérard DEDEYAN, le Père RENOUX, Bernard OUTTIER, Patrick DONABEDIAN, le Père PABOUDJIAN, Barkev CHAHBAZIAN, Serge BALIAN...

Pour l'ensemble du colloque comme pour les soirées des 22 et 23 Avril, on peut se renseigner et s'inscrire auprès du *Pasteur Samuel SAHAGIAN*, 58, rue Madame, 75006 Paris (Tél. : 45 48 13 50) ou de M. *Kegham TOROSSIAN*, Eglise Arménienne, 15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris (Tél. : 43 59 67 03).

ARMENIE Promotion spéciale

depuis le 16 Décembre

PARIS-EREVAN-PARIS

(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)

3665 FRS

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	48, cours de la Liberté	37, rue Hanrabedoutian
75001 PARIS	69003 LYON	EREVAN 10
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 78 60 13 66	Tél. : 52 85 48
Fax : 42 61 94 53	Fax : 78 60 92 26	Fax : 52 54 48

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Հայաստանի գործավար

ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«Հայաստան» Հիմնադրամին մասին տեղեկատուական հաւաքի մը

կը հրաւիրէ հայ գաղութը

երեքշաբթի, փետրուար 16, ժամը 20-ին

MAISON DE LA CHIMIE

28, rue Saint-Dominique, Paris 7e

Հայաստանի գործավարն ու Հիմնադրամի գործադիր տնօրէնուհին պիտի բացատրեն Հիմնադրամին Ֆրանսայի կառոյցն ու կազմակերպումը։

Այս առիթով պաշտօնապէս հանրութեան պիտի ներկայացուի փարիզեան չրջանի գործադիր մարմինը։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ՏԵԱՌԸՆԴԱՌԱՋ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի, Փետր. 14, Տեառնընդառաջ է։ Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Ի ժամու պատարագին, Ղեւոնդեանց Քահանայից յատակիկայ տօնին — Փետր. 16-ին — առիթով, մասնաւոր հոգեհանդիսա կը կատարուի՝ Փարիզի եւ Շրջանին եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար։

Պատարագէն ետք՝ 1-ին, Փէր — Լաչէզի դերեզմանատան Եւրոպայի Առաջնորդին. Դամբանին առջեւ Աղօթք կ'ըլլայ՝ Վեհ. Տ. Արք. Քիպարեան — Արքունկենի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէյեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի համար։

Ջերմապէս կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ պատարագին եւ դերեզմանատուն աղօթելու վախճանեալ եկեղեցականներուն համար, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար, հայցելով որ նոր նուիրեալներ ընծայուին եկեղեցւոյ եւ ազգի հոգեւոր ծառայութեան։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Փետր. 13, Շաբաթ, երեկոյեան ժամը 16·30-ին ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Տեառնընդառաջի նախատօնակ, անգաստան եւ մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ։

Կոչ կ'ուղղենք մեր գաղութի մայրերուն, որ իրենց նորածինները բերեն եկեղեցի, որպէսզի կատարուի Աստուծոյ ընծայման հոգեպրաւ արարողութիւնը։

Փետրուար 14, Կիրակի։ Տեառնընդառաջ. տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 14, տօն է Տեառնընդառաջի։ Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ եպիսկոպոսական պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 13, ժամը 16-ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի որու ընթացքին Տեառնընդառաջի նախատօնակ եւ մոմավառութիւն տեղի կ'ունենան։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 14, Տեառնընդառաջ. տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի տաճարն։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30-ին։

ԿԸ ՊԱՏԱՐԱԳԷ՝

ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԻՐԵԱՆ

ԿԸ ՔԱՐՈԶԷ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԻՐԻՃԵԱՆ

Հոգեհանգիստ կը կատարուի վանն ննջեցեալոց ժամը 11·45-ին։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՊՈՆ

Կիրակի, Փետրուար 14, Տեառնընդառաջի տօնին առթիւ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թաղիս Նորընծայ Հոգեւոր Հովիւ՝

ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՑ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Ղարաբաղի օգնութեան համար։

Տիկին Ռոզ Ճիւրաքճեան 5000 Ֆր., Սէնթ — Մարկրիթի Եկեղեցի 3000 Ֆր., Օր. Սօսէ Տօնապետեան 300 Ֆր., Տիկին Էլիզապէթ Պեկեան 100 Ֆր.։

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 12
VENDREDI
12 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 17·995 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 17.995

ՄՈՆԹՐԷՕ-Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԽՕՍՔԸ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

ԵՒ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր նախորդ թիւով տուած էինք այս հանդիպումին առթիւ հրապարակուած միացեալ զեկոյցը: Ստորեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա.-ի խօսքը, արտասանուած քացման նիստին, Շաբաթ, փետրուար 6, եւ ժողովի աւարտին Մայր Աթոռի հաղորդագրութիւնը (Փետր· 10):

***

«Նախ ես կ'ուզեմ գոհութիւն տալ Աստուծոյ որ այսպիսի սքանչելի պատեհութիւն ստեղծուեց, ուր Աղբրեջանի Շէյխ-իւլ-Իսլամի եւ իր պատուիրակութեան հետ հանդիպենք այստեղ սեղանի չուրջ, բարեկամական զգացումներով եւ մեր կրօնական հաւատքով՝ դէպի խաղաղութեան եւ արդարութեան մեր Աստուածը:

«Իմ ընորհակալութիւնը կ'ուզեմ յայտնել Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհուրդի կեդրոնական վարչութեան, յատկապէս նորընտիր քարտուղար՝ Պր. Քոնրատ Հայդերին եւ եւրոպական Եկեղեցիներու Համագումարի Ընդհանուր քարտուղար՝ Պր. Ժան Ֆիշէրին որոնք դիտեմ որ մի քանի տարիներէ ի վեր մտահոգուած էին Անդրկովկասի շրջանում դրժբախտ իրադարձութիւններով: Ես կ'ուզէի ողջունել նաեւ մեր հին բարեկամ Շէյխ-իւլ-Իսլամին, որուն ես վաղուց ճանչում եմ եւ միշտ զգացած եմ նրա յարգալիր վերաբերմունքը դէպի իմ անձը: Մենք հանդիպեցինք 1988 թուականին Մոսկովում, Սումգայիթի ողբերգութենից յետոյ, երբ ժողովի մասնակցեցին Կովկասի բոլոր կրօնապետները, Քրիստոնեայ եւ Մուսուլման նաեւ Վրաստանի կաթողիկոսը: Այնտեղ քննարկուեցին հարցերը եւ ընդհանուր մէկ փաստաթուղթը ստորագրեցինք խաղաղութեան եւ համերաշխութեան: Բացի այդ՝ Շէյխ-իւլ-Իսլամ եւ ես ցանկութիւն ունեցանք, որ նաեւ յետագային հանդիպումներ ունենանք անճնապէս մեր նպատակը բերելու համար Անդրկովկասի խաղաղութեան գործին: Բայց այդ յետագայ հանդիպումները տեղի չունեցան. ո՛չ Շէյխ-իւլ-Իսլամի մեղքով եւ ո՛չ ալ իմ մեղքով: Որովհետեւ այդ ժողովից յետոյ, Պր. Կարչեւը Մոսկուայից, որ կրօնական Խորհուրդի նախագահն էր այն ատեն, ինքը ասաց ինձ որ այդպիսի հանդիպում ինքը կը նախաձեռնէ: Բայց չկատարեց այս խոստումը. ձգձգեց, յետոյ դէպքերը աւելի վատ ընթացք ստացան եւ այդպէսով խափանուեց այդ: Երա՛նի թէ մեր հանդիպումները չարունակուէին եւ գուցէ այստեղ չէինք հասներ: Այժմ, երեք-չորս տարի յետոյ չատ ծանր վիճակի մէջ լինելով, ինչպէս դուք ալ վկայեցիք, կացութիւնը անշուշտ խիստ ողբերգական է. մեծ դժբախտութիւն է մեր երկու ժողովուրդների համար. եւ՛ Հայերի համար, եւ Ղարաբաղցիների համար եւ Ադրբեջանի համար: Հարիւրաւոր Ադրբեջանցի եւ Հայ երիտասարդներ իրենց կեանքը զոհում են. անհաշուելի նիւթական կորուստներ, քանդումներ, Ղարաբաղում, Հայաստանում սահմանամերձ շրջաններում. պօռքատա, եւայլն, եւայլն: անասելի վիճակ է: Եւ մենք իրրեւ Աստուծոյ անունով խօսող հոգեւորականներ կարծեմ անտարբեր չենք կարող մնալ այս ողբերգական պատկերի առջեւ: Եւ երեւի մենք նա՛խ պարտականութիւնը ունենք միասին աղօթելու առ Աստուած, Ադրբեջանցի եւ Հայ զոհուածների հոգիների համար:

Մենք այստեղ եկանք իրրեւ հոգեւորականներ: Ես չեմ ներկայացնում Հայաստանի կառավարութիւնը կամ Ղարաբաղի իշխանութիւնները: Ես ներկայացնում եմ Հայ Առաքելական Եկեղեցի, ներկայացնում եմ հայ հաւատացեալ ժողովուրդը որը իր հայեացքը դէպի երկինք ուղղած, դրեթէ տեւապէս աղօթում է Աստուծուն որ խաղաղութեան շնորհը բաշխուի ամբողջ մեր տարածքի վրայ, Անդրկովկասի, եւ բոլորիս Ադրբեջանցիներին եւ Հայերին բաշխուի հաւասարապէս արեւի ջերմութիւնը եւ արեւի լոյսը եւ Աստուծոյ օրհնութիւնը:

Մենք անշուշտ չենք եկած վիճելու համար, չենք եկած ինչ որ հարցեր քննելու համար: Բնական է հարցեր չատ կան, արդէն յիշուեցին՝ Պատմական հարցեր, ռազմական հարցեր, քաղաքական միջազգային իրաւունքի հարցեր եւայլն: Այդ հարցերը քննարկելու ես իրրեւ հոգեւորական ո՛չ հանգամանքը ունեմ, ո՛չ էլ կոմպետանցիա:

Փառք կուտամ Աստուծոյ եւ կը միանամ այս մտքով Շէյխ-իւլ-Իսլամի յայտարարութեան որ այս ընդհարումները, արիւնահեղութիւնը որ տեղի կ'ունենան, որեւէ կրօնական հանդամանք չունեն, եւ պատմականօրէն յայտնի է որ հայ ժողովուրդը ո՛ւր էլ գտնուած լինի մահմեդական երկիրներում, միշտ հաշտ ու համերաշխ ապրած է մուսուլմանների հետ եւ Կովկասում, եւ Միջին Ասիայում եւ Մերձաւոր-Արեւելքում ուր ինչպէս գիտէք կէս միլիոն Հայեր են ապրում արաբական մուսուլման երկիրներում: Որեւէ առեն որեւէ խնդիր չէ եղած քրիստոնեայի մահմեդականի: Եւ ես գոհութիւն եմ տալիս Աստուծոյ որ այս պարագային էլ այդ ճշմարտութիւնը մնում է հաստատուն: Առաջարկում եմ ձեզ որ խորհրդակցաբար, միասնաբար մի փաստաթուղթ կազմենք, մի կո՛չ ուղղուած մեր ժողովուրդին, հրաւիրել որ վրակը, պատերազմի գործողութիւնները դադրեն եւ սկսեն բանակցութիւններ խաղաղ, համերաշխ մթնոլորտի մէջ, պատկան կողմերի ներկայացուցիչներին միջեւ: Մենք եւս իրրեւ հոգեւորականներ գուցէ այդ ընթացքում մի նպաստ վորձենք բերել եւս իմ կողմում եւ դուք ձեր կողմում, արագացնելու համար խաղաղարար ընթացքը:

«Ընդհանուր քարտուղարը յայտարարեց որ այդ փրոցէսը կարող է երկար տեւել. բայց համեհայնդէպս պէտք է սկսել:

Պէտք է հասնել խաղաղութեան: Մեր ժողովուրդները սպասում են այդ խաղաղութեան:

Անսպասելի փաստաթուղթ մը գտայ ես: Էջմիածնի մեր արխիւներից, Այս փաստաթուղթի ձեռագիրը 1905 թուականն է կրում: Հայերէնից մենք թարգմանեցինք ֆրանսերէնի կրնանք նաեւ թարգմանել անգլերէնի: 1905-ին Բաքուի մէջ, Ադրբեջանի մէջ, նոյնիսկ Երեւանի մէջ, ուր խառն ազգաբնակչութիւն կար, Ադրբեջանցիների եւ Հայերի միջեւ անհատական ցոյցութիւններ ծագած են հասնելով սուր կացութիւնների. սպասում էր որ ազգամիջեան կռիւներ սկսեն, արիւնահեղութիւն Ադրբեջանցիների եւ Հայերի միջեւ: Այս կացութեան մէջ Ադրբեջանի Շէյխ-իւլ-Իսլամը դալիս է էջմիածին: Այն օրերն կաթողիկոսն էր Մրմեան Հայրիկ անունով Կաթողիկոս: Միասին քննարկում են ստեղծուած վիճակը եւ այս փաստաթուղթն են խմբագրում որ խաղաղութեան եւ եղբայրակցութեան եւ գործակցութեան սքանչելի կոչ է: Ես ձեզի ֆրանսերէնը կարող եմ տալ հիմա: Այնպիսի խմբագրութիւն ունի որ կարծէք կարող ենք մենք հիմա ստորագրել զանիկա: Թող այս ոգին որ Աստուածատը ոգի է, եւ մարդասէր ոգի է, մեզ առաջնորդող մնայ եւ մենք կարողանանք այս մեր հանդիպումներից յետոյ, մի յստակ խաղաղութեան կոչ ուղղել մեր ժողովրդներին: Թող այս մի սկզբնաւորութիւն լինի, նոյնիսկ եթէ մենք չհասնինք վերջնական բանաձեւումների: Ամենայնդէպս չյուսահատինք, չերաժնուինք իրարից եւ չարունակենք հետապնդել այս հարցը, Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի միջնորդութեամբ, եւ գուցէ նաեւ ուղղակի: Ես միշտ պատրաստ եմ Բաքու գալու համար: Իսկ Շէյխ-իւլ-Իսլամը կարող է էջմիածին գալ: Ահա այս խոհերով, ես վերջացնում եմ խօսքը: Եւ կ'աղօթեմ որ Տէրը, մեզի մնայ օգնական եւ առաջնորդ ոգի դէպի խաղաղութիւն եւ դէպի արդարութիւն»:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի եւ Եւրոպական Եկեղեցիների Կոնֆերանսի նախաձեռնութեամբ սոյն թուականի Փետրուար 6-8 օրերին Մոնթրէօ քաղաքում՝ Զուիցերիա, տեղի ունեցաւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու եւ Ադրբեջանի մուսուլման ժողովրդի կրօնապետերի՝ Նորին Սրբութիւն Տ· Տ· Վազգէն Ա· Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ Շէյխ իւլ Իսլամ Փաշազատէի եւ Նրանց պատուիրակութեանց հանդիպումը:

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու պատուիրակութեան կազմում էին. ղեկաւարութեամբ Վեհափառ Հայրապետի, Մայր Աթոռի դիւանապետ՝ Գերշ· Տ· Ներսէս Արքեպիսկոպոս Պողոսեանը, Արցախի թեմի առաջնորդ՝ Գերշ· Տ· Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանը, Զուիցերիոյ Հայոց թեմի առաջնորդ՝ Գերշ· Տ· Վիղէն Եպիսկոպոս Ասլազեանը եւ Մայր Աթոռի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամ Պր· Ռաֆայէլ Պապայեանը:

Եռօրեայ հանդիպումների ընթացքում, Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի ընդհանուր քարտուղար գոկտ· Կոնտրատ Ռայդերի եւ Եւրոպական Եկեղեցիների Կոնֆերանսի ընդհանուր քարտուղար Պ· Ժան Ֆիշերի ներկայութեան, մտերմիկ մթնոլորտում քննարկուեցին երկու կողմերին հետաքրքրող մի շարք հարցեր՝ կապուած Լեռնային Ղարաբաղում ստեղծուած տագնապալի իրավիճակի հետ, խաղաղ եւ արդար մի լուծում գտնելու առաջադրանքով:

Հանդիպման արդիւնքը հանդիսացաւ երկու կրօնապետերի կողմից ստորագրուած համատեղ հաղորդագրութիւնը:

Հաղորդագրութիւնը ստորագրելու արարողութիւնից յետոյ, Փետրուարի 9-ին երկու կրօնապետերը հրաւիրուեցին մամլոյ ասուլիսի, որի ընթացքում նրանք պատասխանեցին լրագրողների բազմաթիւ հարցերին:

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓԵՏ. 10-ԷՆ 11-Ի ԳԻՇԵՐԸ ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՊԱՅԹԵՑՆԵՆ ԿԱԶԱՄՈՒՂԸ

Ամէն անգամ, կը խորհինք որ Հայաստանի կացութիւնը աւելի վտանգաւոր չի կրնար ըլլալ եւ սակայն կ'ըլլայ: Այսպէս, Հինգշաբթի առտու (Փետրուար 11) երեւանէն տեղեկացանք թէ նախորդ դիշերը կրկին պայթեցուցած էին Վրաստանէն Հայաստան անցնող կազամուղը, այս անգամ քիչ մը աւելի մօտ Հայաստանի սահմանին: Ծանօթ է որ Յունուար 23-ի դիշերը պայթած էր, Վրաստանի ադրբեջանաբնակ Մարնէուլի մէջ կազամուղի ոչ միայն հատուած, այլեւ յենասիւները, որու հետեւանքով կազ չէր հասներ այլեւս Հայաստան, չինութիւնն ալ առնուազն 15 օրուան կը կարօտէր: Առաժամեայ չինուած էր երկրորդ դիծ մը կապուած անշուշտ հիմնական կազամուղին չվնասուած բաժնին եւ հոդ է որ կատարուած է նոր պայթումը: Այլ խօսքով, Հինգշաբթի, Փետր· 11-էն ընաւ կազ չէր մտներ Հայաստան, արդէն Երեւանի չարաթ մը տրուելիքն ալ (Կիրակի, Փետրուար 7-էն) միայն 48 ժամ տեւած էր: Այլեւս որեւէ խորհրդածութիւն կարելի չէ ընել:

Ինչպէս արդէն գրած էինք առջի օր, Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի հրամանագրով՝ Արմաւիրի շրջանը 1 ամիս արտակարգ վիճակ հռչակուած էր: Այս մասին խօսելով Ազգային Ապահովութեան Պետական Վարչութեան նախագահ Վալէրի Պողոսեան ըսած է թէ այս որոշումին նպատակն է պետական սահմանի պաշտպանութիւնը հարկ եղած մակարդակին հասցնել, քանի որ այդ շրջանին մէջ կը նկատուէին թուրքեւհայ սահմանի խախտումներ, մաքսանենգութեան դէպքեր, յատկապէս՝ անասունի վաճառք: Արտակարգ վիճակի պարէտ նշանակուած է ազգային ապահովութեան պետական Վարչութեան ղեկաւար պատասխանատուներէն՝ Հրաչեայ Ցարուխիւնեան:

Արտակարգ վիճակի հռչակումին կ'անդրադառնար նաեւ թուրք մամուլը, «Հայաստան մաֆիային դէմ պատերազմ հրատչակեց» խորագրով: Թրքական թերթերը արտակարգ վիճակի որոշումը կերպով մը մէկ հետեւանքը կը նկատեն Նախագահ Լ· Տէր-Պետրոսեանի վրայ ընդդիմութեան գործած ճնշումին որուն ամենացայտուն արտայայտիչը եղած էր Փետրուար 5-ի ցոյցը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԻՏԷԱԼ ԳՈՐԾԱԿԻՑԸ

«Թիւրքիյէ» թերթը (Փետրուար 9) *Թուրքեւռուս յարաբերութիւններու նոր պատկերին մասին գրոյց մը կատարած է Ռուսաստանի Անդարայի դեսպան Ապէր Զէրնիչեւի հետ: Այս վերջինս կը չեշտէ Թուրքիոյ կարեւոր դերը ու ռուսեւթուրք սերտ յարաբերութիւններու անհրաժեշ-*

(Շար·ը Դ· էջ)

ՍԱՆՁԱՋԵՐԾՈՒՄ՝ ԱԶԳ. ԱՐԺԷՔՆԵՐՒ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՓՈԽԱՐԷՆ

Վերջին ժամանակներս Հայաստանի եւ Սփիւռքի մամուլում յաճախադէպ են տըպագրւում հանրապետութեան ազգային անվտանգութեան նուիրական եւ հոգեւոր արժէքների կողոպտման, այդպիսով մի-ջազգային զնողունակ չուկայ արտահանման վերաբեր փաստերից յօդուածներ որոնք սոսկ այդպիսին էլ մնում են՝ պետական անշահագրգիռ, անհոգածու վերաբերմունքի պատճառով: Օր աւուր աւելի ու աւելի են խանդավառ դառնում ոչ միայն թանգարանային կողոպտիչները, այլեւ, ինչու չէ, նաեւ նրանց պատուիրատու արտահանող -- մաքսանենգները: Շարունակւում են անբացայայտ մնալ նախընտրութիւններում «նիրհող» դործերը: Կատարւում են նորանոր առեւանգումներ՝ Ազգ· պատկերասրահից սկսեալ մինչեւ ամենահամեստ մշակութային օջախը: Նպատակադիրները -- իսա՛ ազգային արժէքների «նուիրեալ» կողոպտիչները -- ոչ մի բանի առջեւ կանգ չառնելով օգտւում են հանրապետութիւնում առկայ քաոսային, անվերահսկելի կացութիւնից: Աւելին, արդէն հասարակութեան «Ուշադրութեան» արժանացած որոշ դատավարութեան դործեր տակաւին մնում են դատախազական, Ներքին նախարարութեան մարմինների վարոյթներում: Եւ չգիտես էլ մինչեւ երբ· Երեւի մինչեւ մոռացութեան փոշու տարածումը դէպքերի եւ դէմքերի վրայ: Դէմքեր, որոնք իրենց «նուիրագործ» դործունէութեամբ արել են այնքան ազդի -- եւ միմիայն ազդի -- համար որ ակնյայտօրէն անհնարին է դառնում նրանց դէմագերծում -- վնասազերծումը: Զխօսենք հանրապետութեան ամենաբարձր քաղաքական, տնտեսական, մշակութային ոլորտներում նրանց ունեցած ամրապինդ կապերի մասին: Այս ամէնը արդեօք չատ չէ՞, մի փոքրիկ հանրապետութեան համար, որը զօրում ենք անուանել ամենայն Հայոց հայրենիք: Անուանում են բոլորը՝ նպատակաբեր -- բարեդործն ու ապաշառու -- մաքսանենգը: Անուանում են: Մինչեւ ե՞րբ, մինչեւ ա՞յն ժամանակ երբ Հայաստանում մնան վերջին միջնադարեան ծաղկազարդ մատեանն ու անձեռակերտ դորգը, վերջին բոլորաձիգ արձաթեայ զօտին ու տիգրանմեծեան դրոշմակիր ոսկեայ դրա՞մը···:

Յուսացումն աւելորդ է մանաւանդ այսօր, աւելի քան աւելորդ, քանզի ըստ Հայաստանի կառավարութեան եւ մաքսային վարչութեան համապատասխան որոշումների հաստատուել է ··· այն ապրանքների ցանկը որոնց արտահանումը եւ ներմուծումը արդելւում է: Ըստ «Հայաստանի մաքսային վերահսկողութեան կանոնների» Հայաստանից արդելւում է արտահանել· «Անվաւեր ճանաչուած արժէքթեր», նաեւ «Ազգ· պատմական ժառանգութեան եւ թանգարանային արժէք ներկայացնող արուեստի եւ հնութեան առարկաներ, ճենապակուց, բիւրեղապակուց, խեցեղէնից, փայտից, թանկարժէք եւ կիսաթանկարժէք քարերից ու մետաղներից, ոսկրից, ժողովրդական արտադրութեան ձեռնարկութիւնների կողմից արտադրուող առարկաներ՝ գորգեր, կոպէճներ, կաեոյէ, գեղազարդուած կօշիկ ու հագուստ, դրամագիտական հաւաքածու, գեղազարդուած զէնք, գրքեր, ձեռագրեր, ձայնապնակներ, երաժշտական գործիքներ, փոստային նամականիշներ եւայլն, նշանակալից գեղարուեստական, պատմական, գիտական, ազգային արժէք ներկայացնող այլ առարկաներ»:

Սահմանափակուենք, քանզի «կանոններում» արտահանմանը եւ ներմուծմանը վերաբերող մնացեալ կէտերը -- չնայած հանրապետութեան համար ունեն ռազմավարական -- մարտավարական նշանակութիւն -- խնդրոյ առարկայ մեր հարցադրումի շրջանակներից դուրս են: Ուրեմն, ի՞նչ, նախ սկզբնապէս օրէնք պարզ ու բացայայտ է որ Հայաստանեան անիշխանական -- ամենաթոզալից իրավիճակում մեր [illegible] *օրերս «օրէնսդիրները» -- նպատակամիտուա՞ծ -- առաջնորդուում են «ժողովրդավար» քաղաքականութեամբ՝ այն էլ մասային կնճռայարոյց խնդիրներում: Ա՛ր-դելում են արտահանել ··· չարդելե՞լ: Աւելին, նպատաւոր պայմաննե՞ր ստեղծելով ազգային արժէքների արտահանման համար: Ահաւասիկ, «կանոններում» վերայարերուած է· «Հարկ է նշել որ այդ վերոյիշեալ առարկաները ԿՍՐՈՂ ԵՆ ԱՐՏԱՀԱՆՈՒԵԼ միայն Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութեան եւ անհրաժեշտութեան դէպքում Ազգային հիմնադրամի յանձնաժողովների եզրակացութեան հիման վրայ, սահմանուած կարգով (?), մաքս վճարելու դէպքում»:

Մեծարգոյ «կանոնադիրները» երեւի առաջնորդուել են ··· մաքսային վերահսկողութեան եւրոպական որեւէ երկրի կանոնագրութիւնը «բանիմացօրէն» կրկնօրինակելով -- պատճէնելով, «մոռանալով»՝ Հայաստանեան քաղաքական -- տնտեսական -- ընկերային պատերազմական իրավիճակը: Եւ արդեօ՞ք, այս իրավիճակում արժէ եւ կարելի՞ է նմանօրինակ որոշումներ կայացնել երբ «կանոններն» հնարաւորութիւն են ստեղծում պետականօրէն օրէնքի ուժ տալ անվերահսկելի (տեւաբար անվերահսկելի) համընդհանուր թալանային գործունէութեանը: Ի՞նչ յանձնաժողովների մասին է խօսքը եւ մի՞թէ Ա.վազովսկու որեւէ կտաւ, կամ Ռուպլինի, Պիծալի, Բոլորաձորցու որեւէ մանրանկար եւ այլ արժէքներ Հայաստանից դուրսբերման համար ինչ որ մարդկանց խումբ պիտի երաշխաւորի -- ի՞նչ «անհերքելի», յոյժ թալանային պատճառաբանումներով -- թոյլատրի: Ի՞նչ է, պետական օրինագետ-յումնե՞րն են ի սպառ բացակուում: Նորից ու վերստին կրկնենք· ցանկացած ազգի ազգային սեփականութիւն համարուել ու համարւում է նաեւ տուեալ ազգի պատկերասրահներում, թանգարաններում (նաեւ, եթէ կ'ուզէք անհատներու մօտ) պահպանուող այլազգային հոգեւոր -- մշակութային հնօրեայ եւ մերօրեայ արժէքները: Ի՞նչ «զարակազմիկ» եզրակացութեան են դալու Մշակոյթի նախարարութեան փորձագէտները որպէսզի ձեռագիր «ճաշոց» կամ քարէ ու պրոնզէ դարեայ արժէքները արտօնեն ··· արտահանել: Փոխանակ զբաղուելու Մշակոյթի նախարարութեան համակարգում գտնուող թանգարանների ֆոնտերի գրանցմամբ -- պահպանմամբ: Յայտնի է որ հէնց թէկուզ Ազգ· պատկերասրահի եւ մնացեալ բազում թանգարանների ֆոնտերում կան ··· տակաւին չգրանցուած արժէքներ: Ինչը ի դէպ առաւելս է դիւրանցում կողոպուտը: Իսկ ինչո՞ւ հիմնաւոր ֆոնտաւորում չի արւում: Գուցէ ոչ ձեռնտու, ոչ նպատակային է, բայց ո՞ւմ համար են «լուում» թանգարանային արժէքները···:

Ինչ վերաբերում է Ազգային հիմնադրամի յանձնաժողովի «եզրակացութեան գալուն», ապա, ճիշդ ու հրաշալի կը լինէր որ Հիմնադրամը կարողանար գործուն կապեր ստեղծել սփիւռքեան որոշ շրջանների հետ, նպաստելով առաւելագոյն չափով ենթարկուող հայ ազգային արժէքների փրկմանը եւ ետ բերմանը:

Այնուհանդերձ, ազգային արժէքների ճակատագիրը ոչ թէ թողնում են ինչ -- ինչ յանձնաժողովների «վստահելից» հայեցողութեանը, այլ ուղղակի պետութեան եւ միայն պետութեան իրաւասութեանը, քանզի դրանց պահպանման համար ժողովրդի եւ սերունդների առջեւ պատասխանատուն ամենեւին էլ ամենայն վստահութիւն ներշնչող յանձնաժողովները չեն, այլ պետութիւնը, որը, եթէ, ի հարկէ, ըստ ամենայնի ազգապատկան, -- առաւե՛լ եւս թիկունքին բազմադարեայ մշակութային ժառանգութիւն ունեցող -- պետութիւն է:

ԻՐԱՋԵԿ

Երեւան
Փետրուար, 1993

ՀԱԼԷՊԱՀԱՅ ՔՐՈՆԻԿ

-- Թիւ 7 --

Նախորդ քրոնիկին (*) վերջին տողերուն մէջ ակնարկած էի ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑի մը անհրաժեշտ կարիքի մասին: Տարօրինակ է որ, ընկերային ամէն ինչով քիչ թէ չատ օժտուած Հալէպի Հայը, չունենայ իր ազգային հիւանդանոցը, ունենալով հանդերձ 250-էն աւելի հաշուող բժիշկներ··· Գաղութը ունի բաւական պատկառելի ՀԱՅ ԾԵՐԱՆՈՑ մը / չուրջ 100 անկողինով / որուն խնամքը յանձնուած է հայ երեք յարանուանութեանց պետերուն եւ յատուկ գործադրանքը կը վայելէ գաղութին: Հալէպը ունի նաեւ մէկտեղ մնացած երկսեռ փոքրերու ՊԱՏՍՊԱՐԱՆ մը, Ազգային Առաջնորդարանի խնամքին յանձնուած, ուր Տիկիններու նուիրեալ յանձնախումբ մը, բարերար դեր կը կատարէ: Կայ նաեւ Սուրբիոյ Օդնութեան Խաչը, որ իր զանազան ճիւղաւորումներով գուցէ ամէնէն ուեղու ծրագիրներով: Անկախ այս երեք առջին երկուքին հիմնական թերին, որ կատար անձնակազմի պակաս է· արեւմտեան երկրի մը մէջ, կրնային նոյնիսկ վճակուիլ պետական հրամանագրով: Ս· Օ· Խաչը, իր կառոյցով եւ գործունէութեամբ, առանձին նախարարութեան մը մանրանկարը կը ներկայացնէ, հետզհետէ աւելի արդիականանալու եւ ընդարձակուելու, ծրագիրներով: Անկախ այս երեքէն, կը գործեն երկու մեծ հիմնարկներու մասնաճիւղեր, ՃԻՆԻՇԵԱՆ եւ ԳՈՒՐԱԿՁՕԶԵԱՆ, որոնց ներդրումը գաղութին մէջ, առողջապահական եւ կարօտեալ ընտանիքներու մարդերէն ներս, մեծ է եւ կազմակերպուած: Բոլորովին տարբեր է պարագան ՎԵՐԺԻՆ ԿԻՒԼՊԻՆԿԵԱՆ ՄԱՅՐԱՆՈՑին: Սա իր պատկառելի չէնքովը եւ հնութեամբը / կէս դարը չատոնց բոլորած / առաջինն էր որպէս մայրանոց եւ գաղութին հպարտութեան առարկան: Այսօր յայտնի չէ թէ որո՞ւ կը պատկանի եւ ինչի՞ կը ծառայէ· քանի բացի վճռովի ըլլալէ, հասած է առողջապահական այնպիսի անկումի մը, ուր լաւագոյն պիտի ըլլար բարերարին անունը վերցնել, կամ փակել վերջնապէս···: Քաղաքիս մէջ չբուկներ կը չրջին թէ Հիմնարկին ներկայ տնօրէնն հայ բժիշկը, Մխայեալ -- Նահանգներ կատարած իր մէկ ճամբորդութեան ընթացքին, վարպետութեամբ յաղողած է անհոգ ժառանգորդներէն թուղթ մը փրցնել եւ այնուհետեւ իր սեփական հաշուոյն մատակարարել ամբողջ հիմնարկը, ոչինչ սակերով աշխատցնելով նորահաս հայ թէ իսլամ բժիշկներ··· ուսկիցիսնամբի համար մտնող հիւանդը, յայտնի չէ թէ ո՞ղջ դուրս կ'ելլէ ··· այդ իսկ պատճառով, կ'ըսուի նաեւ թէ, հոն ներկայիս միայն դիւղերէն ժամանող բարեմիտ ողջակէզներ կը յաճախեն···: Հալէպի Հայը չատ զգայնամոլի է· ունի արհամարհութիւն, տեսնելու, դատելու կարողութիւն· ճիշդն ու սուտը խօսելու դիւրութիւն, սակայն երբ կարգը գայ ազգային վէրքերը դարմանելու, կը դառնայ անապատի Արաբին պէս փիլիսոփայ, բախտին կամ ճակատագրին յանձնելով անոնց լուծումը ··· կը համարիմ որ երիտասարդ սերունդի ներկայ ազգային պատասխանատուները, հիմնականօրէն այս մտայնութեան դէմ կը պայքարին, ինչպէս գոյց կուտայ անոնց գործելակերպը· մաղթենք որ այդպէս ըլլայ եւ չարունակուի:

Հալէպ ունի նաեւ զոյգ մը հայանուն «հիւանդանոցները» / հոս քանի մը անկողին ունեցող բժշկական կեդրոնը ամենայն պարզութեամբ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ կը կոչեն / որոնց առողջապահական մակարդակը ողբալի է պարզապէս: Անցնինք:

Տարագրութեան առաջին տասնամեակներուն, Հալէպ ունեցած է անուանի հայ բժիշկներ / Ալմունեան, Ճէպէճեան, Գարամանուկեան եւայլն··· / որոնց հիմնած բուժարաններուն անունները մինչեւ այսօր պատկառանքով կը յիշուին: Բժիշկներ որոնք չրջանաւարտ Պէյրութի Ամերիկեան եւ Ֆրանսական համալսարաններէն, զգալիօրէն բարձրացուցած են քաղաքին առողջապահական մակարդակը: Այսօր եթէ 250-ի մօտ հայ բժիշկներէն ոչ մէկը կը վայելէ անոնց բարի համբաւը, այդ Սովետական Հայաստանի հիմնական յանգանքը կարելի է նկատել, որ այնքան դիւրութեամբ, յաճախ կաչառքով, չուրջ երեք տասնամեակ վկայականներ բաշխեց, անմակարդակ սերունդ մը նետելով գաղութներու մէջ, որու զոհ գացին նաեւ բազմաթիւ որակաւոր երիտասարդներ: ԻՊՐԻՏ սերունդ մը, որոնց լեզուն ոչ արեւմտահայերէնն է ոչ ալ արեւելահայերէնը, որոնց արհեստը բժշկութիւն է եւ գործադրութիւն, նկարներու առուծախ, արուեստագիտութեան էմիրէսարիօ, որոնք մասամբ մը կըզգիացած են նաեւ գաղութէն եւ ստեղծած իրենց սեփական չրջանակը, քանի ռուս, ուկրային կամ հայաստանցի կիներ բերած են հետերնին եւ ծնած խարտեաշ մանուկներ, որոնք նոր հայերէն մը կը խօսին, խառնուրդ արեւելեան եւ արեւմտեան բարբառներու, որոնց կապերը աւելի Երեւան ձգած բարեկամներու հետ են քան գաղութին, որոնց տածած խնամքն ալ իրենց հիւանդներուն այնքան փրոֆէսիոնել է որքան իրենց ստացած մասնագիտութիւնը: Իրարու յաջախորդներ կը դրկեն չահարաժին ստանալու պարմանով· մասնագէտ են վիժումի բոլոր թէքնիքներուն, քանի մեծ չահեր կ'ապահովեն: Բարոյական հարց դրեթէ գոյութիւն չունի իրենց համար· միակ մտասեւեռումը առաջնորդն դրամ չահիլ եւ ընկերական դիրք մը դրաւելն է գաղութին մէջ: Փրոֆէսիոնել դեռնի վրայ, լաւագոյն համբաւ կը վայելեն Դամասկոսի եւ Հալէպի համալսարաններէն չրջանաւարտ եղողները: Պարզ ժողովուրդը, ընդհանրապէս կրօնասիրացած է հայ բժիշկին հանդէպ իր դարաւոր սեռեցումը եւ անոր կը դիմէ միայն, երբ ստիպուի իր անմիջական ցաւերուն դարման մը փնտռել: Զար լեզուներ, կ'ըսեն որ, անոնցմէ ոմանք իրենց հաճոյքի չրջապատները դէպի արեւմտեան երկիրներ, օգտագործած են իրենց ցուցատախտակին վրայ աւելցնելու վկայուած Փարիզէն կամ Լոնտոնէն ··· ինչո՞ւ չէ· նպատակին հասնելու համար ամէն միջոց արտօնուած է -- ըսած է իրենց նախնիքներէն մին / խառացի Մաքիավէլլին / --:

Անցեալները, դրասենեակի դրացիս, պատմեց որ արեան քննութիւն կատարել տուած է հինգ տարբեր կեդրոններու մէջ եւ ստացած ··· հինգ տարբեր արդիւնքներ· այս մասին ուրիշ առիթներով ալ լսած էի· երբ հարց տուի քաղաքիս ֆըրանսական հիւանդանոցի բժշկապետին, հաստատեց թէ այս երեւոյթը ընդհանրացած է այլեւս, քանի որ տարբալուծարաններէն չատեր առանց քննութեան մօտաւոր թիւեր կը նշանակեն եւ վերջ: Պէտք է ըսել որ զրկող բժիշկին եւ տարբալուծարանին փոխադարձ համաձայնութիւնը այնքան չահութաբեր է որ, հազուադէպ է որ հիւանդ մը, որ նոյնիսկ պարզ պաղատութիւն մը ունի, չզրկուի արեան քննութեան ··· եւ ինչպէ՞ս կարելի է հասցնել այս ամէնը յաջորդ օրուան համար, եթէ ոչ ընդհանուր թիւեր արձակելով· միլիոն պնդիկ մը աւելի կամ միլիոն մը պակաս ··· ո՞վ պիտի հաշուէ: Բացի ԵՒՍԵԲԻՈՍԷն:

(*) Տե՛ս «Ցառաջ», Յունուար 14:

ՀՈԳԵՒՈՐՏԻՔ

-- ԹԵՀՐԱՆ --

Հ. ՄԱՆՈՒԷԼ Ծ. ՎՐԴ. ԲՈԼԱՏԵԱՆ

Թեհրանի մէջ, Յունուար 20-ին սրտի սուր տագնապի մը զոհ գացած է Հ· Մանուէլ Ծ· Վրդ· Բոլատեան, նախկին ժողովրդապետ Թեհրանի Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ եւ հիմնադիր Ալիչան դպրոցին:

Ողբացեալը վաստակաւոր դէմք մըն է ոչ միայն Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ այլեւ մանաւանդ Հայ կրթական եւ մշակութային մարդերու մէջ: Ծնած էր 1912ին, Մարաղա: 1924-ին մտած է Ջմմառի վանքը, ապա իր ուսումը չարունակած է Պէյրութի Յիսուսեան Հայրերու Սէն -- Ժոզէֆ համալարանը, որու առաուտածարանական ճիւղը աւարտած է: 1937ին ձեռնադրուած է կուսակրօն քահանայ եւ 1938-ին ղրկուած է Իրան: Երկու տարի պաշտօնավարած է Նոր Ջուղայ դերպ· Մկրտիչ Արդարեանի հովանաւորութեան տակ պտնուղ դպրոցը, ապա 1940-ին անցած է Թեհրան չարունակելով իր պաշտօնէութիւնը հոգեւոր, կրթական եւ մշակութային ասպարէզներու: 1950-ին կարեւոր մասնակցութիւն բերած է Թեհրանի Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ չինութեան աչխատանքին: Կազմակերպած է նեհեղով դպրոցներու մէջ, որու զոհ գացին նաեւ բազմաթիւ որակաւոր երիտասարդներ: ԻՊՐԻՏ սերունդ մը, որոնց լեզուն ոչ արեւմտահայերէնն է ոչ ալ արեւելահայերէնը, որոնց արհեստը բժշկութիւն է եւ գործադրութիւն, նկարներու առուծախ, արուեստագիտութեան էմիրէսարիօ, որոնք մասամբ մը կըզգիացած են նաեւ գաղութէն եւ ստեղծած իրենց սեփական չրջանակը, քանի ռուս, ուկրային կամ հայաստանցի կիներ բերած են հետերնին եւ ծնած խարտեաշ մանուկներ, որոնք նոր հայերէն մը կը խօսին, խառնուրդ արեւելեան եւ արեւմտեան բարբառներու, որոնց կապերը աւելի Երեւան ձգած բարեկամներու հետ են քան գաղութին, որոնց տածած խնամքն ալ իրենց հիւանդներուն այնքան փրոֆէսիոնել է որքան իրենց ստացած մասնագիտութիւնը: Իրարու յաջախորդներ կը դրկեն չահարաժին ստանալու պարմանով· մասնագէտ են վիժումի բոլոր թէքնիքներուն, քանի մեծ չահեր կ'ապահովեն: Բարոյական հարց դրեթէ գոյութիւն չունի իրենց համար· միակ մտասեւեռումը առաջնորդն դրամ չահիլ եւ ընկերական դիրք մը դրաւելն է գաղութին մէջ: Փրոֆէսիոնել դեռնի վրայ, լաւագոյն համբաւ կը վայելեն Դամասկոսի եւ Հալէպի համալսարաններէն չրջանաւարտ եղողները: Պարզ ժողովուրդը, ընդհանրապէս կրօնասիրացած է հայ բժիշկին հանդէպ իր դարաւոր սեռեցումը եւ անոր կը դիմէ միայն, երբ ստիպուի իր անմիջական ցաւերուն դարման մը փնտռել: Զար լեզուներ, կ'ըսեն որ, անոնցմէ ոմանք իրենց հաճոյքի չրջապատները դէպի արեւմտեան երկիրներ, օգտագործած են իրենց ցուցատախտակին վրայ աւելցնելու վկայուած Փարիզէն կամ Լոնտոնէն ··· ինչո՞ւ չէ· նպատակին հասնելու համար ամէն միջոց արտօնուած է -- ըսած է իրենց նախնիքներէն մին / խառացի Մաքիավէլլին / --:

Անցեալները, դրասենեակի դրացիս, պատմեց որ արեան քննութիւն կատարել տուած է հինգ տարբեր կեդրոններու մէջ եւ ստացած ··· հինգ տարբեր արդիւնքներ· այս մասին ուրիշ առիթներով ալ լսած էի· երբ հարց տուի քաղաքիս ֆրանսական հիւանդանոցի բժշկապետին, հաստատեց թէ այս երեւոյթը ընդհանրացած է այլեւս, քանի որ տարբալուծարաններէն չատեր առանց քննութեան մօտաւոր թիւեր կը նշանակեն եւ վերջ: Պէտք է ըսել որ զրկող բժիշկին եւ տարբալուծարանին փոխադարձ համաձայնութիւնը այնքան չահութաբեր է որ, հազուադէպ է որ հիւանդ մը, որ նոյնիսկ պարզ պաղատութիւն մը ունի, չզրկուի արեան քննութեան ··· եւ ինչպէ՞ս կարելի է հասցնել այս ամէնը յաջորդ օրուան համար, եթէ ոչ ընդհանուր թիւեր արձակելով· միլիոն պնդիկ մը աւելի կամ միլիոն մը պակաս ··· ո՞վ պիտի հաշուէ: Բացի ԵՒՍԵԲԻՈՍԷն:

(*) Տե՛ս «Ցառաջ», Յունուար 14:

ՄԱՄՈՒԼ

Հոլանտական Ուրթեխթ նիէօվսպլատ թերթին Յունուար 16-ի թիւին մէջ (100 հազար տպաքանակով) Ատրա Վան Զէօսթ Հայաստանի նուիրուած յօդուած մը լոյս տեսած է, տեղեկութիւններ քաղած ըլլալով փարիզաբնակ իր բարեկամ՝ Փիէր Տէր - Սարգիսեանէ, որու ալ կ'ակնարկէ իր գրութեան մէջ: Պատմական հակիրճ տեղեկութիւններէ եւ կարգ մը խորհրդածութիւններէ եւ հաք, յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ նաեւ Փ. Տէր - Սարգիսեանի թարգմանած հատորին Զարենցի «La maison de rééducation».

Տիկնոջ Մխիթիւն, քրիստոնէական դիտիքներու եւ Հայոց լեզուի ուսուցման դասաւանդութիւն եւ «Ասպարէզ» երիտասարդական Միութիւնը: Բայց, իր գլխաւոր ձեռնարկը եղած է, 1962-ին «Ալիչան» դպրոցի հիմնադրութիւնը (իր տեսիլն, այս մասին հարցազրոյց մըն ալ տուած է «Յառաջ»ի, երբ Փարիզ եկած էր): Կ'աշխատակցէր «Ալիֆ»ի եւ:

Յուշարկաւորութիւնը կատարուած է երկուշաբթի, Յունուար 25-ին: Հ. Մաշտոց Ս. Վրդ. Բոյաճեանի մարմինը բերուած է Թեհրանի «Ալիչան» դպրոցը, ուր Հոգւոյը արտասանած է Իրանի Հայ Կաթողիկէ առաջնորդ Վարդան Եպիսկոպոս Թէքեան, որմէ ետք «Ալիչան»ի տարբրական աղջիկներու եւ ուղեցոյց տղոց դպրոցներու, յարգանքի խօսք կարդացած է Գ. դասարանի աշակերտ՝ Արթին Բանտարեան, ծնողաց խորհուրդներու կողմէ ալ հրաժեշտի խօսքը արտասանած է Արիս Կարապետեան: Կենսագրական դիծերն ալ ոգեկոչած է դպրոցի ուսուցիչ՝ Արթին Արթինեան: Յարդանքի այս արտայայտութիւններէն ետք, Հայր Մաշտոցի դաղաղը փոխադրուած է Թեհրանի Հայ Կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր արարողութիւնը կատարած է Վարդան Եպիսկոպոս: Ներկայ եղած են թեմիս առաջնորդ Արտակ Արք., Վատիկանի դեսպանատան Ա. քարտուղար՝ Մոր. Եպիսկոպոս, ինչպէս նաեւ քոյր եկեղեցիներու բազմաթիւ ներկայացուցիչներ, խալամական Մորհրդարանի հայ երեսփոխանները, «Ալիֆ»ի եւ Միութիւններու ներկայացուցիչներ եւ այլ անձնաւորութիւններ: Դամբանականն խօսած են Վարդան Եպիսկոպոս, Յանրանալով Հայր Մանուէլի 55 տարիներու վաստակին վրայ, Արտակ Արք. որ չեշտած է ողբացեալին կրթական, մշակութային եւ հրապարակագրական գործունէութիւնը: Խօսք առած է նաեւ երեսփոխան Վարդան Վարդանեան, հուսկ Հ. Մանուէլի մարմինը փոխադրուած է Դուբայի Հայ Կաթողիկէ համայնքի դերեզմանատունը:

ԱՐՏԻՄԵՏԻ ՆԱԽԿԻՆ ԿՈԼԽՈԶԸ(*)

Աչոտ կ'ուզէ դիս տանիլ Հայաստանի բազկերակը քննելու: Առատ ըմպելիով ճաշէ մը ետք կը մտնեմ անոր նոփզնոր ինքնաշարժը: Մ'իտքս քիչ մը մշուշոտած է, բայց ուրիշ ճար չունիմ: Հաւանօրէն ասպարէզ կարդալու միտում մը ունէի երբ Աչոտին հարց տուի թէ Հայաստան ապագայ մը ունէ՞ր: Քաղաքական դէմք՝ երբ Երեւանի քաղխորհուրդի նիստին կը մասնակցի, աւելի հանդիսաի պահ մը ունենալու համար քան՝ իր գործակիցներուն երկարապատում ճառերը ունկընդրելու, ու սկանակ գործի մարդ՝ որ նոր նոր գնած է իր աշխատած խանութը, ան կը հպարտանայ թէ երկրին ամէն ծակն ու ծուկը կը ճանչնայ, Արարատի լանջքերէն մինչեւ Սեւանի ափերը:

Ո՞ւր կ'երթայինք: Առեղծուածային նայուածքով մը Աչոտ բռնեց հարաւ տանող ճամբան դէպի Էջմիածին. Հայերու Վատիկանը որ նատավայրն է Կաթողիկոսին՝ հայկական եկեղեցւոյ պետին: Կը խուսափէի խառնուելու Սփիւռքէն՝ Գալիֆորնիայէն, Ինտիանայէն հասած ազմկարար այն բազմութեան, եկած՝ Ս. Միւռոնի օրհնութեան որ տեղի կ'ունենայ եօթը տարին անգամ մը: Երեք օրէ ի վեր Ամերիկայէն ժամանած ուխտաւորները քաղաքը լեցուցած էին իրենց վվվուզով նուէրներ կը բաժնէին, այնպէս, ինչպէս մուրացկաններու, որպէսզի ամօքեն իրենց յանցաւոր բարօրութիւնը: «Ատուա՛ծ իմ, որքա՜ն խեղճ են»: «Բայց ի՞նչպէս կ'ապրին հոս»...: Պուտ մը յաղեցած, «խեղճերը» ժպտած էին վաճառատան առջեւ, եկեղեցիներու կամ թանգարաններու մէջ: Ամերիկայի զարմիկները նիւթին մտահոգութեամբ, վրդոված՝ հնամաչ կառքերէ արձակուած ծուխի ամպերուն եւ սառնարաններուն մերկութեան դիմաց, հիմնականով չեն հետաքրքրուիր: Ի՞նչ կ'ըլլար Հայաստանի ոգին որ այնքա՜ն երկար ատեն պատնէշ կանգնած էր ռուսական նուաճումին: Ո՞ւր էր ազգային հուրը, մոռցած չէ՞ր Սեվրէսի տմարկներուն անկիւնը: Ամմկարար այս հեռաւոր աքսորեալները որոնք լծուած էին առօրեայ հեւքին, չատ չուտով նեղութիւն զգացին: Շիքակոյի կամ Լոս - Անճըլըսի ճամբորդական գրասենեակներուն երկու հազար տոլարնոց Հայաստանի շրջապտոյտը ոչ հանդիսաի, ոչ հաւաքոյթներու առիթ կուտար: Աչոտ բազմաթիւ անդամներ խաչաձեւած էր զանոնք, քանի մը խօսք փոխանակած դալիֆորնիացի դատաւորի մը, պանդոկին անունդէն ու սպասարկութենէն չգմած պաշտօնեայի մը եւ Քոնկրէսի անդամի մը հետ որ եկած էր վերադարձ մը կատարելու դէպի արմատները, իր նահանդին բազմամարդ հայ գաղութը յուսախաբ չընելու համար: Յեսոյ Աչոտ ամօթի զգացումով մը խուսափած էր անոնցմէ: Պիտի երթայինք կրկի՞ն հանդիպելու անոնց: Արդեօք Աչոտ կը փափաքէր Էջմիածնի տաճարին օրհնուած ջուրերուն մէջ մը խրթրճելո՞ւ զիս:

Ճամբան բաւական երկար թուեցաւ այդ օրը: Էջմիածնի մէջ ամերիկացի զբօսաշրջիկներու հանրակառքի մը քովէն անցանք: Յեսոյ Աչոտ յանկարծակի թօթափեց իր թմրութիւնը ու թօթվելով աղպղպուկ մազերով գլուխը, դիմեց ուղղակի դէպի հարաւ, Արարատ լերան ուղղութեամբ. անապակ օդին մէջ այնքան մօտ էր ան՝ Հայերու առասպելական զազաթը զոր սակայն պատմութիւնը զետեղած էր Թրքական հողամասին վրայ: Անհնամ ընդարձակ ազարակի մը մօտ որ կը դարպասէ սահմանագծին, Աչոտ մարեց չարժակը: Երկու ոտքերը ցեխաթաթախ, ան ցոյց տուաւ ազարակը ու գոչեց. «ահա՛, հո՛ս է Հայաստանի կեանքի աղբիւրը. միայն պէտք է նորոգել»: Բայց ինչքա՜ն վնաս: Արտիմեան կոլխոզը Գէորգեան հինգ եղբայրներու ձեռքը անցած է որոնք դիշեր - ցերեկ քրտինք կը թափեն ցեխին մէջ: Աւելի անդին պիւղացիներ իրենցմէ անապատելի եռանդով մը հողի կտոր մը կը մշակեն: Նորոգուած տրակտորներ կը խոխոտան այն ժամուն երբ համայնապատկերը կը ճերմկնայ: Բայց, ի՞նչ կ'անցնի կը գառնայ այս հողերուն վրայ: Ի՞նչ եղած է այս կոլխոզականներուն որոնք ընդհանրապէս այնքան խաղաղ կ'ըլլան: Աչոտ անմիջապէս կուտայ պատասխանը. «երկրին նորօրեայ խանդավառութեան ազբիւրն է. մշակել»: Որովհետեւ Հայաստանի մէջ, կը բացատրէ ան, հողերը կը սեփականաշնորհուին մեծ թափով, այն տպաւորութիւնը ձգելով որ տասը լաւագոյնս պիտի ջնջուին ռուս նուաճողին հետքերը: Նոտարութեան մղած պայքարը Սովետներուն դէմ հաւասարութեամբ ապարատած է:

Գէորգեան եղբայրները որոնց դէմքերը թէեւ վստահութիւն ներշնչող ոչինչ ունին, հերակլեան չանքեր կը գործադրեն ագարակը վերականգնելու համար: Տրակտորները երեսի վրայ մնացած են, տանիքները կքած, դռները աղրով կը յորդին: Կոլխոզը կը նմանի թշնամիին կողմէ յանկարծակի լքուած զօրանոցի մը, կամ յուշարձանի մը որ անկում մը կը խորհրդանշէ: Յարեթ որ ագարակին պեկավարն է, տախտակէ սեղանին վրայ հաշիւները կ'ընէ ու կը հաստատէ թէ ադարակին գնումը չհաթեր գործ էր: 55 հէքթարը 600 հազար ռուբլի էր. «լաւ պին է, կ'ըսէ նախկին այս քանդակագործը, այսօր կրկին կ'արժէ. արդեօք անմիջապէս ծախելը աւելի ճիշդ չըլլա՞ր»: Կը կարծէի իսկական գեղջուկներու հանդիպած ըլլար որոնք սիրով կը խօսէին դէպի հող այս նոր վերադարձին մասին ու դէմս կը գտնէի կատարեալ չհադէտներ որ հաչուիչ մեքենան ձեռքերնին յարմարագոյն ժամանակը կը չանային ճըշդել իրենց ագարակը առաւելագոյն չահով ծախելու համար: Կովկասի այս անկիւնը, յայտնապէս, բաւական անակնկալներու բոյն է:

ՕԼԻՎԻԷ ՎԻՊԼԷ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Տե՛ս՝ «Յառաջ», Յունուար 22

PUBLICATIONS REÇUES

LES ARMENIENS
DANS L'EMPIRE OTTOMAN
A LA VEILLE DU GENOCIDE
RAYMOND H. KEVORKIAN
PAUL B. PABOUDJIAN
Les Editions d'Art et d'Histoire ARHIS.
Paris 1992.

***

L'histoire nous enseigne que les peuples ne meurent que lorsqu'ils n'ont plus la volonté collective de survivre en tant que tels. Particulièrement malmenée par l'histoire, la nation arménienne n'a pourtant jamais renoncé à son passé.

Après plus de 70 ans d'oubli, la mémoire d'un pays disparu resurgit soudain à travers cet ouvrage abondamment illustré, reposant sur une documentation historique originale et en grande partie inédite (plus de 925 documents photographiques).

Les héritiers de ce pays perdu, nés dans la dispersion et sur tous les continents, découvriront à travers les paysages, les villes, les villages, les métiers, les églises, les pélerinages et les hommes, tous les aspects de la vie quotidienne du Haut Plateau arménien et des communautés disséminées à Constantinople, en Asie Mineure et en Thrace.

Fruit de nombreuses années de travail et de recherches iconographiques aux quatre coins du monde, cet ouvrage monumental a le mérite d'aborder le problème crucial du poids démographique des Arméniens, grâce à un recensement réalisé par le service du Patriarcat arménien à la veille des massacres et de démontrer le processus inexorable de la «solution finale» de 1915.

Les auteurs ont recensé les quelque 3 000 localités constituant le terroir dans lequel s'enracinait l'identité arménienne, et ont localisé tous les villages arméniens à travers 30 cartes géographiques inédites.

Jamais encore, on avait entrepris une pareille étude sur l'Arménie Ottomane avant 1915. Il s'agit d'un ouvrage de référence indispensable à chaque homme conscient que l'actualité rappelle bizarrement le passé.

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ
Մասն Ա.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՅԵԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Լ.
ԱՐԵՒԱԾԱԳ

Երկու պիչեր քալելէ վերջ վերջապէս երեկոյեան մօտ կը հասնէինք քարաժայռին ստորոտը, պէտք էր տակաւին բարձրանալ քարաժայռին կատարը, մինչեւ Ս. Սարգիս մատուռը: Վերջին պիչերը մոմերով եւ ջահերով կը բարձրանայինք վեր, պահ - պահ քարոտ ճամբայէ մը եւ վերջապէս կը հասնէինք Ս. Սարգիս մատուռը. տակաւին արեւը ելած չէր ըլլար. մեր նպատակն էր արշալոյսին արեւուն ելլելը տեսնել այդ ժայռին կատարէն:

Վերջապէս արեւուն չողերը կը սկսէին երեւնալ պիմացի սարի կատարէն, եւ ահա արեւը, ոսկեգունդ մը հակայական մեծութեամբ, կը բարձրանար, հրաշալի տեսարան մը պարզելով մեր աչքերուն առջեւ. զմայլանքով կը դիտէինք լեռները. ամբողջութեամբ կարծես բոնկեր էին ու ժողովուրդը դէպի արեւելք դարձած կ'աղօթէր ու կ'աղօթէր, մինչեւ որ արեւը բարձրանար հորիզոնէն վեր եւ իր ճառագայթները սփռէր լեռներու եւ դաշտերու վրայ:

Լ.Ա.
ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆ, ՊԱՏԱՐԱԳ

Ժողովուրդին կ'ընկերանար նաեւ տէր հայր մը կամ վարդապետ մը. արշալոյսին ան Ս. Սարգիս մատուռին մէջ կը սկսէր ժամերգութիւնը դիչերային եւ առաւօտեան, ապա արեւագալի, որմէ վերջ պատարագ. ժողովուրդը մեծ հաւատքով եւ երկիւղածութեամբ կը հետեւէր պատարագին, հազարաւոր մոմեր կը լուսաւորէին մատուռը, ուխտերը կը նէին, մինչ դուրսը ոչխարներ կը մորթուէին, մատաղը կ'օրհնուէր, կաթսաները դրուած էին եւ մատաղը եփած. ժողովուրդը երբ մատուռէն կ'ելլէր հոգեմայլ, ամէնուն մատաղ կը բաժնուէր: Արդէն կէս օր էր, ժողովուրդը վար կ'իջնէր մօտակայ պարտէզներու մէջ, կը տեղաւորուէր ծառերուն տակ եւ ահա կը սկսէր կերուխոմը, գուարթ երգեր ու պարեր ծայր կ'առնէին, մերձակայ դիւղերու հայ թէ քիւրտ ժողովուրդն ալ հոն կը հաւաքուէր, պտուղ մրգեղէններ կը ծախուէին, թան եւ մածուն եւ այս երեք օր կը տեւէր, մինչեւ վերադարձը: Փոքրերս հետաքրքիր էինք, կ'ուզէինք տեսնել Սուրբ Սարգիսի ձիուն ոտքերուն տեղերը, մեր հայրերը ցոյց կուտային. ատուգիս, քարին վրայ չորս ծակեր կայինն, բնութենէ՞ն բացուած, թէ Ս. Սարգիսի ձիուն ոտքով, ատիկա մեր խելքին չէր պատկեր, կը հաւատայինք եւ լաւ էր հաւատալ:

ԼԲ.
ՄԵՐ «ՊՈՒԶԼՈՒԽԸ»

Ժամանակին Խարբերդի մէջ սառնարաններ գոյութիւն չունէին, ամառը երբեմն սաստիկ տաք կ'ընէր եւ պէտք կ'ըլլար սառ գործածել, մանաւանդ մսավաճառներու խանութներուն մէջ. ուսկի՞ց սառ. բնութիւնը մեզի հակայ սառնարան մը տուած էր, թէեւ Խարբերդէն բաւական հեռու, սակայն, պէտքը ամէն դժուարութեան կը յաղթէ. այս նշանաւոր սառնարանը կը գտնուէր Արածանի գետին ափին, գետը ձրջան մը կ'ընէր եւ կ'անցնէր խոր ժայռերու մէջէն եւ աւազաններ կը ձեւացնէր երկրին ընդերքին մէջ, հոն սաստիկ պաղէն ջուրը կը սառէր եւ ընդարձակ սառնարան կը ձեւացնէր: Մօտակայ դիւղերու Քիւրտերը գտած էին անկէ սառ դուրս բերելու դաղտնիքը, վերը ժայռի կատարէն ոլոր մոլոր ծակ մը կար, որ դէպի այդ սառնարանը կ'իջնէր, շատ վտանգաւոր անցք մը, ուր իջնելու համար շատ փորձառու պէտք էր ըլլար մէկը, ապա թէ ոչ կը սահէր եւ կ'երթար կը վերջանար Արածանիի ջուրերուն մէջ եւ ազատում չկար:

Քիւրտերը շատ վարժ էին հոն իջնելու մէջ, այդ սառը իրենց գիւղին հարստութիւնն էր, անոնք կ'իջնէին հոն, մուրճներով, կացիններով կը կոտրէին, չուաններով վեր կը քաշէին եւ ապա իրենց էշերուն քամակին բեռցուած Խարբերդի հրապարակը կը բերէին եւ կը ծախէին: Հայրս մսավաճառ ըլլալով տարւոյ շատ պէտք կ'ունենար, ամէն անգամ ալ քաղաք բերուած սառը գնելը սուղի կը նստէր, մինչդեռ եթէ տեղւոյն վրայ երթային եւ գնէին, շատ շատ ժամանի կը նստէր:

Ուստի էշ մը կը վարձէր, եւ մեծ - եղբօրս Մարտիրոսին հետ կ'երթար «Պուզլուխ» գիչերանց. օր մը երբ զարձեալ պիտի երթար, ես ալ չատ խնդրեցի որ իրենց հետ «Պուզլուխ երթամ» հետու է տղաս, ճամբան կը մնաս, պաղ կ'առնես» կ'ըսէր զիս համոզելու համար որ տունը մնամ. սակայն իմ չատ պնդումիս, զիս ալ չատ կը սիրէր, ըսաւ. - «տէ՛ եկուր, բայց գնա՛ լաւ հագուէ»: Այսպէս ճամբայ կ'ելլէինք, երբ քիչ մը առաջ կ'երթայինք եւ կը տեսնէր հայրս որ յոգնած եմ, զիս իշուն վրայ կը նստեցնէր եւ չո՛ւ չո՛ւ չո՛ւ ըսելով կը հասնէինք Արածանի «մեր պուզլուխը»:

Հոն Քիւրտեր կային, եւ տառ կը հանէին, ահագին քանակութեամբ, հայրս անոնց հետ «պազար» կ'ընէր եւ սառը ամբան դինով կը գնէր, մեր իշուն կռնակը կը գնէինք ահագին սառ եւ կամաց կամաց Խարբերդ կուգայինք:

Ի՜նչ երջանիկ օրեր: Բայց այս երջանիկ օրերը վերջ պիտի գտնէին չուտով:

(Շար. 13)

(Շար. Ա. էջէն)

տութիւնը: Ներկայի հեռանկարներուն մասին խօսելով, ան կ'ըսէ. — «Պալքանները միշտ չինական սահմանագիծը ձգուած ընդարձակ տարածութեան վրայ Ռուսաստան եւ Թուրքիա երկու մեծագոյն եւ ամէնէն ազդեցիկ երկիրներն են: Ուրիշներ ալ կան, բայց անոնք առելի հեռուն են: Մենք հետամուտ ենք կայուն եւ գործակցութեան շրջանակի մը վերածելու մեր տարածքը. հասարակաց մեր ջանքերն ալ ուղղուած են այս նպատակին: Թուրքիա եւ Ռուսաստան համերաշխ դրացիներ են: ... Որպէս այդ, իրարու համար կատարեալ գործակիցներ կը հանդիսանան: Ռուսաստանի տեսանկիւնէն դիտելով, խնդրոյ առարկայ շրջանին մէջ Թուրքիայէն առելի իտէալ գործակից մը չեմ նշմարեր: Կան այլ երկիրներ եւս. սակայն ամէնէն մեծն ու ամէնէն իտէալը Թուրքիան է»:

Չէրնիչեւ կ'առելցնէ թէ ՀԱՊ-ի երկիրները ալ պիտի մասնակցին գործակցութեան, սակայն Ռուսաստան երրորդ երկիրներու հետ յարաբերութիւնները կը տնօրինէ Թուրքիոյ հետ կատարեալ համաձայնութեամբ ու հասարակաց քաղաքականութեան մը շրջանակին մէջ:

Զրոյցին ընթացքին խօսուած է նաեւ Հայաստան — Ադրբեջան փոխ - յարաբերութիւններուն ու օժանդակութեան հայաստանեան դիմումներուն մասին. Չէրնիչեւ այն կարծիքը յայտնած է թէ որ կողմն ալ եղած ըլլայ նախայարձակը, մարդասիրական օժանդակութիւնը պէտք է կատարուի բոլոր կողմերուն անխտիր: Ան ըսած է՝ «Մեր կարծիքով հայ ժողովուրդը տնտեսական ճգնաժամու մէջ գտնուելով, անպայման պէտք է մարդասիրական օժանդակութիւն ստանայ». Ան ճիշդ կը դտնէ այս ուղղութեամբ Թուրք կառավարութեան բռնած ճամբան:

ՄԱՄՈՒԼ

«COURRIER INTERNATIONAL»

(11-17 Février)

ARMENIE :
DE L'ERE DE L'ATOME
A L'AGE DE LA HACHE

Այս խիստ հետաքրքրական չաբաթաթերթը, որ ամէն չաբաթ քաղուածքներ կը հրատարակէ միջազգային մամուլէն, իր վերջին թիւին մէջ թարգմանաբար կը ներկայացնէ Վ. Ալոյեանի յօդուածը, լոյս տեսած «Կոմսոմոլսկայա Պրաւտա»ի մէջ: Մանաւանդ նորութիւն չկայ այս գրութեան մէջ, ուր յօդուածագիրը կը ներկայացնէ Հայաստանի վիճակը: Մանաւանդ զրկանքներու կողքին, կ'առելցնէ թէ որոշ թաղեր օրեր շարունակ ելեկտրականութիւն չունին, որովհետեւ հոսանքի փոխակերպիչները եւ ելեկտրաթելերը չեն դիմանար դերճնշումներուն եւ կ'այրին ամէն օր: Ամէն մէկ փոխակերպիչ 1·200·000 ռուբլի է եւ օրը 4 — 5 հատ կ'այրէ: Յօդուածագիրը այս պատճառաւ կ'անդրադառնայ Մեծամօրի հիւլէակայանի վտանգաւոր վիճակին: Ան ըսած է թէ որ կողմն ալ եղած ըլլայ նախայարձակը, մարդասիրական օժանդակութիւնը պէտք է կատարուի բոլոր կողմերուն անխտիր: Ան ըսած է՝ «Մեր կարծիքով հայ ժողովուրդը տնտեսական ճգնաժամու մէջ գտնուելով, անպայման պէտք է մարդասիրական օժանդակութիւն ստանայ». Ան ճիշդ կը դտնէ այս ուղղութեամբ Թուրք կառավարութեան բռնած ճամբան:

***

TF 1

Շորեքշաբթի, (Փետրուար 11) կէս գիշերին «Մակագեն ա լա իւն»ի մէջ ներկայացուելու Հայաստան — Մարթէն Փաչայեան յայտագիր մը նուիրուած Գիւմրիի եւ անոր պարզած ներկայ դժբախտ պատկերին, ուր չինութիւն չկայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՕՑԻ մէջ, Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը, մամուլի ասուլիս մը տուաւ Փետրուար 10-ին, առաւօտեան, եւ յայտնեց թէ Ֆրանսա եւ Վիէթնամ երթը համաձայնագրեր ստորագրած են, դանազան մարզերու մէջ (Լո — Ֆրանս, Ալբաթէլ, Նաւատորմ, Թոմսոն եւայլն): Ֆրանսա նաեւ կը բարձրացնէ իր օժանդակութիւնը Վիէթնամի 1993-ին, զայն հասցնելով 360 միլիոն ֆրանքի: Նոյն օրը, յիշատակի արարողութիւն մըն ալ տեղի ունեցած է, երբ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը գացած է Տիէն — Պիէն — Ֆուի ճակատամարտին ռազմադաշտը, ուր Ֆրանսա 4000 զինուոր կորնչուց, 8000 ալ գերի ինկան, ահաւոր պայմաններ ապրելով: Միթերան թերագրեց նաեւ Նախագահ Քլինթընի որ վերջնէ անպարկոն Վիէթնամի դէմ, զայն անտեղի նկատելով այլեւս: Ֆրանսայի մէջ, կան որ կանխահաս կը նկատեն Միթերանի այս այցելութիւնը որ վերջնապէս հաշտութիւն կը հաստատէ Ֆրանսայի եւ իր նախկին գաղթավայրին՝ Հնդկաչինի (այսօր՝ համապատասխանաբար Վիէթնամ) միջեւ: 1954, Մայիս 8-ին էր որ զօրավար տը Գոլթր սպիտակ դրօշակ կը պարզէր Տիէն — Պիէն — Ֆու եւ անձնատուր կ'ըլլար Վիէթնամէն ետք, Նախագահ Միթերան Հօ — Շի — Մինհ-էն (նախկին Սայկոն) կ'անցնէր Գամպոճ:

ԸՆԴՀԻՄՈՒԹԻՒՆԸ (Լուի — Փէ — Լուի եւ Իւ — Տէ — Լֆֆ) հրապարակեց 22 էջնոց դրքոյկ մը՝ «Միութեան ծրագիրը Ֆրանսայի համար» հինգ տարիներու երկայնքին: Գլխաւոր կէտը գործազրկութեան դէմ պայքարն է: Նախատեսուած է նաեւ 1986-էն սկսած ապաղազրացումներու չարունակութիւնը: Առանց սպասելու վեց նախարարները (Սափէն, Սթրօս — Քահն, Կիկու, Քուչներ, Օպրի, Քիլէս) հակայարձակման անցան, քննադատելով այդ ծրագիրը, գլխաւորաբար զայն «անորոշ» (ֆլու) դանելով բազմաթիւ հարցերու մէջ: Սրամտութիւններ ալ փորձելով, դատ որ եթէ 12 կէտնոց արտօնութիւն մը ըլլար (նման կառքի վարորդներու) հոս՝ 2 կէտ հանելով, հոն՝ 3, անդին կրկին 2 եւայլն, եւայլն, ընդդիմութեան ձեռքէն կ'առնուէր վարելու արտօնագիրը:

ՊԱՊԸ Վատիկան վերադարձաւ, վերջին հանդրուան ունենալով Սուտանը, որ մահմետական բերդ կը նկատուի: Հոն, բնակչութեան միայն 30%-ը քրիստոնեայ է եւ յաճախ հալածանքի են-թակայ: Աննախընթաց էր նաեւ պատրաստը, զոր Յովհ. Պօղոս Բ. մատուցանած է Խարթումի մեծադոյն պարտէզի մէջ: Պապը, իր խօսքին մէջ, չեշտեց մարդոց եւ փոքրամասնութեանց իրաւունքները:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, ժողով մը դումարելով Սուրիա, Իրան եւ Թուրքիա կրկին հաստատած են որ բացարձակապէս դէմ են քրտական որեւէ անջատողական ճզտումի հիւսիսային Իրաքի մէջ, ինչ որ այդ երկրին կազմալուծման պիտի տանէր:

ՏՈՒՐԻ. ՃԷՔ ԳԷՈՐԳԵԱՆի պատրաստած կազմածը «ծրագրուած մահուան» համար լոյս տեսած է ժժիչկին նկարին հետ «Ֆիգարօ»ի մէջ (Փետրուար 11): Այս առթիւ հրատարակուած յօդուածը հետեւանք է հոլանտական Ներհրդարանին որոշումին որ կ'արտօնէ հեշտամահութիւնը (Էօթանազի): Արեւմտեան Ա. երկիրն է որ նման որոշում մը կ'ուտայ, ճշդելով սակայն երկու պարագայ. — Ա.) մահը, զոր կը պահանջէ հիւանդն իսկ եւ Բ) այն որ իրեն կը պարտադրուի, այսինքն բժիշկը կրնայ ինք տալ որոշումը, երբ հիւանդական հոգեվարքի մէջ է, խեղճ է, ցնդած է եւայլն:

ՆՈՒԷՐ

ՍԻՄԻԱՆ. — Տէր եւ Տիկին Մ. Ֆրանկիւեան 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց երրորդ թոռնիկին՝ Ֆոլէն — Անոյշի ծննդեան ուրախ առթիւ:

REGION LYONNAISE

COLIS POUR L'ARMÉNIE

1 kg. de sucre, 1 kg. de farine, 1 kg. de riz, 1 kg. de pâtes, 1 kg. de pain de mie (longue conservation, plusieurs mois), 1 paquet de bouillon-cube, 1 paquet de vermicelle ou potage, 1 boîte de conserve: sardine ou thon ou corned-beef, 1 tube de lait concentré, 500 gr. de margarine sous emballage plastique, 1 paquet de lessive en poudre, 2 savons de Marseille, 1 paquet de bougies, 2 boîtes d'allumettes.

Points de collecte :

Lyon / Villeurbanne :
M.C.A. Villeurbanne
126, avenue Roger Salengro,
69100 Villeurbanne
Permanence de 15h à 17h, du mardi au samedi.

Décines :
M.C.A. Décines
15, rue du 24 Avril 1915,
69150 Décines
Permanence de 14h à 16h, du lundi au vendredi.

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ա. ՆՇԱՆ

Փետրուար 16, երեքշաբթի, օր Ղեւոնդեանց Մաքրակրօն Քահանայից ժողովին առթիւ Եկեղեցւոյս մէջ տեղի պիտի ունենայ արարողութիւն.

Նախագահութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆի

Արարողութեանց կը մասնակցի Լիոնի եւ Շրջանի հոգեւորականդասը:

Երգեցողութիւնները կը կատարուին քահանայից դասուն կողմէ:

Սկիզբ՝ ժամը 10-ին:

SOLIDARITÉ VIENNE - GORIS

VILLES JUMELLES

Dans le cadre de la campagne nationale de la Croix Bleue des Arméniens de France
du Mercredi 10 au Mercredi 17 Février
Locaux de l'O.P.A.C. (à côté de l'ANPE)
Square de la Résistance 38200 Vienne
de 9h à 12h et de 15h à 19h
(sauf Dimanche)

COLLECTE DE DENREES ALIMENTAIRES

sucre — farine — pâtes — pain d'épice — conserves — margarine — tube de lait concentré — potage en sachet — bouillon cube — riz *et* boîtes de lessive — savon de Marseille — bougies — allumettes *et* dons en espèces et en chèques libellés au nom de la CBAF (opération Arménie Vienne-Goris).

Ces colis au profit des *familles de Goris* seront distribués sur place par nos accompagnateurs.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՏ 7

Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ Տիկնանց Ճանճնախումբի կազմակերպած մեծ մայրերու եւ մեծ հայրերու յարգանքի օրը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

Ինքնորոշուած Արցախի Օգնութեան Միութեան (A.A.K.A.) Ամանորի առթիւ կազմակերպած եւ «Թաֆ-օ-Թաֆ»ի վերջին երեք թիւերուն կապուած վիճակահանութեան «Renault Clio» կառքը շահող տոմսին (թիւ 909) տէրը մինչեւ նախապէս որոշուած թուականը՝ 31/1/1993 Միութեանս ներկայացած չըլլալով, նուէրին փոխարժէքը մնացած է միութեան:

Հաշուետուութիւն՝

	Ֆրանք
Մուտք՝	
Ծախսուած տոմս 1000×100 Ֆր.	100·000
Ծախք՝	1·500
Զուտ շահ՝	98·500

Այս գումարը ամբողջութեամբ պիտի օգտագործուի Արցախի մեր հայրենակիցներուն մղած ազատագրական պայքարին օժանդակելու համար:

ՎԱՐԶՈՒԹԻԻՆ

ART CONTEMPORAIN ARMENIEN

du Samedi 13 au Dimanche 21 Février
Salons de la Mairie d'Alfortville
le Vernissage Dimanche 14 Février
à 11 heures
Heures d'ouvertures de l'exposition :
Semaine de 14h à 18h
Samedi et Dimanche de 10h à 12h
de 14h à 18h.

Invités d'honneur :
ARTU TOUMACIAN
GARO MEGUERDITCHIAN

Agamian Garen, Akhaian Levon, Aerapetian Adelaïde, Atanian Vladimir, Goukassian Levon, Karaguezian Seda, Marcarian, Ohanesse, Mkhitarian Amazaspe, Mkrtchian Suzanne, Nazarian Aram, Ohanessian Samuel, Ovsepian Garouch, Sahakjian Armen, Sarkissian Garnik, Stepanian Samuel, Tokmadjian Tigran, Smirnov Alexis.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՎԱԼԱՆՍ՝ ՏԿԱՐ ԱՐԴԻԻՆՔ ՄԸ

Վալանսի Հ. Մ.-ը տեղքայլի վրայ է քանի մը մրցումներէ ի վեր: Շաբաթ իրիկուն, իր դաշտին վրայ, չուրջ երկու հազար հանդիսատեսներու ներկայութեան, դոհացած է հաւասարութեամբ մը էվիինալի դէմ (0 — 0)՝ որ դասաւորումին վերջինն է միշտ:

Հ. Մ.-ը 9-րդ է ներկայիս՝ որ վտանգաւոր դիրք մըն է, քանի որ, յաջորդ մրցաշրջանին, 11-րդը արդէն պիտի չընդունուի այս բարձր դասակարգին մէջ: Սահմանադիծ ուրեմն՝ 10-րդ: Առեն է որ Վալանսի յառաջապահները կոլեր նշանակեն:

Դժուար թէ պատահի սակայն այդ յառաջիկայ չաբաթ իրիկուն, քանի որ Հ.Մ.-ը պիտի խաղայ Քաննի մէջ՝ որուն խումբին վերջին արդիւնքը՝ յաղթանակ մը Նիսի դաշտին վրայ (0 — 1): Քաննի դասաւորումը՝ 7-րդ. երթ մրցման, Վալանս յաղթած էր՝ (2 — 1): Նշենք որ Քաննի խումբին մէջ, պարբերաբար, կը խաղայ երիտասարդ մը, ժիւնիոր, Պեռրոսեան՝ որ մանկակաց է, քանի մը անգամներ, Ֆրանսայի Ազգային պատանեկան խումբերուն:

Ֆրանսայի 4-րդ դասակարգի ախոյեանութեան ի հաշիւ, Վալանսի պահեստին պարտուած է Սէնթ - Ալպանի մէջ՝ 1 — 0: Յաղթական խումբը առաջատար է: Այս չաբթու վերջը՝ Վալանս — Վէրմոնտան: Երթ մրցման՝ (2 — 2):

***

ԻՍԻ՝ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԷԿ ԿԷՏի

Անակնկալ փոփոխութիւն Փարիզի լիկի չրջանային պատուոյ դասակարգին մէջ, Իսիի Հ. Մ.-ը, իր դաշտին վրայ, չէ կրցած յաղթել Մանթի (1 — 1). Մանթ դասաւորումին վերջինն է. տակաւ ելոյթ մը, ուրեմն, հայանուն ակումբին համար՝ որ մէկ կէտով եւս կը մնայ իր մրցակիցէն, Սարսէլէ. ան, յաղթած է Նուազիի եւ կը մնայ առաջատար, առանձին:

Վալ — տը — Մառնի Ա. դասակարգին մէջ, լաւ յաջողութիւն մը Ալֆորվիլի Հ. Մ.-ին համար՝ որ, Ֆոնթընէի դաշտին վրայ, յաղթած է՝ (3 — 0):

Վալ - տ'Ուազի մէջ, Պէլլուա Սէն - Մարթէն — Առնուվիլ Հ. Մ. (4 — 2):

***

Հ. Մ. Ը. Մ.՝ ՅՈՑՍԵՐԸ ԿԸ ՏԿԱՐԱՆԱՆ

Թէեւ հեռու ենք տակաւին վերջախաղէն, այսուհանդերձ Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն - Տէսինի վերելքի ակնկալութիւնները կը նուազին: Արդարեւ կիրակի օր, իր դաշտին վրայ, պարտուած է Սէնթ - Էկրէվէ՝ (0 — 1), մինչ յաղթած էր անոր երթ մրցման:

Հ. Մ. Ը. Մ. չորրորդ է լիկի այս առաջնութեան մէջ, բայց վեց կէտերով հեռու է դասաւորումին գագաթէն:

Նոյն մակարդակի վրայ կը գտնուի իր յառաջիկայ, Կիրակի օրուայ, մրցակիցը, Պասէնա. Տէսինի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ. յաղթուած էր՝ (1 — 2): Դժուար խաղ մը ուրեմն հայանուն խումբին համար:

Ուրիշ արդիւնքներ. —
Ռոնի առաջնութիւն՝
Վիլ Ֆրանս (2) — Հ. Մ. Ը. Մ. (2) (4 — 2)
Շամփանեը — Վիէն Հ. Մ. (5 — 0)
Վիէնի խումբը՝ որ աւելի քան կէս դարու անցեալ մը ունի, դժուար թէ կրնայ խուսափիլ անկումէ մրցաշրջանին վերջաւորութեան: Նոյն չար բախտը վիճակուած կ'երեւի Լիոն — Տէսինի պահեստին համար:

***

ԼՈՂ

ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ՝ ԼԱԻ ԱՐԴԻԻՆՔՆԵՐ

Փարիզի միջազգային մրցումներուն, Քրիսթոֆ Գալֆայեան լաւ ելոյթներ ունեցած է.

50 մեթր ազատ լող՝ 2-րդ 22''36
100 մեթր՝ 2-րդ 49''58

Երկու անգամներուն ալ, պարտուած է միայն բրիտանացի Ֆոսթըրէ, միջազգային համբաւի տէր մարզիկ մը:

Վ. ՍՈՒՐԻՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13-14
SAMEDI-DIMANCHE
13-14 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 17·996

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

68e ANNEE — N° 17.996

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(12 Février)

(1) Voyage en Arménie assiégée

QUATRE ANS APRES LE SEISME QUI A FAIT 100 MILLE MORTS, EREVAN, LA CAPITALE DOIT LUTTER CONTRE L'HIVER, SANS CHAUFFAGE, SANS ELECTRICITE, SANS ESSENCE. 30.000 PERSONNES RISQUENT DE NE PAS SURVIVRE

Ազգային օրաթերթը, գրեթէ ամբողջութեամբ նուիրած է իր վերջին էջը Հայաստան ղրկած իր թղթակցուհիին յօդուածաշարքին առաջին մասին: Ցաջորդ յօդուածին խորագիրն է՝
«L'ARMENIE DE TOUS LES TRAFICS».

Մարի-Ամէլի Լոմպար, ինչպէս այլ ականատես թղթակիցներ կը նկարագրէ Հայաստանցիին կեանքը, նուազագոյնի իջած: Ամէն վայրկեան, Հայերը աւելի կը կեղրոնանան անմիջականին վրայ՝ փայտ կտրել, հաց գտնել, մութին մէջ փողոցը անցնիլ ու կը ծնի փափաքը՝ ամէն ինչ լքելու: Մէկ ու կէս միլիոն բնակիչ, Երեւան, ձիւնին տակ, զերոյի եւ զերոյէն վար քսան աստիճանի միջեւ: Լոյսը՝ հազիւ քանի մը ժամ: Հայերուն համար աւելի գէշ է քան պատերազմի առեն:

*Անհանդուրժելի է մանաւանդ ծննդատան մը նկարագրութիւնը, ուր մանկաբարձ մասնագէտ բժիշկը, սովորաբար այնքան աշխոյժ եւ սրամիտ, ճարահատ, հեռաձայնին կառչած կը ջանայ քիչ մը ելեկտրական հոսանք ապահովել՝ ապարդիւն: Վեց նորածիններ վերմակներու փաթթուած, գլուխնին սաւաններու մէջ, սառուցեալ սենեակներու մէջ...: Բժիշկը՝ կարելէն Ակունց կը մերժէ նկարագրել մոմի լոյսով կատարած սեզարիէները: Զի ծանրանար վերջին չրջանի վիժումներու յաւելումին վրայ: Լրագրողը նախապատրաստութիւն կ'երթայ, առանց ժամադրութեան, հեռաձայնը չի բաներ, կարելի չէ: Նախարարը վախ ունի որ գարնան համաճարակները ըլլան, Ջուրէն, թափօններէն եւ աղբանոցներէն, որոնց հաւաքումը օրէ օր աւելի դժուար է: Շատ յաճախակի են արդէն կապրօ-անթերիքները, ինչ Թանչքը եւ Թոքախտը կը սպառնան: Երեւան, ամէն օր 10 հոգի կը մեռնի ցուրտէն, մանաւանդ տարեցներու մօտ...: Միայն չորս հիւանդանոցներ դեռ բաց կը մնան, Խարբերդի ապաստանարանը երախաները խոնաւ սաւաններու մէջ կը քնանան, քանի անոնք չեն չորնար: Մինչեւ քիլօն 600 ռուբլի է, կարագը՝ 500, միայն բանջարեղէնը առատ է, բայց իր՛նչ գիներով: Օրը 250 կրամ է հացին պարենաչափը մարդ ղլուխ, պատերազմի տարիներուն 450 էր: Աչխատաւորին մէջին աչխատավարձքը ամսական 2000 ռուբլի է: Ոչ ոք կրնայ ապրիլ: Ուրեմն, կը բացատրեն ձեզի՝ «Երեւանի մէջ ամէն մարդ թրաֆիֆ կ'ընէ» ու լրագրողուհին ծանօթ մանրամասնութիւններ կու տայ: Ու Մարի Ամէլի Լոմպար այս առաջին յօդուածը կ'եզրափակէ սպէս.

«L'Arménie survit par habitude, avec des gestes d'automate et la peur d'être oubliée du monde. "Ce qui reste, c'est l'âme" promet un visiteur (որ անկասկած Թէքէեան կարդացած է...): Mais, l'âme arménienne ne s'exprime plus, elle est épuisée».

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՌԱՆՑ ԿԱԶԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԾԱՆՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ինչպէս գրած էինք, Հինդչաբթի առաւօտ (Փետրուար 11) ժամը 4·30-ին չարագործութեամբ կրկին պայթեցուցած էին մայր կազամուղը որու կապուած էր նաեւ այն առժամեայ երկրորդ գիծը, որ քանի մը օր է դադի 4,2-էն 4,8 միլիոն խորանարդ մեթր վառ կ'ապահովէր Հայաստանի: Հինդչաբթի առաւօտնէ ի վեր ուրեմն բընաւ կազ չի մտներ Հայաստան, ուր ահաւօրէն կը ձիւնէր Ուրբաթ առաւօտ (Փետրուար 12): Պայթումը այս անգամ ալ եղած է նոյն չրջանը, Մարնէուլիէն քանի մը քիլոմեթր անդին՝ Կիրուչրախանլա, ուր վնասուցած էր Հինդչաբթի առաւօտ Ուժանիւթի փոխ-նախարարը՝ Երուանդ Զաքարեան: Կառավարութիւնը յոյս տուած է ժողովուրդին որ չորս-հինգ օրէն կը չինուի: Աւելորդ է հաւատնարար կրկնել թէ Վրաստանի այդ չրջանը Ազերիներ կը բնակին:

Երեւանի մէջ, քաղաքական մթնոլորտը չատ ծանր է: Դեռ կարելի չէր եղած կառավարութիւն մը կազմել Փետր· 12-ին եւ Հ·Ց·Դ·-էն դատ ՌԱԿ-ն ալ անընդունելի գտած է Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի առաջարկը: Այս վերջինը, Փետրուար 4-ին, խորհրդակցութեան հրաւիրած էր Հ·Հ·Շ·, Հ·Ց·Դ·, ՀՌԱԿ եւ ազգային ժողովրդավարական կուսակցութիւններու ներկայացուցիչները, որոնց ամէն մէկին առաջարկած է քննարկել կառավարութեան կազմի անուանացանկերը: Հ·Ց·Դ· յաւուկ յայտարարութեամբ մը կը ճշդէ թէ ներկայ իրավիճակի մէջ կարելիութիւն չկայ համագործակցութեան, այդ կրնայ ըլլալ միայն Գերագոյն Խորհուրդի եւ Հանրապետութեան նախագահի միջեւ լիազօրութիւններու հարցը լուծելէ ետք: Հ·Ց·Դ·-եան յայտարարութեան համամիտ եղած են Ազգ· Ժողովրդական Միութիւնը, Դեմոկրատական կուսակցութիւնը, Հանրապետական կուսակցութիւնը, Քրիստոնեայ ժողովրդավարական միութիւնը, «Սահմանադրական Իրաւունք» միութիւնը: Գալով ՀՌԱԿ-ի (Հայաստանի Ռամկավար Կուսակցութիւն), առանձին յայտարարութեամբ գրեթէ նոյն ոգին ցոյց կու տայ: Ան կը չեշտէ որ «Անընդունելի են համարում (ՀՌԱԿ եւ Գ·Խ·ի երեսփոխանական խմբակցութիւն) Հանրապետութեան նախագահի առաջարկութիւնը, գտնելով որ այն Հանրապետութեան ճգնաժամային իրավիճակին համարժէք գործելակերպ չէ, առաւել եւս, որ նախագահը շեշտել է իր վճռականութիւնը անփոփոխ թողնել նախորդ կառավարութեան կազմի այն հիմնական անդամներին, որոնք ըստ էութեան հեղինակն են ձախողած բանակցութեան»:

Ռամկավարներն ալ անհրաժեշտ կը դտնեն Գ·Խ·ի մէջ քննել նախագահի լիազօրութիւններու հարցը:

***

Ռազմական գետնի վրայ մարտերը չարունակուած են Մարտակերտի չրջանը, Էրկրի (սահման) չուրջ: Այս լուրը տուած է ԹԱՍ, որ կ'ըսէ թէ Ադրբեջանի տարածքին գտնուող հայարնակ գիւղ մըն է եւ թէ երկուստեք ծանր կորուստներ կան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՑՈՂՈՎ

ԹՂԹԱՏԱՐԻ ՓԱՐԻԶԻ 9-ՐԴ թաղամասի ցրուիչներու գործադուլը որ չարաթ մըն է կը տեւէ, չատ հաւանաբար պիտի տարածուի ամբողջ փարիզեան չրջանին վրայ, Փետրուար 17-էն եւ անորոշ ժամանակ, Նախչրջանի մը համար: Այս չարժումը հետեւանք է աչխատաւոր ձեռքերու հետ

ՓՈՒՇԱՆ ՏՈՄՈՒ

ՉԻՔ ԼՈՒՐ՝ ԲԱՐԻ՞Ո ԼՈՒՐ

Դիմացի տուներուն մէջ կը մարին լոյսերը: Պող հովը կ'ոռնայ լեռներուն մէջ բերելով մերթ ծովուն խոնաւ շունչը, եւ մերթ անապատի ապտուող չորութիւնը:

Գլխուս կ'անցնեմ ականջակալը եւ կը կոխեմ ձայնասփիւռին կոճակը: Ժամը 10-ն է: Ականջիս կը հասնին *Մեր Հայրենիքին* տարտամ ելեւէջները: Երեւանն է, որ կը հնչեցնէ իր ձայնը եթերը լեցնող օտար զուարճութեան եւ տրտմութեան ընդմէջէն:

Կարգը կուգայ լուրերուն: Նորէն բախումներ սահմանամերձ գօտիին մէջ, նորէն ռմբակոծուներ է արցախեան գիւղերէն մէկը: Հայերս կործանած ենք երկու հրթռասայլեր եւ ռմբակոծած ենք օդակայան մը: Հոս խօսնակին ձայնը կը թրթռայ ուրախութենէն:

Կարճ լուրեր կը հաղորդուին, դուրսէն հասած օգնութեան մասին, հայրենի պաշտօնատարներու արտասահմանեան ուղեւորութենց մասին եւ ... վերջ: Կը տողանցեն ամանորեան շնորհաւորանքները:

Կը շարունակեմ մտիկ ընել՝ սպասելով լուրերուն նոր թղթակումին, սակայն ապարդիւն: Ժամ մը վերջ լուրերը բառ առ բառ նոյնն են:

Ձայնասփիւռի լրագրութեան որոշակի փորձառութիւն ունենալով, գիտեմ թէ որչափ որ ալեկոծ է կեանքը, այնչափ արագ կը հինենան լուրերը: Իսրայէլը կը ձայնասփռէ տեղեկատու տրցակները ամէն ժամ, միշտ նորոգուած ու ճշդուած: Գրեթէ նոյնչափ արագահաս է, Յորդանանի ձայնասփիւռը:

Բայց ահա նուագներ են միայն, որ կը լսեմ ականջակալիս մէջ: Եթէ խօսնակին ձայնը յստակ էր, հապա երաժշտութիւնը կը ծփայ՝ մերթ սուզելով հովընտի աղմուկներուն մէջ ու մերթ նորէն լսելի դառնալով: Մեր անոյշ, հարազատ ժողովրդային երգերն են: Աւարտեցաւ հանգերգ մը եւ կարճ դադարէ մը ետք սկսաւ նորը: Դադարին հաղորդուեցաւ հարցազրոյց մը, որ աւելի մեծախօսութեան կը նմանէր ... Լրագրողը համեստօրէն լուռ էր եւ կարծես հարցում ուղղելու կ'ամչնար:

Առաջ դառնութեամբ կը տրտնջայի, որ օտար կայաններ կ'անտեսեն Հայաստանը: Հիմա կը տեսնեմ, որ Հայաստանն ի՛նք կը գոհանայ վտիտ եւ հատուկենտ լուրեր հաղորդելով: Օրը-տասը տարի առաջ դէպի Միջին-Արեւելք հեռարձակուող հաղորդումները տեղականներէն աւելի ճոխ էին ու հետաքրքրական, քանի որ գերծ էին խորհրդային բարոզչական տաղտուկէն: Այն ատեն լուրերը ծրագրին անկարեւոր մէկ մասը կը կազմէին. Իջեւանի մէջ, օրինակի համար, նոր լուացքատուն մը բացուեր է, Գորիսի այնինչ դպրոցը կոչուեցաւ Արամ Խաչատրեանի ըսենիք անուանով, ու նորէ՛ն պար ու երգ:

Հիմա ա՛յլ է Հայաստանի ե՛ւ վիճակը, ե՛ւ կարգավիճակը: Պատերազմի եւ տրնտեսական տագնապի յորձանուտին մէջ դարձող, գլխուն ճարը միս-միսնակ նայող պետութիւն մը առաջուան պէս չի կրնար համերգասրահ ըլլալ հայրենի նուագներուն կարօտ արիւնակիցներուն համար:

— Ի՞նչ լուր Հայաստանէն, — կը հարցնէ երեսաղէմցի մը միւսին:

— Է՛, գէշ է վիճակը, եղբայր: Անոնք կը զարնեն, մերիններն ալ կը զարնեն, աւելին չեմ գիտեր:

Ու բաժնուելով՝ ամէն մէկը իր գործին կը նայի: Իրաւ, ուրկէ՞ աւելի գիտնան: Հայ թերթերը առնուազն մէկ ամսուան ուշացումով կը հասնին, ի՛նչ երկրէ ալ ղրկուած ըլլան: Եւրոպական եւ ամերիկեան լրատուութիւնը չի գիջանիր, Հայու անունը բերանն առնելու: Ռուսիոյ ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը խելօքուկ ժուժկալութեամբ կ'ուրուագծեն անցած-դարձածը, բառերէ աւելի կախման կէտեր դնելով:

Զմոռնամ ըսելու, որ Երեւանի կայաքը կը խօսի նաեւ անգլերէն: Առ այսօր յաջողած եմ ունկնդրել մաքրանկարիչ Սարգիս Պիծակի մասին հաղորդումը միայն: Կը կասկածիմ, թէ յաջող գաղափար մը ըլլայ կերպարուեստը ներկայացնել խօսքով, ան ալ անգլերէնով, որ ոչ մէկուն մայրենին է Միջին-Արեւելքի մէջ: Այս իմաստով ուսանելի կը թուի Յունաստանին օրինակը, որ դրացի բոլոր երկիրներուն լեզուներով հաղորդումներ կուտայ: Շատ բան պակաս է Հայաստան, սակայն լեզու գիտցողներն անպակաս են: Կան մայրենիին չափ (իսկ երբեմն ալ աւելի) սահուն վրացերէն, յունարէն ու արաբերէն խօսողներ:

Մեղա՛յ ճեզ, հայ երգ, հազա՛ր մեղայ, կոմիտասեան Ս· պատարագ: Սեղանիս դարակը լեցուն է ձայնագրութիւններով, Ծնունդին կրնամ բերդեհէմ երթալ, սակայն հիմա ես ծարաւի եմ լուրերու՝ արծուանիստ արցախեան գիւղերէն, Վրաստանի սահմանագլուխը ծուարած երկաթուղիի կայաններէն: Կ'ուզեմ գիտնալ ընկերաբանական հարցախոյգերուն արդիւնքները, տեղեկութիւններ կենսոլորտի մասին, ազգ· դրամատան հաշուեկշիռները, օդին ջերմաստիճանը վերջապէս:

Մեղա՛յ ճեզ, հայ երգ: Սակայն կը հաւատամ, ճու կարգդ ալ պիտի գայ:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԵԱՆ
Երուսաղէմ

տեւողական գեղչումին, որ յաւելեալ աչխատանք կը բեռցնէ անոնց վրայ որոնք դործի գլուխ կը պահուին: Դրամատուներու պաչտօնէութիւնն ալ դործադուլի դիմած էր Փետրուար 12-ին, նոյն պատճառներով: Այս վերջին պարագային բանակարդումը (էնփորմաթիզասիոն) կը մեղադրուի, քանի ան, օրէ օր, աւելորդ կը դարձնէ մարդը եւ հոս ալ «կամաւոր մեկնումներու» յաջորդած է պաչտօնազրկումներու դրութիւն մը, որ 1%-էն հասած է 2,5%-ի: Հետաքրքրական է որ անճնակազմի այս գեղչումներուն կը դիմեն այն պետական հաստատութիւնները, որոնք նիւթական տագնապ չունին, ընդհակառակն լաւ դրամ կը չահին: Բաւական հակասական է այս երեւոյթը, երբ Տիկին Մարթին Օպրի առաւելադոյն դործատէրերը կը մեղադրէ, արդարացնելու համար աճող դործազրկութիւնը: Թղթատարի փարիզի սպասարկութեան մէջ, 280 դործազրկում նախատեսուած է:

ՊԼԹԹԻՆՕ ՔՐԱՔՍԻ, Իտալիոյ նախկին վարչապետ եւ ընկերվարական կուսակցութեան քարտուղար, պարտաւորուեցաւ հրաժարիլ, բաւական մեծ դայթակղութիւններ երեւան ելած ըլլալով, կաչառակերութեան եւ իր կուսակցութեան ապօրինի ֆինանսաւորման պատճառաւ: Արդարադատութիւնը նոր քննութիւն մը բացած է, Փետրուար 10-ին, այն հսկայ դումարներուն համար, զորս Պանքօ Ամպրոձիանօն յանձնած է իրեն: Ծանօթ է որ այդ դրամատան անանկութիւնը ութսունական թուականներուն, մեծադոյն դայթակղութիւններէն մէկն էր Իտալիոյ: Կը թուի որ Դեմօ-Քրիսթիանին ալ չատ մաքուր չէ եւ Անտրէոթթիի նախկին ալ բազուկը Վ· Սպարտելլա նաեւ խնդրոյ առարկայ է: Ծորքին մէջ, իտալական ամբողջ քաղաքական դասն է որ ցեխոտած է եւ վարչակարգին իսկ վախնանը կը տեսնէ «Ռեփուպլիքա» օրաթերթի անօրէնը: Ներկայիս, երկրին մէջ մէկ հերոս մը կայ, Միլանոյի այն փոքրիկ դատաւորն է՝ Անթոնիօ տի Փիէթրօ, որ չնորհիւ իր յարատեւութեան մէկ տարուան մէջ յաջողած է այս ազտոտ դործառնութեանց ամբողջ կծիկը քակել: Քաղաքական դէմքերն ալ դինքը մեղադրեցին որ իր իչխանութիւնները անդին կ'երթայ:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԸ ԿԸ ՅԻՇԷ՞Ք

Երկրաշարժը որ չորս տարի առաջ աւերակոյտի վերածեց Հայաստանի հիւսիս-արեւելեան շրջանը, ծանրածանր պայմաններով ներկային մէջ դրեթէ վերածուած է անցեալի էջի մը: Անուն փոխած, բայց նոյն բախտով մնացած քաղաքը մեր յիշողութեան մէջ կը վերյայտնուի երբ յառուկ դէմք մը, կամ դէպք մը, միջոցառում մը, մամուլի էջ մը կ'առընչուի անոր: Կերպով մը, երկուսան Լենինականն ալ լայն բացուած իր վէրքով, որբերով, հաշմանդամներով, հետագըգրութեան ու լուծումի կարօտ բազմաթիւ հարցերով, աւելի ծանրակչիռ, աւելի վենասական խնդիրներու կարգադրութեան կը սպասէ, որպէսզի դարմանի կարզը իրեն հասնի:

Ընդհանուր այս պատկերը, բարեբախտաբար, կ'ակօսուի եթէ ոչ յաճախ, պարբերական հետագըգրութիւններով. այս ընդհանուր բնորոշումը կը պարփակէ նախ եւ առաջ հեռուէն նետուած մարդկային վամուրջ, ապա օժանդակութիւն, ձեռնարկութեան քայլեր եւայլն: Անոնց նախաձեռնողները կը յաջողին իրենց դրծունէութեամբ կոտրել նաեւ -- հոգ չէ թէ չատ մասնակի կերպով -- անառարերութեան բաւական թանձր շերտը: Մարդիկ կը փութան Լենինականէն Գիւմրիին փոխանցուած առօրեային մասին տեսերիզներ դիտելու, տեղեկատուութիւն ստանալու, նաեւ չէզոք հետագըգրուղի դիրքը լքելու եւ օժանդակութեան, քաջալերանքի ձեռք երկարելու:

Այս կարելիութիւնները ընծայող Քրանսահայ կազմակերպութիւններէն մէկն է «Հայաստանի Համագործակցութիւն»ը («Coopération - Arménie»): Հակառակ որ անոր գործունէութիւնը սահմանափակուած չէ միայն Գիւմրիով (Հայաստանեան մամուլի վերջին թիւերը կ'արձագանգէին Գորիսի մէջ անոր տրամադրած նեթական միջոցներուն չնորհիւ բացուած բարեսիրական ճաշարանին), ազգեցիկ քաղաքը յատկապէս իր որբերով ու հաշմանդամներով զետեղուած է Համագործակցութեան փոքրաթիւ անդամներուն ուշադրութեան կեդրոնին: Այս երեւոյթին ու կապերու առողջ ծիրով ընթացքին մէջ անուրանալի դեր կը կատարեն տեղական ուժեր. հետագըգրութիւնը, օժանդակութիւնը, հետանկարները ամէնէն նպատակայարմար ուղղութեամբ տեղ հասցնելու ջանքին մէջ կարեւորագոյնն է թերեւս անոնց դերը, որոնք նոյնպէս փոքրաթիւ են դժբախտաբար:

Անոնցմէ մէկն է Շուշանիկ Գալստեան. մանկավարժական ուսումը աւարտելէ եւոք ան աշխատած է նախ Սպիտակի մէջ որպէս ժողովրդական կրթութեան բաժնի տեսուչ, ապա Գիւմրիի մէջ որպէս բնակարանային չահագործման բաժնի մանկավարժ: Երկրաշարժէն եւոք այս պաշտօնին զուգահեռ ան կամաւոր վինուոր դարձած է «Գթութեան» ու որբերու բազմութեամբ զբաղող կազմակերպութիւններու, ինչ որ վինքը մէկ գործակիցը ըրած է Համագործակցութեան անդամներուն:

Շ. Գալստեան չէնք աւ չէնք, որը առ որը, հաշմանդամ աւ հաշմանդամ կը կատարէ աղէտին տեղեկագրութիւնը. դիտէ թէ ո՛վ, ո՛ւր կ'ապրի, ի՛նչ պայմաններու, ի՛նչ անկարելիութիւններու մէջ, ո՛վ ինչի կարիքը ունի, ո՛վ ինչ օժանդակութիւն կը սպասէ, ո՛վ ինչ պէտք է սպասէ, եւայլն: Երկրաշարժէն չորս տարի եւոք քաղաքին մասին ան կը պատմէ մեզի, փարիզ իր այցելութեան առթիւ.

-- Երկրաշարժի պահին 177 բարձրայարկ բնակելի չէնք փլուեց. մնացածը վթարային էր որոնցից մարդիկ փախան եւ պատուհինը յետոյ փլեց: 16 դպրոցներ նոյն պահին փլուեցին: Երկար ատեն ոչ ղըպրոց կար, ոչ մանկապարտէզ. բայց այսօր արդէն թէ՛ քարաչէն չէնքերում կան դպրոցներ, թէ՛ հատաքովի չէնքերում: Քաղաքում կային 36 դպրոցներ որոնցից աւելի քան 30-ը գործում են: Մանկապարտէզների բոլորը չէ որ գործում են, որովհետեւ չահագործւում են որպէս բնակարան: Ցետոյ, չեն լուծւում գոյքի, փիանոների հարցերը: Նոր չէնք կառուցանելն ալ դժուար է: Նոր 58 Անի թաղամասում...

= Ինչո՞ւ 58:

-- Այդ թաղամասի կառուցման համար 58 հազար քառ. մեթր հող է յատկացուել եւ ուրեմն անունը մնացել է 58 թաղամաս, հակառակ պաշտօնական «Անի» անուանման: Ուրեմն, հոն հատաքովի չէնքեր են ուր վազի գործածութիւն չէ նախատեսուած. ու երբ ելեկտրականութիւն չկայ, ամէն ինչ կանգ է առնում: Մեծ է նորածինների մահացման տոկոսը: Մարդիկ չեն կարող վառարաններ դնել: Հոն հինգ նոր ղպրոց բացուեց, որոնցից երկուքը այս տարի: Գործում են չորս-հինգ մանկապարտէզ ինչ որ հաճելի նորութիւն էր: Կան սիրուն խանութներ:

-- Իսկ փոխադրամիջո՞ց:

= Տրոլէյպուս կայ. ամէնէն մատչելի փոխադրամիջոցն է, կ'արժի 3 ռուբլի, մինչ աւտոբուսները 50 ռուբլի են:

-- Նոր թաղամասը բնակուա՞ծ է ամբողջութեամբ:

= Շատ մարդիկ յարկաբաժին ստացել են, բայց հոն չեն ապրում, որովհետեւ ցուրտին ճար չեն գտնում. նախընտրում են այլ լուծումներ ուր ջեռուցման միջոցներ ունեն: Այդ թաղամասի փնակուութիւնը օգտւում է իտալական փոլիքլինիքայից:

58 թաղամասին կից կայ Աւստրիական թաղամասը ուր հաշմանդամներ ու որբեր են ապրում. հոն ջեռուցման համակարգը լաւ է: Թաղամասն ունի իր առանձին դպրոցը, մանկապարտէզը, մըսչակոյթի տունը:

-- Որքա՞ն է բաղաթին ներկայ բնակչութիւնը:

= Իմ վարծքով 170 հազար է:

-- Իսկ ո՞րքանը տակաւին կ'ապրի տըներնակներու մէջ:

= Մօտ 60 տոկոսը: Իսկ շատեր ապրում են Երեւանի հիւրանոցներում. կան նաեւ Ռուսաստանի հանրակացարաններում ապրողներ, գնացել են ու չեն վերադարձել:

Երեւանում ապրողները, իմ կարծիքով, պէտք է այդ տեղերը թողնէին գաղթականներին: Գիւմրիում կարող էին մի մի տնակ յարմարցնել, ինչպէս չատերը: Նոյնիսկ քաղաքում կան հինգ ընտանիքներ որոնք ապրում են վրանների մէջ: Մէկում ապրում է 95 տարեկան մի տատիկ իր աղջկայ հետ: Փնում են գետնի քարերի վրայ փռած բազմոցների վրայ: Վրանի մէջ վառարան էլ վառում են: Ասում են թէ տնակ ստացել են, բայց հերու տեղ: Ամէն մարդ մի կերպ յարմարուել է, իսկ իրենց կ'երեւի այդ է ձեռնտու: Մարդ կայ որ տնակի մէջ ապրում է առանց ջրի, առանց զուգարանի. կայ ընդհ. մի զուգարան:

-- Իսկ եթէ մարդ ուզէ սեփական տուն չինել...

= Շատեր չինեցին. մինչեւ 1 -- 1,5 տարի առաջ կարելի էր. հիմա ոչ չինանիլ կայ, ոչ կարելիութիւն:

-- Աւստրիական թաղամասը կ'ըսէիք. հոն, օրինակ, անարդարութիւններ չե՞ն եղած տուներու բաշխումին ընթացքին:

= Այդ թաղամասում ես տուն -- տուն դիտեմ. բոլորը հաշմանդամ ու որբեր են: Տասը տոկոսը միայն Աւստրիացիների հետ պայմանագիր է ունեցել, չինութեան ընթացքում աշխատել եւայլն, ու տուն ստացել:

-- Դուք գործ կ'ունենաք ընդհանրապէս երախաներու հետ. ի՞նչ վիճակ կը պարզէ այդ ոլորտը:

= Գիւմրեցի 520 երեխաներ (4 -- 18 տարեկան) երկկողմանի որբ են. ոչ մայր ունեն, ոչ հայր: 4900 -- 5000 էլ միակողմանի որբեր ունենք:

***Առաջիններուը** մեծ մասով տատիկ կամ պապիկի հետ են ապրում, եթէ ունեն: **Եթէ** ոչ, կ'ապրեն հօրաքոյր կամ մօրաքոյրների մօտ: Կան նաեւ որ բոլորովին մենակ են ապրում. օրինակ, 15 -- 16 տարեկան են ու ոչ մէկը չունեն:*

-- Ի՞նչով կ'ապրին:

= Երկկողմանի որբերից իւրաքանչիւրին պետութիւնը տալիս է 1200 ռուբլի ամսական, իսկ Գանատայի եկեղեցին 500 ռուբլի կուտայ մէկ երեխայի: Կան 70 -- 80 երեխէք էլ որ ՀՕՄ-ից 10-ական տոլար ամսական են ստանում: Տարբեր կազմակերպութիւններ էլ են օգնում: Բայց գործակցութիւն չկայ ու կայ երեխայ որ գործակցութիւն է օգտւում, իսկ 5 կազմակերպութիւնից է օգտւում, իսկ կայ մէկը որ ոչ մի տեղից մի բան չի ստանում:

-- Իսկ եղա՞ծ արդեօք երկրաշարժէն ստեղծուած խառնարանին մէջ կորսուած երախաներ:

= Համոզուած եմ որ տարել են որոշ թիւով երեխաներ. հինգ-վեց հարիւր երեխայ անհետ կորած են ու մարդիկ մանն են գալիս:

-- Ի՞նչ կ'ըսէք «Հայաստանի համագործակցութեան» մասին. ե՞րբ սկսաք գործակցիլ իրենց:

= Առաջին անգամ, 1989-ի փետրուարի վերջին եկան, 600 - 700 մեծ արկղ հագուստեղէն, պլրոցական պիտոյքներով: Ես էդ առաջին պահից մասնակցել եմ բաշխումին: Ինձ դժուել էին որ օգնեմ հաստկեներ գտնելու: Երբ իրենք մեկնեցին, մենք՝ Ազոտ Բայանտուրը, Լեւոն Մինասեանն ու ես բաշխեցինք ապրանքը: Դժուար էր սկզբում, որովհետեւ բոլորը տնակներում էին, վթաղցները ձեխոտ, իսկ տնակները խուլ տեղերում: Այդ ընթացքում կարողացանք պարզել թէ որ ընտանիքները ամէնից աւելի կարիք ունեն, եւայլն: Հիմա 1 -- 1,5 տարի է, մեծ քանակութեամբ ապրանք բերելը դժուացել է. էլի բերում են նուէրներ եւ բաւականաչափ տոլար: Կարիքի աստիճանի, երեխաների թիւի համաձայն օգնում են ընտանիքների:

Ցետոյ քանի որ աշխատանք չկար, հետագըգրուեցին թէ ո՛վ ինչ կարող է անել: Բերին կարի եւ ատաղձագործութեան մեքենաներ եւ թել ու կտոր, շատ մեծ քանակութեամբ: Մինչեւ հիմա այդ արհեստանոցները գործում են: Մեր ցուցակների երեխաների մեծ մասի մայրերը այնտեղ են աշխատում: Ապա որոշեցինք հիւանդածների աշխատանոց բանալ. փոքր երեխաների մայրերը որոնց զաւակները մանկապարտէզ չեն գնում, տուն կ'աշխատեն: Իրենց տանում ենք թելը, իրանք գործում են, գնում առնում ենք ու լաւ գործածի վճարում: Աշխատում ենք գործածներն էլ կոմխոհն խանութների գներից ցած վաճառել, որպէսզի խեղճ մարդիկ կարողանան գնել:

= Ի՞նչ ծրագիրներ կան յառաջիկայի համար:

-- Ծրագիր կայ որ 50 հոգի գործնենք այս աշխատողների թիւը, որովհետեւ քաղաքում ոչ մի գործարան չի աշխատում մէկ տարուց աւելի է:

Որոշել ենք նաեւ մանկապարտէզ բանալ. որովհետեւ եղածները կամ չատ սուղ են, կամ մեծ դումարներ են պահանջում ընդունելու համար: Այսպէսով, 10 -- 15 հոգիի էլ գործ կը հայթայթուի, քանի որ մանկապարտէզի կից պիտի գործեն մօտ ութ խմբակ 7 -- 18 տարեկանների համար: Կը սովորեն նկարչութիւն, պար, լուսանկարչութիւն, փրանսերէն, կարուձեւ, հիւսել, կոպլէն, դաշնամուր: Այս բոլորը անվճար են լինելու:

Երեխաների համար զբաղեցնից, սընդղեցնից բացի հոգեւոր սնունդ էլ է պէտք: Մշակութային կեանք է անհրաժեշտ, քանի որ դպրոցներն էլ ամխոնեռով չեն գործում: Երեխէքը դատարկ, անգրագէտ հողով անմշակ մի սերունդ կ'ունենանք:

-- Ի՞նչպէս կը մտածուի անհրաժեշտ նիւթականը հայթայթել այս ծրագիրներուն:

= Սկզբում մտածել ենք դրսից (Coopération -ի միջոցով) փինանսաւորումի մասին: Ցետոյ, քաղաքին կպած մի գիւղում անասնապահական մի աղարակ ենք ունենալու, որպէսզի նաեւ ոչխարի բուրդից հումք ձեռք ձգուի: Հաստատելու ենք նաեւ տրիկոտաժի գործող -- կարող աշխատանոց, որպէսզի մարդկանց աշխատանք գտնուի:

-- Ի՞նչ կ'ուզէիք աւելցնել որպէս վերջաբան:

= Ուզում եմ թարգման հանդիսանալ այն բերկրանքին որը զգում են Գիւմրեցիները «Հայաստանի Համագործակցութեան» անդամների այցելութիւններով: Այս ցանկութեամբ ինձ ճանապարհեցին բազմաթիւ պապիկներ եւ տատիկներ: Ցոյսով եւ հաւատով են նրանք սպասում նրանց: Ցանկանում եմ որպէս իմ հայրենակիցների ներկայացուցիչ, նրանց անունից շնորհակալական խօսք յղել «Coopération-Arménie»ի անդամներին՝ Լիլիան Տարօնեանին, Միքայէլ եւ Քրիստինէ Փափազեաններին, Աստղիկ Շինդիթեանին, Ֆրեեդրիք Նչանեանին, Անի Գամպուրեանին, Վեռայինին, Փիղելին եւ բոլոր նրանց ովքեր օգնում եւ աջակցում են այդ կազմակերպութեանը: Թող միշտ լուսաւոր լինի նրբանց ճանապարհը:

-- Շնորհակալութիւն:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՓԻԷՌ ՂԱԶԱՐԵԱՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Մարսէյլի Փալէ տիւ Ֆարոյի պատասխանելի եւ չքեղ պատուոյ դահլիճին մէջ Փիէռ Ղազարեան ատացաւ, հանդիսաւոր կերպով, Ասպետի չքանչանը Ազգային Արժանիքի կարգին մէջ (Chevalier dans l'Ordre national du mérite) ձեռամբ Թըրթաասրի եւ Հեռահաղորդակցմանեղու նախարարի դրասենեակի պետին՝ Միշէլ Տառիի: Այս հանդիսաւթիւնը տեղի ունեցաւ չուրջ երեք հարիւր հայ եւ օտար հրաւիրեալներու ներկայութեամբ, որոնց մէջ Մարսէյլի քաղաքապետը՝ Ռոպէր Վիկտուռ, Վիթրոլի քաղաքապետը՝ Ժան-Ժաք Անկլատ եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ:

Միշէլ Տառի նախ զծեց մեծարեալին կեանքը: Ցիշեց իր ատացած յառուկ դաստիարակութիւնը տարագիր ընտանիքի մը ծոցին մէջ, մանկութեան դժուար օրերը, յաճախած դպրոցները, արհեստի իր աշակերտութիւնը, պինուորական ծառայութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փութպոլի խումբին մէջ խազացողի իր ապարէզը, իր ընտանիքին կազմութիւնը վեր առնելով իր կնոջ դերը եւ նեցուկը, իր զաւակներուն ուսումնական ընթացքը: Ապա, հանդրուան առ հանդրուան Միշէլ Տառի ընդգծեց Փիէռ Ղազարեանի արհեստագիտական եւ ընկերային յաջողութիւնները եւ այսօրուան իր հասած դիրքը չնորհիւ իր յամառ աշխատանքին, իր ձեռնհասութիւններուն: Ցետոյ, յատկապէս չխոչընդրաւ մեծարեալին մարդկային յատկութիւններուն վրայ՝ բնական բարութիւն մը, հոգիի ազնուութիւն եւ վեհանձնութիւն մը, ու մասնաւորապէս ծանրացաւ Փիէռ Ղազարեանի կատարած բարերարութիւններուն վրայ:

Մեծարեալին պատասխանէն առաջ, չորս մը կատարելով արարողակարգին վրայ, խօսք տրուեցաւ Կարօ Ցովսէփեանին որ Փիէռ Ղազարեանի ներկայ բարեկամներուն եւ բազմաթիւ ծանօթներուն կողմէ յայտնեց անհուն ուրախութիւն եւ մեծ գոհունակութիւն եղած պատուին համար: Պատիւ եւ արժանիք, ըսաւ, որ բոլորովին իրեն կը պատկանին եւ սակայն անկասկած Փ. Ղազարեան կը բաժնէ հայ գաղթականներու այն սերունդին հետ որուն սերած է եւ որ իր օրինակելի համբերութեամբ ընդմէջէն կը տառնայ ամէնէն պատիւ պատկառանքը: Կարօ Ցովսէփեան ներկայացուց Փիէռ Ղազարեան որպէս մարդը որ դիտէ ըլլալ վեհանձն, մեծահոգի եւ մնալ միշտ պարզ ու համեստ: Անձնաւորութիւն մը որ հատատարապէս յարգուած եւ գնահատուած է բովանդակ գաղութին: Անձնաւորութիւն մը որուն առատաձեռնութիւնը, օժանդակութիւնները, նիւթական նպաստները չեն հաշուուիր Սփիւռքէն մինչեւ Հայրենիք: Փիէռ Ղազարեան, առանց խտրականութեան, յանուն ազգային ընդհանրական չահերուն, ազգ. արժանապատուութեան հետ կը պատասխանէ բոլոր ու բոլոր թախանձանքներուն: Ան չի դիտեր մերժել երբ վտանգուած է հայ գպրոցը, երբ որբացած է հայ մանուկը, երբ վտանգուած է Հայրենիքը: Եւ այս ամբողջը կընէ առանց որեւէ փառք փնտռելու, առանց երեւնալու իսկ: Կ'ընէ որպէս գիտակից Հայու սրտի պարտք: Կարօ Ցովսէփեան չէշտեց նաեւ իր կնոջ՝ Ռոզի Ղազարեանի արժանիքները: Անձնուէր, զգայուն, խոնարհ իր ամուսնոյն կողքին կը բերէ ուռուցել ներդաշնակութիւն եւ կը լրացնէ անոր ազնուական, մարդասիրական եւ ազգային գործունէութիւնները:

Փիէռ Ղազարեան յայտնապէս յուզուած չնորհակալութիւն յայտնեց Միշէլ Տառիին եւ բոլոր անոնց որոնք գինքը արժանի նկատած են այս պատուին: Շնորհակալութիւն յայտնեց իր անձին հանդէպ եղած բոլոր գնահատական խօսքերուն որոնց արժանի չեմ ըսաւ քանի ուրիշ շատ շատերու նման բնական պարտականութիւն մըն է որ կը կատարեմ: Պատիւը որ այսօր ինծի կ'ըլլայ, շարունակեց Փիէռ Ղազարեան, կը ձօնեմ ծնողքիս որոնցմէ ժառանգած եմ ամբողջ ատրքին որոնցմէ ժառանգած եմ ամբողջ ատրքին մայրն դաստիարակութիւն մը որ ինծի համար գինք մը եղաւ կեանքիս մէջ: Փիէռ Ղազարեան չմոռցաւ յիշել Հայաստանը, որ այս օրերուն կ'ապրի ճգնաժամ մը,

ՆԻՍԻ ՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑԸ

ՆԻՍ. – («Յառաջ»). –

Ըստ ընկալեալ սովորութեան, Նիսի Հայ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը, որ զբաղիլ իր լման կազմով, եռամեայ ժամանակաշրջանով, վերընտրուած էր անցեալ տարի Յունիս 6–ին, Շաբաթ, փետրուար 6–ին, Ընդհանուր Ժողովի մը չրջանակին մէջ, թէյասեղանի մը չուրջ համախմբեց իր գործօն անդամուհիները, պարամեան սրահ։

Տարեց անդամուհիներու կողքին նաեւ երիտասարդուհիներ։ Այսուհանդերձ, ինչպէս արդէն դիտել տուին վարչութեան պատասխանատուներէն ոմանք, տարիներէ ի վեր նկատելի կը մնայ զբաղիլ ընդհանրական դարձած անտարբերութիւնը։ Արդարեւ, ի՞նչպէս բացատրել այն յաւուր իրողութիւնը, որ ներկաներուն մէկ տասնեակ թիւ կը ներկայացնէին Միօրեայ պզրոցի ծնողները։ Աւելին՝ նոյնիսկ ծնողական ժողովներուն, նախաճեռնուած վարչութեան կողմէ, քիչեր, չատ քիչեր են, որ կը մասնակցին։ Հայեցի դաստիարակութեան առաջադրութեամբ աշխատողները այսպէս ըսած հոսանքն ի վեր կը թիավարեն։ Գնահատելին այն է, որ այս վերջինները չեն յուսահատիր։ Կը մնան հաստատակամ։ Բարեբախտաբար կան քաջալերողներ, զօրավիգ կեցողներ։

Տիկին Շաքէ Յակոբեան – Գլաուան կարճ ընթերցումով ներկայացուց վարչութեան գործունէութիւնը։ Հիմնականը, ինչպէս միշտ, կը կեդրոնանայ Միօրեային վրայ, որ ներկայիս ունի 53 երկաեռ աշակերտութիւն (ուման տարեշրջանի սկիզբը՝ Սեպտեմբեր 16), ուսուցչական կազմով մը, որ կը բաղկանայ վեց հոգիէ։ Տեղեկագիրին մէջ գոհունակութեամբ յիշուեցաւ, թէ յանձին Տիկին Ծագիկ Արփաճեանի պատած են փորձառու ուսուցչուհի մը, Լիբանանէն, Շրջանիս նոր հոգեւոր հովիւը՝ Խաչատուր Քահանայ Պօղոսեան սիրայօժար կը սանձէ կրօնի դասաւանդութիւնը եւ կեղեցին, իսկ երէցկինը՝ փոքրիկներու դասարանի հոգատարութիւնը՝ խնամք – դասաւանդումի ճամբով։ Ուսուցման հմտակէտը, բնականաբար, հայերէնն, Հայոց Պատմութիւն եւ Հայ Մշակոյթ. հասկընալի՝ այլազան մակարդակով՝ տարիք եւ այլ։ Առընթեր այս հիմնական գործին, մանուկի, համեստ չափանիշով բարեսիրական բնոյթի աշխատանք, – այց Սէն – Ռաֆայէլ ՀՕՄ–ի պատսպարեալներու, ընտանեկան նպաստ կարօտեալներու, քանի մը երախաներու հիւանդանոցի ծախք եւ մանր – մունր քովընտի յատկացումներ։

Տիկին Անոյշ Սերովբեան, նոյնպէս վարչական, խօսեցաւ Միութեան վարչութեան մէկ յոյժ օգտակար նախաձեռնութեան մասին, – փոչի կաթի առաքում, մեծաքանակ, Հայաստան կարգ մը մանկապարտէզներու։ Կաթիլ – կաթիլ կըրնան գաւաթ լեցնել ի սէր հայրենիքի, ըսաւ ան։ (Տեղեկացանք թէ՝ ճիդով մը Միօրեայի երախաները իրենց լուման մուծած են փոչի կաթի պահածոներ հայթայթելով)։

Գանձապահուհի Տիկին Լիւսի ձէզվէճեան, Պատարեց հաշուեհաւութիւնը՝ Յունուարէ – Դեկտեմբեր, 1992։ Ընդհ. մուտք՝ 84·709 Ֆրանք։ Ելք՝ 96·107 Ֆր.։ Կը հետեւի թէ՝ 1992 տարեսկիզբի 210·867 Ֆրանքի գումարը աւելի քան 11·000–ի ծախքով նուազում արձանագրած է։ Ներկայիս ի պահ՝ 199·500 Ֆրանք (միչտ սանթիմներու ջնջում. կլոր գումարներ)։

Երկու կէտեր, ոմանց նման, մեր ալ ուշադրութիւնը գրաւեցին։ Ուսուցչական կազմի վճարում՝ 23·150 Ֆրանք, երախաներու երթ ու գարձի ծախք վարչութեան ապահոված փոխադրակառքերու միջոցաւ՝ չուրջ 22·000։ Առաջարկուեցաւ փոխադրութեան համար մանուկի դուռմար մը գանձել ծնողներէ։ Պատասխան, – անհնար, որովհետեւ դիտակից ծնողներու թիւը քիչ է, կան որ ալ փոխադրութեան միջոցներ չունին, կարեւոր մաս մըն ալ կ'ակնկալէ ձրի փոխադրութիւնը՝ տունէն դպրոց, հոնկէ տուն. ասիկա մեր պարտականութիւնն է անմբռնելի մտայնութեամբ։ Սփիւռքեան «ցաւ»երէն մէկը ըսենք եւ անցնինք։

Երկրորդ։ Շաբաթը մէկ օր, ան ա՛լ ոչ լման տարին, քանի մը դասարաններու մաքրութեան համար 9·300 Ֆր.ի ծախք, իբրեւ «մէնաժ» եւ յաւելեալ 2·818 Ֆր., իբրեւ «փրոտուի փուր մէնաժ է ֆրէ ժէնէրօ»։ Ընդհանուր գումար՝ աւելի քան 11·000 Ֆրանք միչտ կլոր հաշուով։ Կը մտածենք՝ թէ կարելի խնայողութիւնը կրնայ նուազեցնել վարչութեան հայեցի դաստիարակութեան նուիրուած ելքի բաժնի գումարը։ Զմոռնանք, որ Միօրեան կը գտնուի Պարսամեան համալիր։

Ա.ժ.մու վարչական կազմը. –

Առենապետուհի՝ Տիկին Շաքէ Յակոբեան – Գլաուան, փոխ – առենապետուհի՝ Տիկին Օհէթ Մարտոյեան, քարտուղարուհի՝ Տիկին Անոյշ Սերովբեան, դանձապահուհի՝ Տիկին Լիւսի ձէզվէճեան, օգնական՝ Տիկին Թիլտա Ամման, խորհրդատուներ՝ Տիկիններ Հուրի Պալեօզեան եւ Գարմէն Եվրէն։ Փոխ – անդամուհիներ՝ Տիկիններ՝ Իրմա Սերովբեան եւ Թամար Պալեօզեան։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ըսաւ, եւ պարտականութիւն կ'իյնայ միջազգային հաւաքականութեան միջամըտել ամոքելու տարաբախտ ժողովուրդի մը ցաւերը։

Պաշտօնական արարողութեան յաջորդեց չքեղ ընդունելութիւն մը։

***

Փէյո Ղազարեանով, անկասկած, Մարսէյլի հայ գաղութն ալ պատուեցաւ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՐՏԻՄԵՏԻ ՆԱԽԿԻՆ ԿՈԼԽՈԶԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միջին - արեւմուտքի ամերիկացի ադարակապանի մը պէս Յարեթ զիս կ'առաջնորդէ հողերու երկայնքին, որոնք կը տարածուէին էջմիածնի հարթավայրին վրայ։ Կոլխոզի դեղջուկները պարտաւոր են զոհանալու փոքր հողաշերտերով։ Կալուածային մեծ վիճակահանութեան մէջ բոլորին տեղ չկայ. այդ վիճակահանութեան մէջ որ հողերու բաչխումն է դիւղացիներու, Հայաստան կը նմանի չաստուածի մը որ յանկարծ մեծ հարստութեան տիրացած է իր պապերուն ժառանգութեամբ։ Յարեթի աչքերուն մէջ ընկրկումի նչոյլ չկայ, նոյնպէս իր եղբայրներուն։ Մինչեւ վերջին կոպկը փոխառած են, դրաւի դնելով իրենց լատդոյն ունեցուածները, իսկ մնացածին համար կը խարդախեն կամ Աստուծոյ կ'աղօթեն։

Կը չարունակեմ այցելութիւնը, աչքերս չփելով. Յարեթ խակապէս մեծ կալուածատիրոջ հովեր ունի։ Ակօսի մը մէջ կանգնած, ժայռի մը նման ամուր, ան կ'երազէ. չուտով հողամշակ բանուորներ, սպասարկուներ պիտի ունենայ հոս։ Ադարակը 260 անասուն ունի։ Պետութեան գինով քիլոկրամը 6 ռուբլիի միսը, գոնումին յաջորդ օրը 30 ռուբլի կ'արժէր։ Յարեթ կրնայ հանդիստ ըլլալ. պիտի ունենայ իր տաչան ու չքեղ ինքնաչարժը։ Ներկայիս յարմար աչխատավարձերով ամենակարմիր պէտք ունի։ Ծանուցումը կրնայ սակայն տրուիլ. «Նորօրեայ ճէնթըլմէն ագարակապան մը, նախկին զորձավարներ կը փնտռէ իր հողերու մչակութեան համար»։

Գործը դժուարին է ու եղբայրները պարապ չեն կենար։ Առտուան հինգէն մինչեւ կէս գիչեր հինգ Գէորգեաններն ու անոնց կիները արար կ'աչխատին փոխարինելու համար կոլխոզի 30 դիւղացիները։ Կը պատահի որ տրակտորները խանգարուին. պէտք է չրջիլ ամբողջ երկիրը, պահասած կտորները գտնելու համար եթէ դոյութիւն ունին։ Գնումի օրը հինգ եղբայրները ագարակը գատած են յուսահատական վիճակի մէջ. անասունները առանց կերի մնացած, դրեթէ մահամերձ։ Տնօրէնը, ճիշդ է որ ամենայն անփութութեամբ կը մսխէր դրամադլուխը երեւանի մէկ հրաչալի երեկոներ սարքելով, մինչ իր բանուորները կը տքնէին ծիծաղելի աչխատավարձի մը համար որ վտիտ էր այնքան, որքան՝ կոլխոզին ամբարները։ Գումա ու կլոր Զաւէնը՝ անոր զարմիկը որ դիւղին հողամշակութեան յեղաչրջումին հայրն է, կը ճանչնայ գինքը. տնօրէնը ապրանք կը դողնար, գործիքներ կը ծախէր, բանուորները կ'աչխատցնէր այլ ձեռնարկութիւններու հաչոյն ու ամբողջ դրամը կը դրպանէր։ Զաւէն արժանապատուութիւնը վիրաւորուած՝ ահազանգ կը հնչեցնէ. սակայն ի վերջոյ կ'ընդունի թէ ամբողջ երկիրը նոյն վիճակին մէջ է։ Իր զարմիկը՝ սեւխականատնտեսութիւններու ընդդիմադիր մը ու հաստատակամ ապարաչիկ, հաւատափոխ եղած է վերջապէս. յարմար գինով հողատարածութիւն մը ծախու առած է չնորհիւ իր ծանօթութիւններու լայն ցանցին ու գործած «սեփական» դեղջուկ մը։ Նոյնիսկ երբ այլեւս պահապան հրեչտակը հոն չէր, Ռուսաստանի նախկին սատրապները յաջողեցան կարգադրել գործերը. հողիներու գաղթատիրութենէն եւս, անոնք կը փորձեն հողերը գաղթատիրութեան ապրանք դարձնել։ Հասցէներու ճոխ քարտարան մը ու համբերութեամբ հաւաքուած փոքր գանձ մը բաւարար են։ Էջմիածին քաղաքին վուսակցութեան քարտուղարը եւս, ուրիչ պահպանողական մը, քայլ յարմարցուցած է օրուան ճաչակին։ Արդէն ուրիչ ճար չունէր. կուսակցութիւնը այլեւս արդիլուած ըլլալով, դէպի յառաջ քալել կը մնար միայն։ Պր. քարտուղարն ալ վերածուած է բարեկեցիկ դիւղացիի մը. կոոպերատիւ մը ձկնաբուժարան մը գնած է։ Գրաւի կարելի է պալ որ երկուքն ալ կանխիկ վճարուած են...։

Յարեթ կը չարունակէ երազել, իսկ ես կը մխրճուիմ ցեխին մէջ։ Բոլորովին խրելէ վախնալով, կ'ընդմիջեմ իր երազանքը. ան հողամասի մը սահմանը ցոյց տալով. «Ի՛մ սահմանս է» կը գոչէ հողը չափող պաչտօնեայի մը հովերով։ Հոն կ'աւարտի անոր հողամասը, միագոյն հողի կտորը որուն կը տիրէ աղբի հոտը։ Միւս կողմը, գեղացի մը իր այդին կը մաքրէ. դեղնած արտերու մէջ մանրիկ կանաչ արատի մը կը նմանի ան։ Անոր ամբողջ աւելի համեստ է. մէկ հողաչափ միայն գնած է։ Վազգէն Դանիէլեան նախկին կոլխոզական մըն է որ 51 տարեկանին հողատէր դարձած է ու ատիկա կը վախցնէ զինք. «Ի՞նչ վախ...» կ'ըսէ ան։ Երեսուն տարուան աչխատանքէ ետք, պարտաւոր ըլլալ երկնքի բարեխղճութեան ապաւինիլ, իր քսակը լեցնելու համար. առնամանիք, կանխահաս փոթորիկներ, երաչտ...։ Առաջ ամէն բան աւելի պարզ էր. դրամը կուգար ամէն ամիս, երկինքէն ինկածի պէս։ Այն առեն աւելի կարելի էր խնայել, իսկ օդերեւութաբանական քմայքները նուազ էին։

Յարեթ զուարթօրէն կը հեգնէ դիւղացիները. «բոլորն ալ աչխատելէ կը վախնան»։ Արտին միւս ծայրէն դիւղացին կը բողոքէ, լսելով որ այս ամէնը նորութիւն են ու իրենք ծանօթ չէին ատոնց։ Կը բացատրէ թէ գործիքները անգտանելի են. տրակտորները պէտք է վարձել ոսկիի գին վճարելով։ Գրեթէ կը փնտռէ հին օրերը որոնք աւելի ապահով էին։ Յարեթ նոր հեգնանքով մը կը պատասխանէ, յետոյ ցած ձայնով խոստովանելով թէ չէր կրնար ամիսը 500 ռուբլիի փոխարէն քար տաչել։ Մէկը արդէն նոր հարուստի վերածուած է, միւսը տակաւին մուրացկանի չեչտեր ունի։ Կրետա եւ Յոր։ Փիչ մը անցեալին նման, բացի հողարաչխումի փոքր տարբերութիւններէ։

Աչխատ իրաւունք ունէր։ Հայաստանի բախտաւորն էր ասիկա։ այն Հայաստանէն որ տրակտորներու չոկատով մը պայքարի կ'ելլէր Ռուսաստանի դէմ։ Հայ դիւղացիները հեզահամբոյր չեն ու անոնց վէճերը կը յիչեցնեն մուժիկներու հողային կռիւները որոնք նկարագրուած են Պուչկինի «Գիւղը» հատորին մէջ։ Այդ երեկոյեան ես վերադարձի ճամբան բլուրներէն մէկ աղբով ծանրացած ոտքերով։ Մէյէլի «Անժէլիւս»ը կը քաղարկէր հարկաւ խարդախութիւններ ու դաւեր։ Զաւէն կրնար վերստին թաղուիլ հողաբաժանումի փոչոտ քարէսներուն վրայ զոյս գունաւոր մատիտով կարդի բերել կը չանար ամիսներէ ի վեր, գունաւորելով անհամար փոքր հողակտորներ որոնք դիւղացիներուն էին եւ աւելի մեծ պատառներ, ինչպէս Գէորգեաններու ագարակը եւ ուրիչներ որոնք գնուած էին «հատատափոխ» ապարաչիկներու կողմէ։ Այն հողակտորը ուր ես ապատառած էի, տահմանադիծի բնոյթ մը ունէր. մէկ կողմը կը տարածուէին դրաւի արուած փոքր հողերը, միւս կողմը վռուած էին դիչատիչներու կողմէ ձգուած փչրանքները։

ՕԼԻՎԻԷ ՎԷՊԻՐ

ՅՈՒՇԵՐ
ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ
Մասն Ա.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՑԷԼ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԼԳ.
ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Այս դէպքերէն 50 տարի վերջ, հայրենիքին կարօտով հրկիզուած, վերադարձայ Խարբերդ, անգամ մը եւս եւ վերջին անգամ, գոնէ տեսնելու մանկութեանս անցած տեղերը. «Խրաուն», «Զայլը» մեր լեռները, մեր տունը, ուր անցուցած էի մանկութեանս դեղեցիկ օրերը։

1968–ին հասայ Խարբերդ, իջայ մօրաքրոջս տունը որ Մեզիրէի մէջ կը գտնուէր, որ հիմա «ԷԼԱԶՂ» կը կոչուի. Մեզիրէ ոսկեղէն դաշտին մէջ կը գտնուի, մինչ Խարբերդ վերը լեռներու կատարին։ Երբ դաշտերուն մէջ պտըտելու կ'ելլէինք մօրաքրոջս տղաներուն հետ, հոն, հեռու լեռներու կատարին, կը տեսնուէր Խարբերդի բերդը, իմ սիրտս դէպի այդ բերդը կ'ուղղուէր, անոր սոսրոտը եղող իմ հայրենի տունս տեսնել կը փափաքէի, որքան չուտ, այնքան լաւ։ Օր մը մօրաքրոջս տղուն եւ աղջիկներուն հետ ինքնաչարժ մը վարձեցինք եւ բարձրացանք դէպի Խարբերդ. քաղաքին մուտքին ազդանչան մը դրուած էր «ՀԱՐԲՈՒԴ, – հետս երկու ամերիկացի խարբերդցի Հայեր ալ կային, այդ ազդանչանին առջեւ լուսանկարուեցանք, ու ճամբանիս չարունակեցինք։

Անմարդաբնակ եւ աւերակ չորս դին, ճամբաներ քարակոյտերով լեցուած էին եւ դժուարանցանելի դարձած։ Քարակոյտերու վրայէն ցատքելով կը հասնինք հրապարակը։

Հրապարակին կեդրոնը կը յիչեմ ժամանակին կլորաձեւ սիւնակապ ծածկ մը կար. պեղեցիկ էր, հրապարակին փայլ կուտար։ Անկէ ոչ մէկ հետք կար. մարմար սիւները անհետացեր էին։ Հրապարակին չուրջը խանութներ կային քովէքովէ, ոչ մէկ խանութ. հրապարակին մէկ անկիւնին վրայ կը բարձրանար տակաւին ճամին իր մինարէյով, կարծես կը հսկէր աւերակներուն վրայ։ Շարունակեցինք քարտ ճամբանիս դէպի վար, եւ ահա դիմացնիս ելաւ Խարբերդի նչանաւոր եւ դարաւոր բերդը, ինչ յուզում էր որ ունէինք, իր խրոխտ կեցուածքով, կարծես կը բողոքէր իր չուրջը տարածուած աւերակներուն համար, սակայն ինքը կը մընար ինչպէս ես տեսած էի իմ մանկութեանս օրերուն։ Բերդին առջեւ հրապարակ մը կը բացուէր, կողմնակի հասարակաց բաղնիքը, նոյնպէս քարէ քանդ էր։

Հրապարակին մէկ անկիւնին վրայ էր մեր հասարակաց բաղնիքը, ուր մանկութեանս օրերուն մօրս հետ չատ անգամ լողնալու կ'երթայինք։ Ներս մտնեմ ըսի. մօրաքրոջս տղուն հետ կիսակործան դրան նէն ներս մտանք, բաղնիքին գմբէթը ինկած էր, կողմնակի սենեակները քարով լեցուած, բաղնիքին աւազանները դողցուած տարուած, կը մնար տակաւին ջուրի հսկայ կաթսան, ուսկից ջուրը տակաւին կը թափելով աւերակներուն մէջ կ'երթար կը կորսուէր։ Բաղնիքին դիմաց կար վեղարաւոր հայրերու դպրոցը եւ եկեղեցին, վանքը. ոչ մէկ բան մնացեր էր, ոչ եկեղեցի, ոչ զանգակատուն, ոչ վանք. վանքը գեղեցիկ պարտէզ մը ունէր աւազանով, աւազանին ջուրը տակաւին կը հոսէր։

Կը չարունակենք ճամբանիս, դէպի վար, դէպի մեր տունը, մեր տան մօտիկ էր Ս. Կարապետ Հայոց Եկեղեցին. եկեղեցիին առաստաղը ինկած էր, եւ լեցուցած եկեղեցին, կը մնային կողմնակի չորս պատերը, խորանէն մասեր եւ զաբը. մօտեցայ խորանին, եւ տեսայ որ պատերուն վրայ մոմեր վառուած էին, պատերը սեւցեր էին, ի՛նչ հաւատք, աւերակներն անգամ տակաւին սուրբ էին Հայերուն համար. մեր սուրբերը տակաւին կ'ապրէին աւերակներուն մէջ ալ։

(Շար. 14)

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13· -- Տօն է Սրբոյն Խաչակալ Պարթեւի Հայրապետին։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս -- Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը՝ 16·30--ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Տեառնընդառաջի նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավառութիւն տեղի կ'ունենան։

ԾԱՆՕԹ· -- Տարւան առաջին Անդաստանն է այս որ կը կատարուի։ Տարւան վերջին Անդաստանը տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի օրինի երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 12--ին։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16· -- Տօն է Սրբոյ Ղեւոնդեանց Քահանայիցն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս -- Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը՝ 10--ին, պատարագ կը մատուցուի։

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ՔԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ՃԱՇ
կիրակի, փետրուար 21, ժամը 13-ին
Մայր Եկեղեցւոյ "Նուրհան Փրէնկեան" սրահին մէջ
Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն՝ 150 Ֆր·
Արձանագրուիլ մինչեւ կիրակի փետրուար 14 ներառեալ, հեռաձայնելով՝ Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին՝
43· 59· 67· 03

ԼԻՈՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ՈՋՆԻ»ՆԵՐԸ
ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ
Ուրբաթ, Փետրուար 19, ժամը 20·30ին
Լիոնի Ազգային Տան Սրահը
40, rue d'Arménie, 69003 Lyon
Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 80 Ֆր·
★
SPECTACLE UNIQUE
COMEDIE MUSICALE ET SATIRIQUE
LES HERISSONS d'Arménie
VOZNI SHOW
Vendredi 19 Février à 20 h 30
ESPACE ARMENIEN
40, rue d'Arménie, 69003 Lyon
Participation aux frais : 80 F
organisé par la MCA Villeurbanne
Tél. : 78 94 37 36

ARMENIE VILLAGE
ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Հայաստանի այս ծանր վիճակի մէջ, օգնութեան «ԱՐՄԷՆԻ ՎԻԼԱԺ»ի վարչութիւնը, արձագանգելով Ֆրանսական կարմիր Խաչի օգնութեան կոչին, (ղրկել 89 Ֆրանք արժողութեամբ ծրարներ) որոշեց իր տրամադրութեան տակ դնուող ամբողջ հանգանակած գումարը յատկացնել այս առաքելութեան։
Տրամադրելով 89·000 Ֆր· (ութսուն ինը հազար Ֆրանք) Արմէնի Վիլաժը ձեռք բերած է 1000 ծրար (15 թոն) ուտեստեղէն։ Հանդիպելով Ֆրանսական կարմիր Խաչի չտապ օգնութեան բաժնի տնօրէն Պր· Մ· Միշոյի հետ, համաձայնութեան եկան վերեւ յիշուած առաջին քանակը արագօրէն Հայաստան հասցնել։
ԱՐՄԷՆԻ ՎԻԼԱԺը կոչ կ'ուղղէ Ֆրանսա-Հայ գաղութին մասնակցիլ չարթեական 1000 ծրար ղրկելու ծրագրին իրականացման։
Կոչ կ'ուղղէ միանալու այս ձեռնարկի յաջողութեան համար օժանդակել նիւթական միջոցներով, ղրկելով դանոնք վարչութեան հասցէին։ --
ARMENIE - VILLAGE :
6, Cité du Wauxhall, 75010 Paris

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Փետրուար 16, երեքշաբթի, օր Ղեւոնդեանց Մաքրակրօն Քահանայից օրինին առթիւ եկեղեցւոյս մէջ տեղի պիտի ունենայ արարողութիւն։

Նախագահութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ

Արարողութեանց կը մասնակցի Լիոնի եւ Շրջանի Հոգեւորական դասը։

Երգեցողութիւնները կը կատարուին քահանայից դասուն կողմէ։

Սկիզբ՝ ժամը 10--ին։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

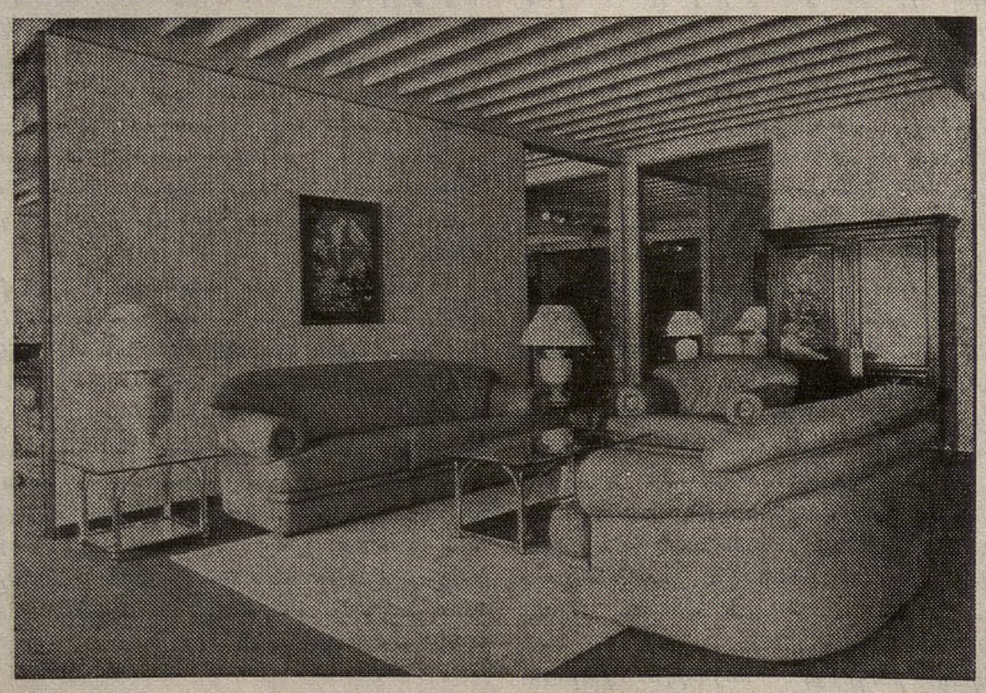
Կապոյտ Խաչէ Վիէնի Սեւան մասնաճիւղը կ'ողբայ վեթերան ընկերուհի՝ Ալթուն Նաճարեանի մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Աւետիս եւ Կարապետ Նաճարեաններուն եւ Տիկին Մարի Աբրահամեանին։

***

Այս տխուր առթիւ վարչութիւնս 500 Ֆրանք կը նուիրէ Ռատիօ - Արմէնիին։

REUNION D'INFORMATION
Le Chargé d'affaires de la République d'Arménie en France
VAHAN PAPAZIAN
invite la communauté arménienne à une réunion d'information
sur le Fonds National arménien «Haïastan»
le Mardi 16 Février à 20 heures
MAISON DE LA CHIMIE
28, rue Saint-Dominique, Paris 7e
Le Chargé d'affaires ainsi que la Directrice exécutive du Fonds exposeront les modalités d'organisation et les structures mises en place en France.
A cette occasion, le comité exécutif pour la région parisienne sera officiellement présenté au public.

ARMENIE
Promotion spéciale
depuis le 16 Décembre
PARIS-EREVAN-PARIS
(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)
3665 FRS
Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne
Renseignement et inscriptions :
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
31, rue d'Argenteuil 75001 PARIS Tél. : 42 61 51 13 Fax : 42 61 94 53
48, cours de la Liberté 69003 LYON Tél. : 78 60 13 66 Fax : 78 60 92 26
37, rue Hanrabedoutian EREVAN 10 Tél. : 52 85 48 Fax : 52 54 48

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի թաժանորդներուն"

- ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ -

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18· -- Տօն է Սրբոյ Վարդանանց զօրավարացն մերոց՝ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451 թուականին)՝ «վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեացս»։

Այսօր անուանակոչութեան օրինն է ՎԱՉԳԷՆ Ա· ՍՐԲԱԶՆԱԳՕՑՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ Ամենայն Հայոց։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս -- Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10--ին, պատարագ կը մատուցուի։

ԾԱՆՕԹ· -- Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութեանց համար։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18· -- Տօն է վարդապետաց Զօրավարացն Մերոց 1036 վկայիցն։

Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10--ին՝ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԱ· ՀԼԻՒՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՐԱԽԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅՈՑ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18· -- Տօն է Սրբոյ Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց ոգեկոչում Աւարայրի պատերազմին։

Այս առթիւ պատարագ կը մատուցուի եւ ժողովրդային հանդիսութիւն կը կազմակերպուի։

Ժամը 18--ին, Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ՝

Կը նախագահէ
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ· ՃԼՐԻՃԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ

Պատարագը կը մատուցանէ՝
ԵԼԻՇԷ Ա· ՔԱՀԱՆԱՅ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝
ԹԱՋԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ

Ապա ժողովրդային հանդիսութիւն Սահակ -- Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին Արծրունի Ջրբաչեան սրահին մէջ։

Խօսք կ'առնէ՝
ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։

Հանդիսութիւնը կը փակուի պատշաճ հիւրասիրութեամբ։

Ս. ՍԱՀԱԿ - ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ս· Սահակ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը սիրով կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի հաւատացեալները «Վարդանանք»ի տօնին առիթով եկեղեցական արարողութեան եւ հաղորդութեան։

Զորեքշաբթի, Փետրուար 17, առաւօտեան ժամը 10·30--ին Ս· Սահակ Եկեղեցւոյ մէջ

Ռիւ տը լա Սեսիլ, -- Վալանս

SOLIDARITÉ VIENNE - GORIS
VILLES JUMELLES
Dans le cadre de la campagne nationale de la Croix Bleue des Arméniens de France
du Mercredi 10 au Mercredi 17 Février
Locaux de l'O.P.A.C. (à côté de l'ANPE)
Square de la Résistance 38200 Vienne
de 9h à 12h et de 15h à 19h
(sauf Dimanche)
COLLECTE DE DENREES ALIMENTAIRES
sucre — farine — pâtes — pain d'épice — conserves — margarine — tube de lait concentré — potage en sachet — bouillon cube — riz *et* boîtes de lessive — savon de Marseille — bougies — allumettes *et* dons en espèces et en chèques libellés au nom de la CBAF (opération Arménie VIENNE-GORIS).
Ces colis au profit des *familles de Goris* seront distribués sur place par nos accompagnateurs.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16
MARDI
16 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· – Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 17·997 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 17.997

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱՀԱՆՋԷ ՆԱՀԱՆՋ

Ինչպէ՞ս կարելի է խուսափիլ դառն խորհրդածութիւններէ, երբ իրերայաջորդ ծանրակչիռ որոշումներ կուգան այն խոր տպաւորութիւնը թողուլ որ ծրագրուած կերպով կը կատարուի Սփիւռքի թաղուածքը, այն ալ ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր ան օրէ օր, ոչ թէ թշնամիին երկրէն այլ հայրենիքէն իսկ արտագաղթողներով «կը հարստանայ»: Ցաւելեալ հակասական երեւոյթն ալ այն է որ այդ որոշումները կը վերաբերին ճիշդ այն երկրին – Միացեալ – Նահանգներուն – որոնք առաւելաբար «հարստացողն» են:

Սփիւռքի նահանջը նախատեսուած էր աւելի քան վաթսուն տարիներ առաջ, բայց այսօր, այդ բնական մահով չէ որ կը պատահի անոր քայքայումը այլ՝ կամովին, հեշտամահութեամբ եւ անոր ձեռնարկած են պատասխանատու կազմակերպութիւնները, իմա՛ կուսակցութիւնները իրենց անընդունելի որոշումներով:

1991 Հոկտեմբեր 12-ին է որ Հ· Ց· Դաշնակցութիւնը յանդգնութիւնն ունեցաւ չաթաթաթերթի վերածել մամուլի իր հնամեայ ու պատկառելի անուններէն մէկը՝ «Հայրենիք» օրաթերթը: Դեռ չենք խօսիր Պուէնոս – Այրէսի «Արմենիա» օրաթերթի մասին, որ sans tambour ni trompette օրաթերթէն անցաւ չաթաթաթերթի, իրեն կցելով հատ մըն ալ սպաներէն հրատարակութիւն, չըլնանի մը մէջ – հարաւային Ամերիկա – ուր միակ օրաթերթն էր:

Այժմ կարգը եկած է Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան որ «Պայքար» օրաթերթը չաթաթաթերթի վերածելէ ետք, այսօր լոյս կ'ընծայէ այդ որակաւոր հրատարակութեան մահազդը, ծրնունդ տալու համար «Պայքար»՝ ամսաթերթին (երեւի յաջորդ հանդրուանն ալ՝ տարեցոյց է) սա սիպիլէն հոյակապ արդարացում – հազորդագրութեամբ խորագրուած՝ «Պայքար չաթաթաթերթը՝ ամսագիր» որ լոյս տեսած է «Պայքար»ի Յունուար 23-ի թիւով· – «Նկատի առնելով որ մեր ժողովուրդի պատմութեան ներկայ բախտորոշ հանգրուանին, համազգային նորագոյն իրադարձութիւնները յառաջացուցած են համազգային նոր մտածողութեան մը անհրաժեշտութիւնը, Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը դնելով նոր պարտաւորութիւններու առջեւ, 1993 Մարտ 1-ին՝ Ա.– ՌԱԿ Արեւելեան Մ· – Նահանգներու Շրջանակի 85-ամեայ պաշտօնաթերթը «Պայքար» շաբաթաթերթը կը վերածուի ՌԱԿ կեդրոնական վարչութեան գաղափարախօսական – տեսաբանական պաշտօնաթերթի : Բ.– ՌԱԿ Արեւմտեան Միացեալ – Նահանգներու Շրջանակի 70-ամեայ պաշտօնաթերթը «Նոր օր» եօթեան կը վերածուի ՌԱԿ բովանդակ Միացեալ – Նահանգներու պաշտօնաթերթի գոյացնելու համար Միացեալ – Նահանգներու մեր բոլոր շրջանակներու գործունէութիւնը»:

Ի՞նչ ըսել կ'ուզուի «ներկայ բախտորոշ հանգրուանին, համազգային նորագոյն իրադարձութիւնները յառաջացուցած են համազգային նոր մտածողութեան մը անհրաժեշտութիւնը...» բանաձեւումով: Ըստ երեւոյթին ոչ ուրիշ բան քան ստեղծումը անկախ Հայաստանի, ուր կը կեդրոնացուին նիւթական եւ բարոյական մեր բոլոր ուժերը ի հեճուկս Սփիւռքի մը, ուր այսօր կ'ապրի ժողովուրդի մը կէսէն աւելին;

Սխալ չհասկցուինք, ոչ ոք կը դատապարտէ Սփիւռքի անհրաժեշտ եւ բնական օժանդակութիւնը Հայաստանի: Այդ, սակայն, պէտք չէ երբեք նշանակէ որ մէկը

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(15 Février)

(2) Les petits commerces de la mafia arménienne

Այս խորագրով է որ լոյս տեսած է «Ֆիգարօ»ի թղթակցուհիին Մարի – Ամէլի Լոմպարի երկրորդ (եւ վերջին) յօդուածը Հայաստանի մասին: Ինչպէս կը պարզուի խորագրէն իսկ, հոն կը նկարագրուին փոքրիկ կամ մեծ առուծախները, որոնք նորութիւն չեն Հայաստան զացող եկողներուն կամ առնուազն մամուլին հետեւողներուն համար: Ցաւն իսկ հոդ է արդէն, որ ամէն բան կը գոնուի Հայաստան, հարկ է միայն դրամ ունենալ եւ դրամ ունեցողն ալ ժողովուրդը չէ: Երեւանցին է որ կ'ըսէ· – «Երեւան՝ մարդիկ իրենց ժամանակը կ'անցընեն գնելով եւ ծախելով»: Հայաստան, կը դրէ, հսկայ ձեռնարկութեան մը վերածուած է, ուր տակալու համար հարկ է առուտուր ընել: Ամէն բան եւ որեւէ բան ծախու է, ինչպէս վառելանիւթ եւ հին ծորակներ: Խանութները հազուադէպ են Երեւան, համայնավարութեան ժառանգութիւն: Այն միակ ճաշարանը Երեւանի, ուր հրաշքով անուններ չատ առատ է, մկրտուած է «լա Մաֆիա», ի տես ճաշասուցակի ճոխութեան եւ յաճախորդներու լայն միջոցներուն: Երկու դործարար մարդիկ սեղան մը նստած, մէկը պարսկահայ է, միւսը՝ տեղացի: Տարի մըն է, միասնաբար գործ կ'ընեն: Մենաշնորհն ունի Փիլիփ Մորիսի եւ ձեներըլ Ֆուտի ներածութեան: Ներդրումներ ալ ըրած են տիպար ագարակի մը (հաւ, պանիր, պտուղ

պիտի վնասէ միւսին: Այսօր, Սփիւռքի Ազգ· կուսակցութիւնները հաստատուած են նաեւ Հայաստան, ուր ձեռնարկեցին մամուլի, յաճախ մէկէ ալ աւելի հրատարակութիւններու որոնց մէջ Սփիւռքի խօսքն իսկ չըլլար եւ միաժամանակ կը լռեցնեն արտասահմանեան իրենց մամուլը: Եւ նահանջը միայն մամուլով ալ չի սահմանափակուիր: Նոյն «Պայքար»ի փետրուար 6-ի թիւէն կը տեղեկանանք որ «Ուաթըրբաուսի Հ· Բ· Ը· Մ· Ամէօրեայ վարժարանը պիտի փակուի Հ· Բ· Ը· Մ·ի կեդրոնական վարչութեան որոշումով, յառաջիկայ ուսումնատարին»:

Դեռ ի՞նչ կարելի է ըսել ի տես այս տեղատուութեան, դաղութի մը մէջ, որու թիւը 800 հազարի բարձրացած է, այն ալ հայախօս երկիրներէ դաղթողներով, ինչպէս Պարսկաստան, Լիբանան, Թուրքիա եւ դլխաւորաբար՝ Հայաստան, երբ ճիշդ այս առեն է, որ Սփիւռքի դեկավարութիւնը մահազանդը կը հնչեցնէ սփիւռքահայ կենսական կառոյցներուն՝ մամուլ եւ դպրոց:

Ո՞վ այլեւս իրաւունք կրնայ ունենալ դատապարտելու Սփիւռքի հայութեան օրէ օր աճող անտարբերութիւնը իր լեզուին եւ մշակոյթին նկատմամբ երբ դաւանալքութեան օրինակը այսքան վերէն կուգայ: Երեւի պէտք է չքանչան մը տալ այն փոքրիկ, հազիւ 50 հազարնոց Պոլսոյ դաղութին, ուր երկու օրաթերթեր լոյս կը տեսնեն, առանց կուսակցական յենարանի եւ դպրոցներ չեն փակուիր հակառակ հազարամեկ դժուարութեանց:

Սփիւռքը աղէտի մը հետեւանք ըլլալով հանդերձ, աղէտ մը չէր քանի ան էր միակ պահպանը արեւմտահայերէնին եւ իր մշակոյթին, եւ անոնց ալ մահազանդն է զոր կը հնչեցնեն իր «ոէրերը» այս ընթացքով, այսինքն՝ նահանջէ նահանջ:

«ՅԱՌԱՋ»

եւ բանջարեղէնի պահեստանոց, հայ եւայլն) եւ բանակարգիչի մէջ: Քրիստափոր Սահակեան եւ Արմէն Մարտիրոսեան անսպըրթպրելի լաւատեսները են, դրաւի կուդան երկրին վերականդնման համար հիմնդտարիէն: Այնցեալ չաթթու, կը սպասէին ծխիկի երկրորդ բեռնատարին որ թրքական սահմանը պիտի հասնէր: Առաջինը Մոսկուայէն հասած էր օդանաւով եւ կ'արժէր 195 հազար տոլար եւ իրենց ձրդած էր 15–էն 20%–ի չահ մը: Երկուքն ալ, կը դրէ միշտ Մարի – Ամէլի Լոմպար, լաւ հագուած եւ լաւ ուտող մարդիկ են, կը պնդեն որ «մարդիկ կ'ուզեն, բայց չեն դիտեր աշխատիլ մտայնութեան հարց է»: Երբ, հարց կը տրուի թէ չատ «պաչտոնակից» ունին, կը պատասխանեն թէ չատ են անոնք որոնք կ'ուզեն նմանիլ քայց, չեն հաւասարիր: Թերեւս՝ 5 հոդի կայ, կ'ըսեն, «բայց, մեզի չափ հանրածանօթ չեն: Մաֆիա՞ն, հոս, դոյութիւն չունի: Հոս, պարտի եւ պահանջի օրէնքն է» կ'երդնուն, բացատրելով որ ընդհ· չգոյութիւնն է դիներու բարձրացման պատճառը: Եւ հակառակ բոլոր ուրացումներուն, «մաֆիոզ աւանդութիւն» մը դոյութիւն ունի Երեւան: «Դող»ը, մեծ ծաւալը իւրաքանչիւր թաղամասի, որ իր աստիճանները ձեռք կը ձգէր բանալը, մասնաւորացած բնակարաններու դողութիւն կամ ռաֆէթ: Ղարաբաղի առաջին ցոյցերուն առեն, մեծ աւազակները եւ իրենց փոքրաւորները յայտարարեցին որ պիտի չդողնան տողանցքներու առեն եւ տրուած խօսքը յարգուեցաւ: Մեծ աւազակութեան ծանօթ դէմք՝ Փայլակ բռնուած է 80-ական թուականներուն: Կ'ըսուի թէ սարսափ տարածած էր քաղաքին մէջ: 10 տարուան դատապարտուած է եւ բանտէն ելած 1991–ին, կողոպուտի խորհրդանիշ մը կը մնայ Երեւանի մէջ: Կը պատմուի նաեւ որ թիւանիները նախընտրաբար Սպիտակ կը հաստատուին, ամբողջովին քարուքանդ քաղաք մը, եւ հոն կարմիր Խաչի պահեստանոցները թալանի տրուած են: Պզտիկ կողոպուտներն ալ աւելցած են Երեւան, Ամէնէն դայթակղեցուցիչը այն է (կ'ուզենք կարծել որ սխալ է) թէ վառելանիւթի մաֆիան 6 միլիոն ռուբլի վճարած է Թիֆլիսի վառեանիւթ հայթայթել Հայաստանի կառավարութեան...:

***

«LA LIBRE BELGIQUE»

(12 Février)

GRAVE MENACE NUCLEAIRE SUR L'ARMENIE EXSANGUE

Պելժիական օրաթերթին մէջ կրկին Բուրիս Թումանովն է որ կը դրէ Հայաստանի մասին, ծանրանալով չրջափակման վրայ, որու հետեւանքով հիւլէական կայանը այնպիսի պաչտպանողական դրութիւն մը ունի որ ամենայն ապահովութեամբ կրնայ դործել (ի դէպ, չահեկան է նկատել որ այս մասին, «Յառաջ»ի հարցաղրոյցը Պետրոս Թերղեանի հետ, արտատպուեցաւ Սփիւռքի բազմաթիւ թերթերու կողմէ, անոր մասին խօսեցաւ նոյնիսկ «Քոթիտիէն տը Փարի», բայց չարտատպուեցաւ բուն չահադրդռուղին, այսինքն՝ Հայաստանի մամուլին կողմէ, որ այսօր աւելի քան 70 թերթ ունի, բայց չի փոխեր իր մտայնութիւնը – արհամարհո՞նք – Սփիւռքի հանդէպ): Լրադրողը կ'աւելցնէ որ Երեւանի համար «բանալին» Թուրքիոյ ձեռքն է, որ իր մտահոդութիւնը կ'արտայայտէ (սահմանամերձ է Մեծամօրը), բայց, փոխարէն ոչինչ կ'առաջարկէ:

***

TF 1

7 / 7 յայտագրին ակիզբը, կիրակի իրիկուն (փետրուար 14) Անն Սէնքլէր յայտ·

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ՀՐԱՆՏ ԲԱԳՐԱՏԵԱՆ

ԿԱԶԱՄՈՒՂԸ ՆՈՐՈԳՈՒԱԾ

Փետրուար 12-ին, Լեւոն Տէր – Պետրոսեան հրամանագրով մը վարչապետ նըշանակած է Հրանտ Բագրատեանը, որ ցարդ փոխ – վարչապետ էր, եւ Խոսրով Յարութիւնեանի ճամբու դրուելէն ի վեր կը վարէր նաեւ վարչապետի պաչտօնը: Այս նչանակումը անակնկալ մը չէ: Ենթադրեան ծնած 1958-ին, ծանօթ է որպէս անտեսագէտ: 1990-էն ի վեր վարչապետի Առաջին տեղակալ էր եւ նախագահ՝ Տրնտեսութեան Պետական Կոմիտէին, 1991-էն ալ՝ փոխ – վարչապետ եւ Տնտեսութեան նախարար:

Հանրապետութեան նախագահի կարդադրութեամբ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի մամուլի քարտուղար Ռուբէն Շուգարեան Միացեալ – Նահանգներու դեսպան նչանակուած է: Ան, նախքան իր դիւանագիտական աչխատանքները սկսիլը, Միացեալ – Նահանգներու նախկին նախագահ Քարթըրի հրաւէրով կը մասնակցի «Քարթըր – Կեդրոն»ի կողմէ կազմակերպուած հնձխուններու լուծումներու չուրջ համաժողովի մը: Ռ· Շուգարեան 31 տարեկան է, աւարտած է Եերեւանի ռուսերէն եւ օտար լեզուներու հիմնարկը ապա պետական համալսարանը: Նախագահին մամուլի քարտուղարն էր 7 ամիս է:

Այս նչանակման իրրեւ հետեւանք, Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի մամուլի քարտուղար նչանակուած է Արամ Աբրահամեան, որ ցարդ նախագահի մամուլի ծառայութեան դեկավարն էր:

Փետրուար 15-ին հեռաձայնով մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, կացութիւնը վերաչինուած էր եւ նոյն օրը Հայաստան պէտք է կրկին կազ ստանար: Առաւօտը ճնչումը դեռ թեթեւ էր եւ չէր հասած, յոյս կար իրիկուան համար:

Նոյն օրը Գերագոյն Խորհուրդը կը սկսէր իր հերթական նստաչրջանը: Մոսկուայի Ա·Ֆ·Փ·ի թղթակիցը չատ սեւ պատկեր մը կուտայ Երեւանի ներկայ վիճակէն, ուր աղբահաւաքում ալ չըլլալով առնէտները կը վխտան սանդուխներուն վրայ, երկուչաբթի, յուրտը նոյնքան սուր էր եւ առաւօրէն կը ձիւնէր ամբողջ Հայաստանին եւ Ղարաբաղի վրայ:

***

Ռազմական դեռնի վրայ, Շաբաթ օր, հայկական ինքնապաչտպանութեան ուժերը հակայարձակման անցած են եւ կրնան եղած են Վաղուհասի մօտ, ապա՝ Գետաչէն գիւղի ուղղութեամբ (Մարտակերտի չրջան): Հակառակորդը ծանր կորուստներ կրած է:

***

Իչեւանի սահմանապլխուն տեղի ունեցած է հայկական եւ ադրբեջանական կողմերու միջեւ գերիներու փոխանակում: Հայկական կողմը յանձնած է 26 զինուորներու դիակներ, որոնք սպանուած էին 1992 Դեկտեմբեր 28-ին Իչեւանի չրջանի վաղաչէն գիւղի վրայ յարձակման ընթացքին: Ասոր փոխարէն ադրբեջանական կողմը վերադարձուցած է Նոյեմբերեանցի մէկ զինուորի եւ տասուչորի երախայի մը մարմինը եւ վեց պատանդներ, երկուքը՝ կիներ: Պատանդներու տուած տեղեկութենէ համաձայն՝ Ղափան դեռ կան 20 – 30 Հայեր, որոնց մէջ նաեւ կիներ եւ երախաներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Է·

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱՅԼԱԶԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան կենսաթոշակային Ֆոնտի նախագահն է Վասիլի Աւետիսեան, որ այդ օր, Յուլիս 30-ին եկած էր Երեւան յատուկ առաքելութեամբ մը: Առիթ կ'ընծայուէր ինծի նոյն օրը իրմէ հանդիպելու իրեն եւ զրուցելու Արցախի վերաբերեալ այլազան հարցերու շուրջ:

ՀԱՐՑ· -- Այսօր իսկ կուգամ Ղարաբաղէն, թէժ կրակակէտերէ· հետաքրքրական է գիտնալ, թէ ի՛նչ առաքելութեամբ կը գտնուիք Երեւան:

ՊԱՏ· -- Եկել եմ Հայաստան, որպէսզի Պետութիւնից վարկ վերցնեմ, կենսաթոշակները վճարելու համար: Փաստօրէն Ղարաբաղում Յունուարից մինչեւ հիմա (Յուլիս) թոշակ եւ նպաստ չեն տանում: Ահաւոր վիճակ է ստեղծուած: Առիթից օգտուելով դիմում եմ մեր հայրենակիցներին, որպէսզի նպատակային ձեւով օգնութիւն կազմակերպեն՝ մեր ծերերին ու երեխաներին հասնելու համար: Քանի որ հիմա Ղարաբաղում պատերազմական վիճակ է, տնտեսութիւնը չի աշխատում, այդ համեստ ներդրումը կը լինի մեծ օգնութիւն Ղարաբաղի ժողովրդի համար:

ՀԱՐՑ· -- Քանի՞ հոգիի մասին է խօսքը:

ՊԱՏ· -- Այսօրուայ դրութեամբ մեր մարզում կան մօտ 40 հազար թոշակ եւ նպաստ ստացողներ, որոնք գտնւում են չատ ծանր վիճակում, քանի որ տնտեսութիւնը չի աշխատում, իսկ մեր եկամուտները գալիս են տնտեսութիւնների ու ձեռնարկութիւնների յատկացումներից: Մեր գոյութիւնը մենք պաշտպանում ենք փաստօրէն Հայաստանից ստացած վարկերի եւ օգնութեան հաշուին: Իսկ ուրիշ, արտաստմանից եկած օգնութիւնը մեզ ինչ որ ձեւով կ'օգնի մեր այս ծանր վիճակից դուրս գալու:

ՀԱՐՑ· -- Այս 40 հազարը միայն Ստեփանակերտի՞ մէջ է:

ՊԱՏ· -- Ո՛չ, ամբողջ մարզում, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնում:

ՀԱՐՑ· -- Այս թոշակառուները ծերեր եւ թոշակ առնելու տարիքի մէջ գտնուողնե՞ր են:

ՊԱՏ· -- Այս թոշակառուները 55 տարեկանից վեր կանայք են եւ 60 տարեկանից վեր տղամարդիկ, ինչպէս նաեւ մինչեւ 6 տարեկան եւ 6-ից մինչեւ 18 տարեկան երեխաները, որոնց համար մենք ամէն ամիս թոշակ եւ նպաստ պիտի վճարենք:

ՀԱՐՑ· -- Ասոնց մէջ որքեր կա՞ն:

ՊԱՏ· -- Ասոնց մէջ մտնում են ե՛ւ որբերը եւ բոլոր երեխաները:

ՀԱՐՑ· -- Ի՞նչ կ'ըսէք պատերազմող Ղարաբաղին մասին:

ՊԱՏ· -- Ես կ'ասեմ որ այս ծանր վիճակում Ղարաբաղի ժողովուրդը իրեն բարձրութեան վրայ է զգում եւ նա պայքարում է որպէսզի այս 70 տարուայ սովետական կարգերի լուծը թօթափի, քանի որ այդ տարիներին մեր ժողովուրդը կրել է այնպիսի ծանր վիճակ, որ հնարաւոր չէր այդ վիճակում երկար մնալ: Մենք պայքարում ենք մեր ազատութեան համար եւ երեւի, իմ համոզմամբ, այդ պայքարը պիտի յաղթութեամբ աւարտի:

Մենք, ինչպէս դիտէք, հանրաքուէի միջոցով ստեղծել ենք ինքնուրոյն հանրապետութիւն եւ մեր նպատակն է որ այդ հանրապետութիւնը ճանաչուի աշխարհի բոլոր երկրների կողմից: Մենք ընդունում ենք, որ ադրբեջանական ժողովուրդն էլ պիտի ազատ ապրի, բայց այստեղ երեւի ինչ որ պետութեան չահերը, ադրբեջանական կառավարութեան զեկավարների եւ հայ ժողովրդի չահերը չեն համապատասխանում: Ադրբեջանը այս կռիւը չառնակում է, որպէսզի նա մոռանայ իր տնտեսական ծանր վիճակը եւ ժողովուրդը չեղէ տնտեսական հարցերից: Ես համոզուած եմ, որ մեր այս պայքարը յաջողութեամբ կ'աւարտի եւ մեր ժողովուրդը, Ղարաբաղի Պետութիւնը եւ ժողովուրդը, բոլոր ժողովուրդների հետ հաւասար կ'ունենայ իր իրաւունքները, քանի որ մեր հանրապետութիւնում մեր ժողովրդի մարդու իրաւունքները միշտ առնահարուում էին: Պայքարում ենք որպէսզի մեր ժողովուրդը լինի իրաւահաւասար բոլոր ժողովուրդներին: Աւել ոչ մի բան մենք չենք ուզում: Մեր նպատակը այս է:

ՀԱՐՑ· -- Հոս երկու հարց շեշտեցիք: Մէկը այն՝ որ համոզուած էք որ այս պայմարը յաջողութեամբ պիտի վերջանայ, երկրորդը՝ կը ջանաք որ ձեր հռչակած հանրապետութիւնը ճանչցուի աշխարհի բոլոր երկրներու կողմէ: Յաջողութեան հասնելու համար կոնկրետ ի՞նչ հիմքեր ունիք եւ ինչո՞ւ կը սպասէք, որ աշխարհի բոլոր պետութիւնները ճանչնան Ղարաբաղի անկախ հանրապետութիւնը, որովհետեւ գիտենք պատմութենէն, որ աշխարհի պետութիւնները երկրի մը անկախութիւնը կը ճանչնան (մանաւանդ Մեծ Պետութիւնները) այն պարագային, երբ այդ երկիրը իրենց համար շահեկանութիւն մը կը ներկայացնէ: Այսօր Մեծ Պետութիւնները ի՞նչ շահ ունին Ղարաբաղի հանրապետութիւնը ճանչնալուն եւ ատով Ադրբեջանը նեղացնելուն մէջ:

ՊԱՏ· -- Ես կ'ասեմ որ ամբողջ աշխարհում եւ միջազգային ինստիտուտներում առաջին պայմաններից մէկն է ազգերի ինքնորոշման եւ մարդու իրաւունքների պահպանման մասին սկզբունքը: Այսօրուայ դրութեամբ խախտուել են Ղարաբաղի մէջ մարդու իրաւունքները: Իսկ ինչ վերաբերում է մեր անկախութիւնը ճանաչելուն, քանի որ հիմնական սկզբունքը ազգերի ինքնորոշման սկզբունքն է, ես գտնում եմ որ վերջ ի վերջոյ ամբողջ աշխարհը եւ ՄԱԿ-ը եւ եւրոպական Մորհրդարանը պիտի համոզուեն, որ չի կարելի մի ազգ իշխի միւս ազգի վրայ: Պէտք է նրանք հաւասար իրաւունքներով օժտուած ապրեն: Իսկ եթէ այդ օրէնքները խախտում են, եթէ կայ իսկական ճշմարտութիւն աշխարհում, եթէ այստեղ չկայ ինչ որ ազգերի չահերի պայման, ուրեմն մեր հանրապետութիւնը պիտի ճանաչուի: Իսկ գործնականում դա ոնց կը լինի, այսօրուայ դրութեամբ չատ դժուար է այդ հարցին պատասխանել: Ես գտնում եմ, որ եթէ մենք գոյատեւենք, ապա կեանքը կը ստիպի որ մեզ ճանաչեն: Մեզ հարկաւոր է գոյատեւել:

ՀԱՐՑ· -- Ո՞րքան կրնաք գոյատեւել: Գլխաւոր օգնութիւնը թերեւս կ'ակնկալէք որ Հայաստանը ցոյց տայ: Հայաստան կը գտնուի կացութեան մը մէջ, որ հազիւ կրնայ իր հաղաֆացիները կերակրել· թերեւս չի ալ կրնար կերակրել, ով ինչպէս կրնայ կ'ապրի: Այս վիճակի մէջ Հայաստանը ինչպէ՞ս եւ ո՞րքան կրնայ օգտակար ըլլալ ձեզի:

ՊԱՏ· -- Նորից չատ դժուար հարց էք տալիս· քանի որ այսօրուայ դրութեամբ գնում է կռիւ երկու հանրապետութիւնների՝ Ղարաբաղի եւ Ադրբեջանի միջեւ, ես գտնում եմ որ այս պայմաններում Հայաստանը պիտի օգնի, իր պարտքն է հայ ժողովրդի առաջ: Ոչ միայն Հայաստանը, այլեւ ամբողջ հայութիւնը պիտի Ղարաբաղին օգնի եւ ես գտնում եմ որ նոյնիսկ համաշխարհային մարդկութիւնը պիտի օգնի, քանի որ մեր պայքարը արդարացի է, նրանք ե՛ւ պիտի օգնեն, ե՛ւ աջակցեն որպէսզի մեր հանրապետութիւնը ճանաչուի ամբողջ աշխարհում, քանի որ վերջ ի վերջոյ, դուցէ եւս մի քիչ լաւատես եմ...

ՀԱՐՑ· -- Լաւատես եւ բիչ մըն ալ իտէալիստ:

ՊԱՏ· -- Այո՛, լաւատես եւ իտէալիստ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԻՆՉԻ՛ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

Մանրավէպը որ կը հրկի վերջերս Մոսկուացիներու միջեւ, հետեւեալն է· Օլեկ առաւօտուն կանուխ կ'արթննայ· եւեկտրականութիւն կայ, խոհանոց կ'երթայ սուրճ մը պատրաստելու, ծորակը կը բանայ, ջուրը կը հոսի: Լոգարանին մէջ կաղ կայ ու տաք ջուրը պատրաստ է լոգանքին համար: Խնդիր պէս կը վազէ ու կ'արթնցնէ կինը· «Լենա՛, Լենա՛, ելի՛ր· համայնավարները հո եկած են»:

Նման կատակներ կը փորձեն պահ մը մոռցնել մայրաքաղաքին մոտալ կեանքը: Ժողովուրդին ապրումը կարելի է բացատրել «համակերպիլ» բառով· այլեւս ոչ իսկ զայրոյթ կամ վարկաբեկում կը ըղդան: Ռուսերը Գորբաչովը կ'անէին· նոյնիսկ այդ զգացումը չունին Ելցինի հանդէպ: Ոչ ոք կը հաւատայ թէ կառավարութիւնը լաւ կամ դէշ բանի մը ծրագրնող կրնայ տալ: Տիրող կարծիքը այն է թէ անոնք իշխանութեան դլուխն են դողնալու համար եւ իրաւունք ալ ունին: Երբ ամէն մարդ կաոր մը փրցնելու համոտ է, նախագահն ու նախարարները ինչո՞ւ պակաս մնան:

Զօրաւոր է անցեալի վերյուշներու մղումը· ամէնէն տարեցները կը յիշեն պատերազմի տարիները որոնք դժբախտութեան տարիներ էին, բայց որքան հզօր էր զօրակցութեան զգացումը: Երիտասարդները ներկան կը համեմատեն 70 -- 80-ական թուականներուն հետ· այն առեն մարդիկ կը սիրէին զիրար, մինչ այսօր եսասիրութիւնն է չեչտուած դիծը:

Ծանրօրէն հիւանդ կնոջը արիւն գտնելու համար հազար դուռ բախած ճաշարանատէր մը կը տրտնջայ· «մեր հիւանդոցները նախապէս ալ հրաչալի տեղեր չէին· միչտ դժուարութիւն ունէինք որոշ դեղեր կամ կազմածներ ճարելու, սակայն արիւնի պահեստը անպակաս կ'ըլլար: Կամաւոր արիւն տալու պարտաւոր էին երիտասարդներն ու բնակչութիւնը: Այսօր ոչ ոք արիւն կուտայ, բացի զատարկապորտներէ ու սովէաներէ որոնք պըղնակ մը ճաշի փոխարէն կուտան իրենց արիւնը: Նայեցէ՛ք, հիւանդապահուհիները կը ծխեն միջանցքներուն մէջ ու ոչ ոք իշխանութիւն ունի անոնց վրայ»:

Այդ ճաշարանատէրը վրացի է: Կ'ըսէ թէ որոշած է Թիֆլիս փոխադրուիլ· ռուսեւվրացական եղբայրութեան դարը անցած է: Հեռուն մնացած են այն օրերը երբ իրենց երիտասարդութեան ձեռքէ ձեռք կը խլէին ու կը լափէին արդիլուած էջեր· Ամամադովային, Մանտելչթամին բանաստեղծութիւնները զորս կ'ընդօրինակէին, դոց կը սորվէին ու կը փոխանցէին ուրիշներու· այսօր չորջանը բանաստեղծութեան տեղ չունի, տոլարն է միակ տիրականը:

Էլի, այդ ճաշարանատէրը, 80 հազար տոլարի ծախած է Մոսկուայի իր յարկաբաժինը· այդ դումարով Թիֆլիս երկու հատ պիտի գնէ որոնցմէ մէկը վարձէ տալարով:

Կազի ատրճանակները տակաւին դէնքն են հոն· Ելցին օրինականացուցած է անոնց գործածութիւնը· Այսօր դործի մարդոց համար խելացի բան չէ առանց դէնքի փողոց ելլել, կամ թիկնապահները չունենալ: Ցաչողութեան մեծագոյն ցուցանիչը տոլարով գործող վաճառատունէ մը պետում ընել է, երբ թիկնապահներէդ մէկը ձեռնասայլը կը քչէ, իսկ միւսը չուրջտոլորը կը քննէ:

Կայծակի արագութեամբ կ'աւելնայ խաղարաններուն թիւը· տիկա չահաբեր միակ գործն է:

Երեք տեսակ գործարար մարդ կը պտնուի հրապարակին վրայ· առաջինները նոր քաղքենիութեան ամէնէն լայն գասածը կը կազմեն, պատեհապաչտ չորթողներէ բաղկացած: Ցետոյ կան իսկական առեւտրականները· անոնց հիմնական դիտցածը այն է որ առաւելագոյն ժամն դինով պէտք է ձեռք ձգել ծախու ապրանքը ու կարելի եղածին չափ յաճախ գնումներ պաչտօնեայ ունենալ: Լաւագոյնը ոչ մէկ պաչտօնեայ ունենալն է ու գործել ընտանեօք, կամ գործընկերներով: Երրորդ դասակարգը դրամին մեծ գումն մասին տէր խումբն է, կազմուած դրեթէ միմիայն նախկին Նոմենկլատուրայէն որ այսօր կատաղի հակահամարկումներ ունի: Այդ տիպարը նախկին տալինականն է որ յետոյ կեդրոնական կոմիտէին հրահանգով թեքած է Տալինի վրայ· աւելի ետք եղած է խրուչչովեան, ապա գատապարտած Պրեժնեւը երբ ժամանակները փոխուած են, դարձած է ըրեժնեւեան, գորբաչովեան, ու օր մըն ալ երբ իշխանութիւնը դատապարտած է համայնավարութիւնը, այս դասակարգն ալ նոյն թափով հակահամայնավարի վերածուած է:

Այս մարդիկը կարմիր, սեւ կամ սպիտակ, եթէ դրամատէր են, դիտեն թէ ապահովութեան իրենց միջոցները պէտք է ունենան: Պետութեան յոյս կապել անհեթեթ բան է: Պետական ապահովութեան պաչտօնեաներն են որ նաեւ իրենց հաշուն կ'աչխատին, ատանձնելով պաչտպանութիւնը գործարար սա կամ նա անձին: Ձամբաններուն վրայ երթեւեկի ոչ մէկ կանոն ու պատժամիջոց կը կիրարկուի ըստ օրինի: Ոստիկանութիւնը տառացիօրէն կը քամէ չարժավարները· դինները կը տարբերին 200 ռուբլիի ու 50 տոլարի միջեւ: Կարելի է նոյնիսկ ոստիկանական կառքերը որպէս թաքսի գործածել:

Պետութիւնը կը քայքայուի ու ամէն մարդ պատրաստ մը կը խլէ: Ատոր կ'ըսուի սեփականաչնորհում, ինչ որ լայն առումով կողոպուտ է: Նոմենկլատուրայի խմբակ մը իր չահուն սեփականաչնորհած է աղամանդի առեւտուր մը· ոչինչ դիներով կը գնեն, չուկայի դիներով ծախելու համար ու իրենց գրպանները կը լեցուին առանց ճիգի ու յողնութեան· մինչ այդ կը գատապարտեն նախկին վարչակարգն ու անոր կուլակները:

Այս մարդիկը չեն դիտեր ինչ ընել չահուած դրամը· դնելու բան գրեթէ չկայ· տոլարը զուպահեռ դրամանիշ մըն է հրապարակին վրայ· վաճառատան մը մէջ տոլարով վաճառելի խնձորներ կան, հատը մէկուկէս տոլարի· Ցուկայի տնտեսութիւնը նահանջի մատնուած է: Այսօր, յաճախ չուկայի դիները աւելի բարձր են, քան՝ փարիզեանները: Զարմանալու պէտք չկայ, որովհետեւ օրէնքները կը բացակային:

Այս անիչխանութեան մէջ ամէնէն բախտաւորը զեղծարարներն են· հրաչք -- լուծումներու առաջարկներով կ'ողողեն հրապարակը եւ երբ միլիոնաւոր տոլարներու փոխարէն իրրեւ թէ ծրագիր կը պատրաստեն կառավարութեան համար, մէկը կ'առաջարկէ տոլարի չրջանառութիւնը ընդհանրացնել, միւսը կ'ըսէ թէ ամբողջ ճարտարարուեստը պէտք է տարիէ մը սեփականաչնորհել, ուրիչ մը Սիպերիան Միացեալ -- Նահանգներու ծախելու գաղափարը կը յղանայ···: Աղեքսանտր Բ· կայսրը Ալասքան ծախած չէ՞ր, ինչո՞ւ հիմա կարդը Սիպերիոյ եկած չըլլայ:

Ոչ ոք հաւատք ունի այլեւս համայնավարութեան· եկեղեցիներուն առջեւ մըկըրտուիլ փափաքողներու երկար պոչեր կան· ի վերջոյ, պէտք է բանի մը հաւատալ: Ատուած միակ հասարակ յայտարարը մնացած է ներկայի քաոսին որ չատ բանով 1919-ի Գերմանիան կը յիչեցընէ: Ինչպէս 20-ական թուականներու այս երկիրը, Ռուսաստանն ալ բռնատիրոջ մը կարօտը ունի, առանց նոյնիսկ անոր անունը դիտնալու: Ոչ ոք բառերով կ'արտայայտէ այս սպասումը, բայց ամէնուն գլխուն մէջ տեղ գրաւած է ան: Կրնայ անոր գալուստը վաղուան հարց մը չըլլալ· Ռուս ժողովուրդին անհանդուրժելիին տոկալու կարողութիւնը, բազմիցս փաստուած է, թէ ուրիչ ժողովուրդներէ չատ աւելի երկար է:

Ա· Թ· Թ·

Մեզ պիտի ճանաչեն, քանի որ հնարաւոր չէ որ մի ազգ իշխի միւս ազգի վրայ: Իսկ թէ ինչքան մենք կը գոյատեւենք, այդ ցոյց կը տայ կեանքը: Եթէ ոչ մի զարարագրի չի ուզում, որ իր երեխաները գնան զոհուեն, մնան կռուի դաչտում, ես կարծում եմ որ ադրբեջանցի ժողովուրդն էլ չի ուզում գնալ եւ զոհուել կռուի դաչտում· այստեղ երեւի երկու ժողովուրդներն էլ իրենց խօսքը կ'ասեն ժամանակի ընթացքում եւ համոզուած եմ, որ վերջ ի վերջոյ ադրբեջանական կառավարութիւնն էլ կը համոզուի, որ չի կարելի այսպէս երկար չարունակուող ուժի միջոցով մի ժողովրդի ճնշել: Տեսնենք, ժամանակը ցոյց կուտայ:

ՀԱՐՑ· -- Իսկ որո՞ճի են կուսակցութիւնները:

ՊԱՏ· -- Հայկական ճակատի վրայ կըսուում է հիմնականում Ղարաբաղի ժողովուրդը, մեծ մասամբ:

(Մնացեալը յաջորդով)

Սուրհանդակի

ՆՇՄԱՐՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՀԱՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ Հայոց Ազգ. Առաջնորդարան այլեցած է, Յունուար 6-ին, Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահին յատուկ պատուիրակը՝ պետական նախարար Ռահիվ Ֆաուէլ եւ չնորհաւորած հայ համայնքի պատասխանատու մարմիններըը, Ս. Ծննդեան տօնին առիթով: Պետական նախարարն ու իրեն ընկերակցող նախագահական ատարանքի փրթոքոլի պետը Հայց. Առաք. Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մուտքին ընդունուած են Թեմին Առաջնորդական Տեղապահ Գնել Արք. Ճէրէճեանի կողմէ, որուն փոխանցած են նախագահ Հաֆէզ Ասատի բարեմաղթութիւնները՝ Նոր Տարուան եւ Քրիստոսի Ծննդեան տօներուն առիթով: Սուրիական հեռատեսիլն ու մամուլը (առաջին էջի վրայ) լայն արձագանգ տուած են սոյն այցելութեան:

***

ՀԱԼԷՊԻ Ս. Քառասուն Մանկանց Մայր եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած Ծննդեան պատարագը, նախանցեալ տարիներու նըման, այս տարի եւս, Յունուար 6-ի առաւօտուն չուրջ երկու ժամ ուշացումի ճայնափոխուած է տեղական ռատիօկայանէն: Պատարագը մատուցած եւ քարոզած է Անթիլիասի մխիթարեաններէն՝ Տիրայր Վրդ. փանոսեան: Միջօրէին, Բերիոյ Թեմի Ազգային Առաջնորդարան այցելած է Հալէպի նահանգապետը եւ չնորհաւորած՝ հայ համայնքի Ծննդեան տօնը: Նահանգապետը նոյնանման այցելութիւն մըն ալ ըրած է Հայ Աւետ. համայնքապետարանին:

***

ՍՈՒՐԻԱ դանուած է, չորսօրեայ այցելութեամբ, Հայաստանի Արտաքին Նախարարի պաշտօնակատար Արման Կիրակոսեան եւ հանդիպումներ ունեցած՝ պետական ու համայնական ներկայացուցիչներու հետ: Նախարարը Դամասկոս ժամանած է Գահիրէէն (ուր ներկայ եղած էր հայկ. դեսպանատան բացման) եւ սուրիական մայրաքաղաքի օդակայանին մէջ դիմաւորուած՝ Արտաքին գործերու պետական նախարար Նասէր Քաատուրի կողմէ: Սուրիոյ Արտաքին նախարարութեան պատասխանատուներուն հետ իր ունեցած փոխանակութիւններուն ընթացքին, Ա. Կիրակոսեան քննարկած է երկկողմանի յարաբերութեանց ընդլայնման կարելիութիւնները եւ Դամասկոսի մօտ Հայաստանի դեսպանատան բացման առընչուող հարցեր: Աւելի ուշ Հալէպ անցնելով, Արման Կիրակոսեան Յունուար 9-ին ընդունուած է նահանգապետ Մուհամմէտ Մաուալիի կողմէ: Սոյն տեսակցութեան ներկայ եղած են Հայաստանի Հանրապետութեան Սուրիոյ նորանշանակ դեսպանը՝ Դաւիթ Յովհաննիսեան եւ Թեմին Առաջնորդը՝ Սուրէն Արք. Գալֆայեան: Հալէպի Ազգային Առաջնորդարանին մէջ, հայ նախարարը մանուկ հանդիսում մըն ալ ունեցած է Բերիոյ Թեմի Գաւառական ժողովի անդամներուն հետ ու տեղեկութիւններ փոխանցած՝ Ղարաբաղի եւ Հայաստանի ղէմ տրուած տալնապներուն եւ արտաքին աշխարհի հետ հաստատուած դիւանագիտական կապերուն մասին:

***

ՀԱԼԷՊԻ Կրթասիրաց Մշակ. Միութեան թատերասրահին մէջ, Յունուար 16-29 ելոյթներ ունեցած է Երեւանի Արտիստական Թատրոնը, տաղանդաւոր դերասան Մհեր Մկրտչեանի գլխաւորութեամբ: Բեմադրուած են Յակոբ Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբար»ն ու Ֆրանսացի թատերագիր Մարսէլ Փանեոլի «Հացագործին կինը», ուր գլխաւոր դերերը, ինչպէս միշտ, մարմնաւորած է Մ. Մկրտչեան: Միւս դերերը ստանձնած են Թամար Յովհաննիսեան, Լեւոն Թունեիկեան, Մուրատ Ջանիբէկեան, Գր. Գարրիէլեան, Ազատ Գասպարեան, Մանուէլ Մարզարեան (լիբանանահայ), Սառա Համբարձումեան եւ Ջեմմա Մարտիրոսեան: Սուրիական հեռատեսիլը, Յունուար 24-ին կարճատեւ հարցազրոյց մը ունեցած է բեմադիր Մհեր Մկրտչեանի հետ եւ տեսապատկերներ ցուցադրած՝ «Պաղտասար Աղբար»էն:

***

ՀԱԼԷՊԻ «Աւ. Ահարոնեան» հանդիսասրահին մէջ, Յունուար 21-ին Աւետիք Իսահակեանի նուիրուած գրական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, կազմակերպութեամբ՝ Սուրիահայ Համալսարանասրերից Միութեան: Ներկայ եղած են չուրջ 400 հոգի: Բէկի Աւետեան եւ Հուրի Սէրայտարեան փոխն ի փոխ ընթերցումներով ներկայացուցած են «Վարպետ»ին կեանքն ու գրական վերելքը: Օրուան բանախօսը՝ Յակոբ Զոլաքեան Թուրքիկ ակնարկ մը նետելէ ետք Իսահակեանի հայրենասիրական ու պանդխտութեան նուիրուած երգերուն վրայ, առաւելաբար կանգ առած է արեւելահայ քերթողութեան մէջ Իսահակեանով յարութիւն առած սիրոյ միջնադարեան թեմային վրայ ու դիտել տուած՝ թէ Իսահակեան սէրը կ'երգէ անկաշկանդ՝ ի տարբերութիւն արեւելահայ միւս գրողներուն: Գործադրուած գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Պետրոս Պէրպէրեան եւ Արմէն Խորոզեան (մեներգ), Շուշիկ Գալանճեան, Նուշիկ Տէկիրմէնճեան եւ Սալբի Տարագճեան (արտասանութիւն), ամբողջովին «Վարպետ»ին գործերէն քաղուած կտորներով:

***

ՀԱԼԷՊԻ մէջ, Յունուար 23-ին, իր մահկանացուն կնքած է գաղութին նահապետներէն՝ Գրիգոր Մազլումեան, 84 տարեկանին: Անջրդեցի (Արաբկիրի մօտիկ) ծնողներու զաւակ, ծնած էր 1909-ին, Հալէպ: Հայրը՝ Արմէն Մազլումեան հիմնադիրն էր Հալէպի նշանաւոր «Օքէլ Պարոն»ին (իր եղբօր՝ Օննիկի հետ միասեղ), որուն խնամակալութիւնը ստանձնած էր ինք, ժառանգաբար, տասնամեակներէ ի վեր: Ջերմ եւ թունդ հայրենասէր (ի հեճուկս՝ երդուեալ հակադաշնակցականի մը ըլլալուն...), իր պանդոկը վերածած էր տեսակ մը «հայկական հիւպատոսարան»ի ուր կու գային լծելանիլ հայաստանէն եւ Սփիւռքէն բազմաթիւ դէմքեր, մտաւորական, գրող, արուեստագէտ թէ պետական գործիչ: Մեծ ծառայութիւններ մատուցած էր Հայաստանի մշակութային կեդրոններուն (Մատենադարան, Թանգարան, գրադարան), նուիրելով թանկարժէք գիրքեր, իրեր եւ հայադրոշմ մասունքներ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Հալէպի Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուած՝ Ազգ. Գերեզմանատունը, ուր դամբանական մը խօսած է՝ բժ. Թորոս Թորանեան:

***

ՀԱԼԷՊԻ Պետական Մատենադարանի սրահին մէջ, Յունուար 31-ին, կայացած է գրական երեկոյթ մը, ի պատիւ հայանպատ գիրքերու հեղինակներ՝ Սալէհ Զահրէտտինի (Լիբանան) եւ Նայիմ էլ Եաֆիի (Սուրիա): Ձեռնարկը կազմակերպող Թէքէեան Մշակ. Միութեան անունով՝ բացումը կատարած է Ֆարիս Նազարեան, սեղմ տողերու մէջ ներկայացնելով օրուան մեծարեալները: Իրաւաբան եւ Հայկ. Հարցի ծանօթ մասնագէտ Ռուբէն Պողոսեան ուրուագծած է հայ - արաբ բարեկամութեան զարգացման փուլերը ու չեչտը դրած՝ երկու բախտակից ժողովուրդներուն նոյնանման ճակատագրին վրայ: Այնուհետեւ, ան կեդրոնացած է հայկ. ցեղասպանութեան պատմական իրողութեան վրայ, մէջբերելով արաբական թէ օտար այլ վկայութիւններ այդ մասին: Հայոց պատմութեան եւ Ղարաբաղի նուիրուած երկու տարբեր գիրքերու հեղինակ՝ Սալէհ Զահրէտտին ողջունելէ ետք հայ եւ արաբ ժողովուրդներու ազատագրական մերօրեայ պայքարը, դիտել տուած է թէ Արցախի չարժումը բացարձակապէս զերծ է կրօնական այլամերժ բնոյթէ: Իր կարգին, Նայիմ էլ Եաֆի, նախագահը՝ Հալէպի Արաբ Գրողներու Ընկերակցութեան, իր համակրանքը արտայայտելէ ետք Հայութեան նկատմամբ, յայտնած է թէ չուտով մոռլին կը յանձնէ երկու ուսումնասիրութիւններ, ուր ի յայտ կու գան Թուրքիոյ ցեղապաշտ նկարագիրն ու ոճրային ծրագրերը: Աւարտին, կազմակերպիչ միութեան կողմէ դնահատագրեր տրուած են զոյգ հեղինակներուն, ձեռամբ՝ Հալէպի Արաբական Մշակոյթի կեդրոնի տնօրէն՝ Սաուէք Ապսիլ:

Լ. Շ.

ԳԱՂՈՒԹԻՔ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԼԷՆՔԻ «Պատերազմական» թանգարանի սրահին մէջ, Յունուար 27-ին «կլոր սեղան» մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Յունաստանի Հ. Յ. Դ. Հայ դատի յանձնախումբին եւ մասնակցութեամբ Տիկին Գարոլայն Քոքսի, Սէյրան Պաղտասարեանի (Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Հ. Յ. Դ. երեսփոխան), Կոնստանդէն Վօյվոտակիի (դրաքդէտ, Ս. Պետերսբուրգէն), Խրիմեան Սիորիոսի (պատմագէտ): Զրոյցը վարած է Շահան Փարաճեան: Տիկին Քոքս խօսած է «Լեռնային Ղարաբաղը եւ մարդկային իրաւունքները» նիւթին չուրջ, Վօյվոտրսքի՝ «Ռուսիա եւ Լեռնային Ղարաբաղը», Սիորիս՝ «Լեռնային Ղարաբաղը պատուար՝ փանթուրքականութեան ծաւալապաշտութեան», Սէյրան Պաղտասարեան ալ՝ «Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդի ազգային ինքնորոշման իրաւունքը»: Հաւաքոյթին ներկայ եղած են յոյն քաղաքական դէմքեր եւ հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Ներկայ եղած էր նաեւ թեմին առաջնորդը Սահակ Արքեպիսկոպոս:

***

ՓԱՍԱՏԻՆԱՑի (Գալիֆորնիա) Հայ կեդրոնին մէջ, Յունուար 22-ին գրական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Աւետիք Իսահակեանի մահուան 35-րդ տարելիցին, կազմակերպութեամբ արեւմտեան Ամերիկայի Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան: Բացումը կատարած է Շրջ. Վարչութեան կողմէ Ձորճ Արչեան, որ տուած է նաեւ օրուան բանախօսին՝ Աւիկ Իսահակեանի կենսագրական դիծերը: Գործադրուած է դերարուեստական բաժին մը: Աւետիք Իսահակեանի բանաստեղծութիւնը ներկայացուցած է Աւիկ Իսահակեան խնամուած ուսումնասիրութեամբ մը, անդրադառնալով նաեւ բանաստեղծին կեանքի զանազան հանդրուաններուն, ազգային - յեղափոխական կեանքի բերած իր մասնակցութեան:

***

ՔՐԻՍԷՆԹ. ՀՈՎԻՏԻ (Գալիֆորնիա) մէջ, Յունուար 20-ին պաշտօնապէս ծնունդ առած է Հ. Մ. Ը. Միութեան Աբեմտեան Միացեալ - Նահանգներու 14-րդ մասնաճիւղը, զոր վաւերացուցած է Շրջ. Վարչութիւնը 12-րդ իր ժողովին եւ նշանակած է հինգ հոգիներէ բաղկացած առաջին վարչական կազմը:

ԼՍՓԱ ԱՓՈԽՍՓ

CHANTS LITURGIQUES ARMENIENS
Ensemble choral arménien de Sofia
direction Bedros Papazian

Երաժշտական նոր անակնկալ մը եւս, այս անգամ Պուլկարիայէն՝ Եկմալեան պատարագը կը մեկնարանէ Սոֆիայի հայկական երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պետրոս Փափազեանի:

Խումբը բաղկացած է Հայերէ եւ Պուլկարներէ: Գլխաւոր մեներգիչներն են՝ Մարի Գրիգորեան, Մարի Պամպաճեան, Ալիս Պովարեան, Իվօ Ջեհլիեւ եւ Կարապետ Գահանայ Պէյնլեան, Սոֆիայի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ հովիւ:

Ձայնագրութիւնը որ կատարուած է 1992 Փետրուարին բաւական յաջող է, նոյնիսկ եթէ չափականութեան (rythme) մէջ որոշ չեղումներ կը նկատուին: Գովելի ձեռնարկ մը «արեւելեան» եւրոպացիին:

— Compact-disc JACD 056/1221 54
— Cassette JAC 056 K875-SM. 37
ou FNAC.
Editions JADE : 1, square Puccini,
78150 Le Chesnay.

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ
Մասն Ա.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՑԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԼԴ.
ՄԵՐ ԲԱՂՆԻՔԸ

Ս. Կարապետի բակին մէջ, ժամանակին աղբիւր մը կար, ուսկից վոքրիկները մեր ծարաւի օրերուն կը խմէինք, ի՞նչ տեսնեմ, քարերու, հողերու կոյտերու տակէն տակաւին ջուրը կը դուզար, եւ փոքրիկ աւազան մը կը ձեւացնէր. ծունր դրի, եւ ափով մը ջուր առի եւ խմեցի: Կը մօտենայինք հայրենի տան, որ քաղաքին վերջաւորութեան էր. ոչ մէկ հետք հայրենի տունէն, նստայ անոր աւերակներուն վրայ ու լացի...: Աչքերս վեր առի, չկային մեր թթենիի ծառերը, չկար ընկոյզի ծառը, չկային հեռու Զայի բարտիները, չկային անոնց կատարին թռչկոտող կաչաղակները, չկային դեռակի ափին լուացք ընող մեր մայրերը, չկային լերան կողքին եաղուպին կառնները, չկային Խրատու աղբիւրին եզերքը նստած քէֆ ընող մեր հայրերը. չկին դառնար Հիւսէնիկի ջրաղացները, չկային չկային բոլորը, որովհետեւ Հայուն գլխուն եկող այդ փոթորիկի օրերէն վերջ, զարմանալիօրէն չորցեր էր «ՄԵՐ ԽՐԱՈՒ ԱՂԲԻՒՐԸ»:

ՎԵՐՋ
Առաջին մասին

Մասն Բ.
-- 1 --
ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Մեր խաղաղ քաղաքներուն եւ գիւղերուն վրայ օր մը, չարագուշակ օր մը, սարսափելի փոթորիկ մը փրթաւ, փոթորիկ մը աննախընթաց, որ սրբեց ու տարաւ իր յարկին մէջ ապրող, խաղաղ ու երջանիկ 1·500·000 հայութիւնը. քշեց ու երջանիկ 1·500·000 հայութիւնը. քշեց ու տարաւ, ձգեց արեւակէզ անապատներուն մէջ, յորձանուտ գետերու մէջ, արիւնոտ լեռներու վրայ ցրուեց ոսկրատները մեր բիւրաւոր նահատակներուն, մեր հայրերուն, մեր մայրերուն եւ մեր քոյրերուն:

Փոքր էի, ծնած՝ Խարբերդի բերդին ըստորոտը Ս. Կարապետ Թաղին մէջ փոքրիկ երկյարկանի տան մը մէջ, 1911-ին կամ 1912-ին. անդիտակից մանուկ, խաղաղ եւ երջանիկ կ'ապրէինք, հօրս եւ մօրս խնամքին տակ, չորս եղբայրներ եւ երկու քոյրեր:

-- 2 --
ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ

Մեր տունը ա՛լ մեր տունը, իւրնչ քաղցր յիշատակներ թողուցած է իմ յիշողութեանս մէջ. բազմայարկ տուն մը չէր, ոչ ալ մարմարապատ սանդուխներով տուն մը, հասարակ տուն մը, հողէ տանիքով, չինուած՝ լերան էջքին, սանդխաձեւ տուները իրարու կարծես ձեռք ձեռքի տուած կողք կողքի, պար էին բռնած դարաւոր հին Խարբերդի բերդին չուրջ եւ ամփիթեատրոնի պէս վար կ'իջնէին, դէպի ձոր դէպի պարտէզները, այնպէս որ մէկ տանիքէն կարելի էր դիւրաւ անցնիլ դրացիին տանիքը, եւ անկէ իջնել անոր տունը:

Այդ օրերու մեր հայրերը իրաւունքի հարցեր չունէէին, մէկ տան անդամի մը պէս իրարու տուն կ'երթային եւ կուգային, չատ անգամներ նոյն սեղանէն ալ հաց կ'ուտէին. երջանիկ օրեր...:

Մեր տունը վերէն վար իջնող կիւ տուներէն վերջինն էր, ամփիթեատրոնի վերջին սանդուխը. առջեւնիս ճամբայ մը եւ անկէ անդին պարտէզներ էին որոնք մինչեւ ձոր կ'իջնէին: Մեր տան առջեւէն անցնող ճամբան, աջէն դէպի Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցին կը տանէր, իսկ ձախէն դէպի «տապախանայ», որ է խաղատխորդարան, ուր կաշինները կը քերթէին եւ կաշի կը չինէին. ապա ճամբան կ'երկարէր դէպի ԽՐԱՈՒ ակնաղբիւրը եւ մեր նշանաւոր ՁԱՁը, եւ անկէ ալ դէպի լեռները:

Երկրորդ ճամբայ մը կը ճիւղաւորուէր մեր տան առջեւէն եւ կ'իջնէր դէպի ԾԱԿԲԱՐ եւ դէպի Հիւսէնիկ հայաբնակ գիւղը:

(Շար. 15)

(Շար. Ա. Էջէն)

նելով թէ պիտի ներկայացուէին չարթու. դէպքերը, առաջինը նկատեց Հայաստանը, «որու մասին, ըսաւ, բաւականաչափ չի խօսուիր» ու նկարներ սփռուեցան Ազնա.. ւուրի ժամանումէն եւ ընդհ. կացութենէն:

***

Ցայտնենք նաեւ թէ Ֆրանսայի Կապոյտ Խաչը կոչ մը հրատարակած է «Ֆիկառօ – Մակազին»ի մէջ, Հայաստանի եւ Ղարա.. բաղի ի նպաստ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ. չատ չհաւաբեր պայմանագը.. րութիւն մը յայտնեցաւ ձեռք ձգել արա.. բական իշխանապետութեանց հետ, որոնց 34 միլիառ Ֆր.ի 436 հրասայլ պիտի ծա.. խէ: Ֆրանսա զոհ է մանաւանդ որ յաղ.. թած է, այս ճիւղին մէջ, ամերիկեան մրցակցութեան:

ԿԻՊՐՈՍի աջլի թեկնածուն է Կլաֆքոս Քլէրիտէս որ նախագահ ընտրուեցաւ Բ. շրջանին, ձայներու 50,3 համեմատու.. թեամբ ըստ Ներքին նախարարին, յաղ.. թելով հրաժարեալ նախագահին՝ Վա.. սիլիուի, որ աւելի հակամէտ էր զինեալ մէջ ջուր խառնելու եւ տեղի տալու ՄԱԿ-ի ծրագրին:

ԼԻՏՈՒԱՆԻՈՑ նախագահ ընտրուեցաւ համայնավար կուսակցութեան նախկին պարագլուխը՝ Ալկիբտաս Բրազաուս.. քաս, ձայներու 60%-ով: Ժողովուրդը չուրացաւ իր նախորդ քուէարկութիւնը, որ համայնավար մեծամասնութիւն մը ղրկած էր Մորհրդարան:

ԵԼՑԻՆ, չատ խիստ ոճով, պատերազմ յայտարարած է մաֆիային որ «մտած է մինչեւ Պետութեան կառոյցներուն մէջ, զանոնք օգտագործելու համար իր նպա.. տակներուն»: Կրեմլինի մէջ է որ Ռու.. սաստանի նախագահը ջղուտ ճառ մը խօսած է «կազմակերպուած ոճիրին եւ կաշառակերութեան դէմ ազգային համագումար»ի մը բացման առթիւ: Ան ըսած է որ կազմակերպուած ոճրագոր.. ծութիւնը որ կը նպաստէ «տնտեսական եւ քաղաքական անկայունութեան, ուղղա.. կի սպառնալիք մը դարձած է Ռուսաստա.. նի ռազմավիտական շահերուն եւ իր ազ.. գային ապահովութեան համար»:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ մօտ նոր դա.. թակղութիւն մը ծագած է, այս անգամ Նոր-Փա.ու-Գալէ շրջանը, ուր յայտնուե.. ցաւ որ մշակոյթի եւ հերթական պատ.. րաստութեան շրջանային դրասենեակը տեսակ մը անտուկ-զանճանակ կը ծառա.. յէր կարգ մը ընկերվարական ընտրեալնե.. րու: Իննութիւն մըն է, զոր հրահանգած էր շրջանի նորընտիր նախագահը՝ Մարի.. Քրիսթին Պլատէն որ երեւան հանած է, ամիսներու երկայնքին որ անտուկին մէջ 17 միլիոն Ֆր. կը պակսի:

ԻՏԱԼԻՈՑ ԱՄԲՈՂՋ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ դե.. կավարութիւնն է որ ցեխոտած է կաշա.. ռակերութեան ահաւոր պատմութիւննե.. րով: Ըստ լ'Օփինիոն Թերթին (պաշտօ.. նաթերթ Ազատական կուսակցութեան) 60 հազար հոգի կապ ունին կաշառակե.. րութեան հետ: Օրինակ, դատաւորները քննութիւն բացած են 100 միլիոն Ֆր.ի ներդրումներու վրայ 5 ջերմելեկտրակա.. յաններու մէջ: 2 միլիոնը կուսակցու.. թեանց դրպանը գացած է: Սիլվիո Լա.. ուինի որ իրեւ թէ ճարտարապետ մըն է եւ որ խնդրոյ առարկայ եղած է Միլա.. նոյի մեթրոյին շինութեան գեղծարարու.. թեան մէջ, բերանը բացած է առջի օր եւ խոստովանած.. «1987-էն 1991-ի վերջ, ճարտարարուեստի գործատէրերէ որոնք կը մասնակցէին մեթրոյի ծրագրին, 6-7 միլիառ լիր (շուրջ 36 միլիոն Ֆր.), ամէն անգամ ուղղակի Պրունօ Քրաքսիի դրա.. սենեակը տարած եմ, 19 փիացցա Տուռ.. մօ, Միլանօ»: Լաուինի հաստատած է դա.. տաւորներուն կաշառքներու չատ «էքիմէ.. նիք» բաշխումը՝ երեք հաւասար բաժին.. ներու. դեմօ-քրիսթիանի, ընկերվարա.. կաններուն եւ ՓԷ-ՏԷ-ԷՍ-ի նախկին հա.. մայնավարներուն, աւելի փոքր բաժին.. ներ ալ հանրապետականներուն եւ ընկե.. րային-դեմոկրատներուն:

ՍՈՄԱԼիի մէջ Ամերիկացիք որոշեցին քաշուիլ եւ ՄԱԿ-ի ուժերը դնել Թուրք զօրավարի մը դեկավարութեան ներքեւ: Զօրավար Զեվիք Պիր-ն է որ ընտրուած է

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Սիրելի Տիկին Զարուհի Պապիկեանի անմոռանալի յիշատակին իր քոյրը Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Արա Աբելեան – Պօղոսեան 2000 Ֆրանք կը նուիրեն Լափուար փուր լ'Ամ.. մէնիին (սառնալ «Ցառաջ»էն) եւ 500 Ֆր. «Ցառաջ»ին:

***

Լեւոն եւ Անահիտ Տէր Մինասեան 200 Ֆրանք կը նուիրեն «Ցառաջ»ին, անցեալի յիշատակներով Ռուբիկ Գիւլխանտանեանի մահուան առթիւ:

Հ. Բ. Ը. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՑՑ

ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Մարսէյլի յանձնա.. ժողովի կազմակերպած այցել Սէն – Ռաֆայէլի Հանգստեան Տունը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Մարտ 18-ին (փոխանակ Փետրուար 18-ին):

Մանրամասնութեանց համար հե.. ռաձայնել՝

91 -- 77 -- 62 -- 29

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկե.. ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու.. թեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատո.. ւութիւնները Եկեղեցւոյ պայծառութեան.. Ժապ Անդրէասեան 200, Մանուշակ Զի.. լիրեան 600, Ցակոբ Գարմանճեան 100, Իսկուհի Գառնիկեան 100, Ատրինէ Շահ.. պազեան 100, Սիլվի Սարոյեան 200 Ֆր., Սապին Սարոյեան 100, Սահակ Հիսարլը 600, Հրայր Օրանճը 300, Ժապ Նօտար.. եան 1000, Սաթենիկ Եսիքպատաշեան 200, Քլօտ Քարամանճեան 500, Ցովսէփ Տէյիր.. մէնճեան 500, Խաչիկ Գումրու 200, Տիկին Մակալեան 200, Տիկին Աչըքեան 200, Պր. Ցակոբեան 300 Ֆր., Պերնար Տէտէեան 200 Ֆր.:

ԻԻՂԱԳԻՆի. – Գուսինեան ընտանիք 500, Նշան Գայան 200, Նուրհան Իփէքճի 200, Հայկուհի Քէչէճեան 100, Սեդա Զի.. լինկիրեան 500, Քէպէնեան ընտանիք 200, Գէորգ Շիրինեան 200, Տիկին Միհրան.. եան 100, Տիկին Հէլվաճեան 300, Ժիրայր Բէհլիվան 1000, Պր. Քէչիչեան 300, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Ցակոբեան 200, Տիկին Զարուհի Սրապեան 1000, Տիկին Աննա Քարաթէփէ 200, Տիկին Սարոյեան 200, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէմիր 500, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Գալայճեան 200, Տի.. կին Զիլիրեան 200, Տիկին Մարիան Ֆըն.. տըքեան 500 Ֆր.:

այդ պաշտօնին գլուխը, որովհետեւ, երկ.. րին ժողովուրդին պէս, մահմետական է:

ԷՕԶԱԼ. շրջապտոյտի մը կը ձեռնարկէ, սկսելով Պուլկարիայէն, ուր կը հասնի Փետրուար 15-ին: Թուրքիոյ նախագահը պիտի անցնի նաեւ Մակեդոնիա եւ Ալպա.. նիա: Այս բոլորը պատճառ է որ «Ֆիկա.. ռօ»ի Թղթակցութիւնը խորագրուի՝ «Օս.. մանեան կայսրութիւն՝ կարօ՞տ թէ փոր.. ձութիւն»:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի համայնավարները «վե.. րակառուցման» համագումար մը կազմա.. կերպած են, որ տեղի կ'ունենայ Կլիագմա, Մոսկուայի մօտ: Անոնց նոր հեռանկարն է՝ վերանորոգուած ընկերվարական ուղի, վճռական հայրենասիրութիւն եւ Ելցինի նկատմամբ՝ կասկածամտութիւն:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Փանն Օ-ի դէմ 3 կէտով պարտութեան մատնեց Վալանսի Հայ մարզականը, ինչ.. պէս կը նախատեսուէր: Այժմ դասաւոր.. ման 8-րդ դիրքի վրայ է Այաչիոյի եւ Իսթրի հետ:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅՄ

Հայաստանի գործավար

ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«Հայաստան» Հիմնադրամին մասին տեղեկատուական հաւաքի մը կը հրաւիրէ հայ գաղութը

երեքշաբթի, փետրուար 16, ժամը 20-ին

MAISON DE LA CHIMIE

28, rue Saint-Dominique, Paris 7e

Հայաստանի գործավարն ու Հիմնադրամի գործադիր տնօրէնուհին պիտի բացատրեն Հիմնադրամին Ֆրանսայի կառոյցն ու կազմակերպումը:

Այս առիթով պաշտօնապէս հանրութեան պիտի ներկայացուի փարիզ.. եան շրջանի գործադիր մարմինը:

ԼԻՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ՈՉՆԻ»ՆԵՐԸ

ԵՐԳԻՉԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԻԹԻՆ

Ուրբաթ, փետրուար 19, ժամը 20·30ին

Լիոնի Ազգային Տան Սրահը
40, rue d'Arménie, 69003 Lyon

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 80 Ֆր.

★

SPECTACLE UNIQUE
COMEDIE MUSICALE
ET SATIRIQUE

LES HERISSONS
d'Arménie

VOZNI SHOW

Vendredi 19 Février à 20 h 30

ESPACE ARMENIEN
40, rue d'Arménie, 69003 Lyon

Participation aux frais : 80 F

organisé par la MCA Villeurbanne
Tél. : 78 94 37 36

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վար.. չութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. – Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեանէ 500 Ֆր. Տիկին էլիզապէթ Կոնփոլցկիի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Փափազ.. եանէ 500 Ֆր. Տիկին Պերճուհի Պաղտա.. սարեանի յիշատակին:

***

Իսի-ի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկե.. ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու.. թեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրա.. տուութիւնները փոխան ծաղիկի Տիկին Աղաւնի Տուրիկեանի մահուան առիթով.. –

Պր. Հայկազ Կիւրտէպաք 200 Ֆր., Պր. Օսքար Կիւրճէք 100, Պր. Միհրան Էմմա.. եան 100, Տիկին Շաքէ Գալայճեան 200, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Արսլանեան 100, Տիկին Արեւ Էրպիլ եւ ընտանիք 400 Ֆր., Պր. Պալեան 1·000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Միհլ 150 Ֆր., Տիկին Վար.. դուհեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անդա.. նիկ Ալթունեան 100, Իսի-ի Եկեղեցւոյ Պայծառութեան Մարմին 250 Ֆր.:

***

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի «Աստղիկ» մանուածիւղը շնոր.. հակալութեամբ ստացած է՝ Տէր եւ Տիկին Գալճեանէ 500 Ֆր. Տիկին Սիրուհի Հա.. լաճեանի մահուան քառասունքին առի.. թով, Տիկին Մառի Առաքելեանէ 200 Ֆր.:

- ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ -

Ս. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18· – Տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոց՝ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կա.. տարեցան ի մեծի պատերազմին (451 թուականին)՝ «վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեացց»:

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝ ՎԱՉԳԻՆ Ա. ՍՐԲԱԶԱՆԱՑՈՑ ԿԱԹՈՂԻ.. ԿՈՍԻՆ Ամենայն Հայոց:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Ցովհաննէս .. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

ՇԱՆՕԹ. – Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղում.. ներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորու.. թեանց համար:

Ս. ՑԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18· – Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց 1036 վկայիցն:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Ցակոբ Մայր Ե.. կեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին՝ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՐԱՒԱՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅՈՑ ՇՐՋԱՆԱՑԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18· – Տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց ոգեկոչում Աւարայրի պատերազմին:

Այս առթիւ պատարագ կը մատուցուի եւ ժողովրդային հանդիսութիւն կը կազ.. մակերպուի:

Ժամը 18-ին, Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ՝

Կը նախագահէ

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

կաթողիկոսական Պատուիրակի փոխանորդ

Պատարագը կը մատուցանէ՝

ԵՂԻՇԷ Ա. ՔԱՀԱՆԱՑ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ

դեկավարութեամբ՝

ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱՉԵԱՆի

Ապա ժողովրդային հանդիսութիւն Սա.. հակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին Արծրունի Ջրաչեան սրահին մէջ:

Խօսք կ'առնէ՝

ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

Հանդիսութիւնը կը փակուի պատշաճ հիւրասիրութեամբ:

Ս. ՍԱՀԱԿ – ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ հոգա.. բարձութիւնը սիրով կը հրաւիրէ Վալան.. սի եւ շրջանի հաւատացեալները «Վարդա.. նանք»ի տօնին առիթով եկեղեցական ա.. րարողութեան եւ հաղորդութեան:

Զորեքշաբթի, Փետրուար 17, առաւօ.. եան ժամը 10·30-ին Ս. Սահակ Եկեղե.. ցւոյ մէջ

Ռիւ տը լա Սեսիլ, – Վալանս

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17
MERCREDI
17 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 17·998 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 17.998

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Լահտեմ Սպասումներուն Յամառութեամբ

Դեկտեմբեր 5-ի ԵԱՀ-ի գոյգով արտայայտուած դժգոհութիւնը նոր կառավարութեան կազմութեան մօտեցումին վրայ յայտնապէս որոշ ազդեցութիւն ունեցաւ. Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան կուսակցութիւնները հրաւիրեց դործընակէս մասնակցելու նոր կազմին պատրաստութեան: Սակայն, գործակցութեան դրական արտայայտութեան չվերածուեցաւ այդ քայլը, ինչ որ կը մղէ կարգ մը հարցումներու պատասխան փնտռելու:

Ի՞նչ էր գործակցելու Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի առաջարկին բուն դրդապատճառը. երկիրը անելէն հանելու միասնական ուժի մը կարօ՞տը, անզօրութեան անուղղակի խոստովանութի՞ւն, թէ ինչպէս ընդդիմադիր երկու գլխաւոր կուսակցութիւններ – ՀՅԴ եւ ՀՌԱԿ – բնորոշեցին իրենց յաջորդական յայտարարութիւններով, յետագայ պատասխանատուութեան մը բեռը բաժնելու մտահոգութիւնը: Որքան առաջին երկուքէն մէկը մեր դժբախտութեան մէջ յոյսի դուռ մը կ'ըլլար, այնքա՛ն երրորդը աւելի մթագրող է ներկայ պատկերը:

Նախագահին քայլը բնութագրելու ջանքին մատնուած այս անորոշութեան քով, բաւական յստակութեամբ կը պարզուի ընդդիմութեան կեցուածքը. անոնք գործակցութեան նախապայման ներկայացուցին Սահմանադիր ժողովի գումարումը, իշխանութեան սահմաններուն յստակ զատորոշումը՝ կառավարութեան ու նախագահին միջեւ ու նախագահական լիազօրութիւններու վերաքննութիւնը:

Այս կեցուածքին մէջ կայ անշուշտ մօտ մէկուկէս տարուան փորձառութեան բաժինը: Կեցուածքը կրնայ մեկնաբանուիլ նաեւ որպէս առիթէն օգտուելու եւ այսքան տեն լռութեան մատնուած պահանջքներ պարտադրելու միտում մը որ եթէ չյարաշահուի, կրնայ նկատելի ներդրում ունենալ երկրին ժողովրդավարութեան հոլովոյթին:

Տուեալ պայմաններուն մէջ, նախագահին մօտ չընձանակէն վարչապետի մը նշանակումը ու անոր կողմէ – նախկինին մեծ մասը պահած, կամ բոլորովին նոր դէմքերով – կառավարութիւն մը պիտի չ'անակէ՞ թէ կ'արհամարհուին ընդդիմութեան պահանջքները:

Փետրուար 5-ի գոյգին յաջորդած կարգ մը միջոցառումներ ատոր հակառակը ըսին. միջոցառումներ որոնց կարօտը բաւական առենէ ի վեր կար, ինչպէս՝ ահմանային մաքսանենգութեան դէմ Արմաւիրի պաշարման վիճակին հռչակումը: Անով, մաքսանենգութեան պատուհասը որ հակառակ յամառ ուրացումներու օրէ օր նոր տարածքներու տիրակալութիւնը ձեռք կ'անցընէ, առաջին անգամ կը բախէր պետական մակարդակով լուրջ միջոցառումի մը: Օրական չոր հացին բաժնեչափին անգամ յաճախ քանի մը ղինեալ խուլիկանի աւար դարձած ժողովուրդին յոյսին յարութեան սերոյն, միակ մաղթելին էր որ միջոցառումը պարագայականին ցանցը չէյնար ու յանդէր չօչափելի արդիւնքի: Այս առումով ուշադրաւ է նախագահ Ելցինի յայտնած զուգահեռ տրամադրութիւնը որ այս մասին ընդհանուր չարժում մը կը մատնէ:

Սակայն, այսօր, հռչակումէն չարաթ մը ետք արտակարգ վիճակի հռչակադիրը չեղեալ համարող նախագահական նոր հրամանագիրը իր վեց տողնոց բնագրով օդը կը հանէ յոյսերու կարեւոր մէկ տոկոսը: Հոն տեղ գտած՝ «ներբին գործերի նախարարութեան եւ ազգային անվտանգութեան պետական վարչութեան կողմից ձեռնարկուած միջոցառումների շնորհիւ իրավիճակը շրջանում դարձել է վերահսկելի» նշումը կարելի՞ է համոզիչ նկատել ու ապահովութիւն զգալ, երբ այլեւս գերիշխան մաֆիայի մը ներկայութեան նորանոր փաստեր տեղական մամուլէն եւ սկսած են արեւմտեան լրատուիներէն ալ անպակաս ըլլալ, մաքսանենգութեան դրախտ մը նկատել տալով Հայաստանը: Ի՞նչ հրաշքով պէտք է բացատրել ութ օրուան ընթացքին կացութեան «վերահսկելի» դարձած ըլլալու երեւոյթը, երբ ամենափոքր չարիքին դէմ պայքարը միասներ ու ամիսներ կը տեւէ հոն, յամաճախ թաղուելով մոռացութեան ճահիճին մէջ:

Փետրուար 5-ի գոյգին յաջորդած նորութենէն կը մնայ որոշ թիւով զործատուներ աշխատանքի անցընելու որոշումը, հակառակ ուժանիւթի տագնապին:

Վճռական անհրաժեշտ կեցուածքի կոչականութեամբ չըլլան մը կը թուէր բացատրել Հայաստանի համար: Նախագահական նոր հրամանագրով այս մարզի յոյսերուն տրուած հարուածէն ետք, բնակիչոփոխութեան կարօտը կը մնայ կապել Հ. Բագրատեանի նոր կառավարութեան կազմին:

Ա. Թ.

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(16 Février)

(3) Avec les enfants brisés de l'Arménie

Մինչ կը կարծէինք որ Մարի – Ամէլի Լոմպար իր 2-րդ յօդուածով վերջացուցած էր իր թղթակցութիւնը (երրորդը յայտարարուած չըլլալով), Փետր· 16-ին յայտնուեցաւ որ 3-րդ յօդուածով մը եւ Ղարաբաղի մասին ալ առանձին դրութեամբ մըն է որ վերջ կը գտնէ չարքը:

Այս երրորդ բաժինը գրուած է Ծաղկաձորէն եւ առաւելաբար կը վերաբերի երախաներուն (ամէնէն ողբերգական ցաւն է, արդէն): Կը պատմէ որ Երեւանէն 60 քիլոմեթր հեռու, թաղուած ձիւներուն մէջ, Ծաղկաձորի «զրոյներու տունը», հայամանդամ, որը երախաներու համար ապաստանարանի մը վերածուած է: Լրագրողը կը խօսի Փիւնիկ կապմակերպութեան մասին որ հրաշք կը դործէ հաչմանդամ երախաներու կեանքը բարւոքելու համար ու կը նկարագրէ, երկրաչարժէն հաչմանդամ մնացած 56 երախաներու վիճակը, անոնց վրայ տարուած աշխատանքը, ցուցաբերուած զուրդուրանքը որպէսզի գոնէ, երբեմն ժպտին...:

Առանձին ալ բաժին մը յատկացուցած է Ղարաբաղի, որու հակիրճ պատմականը կ'ընէ, հասնելու համար 1988-ին, ապա պոգրոմին որ յիշեցուց 1915-ի ցեղասպանութիւնը: Մարի – Ամէլի Լոմպար, վերջին մասին մէջ, կը ներկայացնէ այսօրուան պարզուած պատկերը եւ տարուած քաղաքական աչխատանքները:

***

«LE SOIR»

L'AGONIE ARMENIENNE

Պելժիական այս կարեւոր օրաթերթը, առաջին էջին վրայ ամփոփ պատկերը տալով Հայաստանի ներկայ վիճակին, 7-րդ էջին վրայ ալ երկու դրութիւններով մանրամասնութիւններ կուտայ: Նախ Խուսար Վան Վէլթէմ կը նկարագրէ չըջափակման հետեւանքով այն ողբերգական վիճակը զոր կ'ապրի Հայաստան եւ այն նեղ կացութիւնը որու մատնուած է Լեւոն Տէր-Պետրոսեան ընկերային զբաղդոհութեան դէմ առ դէմ: Այս դրութեան հետ, լոյս տեսած է Ա-Լ-Փ-ի մէկ տեղեկատուութիւնը, որու մենք ալ արձագանգած էինք մեր նախորդ թիւով եւ որ կը վերաբերի սանդուխներուն մէջ վիատացող առնէտներուն եւ այլ անհանդուրժելի կացութիւններու զոր Հայերը կ'ապրին...:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՉՆՉԵՑ ԱՐՄԱՒԻՐԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՎԻՃԱԿԸ

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՆ ՆԱԵԻ ԹԻՖԻՒՍԻ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ ԿԱՆ

Փետրուար 16-ին, «Արմէնփրէս» կը հաղորդէր որ Հանրապետութեան նախագահը չեղեալ հռչակած է իր այն հրամանագիրը որ մէկ ամսուան համար արտակարգ վիճակ կը հաստատէր Արմաւիրի չրջանը, Թրքական սահման (տե՛ս՝ «Յառաջ», Փետրուար 10): Բացատրութիւնն այն է որ Ներքին նախարարութեան եւ Ազգային ապահովութեան պետական վարչութեան կողմէ դիմում եղած է նախագահին որ ետ առնէ իր հրամանագիրը, այն պատճառաբանութեամբ թէ «ձեռնարկուած միջոցառումներու շնորհիւ իրավիճակը շրջանառումներու շնորհիւ իրավիճակը շրջանառումներու շնորհիւ իրավիճակը շրջան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Է·

ՀԱՐՑԱԶՐՈՑՑ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱՅԼԱԶԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

(Բ· եւ վերջին մաս)

ՀԱՐՑ· — Ի՞նչ կրնաք ըսել գաղթականներու մասին:

ՊԱՏ· — Փաստօրէն Շահումեանէն եւ Մարտակերտի հիւսիսային շրջաններէն գաղթածները մեծ մասամբ գտնուած են Ստեփանակերտում: Նրանք տեղաւորուած են գալրոցներում, մանկապարտէզներում, սպասում են որպէսզի այդ գիւղերը ազատագրուեն եւ վերադառնան իրենց տները, նորից մշակեն իրենց հողը: Այսօրուայ դրութեամբ, Ղարաբաղի ժողովուրդը (մեր թոշակառուները) օգնութեան կարիք ունի: Կը գայ ժամանակ, երբ Ղարաբաղի ժողովուրդը ոտքի կը կանգնի եւ իր տնտեսութիւնը լրիւ իրեն կ'ապահովի, որովհետեւ Ղարաբաղի ժողովուրդը աշխատասէր ժողովուրդ է: Այսօրուայ ռազմական դրութեամբ, ժողովուրդը ցանած բերքը չի կարողանում հաւաքել:

ՀԱՐՑ· — Գաղթականները, որոնք կը սպասեն իրենց հողերը վերադառնալու համար, տուներու մէջ ալ պատսպարուա՞ծ են, Ղարաբաղցիները իրարու կ'օգնե՞ն:

ՊԱՏ· — Ի հարկէ· Ղարաբաղում ամէն մի քաղաքացի իր հնարաւորութեան սահմաններում օգնում է մէկը միւսին, բայց շատ ծանր վիճակ է: Պատկերացրէք որ իրենց չնչին հնարաւորութիւններով իրար օգնում են: Հայաստանն է ահագին տնտեսական օգնութիւն ցոյց տալիս, որպէսզի կարողանայ այդ ժողովրդի դրութիւնը մի քիչ թեթեւացնել: Փաստօրէն մեր տնտեսութիւնը կանգնած է, բայց արդէն քիչ — քիչ սկսում են աշխատանքները: Արդէն չորս տարի է մեր հանրապետութիւնը գտնւում է չրջափակման մէջ· ոչ մի հնարաւորութիւն չկայ արտադրանքը դուրս առաքելու· դրա համար շատ ծանր վիճակի է: Կը գայ ժամանակ, ես համոզուած եմ, որ ուրիշներին մենք կ'օգնենք: Բայց առայժմ Ղարաբաղը կարիք ունի օգնութեան:

ՀԱՐՑ· — Բամբասանքի բնոյթ ունեցող լուրեր կը հասնին, ըստ որոնց կամաւորական ուժերու կամ կռուող ջոկատներու շրջանակէն ներս կը կատարուին ոճրագործական ծեռնարկներ, այսինքն՝ իբրեւ թէ կան խումբեր, կամաւորներ՝ որոնք կ'երթան Ղարաբաղ, ոչ թէ հայրենի հող պաշտպանելու, այլ խուլիկանութեան համար: Նման դէպքեր կը պատահի՞ն երբեմն:

ՊԱՏ· — Ես կ'ասէի, որ հիմնականում կռուողները կռւում են իրենց ժողովրդի ազատութեան համար: Ես կոնկրետ փաստեր չունեմ· կարող է պատահել ինչ որ դէպքեր, բայց հիմնականում մեր ռազմաճակատում նուիրուած կռուողներ կան, որոնք զոհւում են իրենց հայրենիքը պաշտպանելու համար:

ՀԱՐՑ· — Նման պարագաներուն, աշխարհի որեւէ ծայրամասին մէջ կրնայ պատահիլ, որ առիթէն օգտուողներ գտնուին:

ՊԱՏ· — Ի հարկէ, կարող է առիթից օգտուողներ գտնուեն, որպէսզի մեր ժողովրդի, մեր բանակի մէջ ստեղծուի անախորժ մթնոլորտ: Բայց կրկնում եմ, հիմնականում մեր ժողովուրդը կռւում է իր հողը ազատագրելու համար:

ՀԱՐՑ· — Դուք որ ղարաբաղցի էք, հոն կ'ապրիք եւ տեղեակ էք գրեթէ բոլոր ռազմաճակատներուն վրայ անցուդարձերուն, ներկայ ունենալով հակառակորդի ռազմական ուժն ու նեարաւորութիւնները, ո՞րքանով կրնաք երաշխաւորութիւն տալ, որ եթէ ռազմական օժանդակութիւն հասցուի Ղարաբաղ, կրնաք դիմանալ եւ Ղարաբաղը ազատագրել, ազգային ինքնորոշման հարցը լուծել, հայաբնակը դարձնելով անկախ հանրապետութիւն:

ՊԱՏ· — Այստեղ էլի շատ հարց է, քանի որ այստեղ երեւի դիպչում է մեծ պետութիւնների շահերին: Եթէ Ղարաբաղին ցոյց տան այնպիսի օգնութիւն, ինչպիսին ցոյց են տալիս Ադրբեջանցիներին, ապա մենք կը պաշտպանենք մեր հողը: Բայց ես գտնում եմ, որ կը գայ ժամանակ երբ երկու կողմերը կը համոզուեն որ ռազմական ճանապարհով չի կարելի հարցը լուծել, ապա կարելի է այդ անել բանակցութիւնների ճանապարհով: Ադրբեջանի կառավարութիւնը թող հասկանայ, որ Ղարաբաղը միշտ պատրաստ է որպէս իրաւահաւասար ինքնուրոյն անկախ պետութիւն բանակցութիւնների մէջ մրցանելու Ադրբեջանի կառավարութեան հետ եւ բոլոր հարցերը լուծելու խաղաղ ճանապարհով: Բայց եթէ ստիպուած լինենք կռուելու, ապա ուրիշ ճանապարհ չկայ՝ պիտի կռուենք, մինչեւ որ ձեռք բերենք մեր անկախութիւնը:

ՀԱՐՑ· — Երբ կը խօսիք խաղաղ ճանապարհով հարցի լուծման մասին, ի՞նչը նկատի ունիք· ի՞նչ է հարցը՝ Ղարաբաղցիին համար:

ՊԱՏ· — Առաջին պայմանը այն է՝ որ Ադրբեջանը պիտի ճանաչի Ղարաբաղի ինքնուրոյնութիւնը որպէս առանձին հանրապետութիւն· եթէ դա անի եւ նստի բանակցութիւնների սեղանին, ապա դրանից յետոյ կարելի է բոլոր հարցերը լուծել խաղաղ ճանապարհով:

ՀԱՐՑ· — Եթէ Ադրբեջանը ճանչնայ Ղարաբաղը որպէս անկախ հանրապետութիւն, այլեւս հարց չի մնար: Հարցը միթէ այդ չէ՞, Ըստ ձեզի, Ադրբեջանը ի՞նչպէս կրնայ ճանչնալ Ղարաբաղը իբրեւ առանձին անկախ հանրապետութիւն, երբ այդ արարքը իրեն համար կը նշանակէ յանձնել Ղարաբաղը:

ՊԱՏ· — Ես չեմ կարծում որ Ադրբեջանը ինչ որ բան յանձնում է, քանի որ Ղարաբաղը չի պատկանել Ադրբեջանին: Այո՛, 20-ական թուականներին բռնի ճանապարհով Ղարաբաղը միացուել է Ադրբեջանին եւ այսօր փաստօրէն նա պիտի կամք ունենայ որպէս այդ սխալը ուղղի: Ժամանակը եկել է, աշխարհը փոխուել է եւ այսօրուայ դրութեամբ ճանաչւում են նոր ստեղծուող բոլոր պետութիւնները: Այսօր մի պետութիւն գիջում է ուրիշ պետութեանը, նման փաստեր շատ կան· գիջում են հողեր եւայլն: Մենք ոչ մի բան չենք ուզում, չենք խլում ուրիշից: Սա մեր հողն է, ուր դարերով ապրել ենք: Մենք Ադրբեջանից ոչ մի բան չենք ուզում, պարզապէս պահանջում ենք որ մեզ ճանաչեն որպէս պետութիւն, ինչպէս որ 20-ական թուականներին մեզ ստիպողաբար միացրին Ադրբեջանին, այսօր նա պիտի ընդունի կատարուած սխալ քայլը եւ ճանաչի Ղարաբաղի ինքնուրոյնութիւնը:

ՀԱՐՑ· — Ի՞նչպէս կը բանի Ղարաբաղի պետական, կառավարական վարչական մեքենան:

ՊԱՏ· — Այսօրուայ դրութեամբ մեր մօտ մեծ աշխատանքներ են կատարւում: Հայաստանից մասնագէտներ են հրաւիրուել սեփականաշնորհումի, գների փոփոխութեան հարցերը կարգաւորելու համար: Դժուարութիւնը կայանում է դրանում, որ չենք կարողանում իրականացնել դիւզատնտեսական մթերքների առաքում, վառելիքի եւ տեխնիկայի պակասութեան պատճառով: Այսօր տեխնիկայի եւ վառելիքի մեծ մասը օգտագործւում է ռազմական նպատակների համար: Կառավարութիւնը ամէն ինչ անում է այդ ճգնաժամային դուրս գալու համար: Եթէ ճանապարհները բացուեն, մօտիկ ապագայում մեր ձեռնարկութիւնները ու հիմնարկները կը սկսեն գործել: Կառավարութիւնը կարողանում է առ այժմ վերահսկել ձեռնարկութիւնների աշխատանքը, նրանց կամաց — կամաց բնական հունի մէջ մտցնելու համար:

ՀԱՐՑ· — Իսկ ի՞նչ կրնաք ըսել Ղարաբաղի Առաջնորդի՝ Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի մասին: Ան հաւ հաւիւի տպաւորութիւն թողուցած է Սփիւռքի հայ զանգուածներու վրայ: Ի՞նչ է իր պատկերը Ղարաբաղի մէջ:

ՊԱՏ· — Պարգեւ Սրբազանը Ղարաբաղում շատ յարգուած, շատ ընդունելի անձնաւորութիւն է: Ես գտնում եմ, որ ամբողջ ժողովուրդը յարգում է այդ մարդուն, որովհետեւ նա առաջինն է նուիրուած իր ժողովրդին: Այսօր 70 տարի է, փաստօրէն, Ղարաբաղում չկար գործող ոչ մի եկեղեցի· այսօրուայ դրութեամբ ստեղծուել է այնպիսի մի մթնոլորտ, որ ժողովուրդը արդէն սկսեց հաւատալ, եկեղեցիներ բացուեցին եւ աշխատանք է կատարւում ժողովրդի հաւատը եւ ոգին բարձր պահելու համար: Պարգեւ Սրբազանը Ղարաբաղի ամենայարգուած մարդկանցից մէկն է:

ՀԱՐՑ· — Ի՞նչ կը մտածէք այն երեւոյթին մասին, որ շատ մը Ղարաբաղցիներ կը թողուն իրենց հողը եւ կուգան Հայաստան կամ այլուր, եւ հայաստանցի երիտասարդներ կ'երթան Ղարաբաղ հողը պաշտպանելու համար:

ՊԱՏ· — Գիտէ՞ք, կան մարդիկ որոնց ունեցուածքը, տները, ամէն ինչ վառուել են եւ փաստօրէն նրանք զրկուել են ամէն ինչից: Այդպիսի մարդիկ դուցէ ժամանակաւոր գնում են Ղարաբաղից· եթէ իրաւիճակը բնական դառնայ, ոչ միայն նրանք, այլեւ ուրիշ Ղարաբաղցիներ՝ որոնք ապրում են ուրիշ տեղեր, կը վերադառնան իրենց հողերին:

ՀԱՐՑ· — Իբրեւ վերջին խօսք:

ՊԱՏ· — Կ'ուզենայի իմ ժողովրդի ընդհանրապէս ասել, որ Ղարաբաղը իմ համոզմամբ կը լինի ազատ· մենք կը լինենք ազատ հանրապետութիւն: Ղարաբաղի ժողովուրդը կը պայքարի իր ազատութեան համար: Ես կը ցանկանայի որ թէ՛ Հայաստանը եւ թէ Սփիւռքի մեր եղբայրները, հնարաւորութեան սահմաններում, օգնեն: Բայց պէտք չէ որ մենք մեր ձեռքը միշտ մեկնենք օգնութիւն խնդրելու համար· պէտք է դա լինի որպէս ազգային պարտականութիւն: Կը գայ ժամանակ որ մենք ոտքի կը կանգնենք, ամուր կը կանգնենք ու արդէն մենք ուրիշներին կ'օգնենք: Ես ցանկանում եմ, որպէսզի խաղաղ ժամանակները լինեն եւ Սփիւռքի մեր եղբայրները գան Ղարաբաղ, ինչպէս իրենց հայրենիքը, տեսնեն ու վերադառնան, ինչպէս գնում են Հայաստան:

ՀԱՐՑ· — Ղարաբաղցին վճռա՞ծ է՝ կա՛մ անկախ հանրապետութիւն, կա՛մ մահ:

ՊԱՏ· — Ղարաբաղցին պայքարելու է մինչեւ վերջ, որպէսզի ձեռք բերի իր անկախութիւնը եւ չեմ ուզում, որ ոչ մէկը մահանայ: Ընդհանրապէս կռիւը ոչ մէկի համար հաճելի չէ, բայց եթէ պէտք լինի, բոլորս միասին կը պաշտպանենք մեր հողը:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՀՈՆ ՀԻՄԱ ԺԱՄԸ ՔԱՆԻՈ՞Ն Է»

Ա·

Առաւօտ կանուխ հեռաձայնով կը խօսէի Նիւ — Եորքի մեր թղթակից բարեկամին հետ: Կարեւոր լուր մը պիտի ստանայի անկէ: Հաւաքոյթ մը նոր վերադարձած էր եւ այդ հաւաքոյթը պիտի նկարագրէր ինծի:

Երբ լուրը արձանագրեցի եւ բուն նիւթը վերջացաւ, ըսի·

— Կ'երեւի թէ դուք հիմա պիտի պառկիք այլեւս: Հոն ժամը ուշ ըլլալու է:

— Այո՛, պատասխանեց բարեկամս, հոս կէս գիշերը անցաւ: Յոգնած ենք արդէն ու պիտի պառկինք: Իսկ դո՞ւք: Հաւանաբար նոր արթնցաք:

Խնդացի:

— Այո՛, ըսի: Քիչ չերթ արդէն գործի պիտի լծուիմ: Ուրեմն ձեզի բարի հանգըստութիւն կը մաղթեմ, գիշեր բարի:

— Շնորհակալ եմ: Ձեզի ալ բարի օր մը կը մաղթեմ:

Ընկալուչը տեղը դրի ու նայեցայ ապաճանապրուած լուրին:

Հոն գիշեր էր: Օրը կը վերջանար ահաւասիկ: Մարդիկ կը պատրաստուէին ապրուած օրուան մը վրայ վերմակ քաշելու: Միլիոնաւոր մարդիկ սա պահուն հոն կը մարէին իրենց ելեկտրական լապտերները եւ անկողին կը մտնէին: Կարծես աչքերով կը տեսնէի զանոնք:

Դարձեալ նայեցայ այն լուրին, զոր արձանագրած էի քիչ առաջ: Նիւ — Եորքի մէջ ազգային կարեւոր հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած էր այդ գիշեր: Հայ յայտնի քաղաքագէտ մը կարեւոր ճառ մը արտասանած էր: Մօտաւորապէս հազար Հայեր ներկայ գտնուած էին այդ հաւաքոյթին: Տաղանդաւոր երգչուհի մըն ալ երգած էր, Դեռ ուրիշ բաներ: Այս բոլորը վերջացած էին ճիշդ մէկ ժամ առաջ: Այդ հազար Հայերը հիմա տուն վերադարձած էին եւ կը պատրաստուէին իրենց անկողինը մտնել: Ցայտնի քաղաքագէտը պանդոկ վերադարձած էր: Թերեւս հիւրեր ունէր տակաւին, անկողին չէր մտած: Նշանաւոր երգչուհին ալ տակաւին դինով էր իր տարած յաղթանակէն եւ չէր ուզեր քնանալ, կ'ուզէր չաղակրատել իր բարեկամներուն ու համակիրներուն հետ: Բայց քունը արդէն սկսած էր ծանրանալ անոնց կոպերուն վրայ: Կէս գիշերը անց էր:

Շուտով պիտի յօրանջէին եւ հրաժեշտ պիտի առնէին իրարմէ:

Իսկ հոս առաւօտ էր: Նոր օր մը կը ըսկսէր մեզի համար: Մարդիկ կը հրթին իրենց տաքուկ վերմակները եւ իրենց անկողիններէն դուրս կուգային նոր օր մը դիմաւորելու համար: Մարմինները, որոնք հանդչած էին վեց, եօթը ժամուան քունէ մը վերջ, նոր ուժանիւթ ամբարած էին գալիք ժամերուն համար:

Հոն եւ հոս:

Նոյն պահուն:

Սա անսահման երկրագունտին վրայ մարդիկ նոյն պահուն ահաւասիկ կ'ապրին տարբեր ժամերու, նոյնիսկ տարբեր եղանակներու մէջ: Հեռաձայնը, որ հիմա ամէն վայրկեան կրնայ քով քովի բերել իրարմէ տարբեր աշխարհներու ու տարբեր ժամանակներու մէջ ապրող մարդիկ, կը զարմացնէ մեզ·

— Հոն օդը ի՞նչպէս է:

— Հիանալի: Արեւ արեգակ: Քիչ առաջ ծով մտանք:

— Որքա՞ն լաւ: Իսկ հոս կը ձիւնէ:

— Կը ձիւնէ՞:

— Այո՛: Սաստիկ ցուրտ է, ձիւնը նրսատած է ճամբաներուն վրայ:

Նոյն պահն է այդ, երկրագունտին վրայ: Մարդիկ հեռաձայնով կը խօսին իրարու հետ ու կը զարմանան, կամ կը հիանան, կամ իրենց ականջներուն չեն հաւատար, կամ կը թաղուին մտածումներու մէջ: Կրնան յանկարծ մտքով չըրջապտոյտ մը ընել ամբողջ աշխարհին մէջ: Պոլիս, Նիւ — Եորք, Մոնրէալ, Պուէնոս — Այրէս կամ Մոսկուա, Երեւան, տակաւին Թոքիո կամ Սիտնի: Մարդուն միտքը թռչունի, կամ սաւառնակի մը նման նոյն պահուն կը թռառի իրարմէ այնքան հեռու այս քաղաքներուն վրայ եւ կարծես նոյն պահուն կ'ապրի տարբեր եղանակներն ու տարբեր ժամերը, տարբեր կլիմաներն ու տարբեր մթնոլորտները: Այդ պահուն մարդուն միտքը կարծես կը նոյնանայ Աստուծոյ մտքին ու աչքերուն հետ: Չէ՞ որ կ'ենթադրենք թէ Ան ալ համատարած նայուածքով մը կը տեսնէ ամբողջ երկրագունտը, նոյն պահուն ապրուած գիշերով ու ցերեկով, ձմեռով ու ամառով, սեւով ու ճերմակով, տաքով ու պաղով:

Նիւ — Եորքի, Մոնրէալի կամ այլ քաղաքի մը հետ խօսելէ ետք ընդհատելը տեղը կը դնենք ու կը վերադառնանք մեր գրադրամին: Կը վերադառնանք մեր առօրեային: Շուտով ամէն ինչ կը մոռնանք: Այդ վայրկեանէն սկսեալ մեզի համար ամբողջ աշխարհը մեր աշխարհին նման է, ամէնուրեք մարդիկ զբաղած են իրենց առօրեայով, իրենց տագտուկներով: Մինչեւ որ զարթնալ հեռաձայնը հնչէ ու ձայն մը հեռուէն մեզի հարցնէ·

— Հոն հիմա ժամը քանի՞ն է:

Ռ· Չ·

ԻՐԱՔԻՑԻ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐՈՒ ՓՐԿԻՉ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄԱՖԻԱՆ

Իրաքէն քիւրտ, հին կամ այլ ծագումներով զաղտնի ապաստանեալներու արտահոսքը չահու աղբիւր մը դարձած է ռուսական մաֆիային համար։ Մինչեւ աչնան եղանակէն ի վեր, ապօրինի կերպով Շուէտ մուտք գործած են հարիւրաւոր անձեր։ Անոնք նախ սկսած են հասնիլ 15 – 20 հոգինոց խմբակներով, իսկ Ծունւար 20–ին այդ թիւը յանկարծ եղած է 391։ Պալթեան ափերէն մեկնող նաւերով անոնք կ'եղերեն Շուէտի ծովային սահմանը որ ընդհանրապէս խիստ հսկողութեան ենթակայ չէ, ու առանց անցագրի, առանց տոմսի կը մտնեն երկիր։ Այս ճամբորդութեան համար երկու – երեք հազար տոլար կը վճարուի միջնորդներու, ամէն մէկ անձի համար։ Այս միջնորդները նաւատէր մարդիկ են որոնք կրցած են նաւու անձնակազմ ալ վարձել նախկին խորհրդային ծովայիններէն։ Աւելորդ է ըսել որ ճամբորդութիւնը կազմակերպողները ապահովութեան կամ հանգստաւէտ պայմաններու նուազագոյնն իսկ չեն ըրաչխաւորեր. այնքան որ մեծ մասով փոքր այդ նաւերէն չուէտական խարակներուն վրայ խորտակուելու վտանգ անցնողներ իսկ եղած են։

Ցեղ հաստող բախտաւորներու հարցաքննութենէն յայտնի կ'ըլլայ եթէ Իրաքէն մեկնիլ փափաքողներ կաշառքով արտօնութիւն ձեռք կը ձգեն Ծորդանան կամ Թուրքիա մտնելու։ Հոնկէ յաճախ նոր դումարներ վճարելով Ռուսաստանի անցագիր կ'ունենան, կամ ապօրինաբար կը հասնին Մոսկուա, Կովկասէն կամ կեդրոնական Ասիայէն անցնելով։

Ճամբորդական «սեւ չուկան» հաստատուած է Պուչկին հրապարակին ներքեւ, ստորգետնեայ անցքին մէջ, ուր Մերձաւոր ու Միջին – Արեւելքէն հասած ներկայացուցիչներ կը ծախեն տարադրամ, ծաղիկ, թմրեցուցիչ ու կին։ Մեկնումի ամէնէն փափաքելի հասցէները Շուէտն ու Դանիան են որոնք ապաստանեալներու ընդունելութեան լաւագոյն պայմաններով համբաւաւոր են։

Քիւրտ մը կը պատմէ թէ ճամբորդութեան սակարկութիւնը պանդոկի սենեակի մը մէջ տեղի կ'ունենայ. գիները փոփոխական են. աղքատէ մը կրնայ միայն 1000 տոլար պահանջուիլ, կրնայ պատահիլ որ երախաները ձրի ճամբորդեն, մինչդեռ հարուստ թեկնածուի մը համար առաւելագոյն գինի սահման գոյութիւն չունի։

Շուէտական ոստիկանութիւնը համոզուած է որ յանցագործ այդ ցանցը կապերուն Իրաքի, Թուրքիոյ, Ծորդանանի, Կովկասի, Կեդրոնական Ասիոյ, Ռուսաստանի, Պալթեան երկիրներու եւ Շուէտի մէջ գործող օդակներու հետ։ Որոշ է որ միջնորդներու պահանջած դումարները վճարելու կարողութիւնը ունին բարեկեցիկ իրաքցիներ. արդարեւ, Շուէտ հասնողները չատ քիչ նմանութիւն ունին այն թշուառ Քիւրտերուն հետ որոնք հեռատեսիլի պատատառներուն վրայ կը յայտնուին։ Անոնց մեծամասնութիւնը բարձրագոյն ուսումի տէր է, լաւ հագուած ու լաւ սնած։

Ապօրինի այս տեսակի միջնորդներուն դէմ դրեթէ խորհրդանշական պատիժներ սահմանուած են Շուէտի մէջ. հանգստաւէտ վայր մը բանտարկուիլ երեք – վեց ամիս, ուր աշխատանքի պարտաւորութիւն գոյութիւն չունի, չատ ծանր պատիժ մը չէ։ Իսկ Պալթեան երկիրներուն կամ Ռուսաստանի մէջ այդ մասին օրէնք իսկ չկայ։ Զկայ նաեւ ոստիկանական ուժերու միջեւ անհրաժեշտ գործակցութիւնը. արդէն պէտք է նկատի ունենալ որ

ԿՈՉ ՀԱՑՐ ԿԻՒՐԵՂ ԵՊԻՍԿ. ԶՈՀՐԱՊԵԱՆԻ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Հայր Կիւրեղ Եպիսկոպոս Զոհրապեան, հիմնադիրը եւ առաջին առաջնորդ Ծունտանի հայ Կաթողիկէ Թեմին, դրած է իր «Առաքելական կեանքի յուշեր»ը։

Ի մաի ունենալով երջանկայիշատակ Եպիսկոպոսին երանացման գատը, որ ընթացքի մէջ է, Ծունտատանի հայ կաթողիկէ առաջնորդարանը որոշած է հրատարակել անոր յուշերը հայերէն, որպէսզի լաւագոյնը ճանչցուի սրբակենցաղ եկեղեցականին անձն ու գործը եւ իր բարեխօսութեան դիմեն բարեպաշտ հաւատացեալներ չնորհքներ ընդունելու համար Աստուծմէ։

Ներկայ կոչով կը դիմենք իր նախկին բոլոր սաներուն (Գորֆուի, Աթէնքի, Սուրիոյ) ինչպէս նաեւ իր երանացման գաղին համար վկայութիւն տուողներուն, որպէսզի մեզի ուղարկեն իրենց հշդրիտ եւ ամբողջական հասցէն՝ դիւրացնելու համար վերոյիշեալ հրատարակութեան տպագրութիւնն ու առաքումը։

ARMENIAN CATHOLIC CHURCH
2 Rene Pyo str.
Neos Kosmos 117 44
ATHENS — GREECE

ԴԻՒԱՆ
ՀԱՑ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
ԱԹԷՆՔ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

«ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ՎԷՊ»ԵՐՈՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Այսպէս կոչուած չարքերու մայր հրատարակչատունը կը նախատեսէ որ 1993-ին 30 միլիոն օրինակի սպառում պիտի ունենան Զեխիոյ, Սլովաքիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ մէջ. իսկ 1995–ին այդ թիւը պիտի բարձրանայ 50 միլիոնի։ Վարդագոյն վէպերու նորոյթին կը կարծուի թէ պիտի յաջորդեն մոխրագոյնները. այսինքն՝ ընթերցողները պիտի փնտռեն դրամական հարցերու, չուկայի յարաբերութիւններու մասին հատորներ։

***

ԼՈՒՍԱՊԱՏՃԷՆԸ՝ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Պատճէնահանումի եւ թարգմանութեան գործը միաժամանակ պիտի կատարուի մօտ տասնէն, չնորհիւ ճափոնական արհեստագիտական հանճարին. հնարուած է համակարգիչի բանիչ (լոժիսիէլ) մը որ Մարտէն սկսեալ հրապարակ պիտի հանի (չուրջ 8500 Ֆր.)։ Անով կարելի պիտի ըլլայ պատճէնահան գործիքը ծառայեցնել նաեւ թարգմանութեան։ Անգլերէնի բնագիր մը այս միջոցով թէ՛ պիտի պատճէնահանուի, եւ թէ անոր գլխաւոր բառերուն ճափոներէնի թարգմանութիւնը պիտի տրուի միաժամանակ։ Պատրաստուած դրութիւնը կրնայ 37 հազար բառ օրինակ, էստոնացի ոստիկանի մը ամսականը 30 տոլարի համարժէք է, մինչ առաջարկուած կաշառքը ատոր քանի մը անգամը կ'ըլլայ։ Շուէտի իշխանութիւնը մտադիր է պատիժները ծանրացնելու եւ խնդրոյ առարկայ նաւերը գրաւելու։ Ամէնէ պիտի կարենայ ընել միայն 1994–ին ու մինչ այդ միջնորդները մտահոգելու պատճառ չունին։ Շուէտական նախատեսութիւններու համաձայն, 40 – 50 հազար իրաքցի թեկնածու ապաստանեալներ յաջողած են արդէն Ռուսաստան մտնել։ Այս թիւը հսկայական չահ մը կը ներկայացնէ այս հարցով զբաղողներուն համար։ Սթոքհոլմի որոշ շրջադրութիւն կը պատճառէ տեսնել որ Մոսկուա կարողութիւնը կամ փափաքը չունի մաքսանենգներու այս տեսակին հետ պայքարելու։ Մինչդեռ նման հարցի մը լուծումին համար անհրաժեշտ կը նկատուի երկու երկիրներու ոստիկանական, մաքսային համագործակցութիւնը։

ՔԱՂՀԱՆ

ՈՒԿՐԱՆԱՑԻՆԵՐ ԿԸ ՓՈԽԱՐԻՆԵՆ ՎԻԵԹՆԱՄՑԻՆԵՐԸ

Նախկին խորհրդային զանազան քաղաքացիներ որոնց մեծամասնութիւնը կը կազմեն Ուկրանացիները, կը դիմեն Զեխիա, դործ փնտռելու եւ կը դտնեն։ Զեխ տնտեսական թերթի մը համաձայն, երկիրը ձեռային որակաւոր աշխատանք կատարողներու պէտք ունի, մանաւանդ չեխ արհեստաւորներու եւ վիեթնամցիներու մեկնումէն ետք որոնք օտար բանուորներու մեծագոյն տոկոսը կը կազմէին։ Ձեռային աշխատանքի պակասը զգալի է յատկապէս շինարարական եւ հիւսուածեղէնի մարզին մէջ։

***

ԼՈՒՐՋ ՅՈՅՍԵՐ ՃԱՂԱՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ճափոնացի հետազօտողներ մօտ են լուծելու ճաղատութեան հարցը. անոնցմէ խումբ մը գիտական աշխատանոցի մը մէջ զարգացուցած է մեթոտ մը որով կարելի պիտի ըլլայ մազ բուսցնել ճաղատ գլուխներու վրայ։ Մինչեւ այսօր կիրարկուած մեթոտները կրնային միայն արգելք ըլլալ մազերու թափելուն։ Աշխատանոցներու մէջ մշակումով ճեռք ճգուած վերնամաշկի բջիջներուն վրայ մազ բուսցնել անկարելի կ'ըլլար. մինչդեռ ճափոնացի գիտնականները վերնամաշկի բջիջներու հետ մշակած են մորթի բջիջներ եւս որոնք կը պարունակեն մազերու արմատները պարփակող գնդիկները։ Հետազօտութիւնները որոնք նիւթական բեռը մասամբ վերցուցած է կառավարութիւնը, հաւանօրէն պիտի յանգին դեղահատի մը պատրաստութեան որ հիմնապէս պիտի լուծէ ճաղատութեան հարցը։

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ
Մասն Բ.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՑԷԼ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

– 2. –
ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ

Մեր տան առջեւ սանդխաձեւ պարտէզներու չարք մը կ'իջնէր դէպի ձոր. հատերը քարը մշակելի հողի վերածեր էին, սանդխաձեւ պարտէզներ չինած էին, եւ տնկած սալորի, տանձի, ծիրանի ծառեր, իսկ պարապ տեղերը կը մեծցնէին կանաչեղէն, սոխ, լոլիկ, եւ վարունգ։ Պարտէզները մեզ՝ մանուկներուս հաճելի վայրն էր, ուր երբ գարնան սալորենին, դեղձենին ու խնձորենին կը ծաղկէին, կ'ուրախանայինք եւ ամիս մը վերջ երբ պտուղները կը մեծնային, սալորը մանաւանդ։ Ծածուկ կը մտնէինք պարտէզ, խակ սալորները կը քաղէինք եւ համով կ'ուտէինք, առանց մեր ծնողներէն տեսնուելու. ա՛հ, ինչ համով - հոտով էին մեր պարտէզներու մանաւանդ վարունգները. նմանը կերած չեմ Եւրոպայի մէջ։

Ց.
ՇՈՒԱՆ ԱՂԲԻՒՐԸ

Մեր տան մօտիկ, պարտէզներու սկըզբնաւորութեան քարէ աղբիւր մը կար, որ չեմ գիտեր ինչո՞ւ, ՇՈՒԱՆ ԱՂԲԻՒՐ կոչեր էին մեր հայրերը. վրան փոքրիկ ծածքով մը, որուն վրայ կ'ելլէինք տղաքս եւ թըռուցիկ կը թռցնէինք. սովորական աղբիւր մըն էր, քարէ ծորակով մը, ջուրը խաղախորդարանէն կուգար և կը թափէր քարէ աւազանի մը մէջ, ուսկից անցորդ կենդանիները ջուր կը խմէին։ Պաղ եւ անոյշ ջուր մըն էր եւ կ'երթար մեր պարտէզները ջրելու, աւելցածով ալ փոքրիկ աւազան մը կար, ան կը լեցնէր, դարձեալ պարտէզները ջրելու ամրան եղանակին։

– 4 –
ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ

Ա՛խ մեր տունը, մեր հայրենի տունը, որքան անդադրդ և անպաճոյճ, սակայն այնքան ալ ինծի սիրելի էր. մեր տան առջեւ մեծ տուն մը կար կամարներով, այդ կամարներուն տակ, քարէ զնդակ կը խաղայինք, խաղաղաշտեր չունէինք, դպրոցն ալ հեռու էր. ուստի ընկերներով հոն կը հաւաքուէինք եւ մեզմէ հնարուած չատ պարզ խաղեր կը խաղայինք, մինչեւ որ յոգնէինք կամ անօթենայինք, այն ատեն կը վազէինք։

Մեր տունը, մեր սիրելի տունը, մեր խեղճուկ տունը, որքան սիրելի էր ինծի, անոր խեղճուկ փայտէ դուռը եաեւէն կը զոցուէր մեծ սողնակով մը, որուն պէտք էր ստէպ լուղ քսել. մուտքին քառակուսի սենեակ մը կը բացուէր աջին սանդուխէ մը, ուսկից երրորդ յարկը կ'ելլուէր, երկու սենեակով ուր կը բնակէին մեծ հայրս եւ մեծ մայրս. ձախին մէկ սանդուխով վար կ'իջնէինք երկրորդ յարկը մեր սենեակն էր. քիչ մը մեծկակ սենեակ մը, քովնտի քարէ սանդուխէ մը կ'ելլէինք խոհանոցը. խակ անոր դիմացէն, ցածկէկ դռնէ մը վարը մառանը կ'իջնէինք փայտէ սանդուխէ մը որ մեր տան երրորդ յարկը կը կազմէր, թէեւ յարկ չէր, այլ քարափոր սենեակներ, ուր կային կարասիները, պլղուրի, ոսպի, պանիրի տուփերը, եւ ձմեռուան եփուած միսը որ «խավուրմա» կը կոչէինք. անկէ նեղ դռնէ մը ախոռը կ'երթայուէր, իսկ ամէնէն վարը քարին մէջ փորուած նեղ տեղ մը կար ուր ձմեռը մեր մեղուներուն փեթակները կը պահէր հայրս։

Մեր տունը չինուած էր ձորին վերեւ բարձրացող ժայռի մը վրայ, ունէինք նաեւ փոքրիկ պաշտամ մը, փայտէ չըրջապատով։ Մութ էր մեր մառանը, լոյս չունէինք, քարիւղ կամ մոմ կը վառէինք, հետեւաբար երբ մայրս կ'ըսէր մառանէն գնա՛ քիչ մը պանիր բեր, կը վախնայի, դժուարաւ կ'երթայի, մառանին դուռը բաց թողլով որ քիչ մը վերէն լոյս մտնէ. վախով կ'իջնէի եւ աճապարանքով մօրս պատուիրած պանիրը առնելով վազելով եւ եաեւս նայելով սանդուխներէն վեր կը թռչէի, կը կարծէի թէ եաեւէս մէկը գիս պիտի բռնէ։

Մեր սենեակը մեծ էր, կեդրոնը դրուած կ'ըլլար ձմեռը «քուրսին», կողմնակի՝ ճաշի սեղանը, անկողինները առաւօտը կը վերցուէին եւ սենեակին մէկ անկիւնին եղող խորշին մէջ վրայէ վրայ կը շարուէին եւ վարագոյրով մը կը զոցուէր, զոց կը մնար մինչեւ երեկոյ, այնպէս որ եթէ հիւրեր գային քան մը չէին տեսներ։ Երեկոյեան անկողինները դուրս կը հանուէին, սենեակին մէջ կարգով կը շարուէին եւ մենք չորս եղբայրներ եւ երկու քոյրեր քովէ - քով կը պառկէինք, սիրով եւ խաղաղ։

– 5 –
ՄԵՐ ՏԱՆ ԴԻՄԱՑ

Մեր տան դիմաց, հեռուն, գեղեցիկ տեսարան մը կը բացուէր. Տանթէական տեսարան մը, ժայռեր ցից ժայռեր, ոռոնցմէ անդին կը տարածուէին, քաղաքին այդինները «պաղերը»։ Այս ժայռերուն ստորոտէն կը հոսէր գետակ մը, որ «չայ» կը կոչէին, ուր կային թուխի եւ ալուճի ծառեր եւ երկնասլաց բարտիներ եւ ուռենիներ։ Գետակը բխելով ժայռերու կուրծքերէն ֆչալով ֆչֆչալով կ'երթար դէպի Հիւսէնիկ, Քէսիրիկ Հայոց դաշտերը ջրելու։

Մեր տան դիմացի ժայռերու ստորոտէն կը բխէր Հիւսէնիկի նշանաւոր «Եօթնակն» կոչուած աղբիւրներու չարքը, առատ ջուրերով, այս «Եօթնակն» Հիւսէնիկցիներու ամառուան ժամադրավայրն էր, հոն կը հաւաքուէին գիւղին մեծերը, կերուխում կ'ընէին, կ'երգէին կը խաղային եւ երեկոյեան տուն կը վերադառնային։

(Շար. 16)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ - — Շալճեան եւ Պօյաճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Փետրուար 21-ին Սէն - Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցին

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Պօյաճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

***

Կիրակի, Փետրուար 21-ին, Մարսէյլ - Սէն - Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

(Շար. Ա. Էջէն)

կարգադրութեան համար համաձայն է մէկ միլիառ տոլարի յատկացումով մը երկու տարիէն կառուցանել 1000 քմ.նոց կազմուղը :

ՓԱՐԻԶի թղթատարի 9-րդ թաղամասէն եաք որ 10 օր է գործադուլի մէջ է, Փետրուար 16-ին 10-րդ եւ 18-րդ թաղամասերն ալ չարժումին միացան, մինչ Փետրուար 17-էն չարժումը կը տարածուի ամբողջ Փարիզի վրայ եւ անոահման ժամանակով :

ԵԼՑԻՆ, որ Փետրուար 1-ին 62-րդ տարեդարձը տօնած է անակնկալօրէն անհետացած է քաղաքական բեմէն, հիւղ այն պահուն, երբ հանրաքուէի չուրջ բանավէճը կը շարունակուի : Մամուլի իր սպասարկութեան հաղորդել տուած է որ 12 օրուան արձակուրդ կ'առնէ, ընկերով Ռ. Տիւմայի հետ ժամադրութիւն մըն ալ :

ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՓԻ, քաղաքի նախարար, ի վերջոյ ծախեց մարզական կօշիկի գերմանական Ատիտաս ձեռնարկութեան իր բաժինը, որ մեծամասնութիւն էր (78%), բայց, այս վաճառքը բանավէճ ստեղծած է եւ ընդդիմութիւնը խորհրդարանական քննութիւն մը կը պահանջէ : Թափիի բաժինը ծախուած է 2,7 միլիառ ֆրանքի, Ռ. Լ. Տրէյֆիւս 15%-ը գնած է, իսկ մնացեալ մէկ մասը Քրեաի Լիոնէ, ԻՒ - Ա. - Փէ եւ Ա. - Ժի - Էֆ այսինքն ազգայնացած ձեռնարկներ, որոնք իրենց 17%-ը կը բարձրացնեն 42%-ի : Պահանջուած քննութիւնը պէտք է երեան հանէ թէ «ի՞նչ պայմաններու մէջ, երեսփոխանական ընտրութիւններէն ամիս մը առաջ, պետական դրամատուն մը (Քրեաի Լիոնէ) եւ ազգայնացած ապահովագրութեան երկու ընկերութիւններ օգնած են պաշտօնի գլուխ գտնուող նախարարի մը որ լաւ պայմաններու մէջ, օձիքը ազատէ Ատիտասէն եւ մանաւանդ, արդեօ՞ք այլ ճեռնարկութեան ոեւէ դեկավար պիտի օգտուէր դրամատուներու նոյն նեցուկէն» :

ՋՕՐ. ԱՈՒՆ, Լիբանանի նախկին վարչապետը Մարսէյլի մէկուկէս տարուան աքսորէն եաք, փոխադրուեցաւ Սէն - է - Մառնի փոքրիկ գիւղ մը, որու բնակիչները կը բողոքեն, չատ դժգոհ վտանգատոր նկատուած նման դրացնութենէ մը : Այս տեղափոխումով, զօրավար Աուն, հակառակ իր պարտաւորութեան քաղաքական գործունէութիւն չունենալու, կը խորհի թէ պիտի կարենայ իր կղզիացումէն դուրս ելլել : «Ֆիկառօ»ի (Փետր. 16) տուած իր հարցազրոյցին մէջ, ան կ'ըսէ թէ միջազգային հաւաքականութիւնը պէտք է Սուրիոյ զօրքերուն նկատմամբ բռնէ այն դիրքը զոր բռնեց Սատտամ Հիւսէյնի բանակին նկատմամբ, Քուէյթ : Ըստ իրեն, Լիբանանի վարչապետը՝ Հարիրի բան մը չի կրնար ընել, որովհետեւ երկիրը սուրիական հրահանգներով կեդրոնացած է :

ՖՐԱՆՍԱՑի մէջ, 63 հոգի մեռած է հազիւ տարուան մը ընթացքին լիմֆերիոզէ : Ենթակաները վարակուած էին խոզի սառեցուած լեզու ուտելով :

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

SOLIDARITÉ
VIENNE - GORIS

Dans le cadre de la campagne nationale de la *Croix Bleue des Arméniens de France* pour l'Arménie, en collaboration et avec le soutien de :

— la Ville de Vienne, le Comité des Echanges Internationaux;

— les associations arméniennes: FRA, Nor Séround, USGA, Comité Vienne-Goris, Association des Arméniens de Chasse-sur-Rhône;

— les associations caritatives : Croix Rouge, Secours Catholique, Emmaüs, Secours Populaire Association des Familles...

Les bénévoles s'affairent pour confectionner les colis depuis le 10 Février. Il s'agit de colis de vivres : sucre, farine, riz, pâtes, pain d'épice, conserves, margarine, lait concentré, potage en sachet auquel on a ajouté café, chocolat, biscuits, légumes secs, bonbons...

Un colis d'une valeur de 100 F. environ permettra à une famille de Goris de 6 à 8 personnes de survivre pendant plus de dix jours et surtout à lui apporter un peu d'espoir au delà des meurtrissures du froid, de la faim et de la guerre.

Sachant que la ville de Goris compte 25.000 habitants, c'est plus de 3.000 colis qu'il faut: objectif que nous espérons atteindre grâce à l'aide de toute la population viennoise.

La permanence se poursuit jusqu'au Mercredi 17 Février dans les locaux de l'OPAC (situés à côté de l'ANPE)

Square de la Résistance 38200 VIENNE
de 9h à 12h et de 15h à 19h

où vous pouvez déposer vos colis et vos dons.

Chaque don en espèce ou en chèque fera l'objet d'un reçu *Cerfa*, par la CBAF Association reconnue d'utilité publique par décret du 23 / 04 / 86.

La collecte se fera également en Mairie des Roches de Condrieu aux heures d'ouverture de 9h à 12h et de 14h à 17h30.

Merci pour votre solidarité.

CEREMONIE DU 48e ANNIVERSAIRE DE L'EXECUTION DU GROUPE M. MANOUCHIAN

Le Dimanche 21 Février au Cimetière d'Ivry, organisé par l'A.N.A.C.R et l'U.G.E.V.R.E. aura lieu la traditionnelle célébration du souvenir des héros du groupe Missak Manouchian, exécutés le 21 Février 1944 au Mont Valérien.

Le cortège partira de la Porte de Choisy à 10h45.

***

Le même jour, Dimanche après-midi, de 16h30 à 17h, rue Au-Maire, Paris 3e M° Arts et Métiers, lors d'un court rassemblement, il sera annoncé l'apposition d'une plaque sur le mur de l'immeuble 19, rue Au-Maire, en hommage au sacrifice des 23 héros dont c'était le lieu de rencontre pendant l'occupation.

Par ce geste généreux la Mairie de Paris incorpore la mémoire de ceux de l'Affiche Rouge dans l'Histoire de Paris.

Pour l'inscription à graver sur la plaque notre Amicale a proposé le libellé suivant: «*Ici Missak Manouchian et ceux de l'Affiche Rouge, Français et immigrés arrêtaient leurs plans de lutte contre l'occupant. Morts pour la France*»

Date de l'inauguration: Février 1994.

***

VAULX-EN-VELIN

La cérémonie aura lieu le Samedi 20 Février à10h30, Square Manouchian, à l'angle des avenues Salengro et Garibaldi, à Vaulx-en-Velin.

Prendront successivement la parole: Madame Yvonne Bornet, au nom des anciens combattants, un représentant de la communauté arménienne, Monsieur Charrier, Maire de Vaulx-en-Velin.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21 - —

«ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ»
Սկիզբ Մեծի Պահոց
Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 8·30-ին :
Սկիզբ պատարագի ժամը 10-ին :
Կը պատարագէ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆԱՑ. ԳԱՄՊԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի :

ԼԻՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ՕԶՆԻ»ՆԵՐԸ

ԵՐԳԻՉԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Փետրուար 19, ժամը 20·30ին

Լիոնի Ազգային Տան Սրահը
40, rue d'Arménie, 69003 Lyon

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 80 Ֆր.

★

SPECTACLE UNIQUE
COMEDIE MUSICALE ET SATIRIQUE

LES HERISSONS d'Arménie

VOZNI SHOW

Vendredi 19 Février à 20 h 30

ESPACE ARMENIEN
40, rue d'Arménie, 69003 Lyon

Participation aux frais : 80 F
organisé par la MCA Villeurbanne
Tél. : 78 94 37 36

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համազգայինի Դիմակ Թատերախումբը
Մարտ - 19, 20, 21 -

- ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ -

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹի, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18· - Տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոց՝ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451 թուականին)՝ «վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեացց» :

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝ ՎԱՉԳԻՆ Ա. ՍՐԲԱՉՆԱՓՈՑՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ Ամենայն Հայոց :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի :

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ՃԱՇ

կիրակի, Փետրուար 21, ժամը 13-ին

Մայր Եկեղեցւոյ "Նուրհան Ֆրէնկեան" սրահին մէջ

Ճոխ ճաշացուցակ՝ հարիսայով
Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն՝ 150 Ֆր.
Արձանագրուիլ մինչեւ կիրակի Փետրուար 14 ներառեալ, հեռաձայնելով՝ Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին՝
43 · 59 · 67 · 03

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ

ՀԱՄԵՐԳ

մասնակցութեամբ «Նաւասարդ» նուագախումբին, ղեկավարութեամբ՝ համբաւաւոր երաժշտագէտ
ԹԱՔՈՒՀԻ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Փետր. 19, ժամը 20·30-ին Տիգրան եւ Զարուհի Տէմիրեան սրահին մէջ :
17, rue Bleue, Paris 9e

ARMENIE
Promotion spéciale
depuis le 16 Décembre
PARIS-EREVAN-PARIS
(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)

3665 FRS

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	48, cours de la Liberté	37, rue Hanrabedoutian
75001 PARIS	69003 LYON	EREVAN 10
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 78 60 13 66	Tél. : 52 85 48
Fax : 42 61 94 53	Fax : 78 60 92 26	Fax : 52 54 48

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
JEUDI
18 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· – Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաւկան առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 17·999 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 17.999

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

ՄԻԱՅՆ ԻՆԸ ՆՈՐԵՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ

ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ

Փետ· 16-ին, Հանրապետութեան նախագահ՝ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի հրամանագրով հրապարակուեցաւ Հայաստանի նորակազմ կառավարութեան անդամագանկը։ Ծանօթ է որ նախարարապետն է Հրանտ Բագրատեան։ Կառավարութիւնը կ'ունենայ 37 անդամ (նախարար եւ պետական վարչութեան նախագահներ), որոնց 33-ին անունները հրապարակուած են։ Դեռ ծանօթ չեն պետական չորս վարչութիւններու՝ հեռատեսիլ, օդանաւորդութիւն, երկաթուղի եւ մաքսատուն, դեկավարներու անունները։ Անոնք պիտի որոշուին աւելի ուշ։ Մտորեւ կը ներկայացնենք նախագահին հրամանագիրը կառավարութեան կազմին վերաբերեալ։ Ներքեւ նաեւ թէ հոն միայն ինչ նոր նշանակումներ կան, որոնց անունները ամբողջովին գլխագիրը կը չարենք զատորոշելու համար։ Առանց մէջբերումներ ընելու, անշուշտ, Ֆրանսահայութեան համար, ամէնէն նշանակալիցն է Վահան Փափազեանի Արտաքին նախարար դառնալը։ Ան, յարդ, Հայաստանի ներկայացուցիչն էր (Հայաստանի բանաձեւով՝ պաշտօնակատար) Փարիզ եւ վերջին տասը օրերուն ալ դաւադրապէս Փետ· 16-ի իրիկունն ալ Փարիզի մէջ, ձեռնարկած էր «Հայաստան» Հիմնադրամի կազմակերպութեան աշխատանքներուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան անդամներ նշանակելու մասին

Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան անդամները նշանակել՝

Վիգէն Իվանի Ջիտէչեան	Հայաստանի Հանրապետութեան փոխ-վարչապետ (կառավարութեան նախագահի տեղակալ)
Գագիկ Մկրտչի Շահրազեան	Հայաստանի Հանրապետութեան պետական նախարար
Սեպուհ Վարդանի Թաչճեան	Հայաստանի Հանրապետութեան պետական նախարար
Աշոտ Կոլիայի Եսայեան	Հայաստանի Հանրապետութեան աշխատանքի եւ սոցիալական ապահովութեան նախարար
Արա Սայէնի Բաբլոյեան	Հայաստանի Հանրապետութեան առողջապահութեան նախարար
Տիգրան Եղուարդի Գրիգորեան	Հայաստանի Հանրապետութեան առեւտրի նախարար
Վահէ Վարդանի Ստեփանեան	Հայաստանի Հանրապետութեան արդարադատութեան նախարար
Աշոտ Անդրանիկի Սաֆարեան	Հայաստանի Հանրապետութեան արդիւնաբերութեան նախարար
ՎԱՀԱՆ ՅԱԿՈԲԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ	Հայաստանի Հանրապետութեան արտաքին գործերի նախարար
Վարդգէս Յովակի Գնունի	Հայաստանի Հանրապետութեան բարձրագոյն կրթութեան եւ գիտութեան նախարար
Կարինէ Սուրէնի Դանիէլեան	Հայաստանի Հանրապետութեան բնութեան եւ շրջակայ միջավայրի պահպանութեան նախարար
ՄՇՈՏ ԵՐՋԱՆԻԿԻ ՈՍԿԱՆԵԱՆ	Հայաստանի Հանրապետութեան գիւղատնտեսութեան նախարար
ԱՐՄԷՆ ԲԵՆԻԱՄԻՆԻ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ	Հայաստանի Հանրապետութեան էկոնոմիկայի նախարար
ՄԵԼՍ ԱՒԵՏԻՍԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆ	Հայաստանի Հանրապետութեան էներգետիկայի եւ վառելիքի նախարար
ՌՈՒՏՈԼՖ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԻ ԹԵՄՈՒՐԱԶԵԱՆ	Հայաստանի Հանրապետութեան քեթեւ արդիւնաբերութեան նախարար
Հայկ Գեղամի Ղազարեան	Հայաստանի Հանրապետութեան լուսաւորութեան նախարար
Գրիգոր Աշոտի Պողպատեան	Հայաստանի Հանրապետութեան կապի նախարար
Յակոբ Մովսէսի Յակոբեան	Հայաստանի Հանրապետութեան մշակոյթի նախարար
Վանիկ Սմբատի Սիրադեղեան	Հայաստանի Հանրապետութեան ներքին գործերի նախարար
Վահան Մհերի Մելքոնեան	Հայաստանի Հանրապետութեան նիւթական ռեսուրսների նախարար
Գագիկ Հմայեակի Մարտիրոսեան	Հայաստանի Հանրապետութեան շինարարութեան նախարար
Վազգէն Միքայէլի Մանուկեան	Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտպանութեան նախարարի պաշտօնակատար
ԴԱՒԻԹ ՄՆԱՑԱԿԱՆԻ ՋԱԳՈՑԵԱՆ	Հայաստանի Հանրապետութեան պարէնի եւ մթերումների նախարար
Հենրիկ Ճումշուդի Քոչինեան	Հայաստանի Հանրապետութեան տրանսպորտի եւ հաղորդակցութեան նախարար
ԼԵՒՈՆ ՎԼԱԴԻՄԻՐԻ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ	Հայաստանի Հանրապետութեան ֆինանսների նախարար

Երեւան, 16 Փետրուարի 1993 թ·

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ
Լ· ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

***

Փետրուար 17-ին, Երեքշաբթի օր, կազմի կացութիւնը քիչ մը բարելաւուած էր ճնշումը բարձրացած ըլլալով, հասնելով 3 միլիոն խորանարդ մեթրի, ինչ որ աւելորդ է կրկնել թէ չատ ու չատ անբաւարար է։

Զինուորական գետնի վրայ, մարտեր կը չարունակուին Մարտակերտ եւ կը թուի որ հայկական ուժերը կը մօտենան քաղաքին։ Գերագոյն Խորհուրդը կը չարունակէ իր 6-րդ նստաչրջանը, օրակարգ ունենալով զանազան հարցեր, ի չարս որոնց բարեփոխումներու հարցը, որ բաւական սուր վէճերու առիթ տուած է։

ԼՂՀ-ի Ինքնապաշտպանութեան Կոմիտէի նախագահ Սերժ Սարգսեան ըսած է թէ հակառակորդներու բանակը մարդկային ուժով լայնօրէն կը զերազանցէ ԼՂՀ-ի ինքնապաշտպանութեան ուժերը, սակայն Ղարաբաղի ազատամարտիկները արհեստավարժներ են եւ ատոր ամէնէն լաւ վկան է ադրբեջանական բանակի կորուստները որոնք չատ աւելի ծանր են։ Անդրադառնալով մարտիկներու կուսակցական պատկանելիութեան, Սերժ Սարգսեան ըսած է թէ ԼՂՀ-ի բանակի 1000 մարդոցմէ հազիւ թէ 100-ը կարենան ըսել, թէ կը պատկանին այս կամ այն կուսակցութեան։

***

Իրանի իսլամական յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ, նախագահ Ռաֆսանճանի Թեհրանի օտար դիւանագէտներու չարքին ընդունած է նաեւ Հայաստանի առժամեայ գործավար Վահան Բայբուրդեանը։ Կարճ տեսակցութեան ընթացքին Իրանի նախագահը չնորհակալութիւն յայտնած է չնորհաւորութիւններուն համար, խնդրած է իր ողջոյնը փոխանցել Հայաստանի նախագահին եւ ապահովութիւն տուած է, որ իր երկիրը կ'օգնէ Հայաստանին՝ տագնապալի վիճակէն դուրս գալու։

***

Միչտ իսլամական յեղափոխութեան տարեդարձի տօնախմբութեանց ծրիրին մէջ, Փետրուար 11-ին Իրանի Երեւանի դեսպանատունը ընդունելութիւն մը կազմակերպած է որու ներկայ եղած են Գերագոյն Խորհուրդի նախագահի Ա· տեղակալ Ս· Սահակեան, Խորհրդարանի անդամներ, կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ, նախարարներ, գործիչներ։

***

Վերջերս Ստեփանակերտի մէջ հիմնուած է ԼՂՀ-ի ձեռնարկատէրերու միութիւն, որ կը համախմբէ 17 ձեռնարկութիւններու եւ կազմակերպութիւններու դեկավարները եւ գործարար մարդիկ։ Նախագահ ընտրուած է Սերկէյ Ենգիպարեան։ Միութեան նպատակն է պաշտպանել ԼՂՀ-ի արդիւնաբերութեան չահերը չուկայի տնտեսութեան մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՐՈՎ

ԹՂԹԱՏԱՐԻ գրուիչներուն գործադուլը, որ սկսած էր տասը օր առաջ Փարիզի 9-րդ թաղամասէն տարածուեցաւ մայրաքաղաքին 20 թաղամասներուն վրայ եւ անորոշ ժամանակով։ Այս ամբողջը հետեւանք է նախկին նախարար՝ Քլէյսի (այժմ՝ Ներքին) փոխոխութեանց ծրագրերին, թղթակցութեան գրասմին մէջ, որու հետեւանքով 3000 գործազրկում նախատեսուած է, որոնց 280-ը՝ Փարիզի վրայ։ Թղթատարութեան ծրագիրը կը ձգտի նուազեցնելու գրասմները։ Շարժումը բանական իրարանցում ստեղծած էր 9-րդ թաղամասը ուր 800 հազար նամակ եւ թերթ դիզուած են եւ չրջանի արհեստաւորներ ու առեւտրականներ անընդունելի կը գտնեն այդ հսկայ վնասները, զորս կը կրեն ստեղծուած կացութեան հետեւանքով։ «Իմանիթէ»ն օրինակը կը ներկայացնէ ցրուիչի մը, հաստատելու համար թէ «առանձնաչնորհներ» չունին։ 48 տարեկան այդ ցրուիչը, 30 տարուան աշխատանքէ ետք 8000 Ֆր· կը չահի։ Կ'առաջարկուի ժամ մը աւելի աշխատիլ, ժամը 33 Ֆր·ի վճարումով մը։ Նախարարին կարծիքն այն է որ նման զործադրութեան չրջանի մը մէջ, ով որ բախտն ունի աշխատանք ունենալու, պէտք է գոհ ըլլայ ու ամչնայ բողոքելէ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ, Փետրուար 18-ին եւ 19-ին, ՖՐԱՆՍ 3 հեռատեսիլի կայանէն պիտի պատասխանէ Ֆրանսացիներու հարցումներուն, իրիկուան լրատուութեան յատուկ ընթացքին (ժամը 19 – 20)։ Այլ խօսքով, Հանրապետութեան նախագահը ուղղակի կը մասնակցի երեսփոխանական ընտրապայքարին։ Ֆրանսացիները հարցումները պիտի ընեն մինիթելով (3615, ՖՐԱՆՍ 3)։

ՄԻԱՅԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նորընտիր

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՆԳԱՐԱ ԳՆԱՑ

Ինչպէս գրուեցաւ առեն ի, Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը Յունուարի վերջաւորութեան Անգարա գնաց, մասնակցելու զինադադարի օժանդակութեան հարցին մէջ առեղծուած խոչընդոտները կարելի չափով հարթելու մտադրութեամբ: Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի խորհրդական Ժ. Լիպարիտեան եւ անձնական ներկայացուցիչը Դ. Շահնազարեան Յունուար 31-ին աւելի քան ժամ մը հանդիպում ունեցան վարչապետ Ս. Տէմիրէլի, փոխ - վարչապետ Է. Ինէօնիւի ու Արտաքին նախարար Հ. Չէթինի հետ: Որպէս եզրակացութիւն կրնանք ըսել որ Թուրքիա անցքի արտօնութիւն պիտի տար Արեւմուտքէն ցամաքի ճամբով կատարուած օժանդակութեան. սակայն ոչ մէկ տրամադրութիւն կը յայտնուէր էլեկտրականութեան համաձայնագիրը յարգելու կամ դիւանագիտական փոխադարձ կապեր հաստատելու, այս վերջինին որպէս յատակ նախապայման ներկայացուելով Ադրբեջանի հետ հրադադար հաստատելու պարագան:

Որքան ալ ներկայ իրավիճակի պահանջք ու անհրաժեշտ քայլ ցոյց տրուին այս ու նման նախաձեռնութիւնները, հայեցութեան յարաբերութիւններու մարզը ամէնէն անտարբեր Հայուն համար իսկ հետաքրքրութեան առարկայ է. հետաքրքրութիւն որ ինչպէս այլ պարագաներ, դժուար գոհացում կը գտնէ պաշտօնական տեղեկատուութեամբ կամ լրատուիւնեերու հաղորդածով: Ու սխալ պիտի չըլլայ ըսել թէ կատարուած տեղեկատուութենէն աւելին փնտռող հետաքրքրութիւնը մեծ մասով կը մեկնի անհատատութեան ու թերահաւատութեան դիրքէն. դիրքեր որոնց ծագումի ու զարգացումի փուլերը ծանօթ են բոլորիս:

Այս կամ նման նկատումներ դեր ունեցած են հաւանօրէն, Անգարայէն վերադարձին Ժ. Լիպարիտեանը զրոյցի մը հրաւիրելու «Ազգ»ի գլխաւոր խմբագիր Յ. Աւետիքեանի որոշումին մէջ:

Առաջին հարցումին պատասխանը ունի բոլոր թերահաւատներն ու անհատատները արդարացնելու բնոյթը. Լիպարիտեան կ'ըսէ թէ իրենք հարկաւոր կը նկատեն դիւանագիտական առանց նախապայմանի, «բայց Թուրքիան կարեւորում է Ադրբեջանի տեսակէտը՝ զինադադար նախապայմաններով»: Այս նշումէն եթէ որ ոչ անակնկալ է, ոչ ալ զարմանալի, բնական է յուսալ համապատասխան կեցուածք, ճարելով, առեղծելով քիչ - շատ նոյն մակարդակի փոխ - քայլ մը. մինչդեռ հայկական պատուիրակութիւնը «հիմնաւորուած» կը բացատրէ որ «իրենց մօտեցումն ալնեաւան էղ չէզոք չէ, ինչպէս իրենք կարծում»: Եւ ցոյց կուտայ «այդ մօտեցումների տկար կողմերը»: Նախագահին խորհրդականը յայտնապէս գոհ՝ Թուրքիոյ վարչապետին տրուած այս լուսաբանութենէն, նոյնիսկ այն կարծիքը կը յայտնէ թէ «վարչապետի համար բաւական օգտակար եղաւ մեր դիտողութիւները լսելը»:

Այսօր երբ չուրջ երկու շաբաթ անցած է այս հանդիպումէն ու ամէնէն լաւատեան ալ գոհ ըլլալու ամենափոքր տուեալ մը չունի հայեցութեամբ յարաբերութիւններու զարգացումին մէջ, անկարելի է չյիշել հարցին առընչութեամբ Ղարաբաղցիներու կեցուածքին մասին բժիշկ Քէվճենկեանի խօսքերը: Ազգային ժողովի մէկ սրահին մէջ, Հայաստան - Ղարաբաղ կատարած ճամբորդութենէն վերադարձին կազմակերպուած մամուլի ասուլիսին, ան կ'ըսէր թէ Ղարաբաղցին միայն կը ծիծաղի լսելով Թուրքիոյ կողմէ կատարուելիք օժանդակութեան մասին: Իրապաշտութեան այս փակագիծէն եթէ վերադառնալով «Ազգ»ի հարցազրոյցին, կը կարդանք որ Թուրքիա որպէս ներքին քաղաքականութեան կարգադրելի հարց ներկայացնելով, մէկդի դրած է էլեկտրականութիւն տալու խնդիրը: Դէպքերու բերնական զարգացումին մէկ օղակն ալ պէտք է նկատել ասիկա երբ արդէն բաւական առենէ ի վեր Թուրք մամուլը կը յորդի ընդդիմութեան բուռն հակազդեցութիւններով ու իշխանութեան իրեն զանոնք առողջ դատողութեան հրաւիրելու, ազգային շահը մատնանիշ ընելով համոզելու ջանքերով:

Այս ջանքին կ'անդրադառնայ նաեւ Ժ. Լիպարիտեան, Թրքական բացատրութեան եաին միայն Ադրբեջանի անհամաձայնութիւնը զեռեղելով: Ապա կ'անցնի Հայաստանի օժանդակելու Թրքական պատճառներու թուումին. կ'ըսէ թէ կայ դուրսի ճնշումը, ու չրջանի կայունութեան մտահոգութիւնը. կ'աւելցնէ նաեւ տարածաշրջանին մէջ որոշ դեր ստանձնելու Թրքական տրամադրութիւնը որուն արգելք կը նկատէ Թշնամական կեցուածք դրացի որեւէ երկրի հանդէպ. կը չեշտէ. «այսօր Հայաստանին չօգնելը կը նշանակի թշնամական վերաբերմունք»: Կայ տակաւին, իր կարծիքով, Թուրքիոյ եւրոպական յոյսերը. «Եւրոպան շատ տարօրինակ կը նայի Թուրքիային, եթէ Հայաստանին օժանդակութիւն ցոյց չտալով նա փորձի եւրոպական շուկայ մտնել»:

Ճիշդ է որ Եւրոպայի մաս կազմել կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Թրքական քաղաքականութեան հաշիւներուն մէջ. ատոր կը ցանկայ ո՛չ այնքան տնտեսական կամ նոյնիսկ քաղաքական ակնկալութիւններով, որքան՝ երկիրներու համաչխարհատարածքին մէջ արժանապատիւ ու վարկի տէր անունի մը սիրոյն: Այսուհանդերձ, Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու Թրքական ոլորտին մէջ հապիւ թէ տեղ ունենան այս մտահոգութիւնները, երբ կիպրոսի կէսը գրաւած ու այդ գրաւումը Արեւմուտքին ալ, Արեւելքին ալ մարսել տուած երկրի մը մասին է խօսքը:

Ի հեճուկս Թրքական կարծիքին, իրենց մօտեցումին ոչ չէզոք յատկանիշը բացատրելու եւ այդ մօտեցումին տակ կողմերը ցոյց տալու Ժ. Լիպարիտեանի արարքը բաւական կասկածելի «յայտնութիւն» մը կը թուի երբ զրոյցին յետագայ էջերուն մէջ ան կը խօսի նաեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները յետաձգելու եւ ամուր տուեալներու վրայ հաստատելու Թրք. կեցուածքին մասին: Ս. Տէմիրէլ կը բացատրէ թէ՝ «աւելի վատ կը լինի եթէ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելուց յետոյ ինչ - որ ռազմական գործողութիւնների հետեւանքով ստիպուած լինեն կտրել այդ կապերը»: Ու բնականաբար վերջակէտը կը դրուի նոյն յանկերգով. «եթէ զինադադար լինի, յաջորդ օրն իսկ կը հաստատեն այդ յարաբերութիւնները»: Ապա Լիպարիտեան կը կրկնէ զինադադարի Ադրբեջանի նախապայմանները արդարացնող Թրքական կեցուածքը, որոնց բարեբախտաբար, իրենք ցոյց կուտան «իրականութեան մէջ զինադադարը ձախողելու փորձեր» ըլլալու հանդիսմանքը: Այս լուսաբանութիւնը սակայն, յայտնապէս օգուտ մը չի տար, քանի որ ժխտական է Լիպարիտեանի պատասխանը՝ «Ղարաբաղի հարցի լուծման հարցում Թուրքերն ունէի՞ն Ադրբեջանցիների առաջարկներից զանազանուող տարբերակներ» հարցումին: Միայն համաձայնած են որ «հիմնական հարցը պէտք է լուծել Մինսկի խորհրդաժողովի շրջանակներում»:

Կարդալէ եաք զրոյցին հայեցութեամբ յարաբերութիւններու առընչուած այս մասը, ան որ այլեւս զրական քայլերէ այլ բանի հանդուրժելու ուժը չունի Հայաստանի իշխանութեան կողմէ, չի կրնար հարց չտալ. Հայաստանի պատուիրակութիւնը (որուն կազմութենէն իսկ - բացառապէս նախագահական ներկայացուցիչներով - հարցականներու աղբիւր է, երբ խօսքը զրացի երկրի մը հետ յարաբերութեան ոլորտին կը պատկանի, մինչ Արտաքին նախարարութենէն ոչ մէկ մասնակցութիւն խնդրոյ առարկայ է) իսկապէ՞ս չի տեսներ, թէ ոչ, երեւոյթները փրկելու միտումի մը համակարծիք՝ չի փափաքիր տեսնել Թրքական իրականութիւնը: Կարելի՞ էր մտածել որ Թուրքիա կրնայ ադրբեջանականէն տարբեր լեզու գործածել: Անկեղծութե՞մբ կ'ըսուին, հաւատացող կա՞յ արդեօք, իսկապէս, թէ Թուրքիա չրջանի քաղաքական կայունութեան, Արեւմուտքի աչքին վարկ չհելու, Եւրոպայի մաս կազմելու նման մտահոգութիւններով, ի հեճուկս Ադրբեջանի, կրնայ ձեռք երկարել Հայաստանի:

Թուրքիոյ համար վրդովումի մեր զըլխաւոր ու հաւանօրէն միակ դրամադլուխը ցեղասպանութեան ամբաստանութիւնը կ'ըլլար. ու զայն թօթափելու համար թերեւս տարբեր ընթացք ցոյց տար ան, եթէ հայկական նոր պետականութիւնը ոչ միայն խօսքով ցոյց տար թէ քաղաքական լիարժէք գործընկեր է եւ ոչ խըղբարկու առաւելաբար: Ատոր համար անհրաժեշտ էր նաեւ Արեւմուտքի կողմէն լուրջ նկատառում մը ցեղասպանութեան հարցին, որպէսզի Թուրքիոյ վրայ բանէր անոր վրդովեցնող հանդամանքը: Մինչեւ դեռ այս ճակատին վրայ ալ, 3 - 3,5 միլիոնոց Սփիւռքի մը մեղքով, որ մեծ մասով իր ներկայ օրինավիճակը «կը պարտի» ցեղասպանութեան, այդ թղթածրարին փոչիները կ'առնուին երբ երկիր մը ընտրութեան չեմին է ու կը մտածուի որ տեղին կ'ըլլայ հայ ընտրողներու քուէներն ալ չանտեսել: Կարելի՞ է միամիտ ըլլալ կարծելու չափ թէ Թուրքիա կ'անդիմանայ այս հաշիւները երբ անցեալը բազմաթիւ անդամներ ցոյց տուած է թէ անորը չէ եղած ջայլամի դերը...:

«Ազգ»ի գլխաւոր խմբագրին հարցումներէն ուշագրաւ է նաեւ այն որ կը չօշափէ հայեցութեամբ յարաբերութիւններու անցած փուլը եւ իր խօսակիցին դերը ատոնց մէջ: Այս վերջինը կ'ըսէ թէ պետութեան ու նախագահին քաղաքականութիւնը նպատակ ունի զրացիներու հետ բնականոն յարաբերութիւններու մշակումը եւ թէ տարաձայնութիւնները պէտք է խաղաղ միջոցներով լուծուին: Բոլորովին անտարբեր՝ այս մօտեցումին եթէ ոչ վնասարար, այլ ոչ արդիւնաւէտ բնոյթին որ քանի անգամ յայտնուեցաւ հայեւադրբեջանական բախումներէն ի վեր, Լիպարիտեան կ'աւելցնէ թէ իր կարծիքով ճիշդ է ան: Կը մերժէ թէ ինք ունեցած է «ինչ - որ առանձին ֆաղաքականութիւն եւ բերել է մի տեղ, ուր պէտք չէր»:

Լիպարիտեանի նշումը թէ ինք Մինչեւ - Արեւելքի մասնագէտ է, Թուրքիան կը ճանչնայ, Թրքերէն գիտէ ու կրնայ իր կարողութիւնները ներկայացնել այս քաղաքականութեան մէջ, միացած՝ Անգարայի հանդիպումներուն մասին ըսուածներուն, զրոյցին ընթերցումէն թելադրուած գլխաւոր հարցականը կը դարձնեն այն, թէ իրա՛ւ, ինչո՛ւ հայկական պատուիրակութիւն մը Անգարա գնաց արդեօք...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՀՈՆ ՀԻՄԱ ԺԱՄԸ ՔԱՆԻՈ՞Ն Է»

Բ.

Որքան ցաւալի է, որ հայ ժողովուրդին զաւակներէն կազմուած ընտանիքի անդամներէն չատեր պարտաւոր են յաճախ իրարու հարցնել.

-- Հոն հիմա ժամը քանի՞ն է:

Աչխարհի ամէնէն հեռաւոր կէտերուն վրայ ընակութիւն հաստատած մեր ցեղակիցներուն համար այլեւս ճակատագիր դարձած է նոյն պահուն ապրիլ տարբեր ժամանակներու ու կլիմաներու մէջ: Տասնամեակներ առաջ զգալի չէր ժամանակներու ու կլիմաներու այս տարբերութիւնը, որովհետեւ իրարմէ հեռացած ընտանիքի անդամներուն միջեւ միակ կապը կը պահուէր նամակով եւ նամակը անմիջական կապ չէ բնաւ, նամակը զիրար սիրող մարդիկը նոյն պահուն իրարու միացնող կամուրջ մը չէ: Որքան հեռուէն կուգայ նամակ մը, այնքան ժամանակ կ'անցնի այդ նամակին թուականին վրայէն: Երբ Մինչեւ - Արեւելքի մէջ սիրակարօտ մայր մը կը կարդայ Ամերիկայի մէջ ապրող իր զաւկէն եկած նամակը, դիտէ թէ արդէն օրեր, թերեւս ալ չարաթներ անցած են այն ժամէն ասդին, երբ նամակը

հեղու, Եւրոպայի մաս կազմելու նման մտահոգութիւններով, ի հեճուկս Ադրբեջանի, կրնայ ձեռք երկարել Հայաստանի:

Թուրքիոյ համար վրդովումի մեր զըլխաւոր ու հաւանօրէն միակ դրամադլուխը ցեղասպանութեան ամբաստանութիւնը կ'ըլլար. ու զայն թօթափելու համար թերեւս տարբեր ընթացք ցոյց տար ան, եթէ հայկական նոր պետականութիւնը ոչ միայն խօսքով ցոյց տար թէ քաղաքական լիարժէք գործընկեր է եւ ոչ խըղբարկու առաւելաբար: Ատոր համար անհրաժեշտ էր նաեւ Արեւմուտքի կողմէն լուրջ նկատառում մը ցեղասպանութեան հարցին, որպէսզի Թուրքիոյ վրայ բանէր անոր վրդովեցնող հանդամանքը: Մինչեւ դեռ այս ճակատին վրայ ալ, 3 - 3,5 միլիոնոց Սփիւռքի մը մեղքով, որ մեծ մասով իր ներկայ օրինավիճակը «կը պարտի» ցեղասպանութեան, այդ թղթածրարին փոչիները կ'առնուին երբ երկիր մը ընտրութեան չեմին է ու կը մտածուի որ տեղին կ'ըլլայ հայ ընտրողներու քուէներն ալ չանտեսել: Կարելի՞ է միամիտ ըլլալ կարծելու չափ թէ Թուրքիա կ'անդիմանայ այս հաշիւները երբ անցեալը բազմաթիւ անդամներ ցոյց տուած է թէ անորը չէ եղած ջայլամի դերը...:

«Ազգ»ի գլխաւոր խմբագրին հարցումներէն ուշագրաւ է նաեւ այն որ կը չօշափէ հայեցութեամբ յարաբերութիւններու անցած փուլը եւ իր խօսակիցին դերը ատոնց մէջ: Այս վերջինը կ'ըսէ թէ պետութեան ու նախագահին քաղաքականութիւնը նպատակ ունի զրացիներու հետ բնականոն յարաբերութիւններու մշակումը եւ թէ տարաձայնութիւնները պէտք է խաղաղ միջոցներով լուծուին: Բոլորովին անտարբեր՝ այս մօտեցումին եթէ ոչ վնասարար, այլ ոչ արդիւնաւէտ բնոյթին որ քանի անգամ յայտնուեցաւ հայեւադրբեջանական բախումներէն ի վեր, Լիպարիտեան կ'աւելցնէ թէ իր կարծիքով ճիշդ է ան: Կը մերժէ թէ ինք ունեցած է «ինչ - որ առանձին ֆաղաքականութիւն եւ բերել է մի տեղ, ուր պէտք չէր»:

Լիպարիտեանի նշումը թէ ինք Մինչեւ - Արեւելքի մասնագէտ է, Թուրքիան կը ճանչնայ, Թրքերէն գիտէ ու կրնայ իր կարողութիւնները ներկայացնել այս քաղաքականութեան մէջ, միացած՝ Անգարայի հանդիպումներուն մասին ըսուածներուն, զրոյցին ընթերցումէն թելադրուած գլխաւոր հարցականը կը դարձնեն այն, թէ իրա՛ւ, ինչո՛ւ հայկական պատուիրակութիւն մը Անգարա գնաց արդեօք...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

դրուեցաւ: «Ո՛վ գիտէ ան հիմա հոն ինչ կ'ընէ»: Թերեւս այսպէս կը մտածէ այդ մայրը, երբ կը կարդայ իր սիրակցորդ զաւկին նամակը: Մոռնաս աչքերով ուղղուած այս հարցումին պատասխանը անկարելի է հաւկնալ նամակին նայելով: Նամակը կը խօսի հինգ օրերու ապրումներէն: Նամակին մէջ պատմուած դէպքը, պատմուած ապրումը արդէն հինցած է երբ դիմացի կողմէն կը կարդացուի, Զաւակը եւ մայրը, երբ կը կապուին այդ նամակով, նոյն պահուն իրարու հետ չեն ապրիր: Այդ պատճառաւ ալ չեն իսկ նչմարեր, թէ երկուքը նոյն պահուն կ'ապրին տարբեր ժամանակի մը ու տարբեր կլիմայի մը մէջ:

Մինչդեռ հեռաձայնը հիմա հեռաւոր մարդիկը սկսաւ անմիջական կապով միացընել իրարու: Եթէ դիմացինդ կ'ըսէ թէ «չատ լաւ է», այդ կը նշանակէ թէ ան այդ պահուն իսկ չատ լաւ է: «Արդեօք ան պահուն ի՞նչ կ'ընէ» հարցումը փոխուած է «Ան պահուն ի՞նչ կ'ընես»ի: Եւ այդ հարցումին պատասխանը անմիջապէս կը ստացուի: Նոյն պահուն կը ստացուին նաեւ հազարաւոր այլ հարցումներու պատասխանները: «Ան պահուն հոն օդը ի՞նչպէս է»: «Քիչ վերջ ի՞նչ պիտի ընես»: «Ան պահուն որո՞ւ հետ ես, քովդ ո՞վ կայ»: «Վերջին նամակս ստացա՞ծ ես, թէ ոչ»:

Հեռաձայնը ապրող ու չնչող կապով իրարու կը միացնէ աչխարհի բոլոր սիրելիները, միտքերէ կրնայ սրբել դրեթէ բոլոր հարցականները: Երբ կը լսես դիմացինդ ձայնը, միանութիւնը կը դառնայ իսկական միանութիւն մը: «Փառք Աստուծոյ, ձայնը լսեցի» կրնայ ըսել մայր մը իր զաւկին համար, կամ զաւակ մը իր ծնողքին մասին: «Փառք Աստուծոյ, ձայնը չատ ուրախ էր, չատ զուարթ էր, չատ առողջ էր» կրնայ մտածել մէկը կամ միւսը դիմացինին մասին: Դժբախտաբար հակառակն ալ կրնայ պատահիլ երբեմն: «Զաւակս, քիչ մը անտրամադիր կ'երեւիս, արդեօք անախորժ բա՞ն մը կայ» կը հարցնէ մայր մը, մայրական աւանդական կասկածամտութեամբ եւ անճկութեամբ: Բայց այդ մտահոգութիւնն իսկ իր սիրուիարար պատասխանը կրնայ ստանալ նոյն վայրկեանին: Պատճառը այն է որ հեռաձայնի չնորհիւ, մարդիկ իրարու հետ կ'ունենան ճիշդ այն երկխօսութիւնը, զոր պիտի կարենային ունենալ եթէ նոյն սենեակին մէջ բնակէին:

Բայց հեռաձայնի այս կապը, իր բոլոր անհամար առաւելութիւններուն փոխարէն, չի կրնար մոռացումի տալ հեռաւորութեան զաղափարը, ընդհակառակն, ան աւելի կը չեշտէ այն իրողութիւնը, թէ երկու սիրելիներ նոյն պահուն կ'ապրին տարբեր ժամանակներու ու կլիմաներու մէջ: Հեռաձայնով զոյացած կամուրջը, որքան ալ ձայները իրարու հասցնէ, չի կրնար լեցնել այն անդունդը, որ կայ այդ ժամանակներուն ու կլիմաներուն միջեւ: «Հիմա հոն ժամը քանի՞ն է», «Հիմա հոն օդը ի՞նչպէս է», եւ այսպիսի հարցումներ, կուգան տիրոջ չիշեցնել թէ երկու սիրելիներ, իրարու հետ խօսելով հանդերձ, կ'ապրին տարբեր երկու աչխարհներու մէջ:

Հեռաւոր հորիզոններու մէջ կայք հաստատած հազարաւոր հայ ընտանիքներու անդամները այսօր դատապարտուած են նոյն ժամանակին մէջ չապրելու, այսինքն «ժամանակակից» ըլլալու: Իրարու հետ կրնան խօսիլ, իրարու ձայները կրնան լսել, իրարու չունչն ալ կրնան զգալ հեռաձայնի լարափողին մէջէն, բայց մէկը կ'ապրի դիշերուան մէջ, միւսը ցերեկին, մէկը կ'ապրի արեւուն տակ, միւսը անձրեւին, մէկը տաք է, միւսը կը մսի: Եւ խարէական միանութիւն մը, որ հեռաձայնի կապով քանի մը վայրկեան կը ստեղծուի հեռաւոր այդ անդամներուն միջեւ, քիչ վերջ դարձեալ իրարմէ տարբեր ժամանակներու մէջ պիտի թաղէ այդ սիրելիները,

Բազմաթիւ օդակայաններու պատերուն վրայ քով քովի կախուած են ժամացոյցեր, որոնք ցոյց կուտան Նիւ - Եորքի, Թոքիոյի, Լոնտոնի եւ այլ քաղաքներու ժամերը: Ամէն Հայ տունէ ներս ալ կախուած են երկու անտեսանելի ժամացոյցներ: Մէկը ցոյց կուտայ տեղւոյն ժամը, միւսն ալ այն ժամը՝ որուն մէջ կ'ապրի տան հեռաւոր մէկ հարազատը:

Նոյն ժամանակին մէջ, նոյն կլիմայի մէջ չկարենալ ծերանալը մեր դարաշրջանի մեծ ողբերգութիւններէն մէկն է հազարաւոր ընտանիքներու անդամներուն համար:

Ռ. Չ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՀԱՐԿԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՀԱՐԿԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Ա. Ս. Ա. Ն. Ի. Ն. Ի. Ն. Ի

(Շար. Ա. Էչէճ)

նախագահը, պաշտօնի անցնելէն ի վեր, հա կ'առնէ ընտրապայքարի իր խոստումները որոնցմէ մէկն էր տուրքերը չաւելցնել: Քլինթըն յայտնեց թէ Ամերիկայիք, ներառեալ միջին դասակարգը զոհողութիւններ պէտք է ընեն, օժանդակելու համար պիտճէի բացին հաւասկեցման: Փետրուար 17–ին է որ տնտեսական վերականգնումի իր ծրագիրը կը ներկայացնէ Քոնկրէսին (Հորհրդարան):

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԼՈՂ

ՔՐԻՍՏՈՓ ԳԱԼՓԱՅԵԱՆ
ՎԵՐՍՏԻՆ ՏԷՐ ՓՐԱՆՍԱՅԻ
ՄՐՑԱՆԻՇԻՆ

Անցեալ չաբթու վերջը, Եւրոպայի լաւագոյն լողորդները կը մրցէին, Գերմանիոյ Կէլզընքիրխընի քաղաքը, փոքր աւազանի մէջ:

Գալֆայեանի արդիւնքները.– 6–րդ՝ 100 մեթր ազատ լողի մէջ՝ 49"45: Առաջինը՝ ռուս Պոպով՝ 48"66: Երրորդ՝ 50 մեթրի մէջ դոր չհասած է, վերատին, բրիտանացի Ֆոսթըր՝ 21"76, Եւրոպայի նոր մրցանիշ:

Գալֆայեան ուրախ էր սակայն, որովհետեւ կը վերագտնէր Ֆրանսայի իր մրցանիշը՝ դոր Քարոն խլած էր իրմէ քանի մը չաբաթ առաջ:

Գալֆայեանի նոր մրցանիշը՝ 22"17· հինը՝ Քարոն՝ 22"29· Քարոն չէր մասնակցեր Կէլզընքիրխընի մրցումներուն:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՎՏԱՆԳԱԻՈՐ ՄՐՑԱԿԻՑ ՄԸ ԵՒՍ
ՎԱԼԱՆՍԻ Հ· Մ·–ԻՆ ՀԱՄԱՐ

Կարելի չէր յուսալ որ Վալանս, Շաբաթ իրիկուն, յաղթական դուրս եկլէր Քաննի մարզադաշտէն (3 – 0), ծանր պարտութիւն մը:

Հ· Մ·–ը խոպոպէս դժբախտ եղոյթ մը ունեցած է: Միշէլ Թէրզեան՝ որ խմբապետն է, 34–րդ վայրկեանին գնդակը իր բերդին մէջն իսկ դրկած է ... երկու ուրիշ կոլեր երկրորդ կիսախաղին, ապահոված են տեղական խումբին լայն յաղթութիւնը:

Դժբախտաբար, յառաջիկայ Շաբաթ իրիկուն, հայանուն ակումբը նոյնքան զօրաւոր, թերեւս աւելի, մրցակից մը պիտի ունենայ՝ Միւլհուզ· երէք մրցման (2 – 1) ի նպաստ Ալզասի խումբին: Միւլհուզ ունի միջազգային խաղացողներ: Բերդապահը, Միքայէլօֆ, Պուլկարիոյ Ազգային խումբին բերդապահն ալ է:

Քանի որ խաղը տեղի պիտի ունենայ Վալանսի մէջ, կարելի է ակնկալել որ Հ· Մ·–ին համակիրները առիթ ունենան վերջապէս ուրախանալու: Աւելի հաւանական է հաւասարութիւն մը: Վալանս 10–րդ է ներկայիս, Միւլհուզ՝ 5–րդ:

Վալանսի երկրորդ կազմը, իր զաչտին վրայ յաղթած է Վէրմոնտանի՝ (2 – 0), 4–րդ է: Յառաջիկայ չաբաթ՝ մրցում Տոլի մէջ, Ժիւրա: Երէք մրցման՝ (3 – 0), ի նպաստ Հ· Մ·–ին:

***

Հ· Մ· Ը· Մ· ՏԵՂԱՅԻ

Լիոն – Տէսին Հ· Մ· Ը· Մ·–ը, լիակ 3–րդ գաւակարգին մէջ, կը չարունակէ անյաջողութիւններու իր չարքը: Պարտուած է Սավուայի Ալպէնա աւանին մէջ՝ (1 – 0), ներկայիս 5–րդ է:

Յառաջիկայ կիրակի, մրցում Ուլէնի մէջ՝ ի հաշիւ Ռոնի բաժակին:

Վալանս (3) ալ, լիակ երկրորդ դասակարգին մէջ, պարտուած է· Մոնթէլիմար (2) – Վալանս (2) (1 – 0)· Հ· Մ·–ը կը մնայ 4–րդ դասաւորումին վրայ:

Նահանգային ախոյենութիւններ.–

Հ· Մ· Ը· Մ· Լիոն – Տէսին (2) – Լ'Ալբէյ	(3 – 4)
Վիէն Հ· Մ· – Ռիյիէօ (2)	(0 – 3)
Փարիզեան շրջան.–	
Փոլիս – Ալֆորվիլ Հ· Մ·	(1 – 1)

ԱԹԼԷԹԻԶՄ

ՌՈՊԵՐ ԷՄՄԻԵԱՆ՝ 7·77 ՄԵԹՐ

Ֆրանսայի ձմեռնային կարեւոր հաւաքոյթներէն մէկն է Լիէվէն քաղաքինը՝ ուր կ'ըլլայ միշտ միջազգային մասնակցութիւն:

Հետաքրքրութեամբ կը սպասէինք Ռոպէր Էմմիեանի ելոյթին: Ֆրանսա հաստատուած Գիւմբեցի մարզիկը՝ որ վեց տարիներ առաջ, նոյն սրահին մէջ, չհաւատալով 8·49 մեթր հեռու, չէ կրցած հանիլ, Շաբաթ իրիկուն, 8 մեթրի: Դասուած է 4–րդ, 7·77 մեթրով: Առաջինը՝ 8·06 դուպացի Փետրոզ:

Էմմիեան, Ֆրանսայի մէջ, չէ վերագըտած տակաւին ֆիզիքական լաւագոյն վիճակը, պիտի ջանայ անկասկած յառաջդիմել: Այդ կ'ակնկալէն իր համակիրները:

Վ· Ս·

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Իրենց սիրելի քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Զաւրուհի Պապիկեանի անմոռանալի յիշատակին Տիկին Հայկուհի Տամլամեան եւ զաւակները 4000 ֆրանք կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

REGION MARSEILLE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

lance une collecte nationale
pour venir en aide aux habitants
d'Arménie et du Karabagh

L'urgence de cette opération et très importante.

Colis type : 1 kg. de farine, 1 kg. de sucre, 1 kg. de riz, 1 kg. de pâtes, 1 kg. de lessive, savon de Marseille, bouillon cube, lait concentré, pain d'épice, corned-beef, margarine (boîte), bougies, allumettes.

Points de collecte :

— Eglise de St. Jérôme
— Eglise de Bd. Oddo
— Eglise de Beaumont
— Eglise de St. Loup
— MAJC 12-14 rue St. Bazile

Tous les jours de 14h à 19h.

La collecte continue.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները կազմակերպութեան ընդհանուր աշխատանքներու եւ Հայաստան, Արցախի օժանդակութեան իր գործունէութեան ի նպաստ.–

Տէր եւ Տիկին Շիդոյեան 500, Պր· Գր· Բալեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան 4000, Պր· Ա· Ղորղորեան 1000, Տէր եւ Տիկին Թերզիպաշեան 300, Պր· Սարեան 200, Տիկին Աչճեան 300, Տիկին Արզուманեան 500, Պր· Գիւրեսէրեան 200 Ֆր·, Տիկին Ն· Մելգոնեան 1000, Պր· Ա· Փափազեան 200, Պր· Ր· Հարունեան 2000, Պր· Ռ· Հարունեան 500, Տէր եւ Տիկին Շահպազեան 500, Տիկին Գիւլբեան 500, Տիկին Գորեան 200, Տիկին Խաեան 200, Տէր եւ Տիկին Տալազիւբէեան 100, Տէր եւ Տիկին Պաղտիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Լոքլիեան 100, Տիկին Քալլանեան 100, Պր· Մխիթեան 500, Տէր եւ Տիկին Պանտիկեան 500 Ֆր·:

***

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր· Տէր եւ Տիկին Օննիկ Աղաչեանէ Տիկին Մարիամ Պաղտասարեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

***

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Անիէռ Պուա-Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի «Ակնունի» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Արփինէ Աւետիսեանէ 1000 Ֆրանք, Տիկին Մաուլէն Փափազեանէ 1000 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Սահատճեանէ 1000 Ֆր·, նաեւ Անդրանիկ Կոթորեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Ա· Աւետիսեանէ 500 Ֆր·, Տիկին Մ· Փափազեանէ 500 Ֆր·:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԻԼԱՆՕ· – Տիկին Սոնա Իպիչեան 600 Ֆրանք:

***

ՎԻՆՍԷՆ· – Տիկին Սաթենիկ Սոզոմոնեան 500 Ֆր·:

REGION LYONNAISE

COLIS POUR L'ARMÉNIE

1 kg. de sucre, 1 kg. de farine, 1 kg. de riz, 1 kg. de pâtes, 1 kg. de pain de mie (longue conservation, plusieurs mois), 1 paquet de bouillon-cube, 1 paquet de vermicelle ou potage, 1 boîte de conserve: sardine ou thon ou corned-beef, 1 tube de lait concentré, 500 gr. de margarine sous emballage plastique, 1 paquet de lessive en poudre, 2 savons de Marseille, 1 paquet de bougies, 2 boîtes d'allumettes.

Points de collecte :

Lyon / Villeurbanne :

M.C.A. Villeurbanne
126, avenue Roger Salengro,
69100 Villeurbanne

Permanence de 15h à 17h, du mardi au samedi.

Décines :

M.C.A. Décines
15, rue du 24 Avril 1915,
69150 Décines

Permanence de 14h à 16h, du lundi au vendredi.

ԼԻՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ՈՋԸԹ»ՆԵՐԸ

ԵՐԳԻՄԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Փետրուար 19, ժամը 20·30ին

Լիոնի Ազգային Տան Սրահը
40, rue d'Arménie, 69003 Lyon

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 80 Ֆր·

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղիկի՝ նշան Քահանայ մահուան առիթով.– Քէօսէեան ընտանիք, Քարթալեան ընտանիք, Գայմաքճի ընտանիք, Դաւիթ Դարբինեան 300–ական Ֆր·, Մուրատ Բլուր 800 Ֆր·, նաեւ Տիկին Աղաւնի Տուրիկեանի մահուան առիթով Իսիի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը նուիրէ 800 Ֆր·:

***

Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժերմէն Ջ· Շանթ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է·– Սուրէն Կիրակոսեանի հոգեհանգիստի առթիւ՝ Տիկին Ա· Գուդնուեան 200 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տէր–Մինասեան (Հայաստան որբերուն) 500 Ֆրանք, Վարուժան Անտոնեանի հոգեհանգիստի առթիւ Տէր եւ Տիկին Վրոյր Շալճեան 200 Ֆր·, Պր· Մուրատ Զարիքեան, Շաուլ Ծերուկեան ընտանիք, Անթօ Ծերուկեան ընտանիք, Պր· Խաչիկեան 100–ական Ֆր·, Պր· Մուշեղ Զաքարեան 50 Ֆր·:

Ս· ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20, ժօն է կոստանդնուպոլսոյ Սուրբ Ժողովուրդն (381 Թուականին) հարիւր յիսուն հայրապետացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Ցովհաննէս–Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 16·30–ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը դոցուի ամբողջ Մեծ Պահքի շրջանին համար՝ ի նշան Ադամ եւ Եւայի Դրախտէն արտաքսումին:

ԾԱՆՕԹ· – Այս օրուընէն սկսեալ ու ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան, Աւետարանը չեն համբուրեր:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21· –

«ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ»
Սկիզբ Մեծի Պահոց
Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 8·30–ին:
Սկիզբ պատարագի ժամը 10–ին:
Կը պատարագէ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆԱ· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի:

CEREMONIE DU 48e ANNIVERSAIRE DE L'EXECUTION DU GROUPE M. MANOUCHIAN

Le Dimanche 21 Février au Cimetière d'Ivry, organisé par l'A.N.A.C.R et l'U.G.E.V.R.E. aura lieu la traditionnelle célébration du souvenir des héros du groupe Missak Manouchian, exécutés le 21 Février 1944 au Mont Valérien.

Le cortège partira de la Porte de Choisy à 10h45.

***

Le même jour, Dimanche après-midi, de 16h30 à 17h, rue Au-Maire, Paris 3e M° Arts et Métiers, lors d'un court rassemblement, il sera annoncé l'apposition d'une plaque sur le mur de l'immeuble 19, rue Au-Maire, en hommage au sacrifice des 23 héros dont c'était le lieu de rencontre pendant l'occupation.

Par ce geste généreux la Mairie de Paris incorpore la mémoire de ceux de l'Affiche Rouge dans l'Histoire de Paris.

Pour l'inscription à graver sur la plaque notre Amicale a proposé le libellé suivant: «*Ici Missak Manouchian et ceux de l'Affiche Rouge, Français et immigrés arrêtaient leurs plans de lutte contre l'occupant. Morts pour la France*»

Date de l'inauguration: Février 1994.

***

VAULX-EN-VELIN

La cérémonie aura lieu le Samedi 20 Février à10h30, Square Manouchian, à l'angle des avenues Salengro et Garibaldi, à Vaulx-en-Velin.

Prendront successivement la parole: Madame Yvonne Bornet, au nom des anciens combattants, un représentant de la communauté arménienne, Monsieur Charrier, Maire de Vaulx-en-Velin.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ

ՀԱՄԵՐԳ

Մասնակցութեամբ «Նաւասարդ» նուագախումբին, ղեկավարութեամբ՝
Համբաւաւոր երաժշտագէտ
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Փետր· 19, ժամը 20·30–ին Տիգրան եւ Զարուհի Տէմիրեան սրահին մէջ:

17, rue Bleue, Paris 9e

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19
VENDREDI
19 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· - Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ -- ԹԻԻ 18·000 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 18.000

ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԹՕՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՆԳԱՐԱ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՄԸ ԸՐԱԾ Է

«Մարմարա» կը տեղեկացնէ թէ հայկական պատուիրակութիւն մը Անգարա գացած է փոքրամասնութեանց դպրոցներու նորընտիր ընդհ· տնօրէն ձեվաթ Զիչէքի պարգելու համար հայկական դպրոցներու դժուարութիւնները: Ուրախութեամբ կարելի է հաստատել թէ այդ դժուարութեանց գլխաւորն է շատ աշակերտ ունենալը···

***

Պոլսոյ հայ փոքրամասնութեան վարժարաններու անունով պատուիրակութիւն մը, որ կը բաղկանար նախակրթարանի բաժնէն Գարակէօզեանի հիմնադիր Տօքթ· Մարիոս Ենիէօրկանէ, միջնակարգի բաժնէն Պէզճեանի հիմնադիր Տօքթոր Ովսաննա Գարաքուչէ, լիսէի բաժնէն Սամաթիոյ լիսէի հիմնադիր Գամէր Ֆօրասանէ եւ Ուսուցչաց հիմնարկէն իրաւագէտ Անդրանիկ Մուրատ Ճինկէօզէ, Փետրուար 3-ին այցելած են Անգարա եւ չփումներ ունեցած են փոքրամասնութեանց մասնաւոր դպրոցներու նորընտիր Ընդհ· տնօրէն ձէվաթ Զիչէքի հետ:

ձէվաթ Զիչէք վերջերս յաջորդած է նախկին Ընդհ· տնօրէն Նէճատէթ Էօզքայի:

Հայ վարժարաններու պատուիրակները, իր նոր պաշտօնին մէջ չնորհաւորելէ ետք յորդորժան ընդհանուր տնօրէնը, յայտնած են, թէ Անգարա եկած են ծանօթանալու համար իրեն հետ եւ ներկայացնելու համար կարգ մը հարցեր, որոնք դժուարութիւններ կը յարուցանեն մեր վարժարաններուն առջեւ: Օրինակի համար այդ դժուարութիւններէն մէկն է վերջերս մեր կարգ մը վարժարաններուն եկած այն չրջաբերականը, որով սահմանափակումի կ'ենթարկուի, Պաքըրդիւղի, Դալեվանքի նման քանի մը վարժարաններու ուսանողութեան թիւը: Արդարեւ չրջաբերականը վերջերս դիտել տուած էր, որ մեր վարժարաններէն ոմանք իրենց ունեցած տարածութեան թոյլատրած տարողութենէն աւելի մեծ թիւով աշակերտ ունին, եւ այդ պատճառաւ պէտք է զեղչեն աշակերտութեան թիւը: Եթէ իչխանութիւններու իրենց այս տեսակէտին վրայ պնդեն, 600 աշակերտ ունեցող վարժարան մը պիտի պարտաւորուի աշակերտներու թիւը զեղչելու մինչեւ 400:

Հայ վարժարաններու պատուիրակները պիտի տուին, որ աշակերտներու այժմու թիւը հաշիւ թէ դոհացում կուտայ կարիքներուն: Պետութիւնը մէկ կորմէ չարտօններ ընդարձակել այժմու չէնքերը, միւս կողմէ ալ կը սահմանափակէ աշակերտներուն թիւը, ինչ որ հակասական է եւ անհասկնալի օրէնք համբայ կը բանայ խճողումներու: Պատուիրակները յիչեցուցած են, որ պետական վարժարաններն ալ կը տառապին նոյն դժուարութիւններէ եւ այդ վարժարաններուն մէջ ալ դասարաններ կան, ուր սահմանուած տարողութենէն աւելի բարձր թիւով աշակերտներ կ'ընդունին, երբեմն նոյն դասարանին մէջ ընդունելով մինչեւ 70 աշակերտներ:

Նորընտիր Կրթական տնօրէնը խոստացած է մօտէն չահադրգռուիլ այս հարցով եւ սրբագրութիւններ ընել, եթէ սխալ կիրարկումներ հրահանգուած են: Ընդհանուր տնօրէնը չատ չեմ վերաբերում ցոյց տուած է հայ վարժարաններու ներկայացուցիչներուն եւ յայտնած է, թէ չատ կը փափաքի այցելել եւ մօտէն տեսնել հայկական վարժարանները:

Մեր պատուիրակները ուրիշ չփումներ ալ ունեցած են Անգարայի մէջ եւ վերադարձած են քաղաք:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՈՏՆԱՁԱՅՆԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ

Լիտուանիոյ նախագահական ընտրութեան արդիւնքը բաւական լրջօրէն օրակարգի հարց կը դարձնէ նախկին խորհրդային չրջանին մէջ համայնավար տարրին վերադարձը դէպի իչխանութեան դիրքեր: Այսպէս, մէկուկէս տարուան պրեժնեվեան փախստականի վերապրումի չրջանէ մը ետք, «վերանորոգուած» կուսակցութիւնը ներկայ է քաղաքական բեմին վրայ: «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա»յի մէկ լոյս տեսած յօդուած մը ուչադրութեան կը յանձնէ այս պարագան, ըսելով թէ Ռուսաստանի համայնավար պետերու խոստովանութեամբ իսկ, Լիտուանիոյ կողմէ այդ կուսակցութեան դէմ գործադրուած մերժումի, մեկուսացումի քաղաքականութիւնը մեծապէս օգնած է անոր վերածնունդին:

Համայնավար պարագլուխներու կողմէ քարոզչական աչխոյժ գործունէութիւն մը ու նախկին դեկավարներու ամբողջական լռութիւնը յաջողած են վերջերս լոյսին բերել անցեալի սխալներուն վերաքննութիւնը, այն պատրանքը ստեղծելով որ կուսակցութեան վերնախաւն էր այլասերածը ան էր կաշառակերը, դաւաճանը մինչ չարքային զանգուածները հաւատարիմ էին լենինեան ուղիին:

Տնտեսական վատթարացումն ալ այս թէզը զօրացնող Բ· ազդակ մը եղաւ: Յաջողութեան Գ· պատճառ մըն ալ է արհամարհանքը զոր ցոյց տուին կուսակցութենէն հեռացած տարրերը, անոնց հանդէպ որոնք 1991 Օգոստոս 21-ի պետական հարուածին տակաւին կուսակցական մնացած էին:

Աւոնց վրայ պէտք է աւելցնել կազմակերպչական տոկուն այն կառոյցները որոնք լրիւ քայքայուած չէին· կար տակաւին խորհրդարանական լոպի մը, մամուլ մը որ միչտ մնաց համայնավար տարրին ենթակայ: Այս ամբողջը երկրին բոլոր մակարդակներուն վրայ, գործատան բանուորէն մինչեւ բարձրաստիճան իչխանաւորը, պահեցին իրենց ապրեցութեան ոլորտը:

Անչուշտ, կարելի չէ մոռնալ որ համայնավարական վերածնունդ մը կարելի է առանց նոր ժամանակներու ազդայնական լոզունգներուն որդեգրումին· արդէն յայտարարուած է սերտ գործակցութիւն մը «Ազգ· փրկութեան Ճակատ»ին հետ· Ջանք կը տարուի նաեւ «Քաղաքացիական Միութեան» հետ յարաբերութիւն հաստատելու, քանի որ անոնք իրենց արժանաւորութեան փաստը տուին բարենորոգիչներու դէմ մղած իրենց պայքարով:

Ընդդիմադիր ամէն կուսակցութիւն հեռանկար ունի որոնք պայքարած ըլլան վարչակարգին դէմ: Ռուսաստանի Համայնավար կուսակցութեան համար ահաւասիկ 1991-ի պետական հարուածին հեղինակները են որոնք կը մարմնաւորեն Միութեան զազափարը:

Այնպէս կը թուի որ ամէն անոնք որոնք Ռուսաստանի Համայնավար կուսակցութիւնը կը նկատեն նահանջող նոմենկլատուրային կուսակցութիւնը եւ այդ պատճառով հեռանկարէ ու ապագայէ զուրկ, կը չփոթեն իրականութիւնն ու երազները: Ամէն կուսակցութեան նման համայնավարներն ալ ունին իրենց երիտասարդութիւնը: Ժամանակի ընթացքին երբ աստիճանաբար ձեռք անցուին դիրքեր ու ծագին քաղաքական ապարէզներ մը կարելիութիւնները, չարժումին մասնակցելու փափաքին տէր երիտասարդներու թիւը պիտի աւելնայ···

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ թղթատարի ցրուիչներու դադարումը որ ծնունդ առաւ մայրաքաղաքին 9-րդ թաղամասը, Փետրուար 17-էն տարածուեցաւ բոլոր թաղամասերուն եւ նոյն օրը 1500 հոգի ալ ցոյց մը ըրաւ, պուլվար Մոնփարնաս թղթատարի տնօրէնութեան կեդրոնատեղիին առջեւ: Նոյն օրուան դանակցութիւնները ձախողեցան, տնօրէնին առաջարկը (44-ի տեղ 40 չրջանցում աչխատանքի) անընդունելի նկատուելով թղթատարի աչխատաւորներուն կողմէ: Ծանօթ է որ այս ամբողջը հետեւանք է «Քիլէս ծրագրին», որ նախատեսելով թղթատարի վերակազմակերպում մը, 3000 աչխատանք պիտի չնչէ հետզհետէ (280-ը՝ Փարիզ) եւ այս գլխաւորաբար ցրումի մարզին մէջ, մարզ մը որ երթալով չի հետաքրքրեր թղթատարի տնօրէնութիւնը: Քիլէսի (այն տեսութեան նախարարը) այս «բարեփոխման» օրինագիծը քուէարկած են 270 ընկերվարական երեսփոխան (272-ի վրայ), ձեռնպահ մնացած են 127 ԻՒ - Փ - ԻՒ (129) եւ դէմ՝ 2, 26 համայնավարներն ալ դէմ քուէարկած են, ԻՒ - Տ - ԻՒ-ի 91 երեսփոխաններն ալ ձեռնպահ մնացած են, ԻՒ - Տ - Սէ-ի 40 երեսփոխաններէն 3-ը թէր քուէարկած են եւ 37-ը ձեռնպահ մնացած: Ամէն պարագայի մէջ, դեռ Ուրբաթ օրուան համար ընդհ· գործադուլի հրահանգ տուած է Սէ - Ժէ - Թ-ի ամբողջ Ֆրանսայի համար: Աւելորդ է ըսել թէ թղթատարի գործադուլը ամէնէն ծանրն է և կը տուժեն, ինչպէս միչտ փոքր ձեռնարկները, որոնք միլիոնները չունին դիմելու անհատական սպասարկութեանց իրենց յանձնումներուն համար եւ անտեսական արդէն ծանր կացութեան մը մէջ, անանկութիւններն իսկ կրնան բազմանալ: Թղթատարը ամէնէն կենսական տարրն է երկրի մը եւ անոր սպասարկութեանց գործադուլը չատ ծանրակչիռ, քանի ճամբորդ չկայ: Ցրուիչ մը, երբ սկսնակ է, ամսական 5·633 Ֆր· կը չահի եւ ասպարէզին վախճանին կը հասնի 8·742 Ֆր·ի: Ցրուիչներու յաջորդական չնչումով, անոնք որոնք կ'աչխատին, ժամ մը յաւելեալ պէտք է ընեն եւ 33 Ֆր· դանձեն միւսն այդ ժամուն համար:

ՌՈՒՔԱՐ, Մոնլուի - սիւր - Լուառի հանրաժողովի մը ընթացքին հրաւիրած է ընկերվարականները, որ «խզեն» անցեալի սխալներուն եւ պառակտումներուն հետ, ծնունդ տալու համար, ընտրութիւններուն վաղորդայնին, նոր կազմակերպութեան մը, ուր կրնան միրար գտնել կանաչները, կեդրոնի տարրերը, բարենորոգող համայնավանները, մարդկային իրաւանց պաչտպանները: Այլ, ճառով, ընկերվարականներու ամէնէն հաւանական «նախատահի»ն դամբանականը կարդաց ընկերվարական կուսակցութեան: Ռոքար չուրանար որ ընկերվարական է եւ այդպէս ալ կը մեռնի, բայց ով կրնայ հաւատալ որ ընկերվարական կուսակցութիւնը կրնայ մնալ դռնփակ ընկերութիւն մը ուր վխտացող ներքին ճակատումները կամ հոսանքի պայքարները արտաքին ճակատին միատարր պատկեր մը ներկայացնեն:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ գինուորական ատենիկանութեան պետը՝ զօրավար Էշրէֆ Պիթլիս եւ չորս ուրիչ գինուորներ զոհ գացած են իրենց օդանաւին արկածին: Օդանաւը կը վարէր օդային ուժի դնդապետ մը եւ ջախջախուած է Անգարայի թղթատարական կեդրոնի մը պարտէզը:

ՆԱԽԿԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Հանրապետութեանց մէջ չրջապատութեան դրուած տոլարներու մէկ երրորդը կեղծ է: Այս առաջին եղրակացութիւնն է որուն յանգած են ռուսական դրամական եւ դատական իչխանութիւնները իրենց քննութեան աւարտին: Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, այս տոլարներուն մէկ մեծ մասը ոչ միայն չատ կոպիտ կեղծարարութեան արդիւնքն են, այլեւ ՀԱՊ-ի չուրջ 100 չրջաններու մէջ, տոլարի պարզ նկարապատճէններ են որոնք կը գործածուին: Վախ կայ որ, դրամական այս կեղծարարութիւնը որ կը յատկանչէ ռուսական անտեսութեան աճող տոլարացումը տարածուի: Կեղծ դրամի պարսիկ եւ լհմանագէտներ այս գործողութեան կը չանան նոր զարկ տալ, միչտ ըստ Մոսկուայէն տրուած լուրերու:

«ՍԵՐՊ ՄԸ ՍՊԱՆԵՑԻ ՃԱԿԱՏԸ» հոստատումը զոր ըրած է Պոռնիա զացած յատուկ թղթակիցը եւ որ «Թիւրքիյէ» թերթին Ա· էջին վրայ տեղ գրաւած էր, բաւական իրարանցում ստեղծած է Թուրքիա եւ պատճառ եղած որ լրագրողներ բողոք մը բարձրացնեն այդ դայթակղութեան դէմ:

ՊՈՍՆԻԱ -- ՀԵՐՑԵԳՈՎԻՆ այլեւս մարզասիրական որեւէ օգնութիւն չի հասնիր: Սերպերը ճամբաները փակած են, մահմետականներն ալ կը մերժեն որեւէ օժանդակութիւն: Գաղթականաց Բարձր-Գրասենեակին պատասխանատուն կը յայտարարէր·· «Մարդասիրական մեր ճիգերը բոլոր հոսանքներու քաղաքական պարագլուխներու ծաղրանքի նիւթն են»: Թուչնէր կ'ըսէ թէ ժամը եկած է այլեւս որ Ապահովութեան Խորհուրդը Ֆորփրոնիւսն (ՄԱԿ-ի պաչտպան ուժեր) զինուորական միջոցները տայ իր բանաձեւերը գործադրելու: Երբ բանակցութիւնը կը ձախողի, կ'աւելցնէ Ֆրանսայի Առողջապահութեան նախարարը, երկու լուծում կայ·· կամ՝ բռնի ուժով ճամբան կը բանաս, կամ՝ կը քաչուիս:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ տաղնապը եւ Թուրքիոյ նախագահ՝ Էօզալի չրջապտոյտը, կը զրկ Աթէնքէն Ֆիկառօ-ի թղթակիցը, կրկին «Թուրքին վախը» առթած է Ցունաստանի: Ան իր ծաղումը կը պարտի հինգ դարու օսմանեան գրաման եւ ինչ որ դեռ կը կոչուի «փոքր Ասիոյ աղէտը», Անատոլուի Յոյներու ազգորը Լօզանի դաչնագրէն ետք: Սելանիկի գործարար անձ մը կը պատմէ իր ընտանիքին չարդը Տիարպէքիր 1920-ին, ձախ հրատարակիչ մը կը յիչէ 1956-ի Պոլսոյ հակայոյն պոկրոմը, բոլորը կը դատապարտեն Կիպրոսի 40%-ի գրաւումը Թուրք բանակին կողմէ: Արտաքին նախարարութեան կը ցորդը կը բացատրէ որ Թուրքերը կը ջանան միջամտել Պալքաններու մէջ յարձակողական ձեւով, բայց չի կարծեր որ եւկոսլաւ պատերազմին մէջ մտնեն: Խեն-Թուիթիւն պիտի ըլլար, հարկ եղածին չափ դժուարութիւն ունին արեւելեան չրջանը, Քիւրտերով: Աթէնքէն դիտուած Պոսնիա-Հերցեկովինը հեռու է, Մակեդոնան, մայրաքաղաք՝ Սկիւպ, ընդհակառակն չատ մօտ է: Մէկ տարուան ազգայնական պոռթկումէ յետոյ, նախարարապետ՝ Միցոթաքիս յետքայլ ըրաւ եւ համակերպեցաւ որ Մակեդոնիան Մեծն Աղեքսանդրի անունը պահէ, պայմանաւ որ ածական մը կցուի: Վախ ալ ունին որ Մակեդոնիան «մահմետական չղթայի մը օղակն ըլլայ, Պոլսէն՝ Սարայեւօ երկարող, Ալպանիայէն անցնելով»:

ՖՈՒԹՊՈԼի Ֆրանսայի ազգային խումբը, ի հաչիւ Միացեալ - Նահանգներու 1994-ի համաչխարհային ախոյեանութեան գաւմի խաղերուն, Փետր· 17-ին, իր խմբակի մրցակիցներէն Իսրայէլը պարտութեան մատնեց 4 - 0 արդիւնքով, հակառակորդին իսկ դաչտին վրայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Ը.

ՎԱՐՈՐԴԻՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Հայաստանի ներքին կեանքի այլազան երեսներուն ծանօթանալէ, բնակիչներու տարբեր խաւերու դժգոհութիւնները լսելէ, իշխանաւորներու տեսակէտները իմանալէ ետք ինծի համար բաւական պարզ դարձած էր ընդհանուր պատկերը տիրող կացութեան: Պարզ՝ այս պարագային կը նշանակէր բարդ: Բարդ է կացութիւնը Հայաստանի թէ Արցախի մէջ: Բարդ է դրեթէ բոլոր հարցերուն լուծումը: Եւ այդ հարցերը անթիւ են ու անհամար: Պէտք է համբերութիւն ունենալ, կ'ըսէր երեսփոխան եւ հանրային դէմք Անահիտ Բայանդուր: Կը մտածեմ՝ ո՞րքան, ո՞րքան համբերութիւն կրնայ ունենալ մարդ արարածը, տոկալու համար ամէն բանի կարիքին:

Այսպիսի մտորումներով հրաժեշտ կուտամ հայ երեսփոխանին եւ ընկերակիցիս հետ թաքսի մը կը վարձենք տուն վերադառնալու համար:

Համակրելի էր վարորդը՝ կերած – կըշտացած, ինչպէս կ'ըսեն Հայաստանցիները: Ընկերակիցս կը սկսի խօսեցնել զինք եւ տեղեկանալ իր կարծիքներուն՝ Հայաստանի ներքին կեանքի ու այլազան հարցերու շուրջ: Վարորդը ախորժակով կը պատասխանէ ամէն կարգի հարցումներու: Համոզուած է իր տեսակէտներու ճշդութեան վրայ: Իմաստուն մարդ է: Կը խօսի համաբաձակ: Ընկերակիցս, որ նստած է վարորդի կողքին, ետեւ դառնալով լինձի նշան կ'ընէ հասկցնելով, որ խօսակցութիւնը ձայնագրեմ:

Ձայնագիր մեքենան կը բանի: Կը մատնակցիմ զրոյցին: Կը չանայ զրոյցը վարել տեղական քարբառով: Կուտամ ձայնագրուած մասը, ինչպէս որ է:

– Ինչքա՞ն ռոճիկ ես ստանում,

= Հիմա ռոճիկ ո՞րտեղից ստանամ. հալա չեմ ստացել դեռ:

– Քանի՞ ամիս է չես ստանում:

= Երկրորդ ամիսն է արդէն:

– Ինչքա՞ն ես ստանալու:

= Ի՞նչ իմանամ. հալա չեն տուել, որ իմանամ:

– Ձո պաշտօնակիցները ի՞նչքան կը ստանան:

= Նոյնն էլ նրանք են. չեն ստացել: Ասում են 400 – 600 ռուբլի պիտի ստանամ եթէ պլանը կատարեմ:

– Դուն պլանը կատարո՞ւմ ես:

= Ո՞րտեղից կատարեմ: 2250 ռուբլի պլանն է, պէտք է կատարեմ 14 ժամում:

– Իսկ եթէ աւտօն փճանայ, ծախսը ո՞վ կը տայ:

= Բոլոր ծախսերը ես եմ վճարելու: Միայն համարն է պետական: Պատասխանատուն ոչ մի պետական թաքսի չկայ, բոլորն էլ սեփական են, ճի՞շդ է:

– Այո, ճիշդ է:

= Իսկ այստեղ հակառակը:

– Քանի՞ զաւակ ունես:

= Չորս զաւակ ունեմ, երկուսը ամուսնացած են:

– Ի՞նչ են աշխատում:

= Ի՞նչ պիտի աշխատեն: Երկու աղջիկները ամուսնացած են, երկու տղաքս մընում են: Գործարանում կ'աշխատեն:

– Ինչի՞ց ես գանգատում: Միայն թանկութեա՞ն դէմ, թէ...

= Բա ինչի՞ց. ապրելակերպից, թանկ է, թանկ, ամէն ինչ թանկ է:

– Կոմունիզմի ժամանակ աւելի լա՞ւ էր:

= Բա մենք կոմունիզմ տեսե՞լ ենք: Ասում են կոմունիզմը եկել գնացել է, բայց մենք չենք իմացել: Կոմունիզմի ժամանակ շատ լաւ էր: Շուկան, խանութը, ամէն ինչը լաւ էր, լիքը: Փողը արժէք ունէր:

– Հիմա չաքարի քիլօն 120 ռուբլի (*) է:

= Այն ժամանակ 1 ռուբլի էր: Ո՞րն է աւելի լաւը, մի ռուբլի՞ն թէ 120-ը:

– Բայց հիմա եթէ շատ չահես, ի՞նչ տարբերութիւն կ'անի:

= Ես այն ժամանակ 100 ռուբլի էի շահում եւ ինձ հերիքում էր:

– Քանի՞ տարի առաջ էր այդ:

= Չորս տարի առաջ:

– Ուրիշ ինչի՞ց ես գանգատում:

= Ուրիշ ոչ մի բանից:

– Ուրախ ես ու երջանի՞կ:

= Երջանիկ եմ որ երեխաներ ունեմ: Նրանք առողջ են:

– Ղարաբաղի հարցը ի՞նչ պիտի լինի:

= Ի՞նչ ալ լինելու: Շատ լաւ էլ լինելու է, ինչ որ լինում է հիմա:

– Ի՞նչ է լինում հիմա:

= Կռտորում են, էլի: Սպասում ենք որ լաւ լինի:

– Մեծերը ասում են, որ վերջը լաւ կը լինի, չէ՞:

– Այո:

= Մենք էլ կը սպասենք, որ վերջը լաւ լինի:

– Իրրեւ այստեղացի, ի՞նչ էք կարծում որ վերջը կը լինի. լաւատե՞ս էք թէ ոչ:

= Ախր ի՞նչ ասեմ, որ մեր թիկունքում կայնող չկայ, ախր թոյլ յետեւից մի կայնող պէտք է լինի, որ նա կարողանայ ուժ ունենալ, հա՞:

– Բա Ռուսը ի՞նչ է անում:

= Ռո՞ւսը, նա ուժեղին է օղնում: «Լրաբերը»ը չէ՞ք լսում:

– Ի՞նչ է ասում «Լրաբերը»ը:

= Ասում է որ Ադերիները 3000 տոլարով վարձում են ռուս պինուորներին, որոնք կռւում են Հայերի դէմ:

– Հայաստանը ինչո՞ւ չի տալիս:

= Հայաստանը ունի՞, որ տայ:

– Բա ո՞ւր գնացին այդքան փողերը:

= Փողե՞րը, կերան՝ ի՞նչ եղան: Բա ի՞նչի համար են ղեկավարները:

– Բա ասում են հողը տուել են ժողովըրդին:

= Հա, տուել են որ ժողովուրդը չուտ մանի հողին տակ: Ահա, հողը տուել են, ժողովուրդը ամբողջը վաճառում ա: Պամիտորի քիլօն 10 ռուբլի ա, ես այն ժամանակ 10 կոպէկ էի տալիս:

– Անցած ըլլայ, այդ օրերը անցան, պիտի մոռնանք:

= Դէ, մոռանանք. լաւը մոռանանք, վատը յիշենք, հա՞:

– Բայց այն ժամանակ էլի՛ հայհոյում էիք ու գանգատում:

= Ո՞վ էր հայհոյում:

– Նախկին վարչակարգի օրօք չէի՞ք հայհոյում ու գժգոհում, որ այս չկայ, այն չկայ, ազատութիւն չկայ եւ այլն:

= Ինչքան մարդ, էնքան բնաւորութիւն: Մարդ կայ տէրտէրն է սիրում, մարդ կայ տիրուհին: Դուն բոլորին կարո՞ղ ես սիրել:

– Ո՛չ, անշուշտ:

= Ցեղով, տղէրք, եթէ էապէս չըլնի, կեանքը հետաքրքիր չի լինի:

– Ի՞նչպէս:

= Այսինքն դժուարանաս, չկարողանաս ճարել ամէն ինչը: Որ թափած լինի ամէն ինչը ու դու գնաս վերցնես ինչ որ ուզում ես, դա հետաքրքիր չի: Կեանքն էն ա, որ դու գնաս ճարես, թանկ առնես, այ էդ ա կեանքը:

– Այսինքն ճակատի քրտինքով ուտես:

= Հապա՞:

– Իսկ արտասահման կ'ուզե՞ս երթալ:

= Վա՛հ, պապս էդ երազանքով էլ մեռաւ:

– Պապդ ո՞րտեղացի էր:

= Այստեղացի, Հայաստանցի, ո՞րտեղացի պիտի լըլի:

– Երազում էր արտասահմա՞ն գնալ:

= Հա, երազում էր, բայց միայն անունով դիտէր որ արտասահման կար, ինք կարծում էր որ դեռից այն կողմ արտասահման է:

– Դուք բնիկ ո՞րտեղացի էք:

= Ե՞ս, բնիկ Երեւանից եմ:

– Այս փողոցի սեղանիկներից քաղաքապետարանը փո՞ղ է առնում:

= Այո՛, գործկոմը փող է վերցնում:

– Ի՞նչ է անում այդ փողով:

= Ի՞նչ իմանամ թէ ի՞նչ է անում, տեսնո՞ւմ էք տուներ, տաչաներ է կառուցում: Ես էլ լինեմ ղեկավար՝ ի՞նչ պիտի անեմ, ասա՛:

– Ըսենք Լեւոն Տէր – Պետրոսեանը ղեկնաց եւ ուրիշ մը եկաւ տեղը, ի՞նչ պիտի անէր:

= Իմ հօրս անունը Լեւոն է, իմ հայրը կը նստի նրա տեղը:

– Կը փրկի՞ նա Հայաստանը:

= Ինչո՞ւ չէ:

– Անապատյան Լեւոն պէտք է լինի ղեկավարի անունը, այնպէս չէ՞:

= Ի հարկէ: Հիմակուայ Լեւոնը Տէր – Պետրոսեան է, իմ հայրը «Տէր» չունի, նա Պետրոսեան է:

– Իսկ եթէ քու հայրդ նստի, կարո՞ղ է փրկել մեր ժողովուրդը:

= Եթէ իմ հայրս նստի, նա ինձ կը փրկի, ուրիշին ինչո՞ւ փրկի:

– Կուսակցութիւնների հարցը ի՞նչ է: Երեսուն տեսակ կուսակցութիւն կայ:

= Ի՞նչ իմանամ, ախպեր ջան, ի՞նչ իմանամ:

– Վարորդներդ էլ չէ՞ք ուզում մի կուսակցութիւն հիմնել:

= Ես ինքս կուսակցական եմ եղել:

– Ինչո՞ւ նոր կուսակցութիւններից մէկում չէք մտնում:

= Էհ՛, իմ ի՞նչն է մնացել որ կուսակցական լինեմ: Եղբայր, ես եմ, ով փալանը դնի վրաս, ես էապէս կը մնամ, էապէս կը գնամ: Ես իմ ընտանիքի գոյութիւնը պաշտպանեմ, Լեւոնը կ'ըլնի, Պօղոսը կ'ըլնի, Պետրոսը կ'ըլնի, չի հետաքրքրում ինձ: 40 տարում ես 100 հատ ղեկավար եմ փոխել, ի՞նչն է լաւացել:

– Իսկ ընդհանրապէս ժողովուրդը սիրո՞ւմ է Լեւոն Տէր – Պետրոսեանին, վստահո՞ւմ է նրան թէ ոչ:

= Սիրում է՛ր:

– Ի՞նչն է արդեօք պատճառը:

= Պատճառը զարաբաղեան չարժումն է: Ասում է՝ եկէք ձեռք քաշենք Ղարաբաղից:

– Ի՞նքն է ասել այդպէս:

= Այո՛, անիմաստ բան է, ասել, կըռւելը:

– Բայց կարծեմ ինք ասել է, թէ առայժմ դադրեցնենք կռիւը եւ նստենք խօսենք:

= Հա, բայց ինչի՞. ինքը այդ չարժումով է զարձել Թագաւոր: Թէ չէ Լեւոնի անունը ո՞րտեղ է դրուած որ ինքը Թագաւոր պիտի դառնայ:

– Ի՞նչ է ձեր կարծիքը մաֆիաների դերի մասին:

= Ես քաղաքականութիւնից հեռու եմ, եղբայր: Ինձ աւտոյից հարց տուէք՝ ասեմ: Հարցրէք աւտոյի էս մասը ի՞նչ արժի, էն մասը ի՞նչ արժի, պէնզինից եւայլն, պատասխանեմ: Իւղը 20 կոպէկ էր, հիմա 40 ռուբլի է դառել: Օրական 2 լիտր իւղ եմ լցնում:

– Ամէն մարդ իր դոյութիւնը պաշտպանելու մասին է մտածում:

= Բա ո՞նց:

Բամբասանքի եւ կարգ մը իրաւութիւններու աղաւաղումներու կողքին պատճ ճշմարտութիւններ կային համակրելի վարորդին արտայայտութիւններուն մէջ:

(*) Զրոյցը տեղի ունեցած է 1992 Յունիսին:

ԱՂՄՈՒԿ ԾԾՈՂ ՄԵՔԵՆԱՆ

Յատկապէս մեծ քաղաքներու մէջ անխուսափելի է աղմուկին պատճառած նեղութիւնը: Մարդ ինչ միջոցներու ալ դիմէ, շրջապատը միշտ կ'արտադրէ աղմուկը որ կը յաղթէ ամէն պատուարի:

Պայքարելու համար մեր առօրեային խանգարիչ այս ներկայութեան դէմ, ճարտոնական ձեռնարկութիւն մը հետաքրքրութիւններու մղուած է. նպատակը աղմկարգել յատուկ գլխանոցներու պատրաստութիւնն է: Աղմկալի գործատուներու բանուորները կամ օդակայաններու աշխատողները կը տառապին յաճախ թրթռացումով ալիքներու աղմուկէն որ անյաղթահարելի է նոյնիսկ աղմկարգել նիւթերով չինուած գլխանոցներու գործածութեան պարագային:

Ճարտոնական ընկերութիւնը որոշած է փոքր բարձրախօս մը զետեղել ներկայիս այս նպատակով գործածուած գլխանոցներուն մէջ. անոնք ունին նաեւ ձայնային տուեալներու ընկալուչ մը որ առիթ կուտայ սահցուած ձայնը վայրկեանապէս տարրալուծելու, ճշդելու անոր թրթռացումները: Ատոր հետ անմիջական կերպով կը ստեղծուի անրադձալի աղմուկին հետ պայքարի միջոցը որ հակադիր թրթռացումի տէր ուրիշ ձայն մըն է: Երկու թրթռացումները կը չեզոքացնեն իրար ու անախորժ աղմուկը լսելի չըլլար: Ձեռնարկութեան մէկ անօրէնին համաձայն, այս սարքաւորումով գլխանոց մը կը յաջողի զտել աղմուկներու 95%-ը: Եթէ նկատի առնուի որ օրէ օր կ'աւելնայ թիւը այն հաստատութիւններուն որոնք կը չանան աշխատավայրին պայմանները բարելաւել, աղմկարգել կազմածներու պահանջքը հետզհետէ պիտի աւելնայ: Ճարտոնական երաժշտական ընկերութիւն մը նոր դրութիւնը կիրարկած է երաժշտասրահներու ուր օդափոխիչ սարքերը որոշ աղմուկի մը պատճառ կ'ըլլային:

Ուրիշ ընկերութիւն մը նոյն դրութիւնը գործածած է սառնարաններու չարժակին աղմուկը պակսեցնելու համար: Ատիկա չուրջ 2000 $Ա-ի յաւելում մը արձանագրած է անոնց գինին վրայ. սակայն մարդիկ որոնք յատկապէս գիշերը կը նեղուին սառնարանին աղմուկէն, չեն վարանիր տարրերութիւնը վճարելու:

Ինքնաչարժի ընկերութիւն մը նոյն միջոցին գլխած է գրօսաչրջկան կառքերը կատարելագործելու համար, արդելք ըլլալով որ չարժակիներու աղմուկը անհանգրստացնէ ճամբորդները: Կը ծրագրուի նոյն ձեւով անհետացնել սաւառնակներու, խոհանոցի օդափոխիչներուն աղմուկները:

Աղմուկը չեզոքացնելու գաղափարը նոր չէ. ան յղացուած է Միացեալ – Նահանգներու մէջ 30-ական թուականներուն. սակայն որովհետեւ այն ժամանակուան թէքնիքը չէր արտօներ աղմուկի մը թրթռացումը վայրկենապէս տարրալուծելու եւ անոր հակադիրը ստեղծելու, գաղափարը կիրարկութիւն չգտաւ: Առեւտրականացումը թոյլ պիտի տայ որ համեմատաբար աժան ու փոքր չափի գործիք մը չինուի, ընդհուպ ելեկտրոնիկի թէքնիքին նուաճումներուն:

ՔԱՂՀԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ Մ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ. – («Յառաջ»). – Շրջանիս ազգային կեանքին կոթողը կազմող տասնեակ մը աւելի միութիւններու, կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, կրօնական ընկերակցութեան վարչութեան անդամներ, գաղութիս նոր հոգեւոր հովիւը Աշխատաւոր Քահանայ Պօղոսեան, այս տողերը արձանագրող «Յառաջ»ի թղթակիցը, պաշտօնական ընդունելութեան մը շրջանակին մէջ, համախմբուեցան Պարամեան համալիրի հիւրասենեակը, Հինգշաբթի, Փետրուար 11, ժամը 18·30-ին:

Առիթը՝ ընդունելութիւն – զրոյց Ֆրանսայի Հայաստանի Հանրապետութեան ներկայացուցիչ՝ Վահան Փափազեանի եւ Տիկին Մանուչակ Պետրոսեանի հետ: (Այս վերջինը անօրէնուէր «Հայաստան» Սզդ. Հիմնադրամի):

Ներկայ էին Նիսի ծերակուտական - քաղաքապետ՝ Օնօրէ Պէյէի ներկայացուցիչը, երեսփոխան՝ Ռիւտի Սալ, երեսփոխան՝ Շարլ Էրմոն, երեսփոխան Ֆր. Սթրաղլի կողմէ քաղաքապետարանի խորհուրդի անդամ Ժան – Փիէր Նիքու Ֆրանսական կարմիր Խաչի Նիսի նախագահ. բժիշկ Ժաք Մարինօ:

Հակիրճ խօսքերով երեկոյթին բացումը կատարեց չըլանիս ԷՍ–Օ–ԷՍ–ի նախագահը Սամսոն Արարատ: Այնուհետեւ խօսք առաւ Վահան Փափազեան, որ ամփոփ զեկուցումի մը շրջանակին մէջ պարզեց Հիմնադրամին տուն տուող պատճառները, չեշտեց ասոր թէ՛ անհրաժեշտութիւնը թէ՛ կարեւորութիւնը եւ, յատկապէս, յատուկ միաժամանակ յատակ ու մեկին, պարպրանեց մեր հայրենիքի այժմու վիճակը՝ քաղաքական, վարչական (պետական չափանիշով) ընկերա – տնտեսական: Եղան հարցումներ, արուեցան պատասխաններ:

Երեկոյթը չարունակուեցաւ մտերմական չըլանակի մը մէջ սարքուած ճաշով մը: Այս անգամ Հիմնադրամի առաջադրութիւններուն մասին արտայայտուեցաւ Տիկին Մ. Պետրոսեան: Առընթեր՝ անհրաժեշտ պարզաբանումներ կատոյցին, աշխատանքի եղանակի մասին: Լրացուցիչ հարց – պատասխաններ: Անշուշտ յանուն պատշաճի խօսքեր եւս:

Փակումի՝ հոգեւոր հովիւի Օրհնութիւն:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Յայտարարուեցաւ թէ Հայաստանի Հիմնադրամի շրջանին պատասխանատուներ նշանակուած են Պ.Պ. Սամսոն Արարատ եւ Գրիգոր Աժտերխանեան: Ներկաները երէն երկուքը առարկեցին: Պատասխատուները պարտին ընտրուիլ՝ միութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ: Դէմ արտայայտուեցան նշանակումի դրութեան: Առարկութիւնը մնաց խօսքի սահմաններուն մէջ:

«ՈՉՆԻ»ներու երգիծական թատրոնը

ՄԱՐՍԷԼ. – («Ծառաջ»). – «Ոչնի»ները թատերախումբի նախաձեռնութեամբ «Ոչնի»ները երկու առիթով Հոկտեմբեր 1990-ին եւ Նոյեմբեր 1991-ին, ելոյթներ ունեցան Փարիզ: Առաջին անգամ ըլլալով անոնք իջան դաւառ, Մարսէյլ, Յունուար 31-ին, հրաւէրովը Հայ Մշակոյթի Տան, թէեւ ոչ լրիւ կազմով, միայն երկու հոգիով խումբին անօրէնը Վարդան Պետրոսեան եւ բեմադիրը՝ Վահրամ Սահակեան, ներկայացնելու համար յայտագիրը մը հարուստ երգիծական խաղերով, ծաղրանկարներով, երաժշտական կատակումներով:

«Քաֆէ Թէաթր»ի ձեւին տակ, «Ոչնի»ները մէկ ժամ քան վայրկեան ցոյց տուին իրենց տաղանդին եւ արուեստին արժայայտութիւնը, իրենց խօսքին եւ երգին զօրութիւնը:

Այսօր ճղնաժամ մը կ'ապրի Հայաստանի ժողովուրդը: «Ոչնի»ները կտրնցուցած են իրենց բեմը եւ սրահները, զբօսաշրջութիւնները կը ծառանան, անոնց առջեւ, սակայն կը չարունակեն ժպիտին ընդմէջէն պատկերացնել կեանքը որ չի կրնար կանգ առնել:

Կեանքը Հայաստանի մէջ՝ քաղաքական լուրերով (հեռատեսիլի յայտագիրը), նաեւ կեանքը Սփիւռքի մէջ ներկայացնելով լոփփուքահայ «նմոյշ»ները: Ամերիկահայը որ ազգը յուզող հարցումներուն կը պատասխանէ ամէն ինչի մասին բացի իրեն տրուած հարցերուն: Նոյնպէս պարսկահայը բարդոյթով լեցուն որ ոչ մէկուն կը հանի: Այս բաժնին մէջ Վահրամ Սահակեան չատ յաջող կերպով մարմնաւորեց իր տիպարները: Վարդան Պետրոսեանի երաժշտական կատակումները ծանօթ անուններու յատկապէս երաժիշտներ, երգիչներ ինչպէս՝ Լ. Արմսթրոնկ, Զելենթանո, կամ ալ Մ. Եորեանց, Ռ. Արմէն եւ ուրիշներ մասնաւոր ուշադրութիւնը գրաւեցին եւ ծիծաղը դրգռեցին հանդիսատեսներուն, այնքան արուեստագէտը հարազատօրէն բեմաւորեց վերոյիշեալ անձերը իրենց իւրայատուկ չարժումներով, ձեւերով, ձայնով, երգելու ոճով:

Վարդան Պետրոսեանի անգլերէնի դասը Լոս – Անճըլըսէն գաղթած հայրենակցին նոյնպէս յաջող ծաղրանկար մըն էր՝ բոթամիտ երկխօսութիւններով եւ «Ղափամ»ով երգուած անգլերէն: Իսկ – մեր լեզուն – մեր խօսքը՝ «տեսարանին» մէջ լեզուաբանը հեռատեսիլի դիտողներուն կը բացատրէ հայ լեզուի թարգմանչական յատկութիւնները: Կը թարգմանէ, անհեթեթութեան աստիճանին հասնելով, միջզգային ճանաչում գտած արտայայտութիւնները եւ կ'ապացուցանէ թէ բոլորն ալ հայկական ծագում ունին:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին մէջ, Փետրուար 7-ին, Ս. Սարգիսի տօնին առթիւ, ըստ աւանդութեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Մայր տաճարի բարերար՝ Սարգիս Գրնաճեանի եւ իր կնոջ յիշատակին: Այս տարի նաեւ յիսնամեակն էր անոր մահուան եւ այս առթիւ Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը զաղափարն ունեցած է բարերարին շիրիմին վրայ կանգնելու անոր կիսանդրին: Պատարագէն ետք, հանդիսապետութեամբ Գարեգին Բ.ի, թափօր կազմուած է վանքարնակ մխիթարեան հայրերէ եւ Դպրեվանքի սաներէ, որոնք ուղղուած են դէպի դամբարանը հոգեհանգիստը կատարելու համար: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը իր հայրապետական խօսքը ուղղած է ներկայ բազմութեան, ակնարկելով Անթիլիասի մէջ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հաստատման եւ Մայր տաճարի մը շինութեան անհրաժեշտութեան, որուն անելին առջեւ ելք մը գտած էր «անծանօթ բարերար» մը, մահուընէ ետք ի յայտ եկած անունով՝ Սարգիս Գրնաճեան: Բնիկ պոլսեցի, Սարգիս Գրնաճեան օր մը թերթին մէջ կարդացած է որ 88-ամեայ ծերունազարդ կաթողիկոս մը, Կիլիկեան Ս. Աթոռին, Կիլիկիայէն տարագիր, ազգօրակաան իր ժողովուրդին եկած է Լիբանան, ու ինք տարի ապրած թափառական եւ Հայոց այս որբանոցը ընտրած իրրեւ կայք վերածնդեան եւ վերակազմակերպութեան համար դարաւոր Կիլիկեան Աթոռին ու կոչ ըրած՝ «ի՞նչ ընեմ ես առանց Մայր տաճարի, ի՞նչպէս ըմբռնեմ կաթողիկոսարան՝ առանց Մայր Տաճարի» ու առանց Լիբանանը տեսած ըլլալու, յանձն առած է կառուցանել տալ Անթիլիասի Մայր տաճարը: Առ ի երախտագիտութիւն բարերարին մահուան յիսնամեակին առթիւ եւ անոր կենսագրիին բացման, Գարեգին Բ. «Կիլիկեան Իլխան»ի չքանչանը չնորհած է ողբացեալ բարերարին փարիզցի նուագախումբ Նուրհան Գրնաճեանի, որ հեռագրով իր ցաւը յայտնած էր թէ չէր կրցած ներկայ գտնուիլ արարողութեան:

***

ՊՈԼՍՈՑ Նաւլըզաբուի սրահին մէջ, Փետրուար 5-ին, Ուրբաթ իրիկուն Ս. Աշէ Դպրեվանքի Սանուց Միութիւնը հիմնարկութեան քառասնամեակին յոբելենական տարուոյ առաջին ձեռնարկը կազմակերպած էր: Միայն երիտասարդական ուժերով իրագործուած այս երեկոյթը նուիրուած էր գեղապաշտ ըլլալու զրականութեան: Բացման խօսքը արտասանած է եսայի Գարթուն, որ նախ սրտցաւ արտայայտութիւններ ունեցած է ոչ միայն երիտասարդութեան, այլ նաեւ չափահասներու կողմէ մեր գրականութեան հանդէպ ցուցաբերուած անտարբերութեան համար (Ցառաջ-ս այս խօսքը կ'ըսուին երիտասարդներու կողմէ պատրաստուած գրական ձեռնարկի մը առթիւ, մենք ի՞նչ ըսենք...): Արէա Անուշեան եւ Վրէժ Ներսէսեան փոխն ի փոխ խօսած են Վահան Թէքէեանի, Դանիէլ Վարուժանի, Զապէլ Եսայեանի եւ Միսաք Մեծարենցի, եղիշէ Արք. Դուրեանի մասին, մինչ Թալին Խոզոլայեան, Սոնա Թաշճեան, Մարկօ Սիլիվքէլի, Անի Ներսէսեան, Մուրատ Գըլըճ արտասանութիւններ ըրած են վերոյիշեալ հեղինակներէն: Նաեւ երգի բաժին մը տեղի ունեցած է:

***

ՄԵԾՆ-ՊՈՍԹՐՆԻ Համազգայինի թատերախումբը, Յունուար 17-ին ներկայացուցած է Յակոբ Պարոնեանի «Շողոքորթ»ը Ուաթըրթաունի հայ մշակութային եւ կրթական կեդրոնի սրահը: Ներկայացման ղեկավարն էր Ծանօթ բեմադրիր՝ Կարպիս Ֆէսչեան:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Կիւրակի, Փետր. 7-ին Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալիք Մանուկեան սրահը, ուր կային նաեւ բազմաթիւ համակիրներ:

Բացումը տեղի ունեցաւ օրհնութեամբ Գրիգոր Քահանայ Սիլահլեանի՝ որ խօսեցաւ կեսարացիներու մասին եւ յիշեց զանազան ազգային մեծ բարերարներու անունները եւ իր երկարամեայ տարիներու պաշտօնավարութիւնը հին կեսարիա, պատմելով տեղւոյն ցաւալի վիճակին մասին,

Պր. Տիգրան Տատրեան ներկայացուց օրուան պատուոյ նախագահ՝ բժիշկ Յակոբ Քրքեաշարեանը, տուաւ իր հակիրճ կենսագրութիւնը: Նոյն ժամանակ օրուան մասին՝ որ տարիներու երազի մը իրականութիւնն է, քանի որ բժիշկը՝ նախագահն է Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան:

Այսօր հազիւ մի քանի հայրենակցական միութիւններ դեռ գոյութիւն ունին Փարիզ՝ նկատելով որ մեր Միութիւնը 1937-էն ի վեր միշտ զօրավիգ եղած է հայրենակցական գաղափարներու, թէեւ երբեմն մեկուսացած, բայց չարունակած է եւ կը չարունակէ օգտակար ըլլալ հայութեան, Նոր Կեսարիոյ գիւղատիպ աւանին, որ կը գտնուի Հայաստանի Արարատեան չրջանը:

Իսկ խօսքը տալով բժիշկ՝ Յակոբ Քրքեչարեանի որ չատ հասկնալի եւ իր սրտին մօտ նկատեց կեսարիոյ հայրենակցականը, եւ կապը եղբայրական Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան մաղթեց մնալուն որ չորս տարիներէ ի վեր Հայաստանի եւ Արցախին պարտադրուած չրջափակումը վերջ գտնէ մեր բոլորին ջանքերով:

Պր. Յակոբ Վէզիրեանի խօսքէն վերջ՝ ներկաները ոտքի վրայ ծափահարութիւններով յիշեցին հին եւ նոր Կեսարիոյ գոյութիւնը, նորը թէեւ բնակուած է ոչ բոլորովին Կեսարացիներէ Հայաստան, բայց կը չարունակէ պատմական քաղաքի մը անմոռանալի սովորութիւնները:

Ու կատարուեցան ժողովրդական երգեր, արտասանութիւններ, նուագներ՝ դեղարուեստական արժէքով՝ մասնակցութեամբ արտասանող Պր. Սարգիս Պօղոսեանի, Տիկին Խօժէնի Ա.Ճէմեանի եւ իր տղուն, Պր. Բիւզանդ Ֆընտըքեանի, Պր. Նազարէթ Պչաիկեանի: Եւ ներկաները՝ իրենց ալ չատերու մասնակցութեամբ՝ ստեղծուեցաւ ընտանեկան չերմ մթնոլորտ:

Հանդէսը թէ նիւթական եւ թէ բարոյական մեծ յաջողութիւն արձանագրեց:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՅՈՒՇԵՐ
ԱՆՑԵԱԼԷՆ
ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ
Մասն Բ.
Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՑԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

– 9 –
ԵՐԿՈՒ ՔՈՑՐԵՐ

Երկու քոյրեր ունէի, ԱՆԹԻՔԱ, մեծ քոյրս էր, բարձրահասակ եւ գեղադէմ, վարդի պէս կարմիր այտերով, զմրուխտ աչքերով, 1917-ին կ'ամուսնանայ Արարկիրցի ՀՐԱՆԴ ԷՔՄԷՔՃԵԱՆ անունով երիտասարդի մը հետ, որ վեզարաւոր – ներու դպրոցին մէջ ուսուցիչ էր:

Երկրորդ քոյրս ՖԻԼՈՐ – ՖԼՈՐԱ «Ծաղիկ» կը կոչուէր, հասակով աւելի կարճ էր եւ թուխ աչքերով. մեզի հետ Պէյրութ եկաւ, ամուսնացաւ, երկու տղայ ունեցաւ, եւ վախճանեցաւ 1984, Մայիս 2-ին Պէյրութի մէջ:

– 10 –
ՄՈՒՆԵՏԻԿՆԵՐ

Փոքրիկ էինք անգիտակից անցուդարձին, անհոգ կը խաղայինք փողոցին մէջ, թէ չուրջերնիս ի՞նչ կը դառնար չէինք գիտեր, ժամանակէ մը ի վեր, մեր փողոցներուն մէջ թմբուկներով մունետիկներ կը չրջէին եւ բաներ մը կը պոռային, «սիւրկիւն վար, սիւրկիւն վար. Արմէնիլար սիւրկիւնէ կիտէճէքլար, հազըր օլընըզ» (աքսոր է, աքսոր է. Հայերը աքսոր պիտի երթան, պատրաստ եղէք): Ի՞նչ էր այս կոչին իմաստը չէինք գիտեր եւ մենք կը չարունակէինք խաղալ:

Մինչ ամէն դին խռովք եւ եռուզեռ մը կը դառնար, մեր հայրերը, մեր մայրերը դիտէին «սիւրկիւնին» իմաստը եւ մտահոգուած էին գլուխնին գալիքին մասին. հետեւաբար պատրաստութիւն կը տեսնէին, «սիւրկիւն» երթալու:

Այդ օրերուն հայրս եւ մեծ հայրս կը չարունակէին չուկայ երթալ խանութը բանալ, եւ երեկոյեան ժամը 6-ին անոնք տունն էին. այս չարագուշակ օրերէն մէկուն, հայրս չուկայէն ժամը 6-ին չվերադարձաւ, ի՞նչ եղած էր. չատ սպասեցինք, ընթրիքը ըրինք եւ անկողին մը-տանք, յուսալով որ ուշ կամ կանուխ հայրս կը վերադառնայ: Մեծ հայրս Գէորգ վերադարձած էր. ուստի մտահոգուելու պէտք չկար կ'ըսէին մեր մեծերը, ուշ կամ կանուխ կուգայ:

Առաւօտ կանուխ արթնցած էին մայրս եւ եղբայրս. հայրիկնիս եկած չէր. ո՞ւր մնացեր էր. մեծ հայրս մտահոգուեցաւ, ըսաւ. երթամ չուկայ տեսնեմ, ինչո՞ւ Ցովհաննէսը եկած չէ տուն: Ելաւ գնաց ու ալ չվերադարձաւ. պինքն ալ թուրքերը բռնած էին եւ բանտ նետած, հօրս եւ ուրիշ բազմաթիւ հայ երիտասարդներու եւ հայրերու հետ: Փողոցներու մէջ լայ ու կոծ կար, կիներ իրենց այրերուն կը սպասէին. չէին գիտեր ո՞ւր մնացեր էին, ո՞ւր տարուէր էին. վերջը իմացանք որ նոյն օրը երեկոյեան դէմ ոստիկանները պաշարած էին չուկան, բռնած ճամբաները, եւ խանութներուն մէջ որքան Հայեր որ կային, բռնած եւ բանտ նետած էին: Խումբ – խումբ կիներ տուներու առջեւ կեցած կը խօսէին եւ կը սպասէին իրենց այրերուն, չատեր կուլային, բայց ի՞նչ օգուտ. այդ օրերուն թուրք կառավարութիւնը իր դիւային ծրագիրը սկսած էր գործադրել, Լեվէր փաչային հրամանն էր, բռնել Հայերը, եւ նախ այր մարդիկը բանտ նետել, եւ ապա ոստիկաններու Չոկատներու առաջնորդութեամբ, խումբ խումբ տանիլ աքսորել եւ ճամբու ընթացքին սպաննել եւ գետը նետել,

Այս չարաչուք լուրը տարածուած էր Հայոց Թաղերուն մէջ. կ'անցնի մէկ օր կ'անցնի երկու օր, Հայերը սարսափի մէջ կ'ապրին, ամուսինին չկայ. քանի մը օր վերջ, մայրս ըսաւ մեծ եղբօրս տղաս եկուր, կերակուր մը եփեմ, բանտ տար հօրդ: Ես ալ փափաքեցայ եղբօրս հետ երթալ առանց դիտնալու թէ ո՞ւր կ'երթամ եւ ինչո՞ւ կ'երթամ, եղբօրս ձեռքէն բռնած, գացինք չուկայ կառավարական չէնքին տակի մութ եւ խոնաւ խուցը, ոստիկաններ կը հսկէին բանտին դրան վրայ, երբ եղբայրս մօտեցաւ պինուորին, բարեւ տուաւ եւ ըսաւ Ցովհաննէսը կ'ուզեմ տեսնել, ես անոր տղան եմ. կ'երեւի քիչ մը խելք ունեցող բարի մէկն էր, դուռը բացաւ եւ կանչեց հայրս, հայրս գլուխը դռնէն դուրս հանեց, նայեցաւ ինծի, նայեցաւ եղբօրս, առաւ բերած կերակուրնիս, եւ արցունքոտ աչքերով ետ քաշուեցաւ, պինուորը չուտով դուռը փոցեց. այս եղաւ հօրս վերջին տեսութիւնը. ու տուն վերադարձանք, պատմեցինք մօրս թէ հայրիկը բանտ է:

– 11 –
ԲԱՆՏԸ ԿՐԱԿի ՄԷՋ

Ինչպէս Խարբերդի այսպէս ալ Մէզիրէի մէջ Թուրքերը հայ երիտասարդութիւնը բռնած եւ բանտ նետած էին սպասելով որ Անգարայէն հրաման գար, անոնց բախտը որոշելու: Մէզիրէի բանտին մէջ կային մեծ թիւով մտաւորականներ: Օր մըն ալ ձայն ելաւ Խարբերդի մէջ թէ Մէզիրէի բանտը կ'այրի, առաջինը մենք փորձիկներս էինք, վազեցինք բերդ, բերդի կատարէն տեսնելու Մէզիրէի բանտին այրիլը: Աստուած իմ, ի՜նչ սարսափելի տեսարան. Մէզիրէի բանտը բոցերու մէջ էր, բոցերը մինչեւ երկինք կը բարձրանային, ուժգին հով մը կը լափլիզէր բանտը, ծուխը մինչեւ երկինք կը բարձրանար, մենք փոքրերս առաջին անգամ նման տեսարանի մը առջեւ կը գտնուէինք եւ հաճոյք էր դիտել բոցը, երկինք բարձրացող բոցը եւ ծուխը. տարիներ վերջ հասկըցանք Մէզիրէի բանտին եղերերդութիւնը.

(Շար. 18)

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Իր ամուսնոյն՝ Յակոբ Խաչատուրեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ, Տիկին Ազատնի Խաչատուրեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Մխիթեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.–

Սիթէպ Հաստատութիւն 5000 Ֆր., Պր. Ամման Մկրտիչեան 2500 Ֆր., Տիկին Լուսի Մկրտիչեան 1500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Սարեան 1000 Ֆր., Այրի Տիկին Շուշան Ղամպէրեան, Այրի Տիկին Ծաղիկ Ղամպէրեան, Պր. Ռօժէ Գայթանճեան 500–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կապրիել Հաւկուտուքեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անթուան Ալեքսանեան 500 Ֆր., Թայէպ եւ Տիւմէճեան ընտանիք 250 Ֆր., Օր. Վալէրի Ագըլեան 250 Ֆր., Պր. Տիգրան Մուրատեան 100 Ֆր., Կարպիս եւ Սերժ Մանուկեան եղբայրներ 10·000 Ֆր.։

***

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Արեւեանէ եւ զաւակներէն 1000 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի էրինէ Գեսիրեանի մահուան առթիւ (Փետրուար 2–ին)։

***

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Տիկին Ալթուն Նաճարեանի մահուան առթիւ՝ հանգուցեալին զաւակներէն 500, Տէր եւ Տիկին Աստուր Մազաքեանէ 200, Տիկին Վարդուհի Խօքսիւրեանէ 50 Ֆր.։

Տիկին Մարիամ Քլունկեանի մահուան առթիւ (Տէսին) Տիկին եւ Օր. Կօչկարեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Կօչկարեան 300, Վիէնի Մշակոյթի Տուն 300, Տիկին Վ. Ֆախրիկեան 200, Տէր եւ Տիկին Աբթիւր Ֆախրիկեան 200, Տիկին Քրիսթին Ղազարեան 100, Քլունկեան ընտանիք Նոր Սերունդին 500 Ֆր. եւ 500 ռաւիօ Ազմէնիին, Արիինէ Մուրատեան 200, Տէր եւ Տիկին Վ. Գալուստեան 200 Ֆր.։

Մշակոյթի Տան (Վիէն) եղած են հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Ա. Մազաքեան 400, Հ. Ց. Դաշնակցութիւն 300, Տէր եւ Տիկին Վարդանեան 300, Տէր եւ Տիկին Հ. Մարգարեան 200, Տէր եւ Տիկին Ա. Թաշճեան 300, Կ. Քլունկեան 200, Միչել Պավարա 100 Ֆր.։

Նոր տարուան առթիւ Կապոյտ Խաչին կ'ըլլան հետեւեալ նուէրները.– (Պրոնէն) Տիկին Ազատնի Բարսեղեան 500, Ա. Պազտասարեան 100, Լիւսի Մէթիյ 100 Ֆր.։

Ղարաբաղի մանուկներուն խաղալիքի համար.– Ֆրանսական Կարմիր Խաչ 100, Ֆէրնանտ Բալոյեան 200, Տիկիններ՝ Ասքաքի եւ Քլարա Թադէոսեան 200–ական, Տիկին Վ. Ֆախրիկեան 200, Տիկին Մարի Թէրզի Ցակոբեան 400, Ա. Պազտասարեան, Նոէլ Մինասեան, Տիկին Եսթէր Ժորժեան, Փօլ Ցարութիւնեան, չուլու պոսք 100–ական Ֆր.։

***

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները կարմակերպութեան ընդհանուր աշխատանքներու եւ Հայաստան, Արցախի օժանդակութեան իր գործունէութեան ի նպաստ.–

Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան 500 Ֆր., Մարսէյլի Հայոց Եկեղեցի 400, Տէր եւ Տիկին Ջամջեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փուչուճեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սեմերճեան 300, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 200, Տէր եւ Տիկին Ամպարլեան 200, Տէր եւ Տիկին Ասատեան 100, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան 200, Տէր եւ Տիկին Ոսկեան 200, Պ. Սամուէլեան 500, Տիկին Օսկըրեան Գեհրեան 400, Տիկին Նուրիճանեան 200, Պ. Քարալեան 200, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան 500, Օր. Գալուստեան 100, Պ. Գարբրիէլեան 1000, Օր. Խաչատուրեան 300, Օր. Տոդուճեան 500, Տիկին Մելքոնեան 100, Տէր եւ Տիկին Մկըրտիչեան 400 Ֆր.։

Ս. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20, ժօն է կոստանդնուպոլսոյ Սուրբ Ժողովուրդն (381 թուականին) հարիւր չիւսուն հայրապետացն։

Այս առթիւ, փարիզի Ս. Ցովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 16·30–ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը դոցուի ամբողջ Մեծ Պահքի շրջանին համար՝ ի նշան Աղամ եւ Եւայի Դրախտէն արտաքսումին։

ԾԱՆՕԹ. – Այս օրուընէն սկսեալ ու ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան, Ածառանը չեն համբուրեր։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Մայր եկեղեցւոյ հիմնադրութեան 90–ամեակին առիթով եւ պայծառութեան համար.–

Պր. Աւետիք Եալըն 1200, Պր. Մխիթար Եփրեմեան 10·000, Տէր եւ Տիկին Արա Զամքէրթէն 3600, Տիկին Աստուրեան 200, Տէր եւ Տիկին Գըլըճեան 500, Տիկին Տիրուհի Ընդասարեան 500, Պր. Դանիէլ Քիւրքճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Հայկ Աւագեան 400, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ցակոբեան 10·000, Պր. Սերժ Պալտոյեան 200, Պր. Ժորժ Կէվրէկեան 1000, Տիկին Աղաւնի Պօղոսեան 100, Տիկին Ֆրանս Մելիքոֆ 5000, Տիկին Փիէրէթ Գարակու 50, Տիկին Երանուհի Տատուրեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Նորատունկեան 1600, Տէր եւ Տիկին Խտուար Ադամեան 2000, Տիկին Մելինէ Օսմանճեան 100, Տիկին Մէլբա Թրէանթըն 1500, Տէր եւ Տիկին Անթուան Պրիտի 1500, Տիկին Ժաքլին Օպէն 200, Պր. Ցովհաննէս Գասարճեան 10·000, Պր. Փաթրիք Գասպարեան 200, Ան՝ իր ծնողաց յիշատակին՝ որպէս բարերարութիւն՝ 25·000 գերմանական մարք, Ան՝ նոյն նպատակաւ 10·000 գերմանական ֆրանք, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան 500 Ֆր.,

Տիկին Աշճեան Հասւրտ Գարակէօզեանի յիշատակին 500 Ֆր.։

Գանատա մահացած Սարգիս Աբաճեանի մահուան առթիւ, եղբայրը՝ Պր. Տրդատ Աբաճեան 700, Նազգաչեան եւ Մխիթարեան ընտանիքներ 1000 Ֆր.։

Տէր եւ Տիկին Ներսէս Պետրոսեան Ալեքսան խաչատուրեանի մահուան առթիւ՝ 200 Ֆր.։

Էլիզ Քէշիշօղլաճեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Անի Իգնատիոսեան 300, Տիկին Մարի Մխիթեան 200 Ֆր.։

Տիկին Շաքէ Կարապետեան Հայաստան մահացած Բագրատ Գրիգորեանի յիշատակին 200 Ֆր.։

Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ժուրնէ իրենց զաւկին՝ Տանիէլի յիշատակին 2000 Ֆր.։

Պր. Աստուր Ազապէկեան Գեղանոյշ Ազապէկեանի մահուան առթիւ 500 Ֆր.։

Պր. Եղիա Մեհրաբեան Աստղիկ Մեխսաբեանի ծննդեան քառասնօրին առթիւ 1000 ֆրանք։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՏ 20–ԻՆ

Մարսէյլի Հայ Աբեղոյններու

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ Հայաստանի «Florida Palace»ի մէջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 20, Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի տարեկան պարահանդէսը – բացառիկ անակնկալ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

***

Համազգայինի Դիմակ Թատերախումբը
Մարտ – 19, 20, 21 –

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21·–
«ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ»
Սկիզբ Մեծի Պահոց
Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 8·30–ին։
Սկիզբ պատարագի ժամը 10–ին։
Կը պատարագէ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՑ. ԳԱԱՊԱՐԵԱՆ
Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի։

ԼԻՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ՈՉՆԽ»ՆԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Փետրուար 19, ժամը 20·30ին

Լիոնի Ազգային Տան Սրահը
40, rue d'Arménie, 69003 Lyon

Ծախերու մասնակցութիւն՝ 80 Ֆր.

Gagnez
UN TOUR DU MONDE POUR 2 PERSONNES
(valeur 40.000 F)
à la GRANDE TOMBOLA 93 de l'UGAB - Paris
AU PROFIT DE SON ECOLE ET DES ENFANTS D'ARMENIE
et également
Un téléviseur 16/9 (70 cm) (valeur 14.000 F)
3 magnétoscopes (valeur 9.000 F)
50 appareils photos (valeur 20.000 F)
et mille lots surprises (valeur 100.000 F)
Tirage le samedi 6 mars
au Centre Culturel A. Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e
Prix: 100 F
Renseignements: 45. 20. 03. 18

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Տ Ի Կ Ն Ա Ն Ց
Ց Ա Ն Զ Ն Ա Խ Ո Ւ Մ Բ Ը

կը հրաւիրէ ձեզ՝ ներկայ գտնուիլ կիրակի, Մարտ 7, ժամը 15–ին Աւծրունի Զրբաչեան սրահին մէջ պատուելու

Մեր Մեծ-Մայրերն ու Մեծ-Հայրերը

անակնկալներ՝ ճոխ սեղաններու չուրջ։

Մուտքը ազատ է։

SOLIDARITÉ VIENNE - GORIS

Dans le cadre de la campagne nationale de la *Croix Bleue des Arméniens de France* pour l'Arménie, en collaboration et avec le soutien de :
— la Ville de Vienne, le Comité des Echanges Internationaux;
— les associations arméniennes: FRA, Nor Séround, USGA, Comité Vienne-Goris, Association des Arméniens de Chasse-sur-Rhône;
— les associations caritatives : Croix Rouge, Secours Catholique, Emmaüs, Secours Populaire Association des Familles...

Les bénévoles s'affairent pour confectionner les colis depuis le 10 Février. Il s'agit de colis de vivres : sucre, farine, riz, pâtes, pain d'épice, conserves, margarine, lait concentré, potage en sachet auquel on a ajouté café, chocolat, biscuits, légumes secs, bonbons...

Un colis d'une valeur de 100 F. environ permettra à une famille de Goris de 6 à 8 personnes de survivre pendant plus de dix jours et surtout à lui apporter un peu d'espoir au delà des meurtrissures du froid, de la faim et de la guerre.

Sachant que la ville de Goris compte 25.000 habitants, c'est plus de 3.000 colis qu'il faut: objectif que nous espérons atteindre grâce à l'aide de toute la population viennoise.

La permanence se poursuit jusqu'au Mercredi 17 Février dans les locaux de l'OPAC (situés à côté de l'ANPE)
Square de la Résistance 38200 VIENNE
de 9h à 12h et de 15h à 19h
où vous pouvez déposer vos colis et vos dons.

Chaque don en espèce ou en chèque fera l'objet d'un reçu *Cerfa*, par la CBAF Association reconnue d'utilité publique par décret du 23 / 04 / 86.

La collecte se fera également en Mairie des Roches de Condrieu aux heures d'ouverture de 9h à 12h et de 14h à 17h30.

Merci pour votre solidarité.

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20-21
SAMEDI-DIMANCHE
20-21 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. — Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.001
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
68e ANNEE — N° 18.001

ԸՆՏՐԱՊԱՅԿԱՐ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՔԱՇՈՒԵԼՈՒ ՄԻՏՔ ԶՈՒՆԻ, ԵԹԷ...

ՈՒ ՏԵՂԸ ԿԸ ԴՆԷ ՄԻՇԷԼ ՌՈՔԱՐԸ

Ընդդիմութիւն եւ ուրիշներ ալ առնուազն անտեղի դատ էին որ Հանրապետութեան նախագահը այս աստիճանի մէջ համրխ ըլլայ ընտրապայքարի մը որ երեսփոխանական է եւ ոչ՝ նախագահական, Նորութիւն չէ հաստատել թէ ան որ Հանրապետութեան նախագահ կ'ընտրուի, կը դառնայ բոլոր Ֆրանսացիներու նախագահը եւ հաւատարիմ մնալով հանդերձ պաղափարական իր համոզումներուն, կը դադրի կուսակցական մը ըլլալէ: Այս կէտը չյարգելն ալ արդարացուց, երբ երկու յաջորդական իրիկուններ (Փետրուար 18 եւ 19) հիւրն էր «Ֆրանս 3»ի 19 / 20 լրատուութեան յայտագրին, պատասխանելու համար Ֆրանսացիներու (դուռած) հարցումներուն:

Միթերան անձ մըն է որ կը մնայ հաւատարիմ՝ իր պատկերին: Քիչ մը «հին աղուէս» որ կը սիրէ խաղի բերել քաղաքական իր հակառակորդները, երբեմն նաեւ իր կուսակիցները, երբ քիչ մը չատ անհատականութիւն ցոյց տան (օրինակ՝ Ռոքար):

Միթերան, ինչպէս ըսինք, չատ բնական դաս իր միջամտութիւնը, որովհետեւ պէտք է ակնկալ տայ Ֆրանսացիներուն ու նաեւ անոնք լսեն զինքը: Ընդհանուր ձեւով, դոհ կը թուի իր կուսակցութեան վարած մատակարարութենէն: Ինչ կը վերաբերի, օրինակ, գործազրկութեան, ոչ Ֆրանսական ցաւ մըն է, ոչ ալ՝ ընկերվարական: Համակեցութեան մասին, իր դիրքը յստակ է՝ հոս եմ, կը մնամ, եթէ ընդդիմութիւնը յաղթէ: Այս ընդդիմութեան քաղաքական ծրագրով չի հետաքրքրուիր, գոյն հարկ եղածին չափ յուրջ չտնելով: Նախարարապե՞տը, դեռ չէ ընտրած, թեկնածուները չատ են, կ'ըսէ: Լսած էր, անցեալին, որ ան պէտք չէ Եւրոպայի հակառակ անձ մը ըլլայ, ա՛ս անգամ ալ աւելցուց որ եթէ համամիտ ըլլալ ան (հաւանական թեկնածուն) կողմնակից ըլլայ Վէտէլ յանձնախումբի եղրակացութեանց (ահմանադրական փոփոխութեանց վերաբերեալ) չաւ բան կ'ըլլայ: Տարեցներու հանդուրժման կոչուելու հարցին առթիւ, կ'ըսէ թէ կողմնակից է 60 տարեկանին, եթէ ընդդիմութիւնը համակարծիք չէ, կը նախընտրէ ապղարտել: կողմնակից է նաեւ որ դաղթողները իրաւունք ունենան քուէարկելու թաղապետական ընտրութեանց, բայց, կը հաստատէ Ֆրանսական ընկերութիւնը դեռ պատրաստ չէ ընդունելու նման դաղափար մը: Երբ, քիչ մը հեգնական ժպիտով, կը պատասխանէ պատանիի մը (որ հարց կուտար թէ կը հրաժարի՞ ընդդիմութեան յաղթանակի պարագային) թէ բնաւ միտք չունի հրաժարելու, կ'աւելցնէ՝ «այդ առընչութեամբ, քիչ մը աւանդապաշտ եմ (fonfonrmiste), պատասխանս ճիշդ այն է ինչ որ ըրած են զօրավար տը Կօլ, Պ.Պ. Փոնփիտու եւ Ժիսքար տ'Էսթէն՝ նման հարց չկայ»: Եթէ պատահի որ ընդդիմութեան վարած քաղաքականութիւնը անընդունելի նկատէ, այն ատեն, կ'ըսէ, Ֆրանսացիներուն կը մնայ վճռել (այլ խօսքով, Ապր. Ժողովը կը լուծէ):

Հետաքրքրութեամբ կը սպասուէր իր հակազդեցութեան Ռոքարի առաջարկած անհրաժեշտ պիկ — պանկին ընկերվարական կուսակցութեան համար եւ զոր բազմաթիւ «փիղ»եր, ինչպէս անուանած են ընկերվարական պարագլուխները, ողջունած էին նախորդ օրը: Ինք, բաւական չոր չեշտով, տեղը դրաւ, ան որ կը յաւակնի իրեն յաջորդելու: Նախ կ'ուզէ որ ներսը՝ ընկերվարութեան կուսակցութեան ծոցը, համախմբում մը, վերամիացում մը կատարուի, անկէ վերջ միայն զինակցութիւնները ընդլայնելու մասին մտածուի: Կը չեշտէ. — «Ընկերվարական կուսակցութիւնը պէտք է ամրապետէ իր հակասութիւններուն, զսպէ իր խակ պառակտումները, վերադտնէ իր հարազատ դիծը, հաւատարիմ մնայ իր ծագումին. ընկերվարութիւնը, Ֆրանսայի մէջ պատմական մեծ իրողութիւն մըն է: Հոգիէ մեկնելով, եթէ այս ամրողջը կատարուի կ'արժէ որ Միչէլ Ռոքարի առաջարկները քննարկուին»: Ըսած էր նաեւ որ Ռոքար խօսելէն առաջ իրեն ներկայացուցած էր իր ճառը:

Ծանօթ է որ Ռոքարի առաջարկը կը վերաբերի վերածնունդի դաղափարի մը ընկերվարական կուսակցութեան մէջ. Իրեն համար՝ հարցը այլը չէ, այլ՝ «մենք, ձախը»: Ուրեմն կը քննէ թերիները, եղած մեղադրանքները: Կ'ընդունի որ «սխալներ գործեցինք, երբեմն՝ ծանր սխալներ»: Առաջին առթիւ, ընկերվարական պարագլուխներէն միայն Ֆապիուս վերապահ էր, բայց 24 ժամ յետոյ միտքը փոխած էր, ինչպէս յաճախ կը պատահի իրեն: Ֆապիուսի ընկերվարական կուսակցութիւնը, զանգուածի, ամերիկեան տեսակի դեմոկրատ կուսակցութիւն մըն է, մինչ Ռոքար՝ Սոսիալ — դեմոկրատ կուսակցութիւն մը կ'ուզէ:

Ընդհանուր ձեւով, Միթերանի այս առաջին ելոյթը (երկրորդը՝ յաջորդ օրն էր, Փետրուար 19-ին) մասնաւոր նորութիւն մը չբերաւ (բացի, թերեւս, Ռոքարի տրրուած դասէն) եւ հակազդեցութիւններն ալ համապատասխան են ձգած այդ տպաւորութեան: Հաւանաբար «Լիպերասիոն»ի խմբագիրն է, որ կ'ամփոփէ իր խորագրով այդ ելոյթը, երբ կը գրէ՝ «Նախագահին հին հագուստները»:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ՈՂԻՍԱԿԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԷՆ՝ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԷՆ ԴԺԳՈՀ Է ՀԱՑԵՐՈՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ...

Երեւանի քաղաքապետը՝ Վահագն Խաչատրեան եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը, որ երեքշաբթի օր, Փետ. 16-ին Մարսէյլ պիտի ժամանէր, բաւական անախորժ անակնկալի մը դէմ յանդիման դտնուած է, երբ օդանաւը կ'իջնէր հիւսիսային Կովկասի ռուսական Մինները Վոդի օդակայանը, ըստ ընկալեալ սովորութեան քերոզչնի համար, ինչպէս պարագան է բոլոր թռիչքներուն, որոնք Երեւանէն հեռաւոր վայր մը կ'երթան: Փարիզի թռիչքին կայքը, ընդհանրապէս Սոչի է: Այս անդամ, սակայն, այդ կայքը, որ քանի մը ժամ կը տեւէ (2-էն մինչեւ 7 երբեմն) տեւած է 52 ժամ եւ օդանաւը Մարսէյլ հասած է Զորեքշաբթի, Փետ. 17-ի դիշերը, ժամը 22-ին: Ի՞նչ պատահած է: Պարզապէս դրա-

---

վարական կուսակցութեան համար եւ զոր բազմաթիւ «փիղ»եր, ինչպէս անուանուած են ընկերվարական պարագլուխները, ողջունած էին նախորդ օրը: Ինք, բաւական չոր չեշտով, տեղը դրաւ, ան որ կը յաւակնի իրեն յաջորդելու: Նախ կ'ուզէ որ ներսը՝ ընկերվարութեան կուսակցութեան ծոցը, համախմբում մը, վերամիացում մը կատարուի, անկէ վերջ միայն զինակցութիւնները ընդլայնելու մասին մտածուի: Կը չեշտէ. — «Ընկերվարական կուսակցութիւնը պէտք է ամրապետէ իր հակասութիւններուն, զսպէ իր խակ պառակտումները, վերադտնէ իր հարազատ դիծը, հաւատարիմ մնայ իր ծագումին. ընկերվարութիւնը, Ֆրանսայի մէջ պատմական մեծ իրողութիւն մըն է: Հոգիէ մեկնելով, եթէ այս ամրողջը կատարուի կ'արժէ որ Միչէլ Ռոքարի առաջարկները քննարկուին»: Ըսած էր նաեւ որ Ռոքար խօսելէն առաջ իրեն ներկայացուցած էր իր ճառը:

Ծանօթ է որ Ռոքարի առաջարկը կը վերաբերի վերածնունդի դաղափարի մը ընկերվարական կուսակցութեան մէջ. Իրեն համար՝ հարցը այլը չէ, այլ՝ «մենք, ձախը»: Ուրեմն կը քննէ թերիները, եղած մեղադրանքները: Կ'ընդունի որ «սխալներ գործեցինք, երբեմն՝ ծանր սխալներ»: Առաջին առթիւ, ընկերվարական պարագլուխներէն միայն Ֆապիուս վերապահ էր, բայց 24 ժամ յետոյ միտքը փոխած էր, ինչպէս յաճախ կը պատահի իրեն: Ֆապիուսի ընկերվարական կուսակցութիւնը, զանգուածի, ամերիկեան տեսակի դեմոկրատ կուսակցութիւն մըն է, մինչ Ռոքար՝ Սոսիալ — դեմոկրատ կուսակցութիւն մը կ'ուզէ:

Ընդհանուր ձեւով, Միթերանի այս առաջին ելոյթը (երկրորդը՝ յաջորդ օրն էր, Փետրուար 19-ին) մասնաւոր նորութիւն մը չբերաւ (բացի, թերեւս, Ռոքարի տրրուած դասէն) եւ հակազդեցութիւններն ալ համապատասխան են ձգած այդ տպաւորութեան: Հաւանաբար «Լիպերասիոն»ի խմբագիրն է, որ կ'ամփոփէ իր խորագրով այդ ելոյթը, երբ կը գրէ՝ «Նախագահին հին հագուստները»:

մական հարց, անվերջանալի սակարկութիւններ, այլինքն տեսակ մը շանթաժ եւ այդ պարագային Երեւանի քաղաքապետը եւ պատուիրակութիւնը պատանդի կը վերածուին:

Կ'ըսուի թէ Ալէքսիոքը, Մարսէյլի իր դրասենեակէն «թելադրած է» որ մինչեւ 10 հազար տոլար պահանջուի...: Ի վերջոյ, տեղւոյն դաղութին օժանդակութեամբ, Մոսկուայի եւ Երեւանի Ֆրանսական դեսպանատուներու եւ Արտաքին նախարարութեան միջամտութիւններուն չնորհիւ, օդանաւը ճամբայ ելած է եւ Մարսէյլ հասած այդ ողիսականէն ետք: Յաջորդ առաւօտ, (Փետ. 18) պատուիրակութիւնը կ'ընդունուէր քաղաքապետարան, Փրոֆ. Ռ. Վիկուռուի կողմէ: Կէսօրէ ետք ալ ներկայ կ'ըլլար Վարդանանց տօնի արարողութեանց Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին:

Օդանաւը յաջորդ առաւօտ, Ուրբաթ, Փետ. 19-ին, կը վերադառնար Երեւան 40 Թոն ապրանքով (դաղութին կողմէ եղած մարդասիրական օդնութիւնը):

***

Հինդշաբթի, Փետ. 18-ին, կրկին Պարոյր Հայրիկեանի ԱԻՄ-ի հրաւէրով ցոյց մը տեղի կ'ունենար Երեւան, նուազ բազմութեամբ (10-էն 12 հազար): Բացումը կը կատարէր Մովսէս Կորկիսեանի այրին, ապա քահանայ մը կ'օրհնէր, խօսք կ'առնէր Պ. Զատիկեան (ԱԻՄ): Կը հաղորդուէր թէ այս ցոյցին հրաւիրուած էին բոլոր կուսակցութիւնները, բայց միայն Հայաստանի Դաշնակցութիւնը (չչփոթել Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ) դրական պատասխան տուած էր (իր ներկայացուցիչն ալ խօսած է): Պատուիրակութիւն մը նաեւ հաւաքուծ է նախագահական չէնքին առջեւ, առանց ընդունելու պահանջ դնելու այս անդամ, այլ կրկնելով միայն Սահմանադրական Ժողովի ստեղծման անհրաժեշտութիւնը:

***

Հինդշաբթի օր -Փետ. 18- Երեւան ցուրտը զերոյէն վար 9-ն էր եւ կը հասնէր 3,6 միլիոն խորանարդ մեթր կազ: Այս կազը առաւելաբար կը յատկացուէր Երեւանի եւ Հրազդանի ջերմէլեկտրակայաններուն, որոնք 18 միլիոն քիլովաթ կրցած են արտադրել: Կարգ մը ձեռնարկութիւններ ալ սկսած էին աշխատիլ:

***

Երկուշաբթի, Փետ. 22-ին, Դերազոյն Խորհուրդը արտակարգ նիստ կը դումարէ, օրակարգ ունենալով Հանրապետութեան Նախագահին լիազօրութեանց կըրճատումը: Ընդդիմութիւնը, ընդհանուր ձեւով գոհ չէ Լ. Տէր-Պետրոսեանի կազմած կառավարութենէն, գլխաւորաբար կ'ըսուի, Արտաքին նախարարի նշանակումէն (Վահան Փափազեան):

***

Ռազմական դետնի վրայ, հայկական ինքնապաշտպանութեան ուժերը Փետ. 17 եւ 18-ին, կը չարունակէին իրենց յառաջխաղացումը Մարտակերտի շրջանը: Գրաւած էին Սարսանգի ջրամբարը, որ ռազմավարական կարեւոր նշանակութիւն ունի: Գրաւուած են նաեւ Ակերանի շուրջ գտնուող գիւղեր:

***

Արաբական «Ալ Հայաթ» թերթին թղթակիցը դրած է թէ երեք օրուան բուռն կռիւներէ ետք, հայկական ուժերը յաջողած են մարտական կարեւոր դիրքեր դրաւել Հինդշաբթի, Փետ. 18-ին, Մարտակերտի շրջանը: Այս զարգացումը պատճառ եղած է որ Բաքուի քաղաքական կեանքը լուրջ դժգոհութիւններու, պատանդներու բեմ ըլլայ: Բազմաթիւ կուսակցութիւններ պահանջած են որ Պաշտպանութեան նախարարութեան պատասխանատուներ հրաժարին: Վերոյիշեալ մարտերուն ընթացքին հարիւրաւոր ազերի զոհերու պարագան դլխաւոր պատճառն է այս դժգոհութեան: Բաքու յատուկ դումարտակներ զրկած էր մարտերու շրջանը ու կորուստները կը պատկանին անոնց չարքերուն:

Բաքու այս պարտութեան պատճառով կ'ամբաստանէ ռուսական թիւ 128 Զոհատը, ու 4-րդ զօրաբաժնի նախկին հրամանատար Ֆիւոդոր Ռիւմիքը որ «ուղղակի օժանդակութիւն» բերած է հայկական ուժերուն: Ադրբեջանի Պաշտպանութեան նախարարն ալ գանգատած է որ Գերմանիայէն ետ քաշուած խորհ. ուժերէն երկու զօրաբաժիններ իրենց վերադարձին զրկուած են Հայաստան, ու դիրք պիտի գրաւեն հայեւադրբեջանական սահմանին երկայնքին՝ Իջեւանի Բերդ, Վարդենիս, Կրասնոսելսկի շրջանը:

Ադրբեջանի ժողովրդային ճակատը ժողովի մը հրաւիրած է երկրին 24 կուսակցութիւնները ու պահանջուած է որ Պաշտպանութեան նախարարութեան կազմը եւ նախագահ Էլչիպէյի օդնականները խզոյն պաշտօնանկ ըլլան:

Թերթին թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ Բաքուի մէջ հաւանական է քաղաքական-զինուորական մարզերու լուրջ ճակատում մը: Նոյն վախը յայտնած է նաեւ Նախիջեւանի նախագահը Ալիեւ որ զղուշացուցած է զինուորական-պետական հարուածի մը դէմ. ան աւելցուցած է թէ ինք քաղաքական հակառակորդ մը ըլլալով հանդերձ Էլչիպէյի, պիտի չանայ արդելք ըլլալ պետական հարուածի մը:

***

Ադրբեջանական հակազդեցութիւնը չի զարմացներ անշուշտ, ոմանք թերեւս զարմանան եւ յուսախար ըլլան ուրիշ «դժգոհութիւնէ» մը, որ մեզ բնաւ չի զարմացներ:

Հինդշաբթի, Փետ. 18-ին, Երեւանի ամերիկացի դեսպանը իր մօտ կանչած է Ղարաբաղի պատասխանատուն եւ նախագահի խորհրդատու Ժիրայր Լիպարիտեանը եւ անոնց յայտնած թէ Հայերու զինուորական գործողութիւնները չեն նպաստեր Ղարաբաղի համար տարուած բանակցութիւններուն քաղաքական լուծում մը գտնելու:

Նոյն Ամերիկան «դիտողութիւն» ընծներ, անշուշտ, Բաքուի, երբ ոչ միայն Ղարաբաղի խաղաղ բնակչութեան վրայ, այլեւ Հայաստանի դիւղերուն (Գորիսէն սկսեալ) ազերի ուժերը վարչին թէ վերչին ռումբ կը տեղացնեն:

***

Վերջացնենք «Ինթերնեշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն»ի Փետ. 19-ի Ա. էջը լոյս տեսած նկարով մը ուր ձիւնապատ բացատի մը մէջ մէկ ձեռքը հրացան բռնած զինուոր մը միւսով կը չանայ ձեռքէն չփախցնել հնդկահաւ մը...: Նկարին տակ գրուած է.. «Ղարաբաղի մէջ կարճատեւ հրադադարի մը պահուն հայ զինեալ մը որ կը ջանայ հնդկահաւ մը բռնել: Ադրբեջանի կիրարկած երկար ամիսներու տնտեսական շրջափակումէն ետք Ղարաբաղ գրեթէ սովահար է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՈՒ ՂԱԶԱԽԱԿԱՆ

նաթին փոխադրութեան ծրագիրներուն յատկացուած Բաքուի ժողովը վերջ գտած է Թուրքիոյ մեկուսացումով. ան կը նախընտրէր որ քարիւղը կազամուղով մը Հայաստանէն կամ Իրանէն անցնելով բերուէր Միջերկրական ու Իսկէնտրունի նաւահանգիստէն փոխադրուէր Արեւմուտք: Եւօրեայ ժողովին Ռուսաստան, Ղազախստան ու Ադրբեջան համաձայնած են իրենց քարիւղը չուկայ հանել Սեւ ծո-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Թ.

ՀԱՅԻ ՓՈՂ ՈՒՆԵ՞Ս, ԲԱՂԱ ՉԱՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆ

Տակաւին ականջներուս մէջ կը հնչեն հայ մամիկին աղերսանքի խօսքերը, արտասանուած հոն՝ Երեւանի մէջ, Օգոստոս 4-ի կէսօրին, նախագահական չէնքին առջեւ, փողոցի մայթին վրայ, ծառի մը շուքին տակ: Չկի դիտեր անոր անունը. ոչ ալ հարցուցի: Խորշոմած դէմքով, տըխրութիւն արտայայտող աչքերը սեւեռած աչքերուս, հայ մամիկը կը մուրար...

Հայ մայրը կը մուրա՞յ ... Պահ մը մտովին ետ կ'երթամ փնտռելու համար մեր դարաւոր պատմութեան էջերէն տող մը, ուր հանդիպած ըլլամ նման պատկերի մը: Չեմ գտներ: Անկեղծօրէն խոստովանիմ, որ չեմ հանդիպած տողի մը, ուր բսուած ըլլայ, թէ այս կամ այն դարաշրջանին, քաղաքական կամ ընկերային տագնապի այս կամ այն օրերուն հայ մայրը դիմած է մուրացկանութեան, իր ընտանիքին, զաւակներուն, թոռներուն կամ իր ապրուստը հոգալու, պատառ մը հաց ունենալու համար: Չեմ գիտեր կամ չեմ յիշեր, թէ արդեօք 1918-ի անկախութեան հռչակման դժուար օրերուն հայ մայրը երբեւէ մուրացա՞ծ է: Չեմ յիշեր նաեւ Լիբանանեան տագնապի օրերուն հանդիպած ըլլալ հայ մայրերու մուրացկանութեան երեւոյթի: Այս բոլորէն ետք դժուար է ականատես ըլլալ այսօր, քանի-բորդ դարու վերջաւորութեան, հայրենիքի մէջ հայ մօր, հայ մամիկի պարզած վիճակին:

– Հացի փող ունե՞ս, բալա ջան:

Աղերսանքի հետ իրենէ խնդրագատանք ու զորով կայ հայ մամիկի, շուրջ եօթանասունամեայ այս ծերունիի ձայնին մէջ: Ցեղին ձայնը չէր, անշուշտ, անիկա: Ցեղին ձայնը մեր պատմութեան մէջ հընչած է «էրզրումի Հայոց լեռներէն», աշխատանքի գործարաններէն, դարաւոր յուշարձաններէն, եկեղեցւոյ զանգերէն...

Այսօր, քաղաքամայր Երեւանի փողոցներուն մէջ, անկախ Հանրապետութեան նախագահի չէնքին առջեւ, բանուկ փողոցներու մայթերուն վրայ հայ մայրեր ու հայրեր, ոմանք ձեռք պարզած, ուրիշներ իրենց հայեացքը սեւեռած աչքերուդ՝ կը մուրան, պատառ մը հացի կարօտ:

– Հացի փող ունե՞ս, բալա ջան:

Այո՛, տակաւին տխուր կը հնչեն ականջներուս մէջ հայ մամիկին աղերսանքի խօսքերը, որոնք կը խռովեն հոգիս: Կը խռովեն, որովհետեւ այդ աղերսանքին ի լուր, նոյն օրերուն ականատես կ'ըլլայի Նորք ու Մարաշ թաղամասերու բարձունքներուն եւ այլուր հսկայ չէնքերու եւ դղեակներու կառուցման: Ուրախութեան եւ բողոքի զգացումներ կը վարէին սիրտս: Կ'ուրախանայի ի տես մայրաքաղաքին մէջ բարձրացող նոր ու արդիական բնակարաններու, որոնց շինութիւնը՝ ըստ տեղացիներու, կը գնահատուէր միլիոնաւոր ռուբլիով: Կը բողոքի մտածելով թէ տանտէրը ո՞ւրկէ հաւաքած է այդ միլիոնները, երբ արեւուլոյսին պէս յստակ է խորհրդային վարչակարգի օրերուն աշխատաւոր կամ բանուր դասակարգի աշխատավարձերու «հաւասարութիւն»ը կամ «դրեթէ» նոյնութիւնը, տարուբերուելով 100-ի եւ 300-ի սահմաններուն մէջ:

Մինչ ականջներուս մէջ կը հնչէ հայ մամիկին աղերսանքը, կը յիշեմ պահ մը արձակագիր Վալտեր Ռամեանի յուզիչ խօսքը՝ արտասանուած Յուլիս 27-ի իրիկունը, մտաւորականութեան հետ Հայոց Համազգային Շարժման Վարչութեան կազմակերպած հաւաքոյթին, Ռամ Խաչատրեան տուն – թանգարանի սրահին մէջ, ուր ներկայ էր նաեւ Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան: Ցիշեալ հաւաքոյթի ընթացքին 83-ամեայ հայ արձակագիրը ի մէջ այլոց կ'ըսէր.- «Հասկանալի է, որ անցումային ժամանակաշրջանում լինում են դժուարութիւններ. դները աւտոր բարձրացել են. հացն ալ թանկացել է. հիմա հացին քիլօն 6 ռուբլի է արդէն. լսել եմ որ չուտով էլի թանկանալու է»: Ապա դողդողացող ձայնը աւելի եւս բարձրացնելով հայ գրագէտը իր խօսքը ուղղելով Հանրապետութեան նախագահին՝ կ'ըսէր.- «Պարոն նախագահ, անցեալ տասնամեակներում, նոյնիսկ ամենածանր տարիներին, երբ մենք չունէինք ուրիշ ոչ մի բան, ունէինք սակայն հացը. եւ հացը թանկ չէր, հացը ձրի էր, մեր ժողովուրդը հաց մի՛ չա ունեցել է եւ հացով է ապրել: Հասկանալի է, որ ուրիշ բաներ թանկացել են մեր կամքից անկախ, սակայն, Պարոն Նախագահ, մի՛ դպիք հացին, դա Պետութիւնից է կախուած եւ Պետութիւնը կարող է այդ հարցը կարգաւորել: Ոչ միայն պէտք չէ առաւել եւս թանկացնել հացին գինը, ինչպէս որ լսում ենք, այլ թող թանկանայ ամէն ինչ, իսկ հացին գինը պէտք է իջեցնել, դարձընել խորհրդանշական՝ մէկ ռուբլի»:

Սրահը ծափերով կ'ողջունէր գրագէտին առաջարկը: Արդի՞ւնք...

Այսօր Օգոստոս 4-ի կէսօրին, քանի վայրկեան Հանրապետութեան նախագահին հետ տեւտուելէ ետք, կը քալեմ Երեւանի փողոցներուն մէջ, ուր եռուզեռ կայ, բազմութիւն կայ, սեղանիկներու վրայ առեւտուր կայ, մաթերու եղերին... մուրացկաններ:

Ականջներուս մէջ տակաւին կը հնչէ քիչ առաջ հայ մամիկին արտասանած խօսքը՝

– Հացի փող ունե՞ս, բալա ջան:

Տայ Աստուած, որ յաջորդ այցելութեանս փարատած ըլլայ սիրտս կոտորցընող այդ ցաւը...

(վերջ)

ԳՂՁՈՒԹԷ ԳՂՁՈՒԹ

ՊՈՂՈՍ Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Փետրուար 4-ին երիտասարդական ասուլիս մը տեղի ունեցած է, մասնակցութեամբ Միութեան երիտասարդ տարրերուն որոնք հրաւիրուած էին խօսելու իրենց դրական նախասիրութիւններուն մասին: Վիճաբանութիւնը վարած է Սայաթ Նովա երգչախումբի վարիչներէն եւ կեդրոնականի Սանուց Միութեան մշակութային յանձնախումբի անդամներէն՝ Բագարատ Խզուքեան: Մխիթարեան Ս. Միութեան «Նոր Սան» պարբերաթերթի խմբագրական կազմէն՝ Օր. Այտա Ասլանեան, Օր. Ժպտուն Չիլինկիրեան եւ Նորայր Տատրեան մասնակցած են ասուլիսին, ինչպէս նաեւ աշխատող երիտասարդներու ներկայացուցիչ՝ Ալէն Յովհաննէսեան: Ամէն մէկը, ըստ իր ապարէզին ներկայացուցած է աշակերտներու կամ շատ մը երիտասարդներու նախասիրութիւնները, որոնք ընդհանրապէս ծնողներու ազդեցութենէն կը բխին: Ապա, տեղի ունեցած է կարծիքներու փոխանակութիւն:

ՊՈԼԻՍ 1958 1960

ԱՐՏԱՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

Ը.

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Անցեալի հերոսական դրուագներով հռչակ հանած Սամաթիացիներուն այնքան պարզունակ եւ ինքնատիպ ընդունելութիւնը վայելելէ ետք, թերեւս Պոլսոյ միւս թաղերուն մեր այցելութիւնները նոյն չափով դունատվել չհամարուին, մանաւանդ երբ ըսուի որ «Կավռօչ»ի Փոլանթի տուտուն ալ իր ռոմաթիզմալը հալին պատճառով, ստիպուած էր խուսափիլ հայկական դիւերային հաւաքոյթներէն:

Վոսփորի արեւելեան ափին վրայ, մեղմանոյշ Մարմարա-ի ծոցին անկիւնը գրաւող – Նախնեաց Քաղկեդոն – Գատըգիւղը, 1900-ի տարիներուն, արդիական փոքրիկ քաղաքի մը փայլուկը համայն՝ petit Paris չլացուցիչ մակդիրին արժանացած էր եւ անոր բնակիչներն ալ, ընդհանրապէս մեծատուներ, ինչպէս Ունճեան եղբայրները, ինքնաբերաբար քաղքենիի հովով մը պարուրուած կը զգային: Մինչդեռ, քանի մը քիլօմեթր դէպի հիւսիս, բարձունքին վրայ բոյն դրած Սկիւտարցիները կը համարուէին բոլորովին տարբեր տեսակի էակներ, երազային խէժալապաշա, դիւրագրգիռ, վերացական աւելի քան գործնական, քիչ մը թեթեւսոլիկ, ամէնքը մէյ-մէկ բանահիւս կարած: Հաւգուստա – կապուտանին ալ տարբեր, որոշապէս անհոյթ, լայն փողկապի հանդոյց, մօրուքաւոր, զանգրահեր: Այս պատճառով, Գատըգիւղցիները անոնց համար հնարած էին զըվրինգ ածականը, ու երբ Սկիւտարցիներու խումբ մը երեւէր Գատըգիւղի փողոցներուն մէջ, իսկոյն կը լսուէր, «Զըվրինդները եկան»: Հին Գատըգիւղցիներէ հասած է այս բացատրութիւնը, ինչպէս Նոյեմի Մատթէոսեան, Աարինէ Զիլճունի եւ Վիլմոմպլի համբաւաւոր Տիկին Եսայեանի Անտոնեան:

Թերեւս հին Պոլսեցիներ այս նմանաձայնական ածականի հնարքի մասին բացատրութիւն մը տան, հետեւողութեամբ իմոցաւէ բառին, որ Հրաչեայ Աճառեանի ուսանողութեան ժամանակ, Կեդրոնականի ուսանողներուն կողմէ հնարուած էր, իբրեւց վարժարանը շրջապատող փողոցներուն մէջ վխտացող հասարակ կիները որակելու համար:

Արդէն ակնյայտ է որ այս անգամ ուզուելու ենք դէպի Գատըգիւղ, եւ նախքան հաւաքոյթի թուականին որոշումը, քանի մը անգամ ժամադրուեցանք Ամրամեան Սանուց Միութեան ձեռներէց նախագահ Տիգրան Պալեանի հետ, իր կաչիէ լեցուն անթաժան պայուսակովը: Երեկոյթը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, 1958 Ապրիլ 18-ին: Երբ բեմ եկայ, տեսայ որ չատեր սրահին պատերուն առջեւ ոտքի են կեցած եւ ըսուեցաւ որ ոմանք ալ չէին կրցած մտնել: Բայց Ամրամեանի տպաքը կրկնապէս զոհունակ էին այդ օր, որովհետեւ հասոյթին մէկ մասը պիտի ծառայէր նոր դաշնակին վճարումին:

Հաւաքոյթին առաջին կարգի ընտրեալ նստողներուն մէջ ինծի համար բացառիկ անակնկալ մըն էր ներկայութիւնը Յակոբ Մարթայեանի որ միւս օրը դիս հրաւիրեց իր քրոջը տունը, ուր սովորութիւն ունէր իշխեանները երբ Անգարայէն Պոլիս ժամանէր: Թերեւս հարկ ըլլայ արտասահմանեան նորահաս երիտասարդներուն խօսքով մը Մարթայեանը ներկայացնել: Աստենօք Մուսթաֆա Քէմալ Հանրապետական Թուրքիոյ նոր լեզուն լատինական տառերով նչանագրելու ձեռնարկը յանձնեց լեզուաբան Յակոբ Մարթայեանին, անոր չնորհելով Տիլաչար (լեզու բացող) պատուաբեր անունը, եւ ան տասնեակ տարիներ վարեց նաեւ Թրքական Համայնագիտարանը:

Մեր հանդիպումին սկզբնական ընդունելութեան սպասարկութենէն կէս ժամ ետք, երկու տիկիններ անպզտալարդ քաշուեցան, մեզ ձգելով հիւրանոցին մէկ անկիւնը զետեղուած Թիկնաթոռներուն վրայ: Եւ ահա, կամաց կամաց 60-ամեայ Մարթայեանը սկսաւ իր սիրտը բանալ արտասահմանէն եկող հայ լեզուի երեսնամեայ սպասաւորին, Խորապէս դպալի էր անոր մտահոգութիւնը մեր հայրենակիցներուն անհանդուրժողութեան եւ անհամակցողութեան վերաբերեալ երբ անոնք կը փորձէին կատակէ տակ դնել անոր Հայու արժանապատուութիւնը... Եւ կարծես մեառասներորդ ժամու այլեւս անյուսալի բաներէն մը ներկայութենէն օգտուելով՝ իր տարիներով ամբարած խորթախիթը կ'ուզէր օր առաջ հասցնել իր վաղեմի ծանօթներուն...

Միւս կողմէ, յուսախաբութեամբ խոստովանեցաւ որ իր պաշտպան Ամթաթիւրքի մահէն ետք, անուղղայ յաջորդները իր Յակոբ անունն ալ վերածած էին լոկ պըլեթաղիր տառի մը, չես դիտեր ի՛նչ տոմարային յայտնութիւն քօղարկելու միտումով: Արդարեւ, չատ ուշ իմացանք որ Մարթայեանի դադաղին վրայ, Պոլիս, Անգարայէն հաւատաւոր համալսարանականներ եկեր են, անոր վերջին տարիներուն անչքութեան տենչացողները խարազանելու եւ արդարութեան չափորը հնչեցնելու:

Բնականաբար, երբ արուեստի եւ դրականութեան մարզերուն մէջ, թուրք եւ հայ փոխյարաբերական կապերը փնտռելու փորձ կը կատարուի, հայազգի դիւրաւոններուն ցուցաբերած օժանդակութիւնը անժխտելի իրականութիւն մըն է թրքական թատրոնին ծագումին նուիրուած, սկսելով Յակոբ Վարդովեանէ, (Կիւլլիւ Յակոբ), անցնելով Պետրոս Ադամեանէն, Ֆասուլեաճեանէն, Մնակեանէն, Պէնլեանէն մինչեւ Վահրամ Փափազեան: Եւ այս կարեւոր հարցի չուրջ է որ 1958 Ապրիլ 2-ին, Կեդրոնական Սանուցի սրահին մէջ, Պոլսոյ Թաղապետական թատրոնի ծանօթ արուեստագէտներէն՝ Իպրահիմ Կալիպ Աբճան բանախօսեց «Թուրք թատրոնի ծագումն ու զարգացումը» նիւթին չուրջ, «յողնախառն» բազմութեան մը ներկայութեան, (ածականը տեղական մամուլին յատկացումն է):

Համախմբուած ներկաներուն մէջ կը նչմարուէին հայ բեմի նուիրեալներ, ինչպէս՝ Աչոտ Մատթէեան, Եդուարդ Երիցեան, Թօթօ Քարաճա, Պապայեան, Քիւնար Բարս: Այս վերջինին հետ երբ օր մը պատեհութիւնը ունեցայ Բերայի վրայ մանդալու, աչքէն ձախէն հետաքրքիր աչքեր չէին դադրեր մեզի նայելէ: Պահ մը, ցնորամիտս, յուսացի որ ես էի անոնց հետաքրքրութեան առարկան: Բայց չուտով բանից դուրս եկաւ որ ընկերակիցս էր, «Թրքական սինեմայի Եուլ Պրինէր»ը:

Վերադառնալով եօթանասունամեայ Կոլիպ Աբճանի բանախօսութեան, ան անցեալի եւ ներկայի հայ դերասաններու անուններն ու արժանիքները թուելէ ետք, մէյ մըն ալ անուններ տուաւ եւ տասր օր առաջուան Թէպէ Պաշըի բեմին վրայի ելոյթս դրուատեց: Եւ մինչդեռ ես յանկարծ տատմտաւ տիւշմէի (երկնքէն ինկած) վիճակին մէջ կը գտնուէի ան ամենայն պարզութեամբ իր բանաստեղծութիւն յօրինելու եւ արտասանելու չնորհը ցուցաբերելու փափաքով՝ գրպանէն ծալուած թուղթ մը հանեց եւ սկսաւ կարդալ ինծի ձօնուած գողտրիկ տող մը, նուիրուած՝ իր ժաքէթին, համեմատելով զայն թիկնաթոռի մէկ անկիւնը նետուած որսի մը: Եւ տպին չորս տուներուն վերջին տողերուն «էօ՛յէ՛»ները այնպիսի քաղցր թոնով մը կ'երկնցնէր ան, որ կարծես սուլթաններու աշխարհէն մնացած տէրվիշ աչուղ մը եղած ըլլար, բայց ոչ արդիականացած Թուրքիայի հանրապետական քաղաքացին...

Ինչպէս որ դիւրութեամբ նչմարելի է, նման յաճախակի եւ որակաւոր հաւաքոյթներու համար իրապէս կեդրոնական Սանուց Միութեան սրահը նեղ կուգար: Այնոր վարչութիւնն ալ 2 տարի եւ աք կաղդուեցաւ ապահովել աւելի ընդարձակ հաւաքատեղի մը, որուն բացման հանդէսն ալ կատարուեցաւ 1960 Փետրուար 28-ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք, միայն վերաբերեալներու ներկայութեան: Վարչութեան տաենապետը՝ Տոքթոր Ալբա Ալթունեանի ցանկութեամբ, Պատրիարքարանի դպրոցներ երկուքով, Խաչատուրեան Պատրիարքը հրաւիրելու, իբրեւ նախագահ Հանդիսութեան:

Արդէն չատ յաճախ, մեր ընթերցողնե-

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Նիւ -- Եորքի «Նիուզուիք» շաբաթաթերթին մէջ այս խորագրով յօդուած մը Մարտ 21-ի ընտրութեան յառջդէլու դրեթէ ոչ մէկ յոյս կը նշմարէ Ֆրանսայի ընկերվարականներուն համար: Ճիշդ է որ առեւմտեան Եւրոպայի համար այլեւս ծանր չլիացաւի մը վերածուած է գործազրկութիւնը, սակայն ան առաւել զգալի է Ֆրանսայի մէջ: Այնքան որ ընտրութեան նախօրեակին ընկերվարականները ամէն բան կ'ընեն նոր գործատեղիներ բանալու համար: Եւ թէեւ ինչպէս կ'ըսէ Աչխատանքի նախարարուհին, ամէն տարի չուրջ երկու միլիոն գործատեղի կը ստեղծուի, սակայն նոյնքան ալ կը փակուի:

Ֆրանսայի ընկերվարականները հակառական կացութեան մը մատնուած են. մէկ կողմը կայ իր ամբողջութեան մէջ առողջ անտեսական կառոյց մը, զրամատնուցի ցած մակարդակ ու առեւտրական զրական հաւասարակշռութիւն մը, անդին՝ ընկերային քաղաքականութեան կիրարկում մը որ քայքայած է գործազրկութիւնը: Օրինակ, ընկերութիւնները պարտաւոր են ամսականներու 40%-ին համարժէք տուրք վճարելու ինչ որ եա կը կեցնէ նոր տարրեր գործի առնելէ. իսկ գործազուրկները իրաւունք ունին երեսուն ամիս իրենց թոշակին 60%-ը ստանալու: Այս տեւողութիւնը Եւրոպայի ամէնէն երկարն է: Հաղարաւոր մարդիկ այսպէսով կը սկսին ապրիլ կառչած՝ ընկերութեան: Արձանագրուած գործազուրկներուն կէսը կարծես հրաշքով գործ մը կը գտնէ իրաւունքներուն աւարտելէն առաջ: Ցեւոյ կայ փոքր երախաներու պարտդան. օրինակ, Գերմանիոյ մէջ երիտասարդ մայրերը ընդհանրապէս տարիներով տունը կը մնան նորածինի մը ծնունդէն եաք, մինչ Ֆրանսայի մայրերը դէրւրութիւններ նածաւալ անդատաստանին վրայ, այլեւս ո՛ւր պիտի կրնանք երեւակայել նման արտառուչ պահերու վերազարթնում, եթէ ոչ Վոսիորի ափին, ուր անցեալ դարերուն վառուած մշակոյթի ճրագները դեռ չեն դադրած լոյս տալէ. բարերախտարար:

Ս. Պ.

Փարիզ
Փետրուար 15, 1993

ԴՐԱՄԸ ՉՆՉԵԼՈՒ ԴԱՆԻԱԿԱՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

Դանիոյ Նախագահ քաղաքը առանց դրամ կրելու պարտաւորութեան ապրելու փորձադաշտի մը վերածուած է. ըննակիչները կրնան գործի երթալ, նախաճաշել, հեռաձայնել, լուացք ընել հանրային լուացքի կեդրոններու մէջ առանց իրենց դրպանը քուրոն մը իսկ ունենալու:

Դրամը փոխանակուած է նոր տեսակի քարտով մը որ սահմանուած է փոքր ծախքերու: Ծրագրուած է մինչեւ Մարտ դրութիւնը ընդհանրացնել ամբողջ երկրին:

Տեղական ութ դրամատուներ արդէն 18 տեսակի զանազան քարտեր հրատարակ հանած են 80 - 240 ֆրանք արժողութեամբ: Այդ քարտերը ունին մագնիսական մասնիկ մը որ իւրաքանչիւր գործողութեան փոխարժէքը կը պահպանէ գործածողին հաշիւէն:

Նախագահի դրամ չգործածող ընկերութիւնը դոհ է իր վիճակէն. մագնիսական 4000 քարտեր փորձուած են արդէն լուացքի ինքնաշխատ մեքենաներու, ըմպելիի եւ աննդեղէնի բաշխիչներու, հանրային հեռաձայններու մէջ:

Այս նախընթացը վարակիչ եղած է նաեւ Սինկափուրի համար որ որոշած է յաջորդ տարի գործածութեան դնել նման քարտեր: Իսկ Ատլանթա անոնցմէ կը պատրաստէ 1996-ի Ողիմպիականներուն համար: Մինչ այդ, Դանիացիները կը ջանան ստեղծել ստանդարտ չափերով քարտեր, նկատի առած Եւրոպայի համար հասարակաց դրութեան մը հեռանկարը:

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՄԱՀԱՑՈՒ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵՐԸ

Վերջերս յաճախակի կերպով կը ջրջին տարաձայնութիւններ որոնց համաձայն անթել հեռաձայնները ունին քաղցկեղածին յատկանիշ մը: Զանոնք գործածողներու միջեւ պատահած չորս մահեր այս կասկածը ներշնչած են, ուշադրութիւն կեդրոնացնելով խնդրոյ առարկայ գործիքներէն արտադրուած չողարձակման վրայ: Մրատածելով որ նման չշուկներ կ'ապրեն այս տիպի հեռաձայններու վաճառքին վրայ, ճարտարարուեստագէտներու ընկերակցութիւնը յայտնած է թէ մէկ միլիոն տոլար կը յատկացնէ խնդրին մասին հետազօտութիւն մը կատարելու:

***

ԱՄԵՆԱՓՈՒՐ «ՊԱՐՈՆ»Ը

Մրցանիշներու 1994-ի «կինէս» հատորին մէջ տեղ պիտի գրաւէ աշխարհի փոքրագոյն մարդամեքենան որ 11 մմ. լայնութեան 12·4 մմ. խորութիւն ու 10·8 մմ. բարձրութիւն պիտի ունենայ: Ան պիտի գործածուի կոյուղիներու եւ փոքր տրամադիծով խողովակներով կառուցուած ջեռուցման ցանցերու խնամքին համար: Ան հնարուած է ճափոնական նախաձեռնութեան մը կողմէ ու կը կոչուի «Պարոն»:

Գործազուրկ Ֆրանսացիներու մեծ մասը գործ մը ունենալու սիրոյն պատրաստ է տեղափոխուելու. վերջերս «Ժենեռալ մօթէօռ»ի Ալզասի գործատունը երբ բաւարար մարդուժ չէ գտած, կոչ ուղղած է Լիլի շրջանին որմէ 300 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ է: Շատեր պատասխանած են կոչին:

Եւրոպական համայնքը կրնայ յարաբերական նեցուկ մը տալ հարցին. Դեկտեմբերին 185 միլիառ ֆրանքի պիւտճէ մը որոշուած է ենթակառոյցներու ծրագիրներուն, որոնք աշխատանք պիտի հայթայթեն Եւրոպացիներու: Սակայն այս միջոցառումները յապաղած են Ֆրանսացի ընկերվարներուն համար ու կառավարութիւնը 20% համեմատութեամբ միայն դոհունակութիւն կը վայելէ հարցախոյզներու մէջ: Գործազուրկներու համար նոր պարբերական մը սկսած է լոյս տեսնել, մեկնելով այն իրողութենէն որ առնուազ ամօթալի փոքրամասնութեան մը պատկանելու տպաւորութիւնը չունին: Պարբերականին առաջին թիւին 400 հազար օրինակները ամբողջովին սպառած են:

ՔԱՂՀԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ
Մասն Բ.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՑԵԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

– 11 –
ԲԱՆՏԸ ԿՐԱԿԻ ՄԷՋ

Թուրքերը այդ բանտին մէջ եւս հատած էին Խարբերդի ամբողջ մտաւորականութիւնը, մեծ վաճառականները, երիտասարդութիւն մը, որոնք իրենց կարգին կը սպասէին օրը օրին, սպանդանոց տարուելու, Եփրատի ջուրերուն մէջ հրացանազարկ ըլլալու: Աւելի գիտէին բանտարկեալները, հետեւաբար որոշած էին քաջութեամբ մեռնիլ, քան թէ չէթէներու առջեւորդութեամբ գետամոյն ըլլալ:

Ոսատ կ'որոշէն այրել բանտը, կեդրոնի վայտէ սիւնին վրայ կը փաթթեն իրենց զգեստները, եւ իրենց լուսաւորութեան համար տրուած կաղը կը թափեն վրան եւ կրակ կուտան. բանտը իր վրայ երկու յարկեր ալ ունէր. կրակը կէս գիշերին չուռով կը բորբոքի, հազարաւոր երիտասարդներ կրակներու բոցերուն մէջ կը նետուին, լափլիզող սիւնին կը փաթթուին, եւ հերոսաբար կը մեռնին. քեռայրս Հրանդ կ'ըսէր թէ այս բանտի կրակներուն մէջ այրեր են չուրջ 1000 երիտասարդներ:

– 12 –
ԴԱՒՆԱՆՔ ԲԱՆՏ

Խարբերդի հայ մտաւորականները եւ երիտասարդութիւնը այդ ողբերգական մահը չունեցան, բայց ունեցան դառնադոյնը. անոնք խումբ խումբ, չղթայակապ, գիշերները հանուեցան բանտէն եւ չէթէներու սուիններուն կոթերուն եւ հարուածներուն տակ առաջնորդուեցան դէպի Եփրատ, ուր հրացանազարկ եղան հազարաւորներ, եւ գերեզման մը անգամ չունեցան: Սակայն այս սոսկալի մահէն ազատողներ ալ եղան, որոնք եկան եւ պատմեցին մեզի Եփրատի ափին կատարուած եղերերդութիւնը. «զմեզ գիշերանց Մալաթիայի ճամբով Եփրատ գետ տարին, ես ալ անոնց հետ էի, երբ գետի ափին հասանք, զմեզ չարեցին գետի ջուրերուն առջեւ, երեսնիս դէպի գետ, եւ հրացանազարկ ըրին եւ աչնան տերեւներու պէս զմեզ գետ թափեցին. սակայն եղան ոմանք, որ լողալ գիտէին, հրացանազարկ ըլլալէ առաջ գետ նետուեցան եւ քչուեցան գացին գետի հոսանքով դէպի վար եւ ազատեցան, հայրդ Յովհաննէսը վիրաւոր գետին հետու մէկ ափը ելաւ եւ հոն դարձեալ բռնուեցաւ չէթէներէն եւ բերուեցաւ Խարբերդ եւ բանտ նետուեցան միասին, հոն ալ կերակուրներու մէջ թոյն խառնելով մեռցուցին չատեր, որոնցմէ մէկն էր նաեւ Յովհաննէսը: Աւաուտուն հաւաքեցին մեռածները կառքերու վրայ դրին եւ ո՛ւր տարին թաղեցին չեմ գիտեր, անոնք միասին մեռան միասին նոյն փոսին մէջ հաւանաբար թաղուեցան, Ամերիկեան նահատակներու փառքին արժանանալով»:

Իսկ մեծ հայրս Գէորգը ո՞ւր տարին, ո՞ւր մեռցուցին չիմացանք: Երբ Խարբերդի եւ Մէզիրէի երիտասարդութիւնը մէջտեղէն վերցուցին, քաղաքը պարպուեցաւ, չուկան ամայացաւ, չուներ ազատ կը շրջէին ոսկոր մը գտնելու: կարգը եկած էր կիներուն եւ աղջիկներուն, որոնք ահով ու դողով կը սպասէին թէ իրենց գլուխին ի՞նչ պիտի գար. Հայուն բուն աքսորը հիմա պիտի սկսէր:

– 13 –
ՍԻՒՐԿԻՒՆ – (Ախոր)

Ամէն կը լսէինք այս բառը փողոցներուն մէջ թուրքերուն բերնէն. օր մըն ալ «չէթէներ» հազարաւորներ, խմբովին մտան տուներէն ներս, եւ դուրս քչեցին, դէպի բերդի մէյտանը, կիներ եւ աղջիկներ, հազար հազարով, պաշարման շրջեցին եւ հոն հաւաքեցին ամբողջ Խարբերդի կիներն ու աղջիկները եւ փոքրիկները. որոնք որ կրցան հետերնին բան մը առնել առին, իսկ չատեր մերկ եւ բոպիկ մեկնեցան դէպի հրապարակ: Հոն երբ լմնցաւ, առաւօտ մը ճամբայ հանեցին բազմութիւնը, դէպի Հիւսէնիկ. մենք փոքրիկներ եղածէն անտեղեակ, ճամբու եղերքին կեցած կը դիտէինք թէ ի՛նչպէս կիներ, աղջիկներ եւ ծերեր ոսոխականներու ծեծի հարուածներուն տակ կը քալեցընէին դէպի վար, դէպի Հիւսէնիկ. ոմանք իրենց ունեցածը էչերու վրայ դրած էին, փոքրեր էչերու վրայ նստած, իսկ երիտասարդ կիներ եւ աղջիկներ իրենց փոքրիկներուն ձեռքերէն բռնած կը քալէին, ո՞ւր կ'երթային, չէինք գիտեր, չէինք գիտեր որ անոնք դէպի անապատները կ'երթային, դէպի մահ...:

Շատեր կուլային, չատեր իրենց փոքրիկները կը փնտռէին, ոսոխականները կը հայհոյէին, կը զարնէին, առջ կը քչէին, ու կարաւանը աքսորականներու կը քալէր դէպի Ծակքար, դէպի Հիւսէնիկ. երբ բաւական հեռացան, ահա հրացանի ձայներ կը լսէինք, ճամբան մնացողները կը զարնէին եւ ձոր կը գլորէին. այսպէս օրերով օրերով հայ ժողովուրդը քչուեցաւ դէպի Գողգոթայ, անոնք պացին հեռացան եւ ստուերներու պէս աներեւոյթ եղան անապատներու մէջ. կ'ըսեն թէ Ծովք լճակի ափին քարաժայռ մը վար հազարաւորներ հրացանազարկ ըրին ու ծովակի ջուրերուն յանձնեցին, ուրիշներ Տիգրիս գետի աւազուտներուն մէջ թաղեցին, ուրիշներ հասան Եփրատ եւ մինչեւ Տէրզօր:

Մենք ի՞նչպէս ազատեցանք այդ ահաւոր եղեռնէն, աքսորէն, չեմ գիտեր. փոքր էի: Գիտեմ որ պահուըտած մնացինք մօրաքրոջս, որ ամուրի էր, տան մութ մառանին մէջ, մինչեւ որ ամբողջ հարբերդի հայութիւնը հանուեցաւ իր տուներէն եւ քչուեցաւ հեռաւոր աշխարհներ, հեռաւոր անապատներ, ու մեռան ոսոխական եւ արեւակէզ աւազուտներուն մէջ թաղուեցան: Այս մասին եա պիտի չգրեմ...:

(Շար. 19)

(Շար· Ա· Էջէն)

վու ճամբով: Նաւթատար նաւերու նեղուցներէն անցքին արգելք ըլլալու թըրքական որոշումն ալ անոնք չըշանցած են, որոշելով կազմաւորով Սեւ ծով հասցընել քարիւղը, անկէ նաւերով փոխադրել Ռումանիա ու Դանուբի ճամբով նախ Աւստրիոյ, ապա արեւմտեան այլ երկիրներու չուկաները տանիլ:

ՀԱՑԻԹԻի բացը, փետրուար 16-էն 17-ի լուսնալիք գիշերը գրօսանաւ մը որ իր տարողութենէն չատ աւելի մեծ թիւով ճամբորդներ կը փոխադրէր, չըլնած է 2000 հոգիով: Փետրուար 19-ին, 800 դիակ գտնուած էր եւ միայն 285 հոգի ապատած ներառեալ նաւապետը: Մեծ յոյս չկայ որ այլ փրկուածներ գտնուին: «Նեպթիւնը» կանոնաւոր գիծը կ'ապահովէր Հելսինկին Փոռ-օ-Փրէնս: Կը կարծուի որ փոթորիկ մըն է արկածին պատճառը: Ժամը 1-ի չուրջ, ծագած փոթորիկը խուճապ ստեղծած է եւ ճամբորդները նաւուն մէկ կողմէն միւսը խուժած են ու նաւը չըլնած է: Արկածին լուրն ալ միայն 30 ժամ յետոյ պարզուած է երբ առաջին վերապրողները ցամաք հասած են:

ՔԼԻՆԹՐԸՆ քննութիւնը յայտնեցաւ Քոնկրէսին առջեւ, երբ ներկայացուց խստակեցութեան ծրագրին եւ հարկային յաւելումներու գլխաւոր գիծերը: Շատ հաւանաբար, անտեսական այդ վերականգնումի ծրագիրը քուէարկուի: Իր ելոյթին մէջ, հաստատեց· -- «Մոլորակին մեծագոյն ազգը կը մնանք» եւ անհրաժեշտ է ուրեմն ճիգ թափել ամրապնդելու համար անտեսութիւնը, համարձակ որոշումներ տալով:

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ մէջ, անգործներու թիւը 3 միլիոնը անցաւ: Հակառակ այս իրողութեան, աշխատանքի նախարարը համոզուած է որ աշխատանքի զարկ տալու բոլոր պայմանները կան ներկայիս:

ՕԴԱՆԱԽԱՑԻՆ ՊՕՑԻՆԿ ընկերութիւնը 28 հազար գործազրկում որոշած է յաջորդ 18 ամիսներու ընթացքին, որոնց 23·000-ը 1993-ին: Սիթըլ կ'աշխատին այս մեծ ընկերութեան 144 հազար աշխատաւորներուն 100 հազարը:

ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ՔԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ՁԱՂ

կիրակի, փետրուար 21, ժամը 13-ին
Մայր Եկեղեցւոյ
"Նուրհան Ֆրէնկեան" սրահին մէջ

Ձոխ ճաշացուցակ՝ հարիսայով
Ճաշի ծախքերու
մասնակցութիւն՝ 150 Ֆր·
Արձանագրուիլ մինչեւ կիրակի փետրուար 14 ներառեալ, հեռաձայնելով՝
Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին՝
43· 59· 67· 03

RECHERCHE HERITIERS

Me SEGARD Administrateur Judiciaire à 92000 Nanterre — Place de l'Hôtel de Ville - 130, rue du 8 mai 1945 - tél. : 47. 24. 40.. 13
recherche les héritiers de DEULENIAN Chouchan, en son vivant demeurant à Bagneux, 55, ave. Albert Petit, célibataire, née à BARDIZAK (Turquie) le 11 mai 1902, décédée le 27 Décembre 1991.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս· Ցովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է Իւզապինի հետեւեալ նուէրները· -

Օր· Լիւսի Դաւիթեան 250, *Պր· Անդրէ Մանիսեան* 1000, *Տէր եւ Տիկին Յարեթ Յարութիւնեան* 1000, *Տիկին Էլպիս Առաքելեան* 100, *Տիկին Մարի Իւսթաս* 200, *Տիկին Ֆլորիտա Տիմա* 500, *Օր· Սիլվի Սիզիրճեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Յովհաննէսեան* 100, *Տիկին Յովհաննէսեան* 100, *Պր· Ռուժէ Թոփալեան* 700, *Տիկին Թէրէզ Պարոնեան* 500, *Պր· Ժան Ֆորթիւնաթօ* 100, *Տէր եւ Տիկին Ժապ ձէնկեթեան* 800, *Տիկին Ռոզ Ալեքսանեան* 500, *Տիկին Անն Բաստրմաճեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան* 500, *Պր· Արթիւր Պէյլէրեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Ալէն Տամլամեան* 400, *Պր· Կրէկուար Տիրեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Սերժ Խորէնեան* 100, *Պր· Ֆիլիփ Փափազեան* 300, *Տիկին Վարդիկ Հուպուլեան* 100, *Պր· Բաֆֆի Պազըրճեան* 1000, *Շմաւոնեան հասատատութիւն* 500, *Լեւոն Հանճեան* 250, *Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պաժան* 300, *Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պազտոյեան* 100, *Պր· Արթիւր Համբարեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Բաուլ Գազանճեան* 500, *Պր· Խոմոն Աչըգեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Լորիս Մաթէոսեան* 500, *Պր· Ժորժ Այվազեան* 100, *Պր· Ժեռար Մուրատեան* 1000 *Ֆր·*, *Պր· Ստեփան Ներկարարեան* 1000, *Տէր եւ Տիկին Ժորժ Կէվրէկեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Մովսէս Պեհրեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան* 1000, *Տիկին Ալիս Խորայէեան* 1000, *Օր· Անդրէ Սարգիսեան* 500, *Պր· Տիրան Զորաքեան* 500 *Ֆր·*, *Պր· Սարգօ Պաղտոյեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Վահան Պետրոսեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Ձիպօղլեան* 400, *Օր· Օֆելիա Գոմպաճեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Պատրիկ Կիրակոսեան* 200, *Տիկին Ս· Գարագաշեան* 100, *Տիկին Լուիզ Մերիկոյ* 100, *Տիկին Հալվաճեան* 200, *Տիկին Մարի Դերձակեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Մարտիրոսեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Մանոիկեան* 500, *Տիկին Փ· Թիպեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Անթուան Ալթունեան* 200, *Տիկին Նուարդ Պօյաճեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Աչըգկէօզեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Հէրվէ Նալպանա* 100, *Տէր եւ Տիկին Վէնսան Գասպարեան* 100, *Պր· Միհրան Փափազեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Օհանեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսան* 100, *Տիկին Վերոնիկ Եանդուլօֆ* 1000, *Տիկին Մարի Մովսէսեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Անրի Վէրնէօյլ* 3000 *Ֆր·*:

(Շար·)

ՀՍԿՈՒՄ ՅԻ ՔԱՐՈԶ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՌԻՋ

Մեծ Պահքի *ամբողջ չրջանին*, Զօրեքշաբթի *երեկոները՝ ժամը ճիշդ 6-ին*, *Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ* Հակումի՝ խաղաղական եւ Հանգստեան *ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի·* -

ԶՕՐԵՔՇԱԲԹԻ· --
Փետրուար 24, Գ· օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ· ՎՐԴ· ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ
ԶՕՐԵՔՇԱԲԹԻ· --
Մարտ 3, Ժ· օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ· ՎՐԴ· ԹԱՇՃԵԱՆ
ԶՕՐԵՔՇԱԲԹԻ· --
Մարտ 10, ԺԷ· օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ· ԳԼՎԼԳԵԱՆ
ԶՕՐԵՔՇԱԲԹԻ· --
Մարտ 17, ԻԲ· օր Մեծի Պահոց· Միջինք
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա· ՔՀՆԾ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
ԶՕՐԵՔՇԱԲԹԻ· --
Մարտ 24, ԼԱ· օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԱԻԵՏԻՍ ՔՀՆԾ· ՊԱԼԼԳԵԱՆ
ԶՕՐԵՔՇԱԲԹԻ· --
Մարտ 31, ԼԸ· օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆԾ· ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԶՕՐԵՔՇԱԲԹԻ· -- Փետր· 24, ժամը 5-ին:
ԶՕՐԵՔՇԱԲԹԻ· -- Մարտ 3, ժամը 5-ին:
ԶՕՐԵՔՇԱԲԹԻ· -- Մարտ 10, ժամը 5-ին:
ԶՕՐԵՔՇԱԲԹԻ· -- Մարտ 17, ժամը 5-ին:
ԶՕՐԵՔՇԱԲԹԻ· -- Մարտ 24, ժամը 5-ին:
ԶՕՐԵՔՇԱԲԹԻ· -- Մարտ 31, ժամը 5-ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամանակացոյց· -
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·45-ին:
Արեւագալ ժամը 9·45-ին:
Պատարագ ժամը 10·30-ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	500	(593,00)
Հոգեհանգիստ	400	(474,40)
Շնորհակալիք	400	(474,40)
Հարսնիք-Նշանուք	400	(474,40)
Ծնունդ	400	(474,40)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% *Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ· գումարը):*

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անդամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 *տող) մահազդներու պարագային եւ* 1/8*րդ* (12-13 *տող) մնացեալին:*

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՍԲԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

կը հրաւիրէ ձեզ՝ ներկայ գտնուիլ կիրակի, Մարտ 7, ժամը 15-ին Արծրունի Ջրբաչեան սրահին մէջ պատուելու

Մեր ՄԵԾ-ՄԱՑՐԵՐՆ ու ՄԵԾ-ՀԱՑՐԵՐԸ

անակնկալները՝ ճոխ սեղաններու չուրջ:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

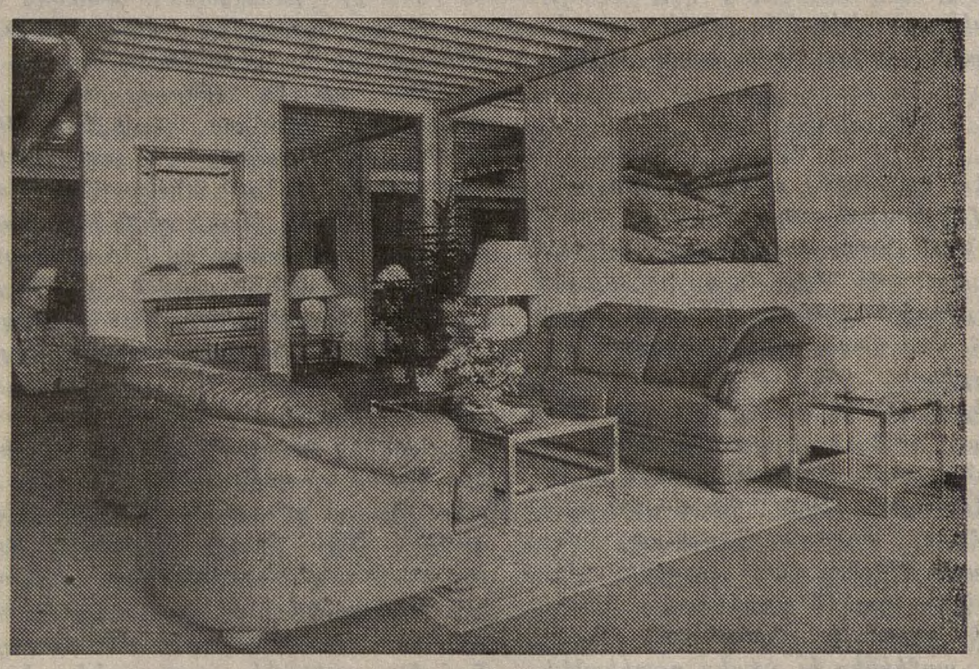
Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաչանի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները· - *Տիկին Սարա Թորոսեան, Տիկին Հօժէնի Շարուկեան* 400-*ական Ֆր·, Տիկին Արշակուհի Ցարեճիագովեան, Տիկին Հռիփսիմէ Թորոսեան* 300-*ական Ֆր·, Տիկին Արփինէ Սէֆէրեան* 500 *Ֆր·:*

Տիկին Մարկարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Գայանէ Աբրահամեան 300 *Ֆր·:*

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «ՅԱՌԱՋ»ի բաժանորդներուն"

ARMENIE
Promotion spéciale
depuis le 16 Décembre
PARIS-EREVAN-PARIS
(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)

3665 FRS

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	48, cours de la Liberté	37, rue Hanrabedoutian
75001 PARIS	69003 LYON	EREVAN 10
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 78 60 13 66	Tél. : 52 85 48
Fax : 42 61 94 53	Fax : 78 60 92 26	Fax : 52 54 48

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23
MARDI
23 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԱՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18·002

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

68e ANNEE — N° 18.002

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԱԶԱՄՈՒՂԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ ՈՒ ՆՈՐՈԳՈՒԵՑԱՒ

ԱՐՑԱԽ

ՀԱՑԿ. ՈՒԺԵՐԸ ՆՈՐ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ'ԱՐՁԱՆԱԳՐԵՆ

Ուրբաթ օր, Փետ· 19-ին, երրորդ անգամ ըլլալով, կը պայթէր (աւելի ճիշդ՝ կը պայթեցնէին) կազամուղի հատուած մը, այս անգամ քիչ մը աւելի մօտ Հայաստանի սահմանին, բայց միշտ Վրաստանի տարածքին վրայ, որ կազի հայթայթումը կ'ապահովէ: Հոն ուր զործըւած է արարքը, 6 քիլոմեթր է Հայաստանի սահմանէն, 5՝ մօտաւոր ազդրեկնանալնակ զիւղէն եւ մէկ քիլոմեթր Ադրբեջանի սահմանէն: Շարաթ օր խակ կարելի կ'ըլլար նորոգել եւ կիրակի զիշերէն ըսկըսեալ կազի հայթայթումը կը վերսկըսէր, բայց, Երկուշաբթի առաւու (Փետ· 22-ին) դեռ մէկ միլիոն խորանարդ մեթրի անգամ չէր հասած: Արագ նորոգութիւն մը կարելի եղած էր, պայթած մասը ըստորերկրեայ ըլլալով:

Շարաթ օր, բոլոր կազմակերպութիւնները միասնաբար ցոյց մը ըրած են Երեւան, Ղարաբաղի հարցին ծագումին (1988, Փետ· 21) հինգերորդ տարեդարձին առթիւ: Ըստ մեր առած տեղեկութիւններուն, հազիւ 5000 հոգի հաւաքած են: Ցօսք առնողները կրկին, խըստօրէն, քննադատած են Հայաստանի իշխանութիւնները, որոնք չեն զբաղիր Ղարաբաղով, հակառակ անոր որ ներկայիս ղարաբաղեան ճակատին վրայ ալ հայկ· ինքնապաշտպանութեան ուժերը կարեւոր յաջողութիւններ կ'արձանագրեն, մեծ վնասներ պատճառելով հակառակորդին: Վերագրաւուած են, Մարտակերտի չրջանի Հաթերք, Զագլիկ, Ումուդլու եւ այլ զիւղեր:

Այս յառաջխազացումները որոնց հետեւանքով ազերի ուժերը տեւական կերպով նահանջած են, հակազդեցութիւններ ալ ունեցած են Բաքու:

Ղարաբաղի ինքնապաշտպանութեան հայկական ուժերուն վերջին չրջանի յաջողութիւնները պատճառ դարձած են որ հրաժարի Ադրբեջանի Պաշտպանութեան նախարարը: Փետ· 19-ին, դռնփակ նիստի մը ընթացքին, նախագահ Էլչիպեյ ընդունած է Րահիմ Ղափիւրի հրաժարականը: Ան նաեւ ամբաստանած է Հայաստանի իշխանութիւնը որ քաղաքական ներքին տագնապներէն հանրութեան ուշադրութիւնը չեղելու համար զարկ տուած է զինուորական յարձակողականին: Ադրբեջանի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը Մարտակերտի չրջանին մէջ հայկական ուժերու կողմէ վերագրաւուած զիւղերէն միայն Հաթերքի յանձնումը խոստովանած է:

***

Արաբական Ալ - Հայաթ օրաթերթը, Փետ· 22-ին, կ'անդրադառնար վերոյիշեալ լուրերուն, նաեւ այն ցոյցին, որ տեղի ունեցած էր Երեւան եւ չահեկան էր նկատել որ կը յիշատակուէր թէ այս ցոյցը ոչ միայն զարաբաղեան չարժումի 5-րդ տարեդարձն էր, այլեւ կ'ոգեկոչուէր մեծաւէր Ստալինի 1923 Յուլիս 7-ին վճիռը, որ Ղարաբաղը կը յանձնէր Ադրբեջանի:

Նոյն թերթը, արձագանգելով հայկական աղբիւրներու տուած վիճակագրութեան, կը զրէ թէ չորս տարիներու երկայնքին մեռած են 1000 հոգի եւ վերջին՝ հինգերորդ տարին, 5000 հոգի:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆԻ երկրորդ եւ վերջին ելոյթը (պատասխաններու ձեւին տակ զետուած հարցումներու զոս Ֆրանսացիները կուտային մինիմէլով) աւելի համոզիչ չէր քան առաջինը: Բաւական անախորժ էր, մանաւանդ, այն պաշտպանութիւնը զոր նախագահը կատարեց «ափէռներ»ու առթիւ, ոչ միայն Պէռեգովոյայի եւ Ֆապիւսի – որ կրնայ բացատրուիլ – բայց նաեւ Պէրնար Թափիի որ նախագահին համար՝ «մեծ խառնուածքի, մեծ նկարագրի տէր» անձ մըն է: Ցետոյ կը զոնէ որ խնդրոյ առարկայ 58 զաղաքական զէմք կայ ներկայիս, որոնց 28-ը՝ մաս կը կազմեն մեծամասնութեան եւ 30-ը՝ ընդդիմութեան, ինչ որ, ըստ երեւոյթին, միխիթարական կը զոնէ: (Ի զէպ, Կիրակի օր, ժ· Մառչէ չսիրեց այս «մեծամասնութիւն» որակումը, կը նախընտրէ որ ըսէր՝ ընկերվարական): Կը խորհի որ ընկերվարականներն ու կանաչները կրնան զիւրաւ հասկնալ: Որեւէ ձեւով համամիտ չէ որ Ֆրանսական զօրք զրկուի Պոսնիա: Ի վերջոյ, ընդհանուր ձեւով, ինչպէս կը հաստատեն հակազդեցութիւնները, Միթերան չնայց արդարացնել իր անկարողութիւնը զոյութիւն ունեցող ցաւերուն զարման մը բերելու:

«ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ. հիմնական չահ ունին միասնաբար աչխատելու» Պալքաններու, Կովկասի եւ Մերձաւոր – Արեւելքի ապահովութեան համար, «պաշտպանութեան եւ ապահովութեան զործակցութեամբ մը որ կենսական երեսակն է զաղաքական զործակցութեան» յայտարարած է Պոլսոյ մէջ, Ֆրանսական սպայակոյտի պետը՝ ծովակալ Ժաք Լանքսատ: Ֆրանսացի զինուորականը խորապէս տպաւորուած է «փոխանակութեանց կամքէն եւ որակէն» զոր հաստատած է իր պաշտօնակիցին Տողան Կիւրէշի հետ խօսակցութեան ընթացքին, աւելցնելով թէ նոյն կամքը կայ Ֆրանսական կողմն ալ: Ֆրանսայի սպայակոյտի պետը որ խօսած է նաեւ Պաշտպանութեան նախարար՝ Նեվզաթ Ալչալի եւ վարչապետ Տէմիրէլի հետ, անդրադարձած է ի մասնաւորի Ֆրանսական մասնակցութեան մը խորք, ամերիկացի եւ բրիտանացի զինակիցներու մօտ Ինճիրլիք (Թուրքիա) չարդել տալու համար հիւսիսային Իրաքի թռիչքի արգելքը եւ Քիւրտերու օգնութիւնը: Յաւելած է նաեւ Պոսնիա նահատակուած երկու Ֆրանսացի զինուորներուն համար, աւելցնելով· – «կը յուսամ որ մեր թուրք բարեկամները կ'օգնեն մեզի հասկցնել տալու համար Պոսնիացիներուն որ լուծումը այդ չէ»:

ՍԱՐԱՑԵՒՕ կացութիւնը, համեմատաբար, բարելաւուած է, Պոսնիոյ նախագահը կոչ ըրած ըլլալով թաղապետական իշխանութեանց որ զադրեցնեն իրենց արգելքները մարդասիրական օժանդակութեան զէմ եւ հրադադար մըն ալ հռչակելով: Գաղթականաց բարձր Մարմինը յայտարարեց նոյն առթիւ որ պիտի կարենայ, հաւանաբար Փետրուար 22-էն սկսեալ իսկ, վերսկսիլ իր զործողութիւնները:

ԹԻՐԱՆԱՑԻ մէջ, որ հանդրուաններէն մէկն էր պալքանեան իր չրջապտոյտին, նախագահ Էօզալ յայտարարած է Խորհրդարանին առջեւ թէ սերտ իշխանութիւններուն բանեցուցած ճնշումները Քոսովօ եւ Սանճաք (հարաւային Սերպիա) ալպանական եւ մահմեդական բազմամղամ մայնքներուն վրայ եւ Մակեդոնիոյ զէմ կը վտանգեն Պալքանները եւ կրնան պատերազմի պատճառ ըլլալ: Աւրդելք հանդիսանալու համար «նոր յարձակումներու չրջանին մէջ», Էօզալ անհրաժեշտ կը զտնէ սերտ զործակցութիւն մը Թուրքիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ, չեչտելով դիւանագիտական Մակեդոնիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ յարաբերութեանց անմիջական կանոնաւորման մը կարեւորութիւնը: Մակեդոնիոյ կայունացումը կարեւոր է թէ՛ Թուրքիոյ եւ թէ Ալպանիոյ համար աւելցուցած է Թուրքիոյ նախագահը որ իր այս չորեքշաբթուայ վերջացուցած է Զաղրէպով: Հոն ալ կոչ զրած է որ ՄԱԿ-ի հովանաւորութեան տակ զինուորական միջամտութիւն ըլլայ Պոսնիա, «կեցնելու համար սերպ յարձակումը»: Ծանօթ է որ բազմաթիւ թուրք կամաւորներ կը կռուին Պոսնիոյ մահմեդականներու կողքին: «Իւմանիթէ» (Փետրուար 22) կը զրէր թէ բազմաթիւ վարձկաններ կը կռուին զանազան չրջաններու մէջ: Խրուաթիոյ մէջ 4000 կը նկատուի անոնց թիւը: Շուրջ 3000 ալ եկած են խալամական երկիրներէ կռուելու համար Պոսնիոյ մահմեդականներու կողքին (Ալժերիացին, Սուտանէն, Փաքիստանէն, Լիբիացին եւ Թուրքիացին): Բաւականաչափ Ռուսեր ալ զացած են, վերջին չրջանին: Ոմանք կռուած են Ափղանիստան, Ղարաբաղ կամ Մոլդաւներու զէմ Դնեստրի ռուսախօսներու կողքին:

ՍՈՖՈՒՄԻԻ «զինուորական նչանակէտեր»ու ռմբակոծութեան ընթացքին, ռուսական Սուխոյ 25 օդանաւի մը կողմէ, մէկ հոգի մեռած է եւ ութ հոգի ալ վիրաւորուած են: Ըստ Ռուսաստանի այս արարքը պատասխան մըն է վրացական կրակոցներուն զինուորական ռուսական միաւորի մը վրայ: Շեմարնածէ յայտարարած է որ Վրաստան «պէտք եղած ձեւով» կը պատասխանէ այս «բարբարոս արարքին»:

ԱՆՍՈՎՈՐ ԵՒ ՉԱՉՐԵԼԻ ՈՃԻՐ ՄԸՆ Է որ զործուած է, անցեալ չաբթու Անգլիոյ մէջ, Լիվըրփուլ եւ ցնցած ամբողջ կղզին: Գերչուկայէ մը անհետացած երկու տարեկան մանչուկի մը չարչրկուած զիակը զտնուած է եւ վաճառատան տեսիրիզի չնորհիւ ձերբակալուած են երկու ոճրագործները որոնք տասը տարեկան են: Սքոթլէնտ Եարտի արագընթաց քննութիւնն է, ուր ի զործ զրուած են Մոցի պատերազմին կատարելազործուած թելեքնիք միջոցներ, որ թոյլ տուած է ոճրագործներու ձերբակալութիւնը: Բրիտանական օրէնսդրութիւնը կ'ընդունի տասը տարեկան երախաներու ամբողջական պատասխանատուութիւնը եւ այդ իսկ պատճառաւ, տասնամեայ մարդասպանները բանտն են: Ինչպէս միշտ նման պարագաներու մէջ, «բացատրութիւններ» կը տրուին (չըսելու համար արդարացումները) եւ այս անգամ ալ կը յիշուի որ Լիվըրփուլ զործազրկութեան քաղաք մըն է եւ այդ տասնամեայ մանուկները «զժուար» մանկութիւն մը կ'ապրէին: Վարչապետ Մէյճըր յայտարարած է սակայն «Մէյլ օն Սընտէյ» թերթին· – «Ընկերութիւնը քիչ մը աւելի պէտք է զատապարտէ եւ քիչ մը նուազ հասկնայ ոճրագործները»:

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆի եւ իր 22 ընկերներու (գնդակահարուած 1944, Փետր· 21-ին, զերմանական զինուորական տանանի արձակած մահավճիռէն ետք) յիշատակը ոգեկոչուեցաւ Փետրուար 21-ին, Կիրակի, Իվրիի զերեզմանատունը: Փետր· 22-ի իր թիւով «Իւմանիթէ» այդ ոգեկոչման նկարը հրատարակած է, Մանուչեանի չիրիմին չուրջ:

ՇԱՆԼԸՈՒՐՖԱ (Հարաւ – արեւելեան Թուրքիա) սպանուած է Քէմալ Գըլըճ, 26 տարեկան լրագրող մը, ծագումով Քիւրտ: Լուրը տուած է «Ենի Իլքիւ» չաբաթաթերթը: Մէկ տարուան մէջ, 14-րդ լրագրողն է որ կը սպանուի Թուրքիոյ մէջ:

ՄԱՀ ՄԷԹՐ ՇԱՀԱՐԱՇ ՍԵՒՅՕՆՔԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Փետր· 19-ին, Լոզանէն մեզի տեղեկացուցին թէ նախորդ զիչերը, տեղւոյն իր բնակարանին մէջ, իր մահկանացուն կնքած է մեթր Շաւարչ Սեւեօնքեան, ծանօթ հանրային զործիչ ՌԱԿ-ի եւ Հ· Բ· Ը· Մ·-ի եզիպտոսէն մինչեւ Զուիցերիա, անցնելով Ֆրանսայէն:

Ողբացեալը ծնած է 1901-ին, Կիրասուն եւ կանուխէն փոխադրուած Պոլիս, ուրկէ կ'անցնէր Գահիրէ իր ընտանիքին հետ, 14 տարեկանին: Հոն կը կատարէ իր երկրորդական ուսումը հայկական վարժարան եւ Ֆոէոնեռու դպրոցը, ապա Փարիզի մէջ կը հետեւի իրաւաբանութեան եւ կը վերադառնայ Փարիզի համալսարանէն: Վերադառնալով Գահիրէ, կը բանայ իր փաստաբանական զրասենեակը:

Շաւարչ Սեւեօնքեան ծանօթ է սակայն որպէս տիրական զէմք մը հայ ազգային կեանքի, ի մասնաւորի Գահիրէի մէջ, որպէս պատասխանատուներէն Ռ· Ա· Կուսակցութեան եւ Հ· Բ· Ը· Միութեան եւ մնայուն աչխատակից «Արեւ»ի: Մտերիմն եղած է Վահան Թէքէեանի, որու հարիւրամեակին նուիրուած հանդիսութեան ալ զլխաւոր բանախօսը եղած էր Փարիզ, 1979-ին եւ պատմած բաւական յուչեր: 1941-ին, Գահիրէի մէջ կ'ամուսնանար Ալիս Ալալէմճեանի հետ, հայր էր երեք զաւակներու:

Գահիրէէն ետք, 1949-ին, ընտանիքին հետ կը փոխադրուէր Փարիզ եւ քիչ ետք կը զառնար «Այսօր – Ապագայ», ՌԱԿ-ի պաչտօնական օրաթերթին հիմնադիր խմբագրապետը, մինչեւ թերթին փակումը 1953-ին: 1959-ին անցած է Ամերիկա, ապա վերջնապէս հաստատուած Զուիցերիա, ուր վարիչ տնօրէնն էր Հ· Բ· Ը· Միութեան զրասենեակին երկար տարիներ (1963-էն 1987):

Պրպտող միտք, մոլի ընթերցող, մեթր Շաւարչ Սեւեօնքեան, հակառակ յառաջացած տարիքին, մինչեւ վերջը պահած էր իր մտքի արթնութիւնը: Նախորդ կիրակի, Փետրուար 14-ին ուզած էր անպայման ժրնեւ երթալ, ներկայ ըլլալու համար հայկական պատարագին եւ տեսնելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Դեռ առիթ կ'ըլլայ, հաւանաբար, խօսելու իր հանրային երկարամեայ զործունէութեան մասին Գահիրէէն Զուիցերիա:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տեսնել՝ Դ· էջ:

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Ալիս Սեւեօնքեանի, զաւակներուն եւ Ալեսեան ընտանիքներուն (Փարիզ):

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՎԱԼԱՆՍ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Այս անգամ եւս հակառակ անոր որ իր մրցակիցը «վտանգաւոր» կը նկատուէր, քանի մը միջազգային համբաւի տէր խաղացողներ ունի, Վալանսի հայ մարզականներ պարտութեան մատնեց Միւլհուզի խումբը 1-ի դէմ 3 կէտով:

Այժմ դասաւորման գլուխն է միշտ Մարթիկ 30 կէտով, 8-րդ դիրքի վրայ են Իսթր եւ Վալանս 26-ական կէտով:

Ի՞ՆՉ ԸՆԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի ներկային առաջնորդող չարժումներու կծիկը քակուիլ սկսաւ 1987-ի աշնան, բնապահպանութեան մարդին առընչուած մտահոգութիւններու արտայայտութեամբ: Անոնք հիմնուած էին «Նայիրիտ»ի թունաւորող գործունէութեան ու աթոմակայանին ներկայացուցած վտանգին վրայ: Ցետագային, հարցը փոխադրուեցաւ նաեւ Խորհրդարան ուր նախորդ իշխանութեան ուղղուած ամբաստանութիւններէ, անոնց ու «Ղարաբաղ» Կոմիտէի Խորհրդարան մուտք գործած առաջին անդամներուն միջեւ վէճերէ եւաք վերջ տրուեցաւ թէ՛ «Նայիրիտ»ի, թէ՛ աթոմակայանին գործունէութեան:

Յանդաւատութիւններու, յոյսերու այդ առաջին շրջանէն ետքը, Հայաստանեան կամուրջներուն տակէն հոսած ջուրերը մոռցուցին «Նայիրիտ»ն ալ, աթոմակայանն ալ, բնապահական մտահոգութիւնները ալ: Այնքան որ թունաւոր գործարանը որ երկրին տարադրամի գլխաւոր աղբիւրներէն մէկն է, այսօր վերարացուած է ու կարելի ալ չէ ըսել թէ 1988-ին յայտնուած մտահոգութեան փոքր մկն ոտկոսը ցոյց տրուեցաւ այդ տրամաբանական եւ զարձին առիթով: Նոյնը ըլլայ հաւանաբար աթոմակայանին պարագային, եթէ բացառուին նման քայլեր քաղաքական ընդդիմութեան գործիք դարձնելու նոր փորձերը:

Այս հոլովոյթէն յայտնուած թերեւս գլխաւոր իրականութիւնը այն է որ բնապահպանութեան բնագաւառը եկուորի պէս բան մըն է Հայաստանի մէջ, հակառակ՝ անկեղծ հետեւորդներու մինչեւ իսկ կառավարութեան մէջ նախարարական աթոռ մը ունենալուն:

Այսօր, մինչ այս մարդը մտահոգութեան իսկապէս ծանրակշիռ պարագաներով զերյագեցած է բացատրելի – ինչպէս՝ խիստ ձմեռուան մը պայմանները – ու անբացատրելի – ինչպէս՝ պատկան իշխանութեան լայն անտարբերութիւնը – պատճառներով, մարդ բնական մղումով մը հարց կ'ուզէ տալ թէ ի՛նչ կ'ընէ «Բնութեան եւ շրջակայ միջավայրի պահպանութեան նախարարութիւնը»:

«Երկիր»ի Ցունուար 21-ի թիւին մէջ Լեւոն Բլբուլեանի զրոյցը լոյս տեսած է Բնապահպանութեան նախարարուհի Կարինէ Դանիէլեանի հետ. ան կը սկսի լայն մէջբերումով մը, առնուած՝ Թերթին մէկ ընթերցողին բաց նամակէն որ յղուած է նոյն նախարարուհիին: Ընթերցողը յիշեցուով Ս. Ստամպուլցեանի, Ց. Սանասարեանի հետ Կ. Դանիէլեանի երկու – երեք տարի առաջ մղած պայքարը, հարց կուտայ, թէ այսօր ո՞վ է պատասխանատուն իր շրջակայ միջավայրին մէջ կատարուած բարբարոսութիւններուն համար: Շատ չատերու համար հարկ չկայ մանրամասնելու «բարբարոսութիւն» կոչուածը, երբ արեւմտեան բերանացի ու դրուագ լրատուիւներն իսկ զրեցին, սփռեցին երկկուան ծառերէն մնացած կոճղերուն ընդհանուր տիրակալութիւնը: Ամէն օր կացինահար այդ կոճղերուն նոր մէկ նկարը նոր մտմտոք ու նոր հարցականներ կը ստեղծէ:

Կարինէ Դանիէլեան գլխաւորաբար միջոցներու չդոյութեամբ կը փորձէ բացատրել անտիրութիւնը: Նախարարութիւնը մեծապէս կ'ազդուի վառելանիւթի չդոյութենէն, իսկ որոշ շրջաններու մէջ, պատերազմէն: Միակ մխիթարական բանածն այն է որ «օդի մաքրութեան լուրջ հարց մենք փաստօրէն հիմա չունենք» որովհետեւ նոյն պատճառներով կանգ առած է զործատուներու մեծ մասը ու փոխադրամիջոցներու երթեւեկը: Մխիթարական նկատել կարելի կ'ըլլար նաեւ անցեալ տարուան ընթացքին 606 հազար ռուբլի տուգանք գանձուած ըլլալու պարագան, եթէ գոնէ այդ տեղեկութեան կըցուած չըլլար նշումը որ «տուգանքի գումարները փոքր են, որովհետեւ մեր համակարգը դեռեւս հին գիներով է գործում»:

Ընթերցողին նամակը կը սեւեռի չօշափելի այլ հարցերու. հոն ըսուած կ՝ «նախկինում շրջակայ միջավայրի պահպանութեան նախարարութիւն չկար, բայց Երեւանի զբօսայգիները, փողոցների կանաչ զանգուածները, անտառները ոչ միայն խնամքով պահպանւում էին, այլեւ նորերն էին տնկւում»: Ցետոյ ուշադրութիւն կը հրաւիրուի Սեւանի վրայ. լիճին ջուրի մակարդակին անկումէն զատ ձուկի պաշարները թալանի կը տրուին, ինչպէս նաեւ շրջապատող անտառները: Կ'առաջարկուի ձուկի վաճառքը պետական մակարդակով կազմակերպել, փոխանակ ձրդելու որ ճարպիկ մարդիկ առանց առողջապահական տարրական կանոնները պահպանելու, Երեւանի «աղբանոց դարձած» փողոցներուն մէջ օր ու գիչեր Սեւանի ձուկ ծախեն:

Այս տեղին մատնանշումին ու արդար սպասումին նախարարուհին այլ պատասխան չունի, քան՝ անպատ մը եւս յիշեցումը թէ «բնապահական ներկայ վիճակը պայմանաւորուած է հանրապետութեան ընդհանուր վիճակով»: Այլ խօսքով, քանի որ վառելանիւթ չկայ, լիճէն որսացուած ձուկերը սովորական ճամբով կարելի չըլլար քաղաք բերել ու կը ծախուին տեղւոյն վրայ. «եւ ահա, ովքեր հնարաւորութիւն ունեն՝ յերում են ու մայրաքաղաքի տարբեր անկիւններում վաճառում»: Հարցումը որ բնական մըզումով պիտի հետեւէր այս բացատրութեան, պիտի մէջտեղ դնէր աւելի խոր արմատ հարցեր. կարելի՞ է համոզիչ բացատրութիւն մը տալ այն երեւոյթին որ մինչ երկրի մը իշխանութեան մէկ պատասխանատուն չի վարանիր անկօրութիւնը խոստովանելու, անդին անհատներ կը յաջողին հարկաւոր վառելանիւթը ճարել, Սեւանէն ձուկը Երեւան ու այլուր փոխադրելու համար:

Կարինէ Դանիէլեան ձուկի թալանին մէջ տեղ կուտայ նաեւ ձկնագողութեան. այս երեւոյթն ալ ածած է զգալի կերպով, անտեսական ճգնաժամի ու հակազութեան բացակայութեան պատճառով: Այս վերջինին կ'առընչուի մինչեւ իսկ զինքի հարցը, քանի որ «Զուկտեսչութիւնը դեռեւս լիարժէք գործելու հնարաւորութիւն չունի. նոր է լուծւում զէնքի հարցը, իսկ որսագողերը հիմնականում զինուած են»:

Զրոյցին վերջաւորութեան ծառատումները խնդրոյ առարկայ կ'ըլլան. նախարարուհին կը բացատրէ թէ այդ մարդը կապ չունի բնապահպութեան հետ, այլ կը պատկանի Գիւղատնտեսութեան նախարարութեան «Հայանտառ» միաւորումին: Կրկին անգամ մը անդրադառնալէ եաք փոխադրամիջոցներու եւ վառելիքի խընդիրին, կը բացատրէ թէ յիշեալ միաւորումն ու իրենք բազմաթիւ անգամներ կառավարութեան ահազանգած են տիրող իրավիճակին մասին, ինչպէս նաեւ Ներքին նախարարութեան, սակայն երկրին մէջ կացութիւնը այնքան լարուած է որ ուժերը գլխաւորաբար կը յատկացուին անոր յաղթահարման:

Կ. Դանիէլեանի պատասխաններուն մէջ այս բոլոր ժխտականներուն դէմ կը պատեղուի ի ծնէ անզօր կոչ մը. ան կը հրաւիրէ մարդիկը որ սեփական ձեռքով չհատեն իրենց շրջափակի ծառերը. այո՛, հասկնալի է թէ ցուրտ է, երախաները կը մսին ու ծանր է այդ բոլորը տեսնել, հանդուրժել: Բայց պէտք է դիմել «Հայանտառ»ին որպէսզի ցոյց տան այն վայրերը ուր կարելի է ծառահատում կատարել, բնութեանը հնարաւորին չափ քիչ վնաս հասցնելով:

Արդիւնաւէտ գործունէութեան մը հեռանկարը «եթէ»ներու կապուած նախարարութիւն մը որ սակայն, դառնարակտիչական մարդէն սկսած, չատ ու կարեւոր գործեր ունի կատարելիք հայաստանեանին նման բացատրելի ու անբացատրելի տուեալներով ծանրացած իրավիճակի մը մէջ:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՒՉԵԱՆ

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ՝ ՀԱՅ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ – 1992

1992-ի մահարձանը կը կանգնի առաւելաբար հայրենի մտաւորական կորուստներու վրայ: Սերունդ մը, որուն համար հողն ու երկիրը գործունէութեան բերրի դաշտ մը եղաւ, հրաժեշտ տուաւ կ'ևանքին՝ նոյն այդ երկրին ամէնէն տագնապալի ու բախտորոշ մէկ հանգրուանին: Գրականութիւն, արուեստ եւ մշակոյթ կորնչուցին սիրելի ու ծանօթ դէմքեր, տապալած ծառերուն տեղ նո՛րը աճեցնելու անդիր խոստումով...: Ի վերջոյ, հո՞զ է չէ, թէկուզ քարքարոտ, ցուրտ ու մեկուսի...

Իսկ հոս, «էգդի դէմին» Սիփուքն է ահա: Փոսերը կը բազմանան հո՛ս ալ կեանքի անցեղլի օրէնքով: Ու ամայութենէն զատ՝ ոչինչ կը ձգեն իրենց ետին:

***

ՄԵԼԻՔ ՔՈՉԱՐԵԱՆ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան հիմնադիրներէն մին, թատերագիր եւ թարգմանիչ, կեանքին հրաժեշտ տուաւ Ցունուարի կիսուն, Ծնած էր 1911-ին, Հրազդանի Ալափարս գիւղը: 1928-էն սկսեալ՝ դերեր կը սառնձնէր «Սունդուկեան» եւ «Պատանի Հանդիսատեսի» թատրոններուն մէջ, իսկ Բ. աշխարհամարտէն ետք ալ՝ պաշտօնի կը կոչուէր Ատրատատրոնի հետ Բարեկամութեան եւ Մշակութային Կապերու Հայկական Ընկերութեան մէջ: Հեղինակն էր տասնեակ թատերգութիւններու, որոնցմէ ոմանք բեմադրուած էին թէ՛ Հայաստան, թէ՛ Սփիւռք: Այս իմաստով ալ, իր ամէնէն չատ ճանաչում գտած գործը եղաւ Ֆրանց Վէրֆէլի ծանօթ երկին հիմամբ գրուած «Մուսա Լեռան Զաւակները» փիէսը, բեմադրուած՝ Պէյրութ, Սոֆիա եւ Արժանթին: Ունի նաեւ ժամանակի ոգին եւ տրամադրութիւնները ցոլացնող դրուագիներ, որոնցմէ մին՝ «Մենք նոր պիտի ապրենք» թատերախաղը (1964), որ հեղինակին իսկ բառերով՝ «մերկացնում է դաշնակների կեղծաարարութիւնները սփիւռքում եւ հատատում՝ որ հայ ժողովրդի միակ հայրենիքը Սովետական Հայաստանն է...»: 70-ական թուականներէն ետք իր հրատարակած ծանօթ գործերն են՝ «Գրնդապետ Քաջիկ» եւ «Առաջին Որոտը»:

ՎԱՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ԹՈՆԴԵԱՆ

Լիբանանահայոց Քահանայից Դասու երիցագոյն անդամներէն մին, այլեւ՝ վաստակաւոր, սիրուած եւ խիզախ հովիւ մը, վախճանեցաւ Պէյրութի մէջ, Ցունուար 19-ին: Ազգանի անունով Մանուկ, կուգար Սեբաստիոյ Աչոտի գիւղէն, ուր ծնած էր 1913-ին: Տարադրութեան օրերուն բռնադպրած էր Հալէպ եւ վարժած՝ ամերիկեան նպաստամատոյց որբանոցի «Հոգատարութիւնը»: Երջանակատար՝ Հալէպի Հայկազեան Վարժարանէն (1927), եղած էր փնտռուած դպրապետ եւ թէնոր երգիչ միանդամայն: 1955-ին քահանայ ձեռնադրուած էր՝ ձեռամբ Բիւրոյ Թեմի հոգեւոր Առաջնորդ Զարեհ Եպիսկոպոս Փայասլեանի (յետագային՝ Կաթողիկոս) եւ առաքուած՝ Քեսապ, մինչեւ 1962, որմէ ետք վերջնականապէս հաստատուած էր Պէյրութ, ուր քահանայադործեց լման 30 տարի:

Թոնդեան քահանայ նախքան իր ձեռնադրութիւնը, եղած է բեմի ու երգի հուրով վերեվարուած արուեստագէտ մը: Բազմաթիւ անդամներ հանդէս եկած է օվէրէթթային դերերով, ցոյց տալով դերասանի ու երգիչի ակներեւ արժանիքներ: Անդրանիկ Ծառուկեան, իր «Երազային Հալէպը» դիրքին մէջ, մանրավէպեր պատմելով Հալէպի երբեմնի Առաջնորդ Ա. տաւադդ Արք. Սիւրմէեանի մասին, կ'ըսէ թէ չատ մը նորընծայ վարդապետներ, անդիտակցարար կը կապկէին Սրբազանին խօսելաձեւը, ձայնը, չարժումները ու կ'աւելցնէ. – «Բայց անթերի կերպով Սրբազանը նմանցնողները երկու տղաք էինք, Մկրտիչն ու Մաճուկը, այնքան յաջող եւ կատարեալ, որ եթէ մէկը աւնոց դէմքերը չտեսնէր եւ միայն լսէր ձայները, կրնար խաբուիլ թէ նոյնիսկ Սրբազանն է որ կը խօսի: Մկրտիչը չեմ գիտեր ուր է եւ ինչ եղաւ, բայց Մաճուկը, այսօր, քաղքիս ճանչցած յարգարժան ... Տէր Վրթանէսն է:

Եթէ մէկը յաջողի իրեն կրկնել տալ Արտաւազդ Սրբազանին մէկ բարոզը, վստահ կրնամ ըլլալ՝ թէ Սրբազանը ... չէ մեռած»:

ԳՐԱՊԻՏՈՒՀԻ ԱՂԱՒՆԻ (Ազատնի Գրիգորեան), խորհրդահայ գրականութեան երէց եւ սիրական դէմքերէն մին, բանաստեղծ ու արձակագիր միանդամայն, իր մահկանացուն կնքեց Ցունուարի վերջերը, Երեւան:

Ծնած էր 1911-ին, Կարսի Մայլար գիւղը: 7-ամեայ աղջնակ մը, չատ – չատերու նման՝ ճակատագիրը դինք ալ նետած էր Ալեքսանդրապոլ (Լենինական), ուր պիտի աւարտէր «Մուսեան» մանկավարժական հիմնարկը, 1930-ին: Իր առաջին ոտանաւորը կը տպուէր Լենինականի «Բանուոր» թերթին մէջ, 1929-ին, իսկ յաջորդ տարի՝ աչխարհ կուգար բանաստեղծուհիին երեք հատորները՝ «Արտերի Լիրիկան» (54 էջ): Ցետագային, իր բանաստեղծութիւնները մեծաւ մասամբ կ'ամփոփուէին «Իմ Տատ. դարաւը», «Իրիկնամուտ» (1962) եւ «Երեւանեան երգեր» ժողովածուներուն մէջ: «Սովետական Գրող» հրատարակչութիւնը 1981 – 1982-ին հրատարակած էր իր տրեակ երկերը՝ երկու հատատոր հատորներով: Անոնցմէ առաջինին մէջ տեղ գտած էին Աղաւնիի պատմուածքներն ու «Բարի լոյս, Արեգ» վէպը, իսկ Բ. հատորին մէջ՝ «Շիրակ» վէպին երկու մասերը (720 էջ): Այս վերջինը, որ կը համարուի Աղաւնիի գլուխ – գործոցը (թարգմանուած նաեւ՝ ռուսերէնի եւ ուկրաներէնի), ինքնակենսագրական բնոյթ ունի ու հեղինակին իսկ բառերով՝ «ամբողջ սերնդի կենսագրութիւնն է. սերունդ, որ կանչուրտի նման ընկաւ կարկուտի բերանը եւ քչերին վիճակուեց հասնել մեր այսօրուայ լուսաւոր ժամանակներին»:

ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱՋԱՍՊԵԱՆ

Սփիւռքահայութեան հետ Մշակ. Կապի Կոմիտէի երկարամեայ նախագահը, ծանօթ դէմք մը արուաչխարհի հայ պազութներուն մէջ, մեռաւ Երեւան, Փետրուար 9-ին,

Ծնած է Վաղարչապատ (Էջմիածին), 1911-ին: Տեղւոյն միջնակարգ վարժարանէն ետք՝ աւարտած էր նաեւ Երեւանի Համալսարանի պատմութեան բաժանմունքը: Շրջան մը աչխատած էր Մատենադարանին մէջ, ապա վարած՝ Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղարութիւնը, իսկ 1951 – 1964 տեսուչ նչանակուած էր Երեւանի «Խ. Աբովեան» մանկավարժական հիմնարկին: Անդրանիկ Նախագահն էր Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէին: Պաչտօն մը, զոր վարեց աւելի քան քսան տարի՝ բազմաթիւ շրջագայութիւններ կատարելով Սփիւռքի չորս ծագերը:

ԲԱԲԳԷՆ ՇԱՀՈՒՄԵԱՆԻ

Մահը հաղորդուեցաւ Երեւանէն, Փետրուարի կիսուն: Խորհրդահայ մամուլի եւ գրականութեան հնագոյն եւ անխոնջ մչակներէն մին, ծնած էր Դիլիջան, 1906-ին: 1931-ին աւարտած էր Երեւանի համալսարանի պատմագրութեան բաժինը: 1935-էն ի վեր գրական ակնարկներով կ'աչխատակցէր «Աւանգարդ», «Պիոներ կանչ», «Խորհրդային Հայաստան» եւ «Բանուորական Երեւան» թերթերուն, յաճախ՝ կատոն եւ Օմար ծածկանուններով: Շրջան մը վարած է Ազատամարտի «Պղնձի Ցրնցոտում» շրջ. թերթի խմբագրութիւնը, իսկ 1982-էն ի վեր ալ՝ փոխ – խմբագիրն էր «Ոգնի» երգիծաթերթին:

Բ. Շահումեանի առաջին գիրքը «Մաղդիկ» խորագրով, լոյս տեսած էր 1936-ին: Ապահետեւ հրատարակութեան տուած էր «Մարդիկ իմ ճանապարհին», «Աստղերը կը մնան երկնքում» (ռազմաճակատային օրագիր), «Ձրագայթի ծմակը» (1958) եւ «Որի՞ն ապտակես» (1977) գիրքերը,

ԴԱՆՈՒԲԻ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ամենուն ծանօթ իրողութիւն է որ «Նոր Եուկոսլաւիոյ» նաւթի ընկերութիւնը ուրուն նախաձեռնողն է ՄԱԿ-ը, չի դադրուիր։ Այլ խօսքով՝ Սերպիոյ - Մոնթենեկրոյի ռազմական մեքենան միշտ կը բանի, Գրեթէ որոշ է որ Պելկրատ ուզած վառելանիւթի մեծ մասը տեղ կը հասնի Դանուբի ճամբով։ Պատասխանատուութեան կարեւոր բաժինն մը կը վիճակի Պուլկարիոյ որ միջազգային համաքին անգամ է, սակայն չունի միջազգային կազմակերպութեան կողմէ որոշուած պատիժներուն պարտադրանքի միջոցները· ո՛չ իրաւագիտական, եւ ոչ ալ ֆիզիքական դեռնի վրայ։

Դանուբի վրայ նաւարկութիւնը ազատ է ու ամէն մարդ իրաւունք ունի հոն նաւարկելու, առանց որեւէ մէկուն կամ որեւէ իշխանութեան կողմէ անհանգիստ ըլլալու։ Եւ երբ մէկը կը փորձէ խախտել չեզոքութիւնը, Պուլկարիա արդելքի ոչ մէկ կարելիութիւն ունի, որովհետեւ անցեալ տարի ընդած է դեռին ռազմական նաւատորմը։

Պուլկարական թերթ մը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ այս երեւոյթին վրայ, հանգամանքի նկատելով որ Պուլկարիա թոյլատու ընթացք ցոյց կուտայ «փոքրիկ եուկոսլաւիոյ» հանդէպ։ Բայց նաեւ հարց կուտայ թէ պիտի գոնուի՞ արդեօք պուլկար պետական անձնաւորութիւն մը որ պիտի պատասխանէ թէ ՄԱԿ-ը չըլլափակման որոշումին հետ պարտէր հակիչ կէտերը հաստատել զեռի այն կէտերուն վրայ ուր վառելանիւթի փոխանցումը կը կատարուի սերպական մակոյկներու։

Յայտնապէս, միայն մեր ցաւը չէ ազգային մտահոգութիւններէ մեկնած յանդուգն խօսքի զօրութեամբ օժտուած իշխանաւորներու սովը։

ՔԱՂՀԱՆ

«ՍԱՒՐ ՕՐԵՐԻ ԴԱՒՐԸ ԺՊԻՏՆԵՐ»

- Ցարգելի ժողովուրդ, եկէք դահլիճ, - խօսափողով ձայնեց Արա Սահակեանը։

- Էդ ի՞նչ էք ասում, զզուշացրեց պատգամաւոր Ներսիսեանը, - բա որ ժողովուրդը իսկապէս դահլիճ գա։

***

- Տխուր ազգանուն ունես, - ասացի պատգամաւոր Համլէտ Նահատակեանին։

- Վախենում եմ մեր ժողովրդի մեծ մասը չուտով իմ ազգանունը կրի, - հառաչեց նա։

***

- Որոշումն անցաւ միաձայն՝ նամանեկինք նախկին Գերագոյն Խորհրդին, - ասաց նախագահող Արտաշէս Թումանեանը։

- Մնում է խանութներն էլ նմանուեն, - երազեց մի պատգամաւոր։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԱՕՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՄԱՄՈՒՌԸ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԱՂԲԻՒՐ

Անգլիոյ Պրիթթոլի համալսարանէն հետազօտող մը կը փորձէ ելեկտրականութիւն ձեռք ձգել, ծովային մամուռներէ։ Անոր մեթոտը կը կայանայ անուշիչ լուծոյթի մը մէջ մամուռի մշակումին, արեւու ճառագայթներու տակ։ Մշակուած մամուռները յետոյ կը դառուին, կը չորցուին, կը մանրուին ու խառացուելով, Տիզէլ շարժակի մը կը տրուին, որ ելեկտրական արտադրիչ մը կը բանեցնէ։ Արտադրուած բնածխային թթուն կը դարձնուի մամուռներու որպէս անուշիչ։ Հետազօտողը կ'ըսէ թէ այս թէքնիքը առիթ կուտայ չատ աժան գինով ելեկտրականութիւն արտադրելու։ Ստեղծուած է ձեռնարկութիւն մը որ չահադործման պիտի յանձնէ ստեղծուած մեթոտը· կը նախատեսուի «մամուռներու ելեկտրակայան» մը կառուցանել։

***

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԹՈՄԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Գերմանական «Ֆրանքֆուրթըր Ալկեմայնէ» թերթը արձադանգած է ռուս կովկասեան յայտնութիւններուն, ինչ կը վերաբերի 1948 - 1967 պատահած աթոմական արկածներուն։ Ըսուածը այն է որ նախկին խորհրդային տարածքին 20%-ը չոզավարակ ազդեցութեան ենթարկուած է։ Զորս հարիւր հազար հոգի վարակուած է։ Տուեալ չրջանին առաջին երեք տարիներուն խորհրդային չոզագործօն թափօնները պարզապէս տեղական գետերուն մէջ կը լեցուէին։ Ցետոյ, 1967-ին երբ Քարաչայի լիճը ցամքած է, հովերը հոն թափուած չոզագործօն տարրերուն մնայորդները ցրուած են լայնատարած չըրջաններու վրայ։ Իսկ 1957-ին փլիւթոնիումի գործատան մը մէջ պատահած արկածը որ զաղտնի պահուած էր, կ'ըսուի թէ Զերնոբիլի քան անգամ տարտղնութիւն ունեցած է։

***

ԲԵԼԵՈՆԵՐԸ ՏԱՓՑԱԾ ՉԵՆ

Բելեական զօտիին մթնոլորտը վերջին քսառսուն տարիներուն տաքցած չէ, կ'ըսեն ամերիկացի գիտնականներ։ Անոնք այս եզրակացութեան չանգած են, հետազօտութեան առարկայ դարձնելով 1950 - 1990 հաւաքուած խորհրդային տուեալները։ Եթէ եզրակացութիւնը հաստատուի, կասկածի պիտի ենթարկուի այն վարկածը թէ երկրադունտը սկսած է տաքնալ։ Այդպիսի փոփոխութիւն մը նախ զգալի պիտի ըլլար բելեական չրջաններուն։ Ուիսքոնսին համալսարանէն կլիմայագէտի մը կարծիքով, չերմանալու որոշ երեւոյթ մը տեղի ունեցած է կարգ մը կազերու ազդեցութեան տակ, բայց մնայուն վիճակ մը ստեղծուած չէ։

***

ԿԱՊԱՐ ԱՐՏԱԴՐՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ԲՆԱՊԱՀՆԵՐԸ

Կապար արտադրողները ուրախութեամբ կը դիմաւորեն ինքնաչարժի միջազգային մեծ ձեռնարկատէրերու աճապարանքը ելեկտրական կառքեր արտադրելու։ Կապարը ելեկտրականութեան արտադրիչներու մէջ գործածուած գլխաւոր մետաղն է։ 2000 թուականին համար նախատեսուած 500 հազար ելեկտրական կառքերու արտադրութեան հեռանկարը չատ կարեւոր նոր չուկայ մըն է կապար արտադրողներու համար։ Ցաւելեալ գոհատրողներու համար։ Ցաւելեալ գոհատրողութեան պատճառ մըն ալ այն է որ ներկայի կառքերուն ելեկտրականութեան արտադրիչները 28 քիլոկրամ կը կշռեն, մինչդեռ ելեկտրականներուն համար պիտի գործածուի չուրջ 300 քիլոկրամ կապար։

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ Մասն Բ.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՒԱՅԵԼ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

– 14 –

ԱՄԱՅՈՒԹԻՒՆ

Փոքրիկ էինք, չէինք կրնար երկար պահուըտած մնալ մութ մառանին մէջ, ուսի ես եւ մօրաքրոջս մեծ տղան Աչուր, դուրս ելանք մեր պահուըտած տեղերէն, որքան ալ մեր մայրերը ըսին· տղաք, մի՛ երթաք, Թուրքերը զձեզ կը բռնեն։ Ինչո՞ւ պիտի բռնեն, կ'ըսէինք։ Ու բարձրացանք, քալեցինք դէպի վեր, Հայերուն թաղերը· կատարեալ ամայութիւն, ոչ մէկ չարժում, ոչ մէկ մարդ, վախ ի՞նչ ըսել է չէինք պիտեր, քանի որ չէինք պիտեր թէ ինչ անցեր դարձեր էր, ի՞նչ ահաւոր ադէտ եկեր էր հայ ժողովուրդին գլուխին։ Շարունակեցինք վազոցներէն վեր, մարդ մարդասատն չկար, տուներու դռները բաց, ո՛չ ելլող կար, ոչ մտնող· ո՞ւր գացեր են կ'ըսէինք, 35·000 հայ թէ ասորի ժողովուրդ քչուեր տարուեր էին հեռու քաղաքէն, հեռու իրենց տուներէն· վազոցներուն մէջ միայն «տապախանայի» անօթի մնացած շուները կը չրջէին· ամ-

– 15 –

ԿՈՂՈՊՈՒՏ

Քանի մը օր վերջ դարձեալ մեր պահուըտած տեղերէն դուրս վազեցինք, ի՞նչ տեսնենք թուրք խուժանը իջած է Հայոց թաղերուն մէջ եւ կը կողոպտեն· կը մըտնեն տունէ տուն, ինչ կարասի, ինչ սեղան կամ աթոռ որ մնացեր էր, կը փոխադրեն կը տանին իրենց տուները, թուրք ոստիկաններու հսկողութեան տակ· կողոպուտէն արժէքաւոր առարկաները կառավարութիւն կը փոխադրէին, մանաւանդ պղինձէ ամաններ, կաթսաներ, մահճակալներ, պատկերներ եւ խոհանոցի առարկաներ· ես եւ Աչուր եւս, անդիտակից եղածին, կը հետեւէինք կողոպուտին ուր երթալուն, ոստիկանները զմեզ ալ թուրք տղաք կարծելով, կանչեցին, մեծ արժէքաւոր առարկայ մը գտած ըլլալով, կուտային փոքրիկներուն որ ոստիկաններուն տանին· զմեզ ալ կանչեցին եւ երկու մեծ կաթսաներ դեռ լի թարմ

վարժարանը, հուսկ բովանդակ կեանքը նուիրելու համար ուսուցչական առաքելքին՝ Հալէպէն Ազէզ, Պէյրութ թէ Կիպրոս։ Արտադրող մը չեղաւ, այլ մնաց դերազանցապէս ուսուցանող մը։ Երկար տարիներ սակայն, վարեց Պէյրութի «Ելրաք» գրական ամսագրի խմբագրապետի պաշտօնը՝ առորագրելով առաջնորդող յօդուածները, խմբագրականներ եւ գրախօսականներ։ Իր գրչեղբօր եւ հայրենակցին՝ հանգուցեալ Սիմոն Սիմոնեանի հետ հրատարակեց «Արագած» դասագիրքերու չարքը, որոնք տարիներով օգտագործուեցան Սուրիա - Լիբանանի հայկական նախակրթարաններուն մէջ։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

մածունով, լսին «օղանլար», (տղաք) պտնու էվէ կէօթիւրիւնիւզ» (տղաք ասիկա տուն տարէք)։ Մենք ալ չհասկնալով ոստիկանին միտքը, առինք մածունով լի մէկական կաթսայ եւ ուղղակի մեր տունը տարինք· իսկ ոստիկանը, ծանր սնտուկ մը չալկած, իր տունը ուղղուեցաւ, փոխանակ կառավարատուն տանելու։

Երբ տուն հասանք ես եւ Աչուրը, մայրս երբ տեսաւ մեր բերած մածունի ամանը, ի՞նչ է, ըսաւ, տուիկա· ինչո՞ւ հոս բերիք· ե՛ս տարէք, ետ։

Բայց մենք ետ չտարինք նստանք եւ անօթի էինք, աղուոր մը կերանք···։ Երբ կողոպտուեցան Հայոց տուները, բայց լքուեցան դռները, քամին եւ թուրք չար տղաքը կոտրեցին ապակիները, անձրեւը ազատօրէն ներս մտաւ ու քանդեց տուները կիսովին, մնացածն ալ լրացուց թուրք խուժանը։ Կը պատմէ մօրաքրոջս տղան Աչուրը, որ Խարբերդ մնաց աքսորէն վերջ եւ մինչեւ հիմա ալ հոն է· տարի մը վերջ Հայերու տուները բոլորովին քանդուեցան, թուրքերը քանդեցին եւ վաճառեր տարին այրեցին եւ քաղաքը բոլորովին աւերակի վերածուեցաւ, պատերը տարուէ տարի հովերէն անձրեւներէն քանդուեցան, ինչպէս որ 1968-ին գացի եւ աչքերովս տեսայ ու լացի···։ Դառնանք մեր տունը···։

– 16 –

ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ ՄԵՐ, ՄԵՐ ԱՒԵՐԱԿ ՏՈՒՆԸ

Մենք ժամանակ մը մնացինք մեր տան մէջ, անտեսապէս քայքայուած, պատառ մը հացի կարօտ· խեղճ մայրս, բարի մայրս, կ'ինչեր Հիւսէնիկ եւ հոն թուրք ընտանիքներու քով աշխատելով, հաց թխելով, երեկոյեան տուն կը վերադառնար թեւին տակ լաթերու մէջ փաթթած քանի մը հացեր· ի՞նչ ուրախութեամբ առաջը կը վազէինք։ Այսպէս ամիսներով, հացի՝ չոր հացի մը կարօտով ապրեցանք։ Օր մըն ալ լսեցինք որ Ամերիկացիներ եկեր են եւ վերի քաղաքին մէկ թաղին մէջ որբանոցներ բացեր են։ Մայրս մեզ առաւ եւ հոն տարաւ դրաւ, մերկ էինք բզքտուած զգեստներով, մեզի նոր զգեստներ տուին, բաղնիք տարին մաքրեցին, եւ սկսան դասարաններու բաժնել եւ հայերէն եւ անգլերէն դասեր տալ։ Օրէ օր որբանոցը կը լեցուէր, անապատներէն հասնող բոպիկ մերկ, սպառոտ եւ ոջլոտ տղաք եւ աղջիկներով, այնպէս որ անբաւարար եղաւ մեր որբանոցը, նորեր բացին եւ տեղաւորեցին հարիւր հազարներով որբեր։

– 17 –

ՆՈՐ ՏՈՒՆ, ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ

Օր մըն ալ չեմ գիտեր ինչու, մայրս եկաւ առաւ զմեզ եւ տարաւ Մէզիրէ Փըրանսական քոլէժը, այս Ֆրանսական ըլլալուն մէջ մնացինք չուրջ երեք տարի։ Հոն քիչ մը Ֆրանսերէնն ալ սորվեցոյ եւ լաւինէրէն սպասաւորութիւն։ Այս տխուր օրերուն ամէն կողմերէ Խարբերդ կը հասնէին հազարաւոր որբեր, ազատած՝ ջարդերէն։

(Շար· 20)

ԼՕՋԱՆ. –

Այրի Տիկին Շաւարշ Սեւթեանի,

Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Մայար եւ զաւակները՝ Միշէլ եւ Փիէռ,

Օր. Մարի – Լիւսի Սեւթեան,

Տէր եւ Տիկին Լորիս Սեւթեան եւ զաւակները՝ Նայիրի եւ Նաթիր,

Տիկին Էլիզ Վիրթնէր եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Արամ Ալեսեան եւ զաւակները,

Օննօ, Պերճ, Փաթրիք, Լօժէնի Ալեսեան եւ իրենց ընտանիքները,

ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները

սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՄԷԹՐ ՇԱԻԱՐՇ ՍԵԻԹՕՆՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 19–ին, Լօզան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երեքշաբթի, Փետրուար 23, ժամը 10–ին, Ժրնեւի Հայ Առաքելական Սուրբ Ցակոբ Եկեղեցին

Chemin de Lullin
Troinex
GENEVE

Ներկայս ընդունիլ որպէս մահագդ:

3, ave. Valmont, 1010 Lausanne (Suisse).

«ՅԱՌԱՋ»Ի

ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	500	(593,00)
Հոգեհանգիստ	400	(474,40)
Շնորհակալիք	400	(474,40)
Հարսնիք-Նշանուխ	400	(474,40)
Ծննդ	400	(474,40)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագիծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

GRAND ECRAN

Documentaire sur *Grand Ecran* présente actuellement le film d'Artavazd Pelechian, *Les Saisons*, un jour sur deux à 18 heures, au cinéma *Utopia* (9, rue Champolion, Paris 5e, tél. : 43 26 84 65) dans le cadre de son troisième cycle de films documentaires «*la non indifférente nature*».

1er programme: *Les Saisons* (URSS - 35 mn - 1972) de Artavazd Pelechian : une ode à l'Arménie, patrie du réalisateur, qui est aussi une méditation sur l'homme en proie à la matière. — *L'arrière-pays* (France - 45 mn - 1989) de Guy Olivier : les derniers rituels paysans dans un hameau des hautes montagnes vosgiennes.

Février: Mer 24, Ven 26, Dim 28, à 18h.
Mars: Mar. 2, à 18h.

2e programme: *La bête lumineuse* (Canada - 2h 07 - 1983) de Pierre Perrault: à travers les préparatifs d'une partie de chasse à l'orignal (grand cerf des régions nordiques) l'un des pionniers du cinéma québéquois nous invite à suivre un véritable «psychodrame» vécu par un groupe de quelques citadins, coupés de leur vie ordinaire, qui ont rendez-vous avec l'animal mythique des forêts canadiennes.
Février: Mar 23, Jeu 25, Sam 27, à 18h.
Mars: Lun 1er, à 18h.

Ces deux programmes seront présentés ensuite au cinéma l'*Entrepôt* (7-9, rue Francis de Préssensé, Paris 14e, tél. : 45 40 78 38) les Dimanches 7, 14 et 21 mars. Plusieurs séances auront lieu en présence de A. Pelechian, avec la collaboration du C.R.D.A. et de l'Arménoscope.

Pour tout renseignement : Documentaire sur Grand Ecran : 42 78 14 57.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեանէ, մատաղի առթիւ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Իւզպաշիի հետեւեալ նուէրները. –

Տէր եւ Տիկին Ժան Հաղնատարօփ 200, Տէր եւ Տիկին Ս. Աչճեան 200, Պր. Հրանդ Մովսէսեան 200, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մումճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Եահիպարտաչեան 100, Պր. Անտրէ Եահիդարտաչեան 200, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եալընզեան 300, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Տամլամեան 250, Տէր եւ Տիկին Արա Գորգիկեան 500, Տիկին Աթթրիտ Զաթալեան 200, Պր. Արա Գույումճեան 300, Տիկին Ադայեան 500, Պր. Փիէռ Թերկանեան 1500, Պր. Արթիւր Մարտիրոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Պէրպէրեան, 200, Տէր եւ Տիկին Տէգիր Թամփըլէր 150, Տիկին Մարի Այվազեան 200, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Փանոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փոլատեան 200, Տէր եւ Տիկին Պեռնար Սայրիմ 100, Պր. Փօլ Մելոնեան 500, Պր. Նուբհան Գարբիճեան 300, Պր. Էլի Գուզարահլեան 500, Տիկին Էլիզ Գոչեան 300, Պր. Ժագ Սերժանեան 200, Պր. Ժագ Պօյաճեան 250, Տիկին Անժէլա Ֆորթինաթօ 500, Տիկին Մուրատեան 400, Տէր եւ Տիկին Ժերար Գարամեան 250, Պր. Նուպար Արապեան 300, Տէր եւ Տիկին Կի Գույումճեան 500, Տէր եւ Տիկին Սերժ Երէպազանեան 200, Պր. Տիգրան Հէքիմեան 200, Պր. Ալեքսանար Օկանէսոֆ 300, Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգիսեան 200, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Գէորգեան 300, Տէր եւ Տիկին Ալէն Սերճանեան 200, Տէր եւ Տիկին Շ. Գարագաշեան 300, Պր. Տրդատ Արանեան 200, Տիկին Աննիկ Լը Հէրիսէ 300, Պր. Հայկ Աւագեան 200, Պր. Մարկ Պօյաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ճանանան 100, Պր. Ցարութիւն Քէչեան 500, Տիկին Ապաւնի Պետրոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Էրիք Գործունեան 500, Պր. Խաչիկ Էօզէլլինկիր 500, Պր. Ժորժ Սարաֆեան 300, Պ.Պ. Կարապետ եւ Մարկ Աչըգեան 500, Պր. Ցակոբ Ցակոբեան 500, Տէր եւ Տիկին Օ. Թորոսեան 1000, Պր. Սարգիս Թաթիկեան 100 Ֆր., Պր. Ժան – Ֆրանսուա Սարաճեան 500, Պր. Արման Մովսէսեան 1000, Տիկին Տընիզ Նիքոլայիտէս 10·000, Պր. Ժորժ Կիրակոսեան 300, Տիկին Սբբուհի Տիւմէճեան 100, Տիկին Ազոյեան 600, Պր. Արման Եահիպարտաչեան 250, Տէր եւ Տիկին Նուպար Անդրանիկեան 200, Տիկին Կիւլիզար Հանճեան 150, Տիկին Պաղտասարեան 100, Տիկին Սվաճեան 200, Տէր եւ Տիկին Արշակ Բազումեան 500, Տիկին Իրէն Գազազեան 400, Տէր եւ Տիկին Էմմոն Ղազերեան 400, Պր. Մասիս եւ Օր. Գլօտին Մխիթարեան 100, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Հայրապետեան 500, Տէր եւ Տիկին Ակօ Գաւուքճեան, 300, Օր. Զապէլ Տէր – Ցակոբեան 300, Պր. Պերճ Յովնանեան 500, Տէր եւ Տիկին Վահան Նաւասարդեան 100, Պր. Ալպէր Աչճեան 250, Տէր եւ Տիկին Վ. Յովհաննէսեան 200, Օր. Անի Տէյիրմէնճեան 100, Օր. Նաթին Մանճիկեան 600, Տիկին Տալիթա Պօյաճեան 100, Պր. Ռոստոմ Զաքարեան 200:

(Շար.)

ՀԱՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒՐԲԱԹ. –
Փետրուար 26. ժամը 18–ին
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի
կը քարոզէ՝
ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆԱ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ. –
Մարտ 3, ժամը 18–ին
Ս. Սահակ – Մեսրոպ ՍԷն – ժերոմ
կը քարոզէ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆԱ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ. –
Մարտ 5, ժամը 18–ին
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Պօմոն
կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ. –
Մարտ 9, ժամը 18–ին
Ս. կարապետ եկեղեցի Լա Սիոթաթ
կը քարոզէ՝
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՔՀՆԱ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ. –
Մարտ 12, ժամը 18–ին
Ս. Յակոբ եկեղեցի Պուլվար Օստոյի
կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ. –
Մարտ 19, ժամը 18–ին
Ս. Թադէոս - Բարթողիմէոս եկեղեցի
ՍԷն – թ'Անթուանի
կը քարոզէ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆԱ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ. –
Մարտ 26, ժամը 18–ին
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի
ՍԷն Լու – Կ. ՓԷնի
կը քարոզէ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆԱ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ. –
Մարտ 30, ժամը 18–ին
Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցի
Ս. Մարգրիտի
կը քարոզէ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆԱ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ. –
Ապրիլ 2, ժամը 18–ին
Ս. կարապետ եկեղեցի
Քամփ – Ֆրէզի
կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԱ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՍԷՆ–ԺԵՐՕՄ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

ՄԵԾ ՊԱՀՈՑ ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻՆԵՐԸ

Փետր. 24, Մարտ 3, 10, 17, 24, եւ 31-ին
Հակումի, Խաղաղականի, Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին երեկոյեան ժամը 5–ին՝ ՍԷն – ժերոմի եւ Շրջակայքի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ:

MANIFESTATION

La Croix Bleue des Arméniens de France organise une manifestation contre les massacres, les prises d'otage et les tortures des femmes et des enfants du Karabagh.

La Croix Bleue des Arméniens de France appelle toutes les organisations et toutes les personnes qui sont solidaires avec les victimes innocentes du Karabagh et de l'Arménie à venir se joindre à elle, *le samedi 27 Février à 17 heures*

A PARIS : SUR LE PARVIS DE NOTRE DAME DE PARIS
A LYON : PLACE BELLECOUR

Venez nombreux avec vos aînés et vos enfants.

Sur place, un brassard et une bougie vous seront distribués.

MANIFESTATION DE SOUTIEN A L'ARMENIE

le Mardi 2 Mars à 18 heures
à l'angle du Quai d'Orsay et de l'avenue du Général Gallieni

Pour que la France :
— exige de l'Azerbaïdjan la levée immédiate du blocus et obtienne du Conseil de Securité de l'ONU sa condamnation
— obtienne de la Communauté européenne des sanctions à l'encontre de l'Azerbaïdjan et la suspension de son aide économique jusqu'à la levée totale du blocus
— obtienne de la Turquie, sans conditions préalables, l'ouverture des voies de communications reliant l'Arménie au monde extéreur
— soutienne l'Arménie démocratique et ses efforts de paix
— engage des négociations dans le cadre de la CSCE en vue d'un règlement pacifique entre le Karabagh et l'Azerbaïdjan.

FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՕՄԲԸ

կը հրաւիրէ ձեզ՝ ներկայ գտնուիլ Կիրակի, Մարտ 7, ժամը 15–ին Ազծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ պատուելու

Մեր ՄԵԾ-ՄԱՅՐԵՐՆ ու ՄԵԾ-ՀԱՅՐԵՐԸ

անակնկալներ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Սէն – Մօրիսի Անահիտ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Պր. Վահան Արշակ 500, Տիկին Կանապարեան 300, Տիկին Գրիգորեան 100, Պր. Զալըքեան 500, Տիկին Սիմոնեան 100, Տիկին Մարիամ Տէյիրմէնճեան 100, Տիկին Արեւմիա Ամուտեան 1000 Ֆրանք դպրոցին, Պր. Զաքարեան 300, Տիկին Օհան Հանմը 50, Տիկին Թամար Կանապարեան 500 Ֆր. իր ամուսնոյն մահուան 10-րդ տարելիցին առթիւ, Տիկին Շուշան Կանապարեան 500 Ֆր. իր հին եւ նոր ննջեցեալներուն յիշատակին, Տիկին Յովհաննէսեան 200 Ֆր. փոխան ծաղիկի Սարգիս Կիրակոսեանի մահուան քառասունքին առիթով,

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարտ 20, Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի տարեկան պարահանդէսը – բացառիկ անակնկալ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

***

Համազգայինի ԴԻՄԱԿ թատերախումբը
Մարտ – 19, 20, 21 –

ԾՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղը բացառիկ ընդհանուր ժողով կը դումարէ Շաբաթ, Փետրուար 27–ին, կէսօրէ ետք ժամը 3–ին Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Որոշումներ խիստ կարեւոր կէտերու շուրջ. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
MERCREDI
24 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԻՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18·003

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

68e ANNEE — N° 18.003

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՇՏ ՀՐԵՏԱԿՈՇՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀՄԱՆԱՄԵՐՁ ԳԻՒՂԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Փետրուար 21-ի իրիկունը խումբ մը Ադրբեջանցիներ խախտած են Հայաստանի սահմանը Տաուշի շրջանի Պառաւաքար գիւղի մօտ (հիւսիս – արեւելք)։ Նպատակը չ'կրցած վնաս հասցնել, ընդհակառակն հինգ հոգի սպաննուած է եւ քանի մը ուրիշներ ալ՝ վիրաւորուած։

Նոյն օրը, հրետակոծուած էին միւս Տաուշի շրջանի Պառաւաքարը, Այգեպար, ներքին կարմիր աղբիւր գիւղերը, ինչպէս նաեւ Կապանի շրջանի Հանդ եւ Ծաւ գիւղերը։

*

Հայաստանի կառավարութիւնը յայտարարութիւն մը հրապարակած է, ուր կ'ըսէ մանաւորապէս որ կազմուղի պայմանագրերու վերաբերեալ Վրաստանի կառավարութեան որեւէ քննութիւն չկատարելը այն եզրակացութեան կը յանգեցնէ որ պետական ահաբեկչութեան քաղաքականութիւնը ընդունելի կը նկատուի Վրաստանի տարածքին վրայ եւ թէ վրաց - ադրբեջանական վեհաժողովէն ետք, այդ երեւոյթը ալ աւելի ակնյայտ կը դառնայ։ Կոպտօրէն ալ կ'ոտնակոխուին Վրաստանի եւ Հայաստանի կառավարութիւններու միջեւ կնքուած պայմանագրերը, մասնաւորապէս 1993, Փետրուար 8-ին ստորագրուած թուղթը, ուր Վրաստանի կառավարութիւնը կը պարտաւորուէր ապահովել կազմուղի պաշտպանութիւնը։ Հայաստանի կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ ձեռք առնել բոլոր միջոցները կազմուղի ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԼՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Ապահովութեան Նորվեկիոյ միաձայնութեամբ քուէարկեց Ուխտին 808 յոդուածը որ կը նախատեսէ պատել «մարդասիրական իրաւունքի բռնաբարութեանց» հեղինակները։ Այլ խօսքով եւ անմոռնալիօրէն է իր դոյութենէն ի վեր, կը ստեղծուի միջազգային Ատեան մը (Նոր Նիւրանպերկ մը)։ Այս ատեանը կը յիշեցնէ ուրեմն Նիւրանպերկի, նաեւ Թոքիոյ դատարանները։ Առաջինը (Նոյեմբեր 45-էն Հոկտեմբեր 46) ստեղծուեցաւ չորս յաղթականներուն կողմէ դատելու համար 24 ամբաստանեալներ։ Դատարանը կազմուած էր իրաւագէտներէ եւ զինուորականներէ։ 300 հազար վկայութիւն եւ 6300 փաստաթուղթ։ Ութ դատաւոր եւ ութ դատախազ (ամէն մէկ երկիր 2 հոգի ունէր) քննած են չորս ամբաստանութիւններ. — ա) դաւ խաղաղութեան դէմ, բ) ոճիրներ խաղաղութեան դէմ, գ) պատերազմի ոճիրներ, հուսկ դ) ոճիրներ մարդկութեան դէմ։ 24 ամբաստանեալներէն 11-ը մահուան դատապարտեցան եւ գնդակահարուեցան Հոկտեմբեր 16-ին (բացի կէօրինկէ որ անձնասպան եղած էր), 3-ը՝ ցկեանս արդելափակման դատապարտուեցան (ի շարս որոնց՝ Հէս), 7 արգելափակման պատիժներ եւ 3 հոգի ազատ արձակուեցան։ 1946-էն 1948, Թոքիոյ մէջ ալ դատուեցան պատերազմի ճափոն ոճրագործները։ 25 էր ամբաստանեալներու թիւը։ Այս անգամ նախկին Եուկոսլաւիա գործուած բռնութիւններն են որոնք տուն տուած են այս որոշումին։ Մնաց որ 47 տարի է հոս ու հոն (Պիաֆրայէն Գամպոճ, Գամպոճէն Ղարաբաղ) բաւական ոճիրներ գործուեցան մինչեւ Պոսնիա հասնիլը, բայց, ըստ երեւոյթին այս մարզին մէջ ալ խորհրդանութիւն կայ։

ԺԱՆ ԼԸՔԱՆԻԻ Ֆրանսական քաղաքական բեմի ծանօթ դէմքերէն, ոչ այնքան, թերեւս որպէս Ռուանի քաղաքապետ, այլ մանաւանդ որպէս նախագահական թեկնածու 1965-ին տը Կօլի դէմ, մեռաւ խլիրդի հետեւանքով 73 տարեկանին։ Կեդրոնի տիպար դէմք Լըքանիւէ ջերմեռանդ եւրոպապաշտ մըն էր եւ յարգուած անձնաւորութիւն մը։ Բոլորը, այսօր, Միթերանէն սկսեալ կ'ոգեկոչեն իր յիշատակը։ Նախագահը կը չեշտէր թէ յիշատակը։ «Երկիրը կը կորսնցնէ իր մեծագոյն ըսպասաւորներէն մէկը»։

ՌԻՕՆԺԻՍԻ մէջ, Փետրուար 22-էն 23-ի լուսնալիք գիշերը գոյգերէ եռք, չատ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են Պրըթանեըէն եկած 800 ձկնորսներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ։ Տեղւոյն վրայ, առկի օր, ձկնորսներու կիներն էին գուցարարները, այս անգամ բուն իսկ ձկնորսները եկած են ու թալանի տուած Փարիզի Հալերու «Փավիյոն ոը լա Մաոէ»ն փճացնելով բոլոր ձուկերն ու «ծովի պտուղները» հսկայ վնաս հասցնելով։ Ասոնց բողոքը կը վերաբերի ձուկի ներածումներուն (գլխաւորաբար արեւելեան Եւրոպայէն, օրինակ՝ Լեհաստան եւ Ռումանիա), որոնք չատ աժան կը ծախուին, մեռցնելով Ֆրանսական ձկնորսներու արհեստը։ Զորս ոստիկան վիրաւորուած է։ Շարժումը պիտի չարունակուի մինչեւ Փետրուար 25, երբ Պրիւսէլ կը հաւաքուին ձկնորսութեանց նախարարները։ Ծովի նախարարութիւնը 272 միլիոն տրամադրած է, բայց, ձկնորսները գոհացում չէին ստացած։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ անկարելի դարձուցին, Փետրուար 22-ին, հարաւ-արեւելեան Հնձանի երկաթուղիի երթեւեկը, ինչ որ երկաթուղիի անօրէնութիւնը անընդունելի դառաւ եւ բողոք ներկայացուց դատարանին առջեւ։ Օսթերլիցի կայարանէն ոչ մէկ կառախումբ մեկնեցաւ։ Գիւղացիներու բողոքը ծանօթ է, կը վերաբերի ԿԱԹՓ-ի (Հասարակապետութեան գիւղատնտեսական քաղաքականութեան պայմանները)։ Ֆրանսա որոշեց վէթոյի իր իրաւունքը գործածել։

ՆԱԽԱԶԵԱՆՑԻՆԵՐԸ դայրանալով Հայաստանին օժանդակելու թրքական ծրագրատարութեան, երկու օր փակած են Թուրքիոյ սահմանային անցքը։ Թուրք մամուլը կը տեղեկացնէ թէ մայրաքաղաքին Ազատութեան հրապարակին վրայ հակաթուրք ցոյցեր տեղի ունեցած են նոյն պատճառով։

«ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻՆ ՎՐԱՅ»

Եղէականի համալսարանին Թուրք գրականութեան բաժնէն փրոֆ· Թիւրքմէն այս խորագրով հատոր մը մկ կը չնայ ցոյց տալ թէ հայկական աշուղական գրականութիւնը լայն աղդեցութիւն կրած է թրքական մշակոյթէն։ Ան ըսած է թէ պրպտելով պատմութեան ընթացքին թուրքեւհայ մշակութային, ժողովրդական, աշուղական գրականութեան կապերը, Քէօրօղլուի ուղբեկական եւ հայկական տարբերակները, թրքերէն երգած հայ աշուղները, հայկական ու վրացական գրաւոր աղբիւրներ, Հայերու մէջեւ չրջող թրքական ժողովրդական հէքեաթներ, եւայլն, նշմարած է թէ հայկական գրականութեան ու մշակոյթին մէջ թրքական տարրը կարեւոր տեղ կը գրաւէ։

Փրոֆ· Թիւրքմէն կ'ըսէ թէ չուրջ 400 հայ աշուղներ կան որոնք երգած են միայն թրքերէն։ Անոնք թէ՛ հեռուած են թրքական գրական աւանդութեան եւ թէ որպէս ծածկանուն թրքական անուններ գործածած են, իրենք հայկական անուններ ունենալով հանդերձ, ինչպէս՝ Աչուղ Պուրճու, Քուլ Օհաննէս, եւայլն։

Փրոֆ· Թիւրքմէն չեշտելէ եռք թէ հայ աշուղները չատ համակրական ու անկեղծ զգացումներ տածած են Թուրքերու հանդէպ, կ'ըսէ թէ արտաքին ուժերու ղրդռմով վայրագ ոճիրներ գործուած, մեծ խաղեր սարքուած են որպէսզի այս երկու ժողովուրդները զադրին բարեկամներ ըլլալէ։ Դարմանելու համար կացութիւնը, հեղինակը կարեւոր կը նկատէ հիմնականէն՝ մշակոյթէն սկսիլ, յայտնաբերել մշակութային յարաբերութիւնները։ Այս առիթով Թուրք փրոֆէսէօրը դոհունակութիւն կը յայտնէ նաեւ յայտնաբերած ըլլալուն թրքական մշակոյթին ինքնայատուկ բնոյթը, ինչ որ կարելի կը դարձնէ հերքելու արեւմտեան այն վարկածները որոնք զայն կը նկատեն չինական, ապա արար ու պարսկական եւ վերջապէս նաեւ արեւմուտքի ազդեցութեան ենթարկուած մշակոյթ մը։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՃԱՇԸ Ի ՊԱՏԻՒ ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

Երկուշաբթի ցերեկ, Փետրուար 22-ին, Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան ընդհ· քարտուղարը՝ Ֆրանսայի դեսպան Պր· Ն· Պուատվէն (նախկին դեսպան՝ Պոննն) ճաշ մը կուտար ի պատիւ Հայաստանի լիազօր ներկայացուցիչին, որ հաւիւ չաբաթ մը առաջ Արտաքին Նախարար նշանակուած էր։ Հրաւիրուած էին նաեւ հայ գաղութի կարգ մը ներկայացուցչական դէմքեր կամ անհատներ, յիշենք քանի մը անուններ՝ Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Գիւտ Աբգ·, Հայ կաթողիկէ առաջնորդ Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեան, Պր· Համազասպ Մոմճեան (Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ վարչութեան առենապետ), Պ.Պ. Պետրոս Թերզեան, Վահէ Ձազմատարեան, Անահիտ Տէր – Մինասեան, Գլօտ Մուրաթճեան, Զապէլ Շեհիկեան, Լեւոն Սայեան եւ Ռոլան Մարկոսեան (Ագնատուր փուռ լ'Ամէնի), Արփիկ Մխոյեան, եւայլն, եւայլն։

Ճաշին կը մասնակցէին նաեւ Ալֆորվիլի եւ Իսիի երեսփոխան – քաղաքապետները՝ Ռ· Ռուէք եւ Ա· Սանթինի, ինչպէս նաեւ Երեւանի Ֆրանսական դեսպանատան մշակութային կցորդը՝ Փաթրիք Տօնապետեան, որ քանի մը օրուան համար Փարիզ կը գտնուի։ Կային անչուշտ Արտաքին Նախարարութեան քանի մը պաշտօնատարներ։ Սկիզբէն իսկ Պր· Պուատվէն, յայտնելէ եռք թէ ուրախ էր ընդունելու Հայաստանի Արտաքին նոր նախարարը թաւ թէ քանի մը խօսք կ'արտասանէ ճաշի աւարտին, որու ընթացքին աւելի մտերիմ խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենային։ Թարգմանի պարտականութիւնները կը կատարէին Պր· Պուատվէնի համար՝ Գլէր Մուրատեան եւ Վ· Փափազեանի՝ Գեղամ Գեւոնեան։

Եւ իսկապէս, ամբողջ ճաշի ընթացքին Նախարարութեան ընդհ· քարտուղարը եւ Հայաստանի Արտաքին նախարարը խօսակցութիւններ ունեցան ընդհ· հարցերու չուրջ, à batons rompus։ Պր· Պուատվէն կ'ոգեկոչէր գլխաւորաբար Իրանի կատարած իր այցելութիւնը, նաեւ Նոր Ջուղայ, ուրկէ խորապէս տպաւորուած էր։

Ճաշէն առաջ, ընդհ· քարտուղարը չատ ջերմ խօսքերով արտայայտուեցաւ Հայաստանի եւ իր ներկայացուցիչին նկատմամբ, յիշելով թէ յաջորդ օրն ալ (Փետրուար 23) Ռոլան Տիւմա պիտի ընդունէր Վ· Փափազեանը եւ այս բոլորը ցոյց կուտային երկու երկիրներու կապը։ Ծանօթ են Ֆրանսայի աւանդական ուղղութիւնները, իր ճանչցուած դերը որպէս պաշտպան Արեւելքի քրիստոնեաներուն։ Գիտակից այն դժուարութիւններուն զոր կ'ապրի Հայաստան ժողովուրդին կրած տառապանքներուն, Ֆրանսա կողմնակից է որ կարգադրութիւն մը ըլլայ ի չահ Հայաստանի եւ կ'աշխատի այդ ուղղութեամբ։ Կան երկու երկիրներու բարեկամութիւնը, վստահութիւնը, Ֆրանսայի ազդեցութիւնը։ Ընդհանուր քարտուղարը, ապա, անդրադարձաւ արդէն իսկ նախատեսուած գործակցութեան, պաշտօնատարներու պատրաստութեան համար եւ այլ մարզերու մէջ (համալսարանական օրինակ, Մոնփելիէ)։ Ի դէպ, երկու իրաւագէտներ կը մեկնին Երեւան, Պր· Պատէնթէրի կարգադրութեամբ Սահմանադրութեան պատրաստութեան օժանդակելու նպատակաւ։ Պր· Պուատվէն յայտնեց նաեւ թէ Պր· Պ· Քուշնէր կը փափաքէր անպայման հանդիպում մը ունենալ Վ· Փափազեանի հետ, նախքան իր մեկնումը (Փետրուար 24,), հակառակ իր ծանրաբեռնուած ժամանակացոյցին։ Իր խօսքի վերջաւորութեան ընդհ· քարտուղարը կենացի բաժակը բարձրացուց։ Իր պատասխան խօսքին մէջ, Պր· Վահան Փափազեան, ըսաւ թէ հաւանաբար չորս ամիսէ ի վեր Ֆրանսա դտնուիլը օգտակար եղած էր, քանի որ հասկցած էր ընդհ· քարտուղարին ըսածները։ Ան կը խորհի նաեւ թէ անկասկած նախագահին մտքին մէջ բան մը պէտք է եղած ըլլայ որ Արտաքին Նախարար նշանակէ Ֆրանսայի լիազօր ներկայացուցիչը։ Շնորհակալութիւն յայտնեց այն օժանդակութեան համար զոր Ֆրանսա կատարած է եւ կը կատարէ եւ որ խորապէս գնահատուած է։ Անհրաժեշտ դտաւ որ քաղաքական զործողութիւններ ըլլան անելէն դուրս ելլելու համար ու անդրադարձաւ նախագահ Տէր – Պետրոսեանի մերձաւոր այցելութեան (Նախագահը Փարիզ կուգայ Մարտի սկիզբը, Ֆրանքեւհայկական պայմանագրութեան ստորագրութեան առիթի եւ անշուշտ տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Նախագահ Միթերանի հետ), ինչ որ առիթ կուտայ որ կրկին գայ։ Շեշտեց թէ քննած են այն հարցերը որոնք կրնան օգտակար ըլլալ երկու երկիրներու զործակցութեան, վստահութիւն յայտնելով որ իր յաջորդը կրնայ այդ աշխատանքը տանիլ։ Ֆրանսա առանձնաշնորհեալ դիրք ունի Հայաստանի մէջ։ Վերջացնելով, ըսաւ նաեւ թէ մեկնած պահուն կը զգայ թէ լրմէ բան մը կը թողու Ֆրանսա։

Ճաշը վերջ գտաւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ։

Վահան Փափազեան, ինչպէս ըսինք, յաջորդ օրը կը հանդիպի Ֆրանսայի իր պաշտօնակիցին՝ Ռոլան Տիւմայի եւ Ջորեքշաբթի կը վերադառնայ Երեւան, կրկին գալու համար Փարիզ, չաբաթ մը վերջ, ընկերանալով Նախագահ Լ· Տէր – Պետրոսեանի։

Ա· Մ·

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑՈՎ ՄԸ ԶԸՍՈՒԱԾՆԵՐԸ

Հայաստան մտահոգութիւններու լման համալիրապատկեր մը կը ներկայացնէ, կենցաղայինէն – հաց, կաթ, լոյս, ջեր-մութիւն, մաքրութիւն–, առողջականէն մինչեւ ռազմային մարզերը: Օրեր կան, երբ հասած կազի չնչին քանակութիւն մը, Ղարաբաղի ճակատին վրայ յաջողութեան կամ անյաջողութեան պարագայ մը, Հայաստանի սահմանամերձ չրջաններէն մէկուն ամբակոծումին պատճառած զոհերը, քանդումները կրնան խափանել առաջնահերթութեան կարգը, առանց ցաւերու դումարին մէջ բան մը փոխելու: Այս իրավիճակին մէջ, կարեւորութեան ո՞ր աստիճանին վրայ կը դնեղուի անհրաժեշտին երեւութապէս ոչ անմիջական առընչակից երեւոյթ մը· կարելի՞ է սպասել, օրինակ, որ հացի հերթին, ցուրտին, խաւարին անխուսափելի «մտերմութեան» լուծին տակ, ժողովուրդ մը հետաքրքրուի, կամ աւելին՝ մտահոգուի, զայրանայ, ազգային արժէքներու ցոյց տրուած սըխալ վերաբերումին պատճառով:

Մէս կողմէ, կարելի՞ է սեփական ըստացուածքին հանդէպ ներկայի պարտաւորութիւններէն պարտաղրուած լռութիւնն ալ անտարբերութեան հոմանիշ ու ատով՝ չարժեւորուած անսանձ ազատութիւն նկատել:

Այս ու չարչրկող այլ հարցականներու բեռը թօթափելու յոյս մը կը ներշնչէ տեսնել թէ Հայաստանի մաքսային վարչութեան պետ Երջանիկ Աբգարեանի հետ հարցազրոյց մը լոյս տեսած է «Հայաստանի Հանրապետութեան» փետրուար 9-ի թիւին մէջ: Ճիշդ է որ պատասխանելով Լիլա Ճաղարեանի հարցումներուն, Ե. Աբգարեան կը չօշափէ իր գլխաւորած մարզին որոշ խնդիրներ, բայց էականը մեծ մասով կը մնայ մեռեալ տառ:

Մաքսի պատասխանատուն կը խոստովանի թէ օրէնսդրական խառնիճաղանճը բարդ իրավիճակ ստեղծած է Հայաստանի «դարպաս»ներուն համար: Կ'ըսէ թէ կը ղեկավարուին «նախկին խորհրդային մաքսային օրէնսգիրով, հանրապետութեան նախագահի հրամանագրերով, կովկասեան որոշումներով, ենթաօրէնսդրական, եթէ կարելի է այդպէս ասել, որոշումներով»: Օրէնքի բացակայութեան կամ անկատարութեան այս պատեառը որ կը դեռեղուի առաջին խօսքէն, կերպով մը արդարացնելու բնոյթ ունի բոլոր ժըխտականները: Այս վերջիններէն «անմեղ» ու չինչին մաս մը միայն տեղ կը գտնէ Երջանիկ Աբգարեանի ըսածին մէջ· ան կը գանգատի «ահաւոր մեծ բանակութեամբ» ինքնաշարժներու, բեռնատարներու Հայաստանէն դուրս բերուելէն: Կ'ըսէ թէ պարտաւոր եղած են «որոշակի արգելքներ ստեղծելու, որպէսզի զանազան կազմակերպութիւններ եւ անհատներ ապդէն հեշտութեամբ չկարողանան ատոմմեխեանները դուրս հանել հանրապետութիւնից»:

Եթէ մաքսային միակ կամ գլխաւոր յատկանիշը ինքնաշարժերու այս հարցը ըլլար խակապէս, ուղղակի գնահատելի պիտի ըլլար Ե. Աբգարեանի ընթացքը, յատկապէս երբ ան կ'աւելցնէ, ամէն տեսակի յետին միտք չնչելու մասդրութեամբ· «եթէ մեզ ապացուցեն որ մեր որոշման տակ շահադիտական նպատակ կամ որեւէ դիտաւորութիւն կայ, ես պատրաստ եմ պատասխան տալ: Կրկնում եմ, մեր ելեւկէտը միմիայն մեր ժողովրդի, պետութեան շահն է»:

Այս հաստատումէն ետք, սոցակոյտին միայն չուրչն դուրս մնացածով զոհացած, դրոյցը կը թեքէ ուղղութիւնը դէպի Երջանիկ Աբգարեանի անձը, պատրաստութիւնը եւայլն: Ան կ'ըսէ թէ երբ եկած է մաքսային վարչութիւն արդէն ինք դիմքը պատրաստ գտած է կառուցողական աշխատանքի· այդ պաշտօնին դալու նպատակը եղած է «ինչ թէ շատ տանելի իրադրութիւն ստեղծել պետութեան "դարպասներում"»:

Հետաքրքրական պարբերութիւն մըն է դրոյցին մէջ ՀՀՇ-ի անվճռականութեան առընչուած մասը· մաքսային պետը, դժուար է ենթադրել թէ անկեղծութեամբ, թէ տուեալ իրականութիւն մը չրջանցելու անկարելիութիւնը նկատելով, այդ անվճռականութեան մէկ հետեւանքը կը նկատէ ժողովրդավարութեան ձախողութիւնը որով վտանգի տակ կը դրուի նոր բաստեղծ պետականութիւնը: Ան կը խոստովանի· «այս վիճակից լիուլի օգտւում են մաֆիոզային, կլանային խմբակցութիւնները, որոնք, գաղտնիք չէ, կա՛ն: Կան եւ՛ կառավարութիւնում եւ մանաւանդ միջին օղակներում: Ի դէպ, իրենց շահերի արտայայտիչներն ունեն նաեւ խորհրդարանում»:

Այս նշումները սակայն, արդելք չեն ըլլար որ Երջանիկ Աբգարեան «ներկայ պահին մեր անկախութեան դեկը բարեյաջող վարել»ու միակ ուժը նկատէ նոյն ՀՀՇ-ը:

Զրոյցին վերջին մասին մէջ նիւթը կ'առընչուի պաշտպանական մարզին, այն պատճառով որ Ե. Աբգարեան նախապէս այդ հարցերով զրաղած է: Ան կը ծանրանայ բանակի կազմութեան կենսական հարցին վրայ, «որոշակի դանդաղկոտութիւն» նկատելով կազմակերպումի ասպարէզին մէջ: Կը դատապարտէ բանակ չկազմելու տեսակէտը որ օգնեց հայ տղամարդոց ռազմադաշտէն հեռու մնալու որուն պատճառով «նոյնիսկ ամբողջական բնակավայրեր անպաշտպան մնացին եւ խաղաղ բնակչութիւնը կոտորուեց, տարածքային հսկայական կորուստներ ունեցանք»: Նոյն ախտաւոր մօտեցումով կը բացատրէ նաեւ կռուելու փոխարէն լալկան ու իր ուժերուն անվստահ ժողովուրդ մը դարձած ըլլալու երեւոյթը· ժողովուրդ որ «ի լուր աշխարհի գոռգոռում էր որ իրենց կանանց ու աղջիկներին օտարները բռնաբարել են»: Այս «ամօթ»էն ծագած «խեղուած հոգեբանութեան» մէջ կը տեսնէ ան «եթէ թիմերս բանակ չստեղծենք, հակառակորդն էլ չի ստեղծի» միամտութեան մեկնակէտը:

*Վերադառնալով մաքսային պատասխանատուին զրոյցին, անոր ընթերցումը աւարտելէ ետք, կը մնայ չըսուածներուն դառնութիւնը: Ներսէն ու դուրսէն այս մարզին վրդովեցնող զարգացումներով տագնապած Հայերու վճռառածէն նոյնյն մը իսկ չկայ հոն: Մինչդեռ, Հայաստանեան մամուլը հայրենասէր – բանաստեղծ Վ. Համլետի ճամպրուկին պատուած Այվազովսկիին, ոսկեդրամներուն յայնաբերումէն ու զայն պարակելու համընդհանուր ջանքով բեմադրուած դաւեչոքղերգութենէն ի վեր կ'արձագանգէ նման այլ պարագաներու: Ու ժամանակին հետ, մաքսային այս կարգի «զարգացում»ները» աւելի մեծ տարողութիւն կը ստանան: Այնքան որ ազգային արժանապատուութեան ծանր ապտակ նկատուած համեհանական նախընթացը, մանկապարտէզի տղու մը գրեթէ անմեղ խաղ կը թուի անոնց քով: Այդ «զարգացում»ին ամէնէն գունաւոր էջերէն են օրինակ, հայերէնութիւնը սահմանակից գօտիին մէջ անասունների ապօրինի առուծախը, տարադրամով կարեւոր գումարի մը ընկերակցութեամբ նախկին նախարարի մը «արտապդի»ը եւ վերջերս երեք կապոյտ պայտաակով, ապատուրիչ քանակութեամբ ամերիկեան տոլարներու Երեւանի մաքսատունէն յափթապանծ անցքը դէպի հեռաւոր հորիզոններ: Ծանօթ է որ այս պաղատանքներէն միայն առաջինը «դժբախտութիւն»ը ունեցած էր լուրջ միջոցառումի առարկայ ըլլալու երբ նախագահական հրամանագրով չրջանին մէջ արտակարգ վիճակ հռչակուած էր· ի՛նչ լաւ պիտի ըլլար անհրաժեշտ միամտութիւնը ունենալ ու կարենալ հաւատալ թէ եօթը օրուան մէջ հարցերը կարգադրուած են ու կացութիւնը «վերահսկելի» դարձած, ինչպէս կ'ըսէր այս մասին նախագահական նոր հրամանագիրը (տե՛ս «Ցառաջ», Փետր· 17), որ կը չնչէր արտակարգ վիճակի որոշումը: Ցիշեալ Բ. պարագան տակաւին կը չարունակէ վայելել լռութեան պարիսպներու ոչ այնքան վստահելի պահպանութիւնը, ինչ որ ամէնէն ծանրակշիռն է: Որքան դիտենք, ո՛չ խորհրդարանական քննարկումի հարց եղաւ նախկին նախարարին պարագան, ոչ ալ – մեր տեսած չափով – մամուլը արձագանգեց անոր: Ու լռութեան բերրի հողին վրայ կ'ոռճանան տարաձայնութիւններ, յայտելեայ մանրամասնութիւններ, լռտղնեբու, անդիտանալ ձեւացողներու գանգատածն ալ գետեղելով մեղսակցութեան դիրքերու վրայ: Եթէ նոյնիսկ այս վերջին հաստատումն ալ ճիշդ ըլլայ, ինչպէս կ'ենթադրենք, ապա ան ալ ինքնին ծանր մեղադրանք մըն է: Ինչպէ՞ս կարելի է որ մամուլը, որ ամէն առիթի ու անառիթի ամբաստանութեան մատնած է Ցանրապետականները, ներկայ պարագային ամբաստանութեան ենթարկելու ոչ միայն ոչ մտադրութիւն ունենայ, այլ նոյնիսկ ոչ մը ըսելիք գտնէ

միածնի երկչախտամբին մէջ...: 1966-ին դուրս կուգար Հայրենիքէն ու վեց տարի կը մնար Փարիզ, լոյսի քաղաքը: 1972 - 1975՝ դարձեալ Պէյրութ է, որմէ հետ վերջնականապէս կը հաստատուէր Հալէպ, ուր կը շարունակէր կեդրոնական դէմքերէն մին մնալ քաղաքի երաժշտական կեանքին: Վերջին տարիներուն հրատարակած էր ինքնակենսագրական բոլոր երկու հատորները: Իր զաւակը՝ Կոմիտաս Գէորգեան, հօրը ճամբով ի'նք ալ երաժշտութեան նուիրեալ մը, ներկայիս կըղեկավարէ Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբը:

ՆԱՀԱՏՈՒՐ ՄՈՒՇԵՂԵԱՆ

Հայաստանի ծանօթ դրամագէտներէն մին, վիճեցաւ Նոյեմբեր 5-ին:

Ծնած էր Ալեքսանդրապոլ, 1919-ին: Աւարտած էր տեղւոյն մանկավարժական ինստիտուտը եւ ապա մասնագիտացած՝ դրամագիտութեան մէջ: 1952-ին, իբրեւ գիտաշխատող պաշտօնի կոչուած էր Հայաստանի Պետական Թանգարանին մէջ, իսկ 1955-էն սկսեալ ալ՝ դարձած էր վարիչը մետաղոյն հատատուութեան դրամագիտութեան բաժնին: Իր գործերէն յատկանշական է յատկապէս «Հայաստանի դրամական գանձերը» (1973): Մասնակցած էր դրամագիտութեան միջազգային գիտաժողովներու եւ ներկայացուցած Հայաստանը:

ՓՐՈՖ. ԲՈԳԴԱՆ ՎԵՐԴԵԱՆ

Հայրենի դրող, բանասէր եւ վիպագիր, իր մահկանացուն կնքեց Երեւան, Դեկտեմբերի սկիզբը:

Ծնած էր 1919-ին, Կիրովապատի մերձակայ գիւղ մը (Ազբերքլար): Աւարտած էր երեւանի մանկավարժական հիմնարկի բանասիրական բաժինը, ուր կը դասախօսէր 1948-էն ի վեր: Յատկապէս ծանօթ էր իր «Ծաղիկներս մնացին հեռուս» վէպը (1969), նուիրուած զօրավար Անդրանիկին եւ հայ ազատագրական չարժման: Միւս գործերն են՝ «Քեզ համար, Լենինգրադ» (1951, պատերազմական թեմայով), «Ինչպէս է գալիս երջանկութիւնը» (1957), «Լեռների որդին» (1962), «Այրուող Ալիքներ» (1977) եւ «Երկիւղ» (1980), բոլորն ալ վէպեր:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԹԷՐԶԵԱՆ

Պոլահայ մտաւորականութեան ծանօթ դէմքերէն մին, մամուլի մնայուն աշխատակից, մահացաւ Դեկտեմբեր 22-ին, Պոլսոյ մերձակայ Գնալը գիւղին:

Երկնակոյ ծնողներու զաւակ, ծնած էր Սկիւտար, 1910-ին: Նախակրթութիւնը ստացած էր Գնալը Ազգ. Ներսէսեան վարժարանը եւ ապա ինքնաշխատութեամբ զարգացուցած զրական իր հակումները: 1969 - 1981 մաս կազմած էր «Մարմարա»ի խմբագրութեան, ամէնօրեայ ակնարկներ ստորագրելով՝ «Արխան» ծածկանունով: Ունի բանաստեղծութեան երկու հատոր՝ «Հետքեր» (1968) եւ «Մթնշաղ» (1978): 1986-ին, մամուլի մէջ ցրուած իր յօդուածները յաջողած էր մէկտեղել «Արիա-ևի Ակնարկէն» խորագրով հատորի մը մէջ:

ՍՈՒՐԻՆ ԵՐԵՄԵԱՆ

Ակադեմիկոս, դիմանական, պատմաբան, հայագէտ ու կովկասագէտ, հրաժեշտ տուաւ կեանքին Դեկտեմբերի վերջերը, Երեւան, 84 տարեկանին:

Թիֆլիսեցի էր, աւարտած՝ Երեւանի համալսարանի պատմա - տնտեսագիտութեան բաժինը 1931-ին: 1953 - 1958 վարած էր անօրէնութիւնը Գիտական Ակադեմիայի պատմութեան ինստիտուտին: Պատմական բնոյթի բազմաթիւ հատորներու հեղինակ, մեծ է իր վաստակը հին ու միջնադարեան պատմութեան դիտական վերծանման գործին մէջ: Հայաստանի համուտ քարտիսագէտներէն մին էր:

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Մեր երգարուեստի պայծառ աստղը, որուն անակնկալ մահով (Երեւան, Դեկտեմբեր 29), ծանր ու անդարմանելի կորուստ մը կրեց մանաւանդ Ս. Էջմիածինը, ուր մատուցուած պատարագներուն տեսակ մը խորհրդանիշը դարձած էր ինք, հայկական շարականներու եզակի մեկնաբանութեամբ:

Վերացնող, հոգեխոով, սլացիկ ու տիրական ձայնի տէր այս մեներգչուհին ծնած էր Ախալցխա (Վրաստան), 1937-ին: Երեւան փոխադրուած էր 50-ական թուականներու սկիզբները եւ յաջորդաբար աւարտած՝ «Ռ. Մելիքեան» ուսումնարանն ու «Կոմիտաս» Պետական երաժշտանոցը, դերազանց արդիւնքներով: Վաղուէն Ա. Կաթողիկոսի գահակալութեան առաջին տարիներուն է, որ սկսած էր գործակցիլ Էջմիածնայ Մայր Տաճարի երգչախումբին, գլխաւոր խթան ունենալով Խորէն Պալեանն ու Հրանդ Գէորգեանը: Ճակատագրի անխմանալի մէկ խաղով, այս վերջնոյն հետ կեանքին հրաժեշտ տուաւ նո՛յն տարին, քանի մը ամսուան հեռաւորութեամբ:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՒՈՑԵԱՆ

ՏԱՃԱՆՔ

Յուշամատեան
ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ
երգչախումբի
20-ամեակի

Պատրաստեց՝
ԲԱԳԱՐԱՏ ԷՍԴՈՒԿԵԱՆ

Պոլիս, 1992

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Մարսէյլէն, Նիսէն եւ Լիոնէն եաք, ազգային հիմնադրամին յատկացուած երեկոյթ մըն ալ տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ, Փետրուար 16-ի երեկոյեան: Հանդիսավարն էր Ս. Ս. Ազգային Առաջնորդարանի Ազգային Հիմնադրամի Փարիզի Մասնաճիւղի Ատենապետ Տ. Գրիգոր Աղաւնի Արքեպիսկոպոս Պալճեան, որ ներկայացուց հիմնադրամին փարիզեան կազմը որ կը բաղկանայ եկեղեցական համայնքներու, կուսակցութիւններու, կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէն ու անհատներէ, հետեւեալ անուանացանկով - Շաւարշ Մարտիրոսեան, պատուելի Արտէմ Լեւոնեան, Թորոս Օսմանճեան, Վարուժան Կիւրեղեան, Պարիկ Կէնճեան, Լեւոն Քէպապճեան, Գրիգոր Փափազեան, Խոր Ճոլոլեան, Ժագ - Արամ Գէորգեան, Յարութիւն Գէորգեան, Ռոլան Մարկոսեան, Պետրոս Թերզեան, բժիշկ Գէորգ Արզարեան: Հիմնադրամին անօրէնութիւնը բաւ թէ վերջնական չէր այս կազմը ու կրնար փոփոխութիւններու ենթարկուիլ: Յորդրդակցական յանձնախումբ մըն ալ որ պիտի բաղկանար Փարիզէն 3, Լիոնէն ու Մարսէյլէն 2-ական ներկայացուցիչներով, պիտի համագրէր Ֆրանսայի մէջ կատարուած աշխատանքը:

Երեկոյթին վերջին խօսք առնողը եղաւ Փարիզի յանձնախումբին Պր. Պետրոս Թերզեան. ան ամէնէն կարուկ ու յստակ բանաձեւումներով ընդգծեց ձեռնարկին համազգային բնոյթը որով միայն կարելի էր բարեխիղճական ջանքերով կատարուած ծրագիրներու մասնակցիլ, յանուն հայկական նոր պետականութեան հզօրացման: Կատարուելիքին տարողութեան մասին գաղափար մը տալու համար բաւ թէ, օրինակ, միայն ազէտի զօտիին վերաշինութեան համար 10 տարուան ընթացքին 20 միլիառ տոլար հարկաւոր էր, ինչպէս 100 միլիոն տոլար՝ միմիայն Սեւփանահերտի կրած վնասները զարմանալու: Նշեց թէ այնքան նպատակայարմար չէր որ նուիրատուներու դէմարները մեծնային, որքան այն ձեւը որ կը կայանար նուիրատուներու չրջանակը ընդլայնելու մէջ: Ան եզրափակեց իր խօսքը, յոսելով թէ նոյն գարուն Բ. անկախութեան այս տարիքը կը տարբերի առաջինէն, գլխաւորաբար անով որ 1918-ին հայ ըմբիւռք մը չկար այսօրուան բարգաւաճ գաղութներու պատկերով: Այսօրուանը կրնայ կարեւոր օժանդակութիւն բերել Հայաստանի որ օժտուի անհրաժեշտ ենթակառոյցներով, ջնջելու համար 70 տարուան ժխտականները որոնց հիմնական միտումը երկիրը առկախ պահել էր խորհրդային չրջանակէն:

Օրուան հանդիսավարը Յ. Գէորգեան որ պարբերական ընդմիջումներով կը թարգմանէր Մ. Պետրոսեանի եւ վ. Փափազեանի խօսքը, հրաւիրեց ներկաները հարցումներ ուղղելու ելոյթ ունեցողներուն: Ցաճախ թերի ու երբեմն ալ սխալներով կատարուած թարգմանութիւն մըն էր հաւանօրէն պատճառը որ Ֆրանսահայ ներկաները ձեռնպահ մնացին այս բաժնին մէջ, առպարէզը ձգելով հայախօսներուն...:

Այսպէս, Ֆրանսայի համար նախապատրաստական աշխատանքը կատարուած ըլլալով, այս կենսական ձեռնարկին կիրարկութեան փուլը կը սպասէ հետաքրքրութեան, հաւատքի, տալու պատրաստակամութեան ու ընտրուած չանձնախումբերու հետեւողական լուրջ քայլերուն, որպէսզի դարասկիզբէն տարբեր պատկերով մը փակուի դարավերջը Հայաստանի համար, առտու մասնակցութիւն բերած Սփիւռքի մը գոյութեան փաստով:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒՊԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ
Մասն Բ.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

– 18 –
ԴԷՊԻ ԵՒՐՈՊԱ

Օր մըն ալ ըսին թէ որբերը Եւրոպա պիտի փոխադրուին. չեմ գիտեր ինչպէս, մայրս, մեծ մայրս որոնք զիս չատ կը սիրէին, համակերպեցան որ ես հեռանամ իրենց մայրական գուրգուրանքէն. Եւրոպա, ո՞ւր էր, ի՞նչ տեսակ երկիր էր, չէի գիտեր, գուցէ քեռայրս Հրանդ Էջմէնց - ձեան, որ քիչ չատ ուսում առած էր, կիսէր թէ Եւրոպա ուր կը գտնուէր, եւ ի՞նչ տեսակ աշխարհ էր. ուսուի հաւանական է որ համոզած ըլլայ մայրս որ ես եւ փոքրիկ եղբայրս Նշանը եւ Ֆիլօր քոյրս երթանք եւ ապահինք Թուրքերու ճիրաններէն: 1922 Թուականն էր, գուցէ Մայիս ամիսը, քանի որ անձրեւները դադրած էին. ըսին թէ Ֆրանսական եւ ամերիկեան որբանոցները Եւրոպա պիտի մեկնին որոշեալ օրը: Զորս կոմմերէն ամէնքը հաւաքուեցան վերմանական զբրոցին բակը, չեմ գիտեր քանի՛ հազար որբեր եւ որբուհիներ, հոն հասած էին հալիւրաւոր ջորիներ իրենց ջորեպաններով: Ամէն ջորիի վրայ կային կոմմակի երկու սնտուկներ, մեզ տեղաւորեցին սնտուկներու մէջ, հայ եւ պաներ ինչպէս նաեւ ջուրի ամաններ եւ ծածկոցներ գիշերուան համար:

– 19 –
ԲԱԺԱՆՈՒՄ

Մայրս, քոյրս եկած էին մեզ ճամբայ դնելու. ի'նչ յուզումնալից ժամ. մայրս եւ քոյրս կուլային. ալ չեմ գիտեր ինչպէս բաժնուեցանք. մայրս, քոյրս համբուրեցին մեզ, պատուիրելով որ հոգ տանինք Նշան եղբօրս, որ աւելի փոքր էր: Երեկոյ է, արեւը դեռ մարը մտած չէր երբ ջորիներու կարաւանը չարժեցաւ. մեր ջորեպանը եօթը ջորիներու տէր էր, եւ 14 տղոց պաշտպանութիւնը եւ խնամքը վրան առած էր. հաւանաբար քիւրտ մըն էր եւ բարի մէկը. խոստացած էր մեզ ողջ առողջ հասցնել Սուրիոյ սահմանադրուխը:

Անծիր կարաւանը օձապտոյտ կը չարանար, կը չարժէր դէպի հորիզոն, ու մենք բաժնուեցանք մեր ծննդավայրէն, մեր սիրելիներէն, որոնք արցունքոտ աչքերով հեռացան մեզմէ, նախախնամութեան յանձնելով իրենց զաւակները: Երբ գիշերը իջաւ, այն առեն ես զգացի որ առանձին եմ, կը հեռանամ մօր սիրոյ գուրգուրանքներէն, մօր մը խնամքէն ու սկզգուրանքներէն, մօր մը խնամքէն ու սկսայ լալ. լացի ամբողջ այդ գիշերը ու կէս գիշերին յոգնած, քնացանք սնտուկներուն մէջ: Կարաւանը քալեց ամբողջ գիշերը եւ ջորիներու զանգակներուն զօղանջներուն տակ մենք անոյշ երազներ կը տեսնէինք. հայրի՛կ, մայրի՛կ, քոյրի՛կ, եղբա՛յր...:

– 20 –
ԵՓՐԱՏ ... ԵՓՐԱՏ

Առաւօտուն երբ արշալոյսը սկսաւ նշուլել հորիզոնին վրայ, մեր ճամբուն առջեւ կը տարածուէր Եփրատը իր յորձանուտ ջուրերով. առաջին անգամ էր որ զետ կը տեսնէի: Անցանք փայտէ խարխուլ կամուրջէ մը եւ մտանք Մալաթիոյ դաշտերուն մէջ. այդիներ այգեստաններ ծառազարդ պարտէզներ իրարու կը յաջորդէին: Մեզ քաղաք չմտցուցին, այլ քաղաքին չուրջի պարտէզներէն մէկուն մէջ, հաւանաբար Հայերու պարտէզները, լքուած եւ անտիրական, իջեցուցին ջորիներէն վար. իջանք եւ տեղաւորուեցանք ծառերու տորմոտը, պատկեցանք բացօթեայ, եղանակը տաք էր, մենք ալ փոքրիկ, չէինք զգար գիշերուան ցուրտը: Քանի մը օր այդ այգիներուն մէջ անցուցինք. պտուղը առատ էր եւ ծառերը ծանրաբեռնուած էին, կերանք արդար զգացումով. Հայերուն էր: Երբեմն խմբովին դէպի զետ կ'երթայինք, եփրատ աւելի մօտէն տեսնելու. պզտիկ էր. իր գնացքին կը քշէր ու կը տանէր, փայտեր, տուփեր, եւ ուրիշ ո՛վ գիտէ ինչե՛ր: Քանի մը օր մնացինք Մալաթիա, եւ առաւօտ մը դարձեալ մեզի հրաման եւ դարձեալ մեր ապրանքները, բարձերը եւ բարձրանալ ջորիներու քամակին:

Ամբողջ օրը ընդհանրապէս կը քալէինք, իսկ երեկոները դիւղի մը քով կամ աղբիւրի մը եզերքին կը գիշերէինք: Մեզի հետ կային քանի մը ամերիկացի խնամատար տիկիններ, որոնք կը կերակրէին մեզ, կը հսկէին մեր վրայ:

(Շար. 21)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Պօմոնի Ս. Գր. ոչխարուիչ եկեղեցւոյ միջոցաւ.

Պարթիեան եւ Տէր-Ղուկասեան *ընտանիքներու հոգեհանգստեան առթիւ, Պ. Նուպար Տէր-Ղուկասեան* 100 *Ֆր.*

***

Տիկին Յակոբեանի հոգեհանգստեան առթիւ Վիտալ ընտանիքը 200 *Ֆր.:*

***

Գրիգոր Պօյաճեանի մահուան առթիւ.. Պօյաճեան եւ Պանեխ ընտանիքները 1000 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ելպռմանեան եւ զաւակները* 500 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան* 200 *Ֆր., Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւն* 500 *Ֆր., Օր. Սոնիա Փիլիկեան* 100 *Ֆր.:*

100ème CONCERT

QUATRA

le Jeudi 29 Avril à 20 h 30

CONCERTOS DE TCHAïKOVSKY

(Centenaire de sa mort)

Avec Jean TER-MERGUERIAN
Suren BAGRATUNI
Vardan MAMIKONIAN

Détails : Prochainement.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԻՆ

Կիրակի, Փետրուար 28՝ «Երկրորդ Կիրակի Մեծի Պահոց... Արտաքսման Կիրակի»

Արեւագալ՝ *ժամը* 8·30-ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10-ին,
Հոգեհանգիստ՝ *ժամը* 11·40-ին:

Պատարագը կը մատուցանէ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆԱ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

MARSEILLE

LA MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12 - 14, rue St.-Bazile, Marseille 1er
organise une conférence exceptionnelle
Mardi 2 Mars à 20 heures 30
avec

Hélène Carrère-d'Encausse

de l'ACADEMIE FRANCAISE

«La situation dans le Caucase et en Arménie»

La soirée sera animée par
Garo HOVSEPIAN
et Jean KEHAYAN
— Entrée libre —

— Si vous souhaitez poser des questions à Mme Hélène Carrère-d'Encausse, merci de les adresser à la MAJC avant le 1er Mars.

–ԱՐԵՒԱԳԱԼ–

Մեծ Պահքի *հետեւեալ* Կիրակի *օրերուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը* 10-*ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի..*

Փետրուար 28, Արտաքսման Կիրակիին,
Մարտ 7, Աւետման Կիրակիին,
Մարտ 14, Տնտեսի Կիրակիին,
Մարտ 21, Դատաւորի Կիրակիին,
Մարտ 28, Գալստեան Կիրակիին:

Urgence pour l'Arménie

Dans le cadre de son action humanitaire de solidarité envers les habitants d'Arménie, la Croix Bleue des Arméniens de France lance une collecte de vivres, en collaboration avec la Croix Rouge Française.

Colis-type : 1 kg. de sucre, 1 kg. de farine, 1 kg. de riz, 1 kg de pâtes, 1 pain d'épice, 1 kg. de lessive, 2 savons, 1 paquet de bouillon-cube, 1 kg. de vermicelle ou pâtes à potage, 1 boîte de conserve (corned-beef...), 1 tube de lait concentré, des bougies, des grosses boîtes d'allumettes.

Points de collecte :

ASNIERES : Tél:47 99 92 35/39 81 33 62
ALFORTVILLE: Tél: 49 77 76 15
CHAVILLE: Eglise Arménienne
Rue Komitas, Chaville,
Tél:30 64 75 33/47 50 64 37
ARNOUVILLE: Centre de Loisirs
Léo Lagrange, Place d'Estienne d'Orves
95400 Arnouville-lès-Gonesse
Tél:39 85 39 54/39 85 93 40
tous les après-midi: 15h-19h
CLICHY: Tél:47 99 41 19/46 42 68 26
42 70 00 91
ISSY-LES-MOULINEAUX: M.C.A.
45, rue de la Défense, 92130 Issy-lès-Mlx
Tél:47 36 38 45/46 44 01 26
tous les jours 16h - 19h
SEVRAN: M.C.A.
19, rue Charles Péguy, Livry
Tél:42 36 48 88/43 83 92 75
BAGNEUX: Tél:46 83 00 82
PARIS: Tél:48 24 46 57
lundi, mardi, mercredi 14h-18h
jeudi, vendredi 10h-14h

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Փարիզեան Շրջանի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիներուն մէջ բոլոր եկեղեցականներուն մասնակցութեամբ

Մեծ Պահքի *ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, յաջորդաբար՝* Ուրբաթ *իրիկուններըժամը ճիշդ* 8-*ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:*

Հսկում կը կատարուի յաջորդաբար..

Ուրբաթ, Փետրուար 26, Ե· օր Մեծի Պահոց
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցի.
Քարոզիչ՝ ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 5, ԺԲ. օր Մեծի Պահոց
ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՈՆԷՍԻ Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցի.
Քարոզիչ՝ ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 12, ԺԹ· օր Մեծի Պահոց
ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցի.
Քարոզիչ՝ ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 19, ԻԶ· օր Մեծի Պահոց
ՇԱՒԻԼԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի.
Քարոզիչ՝ ԳԻՒՏ ՍԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Հ. Բ. Ը. Մ. ՄԱՐՄԻՆԻ

ԱՅՑ ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Մարսէյլի յանձնաժողովի կազմակերպած այցել Սէն - Ռաֆայէլի Հանգստեան Տունը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Մարտ 18-*ին:*

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝

91 -- 77 -- 62 -- 29

L'INSTITUT ARMENIEN DE FRANCE
L'ASSOCIATION NATIONALE DES ANCIENS COMBATTANTS
ET RESISTANTS ARMENIENS
vous convient à une

RENCONTRE - DÉBAT

«La politique française et l'Arménie»

Président d'Honneur de la soirée
RENÉ MONORY
Président du SENAT
avec la participation des représentants des partis politiques français
le Lundi 1er Mars à 20 h 15 précises
CENTRE NATIONAL DES ARMEES
8, place Saint-Augustin, Paris 8e
avec le soutien du Forum des Associations Arméniennes de France.

MANIFESTATION

La Croix Bleue des Arméniens de France organise une manifestation contre les massacres, les prises d'otage et les tortures des femmes et des enfants du Karabagh.

La Croix Bleue des Arméniens de France appelle toutes les organisations et toutes les personnes qui sont solidaires avec les victimes innocentes du Karabagh et de l'Arménie à venir se joindre à elle, *le samedi 27 Février à 17 heures*

A PARIS : SUR LE PARVIS DE NOTRE DAME DE PARIS
A LYON : PLACE BELLECOUR

Venez nombreux avec vos aînés et vos enfants.

Sur place, un brassard et une bougie vous seront distribués.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՃԱՆՉՆԱԽՈՒՄԲԸ

կը հրաւիրէ ձեզ՝ ներկայ գտնուիլ կիրակի, Մարտ 7, ժամը 15-ին Արծրունի Ջրբաչեան սրահին մէջ պատուելու

Մեր Մեծ-Մայրերն ու Մեծ-Հայրերը

անակնկալներ՝ ճոխ սեղաններու շուրջ։

Մուտքը ազատ է։

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԻՆԻ

ՈՒՐԲԱԹ· –
Փետրուար 26· ժամը 18-ին
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
կը քարոզէ՝
ԵԳԻՇԷ Ա. ՔՀՆԱ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ· –
Մարտ 3, ժամը 18-ին
Ս. Սահակ – Մեսրոպ Սէն – ժերոմ
կը քարոզէ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆԱ. ԳԱԼԻՆՏԻՐԵԱՆ

EGLISE ARMENIENNE
PAROISSE DE VIENNE
CAREME 93

SOLIDAIRES DES REFUGIES ARMENIENS D'AZERBAïDJAN ET DU KARABAGH

Sylvie HERPOYAN — Nathalie PILIGUIAN — Pascal MAGUESSIAN
présentent leur reportage :

«ETRE REFUGIES EN ARMENIE»

Dimanche 28 Février à 17h30
Eglise St.-André-le-Bas
Place du Jeu de Paume — 38200 Vienne
avec la participation du groupe vocal
de Vienne : «*Accordina*»
sous la direction de *B. Okoumouchian*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղը բացառիկ ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Փետրուար 27-ին, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Որոշումներ խիստ կարեւոր կէտերու շուրջ· բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՓԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԱՇՏԱՀԱՆԳԷՍԸ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզներուն մէջ

ԿՈՒՆԻՄ 13-ԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Իւզադինի հետեւեալ նուէրները. –

Տիկին Թանն Տէր – *Մանուկեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Հաքպիլէեան* 100, *Պր. Արթին Եղկեանան* 1000, *Տիկին Ալիս Կարապետեան* 100, *Տիկին Ռոզի Ալեքսեան* 200, *Օր. Թորժէթ Տէր-Մինասեան* 500, *Աւետիս Մինասեան* 500, *Տիկին Ա. Ֆիրէնկիւլեան* 300, *Տիկին Տէվլէթեան* 200, *Պ. Մանուկ Առաքելեան* 500, *Պ. Ժան Տէօքմէճեան* 200, *Տիկին Հայկ Մելկոնեան* 500, *Տիկին Վալի Հանչէրեան* 250, *Տէր եւ Տիկին Ալէն Համբարձումեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Նուպար Եոնճալը* 100, *Տիկին Լուիզ Արեւեան* 100, *Տիկին Փէնթօ* 100, *Պ. Թորժ Սարաֆեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Սինանեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաքեան* 1400, *Պ. Ա. Գազանճեան* 250, *Պ. Արթիւր Ճիրճիրեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Գամիլ Լանտէ* 250, *Պ. Անտրէ Արֆան* 2000, *Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Էթեմէզեան* 250, *Տէր եւ Տիկին Տէր-Անդրէասեան* 50, *Օր. Վիրժինի Ադամեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Յակոբ Շահինեան* 100, *Տիկին Վ. Տապաղեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Ա. Բամ Աբրիկեան* 2000, *Տէր եւ Տիկին Ժողկֆ Պապըրճեան* 500, *Պ. Ժան-Փօլ Սահակեան* 50, *Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սաղճեան* 200, *Պ. Մխսաք Բումէլեան* 400, *Տէր եւ Տիկին Երուանդ Փափազեան* 500, *Պ. Միշէլ Բազումեան* 300, *Տիկին Է. Գոյարիկեան* 200, *Տիկին Ժողկֆին Գարայեան* 200, *Պ. Սիմոն Քէօսէեան* 120, *Տէր եւ Տիկին Զաքար Թաչճեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Հանրի Պալոն* 150, *Տէր եւ Տիկին Պայիկեան* 700, *Տէր եւ Տիկին Ժերար Զալոյեան* 1000, *Պ. Մուշեղ Զալոյեան* 1000, *Տիկին Ասատուր Կիրակոսեան* 70, *Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պապըրճեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ստեփանեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան* 150, *Պ. Փիէռ Արզումանոֆ* 300, *Պ. Կարապիս Ժալոյեան* 100, *Պ. Հանրի Սէտէֆ* 500, *Տիկին Էօժէնի Շաղուկեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Սերժ Գալանթարեան* 1000, *Տէր եւ Տիկին Սէրբէնկիւլեան* 500, *Պ. Սթեֆան Ֆով* 500, *Տէր եւ Տիկին Ժերար Սիմոնեան* 200, *Բժիշկ եւ Տիկին Միհրան Նոտարեան* 100, *Տիկին Վալերի Զարզավաթճեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Ժագ Գասապեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Գլոտ Ճերանեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Ցարեթ Ցարութիւնեան* 1000, *Պ. Սամուէլ Սահակեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Ժ. Նազդալեան* 300 *Ֆր.:* (Շար·)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25
JEUDI
25 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18·004 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 18.004

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

«Սապահ»ի Փետրուար 21-ի թիւին մէջ Մխմէտ Ալի Պիրանտ «Հայաստանի օժանդակութիւնը սկսաւ, սակայն...» խորագրով կ'անդրադառնայ Հայաստանի օժանդակելու Թրքական տրամադրութեան, կանգ առնելով ատոր դէմ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի կեցուածքին վրայ։ Թուրքիոյ որոշումը յստակ է իրեն համար, անկարելի էր այլ դիրք բռնելը Սահկայ Անդարայի համար ամէն բան նոյնքան պարզ չէ։ Հայաստան մինչ կը շարունակէ Ղարաբաղի մէջ զինեալ գործողութիւնները, չրջափակումի մէջ կը պահէ Նախիջեւանը, Անգարա չի կրնար առանց այլեւայլի ելեկտրականութիւն տալ երեւանի։

Այս նախաբանէն ետք Թուրք լրագրողը կը չեշտէ այն կէտերը զորս պէտք է նկատի ունենան Հայերն ու Ադրբեջանցիները։

Թուրքիոյ հանդէպ թշնամական դիծը լքելու եւ մերձեցումի քաղաքականութիւն մը փորձելու Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի կեցուածքը այն հաւատքը կը թեւլդրէ թէ եթէ պատշաճի Թուրքիոյ երկար ժամանակի համար նախատեսուած քաղաքականութեան ու այդ ուղղութեամբ քայլեր առնուին, յառաջիկային կարելի է հայ-թուրք պատմական անհասկացողութիւնը թաղել։ Մ. Ալի Պիրանտ տեղեակ է ազգայնական չրջանակներու զոյութեան որոնք կը չարունակեն հին երգերը երգել, սակայն, կ'ըսէ թէ մեծ չէ անոնց հանդէպ լուրջ նկատառումը...։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, «եթէ Հայաստան կը կարծէ թէ արեւմուտքի ճնշումով Թուրքիա պիտի շարժի ամէնուն փափաքին համաձայն, կը սխալի» կ'ըսէ Պիրանտ, աւելցնելով թէ Թուրքիա չի կրնար անտեսել Ադրբեջանը։ Եթէ Հայաստանի հանդէպ այսօր ճկուն կեցուածք մը ունի որ թերեւս չի գոհացներ Հայերը, սակայն կը մեկնի Հայաստանի հետ լաւ յարաբերութիւններ հաստատելու հեռանկարի մը փափաքէն։ Ան կը գրէ.—

«Հայերը այլեւս պէտք է իրապաշտօրէն մտածեն Ղարաբաղի հարցին մասին ու հասկնան թէ կարելի չէ տեւական յարաժամումներով ու Արեւմուտքին թիկունք ապահով տեղ մը հասնիլ։ Եթէ կ'ուզեն անխոռով ապրիլ, զբաղիլ իրենց երկրին առուցումով ու Թուրքիոյ ներգուկը ունենալ, անխուսափելի է որ հասկնան թէ այս պատերազմին վերջ տալու ժամանակը հասած է։ Իրենց մատնուած անելէն երբի այլ ճամբայ չունին։

Անոնցմէ ներ որոնք տեղեակ են թէ Ղարաբաղը որքա՛ն փափուկ հարց մըն է, ինչպէս Ադրբեջանցիներու, նոյնպէս եւ Հայերու համար։ Այսուհանդերձ, ամէն քան սահման մը ունի։ Հայաստան հասած է այդ սահմանին»։

Պիրանտ «ազերի բարեկամներ»ն ալ կը հրաւիրէ նոյնպէս իրատես ըլլալու եւ լքելու այն մտածումը թէ Թուրքիոյ քաղաքականութեան մէջ որոշ հաւատացներ կարելի է միայն բաքուի փափաքներուն ուղղութեամբ իրագործել։

«Թուրքիոյ շահերը բազմախառն են։ Չի կրնար միակ տեսանկիւնի մը համաձայն ու բաւուի ակնոցով գծել իր ուղղութիւնը։

Թուրքիոյ համար Ադրբեջան մեծապէս կարեւոր է։ Յատկապէս ռազմավարական տեսակէտէ կարելի չէ նկատի չառնել Բաքուի դիւրազգած տրամադրութիւնները։ Սակայն ատիկա եւս սահման մը ունի։ Հասած ներ կէտի մը ուր թէ՛ Հայաստան կը կարծէ թէ Ադրբեջան կը փորձեն բռնաբարել որոշ սահմանիներ։

Այդ սահմանիներուն բռնաբարումը յառաջիկային կրնայ մեծ վտանգներու դուռ բանալ։

Անգարա կ'ակնկալէ որ առանց բոլորովին շեղելու իր նպատակէն, առանց քրոնադատումներու անհրաժեշտութեան ու առանց օտար ուժերու գաղտնի ձեռքերը շրջանին աւելի միջամուխ ըլլալուն, հարցը լուծում գտնէ։

Հակառակ պարագային, աւելի պիտի շեշտուին այսօրուան խառնիճաղանճն ու խուլերու երկխօսութիւնը ու ատկէ բոլորս մեր բաժինը պիտի ունենանք»։

***

Ի՛ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԸ

Փետրուար 23-ի «Թիւրքիյէ» օրաթերթը չաբեթուան զրոյցի հրաւիրած է Ադրբեջանի Անգարայի դեսպանը։ Փրոֆէսէօր Տոքթոր Մխմէտ Ալիեւ կը ներկայացուի որպէս արժէքաւոր դիւանական մը։ Փիլիկոս է ու մինչեւ 1991 վարած Բաքուի համալսարանին բնագիտութեան բաժինը։

Ան թէ՛ բնական հարստութեամբ եւ թէ մարդկային կարողականութեամբ, վայելուն ապագայի տէր երկիր մը կը նկատէ Ադրբեջանը։ Կը հաւատայ թէ ներկայի տագնապէն պիտի կարենան յաղթահարել թուրքերն ու Հայերը բազմաթիւ ներքին նեցուկը կը վայելեն։ Ան կ'ըսէ թէ եթէ Հայերը առանձին մնան, չեն համարձակիր Ադրբեջանի վրայ յարձակիլ։ Որպէս ապացոյց, կ'անդրադառնայ զարթաղեան ներկայ կացութեան ուր մինչ Դեկտեմբերի սկիզբը Հայերը նեղ կացութեան մատնուած ըլլալով հրադադար կը խնդրէին, այսօր արտաքին ուժերու նեցուկով գերակչիռ դիրք ունին, ինչ որ կը զարմացնէ նոյնիսկ զինքնք։

Խօսելով օժանդակութեան անցք տալու թրքական խոստումներուն մասին, Ալիեւ կ'ըսէ թէ չէին կրնար արդելք ըլլալ արեւմուտքէն կատարուելիք օգնութեան, միայն որպէսզի այդ պատրուակով զէնք չզրկուի Հայաստան, իրենք ընդունած են որ Թուրքիոյ վրայով անցնի։ Ապա կ'անդրադառնայ օժանդակութեան հարցին ու Ադրբեջանի հանրային կարծիքին հակազդեցութեան. կ'ընդունի թէ դժուար է կարդ մը բաներ բացատրել ժողովուրդին, բայց ոչ ոք կրնայ ստուերել թուրքեւադրբեջանական յարաբերութիւնները. ոչ ոք պէտք է յուսայ որ կրնայ խանգարել զանոնք Ադրբեջան մշակութային, առեւտրական, տնտեսական մարզերու բազմաթիւ համաձայնութիւններ ունի Թուրքիոյ հետ. միայն Թուրքիոյ դլխուն փորձանք չբերելու համար ոչինչ կատարուած է զինուորական չրջանակին մէջ։

Զրոյցին վերջաւորութեան, պատասխանելով հայկական Սփիւռքին դերին մասին հարցումի մը, Ալիեւ կ'ըսէ.— «Սփիւռքը անկասկած մեծ դեր ունի. անդադար դրամ կը հաւաքէ։ Կարծեմ, այդ գումարներուն մէկ մասը Հայաստան կը ղրկեն, մէկ մասն ալ իրենց կը պահեն...»։

Ադրբեջանի Անգարայի դեսպանը կը պանդատի Թուրք մամուլի որոշ անուններէն որոնք սխալ, չափազանցած տեղեկութիւն կուտան Ադրբեջանի մասին. կ'ըսէ թէ սուտ է որ Իրանէն հող կը պահանջեն, Թիւրքմէնստանի հետ յարաբերութիւնները լաւ չեն, կամ թէ Թիւրքմէնստան կազ կուտայ Հայաստանի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱԶԻ ՓԱՆԱԿԸ ՇԱՏ ՓԻՉ Է

ԲԱԲԳԷՆ ԱՐԱՐՔՅԵԱՆ ՊՈԼԻՍ ԳՆԱՑ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Հակառակ անոր որ կազմուղը չատ արագօրէն նորոգուած էր այս անգամ, Հայաստան հասնող կազի քանակը դեռ չատ ցած էր, Զորեքչաբթի առաւօ (Փետր· 24), հազիւ մէկուկէս միլիոն խորանարդ մեթր օրական։ Ցուրտն ալ նոյնն է, մօտաւորապէս, նոյն օրը զերոյէն վար 3 — 4 աստիճան էր։

***

Հայաստանի Գործարդարանի նախագահը՝ Բաբգէն Արարքցեան, Երեքչաբթի իրիկուն (Փետրուար 23) Պոլիս դնաց, ուր Փետրուար 25-ին եւ 26-ին տեղի կ'ունենայ Սեւ Ծովու երկիրներու տնտեսական համագործակցութեան խորհրդարաններու նախագահներու ժողովը։ Բարգէն Արարքցեանի կ'ընկերանան անկախ պետականութեան յանձնաժողովի նախագահ՝ Խուար Եկորեան եւ Արտաքին նախարարութեան տեղակալ՝ Վալերի Մկրտումեան։

Պոլսէն առած մեր տեղեկութիւններուն համաձայն, Զորեքչաբթի իրիկուն, Փետր· 24-ին, Հայոց Պատրիարքարանը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր ի պատիւ Բարգէն Արարքցեանի։

Ցիշենք որ Սեւ Ծովու այս տնտեսական համագործակցութեան անդամ երկիրներն են, նախաձեռնող Թուրքիայէն զատ՝ Ռուսաստան, Ռումանիա, Ադրբեջան, Մոլդովա, Վրաստան եւ Հայաստան։

***

Ռազմական գետնի վրայ, հայկական ինքնապաշտպանութեան ուժերը, Փետր· 22-ի գիշերը, յարձակած են ադրնեջանական Շէլլի դիւղին վրայ եւ ըստ Ինթերֆաքսի 10 Ազերի մեռած է։ Հայերը փճացուցած են այդ կայանը, Գիւղը Ղարաբաղի սահմանամերձ է (արեւելեան կողմը)։ Մարտակերտի մէջ ալ, կացութիւնը լաւ կը թուի, Սարսանդի ջրամբարի դրաւումէն ետք ալ, վերադրաւուած գիւղերու թիւը 18-ի հասած է։ Ազերիները հրետակոծութիւններ կը կատարեն, առանց դադարի, Հաղրութի վրայ, երկուշաբթի (Փետրուար 22) գիշերէն ի վեր։ Կը չարունակուէր Զորեքչաբթի առաւօ։

***

Ինչպէս դրած էինք մեր նախորդ թիւով, Երեքչաբթի օր, Փետրուար 23-ին, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը կ'ընդունէր Հայաստանի իր պաշտօնակիցը՝ Վահան Փափազեան։ Այս հանդիպումին ընթացքին, Ռոլան Տիւմա անդրադարձած է Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի մերձաւոր այցելութեան Փարիզ, ստորագրելու համար համաձայնութեան, բարեկամութեան եւ գործակցութեան պայմանագրութիւնը։ Նախարարը յիշած է նաեւ այն աշխատանքները զոր Ֆրանսա տարած է եւ կը տանի, որպէսզի Թուրքիա արտօնէ մարդասիրական օժանդակութեան անցքը իր երկրէն եւ այդ առընչութեամբ բաց է որ, ի մօտոյ, 600 — 700 Թոն ապրանքով կառախումբ մը կը մեկնի Ֆրանսայէն դէպի Հայաստան, Թուրքիայէն անցնելով։

***

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա· Ժընեւէն Փարիզ անցած է եւ Զորեքչաբթի (Փետր· 24) առաւօտ ժամը 11-ին, մամուլի ասուլիս մը կուտար Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ առաջնորդարանը եւ իրիկունն ալ կը վերադառնար Մայր Աթոռ։ Իրեն կ'ընկերանայ Ներսէս Աբգ·, Պարզեւ Եպիսկ· նախապէս վերադարձած էր արդէն։

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՁԱԿԱՒ

Ադրբեջանի քաղաքական կեանքը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ Անգարայի։ Թուրք մամուլը Ադրբեջանի Պաշտպանութեան նախարարին հրաժարականը կը մեկնաբանէ որպէս նախագահ Էլչիպէյի դէմ պետական հարուածի մը կանխումը։ Թուրքիոյ գլխաւոր մտահոգութիւնը այն է որ Ղարաբաղի հայկական վերջին յաջողութիւնները պատճառ ըլլան Էլչիպէյի տապալումին ու երկրին դեկը անցնի ռուսամէտ կամ իրանամէտ տարրերու ձեռքը։ Եթէ նման հաւանականութիւն մը իրականանայ, Թուրքիոյ կովկասեան քաղաքականութիւնն ալ ձախողած պիտի նկատուի։ այս պատճառով Անգարա հետամուտ է Էլչիպէյի ընդդիմադիրներուն ձեռքէն առնելու զարթաղեան խաղաքարտը։ Թուրք Արտաքին նախարարը՝ Հիքմէթ Չէթին այս նպատակով անակնկալօրէն նախ Բաքու, ապա Մոսկուա մեկնելու որոշում առած է։ Ցետոյ Փետր· 26-ին ՕՊԱՆ-ի արտակարգ ժողովին Պրիւսէլի մէջ հանդիպում պիտի ունենայ Միացեալ — Նահանգներու Արտաքին նախարարին հետ։ Չէթին միջնորդութեան նոր ջանքով մը պիտի աշխատի հրադադար մը ձեռք ձգել։ այս ուղղութեամբ յոյսը այն է որ Թուրքիա համոզէ Միացեալ — Նահանգները եւ Ռուսաստանը Հայաստանի վրայ ճնշում բանեցնելու որպէսզի հրադադարի այս նախաձեռնութիւնն ալ չձախողի։ Չէթինի հրադադարի ծրագիրը կը նախատեսէ Ղարաբաղէն հայկական ուժերու քաշուիլը, գաղթականներու հոն վերադարձը ու չրջանին ապաղինումը։

Ադրբեջանի Պաշտպանութեան հրաժարեալ նախարարին յայտրդած է Դադաչ Ռիդայեւ. ան այս պաշտօնին նչանակուած է նախագահ Էլչիպէյի հրամանագրով։ Պատերազմական բարձրագոյն վարժարանը աւարտելէ ետք, Ռիդայեւ ծառայած է խորհրդային բանակին մէջ, Աֆղանիստանի պատերազմին մասնակցած, ապա Ղարաբաղի հարցին ծագումի օրերուն վերադարձած է Ադրբեջան։ Ծանօթ է որ այս փոփոխութիւնը հետեւանք է Ղարաբաղի մէջ Ազերիներու կրած ղինուորական պարտութիւններուն։ Այս առընչութեամբ, Պաշտպանութեան նախարարութեան մամուլի բաժնի պետը՝ Տիկին Լէյլա Եունուսովա յայտարարելով նախորդին՝ կազիւեի հրաժարականը, դատապարտած է քաղաքական ադրանքները որոնք զինուորներու բարոյական կորովը կը չլատեն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը որոչեց օդանաւերէ անունդ բաչխել Պոսնիոյ հարիւր հազար մահմետականներուն, ինչ որ նեղ կացութիւն մը ստեղծած է Մեծն-Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի համար։ Այս որոշումը առաջին ուղղակի միջամտութիւնն է Միացեալ - Նահանգներու նախկին Եուկոսլաւիոյ մէջ։ Գործողութիւնը, հաւանաբար, սկսի չաբթուս վերջ։ Սերպերը բաւական բարկացած են եւ բանակին թիւ 2-ը կը սպառնայ նոյնիսկ որ ծառայուն զինեալ բախում մը ծայր տայ։

ՍՈՒՐԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Ֆա-

(Շար·ը Դ· էջ)

ԾԱՌ... ԾԱՌԱՑ ԵՄ ՁԱՑՆԻՔ...

Հանրապետութեան ողջ տարածքի եւ Երեւանի՝ մասնաւորաբար, տեւական ծառահատում -- մաքրազարդումից յետոյ, ըստ պաշտօնական (?) եւ ոչ պաշտօնական լրատուութեան այդպէս էլ տակաւին - թէկուզ եւ դոյզն - ինչ մօտաւոր տուեալներով -- պարզորոշ չէ բնակչութեան մէկ շնչին բաժին ընկած ծառատնկուածքի չափն ու քանակը: Գոնէ մեզ համար պարզելու մեր ծառատեսքութեան բնատուր շնորհի այժմէական տեքնիքի արդիւնքը: Եւ որքան էլ յարուցուած ու յարուցուելիք քրէական գործերը Հայաստանի բնապահպանութեան գատախազութեան գրասենեակում քանն թէ արթմնի «նիրհին», այնուհանդերձ, թէ Հայաստանի կուսակցական մամուլի կողմից հանրապետութեան նախագահի համընդհանուր ծառահատումն արգիլելու հրամանագրի «մեռելածին» ուրբակումը, եւ թէ բնապահման ոստիկանութեան աշխատանքի օրէ օր «նպաստակամէտ» դարձող աշխատանքի անխոցելիութիւնը, եւ թէ ժողովրդի անկասելի ու անսդոց որոշ շերտերի դժգոհութիւնը ոչինչ են տալիս կատարուած անդառնալի կորուստները «մոռացութեան» մատնելու համար: Ինչեւէ, այս ամէնը այլ կերպ կ'ընկալուէր եւ «կը հոսէր» իր ընթացքեամբ, եթէ ... «ծառ տնկենք ապագովի՝ յաճուն մեր եւ երեխաների ապագային» հրապարակում -- նախագահութեամբ («Երկիր», Փետրուար 4) հանդէս չկար Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը՝ նպատակ ունենալով դրամահաւաքի միջոցով իրականացնել «Ծառատունկ» գործողութիւնը: Բարի նպատակն անկասկած կասկածից վեր է: Բայց կայ (որը եւ էական է) խնդիրը մատնացոյց ամէնաէականն ու հիմնորոշիչն այս պարագային: Անպայմանօրէն, ամենաւին չպէտք է շրջանցենք - անտեսենք հրապարակման մէջ արձարձուղ որոշ յոյժ քնաքաստ «խոկումներ» իրենց մենիմաստ, բազմիմաստ եւ լ. հարկէ ...անիմաստ... ենթաիմաստներով: Ահաւասիկ, «երեխաներին գրտից փրկելու պատրուակով անխնայ կտրատում ենք ծառերը՝ նոյն երեխաներին զրկելով մաքուր օդից, քթուածնից, քնութեան գեղեցկութիւնից, հայրենիքից ու ապագայից»: Այնքան էլ պարզ չէ թէ ո՞վ էր ում ջանադրաբար զօրում զրկել վերոյիշեալից, բայց այս կարճլիկ ուղերձը չարաղրող Լուսաւորութեան նախարարութեան յարգոյ տիկնայք եւ պարոնայք արդեօ՞ք ... հաւատում են իրենց գրութեան այս եւ մնացեալ հատուածներին: Տպաւորութիւնն այն է որ Հայաստանում ոչ մի ցուրտ, խաւար ու անյուսութիւն էլ չկայ, (չխօսենք ցրտահարութեան -- մահացութեան բազում դէպքերի մասին), այլ պարզապէս մի ափսոսանքի տարածք -- «դրախտավայր»ում ապրող ժողովուրդը, ոչ թէ «անկախացել», այլ իր բրտութեամբ, վայրենամոլութեամբ այնքան եւ այնպէս է եզակի ու գործնական որ սեփական հանրապետութեան, քաղաքի, այգիների, պուրակների, ձորակների բիւրաբազում ծառերի «խնամքով» մաքրազարդմամբ է ոգեշունչ: Ո՞ւմ է պէտք այս իր դարն ապրած, կեղծ, պաթետիկ ու սրտաչարժ -- հոգեմաշ տեսարանի նկարագրումը. «Չէ՞ որ սպառուող բնապահական աղէտը հարուածելու է մեր ժողովրդի եէնց մատաղ սերընդին՝ մեր երեխաներին, թոռներին, ծոռներին...»: Երեւի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը ազգին -- եօթը պորտ էն կոմ -- մեղադրական կարդալուց առաջ («կատարուածի համար մեղաւոր ենք ազգովի՝ մեծից փոքր, հանրապետութեան նախագահից մինչեւ չարքային քաղաքացի» եւայլն) նախ համընդհանուր ծառահատումների ցցուն ու քացայայտ պատճառների մասին պէտք է նչէր որոնք ինչ խօսք, որեւէ առումով արդարացուցիչ լինել չեն կարող: Եւ իշխանամէտ (բնականաբար) ծխամածկոյթով «չմարսուբէր» իր ուղերձը:

Ի վերջոյ, կանկալի է որ «Հանրապետութեան ամէն բնակիչ մի ծառ, մի թուփ տնկի՝ յանուն իր ու իր երեխաների ապագայի», բայց իրատեսութիւնն ու ճշմարտութիւնը ասում են. մեր օրհասական իշխանութիւնների անիշխանութիւնն է հէնց եւ միայն հիմնապատճառը որ մարդիկ մը-տածել – գործել են ճիշդ այն կերպ, ինչպէս ուղերձում է նախարարութիւնը: Միայն այն զանազանութեամբ որ «ամէն մի բնակիչ մի ծառ, մի թուփ» ... են կորել յանուն իր ու իր երեխաների ... չցրտահարուելու: Այո՛, չցրտահարուելու: Բայց սա ամենեւին էլ թող չղիտուի իբրեւ պաշտպանական կամ մեղմացուցիչ փաստ յանցանաց: Ինչ վերաբերում է ընդհանուր ծառատնկումը ստանձնելուն, ապա, հանրապետութիւնում այնքան անտառաչերտեր են ոչնչացուել որ պարզամտութիւն կը լինի նմանօրինակ նախաձեռնութեամբ ու դպրոցահասակ երեխաների թոյլ ու նկուն ձեռքերով տնկած ծառերով Հայաստանը վերափոխել կանաչ անտառածածկ գօտու:

Ժամանակին --աննեբելիօրէն-- վրիպած ճակատագրական սխալի ուղղումը պետութիւնը պիտի ստանձնի: Այս համաժողովրդական գործը պետական -- համազգային մօտեցումից զատ մերժելի է -- ամէն առումով -- կազմակերպչական նախաձեռնութեամբ հանդէս եկող իրաքանչիւր նախանձախնդրի համար: Անշուշտ, գերագասելի են տարածքային ծառատնկումներ անհատների, կազմակերպութիւնների կողմից: Բայց ապասելի պետական «խօսքը», որքան «լսելի» եւ «արագ» հնչի, նոյնքան նպատակաբեր -- ճակատագրական կը լինի ողջ հանրապետութեան համար: Միայն անձեռնհաս, ոչ բանիմաց ու անհեռատես պետական այրերին անպատման պիտի պատասխանատուութեան ենթարկել: Այդպիսիք չատ են: Մէկ - երկու ծառ կտրած մարդուն տուգանելն առնուազն նոյնարժէք է... պետական անգօրութեան եւ անպատասխանատուութեան: Վանաձորի քաղաքապլուխ Յուվհ. Մատինեանի համեմատութեամբ որը կանաչ սպանդի առաջին իսկ օրերին բուռն սէր ու կարեկցանք տածելով համաքաղաքացիների նկատմամբ, յայտարարել էր թէ ... մեր անտառները մեր տարածքային ջրջանին կը բաւարարեն: Կարծես ցանկալով աւելացնել. դուք ձեր մասին մրտածէք: Պետական այրերի, տարածքային պատասխանատուների գերատեսչական ֆէոդալիզմի ժամանակների ոգուց բխող ազգ. (իմա՛. ապազգային), քաղաքական (իմա. յոյժ համայնավարական) մտածողութիւնն պէտք է արմատախիլ անել, ինչպէս այն միլիոնաւոր ծառերը արուեցին նրանց իսկ յանցագործ թողտուութեամբ:

Արդ, աւելի քան կարեւորում է -- աւելորդ նախաձեռնութիւններով «հանդէս եկողներ»ի -- յեսին թուով «բնապահպան -- ջատագովներ»ի ստիպել զրաղուել իրենց բուն զրաղուելիքով: Պետութիւնը՝ իր: Հայաստանեան ներկայ իրավիճակում պետութիւնից յուսալն ու, ինչու չէ, նաեւ պահանջելն է ամենաէականը: Մի բան, որ այսօր առաջնահերթ է մտաւորականութեան համար: Արժէ յիշել Ֆրանսահայ բանաստեղծ բարեկամիս ամենաղնդը – ցաւօք միայն ինձ լսելի -- տարեսկիզբ 1989 թ. «Սակայն ո՞ր չափով ի վերջոյ մտաւորականութիւն կոչուած տարբը պատասխանատուն չէ տիրող «հոգեկան» այլանդակութեանց»:

ԻՐԱՉԵԿ

Յ. Գ. -- Հաւատացնում ենք. եթէ Հայաստանի իշխանութիւնները ճիշդ ժամանակին ձեռնամուխ չլինեն պլխատուած անտառաչերտերին «բացը լրացնել» համապետական հոգածու, ամէնօրեայ գործունէութեամբ, ապա առաջիկայում կը յայտնուին բազում բնապահպանը «նուիրեալ» կազմակերպութիւններ, իրենց անհաշիւ հաշուարկային, զրամատնային ու ոչ դրամատնային հաշուեհամարներով՝ լայնօրէն զրամային փոխանցումների -- գործարքների հնարաւորութիւններ ունենալու ակնկալիքով: Զոր օրինակ, Ալպախին ու Աղէտի գօտուն օգնելու «պատրաստակամ» բիւր -- բազում բարեգործականները ... որոնց կասկածելի գործունէութեան գնահատականը եթէ ոչ այսօր, ապա վաղն իրատեսօրէն արուելու է:

Ի.

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՆՉՊԷՍ ԵՍ

Փոքրիկ անհանգստութենէ մը կը տառապէի քանի մը օրէ ի վեր: Մինչեւ իսկ աշխատելու կարողութիւնս կորսնցուցած էի: Կը հանդստանայի կարելի չափով, բժշկական քննութիւններու կ'ենթարկուէի, դեղահատեր կուլ կուտայի: Բայց բեկմաներէս չատեր անշուշտ ոչինչ գիտէին: Ամէն անգամ որ մէկը գիս փնտռէր բնականաբար եւ մեքենականօրէն կը հարցնէր:

-- Ի՞նչպէս ես:

Ի՞նչ պատասխանել այս մեքենական հարցումին:

Նախ պահ մը կը վարանէի: Անտեղի էր բնականաբար անմիջապէս պատմել թէ անհանգիստ եմ, թէ բժշկական քննութիւններու կ'ենթարկուիմ, թէ աշխատանքէ դադրած եմ: Անտեղի էր այսքան չատ բացատրութեամբ պատասխանել: Բայց կրնայի՞ նաեւ ըսել որ չատ լաւ էի, ամէն ինչ կարգին էր, շնորհակալ եմ, եւայլն: Առանց գիտնալու թէ ինչու, ինծի այնպէս կը թուէր, որ այդ ալ սխալ էր:

Աուսափուկ պատասխան մը կուտայի.

-- Լաւ, շնորհակալ եմ, սանկ -- նանկ, գէշ չեմ:

Աօսակիցներէս ոմանք յանկարծ պահ մը վարանումով կանգ կ'առնէին, որովհետեւ հաւանաբար կա՛մ աւելի փայլուն պատասխանի մը, եւ կամ աւելի եռանդուն չէշտ մը կը սպասէին իմ կողմէ:

-- Ի՞նչ ըսել ուզեցիր, կը հարցնէին, բա՞ն մը կայ, անհանգի՞ստ ես:

Արդէն իսկ կը զղջայի այդպէս պատասխանած ըլլալուս համար, ու կը պարտաւորուէի կարճ քանի մը բացատրութիւններ տալ: Այդ բոլորէն վերջ բնականաբար կը պարտաւորուէի նաեւ լսել որոշ յանձնարարութիւններ եւ թելադրութիւններ: Այնուհետեւ խօսակցութիւնը կը մանէր իր բուն հունին մէջ:

Բայց խօսակիցներէս չատեր ալ, ինծի իրենց ըսելիքը ըսելու ամպարանքի մը մէջ, չէին անդրադառնար պատասխանիս բովանդակած պատգամին: Երբ իրենց կ'լսէի, թէ «էհ, շնորհակալ եմ, սանկ -- նանկ, գէշ չեմ», անոնք անմիջապէս կը հաստատէին.

-- Այո, այո, բոլորս ալ այդպէս ենք:

Ցետոյ անմիջապէս կ'անցնէին այն նիւթին, որուն համար վնտռած էին զիս: Ես կարելի ուշադրութեամբ կը հետեւէի խօսակցութեան, բայց միաժամանակ անդամ մը եւս կ'անդրադառնայի, թէ աշխարհի վրայ ո՛չ մէկ հարցում այնքան ձեւակերպական ու անհետաքրքիր էր, որքան սա «ի՞նչպէս ես»ը, որ ամէն օր մի-լիոն անգամ կը գործածուի երկրագունտին վրայ:

-- Ի՞նչպէս ես:

Ահաւասիկ հարցում մը, զոր դիմացինդ կ'ուզէ առանց անպայման այդ հարցումին համար յատակ, մանրամասն ու անկեղծ պատասխան մը սպասելու: Անշուշտ խօսքը չատ մերձաւոր ու արտակից մարդոց մասին չէ, որոնք իսկապէս մօտէն, չատ մօտէն հետաքրքիր են դիմացինին որպիսութեամբ: Խօսքը կը վերաբերի այն հեռաւոր միւսներուն, որոնք այդ «ի՞նչպէս ես»ը կը հարցնեն, որովհետեւ բաւական մը նման պարտաւորիչ է այդ հարցումը: Եւ որովհետեւ անոնք պարտաւորիչ այդ հարցումին փոխարէն ընդհանրապէս վարժուած են լսելու «չատ լաւ եմ, շնորհակալ եմ» պատասխանը, յաճախ դիմացինին ժամանակ իսկ չեն թողուր պատասխանելու եւ կ'անցնին իրենց բուն նիւթին: Շատ ալ լաւ կ'ընեն:

Երբ մարդ առողջ է, անշուշտ իրեն համար հաճելի է լսել թէ դիմացինը կը հարցնէ թէ ի՞նչպէս ես: Այդ հարցումը իրեն անգամ մը եւս կը յիշեցնէ թէ, փառք Աստուծոյ, լաւ է, առողջ է: Որոշ խան-

ՉԵՉԵՆԵԱՆ ՈՒԵՍԹԵՐՆ

Ուկրանիայէն, Ռուսաստանէն կովկասեան երկաթուղին ուէսթէրններու հարատպատ միջավայրի մը վերածուած է: Չեչենիան յատկապէս կը բնորոշուի այս յատկանիշով: Կուտերմի շրջանը ծանօթ է չոգեկառքի յարճախումներով. առաւ թալանողները երկու կայարանի միջեւ կը կեցնէին կառախումբը, ամէն ճամբորդէ դոլար մը կը պահանջէին ու կը հեռանային կովկիկ ատարով մը: Այսօր կը պահմեն աւելի կարուկ միջոցներու. չոգեկառքը կեցնելէ ետք կը կանչեն ուղեվարը, անոր կէս ժամ միջոց տալով որպէսզի իրենց յանձնէ որոշ գոլար մը որ ընդհանրապէս 100 հազար ռուբլի կ'ըլլայ: Ուղեվարը պէտք է յայտնէ նաեւ ճամբորդներուն թէ մերժումի պարագային պահանջողները իրենք գործի պիտի ձեռնարկեն, ատկէ չատ աւելին հաւաքելով: Ճամբորդները ուրիշ ընելիք չունին, այլ գոլարը գոյացնել ամէն մէկուն մասնակցութեամբ: Վերջերս երթեւեկի քաղաքագօրքի յատուկ ստորաբաժանումներ դիրք բռնած են հիւսիսային Կովկասի երկաթուղիին ամբողջ երկայնքին ու յելուզակային արարքները քիչ մը պակսած են, սակայն ոչինչ փոխուած է բուն նատար կառախումբերու պարագային:

Եթէ անցնողը բեռնատար է, խօսքը կը վերաբերի կազմակերպուած յանցագործութեան: Կառախումբը չէչենական սահմանը չմտած, յելուզակները պիտեն թէ ի՛նչ բեռցած է ան: Կը պատահի նոյնիսկ

դավառութեամբ մը կը պատասխանէ այդ հարցումին:

Բայց եթէ մարդ վատառողջ է, եթէ անհանգստութենէ մը կը տառապի, ընդհանրապէս հաճելի չէ ենթարկուիլ քաղաքավարական այդ նախնական ու անխուսափելի հարցումին, որովհետեւ այդ հարցումը մարդուս կը յիշեցնէ թէ իր առողջութիւնը վտանգաւած է եւ ինք այնքան առողջ ու զուարթ չէ սա պահուն, որքան առողջ ու զուարթ ըլլալ կը թուի դիմացինը: Ի՞նչպէս պատասխանել ուրեմն քաղաքավարական այդ հարցումին: Հոս մարդիկ տարբեր հակազդեցութիւններ ցոյց կուտան, համաձայն իրենց խառնուածքին:

Ոմանք անմիջապէս կը բացուին, կը սկսին յեսին մանրամասնութեամբ պատմել իրենց անհանգստութիւնն ու դժուարութիւնները: Պատմելու այս պատրաստակամութիւնը երկու պատճառներէ կը բխի. նախ, հիւանդը կարծես քիչ մը թեթեւնայ իր ցաւերը ուրիշի մըն ալ փոխանցելէ, եւ յետոյ, կը յուսայ որ դիմացինը բանով մը կրնայ օգտակար ըլլալ իրեն: Այսպիսի խառնուածքի տէր մէկը, բնաւ չի ձանձրանար օրը տասն անգամ նոյն բաները ուրիշին պատմելէ եւ քիչ անգամ կ'անդրադառնայ, որ դիմացինը իր որպիսութիւնը հարցուցած ըլլալով հանդերձ, այնքան ալ մօտէն չի չահագրգռուիր իր որպիսութեան այդ մանրամասնութիւններով:

Ոմանք ալ զուսպ են եւ սակաւախօս: Անոնք ալ լռութիւն պահելով կամ նուազագոյն բառերը գործածելով կը ջանան մեկուսացնել դիմացինին քաղաքավարական այդ հարցումը եւ ուրիշ նիւթի անցնիլ:

Հակառակ այս բոլորին, սա մոգական հարցումը, որով կը սկսին բոլոր խօսակցութիւնները, ամէն վայրկեան իմաստ ու արժէք կրնայ փոխել:

Ի՞նչ կը խորհիք բարեկամի մը մասին, որ ձեզ հեռաձայնով կը փնտռէ ու առանց ձեր որպիսութիւնը հարցնելու, անմիջապէս բան մը կը խնդրէ ձեզմէ, կամ նիւթ մը մասին կը խօսի ձեզի հետ:

Չէ՞ք մտածեր.

-- Ամօ՛թ: «Ինչպէս ես» մը անդամ չհարցուց:

Ռ. Հ.

որ կուտերմի կայարանին պաշտօնեաները իրենց յայտնեն ուղեվարձին թէ բեռնատար այսինչ վակոնը արդէն ծախուած է եւ անօգուտ է փամփուշտ սպառել, ամէն դնով յեղուզակները պիտի տիրանան ապրանքի:

Ջեչենիոյ մէջ երկաթուղիի ոստիկանները օդին կը կրակեն երբ տեսնեն որ մօտեցող կառքեր կան: Ամէն բան դողերու ախորժակը կը գրգռէ. երբեմն անոնք կը յաջողին ամբողջ վակոն մը անջատել կառախումբէն ու թալանի տալ պարունակութիւնը: Ներքին նախարարութեան պաշտօնեայ մը կը բացատրէ թէ միայն օդին կրակելու իրաւունք ունին, կամ ծայրագոյն պարագային մարդոց սրունքները: Գողերը զնդացիրներ ունին եւ ճեռնառուներ որոնցմով կրնան հակադարձել ամէն կրակոցի: Բայց ընդհանուր առմամբ անոնք ալ մարմնին վերի մասին չեն կրակեր:

Լրագրող մը կը պատմէ թէ Պաթումէն իրիւսակ մանուարին վոխադրող կառամատ մը մտած է. մանուարինները պիտի փոխանակուէին չաքարի հետ: Ճամբու ուեզութեան համար ընկերութիւնը իր գործակիցներուն յատկացուցած է 30 հազար ռուբլի եւ 10 անուտկ մանուարին: Աղբեջանը անցնելէ ետք ո՛չ դրամը մբնացած է, ոչ պատուղը: Ուղեվարը կը բացատրէ թէ մինչեւ Ռուսաստան 10 մեծ կայարաններ կային, որոնց իւրաքանչիւրին ծրագրած էր երեք հազար ռուբլի եւ սընտուկ մը մանուարին տալ, բայց նոյնիսկ ամենախոքր կայաններուն պէտք եղած է բաժին հանել, որովհետեւ հակառակ պարագային սպառնացած են մանուարինները լեցուն վակոնը առաջնորդել կառատուն տանող ղիծի մը վրայ:

Ճամբորդատար կառախումբի մը վարորդը կ'ըսէ թէ աչխատանքի վերջին օրերն են որովհետեւ գործը վտանգաւոր է ու վճարումը ոչ գոհացուցիչ: Դժգոհ են նաեւ քաղաքազօրքի մարդիկը:

Այսքանէն ետք, լրագրողին համար մութ մնացած է այն հարցը թէ թալանողներու տարած ապրանքէն գոյացած նիւթական փնաը ով կը հաւուցանէ:

ՔԱՂՀԱՆ

LIVRES REÇUS

LES NOCES NOIRES DE GULIZAR

ARMENOUHIE KEVONIAN

Présentations historiques de :
Anahide Ter-Minassian
et *Kéram Kévonian*

Récit traduit de l'arménien par
Jacques Mouradian.

Editions Parenthèses, Marseille, 1993.

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՏՕՆԸ ՇԱՐՎԻԷՕ–Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Այս տարի Փետրուար 16, երեքշաբթի առաւօտ Ղեւոնդեանց մաքրակրօն քահանայից տօնը տեղի ունեցաւ Շարվիէօ Ս. Նշան Եկեղեցւոյ մէջ նախագահութեամբ Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի: Լիոնի եւ Ռոն-Ալբ շրջանի հոգեւորականները, եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Վրթանէս Ա. Քահանայ Տէրտէրեան, Ղեւոնդ Ա. Քահանայ Յարութիւնեան, Նարեկ Ա. Քահանայ Վարդանեան եւ Խահակ Ծչկը. Քահանայ Հէքիմեան ներկայ եղան, երեցդպրութիւններն ալ քահանայից դասուն կողմէ կատարուեցաւ:

Եկեղեցին խուռներամ բազմութիւն մը լեցուցած էր, որ ուշի-ուշով կը հետեւէր զմայլելի երգեցողութեանց: Նախ, Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան բարի գալուստ մաղթեց այս տօնին կապակցութեամբ ներկայ ժողովուրդին եւ տեղւոյն Ազգային Միութեան չնորհակալութիւն յայտնեց: Օրուան քարոզը խօսեցաւ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Վրթանէս Ա. Քահանայ Տէրտէրեան, որ տուաւ բացատրութիւններ Ղեւոնդեանց մաքրակրօն քահանայից տօնին մասին:

Ցետ աւարտման արարողութեանց Եկեղեցւոյ կից Ճիպրայէլ Պահատուրեան սրահին մէջ Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը ժողովրդական ճաշ մը տուաւ ներկայ հոգեւորականներու եւ ժողովուրդին, հոն եւս սիրոյ սեղանին կը նախագահէր Նորվան Եպիսկոպոս եւ քահանայից հայրեր, իր շուրջը ունենալով զանազան ազգայիններ մի առ մի խօսեցան, ներկայ հոգեւորականներուն Նորվան Եպիսկոպոս մէյ մէկ նուէրները տուաւ քահանայ հայրերու, իսկ քահանայ հայրերն ալ Եպիսկոպոսին: Հուսկ բանքը արտասանեց Նորվան Եպիսկոպոս: Եւ այսպէսով յիշատակելի օր ապրեցաւ առաջին անգամ հոծ բազմութեան ներկայութեան Շարվիէօի Ս. Նշան Եկեղեցին, չնորհիւ տեղւոյն Վրթանէս Ա. Քահանայ Տէրտէրեանի եւ Ազգային Միութեան: Եղան կարկիկ նուիրատուութիւններ մեր հայրենիքին համար:

Ժողովուրդը մինչեւ ուշ ժամանակ խանդավառ էր եւ գոհ տպաւորութեամբ մեկնեցաւ չնորհակալութիւն յայտնելով տեղւոյն հոգեւոր հովիւին եւ Ազգային Միութեան:

ՆԵՐԿԱՅ ՄՐ.

ՇՈՒՇԻԻ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ԳԼԽԱՊՏՈՑՏԸ(*)

Բարձրադիր ժայռերէն կախուած եմ վար: Վարը մանիշակագոյն ժայռերու խորքին վրայէն կը հոսի դետակ մը որ սահմանագիծը կը նչէ: Միւս կողմը պատերազմէն քանդուած հայկական գիւղ մըն է: Եռեւս Շուշիի հիւանդանոցն է. պատպուելենէն առաջ վերջին կառոյցը: Հրթիռ մը առած տարած է անոր վերջին յարկը: Հիւանդները երկար ժամանակէ ի վեր հեռացած են անկէ: Միայն քանի մը բժիշկներ մնացած են կապոյտը յիշեցնող նրբանգքներուն մէջ ուր կը դիզուին աղբերն ու զործածուած վիրակապերը: Անկողնին զամուած մը որ մաքուր օդ կ'առնէ հանդարտութեան պահու մը ընթացքին, դխու պատյտ կ'ուշնեայ, կը թքնէ անիծելով թշնամին: Բուժարանին ճակատը որ խեղճ ու կրակ չէնք մը կը պարակէ, այնպէս կը թուի որ փուլ պիտի գայ: Աոիկա միակ պատնէշն է թշնամիին դէմ:

Հոսկէ դիտելով, կովկասը փոքր չափերով Լիբանանի նման է: Պատերազմ՝ թաչկինակի չափ տարածութեան մը վրայ: Հայն ու Ազերին դէմ-դիմաց են ու կանոնաւոր կերպով կատաղութեան նոպաներ կ'ունենան: Ղարաբաղի երկու ցեղախումբերը դարերու ընթացքին այնքան խառնուած են իրարու, որ երբ պատերազմը սկսաւ դժուար եղաւ իրարմէ անջատուիլ: Հոս հայկական զառիվեր մըն է, հոն՝ աղրբեջանական. հաւանաբար երբեք երկու թշնամիներ այնքան անլսամ դիրար խաչաձեւած չեն իրենց յետապայ ռազմադաշտին վրայ:

Շուշին հայկական ձորերէն առաջ աղրբեջանական վերջին միջնաբերդն է: Ան նաեւ «մայրաքաղաքն է» աղրբեջանական Ղարաբաղին, թառած՝ բարձունքի մը վրայ որ կը հսկէ Հայերու մայրաքաղաք՝ Ստեփանակերտին: Երկու քաղաքները միայն չորս քիլոմեթր հեռու են իրարմէ: Բայց ծանրութեան օրէնքին չընորհիւ, Ազերիները ամէն առտու Շուշիէն կը ռմբակոծեն հարթավայրը. ու հոն, Ստեփանակերտը աւերակոյտ մըն է միայն:

Հայ մարտիկներու մօտ դանուելէ ետք, ուզած էի Ղարաբաղի աղրբեջանական այդ կայքը տեսնել: Երկու կողմն ալ օրէ օր ուռճացող նոյն առելութիւնն է, սակայն կացած՝ մեծ հայրերու յիշատակներով ու պատումներով: Որո՞ւ կը պատկանի հողը: Երկու կողմն ալ զայն նուիրական կը նկատէ: Իսկապէս անհոգի դիւղակ մըն է Շուշին, հակառակ բարձրադիր մէջնաբերդի հանդամանքին: Ոչ գինուորական բնակչութիւնը խոյս տուած է արդէն ու միայն քանի մը ծերուկներ ու յամառ ընտանիքներ արհամարհելով հայկական կրակոցները, հոն կ'ապրին տատուին, հրթիռներու ազմուկին ու վառօդին հոտին մէջ:

Ամէն առտու Շուշիի վերջին բնակիչները իրար կը գտնեն քաղաքապետարանի հրապարակին վրայ: Վերջին լուրերը կուտան իրարու եւ արմաիքը կը փոխանակեն զործիքներու հետ: Մեծ քանակութեամբ զէնք ալ կայ անպաշտօն այս չուկային վրայ: Շուշի պաշարուած քաղաք մըն է, եթէ նոյնիսկ Ազերիները թիւով ու զինամթերքով գերակչիռ են: Սակայն հոս, լեռնային քամիներու աւած այս բարձունքներուն վրայ, այս անիծեալ քաղաքին մէջ ուր հոսուն ջուրը չի հասներ ու էլեկտրականութիւնը վաղուց կտրուած է, սիրտ չէ մնացած տակալու: Մեռնի՞լ Ղարաբաղի համար: Այլեւս չարժեր, կը պատասխանեն պատերազմէն վերապրածները: Անոնք կը նախընտրեն կամացուկ մը կծիկը դնել:

Բեռնակառ մը մեկնումի նոր թեկնածուներ կը հաւաքէ. մեծ բեռներ չունին անոնք. կը տանին ամաններ, անկողիններ, ճերմակեղէն, քանի մը հին արժէքներ: Զրահակառք մը կը սուրայ քաղաքին մէկ կողմէն միւսը: Փախստականներն ու մարտիկները հաղիւ թէ դիրար կը բարեւեն: Դիմացը, հայկական կողմը ֆէտայիները ամենայն մտերմութեամբ խառնուած են բնակչութեան: Իսկ հոս, Շուշիի մէջ, կառուղներն ու քաղաքացիները չատ չեն սիրեր միաճուլուիլ:

Քաղաքապետարանին առջեւ կին մը յուսահատութիւնը կ'ազազակէ. ան կորսնցուցած է տղան որուն մարմինը բերած են կտոր կտոր: Քաղաքապետը կրկնայ միայն լռել. կ'ապաստանի վերի յարկը ուր գրասենեակի մը մէջ փոքրիկ վառարան մը կը վառի: «Ի՞նչ ընենք, կը հասկընանք դիրենք, Ղարաբաղի 22 ազրբեջանական դիւղերէն ամէն մարդ կ'ուզէ մեկնիլ» կ'արդարանայ ան:

(Շար. 1)

(*) Օլիվիէ Վէպէրի հատորէն («Ձսմբորդութիւն դէպի Ռուսաստանի բոլոր երկիրները») Հայաստանի յատկացուած երեք գլուխներէն, երկուքը ներկայացուցինք արդէն (Յունուար 22-էն 26 եւ Փետրուար 12 եւ 13 / 14) Այս անգամ երրորդ եւ վերջին գլուխը:

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴԻՆԵՐՈՒՆ
Մասն Բ.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

— 20 —
ԵՓՐԱՏ ... ԵՓՐԱՏ

Կը յիշեմ օր մը երբ անապատային տեղէ մը կ'անցնէինք, աւազակներ պինեալ, մեր վրայ յարձակում գործեցին, ճամբանիս կորեցին. կ'ուզէին զմեզ կողոպտել, մեր Ջորեպանները անմիջապէս զէնքի դիմեցին. մեզ Ջորիներէն վար իջեցուցին, պատկեցուցին թուխերու եւ ձորին մէջ, իսկ իրենք հրացանները քաշած դիրք բռնեցին քարերու ետեւ, փոսերու մէջ, աւազակներուն դիմադրելու, եթէ փորձէին մեզ կողոպտել: Երբ տեսան որ մեզի կը մօտենան, կրակ բացին աւազակներուն վրայ, աւազակները տեսնելով որ Ջորեպանները լաւ պինուած եւ բազմութիւն ալ են, ցատքեցին իրենց ձիերուն քամակը եւ փախուստի ճամբան բռնեցին. չատ վախցանք, բայց լայն չունէ մը քաշեցինք երբ տեսանք որ աւազակները փախան,

— 21 —
ՏԻԱՐՊԱՔԸՐ

Մեզի հետ Խարբերդէն ճամբայ ելած էին նաեւ որբուհիները, ո՛չ Ջորիներու քամակին, այլ՝ կառքերու մէջ, եւ մեկնած էին մեզի հետ Տիարպաքըրի ճամբով դէպի Ուրֆա, աւազակները դիտնալով այս, մեր ետեւէն եկող աղջիկներու կարաւանին վրայ յարձակած էին. զիրենք ալ կեցուցեր էին եւ որովհետեւ կառապանները պինուած չէին, ստիպեր էին որբուհիները, որ ինչ ոսկի որ ունէին վրանին, իրենց յանձնեն. խեղճ որբուհիները, չէր բաւեր հայր - մայր կորսնցուցած, կը ստիպուին հանել ինչ որ ունէին, եւ տալ աւազակներուն, եւ կը չարունակեն ճամբանին դէպի Ուրֆա:

— 22 —
ԱՏԸ ԵԱՄԱՆ

Եփրատ գետին եզերքը կարեւոր դիրքի վրայ քաղաք մըն է. մենք, չեմ գիտեր քանի օրեր քալելով հասանք Ատըեաման, քաղաքէն քանի մը քիլոմեթր հեռաւորութեան, դիմացնիս թուրք խուժան մը ելաւ պինուած. հրացաններին, սուրերնին քաշած դիմաւորեցին մեզ. չէք կրնար երեւակայել մեր, որբերուս վախը, սարսափը. խուժանին առջեւէն ալ կ'երթային գազանարոյ դիւղին մեծերը, կուգային զմեզ Ջարգելու, ինչպէս Ջարգած էին Եփրատ թափած 1915 — 1917-ին ասկէ անցնող Հայերը: Վերջը իմացայ որ հոս բերուած էին Խարբերդէն եւ ուրիչ շրջաններէն հայ երիտասարդներ, հայ մարդիկ, դրուած քաղաքին ախորին մէջ եւ ամէն օր խումբ — խումբ տարած եւ սպաննելով Ջուրը թափած էին. մեզ ալ եկած էին նոյն բախտին հասցնելու: «Կէսաւուրլա՛ր, կէսաւուրլա՛ր» պոռալով, շրջապատեցին մեզ. Ջորեպանները անմիջապէս լուր տուին ամերիկացի տիկիններուն, անոնք առջեւ անցան, խօսեցան քաղաքապետին եւ մեծամեծներու հետ, ըսելով թէ ասոնք թրքական կառավարութեան հրամանով կ'երթան Սուրիա. խուժանին հրամայեցին որ ետ դառնան, սակայն չըհամոզուեցան, ուստի ըսին պէտք է ստուգենք, պէտք է Խարբերդէն որոշ հրամայեն որ եթէ մեզի ձեզ ազատ թողելու որ երթանք. ու մեզ մեր Ջորիները առաջնորդեցին Ատըեաման, լեցուցին խանին մէջ, վերը Ջորիները, վերը մենք, խեղճուկ փայտէ խցիկներու մէջ:

— 23 —
ԱՏԸ ԵԱՄԱՆԻ ԽԱՆԸ

Գիշերը ահով ու դողով պառկեցանք այդ զզուելի խանին մէջ, Ջորիներու գաչաղոտութիւնը, մեզ խեղդամահ պիտի ընէր. մեր մէջ կային մեծահասակ երիտասարդներ որոնք 1915-ի Ջարդին հոն հասած էին իրենց ծնողներուն հետ եւ հրաչքով ազատած, վերապրածած Խարբերդի բանտցիները. ուստի գիտէին թէ ինչ ըսել է Խանին մէջ պառկիլ, յաջորդ օրերուն Եփրատ առաջնորդուելու համար: Գացին ըսին ամերիկացի տիկիններուն թէ Ատըեամանի խանին մէջ մնալ, ըսել է՝ Ջարդուելու երթալ: Ամերիկացի տիկինները խնդրեցին քաղաքապետէն որ որբերը խանէն ելլեն եւ քաղաքին մօտիկ բլուրի կողքին իջնեն. հաւանեցաւ քաղաքապետը, քանի որ այդ քան որբերու համար ոչ արտաքոյկարգ, ոչ ալ Ջուր ունէին. զմեզ հանեցին խանէն, եւ տարին Եփրատի եզերքին բլուրի մը կողքին վրաններ դրին եւ հոն իջեցուցին:

Տասնեւհինգ օր հազարաւոր որբեր ապրեցան Ատըեամանի բլուրներու կողքին, մահուան սարսափին տակ, անօթի, ծարաւ, Ջուրի փոքրիկ կուժերով վար կ'իջնէինք եւ Եփրատէն կ'առնէինք, իսկ հացը վախով դիւղը կ'երթայինք եւ քանի մը ղուրուշ որ մայրս գօտիս մէջ կարեր էր, կը հանէի ծածուկ, պատառ մը հաց կը գնէի: Վերջապէս 15 օր վերջը Խարբերդէն հասաւ Վալիին հրամանագիրը որ մեզ ազատ թողուր որ չարունակենք ճամբանիս. տեղաւորուեցանք գարձեալ Ջորիներու վրայ եւ ճամբայ ելանք. չեմ գիտեր դէպի ո՞ւր: Կը յիշեմ, կը քալէինք երբեմն լեռներու կողքերէն, երբեմն ձորերու մէջէն, երբեմն անապատային Ջրջաններէն. կը հանդիպէինք փոքրիկ գետակներու, որոնց մէջէն Ջորիները կ'անցնէին: Այսպէս, Ջորիներու կարաւանը դիշեր - ցորեկ ղօղանջելով կ'երթար ու օր մըն ալ ծոմածաւալ գետի մը առջեւ կանգ առինք. Եփրատ գետն էր»:

(Շար. 22)

(Շար. Ա. էջէն)

բուք ալ-Շարահ Փարիզ եկաւ, առջի օր, որպէս պաշտօնական հիւրը Ռոլան Տիւմայլ: Տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ նախագահ Միթերանի հետ. խօսած են Իրաքի եւ խաղաղութեան գործընթացին մասին: Սակայ յարաբերութիւնները վերսկսած են, միակ սեւ կէտը կը վերաբերի Սուրիոյ պարտքին որ 1,2 միլիառ Ֆրանք է եւ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութիւնը կ'ուզէ որ չուտ կարգադրուի:

ԵԼՅԻՆի զէմ յոյց մը տեղի ունեցած է, երեքշաբթի օր (Փետ. 23), Մոսկուայի կեդրոնը: Ֆանի մը հազար ցուցարարներ, կարմիր դրօշակ պարզած, տագնապած են՝ «Անկո՛ղ Ելցին», «կեցցէ՛ խորհ. Ռուսաստանը» լոզունգներով: Այս ցոյցին համար ընտրուած օրը կը համապատասխանէր նախկին «բանակի օր»-ուան: 60 հազար կը նկատուի ցուցարարներու թիւը:

ՇՎԱՐՆԱՁԷ յայտարարեց թէ պատրաստ է «ընդհ. զօրակոչ հռչակելու» եթէ Ռուսաստան չարունակէ իր յարձակողական քաղաքականութիւնը Վրաստանի դէմ: Առջի օր, ամբաստանած էր արդէն ռուսական ուժերը որպէս պատասխանատու Սոխումիի ռմբակոծութեան: Ռուսաստանի Պաշտպանութեան նախարարը նախ ընդունած էր որ Ռուսերը ռմբակոծած են Աբխազիոյ զինուորական նշանակակէտերը, ապա՝ ուրացած: Զօր. Գրաչեւ յայտարարած է, սակայն, որ Վրաստան գտնուող ռուս զինուորները հրահանգ ստացած են «կրակ բանալու եւ պատնէշելու եթէ որեւէ յարձակում ըլլայ իրենց անձին կամ զօրանոցին վրայ»:

ՊԼՒԲ – ՍԻԻՕ ՄԷՒԻ հարիւրամեայ հանրածանօթ Հէլիօ Մարէն հաստատութեան 12 տարուան անօրէնուհին բանտարկուեցաւ, երբ ի վերջոյ երեւան ելաւ որ վերջին չորս տարիներու մատակարարութեան ընթացքին 35 միլիոն Ֆրանք իւրացուցած է: Գայթակղութիւնը մեծ համեմատութիւններ առած է քաղաքի մը մէջ, որու այս հաստատութիւնը եւրոպական համբաւ մը կը վայելէ հաշմանդամներու վերակրթութեան եւ մըշտական բուսական կեանքի մատնուած հիւանդներուն տրուած խնամքներուն համար: Հաստատութիւնը, հիմնադրուած 1901-ի ոչ շահարեր ձեռնարկութիւններու օրէնքին, տարեկան գումար մը կը ստանար հիւանդութեան ապահովագրութեան սընտուկէն (Սեքիւռիթէ Սոսիալ): միայն 1992-ին, 192 միլիոն Ֆրանք ստացած էր եւ չորս տարի յոյց կուտար, ինչ որ պատճառ եղած էր քննութեան: Երեւան ելած էր 35 միլիոնի «ծակ» մը, որմէ օգտուած են անօրէնուհին եւ երեք -- չորս մեղսակիցներ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Լուիզ Լըռուա – Ազապէկեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետրուար 28-ին, Փարիզի Ս. Ցովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին իրենց քրոջ եւ ազգականին՝

ԳԵՂԱՆՈՑՇ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

MARSEILLE

LA MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12 - 14, rue St.-Bazile, Marseille 1er
organise une conférence exceptionnell
Mardi 2 Mars à 20 heures 30
avec

Hélène Carrère-d'Encausse

de l'ACADEMIE FRANCAISE

«La situation dans le Caucase et en Arménie»

La soirée sera animée par
Garo HOVSEPIAN
et Jean KEHAYAN
— Entrée libre —

— Si vous souhaitez poser des questions à Mme Hélène Carrère-d'Encausse, merci de les adresser à la MAJC avant le 1er Mars.

ՍՐՐՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՏԻՆԻ

Կիրակի, Փետրուար 28՝ «երկրորդ Կիրակի Մեծի Պահոց... Արտաքսման Կիրակի»

Արեւագալ՝ ժամը 8·30-ին,
Պատարագ՝ ժամը 10-ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·40-ին:

Պատարագը կը մատուցանէ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆԾ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաքեան 700 Ֆր.:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Գրիգոր Պօյաճեանի *յիշատակին Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Պօղոսեան կը նուիրեն 250 Ֆրանք Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան եւ 250 Ֆր. «Ճառագ»ին:*

ASSEMBLEE NATIONALE
SALLE COLBERT

Colloque à l'initiative de «Féminin Plus»
«LES FEMMES DANS L'INTEGRATION DES COMMUNAUTES»
Jeudi 25 Février
la CBAF participe à la table ronde N° 1 à 10 heures 30.
Intervention de Hélène Merdjanian :
«La femme et les réseaux de solidarité communautaires»

L'INSTITUT ARMENIEN DE FRANCE
L'ASSOCIATION NATIONALE DES ANCIENS COMBATTANTS
ET RESISTANTS ARMENIENS
vous convient à une

RENCONTRE - DÉBAT

«La politique française et l'Arménie»

Président d'Honneur de la soirée
RENÉ MONORY
Président du SENAT
avec la participation des représentants des partis politiques français
le Lundi 1er Mars à 20 h 15 précises
CENTRE NATIONAL DES ARMEES
8, place Saint-Augustin, Paris 8e
avec le soutien du Forum des Associations Arméniennes de France.

– ԱՐԵՒԱԳԱԼ –

Մեծ Պահքի հետեւեալ Կիրակի օրը, պատարագին անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Ցովհաննէս. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի.

Փետրուար 28, Արտաքսման Կիրակիին,
Մարտ 7, Աւետեաց Կիրակիին,
Մարտ 14, Տճտեսի Կիրակիին,
Մարտ 21, Դատաւորի Կիրակիին,
Մարտ 28, Գալստեան Կիրակիին:

GYMNASE LAPIERRE
Allée du 8 Mai 1945 (Grand Ensemble)
ALFORTVILLE

Dimanche 28 Février à 15 heures

GRAND GALA
des
ARTISTES

AU PROFIT
DE
l'ARTSAKH

sous la présidence d'honneur de
Monsieur RENÉ ROUQUET
Député Maire d'Alfortville

avec la participation
du Groupe AGHTAMAR — GRICHA — VICKEN — ROUPEN YEREVANTSI — YERSO — DUO ZEPUR

organisé
par le Comité Arménie Karabagh

Կ'ՈՒԶՈՒՄ

Անվերսկ (Պելժիա) Հայ Տան համար, (քաղաքի կեդրոնը, հանգստացուցիչ պայմաններով օժտուած) հայերէն եւ ֆրանսերէն գիտցող անհատ մը կամ միջին տարիքի զոյգ մը:

Դիմել՝ հետեւեալ հեռախօսի թիւերուն. –

Օրուան մէջ. –
32 -- 3 -- 2334945
Գիշեր. –
32 -- 3 -- 8284782

FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES

COMMUNIQUE DE PRESSE

Le Forum des associations arméniennes de France, qui regroupe à ce jour une soixantaine d'associations a créé une commission «Pont Humanitaire» chargée de coordonner les aides à l'Arménie.

Cette Commission a pour mission de regrouper les projets émanant des associations, d'étudier les conditions optimales d'acheminement et de mettre au point des projets communs répondant à des besoins urgents.

La Commission est en contact permanent avec la Croix Rouge Française afin de rationaliser l'organisation des envois. Dans un souci d'efficacité, la Croix Rouge s'associe au Forum pour demander aux associations membres et toutes autres associations souhaitant acheminer des vivres en Arménie de centraliser les demandes en se faisant connaître auprès des Rapporteurs de la Commission :

Rodrigue Kurkjian Tél. matin: 47 84 70 00
après-midi: 43 98 14 04
Fax: 47 80 83 31
Michaël Papazian Tél.: 46 86 86 91
Fax: 46 75 09 12

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղը բացառիկ ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Փետրուար 27-ին, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Որոշումներ խիստ կարեւոր կէտերու շուրջ. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՄՐՑՈՒՄ ՓԼԱՄԱՐԻ ՄԷՋ

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի Փութպոլի զոյգ խումբերը, որոնք կազմուած են միմիայն հայ մարզիկներէ եւ կը մրցին «Օ ոը Սէն»ի ախոյենութեան երրորդ դասակարգին մէջ, այս Կիրակի, Փետրուար 28-ին կ'ունենան խիստ կարեւոր մրցումներ, ընդդէմ Ս.Վ.Փ.-Նանթէռին, Փլամարի մէջ՝ Լա Փլէն մարզադաշտը: Պահեստիներուն մրցումը կը սկսի ժամը 13·45-ին, իսկ Ա. խումբինը՝ 15·30-ին:

Ցայժմ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի Ա. խումբը խաղացած է 9 մրցումներ, որոնցմէ չահած է 5-ը եւ 4-ն ալ հաւասարութեամբ աւարտած. նշանակած 19 կոլերուն դէմ ստացած է 10· կը դրաւէ ընդհանուր դասաւորման Ա. տեղը, ունենալով 2 կէտերու առաւելութիւն իր այս չարքուան մրցակիցՆանթէռին նկատմամբ. սակայն այս վերջինը ունի մէկ խաղ պակաս:

Իսկ պահեստիները, առայժմ ունեցած են նոյնպէս 9 մրցում, որոնց 4-էն յաղթանակով դուրս եկած են, 3-էն՝ պարտութեամբ եւ ունին 2 հաւասարութիւններ: Նշանակած են 22 կոլ եւ ստացած՝ 14: Ներկայիս կը գրաւեն ընդհանուր դասաւորման Գ. տեղը, մէկայն երեք կէտ տարբերութեամբ իրենց յաջորդ մրցակիցէն:

Նկատի ունենալով վերոյիշեալ տուեալները, ինչպէս նաեւ Փութպոլի նահանգային պատասխանատուներու տուած տեղեկութիւնները, ըստ որոնց Ս.Վ.Փ.-Նանթէռ ոչ դաշտին վրայ եւ ոչ ալ անկէ դուրս մարզական ոգի կը ցուցաբերէ ընդհանրապէս, Փարիզի մարզասէր Հայութեան կը մնայ հայ մարզիկները քաջալերել եւ անոնց զօրավիգ կանգնիլ, խուռներամ ներկայ ըլլալով այս մրցումներուն:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ARMENIE
Promotion spéciale
depuis le 16 Décembre
PARIS-EREVAN-PARIS
(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)
3665 FRS

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. : 42 61 51 13
Fax : 42 61 94 53

48, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. : 78 60 13 66
Fax : 78 60 92 26

37, rue Hanrabedoutian
EREVAN 10
Tél. : 52 85 48
Fax : 52 54 48

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26
VENDREDI
26 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18·005 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 18.005

ՄԱՄՈՒԼ

«L'EXPRESS»

(25 Février - 3 Mars)

«Les Arméniens: mémoire d'une communauté»

Երեք չաբաթ առաջ, «Էքսփրէս» չաբաթաթերթը Փետր· 4 / 10 թիւին մէջ, չահեկան յօդուած մը լոյս ընծայած էր զոր առրագրած էր Ալէն Լույօ, Երեւանէն իր վերադարձին: Arménie : le martyre oublié խորագրուած: Շաբաթաթերթին խմբագրապետին կցորդին թղթակցութիւնը խիստ չահեկան էր (առ՛ս՝ «Յառաջ», Փետր· 5) քանի Լույօ խորապէս ազդուած էր իր տեսածէն եւ ըրած՝ այդ ծանր տպաւորութեան տակ: Ցեռագային պատմեց մեզի թէ երկրաշարժէն ի վեր չէր զացած Հայաստան եւ երբ աւելի քան 4 տարի եառ ընկերացած էր Լըլուչի (Շիրաքի խորհրդատու) եւ ոտքը Երեւան դրած, խորապէս ցնցուած էր:

Այս անգամ, Փետրուար 25 / Մարտ 3-ի իր թիւով «Էքսփրէս» վեց էջերու երկայնքին, գիրով եւ նկարներով կը խօսի Ֆրանսահայ դաղութին մասին: Ընդհանուր առմամբ բաւական յուսախար ընող յօդուած մըն է, գոնէ մեր տեսակէտով: Արդարեւ, այս որփորթաժը կը պատրաստուէր չաբաթներէ ի վեր, մեծ թամ-թամով, խմբագրութիւնը լրագրող մ'իսկ դրկած էր Մարսէյլ, Լիոն - Վալանս (Ձայներ գտառէն...) որպէսզի աւելի ամբողջական եւ տարածուն գաղափար մը կազմուի տալ եւ կ'ակնկալուէր որ արդիւնքը քիչ մը աւելի չահեկան ըլլայ եւ մանաւանդ աւելի՝ լուրջ (սխալները բազմաթիւ են) քան այս փոլիորաժին դրութիւնը: Մեր ստացած տպաւորութիւնն այն է որ լրագրողները չատ տարածուած են, չատ քան տեսած (ոչ անպայման ինչ որ պէտք էր), չատ տեղեկութիւններ քաղած հոսկէ - հոնկէ եւ երբ հարկ եղած է ամփոփել, գործը ճախող եղած է, յաճախ երկար հարցազրոյցներէ մէկ նախադասութիւն գտեղով, նախընտրապար՝ բացասական: Ցօդուածը զարդարուած է լուսանկարներով՝ Մարսէյլի (Պոմոն) Հայոց սրճարանը, Ալֆորվիլի 1915-ի յուշարձանը, Շառլ Ազնաւուր, փաթրիք Տէվէճեան, Սթեֆան Բէլեան, ժան եւ Լիւսի Տէր - Սարգիսեան, Լիոնի եկեղեցւոյ պատարագը, Նաւասարդ պախտիմբը, Համազգայինի դպրոցը:

Ամէն պարագայի մէջ, այս յօդուածը, դէթ խոստարար, չի յաջողիր հարազատ պատկերը տալ Ֆրանսայի հայ գաղութին; Դեռ չենք ծանրանար ծիծաղելի սըխալներու վրայ որ մանչու կը վերածէ Ցողիկը, Մարբերդը կը զետեղէ Կովկաս, Ֆրանսահայ գաղութին «զարթնումը» կը նչէ 1965-ին, հին գաղթողները («Յառաջ»ի ընթերցողներու պարագային) կը վերածէ նորի (récents) եւլն·, եւլն·: Խառնիխուռն գրութիւն մը, ուր չի մոռցուիր չի ներելօվքէն, բայց կ'անտեսուի Նուպարեան Մատենադարանը - միայն մէկ օրինակ տալու համար - եւ կ'եզրակացուի Փաթրիք Տէվէճեանի տա հաստատումով· - «Հայկական Սփիւռքի ճակատագիրն է անհետանալ ձուլումով», ինչ որ եթէ նոյնիսկ ապագայ իրողութեան մը կրնայ համապատասխանել, ըսել կուտայ մեզի՝ «Toute vérité n'est pas bonne à dire»:

«LA LIBRE BELGIQUE»

(24 Février)

EREVAN DENONCE LES GEORGIENS

Բորիս Թումանով ակնարկ մը կը նետէ Կովկասի կացութեան վրայ, կազմուղի պայթումին, Ղարաբաղի մէջ հայկական ուժերու յառաջխաղացման, Վրաստանի երկրիմի դիրքին եւայլն, եւայլն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԱՐՑԱԽ

ՄԻՇՏ ՅԱՌԱՋԽԱՂԱՑՈՒՄ ՄԱՐՏԱԿԵՐՏԻ ՇՐՋԱՆԸ

Ղարաբաղի ինքնապաշտպանութեան ուժերը ամբողջովին իրենց հսկողութեան տակ առած են Սարսանդի ջրամբարը ինչպէս նաեւ նախորդ օրերուն ազատագրուած դիւղերը: Փետրուար 24-ին մարտեր կը չարունակուէին Մարտակերտի ուղղութեամբ, Մեծչէն, Կուսապատ, Մաղաւուզ դիւղերու մօտ: Ադրբեջանական ուժերն ալ յարձակումներ գործած են Ասկերանի եւ Ազդամիրի սահմանային գօտիին մէջ, փորձելով վերահաստատել Շէլլիի (Ազդամի չրջան) ռազմական յենակէտը:

***

Ռուսաստանի Պաշտպանութեան նախարարը՝ Պաւէլ Գրաչով հերքած է աղբրբեջանական աղբիւրներու այն լուրը ըստ որուն Ղարաբաղի մէջ, հայկական ուժերու կողքին ռուս զօրք ալ կը կռուի:

***

Ադրբեջանի նախագահը Պաշտպանութեան նախարարէն եռք պաշտօնանկ բրած է նաեւ հիւսիսային Ղարաբաղի զինեալ ուժերու իր հրամանատարը՝ Սուրէթ Հիւսէյնովը: Որպէս պատճառ կրկին ցոյց կը տրուին հայկ· վերջին յաջողութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈԿԱՏԻՍԻՈՑԻ (Սոմալի) մէջ չատ ծանր խռովութիւններ տեղի ունեցած են առջի օր: Յարձակում գործուած է Ֆըրանսական եւ ամերիկեան դեսպանատուներու վրայ, կատղած ամբոխի մը կողմէ, իբրեւ տասյի հիւանդապահուհի մըն ալ սպաննուած է: Ամերիկեան բանակը կրակ բացած է եւ ինը Սոմալիցիներ ըսպաննուած են: Ուաչինկթըն որոչեց յետաձգել ամերիկեան զօրքին քաչուելու թուականը: Յարձակողները դէմ են բազմազեան ուժերու ներկայութեան:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ իչխանութեան ժողովրդականութիւնը երբեք այսքան ցած չէ իջած, ըստ Պէ-Վէ-Ա - Մաչ վերջին հարցասյին: Դժգոհներու համեմատութիւնը 82%-ի հասած է ինչ կը վերաբերի երկիրը զեկավարելու եղանակին, իսկ Միթերանի ի նպաստ միայն 35% է համեմատութիւնը:

ԺԵՆԷՐԱԼԻՈՆ - Լիոնի պարապլուխը՝ Պրիս Լալոնտ տրամադիր է մօտենալու Մ· Ռոքարի առաջարկած պիկ - պանկին: Յայտարարեց թէ կ'ընդունի Ռոքարի երկարած ձեռքը: Միւս «կանաչը»՝ Անթուան Վէյթէր նոյնքան չերմ չէ, բայց կը խոստովանի որ պատրաստ է միասնաբար աչխատելու, օրինակ կառավարութեան մէջ, բայց, չուզեր որ իր չարժումը «հալի» Ռոքարի դեմոկրատ մեծ չարժումի մը մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ փոխ-վարչապետը՝ Էրտալ Ինէօնիւ որ չրջապտոյտ մը կը կատարէ

(Շար·ը Դ· էջ)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՓԱՐԻՋԵԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍԸ ԺՐՆԵԻԷՆ ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Վազգէն Ա· Փետրուար 24-ին, Երեւան մեկնելէ առաջ, Փարիզի հայ մամուլի ներկայացուցիչներուն առիթը տուաւ հանդիպում մը ունենալու իրեն հետ: Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ հիւրանոցին մէջ հաւաքուած զրաւոր ու բերանացի հայ մամուլի ներկայացուցիչներուն հարցումները բնականաբար չօչափեցին եկեղեցական - կրօնական մարզը որ Հայաստանի վերջին տարիներու հոլովոյթին մէջ հետաքրքրութիւնները կեդրոնացնող բնոյթ ունէր:

Պատասխանելով կաթողիկէ եւ բողոքական համայնքներու կազմակերպչական քայլերուն ու անոնց քով զանազան օտարբնոյթ աղանդներու ներթափանցումի երեւոյթին առընչուած հարցումի մը, Վազգէն Ա· ըսաւ թէ ինք առաջին օրէն, երբ Գերագոյն Խորհուրդին մէջ կը քննարկուէր խղճի ազատութեան օրէնքը, խօսք առած ու պաչտպանած էր երկու քոյր եկեղեցիներու երկիր վերադարձի թեզը· կրկնեց թէ անոնք իրաւունք ունէին գործելու Հայաստան, իրենց համայնքներու սահմաններուն մէջ: Աւելցուց թէ լաւ յարաբերութիւններ ունին անոնց հետ, անշուչտ, այն ակնկալութեամբ որ անոնք սահմանափակուին իրենց կրօնական գործունէութեան մէջ, իրենց համայնքներուն չրջագիրով:

Գալով աղանդներու տարածումին, ինք բնականաբար դրական կարծիք չունէր այդ մասին, բայց կը կարծէր որ ժամանակաւոր երեւոյթ է ատիկա ու նման փորձեր դատապարտուած են ձախողելու Հայաստանի մէջ որուն ժողովուրդը ողջմիտ է ու բաւական ամուր արմատներով կապուած առաքելական մեր ազգային եկեղեցիին: «Ես կը խորհիմ որ Հայ ժողովուրդը չի կրնար անտարբեր մնալ այս պարագային հանդէպ, եթէ ազգային արժանապատուութիւն ունի» ըսաւ ան:

Աղանդաւորական չարժումը ինք նոյնիսկ ծիածդելի կը նկատէր· այսուհանդերձ, ժողովրդավարութեան գործընթացին մէջ օրէնքով կարելի չէր տեսներ արգելք հանդիսանալ անոնց, ոչ ալ ճիշդ: Կը կրկնէր թէ իր կարծիքով ժամանակաւոր երեւոյթ էր ատիկա որ մանաւանդ քարոզչական աչխատանքին կ'ընկերացնէր նիւթականին նեցուկը· վստահ էր թէ այս վերջին գործօնին վերջ գտնելուն հետ կ'անհետանար նաեւ աղանդներու յաջողութիւնը:

Ժընեւի մէջ Կովկասի մահմեդականներու առաջնորդին հետ հանդիպումին մասին ան չեչտեց թէ կարեւոր էր ընդգծել որ հայ-ադրբեջանցի բախումը կրօնական բնոյթ չունէր:

Աւելի այժմէական այս վակապիծէն եռք մասուլիսը կրկին առընչուեցաւ եկեղեցական ոլորտին, վերջերս, նաեւ Սփիւռքի մամուլին մէջ լոյս տեսած եկեղեցական նոր կանոնադրութիւնը կատակած ներչնչած էր ու հակազդեցութիւններ ծնունդ տուած, այն պատճառով որ միտումը կը կրէր աչխարհական տարրը դուրս ձգելու եկեղեցական ոլորտէն: Կաթողիկոսը անտեղի նկատեց այդ կասկածները, չեչտելով կանոնադրութեան ժամանակաւոր բնոյթը: Բացատրեց թէ համայնավարական չրջանին Հայաստանի մէջ եկեղեցին իրաւասու չէր կանոնական, աւանդական իր կառոյցները ունենալու ու խնդրոյ առարկայ կանոնադրութիւնը հոն վերատառնալու առաջին քայլն էր: Ըսաւ թէ այսօր տակաւին հայկական եկեղեցին իր աւանդական հունին վերադարձի պատասխանատուութիւնը ունենալով հանդերձ, միջոցները չունի, օրինակ, թեմական ժողովները դումարելու, այնպէս որ անոնք տեղ գտած չեն պատրաստուած կանոնադրութեան մէջ: «Ես կողմնակից եմ որ եկեղեցական կառոյցին մէջ աչխարհական տարրը միշտ ներկայ ըլլայ· ես դէմ եմ կղերապետութեան» աւելցուց Վազգէն Ա·: Նոր այդ կանոնադրութեան պատրաստութեան ընթացքին նկատի առնուած չէր նաեւ Ազգային Սահմանադրութիւնը զոր Օսմանեան չրջանի տուեալ ու պատմութեան անցած կը նկատէր:

Ասուլիսին նիւթ եղաւ նաեւ կրօնաւորներու քաղաքական կեանքի մասնակցութեան պարագան: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը զանազանէր քաղաքական ցանկութիւններն ու կուսակցական պարտաւորութիւնը· առաջինը հասկնալի էր անով որ օրինակ, ինչպէս ամբողջ ժողովուրդը, ինք եւս կողմնակից մը եղած էր անկախութեան գաղափարին, բայց կը մերժէր կրօնաւորին գործօն դերը քաղաքական ոլորտին մէջ:

Առիթ չտալով ասուլիսին նիւթը դէպի ուղղակի քաղաքական մարզը չեղելու փորձի մը, Վազգէն Ա· տեղեկութիւններ տուաւ ներքին Սփիւռքի պարզած պատկերին մասին· բաւ թէ Միջին Ասիոյ հայութիւնը չունի տակաւին եկեղեցական իր կազմակերպութիւնը, սակայն նոյնը չէ Ռուսաստանի պարագան ուր կը գործեն նաեւ մչակութային կեդրոններ: Ռուսերէն եկեղեցական կոչումներու ոչ փոքր թիւին, անոնց պատրաստութեան ու եկեղեցիներու, վանքերու վերաբացումի կարելիութեան հետ զանոնք վերանորոգելու համար մեծ դումարներու անհրաժեչտութեան մասին: Բաւական զարմանալի էր լսել թէ հակառակ երկրին ծանօթ ծանրածանր պայմաններուն, ժողովուրդը միչտ տրամադիր էր նոր եկեղեցիներու կառուցումին· այսպէս, պատրաստ էր արդէն Երեւանի կեդրոնին մէջ ծրագրուած տաճարին նախագիծը ու անմիջապէս որ խորհրդարանը հաստատուէր, պիտի ձեռնարկուէր շինութեան, իսկ Հայաստանի մէջ ընդհանուր հանգանակութեամբ մը: Վազգէն Ա· աւելցուց թէ իշխանութիւններն ալ քայլեր են այս մարզի գործունէութեան:

Աւելի քան ժամ մը տեւած ըրոյցը չօշափեց նաեւ չուկայի տնտեսութեան, դրամատիրական հոլովոյթին առընչուած հարցեր: Ան առիթ տուաւ ծանօթանալու հայ եկեղեցւոյ բարձրադոյն իչխանաւորին յուսադրանութիւններուն ու կեցուածքին, ընդհանուրին առընչուած ու ընդհանուրը յուզող չարք մը հարցերու մասին· ասուլիսը նաեւ տուաւ ուրախալի փաստը թէ ժողովրդավարութիւնը չօչափելի ներկայութիւն է եկեղեցական ոլորտին մէջ եւս:

Ա· ԹՈՓՈՋԵԱՆ

ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ՝ ՈՐՊԷՍ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾԷՆ

Որքան ուրախալի էր Արմաւիրի սահմանամերձ շրջանին մէջ նախագահական հրամանագրով հռչակուած արտակարգ վիճակը (Փետրուար 9), նոյնքան անհամոզիչ էր ու առով ալ անմարսելի, չափ մը եաք զայն ընդելու Բ. հրամանագիրը: Առաջինը անհրաժեշտ, այլ յապաղած միջոցառում մը ըլլալէ զատ, յուսադրող ապացոյց էր երկրին տէր ունենալուն, ցաւին դարման փնտռելու տրամադրութեան. իսկ երկրորդը, ընդհակառակն, արտակարգ վիճակին հետ եաք կ'առնէ ամէն յոյս ու զոհունակութեան զգացում, քիչ մը աւելի փոթորկելով «ինչո՞ւ»ներով, «ի՞նչպէս»ներով ստեղծուած քաոսը: Որքան կը բազմանան հարցականները, այնքան կը մարի լաւատեսութիւնը, կ'անհետանայ հաւատքը:

Ցիշեալ երկու հրամանագրով ամփոփուած առեղծուածը նորագոյն օզակն է այս երեւոյթին. առեղծուած, որուն մէկ կէսը կը լուսաբանուի «Հայաստանի Հանրապետութեան» Փետրուար 11-ի թիւով հատարուած հրապարակումներով: Անոնք կուգան հանրապետութեան նախագահին առընթեր ստեղծուած վերահսկողութեան ծառայութեան պետ՝ կարապետ Ռուբինեանի հետ կատարուած զրոյցէն:

Կ. Ռուբինեանի առաջին բաժը այն է թէ «Ընդհանուր առմամբ Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ պետական սահմանների պահպանութիւնը գտնւում է բարձրորդի վիճակում»: Ցետոյ անմիջապէս կը սբբուին պատասխանատուներու հասցէները. Ռուսաստանի սահմանապահ զօրքերը որոնք իրենց պարտաւորութիւնները թերի կը կատարեն, սահմանային ապօրինութիւններու հանդէպ հանդուրժողական ու «ներողամիտ» մօտեցումը Հայաստանի դատախազութեան, ազգային ապահովութեան պետական վարչութեան, ներքին նախարարութեան եւ զործադիր իշխանութեան շրջանային մարմիններու ոչ հոգացող վերաբերումն ու անպատասխանատուութիւնը: Ինչպէս կը յայտնուի այսքանէն, ոչ մէկ ազդակ մնացած է որպէսզի կացութիւնը չըլլար այնպէս, ինչպէս եղած է,

Գալով «կացութեան» մանրամասնութիւններուն որոնք կը արուին կարապետ Ռուբինեանի կողմէ, նախ կը վերաբերին անասուններու թուրքիա ճամբուելուն. «սկսած 1992 Օգոստոսից հազարաւոր գրլուխ խոշոր եւ մանր եղջերաւոր անասուններ, սահմանապահների թոյլտուութեամբ, էշուել ու անցկացուել են Թուրքիա, իսկ ներկայումս տասնեակ հազարներ հանրապետութեան այլ շրջաններից տեղափոխուել ու կուտակուել են Արմաւիր -- Մասիս -- Արտաշատ շրջանների սահմանամերձ գօտի՝ յարմար պահի Թուրքիա անցկացնելու համար»: Այս առնչութեամբ կը բարդուի «ոչ միայն սահմանապահների անփութութիւնն ու անպատասխանատուութիւնը, այլեւ նրանց ուղղակի յանցակցութիւնը»: Այս պարագային լուսադրյն ապացոյց կը նկատուի երկու սահմանապահներու ձերբակալութիւնը որոնք «պետական սահմանները անապատն անցկացնելու թոյլտուութեան համար վերցրել են 50 հազար ռուբլու չափով կաշառք»: Մեղադրանքի առբաստանութիւնը կը տարածուի նաեւ «իրաւապահպան մարմիններու եւ շրջխորհուրդներու գործկոմներ»ուն վրայ: Կ'ամբաստանուին շրջանի Փաստաւանի, Արտաշէմի գիւղական խորհուրդներու նեզակալներն ու քարտուղարները «որոնք պետութեան շահերը պաշտպանելու, մաքսանենգ ապրանքը կանխելու փոխարէն նպաստել են դրան եւ ակտիւօրէն ներգրաւուել այդ գործի մէջ, իրենց անմիջական մասնակցութեամբ Թուրքիա անցկացրել հազարաւոր խոշոր ու մանր եղջերաւոր անասուններ, ինչպէս նաեւ թմրանիւթեր»: Այս բոլորը տեղեկացուած ըլլալով հանդերձ «շրջանային իշխանութիւններին, հանրապետութեան դատախազութեանը, Ազգային անվտանգութեան վարչութեանը, Ներքին գործերի նախարարութեանը, մինչեւ օրս նրանց նկատմամբ դեռ ոչինչ չի ձեռնարկուել»:

Այսքանը արդէն լիաւօրէն պատկերացնելով հանդերձ կացութիւնը, կարելի է տալ յաւելեալ մանրամասնութիւններ. օրինակ, այս «գործեր»ով զբաղողները «կամօ եւ Արծրուն Շահինեաններ նրանք ըստ հետախուզական տուեալների, քազմաթիւ անգամ մեծաքանակ նախիրներ են անցկացրել Իգդիր, հարկադրաբար այդ գործի մէջ ներքաշելով եզդի հաղացիների, որոնցից մէկը՝ Ժ. Գալոյեանը, ձերբակալուել է թուրք սահմանապահների կողմից եւ յանձնուել մեր իշխանութիւններին»: Աւելի նոր չրջանին կարելի է յիշել երթեւեկի ոստիկանութեան երեք պաշտօնեայ, որոնք ձերբակալուած են սահմանէն ապօրինի անցքի ընթացքին: Կայ աւելին. վերջի երկու ամիսներուն սահմանային գօտիին մէջ ձերբակալուած ու թուրք իշխանութիւններուն յանձնուած են չուրջ 30 թրքաստանցի պատակ անձեր, «մինչդեռ իրաւապահ մարմինները բացարձակապէս չեն հետաքրքրուել ու պարզել թէ ովքեր են նրանց հիւրընկալել, ինչպիսի կապեր են հաստատուել, ինչ հետք են թողել»:

Ահա՛, այս կացութիւնն է որ անյետաձգելի դարձուցած է արտակարգ վիճակի հռչակումը, որուն ստեղծած հակազդեցութիւնները ալ որոնք արուած են նոյն էջին վրայ, կը բացատրեն առնուած քայլին անհրաժեշտութիւնը: Արտակարգ վիճակի հրամանատարը կ'ըսէ թէ չրջանի բնակիչները այնքան զոհ են որ «երբեմն մօտենում են, շնորհակալութիւն յայտնում որ վերջապէս գիշերը քնել են առանց կրակոցների ու երկիւղի: Շատերը Ներքին գործոց մարմիններին առաջարկում են իրենց աջակցութիւնը կարգ ու կանոն հաստատելու գործում»: Հրաչեայ Ցարութիւնեան չի վարանիր այս զոհունակութեան քով նշելու զոյութիւնը որոշ խումբերու «որոնք փորձում են հակառակուել կամ իրենց կամքը թելադրել»: Գիտնալէ ետք թէ «ընդ բուանեղն չորացաւ»ի իւնչ դառն օրինակ եղաւ արտակարգ վիճակի հռչակումը, մարդ չի կըրնար առանց արդահատելու կարդալ անոր պատասխանատուին յետագայ խօսքերը, ուղղուած՝ այդ «որոշ խումբ»երուն. «վրեռնականապէս յայտարարում եմ որ դրանք կը ստանան համարժէք պատասխան»...: Կ'աւելցնէ տակաւին. «յայտնաբերել են զենք ու զինամթերք, դիմադրութեան փորձ կանխուել է»: Հ. Ցարութիւնեանի համար կացութիւնը այնքան ծանրակշիռ պէտք է ըլլայ որ մինչեւ իսկ կ'ըսէ. -- «Ա՛ւ այժմ պարետային ժամ չի մտցուած, որը կը լինի, թէ հանգամանքները ստիպեն»:

Այս տուեալներով -- որ հաւանօրէն չի ալ պատկերացներ կացութեան ամբողջ մերկութիւնը--, տրուած պատկերէն ետք կարելի՞ է ուրախանալ կարդալով որ եօթը օրէն նախագահական Բ. հրամանագրով ջնջուած է արտակարգ վիճակը: Զարը ո՞վ պիտի ըլլայ եթէ տրուած մանրամասնութիւններուն, լուսանցներու ընթերցումէն ու չարաթէ մը հասած ջնջումի լուրէն ետք յամառօրէն մտքերու մէջ արձագանգ է Հ. Ցարութիւնեանի նշումը թէ «ի հարկէ, կան որոշ խմբեր, որոնք փորձում են հակառակուել կամ իրենց կամքը թելադրել»...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

LIVRES REÇUS

LE FUMOIR DE L'AMBASSADE
Roman

SEDA

Ed. J'ai lu (poche).

(Արշակ Ջամալեանի թոռան այս վէպը, աւելի ճիշդ՝ վիպակացած ինքնակենսագրութիւնը, լոյս տեսաւ 1991-ին եւ այն ատեն անդրադարձ մը հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ):

«ԱՊԱԳԱՅ ՄԸ ՏԱՆՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ»

ՄԱՐՍԷՅԼ. -- («Յառաջ»). -

Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան «Ցոյս Հայաստանի Համար» մարդասիրական կազմակերպութիւնը լայնատարած աշխատանքի մը ձեռնարկած է հանրութեան ուշադրութիւնը դրաւելու, խիղճերը արթնցնելու Հայաստանի ապրած ողբերգութեան վրայ:

Այս գործողութիւնը ունի որպէս լոզունգ, կարգախօս կամ խորագիր «Ապագայ մը տանք Հայաստանի երեխաներուն»:

«Ցոյս Հայաստանի Համար» Մարսէյլի մասնաճիւղը բաղկացած վերապատուելի Ժոէլ Միքայէլեանէ, վեր. Ցակոբ Զօրաքեանէ, վեր. Ժորժ Տապոյէ, Ռոժէ Գուլումճեանէ, Լեւոն Զօլաքեանէ եւ Սերժ Քիւրքճեանէ կազմակերպեց մեծ տարողութեամբ ձեռնարկներ եւ յաջողեցաւ չարժում մը ստեղծել:

***

Նախ, Փալէ տիւ Ֆարոյի մեծ դահլիճին մէջ, Փետրուար 12-ին, հրապարակային ձեռնարկով մը զրուած հովանաւորութեան ներքեւ՝ Մարսէյլի քաղաքապետ Ռոպէր Վիկուրուի, Պուշ-տիւ-Ռոն նահանգի ընդհանուր Խորհուրդի նախագահ՝ Լիւսիէն Վիէկանի, Փրովանս -- Ալփ Քոթ տ'Ազիւռի Շրջանային Խորհուրդի նախագահ՝ Ժան Գլօտ Կօսէնի, «Ցոյս Հայաստանի Համար» միութիւնը վկայեց: Վկայեց խօսքով եւ պատկերներով: Լուսարձակուեցան «քլիփ» մը եւ ժապաւէն մը որոնք ինքնին որեւէ մեկնաբանութեան չէին կարօտեր, այնքան ցնցիչ եւ խօսուն էին պատկերները, այնքան ծանր էին կացութիւնները: Մանուկներու աչքերուն եւ նայուածքներուն մէջ կար աշխարհի ամբողջ դժբախտութիւնը: Սակայն, մարդոց արտայայտութիւններուն մէջ կար նաեւ տոկալու, համբերելու կամքը, վաղուան լաւ օրերու յոյսը, եւ միշտ մեծ արժանապատուութիւն մը: Հաւաքոյթին բացումը կատարեց Ռոժէ Գուլումճեան: Լեւոն Զօլաքեան կարդաց վեր. Ժոէլ Միքայէլեանի նամակը ուղղուած Մարսէյլ քաղաքի եւ չրջանի զանազան իշխանութիւններուն, քաղաքական դէմքերուն՝ երեսփոխան, ծերակուտական. նամակ որ կը պահանջէ միջամտում Ֆրանսական կառավարութեան մօտ որպէսզի Ֆրանսան գործօն դեր մը ըստանձնէ Ղարաբաղի հարցի խաղաղ լուծման մէջ: Ապա, վերապատուելի Ժոէլ Միքայէլեան բացատրեց եւ ներկայացուց «Ցոյս Հայաստանի Համար» միութեան կառոյցը որ ունի միջազգային կոչում, նպատակը՝ օգնութեան հասնիլ Հայաստանի երախաներուն, կատարուած գործողութիւնները եւ մշակուած ծրագիրները: «Ցոյս Հայաստանի Համար» միութեան նախագահը՝ վերապատուելի Բրնէ Լեւոնեան պարզեց Հայաստանի ճգնաժամային վիճակը, ժողովուրդին ապրած ողբերգութիւնը, չեչեռիով թէ հանդուրժելին սահմանները անցած են: Տուաւ կարգ մը մանրամասնութիւններ, ըսելով թէ թշուառութիւնը ամէն տեղ է: Ընդգծեց ժողովուրդին քաջութիւնն ու համբերութիւնը. ժողովուրդ մը, որ աւելցուց վերապատուելին օգնութիւն չի մուրար, այլ կ'ուզէ աշխատիլ եւ իր բազկներով վերականգնել երկիրը: Ապա, հրաւիրեց հասարակութիւնը դրամատուներէն, կոչ ըրաւ միացեալ ճիգերով դիմագրաւել Հայաստանի այսօրուան աղետալի վիճակը եւ մանաւանդ փրկել երեխաները, յանձն առնելով նիւթական օժանդակութիւն մը, ամիսը 160 Ֆր., կամ 200 Ֆր. երախայի մը առօրեան բարելաւելու եւ խնամակալ ընտանիք դառնալու համար:

Նոյեմի Մկրտչեան, հոգեբան, անդրադարձաւ մտային հիւանդութիւններու, հոգեհանգոյցներու, մտային բռնութիւններուն վրայ որոնք կ'աւելնան երկրաչարժէն արդէն յառաջացած եւ մնացած կացութիւններուն վրայ:

Վերապատուելի Փիլպէտ Լեւոնեան նախագահ Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան առաւելաբար չեչոը դրաւ հաւատքի ուժին վրայ որպէս հոգեւոր զէնք պայքարելու համար այսօրուան դժուարութիւններուն դէմ: Ըսաւ թէ Հայաստանը կարիքն ունի հայցի եւ Աստուածաչունչի:

Մարսէյլի քաղաքապետը Ռոպէր Վիկուրու կարճ այցելութիւն մը տուաւ եւ իր խօսքին մէջ յատկապէս ծանրացաւ Մարսէյլ քաղաքի համակամութեան վրայ, թուեց մարդասիրական գործողութիւնները եւ յայտնեց իր քաղաքական համակամութիւնը եւս որպէս ծերակուտական:

Ձեռնարկին փակման խօսքը ըրաւ վեր. Ժոէլ Միքայէլեան, չեչեռիով անհրաժեշտութիւնը միացեալ ու կեդրոնացած ձիգերով, գաղութային ծրագիրներով ձեռնարկել օգնութեան:

Փալէ տիւ Ֆարոյի ընդարձակ սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուած էր: Ժողովուրդին մէկ մասը հետեւեցաւ մուտքի սրահին մէջ ուր դետեղուած էին բարձրախօս եւ պաստառ: Կար չուրջ 700 հոգի: Ներկայ եղան կարեւոր թիւով քաղաքական անձնաւորութիւններ, յատկապիսի երեսփոխանական ընտրութիւններու թեկնածուներ,

Լաւ կազմակերպուած ձեռնարկ մը որ առիթ տուաւ հաւաքարար անդրադառնալու Հայաստանի ժողովուրդի դժնդակ առօրեային եւ հաւաքարար մտածելու օգնութեան գործին:

Զմռռնանք այս առիթու մտածում մը յանձնել ողբացեալ վեր. Ժան -- Դանիէլ Սահակեանին հիմնադիրներէն «Ցոյս Հայաստանի Համար» միութեան եւ որ չորս տարի առաջ զոհ գնաց արկածի մը:

***

«Ցոյս Հայաստանի Համար» միութիւնը մեծադիր, 4 մեթր 3-ով, առեւտրական ծանուցումի յուցատախտակներու վրայ, ամբողջ քաղաքին մէջ, զգայացունց պատկեր զետեղել տուաւ: Ազգը կը ներկայացնէ երախայ մը սեւ ու տխուր աչքերով, նայուածքը կորսուած հեռուն եւ խորագրուած՝

«Ապագայ մը տանք Հայաստանի երեխաներուն»:

Միութեան նպատակն է 500 խնամակալ ընտանիքներ գտնել 500 երախայ փրկելու համար: Անկարելի դրաւ մը չէ: Ոչ ոք անտարբեր կրնայ մնալ երախաներու ապագայով,

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լիոնի հայ աւետարանական համայնքը, թէեւ թիւով փոքր, կը բերէ, սակայն, կարեւոր օժանդակութիւն մը ի նպաստ գաղութին կենսունակութեան, մանաւանդ հոգեւոր եւ մշակութային մարզերու մէջ: Վերապատուելի Փաք Յակոբեան եւ Արի Թօփուզխանեան ու իրենց գործակիցները կը կազմակերպեն, պարբերաբար, հաւաքոյթներ, յաճախ յաջող:

Յաջող էր արդարեւ, Կիրակի, Փետր. 14, Աւետարանական Եկեղեցւոյ մէջ, Վարդանանց յիշատակին նուիրեալ հանդիսութիւնը,

Շուրջ երկու հարիւր հոգի դրաւած էին սրահին դրեթէ բոլոր նստարանները, երբ վերապատուելի Յակոբեան հայերէն ու ֆրանսերէն աղօթքով մը բացաւ հաւաքոյթը: Կազմակերպիչները լաւ գաղափարը ունեցած էին ապահովելու Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբին մասնակցութիւնը եւ հրաւիրելու ալ Վարդան Քէշիշեանը, իրրեւ հանդիսավար: Պր. Քէշիշեան, ծանօթ «ռամիօ -- Արմէնի»էն տուած իր մշակութային սփռումներով, հսկեց, փորձառու հանդիսավար, օրուան յայտագրին կանոնաւոր ընթացքին:

***

Երիտասարդ քառեակ մը, բաղկացած Լորանս Զորտուքեանէ, Սանտրին Տանիէլեանէ, Արմէն Ղազարեանէ եւ Ռոպէր Ղազարեանէ, հանդիսատեսը հրաւիրեց ներկայ գտնուելու Ֆրանսական Ազգային Հիմնարկի մը կողմէ կազմակերպուած ձեռնարկի մը, որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 27-ին, Ֆրանսական Ազգային Ժողովի շէնքին մէջ, Փարիզ: Ներկայ պիտի ըլլան Ֆրանսայի նախագահ Միթերանը, վարչապետ Պէրեգովուան եւ ուրիշ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ: Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Ֆրանսայի մէջ ապրող հայ ընտանիքներ, որոնց զաւակները ներկայ պիտի գտնուին Ֆրանսայի նախագահին հետ հանդիպումին:

Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան «Ցոյս Հայաստանի Համար» մարդասիրական կազմակերպութիւնը ձեռնարկած է հանրութեան ուշադրութիւնը դրաւելու, խիղճերը արթնցնելու Հայաստանի ապրած ողբերգութեան վրայ:

Այս գործողութիւնը ունի որպէս լոզունգ, կարգախօս կամ խորագիր «Ապագայ մը տանք Հայաստանի երեխաներուն»:

«Ցոյս Հայաստանի Համար» Մարսէյլի մասնաճիւղը բաղկացած վերապատուելի Ժոէլ Միքայէլեանէ, վեր. Ցակոբ Զօրաքեանէ, վեր. Ժորժ Տապոյէ, Ռոժէ Գուլումճեանէ, Լեւոն Զօլաքեանէ եւ Սերժ Քիւրքճեանէ կազմակերպեց մեծ տարողութեամբ ձեռնարկներ եւ յաջողեցաւ չարժում մը ստեղծել:

***

Նախ, Փալէ տիւ Ֆարոյի մեծ դահլիճին մէջ, Փետրուար 12-ին, հրապարակային ձեռնարկով մը զրուած հովանաւորութեան ներքեւ՝ Մարսէյլի քաղաքապետ Ռոպէր Վիկուրուի, Պուշ-տիւ-Ռոն նահանգի ընդհանուր Խորհուրդի նախագահ՝ Լիւսիէն Վիէկանի, Փրովանս -- Ալփ Քոթ տ'Ազիւռի Շրջանային Խորհուրդի նախագահ՝ Ժան Գլօտ Կօսէնի, «Ցոյս Հայաստանի Համար» միութիւնը վկայեց: Վկայեց խօսքով եւ պատկերներով: Լուսարձակուեցան «քլիփ» մը եւ ժապաւէն մը որոնք ինքնին որեւէ մեկնաբանութեան չէին կարօտեր, այնքան ցնցիչ եւ խօսուն էին պատկերները, այնքան ծանր էին կացութիւնները: Մանուկներու աչքերուն եւ նայուածքներուն մէջ կար աշխարհի ամբողջ դժբախտութիւնը: Սակայն, մարդոց արտայայտութիւններուն մէջ կար նաեւ տոկալու, համբերելու կամքը, վաղուան լաւ օրերու յոյսը, եւ միշտ մեծ արժանապատուութիւն մը: Հաւաքոյթին բացումը կատարեց Ռոժէ Գուլումճեան: Լեւոն Զօլաքեան կարդաց վեր. Ժոէլ Միքայէլեանի նամակը ուղղուած Մարսէյլ քաղաքի եւ չրջանի զանազան իշխանութիւններուն, քաղաքական դէմքերուն՝ երեսփոխան, ծերակուտական. նամակ որ կը պահանջէ միջամտում Ֆրանսական կառավարութեան մօտ որպէսզի Ֆրանսան գործօն դեր մը ըստանձնէ Ղարաբաղի հարցի խաղաղ լուծման մէջ: Ապա, վերապատուելի Ժոէլ Միքայէլեան բացատրեց եւ ներկայացուց «Ցոյս Հայաստանի Համար» միութեան կառոյցը որ ունի միջազգային կոչում, նպատակը՝ օգնութեան հասնիլ Հայաստանի երախաներուն, կատարուած գործողութիւնները եւ մշակուած ծրագիրները: «Ցոյս Հայաստանի Համար» միութեան նախագահը՝ վերապատուելի Բրնէ Լեւոնեան պարզեց Հայաստանի ճգնաժամային վիճակը, ժողովուրդին ապրած ողբերգութիւնը, չեչեռիով թէ հանդուրժելին սահմանները անցած են: Տուաւ կարգ մը մանրամասնութիւններ, ըսելով թէ թշուառութիւնը ամէն տեղ է: Ընդգծեց ժողովուրդին քաջութիւնն ու համբերութիւնը. ժողովուրդ մը, որ աւելցուց վերապատուելին օգնութիւն չի մուրար, այլ կ'ուզէ աշխատիլ եւ իր բազկներով վերականգնել երկիրը: Ապա, հրաւիրեց հասարակութիւնը դրամատուներէն, կոչ ըրաւ միացեալ ճիգերով դիմագրաւել Հայաստանի այսօրուան աղետալի վիճակը եւ մանաւանդ փրկել երեխաները, յանձն առնելով նիւթական օժանդակութիւն մը, ամիսը 160 Ֆր., կամ 200 Ֆր. երախայի մը առօրեան բարելաւելու եւ խնամակալ ընտանիք դառնալու համար:

Նոյեմի Մկրտչեան, հոգեբան, անդրադարձաւ մտային հիւանդութիւններու, հոգեհանգոյցներու, մտային բռնութիւններուն վրայ որոնք կ'աւելնան երկրաչարժէն արդէն յառաջացած եւ մնացած կացութիւններուն վրայ:

Վերապատուելի Փիլպէտ Լեւոնեան նախագահ Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան առաւելաբար չեչոը դրաւ հաւատքի ուժին վրայ որպէս հոգեւոր զէնք պայքարելու համար այսօրուան դժուարութիւններուն դէմ: Ըսաւ թէ Հայաստանը կարիքն ունի հայցի եւ Աստուածաչունչի:

Մարսէյլի քաղաքապետը Ռոպէր Վիկուրու կարճ այցելութիւն մը տուաւ եւ իր խօսքին մէջ յատկապէս ծանրացաւ Մարսէյլ քաղաքի համակամութեան վրայ, թուեց մարդասիրական գործողութիւնները եւ յայտնեց իր քաղաքական համակամութիւնը եւս որպէս ծերակուտական:

Ձեռնարկին փակման խօսքը ըրաւ վեր. Ժոէլ Միքայէլեան, չեչեռիով անհրաժեշտութիւնը միացեալ ու կեդրոնացած ձիգերով, գաղութային ծրագիրներով ձեռնարկել օգնութեան:

Փալէ տիւ Ֆարոյի ընդարձակ սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուած էր: Ժողովուրդին մէկ մասը հետեւեցաւ մուտքի սրահին մէջ ուր դետեղուած էին բարձրախօս եւ պաստառ: Կար չուրջ 700 հոգի: Ներկայ եղան կարեւոր թիւով քաղաքական անձնաւորութիւններ, յատկապիսի երեսփոխանական ընտրութիւններու թեկնածուներ,

Լաւ կազմակերպուած ձեռնարկ մը որ առիթ տուաւ հաւաքարար անդրադառնալու Հայաստանի ժողովուրդի դժնդակ առօրեային եւ հաւաքարար մտածելու օգնութեան գործին:

Զմռռնանք այս առիթու մտածում մը յանձնել ողբացեալ վեր. Ժան -- Դանիէլ Սահակեանին հիմնադիրներէն «Ցոյս Հայաստանի Համար» միութեան եւ որ չորս տարի առաջ զոհ գնաց արկածի մը:

***

«Ցոյս Հայաստանի Համար» միութիւնը մեծադիր, 4 մեթր 3-ով, առեւտրական ծանուցումի յուցատախտակներու վրայ, ամբողջ քաղաքին մէջ, զգայացունց պատկեր զետեղել տուաւ: Ազգը կը ներկայացնէ երախայ մը սեւ ու տխուր աչքերով, նայուածքը կորսուած հեռուն եւ խորագրուած՝

«Ապագայ մը տանք Հայաստանի երեխաներուն»:

Միութեան նպատակն է 500 խնամակալ ընտանիքներ գտնել 500 երախայ փրկելու համար: Անկարելի դրաւ մը չէ: Ոչ ոք անտարբեր կրնայ մնալ երախաներու ապագայով,

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

լէ, Օլիվիէ Նէքոլանէ, Ֆիլիփ Հայթեան-ճեանէ, Ներվայացուց, Ֆրանսերէն, Ա-ատրալի ճակատամարտին պատմութիւնը, մինչ ներմակ պատառին վրայ կը տեսնուին հայ ազատագրիչներու պատկերներ՝ համադրուած եւ ցուցադրուած փիէռ Ալեքսեանի եւ Ասպիկ Թոփուզեանի կողմէ:

Առանց ընդմիջումի, հանդէսին երկրորդ մասին մէջ, ներկաները ունկնդրեցին չարք մը հայկական երգեր, բանաստեղծութիւններ եւ յայտնեցին իրենց գոհունակութիւնը ճոխ ծափահարութիւններով:

Փոքրիկն Սիրան Կարապետեան արտասանեց Զարենցի «Իմ Անոյշ Հայաստան»ին մէկ հրանաերէն թարգմանութիւնը: Վազգէն Էսքիճեան, վարժ արտասանող եւ մտերիմ հայ բանաստեղծութեան հետ, տուաւ քանի մը նմոյշներ մեր ժամանակակից հեղինակներու ստեղծագործութիւններէն: Տէր եւ Տիկին Գոթճունեան երգեցին, նուագով, «Մայր Արաքսի ափերով»:

Ցեղոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Հայաստանի մասնաւորականներէն Տիկին Ցասմիկ Ստեփանեան, պատմութեան տոքթոր: Բանախօսուհին, ներկաներէն հանկնալի հայերէնով, պարզ բառերով բացատրեց օրուան ոգին նշանակութիւնը. բան թէ յիշողութիւնը կարեւոր է որպէսզի ազգ մը կարենայ տեւել: Շեշտեց Հայրենիքի եւ Սփիւռքի ներկայ իրավիճակին մէջ, աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է մշակել միասնականութեան ոգին:

***

կարգը եկած էր երգերուն: «Կոմիտաս»ի անդամ -- անդամուհիներէն երկվեցեակ մը Ցովհաննէս Պէրպէրեանի ղեկավարութեան տակ, ընկերակցութեամբ դաշնակի -- Արուսեակ Քոջարեան -- մեկնաբանեց կրօնական եւ աշխարհիկ երգերու փունջ մը: Մասնաւորապէս ծափահարուեցան Թիմա Գուլումեան եւ Այտա Ադամեան. զուգերգ՝ «Աչուն» եւ «Ալագեազ» ու Ցովհաննէս Պէրպէրեանի մասնակցութեամբ՝ «Լռեց Ամպերը»:

Ցայտագրին աւարտին, երգչախումբը, ծափերու տարափին պատասխանելով, կրկնեց «Մեր Հայրենիք»ը:

Հանդիսութիւնը փակեց վերապատուելի Ցակոբեան տէրունական ազօթքով եւ տոքթոր Արի Թոփուզեանեան կարճ ելոյթով մը: Ցետոյ ժողովուրդը հրաւիրուեցաւ հիւրասիրութեան մը, ճաշասրահին մէջ, պատրաստուած աւետարանական տիկիններուն կողմէ:

Ինչպէս լսինք, յաջող, կարգ -- կանոն ունեցող հաւաքոյթի մը՝ որ զոհացուց, կը կարծենք բոլոր ներկաները, անխտիր: Եւ կազմակերպիչներն ալ, կը յուսանք:

Վ. Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Թէքէեան Մշակութային Միութեան կեդրոնի Վազգէն Արք. Քէշիշեան դրադարանին մէջ, Յունուար 29-ին հանդիպում մը տեղի ունեցած է նկարիչ Ցակոբ Ցակոբեանի հետ, որ առենէ մը ի վեր Գանատա կը գտնուի իր հարազատներուն մօտ: Շրջանի ծանօթ արուեստագէտ եւ Թ.Մ.Մ.-ի «Ամէնօրեայ» հեռատեսիլի ընդհանուր տնօրէն Պերճ Ցաղլըեան չուրջ քսան սահիկներով ներկայացուց Ցակոբ Ցակոբեանի ստեղծագործութիւնները՝ յատկանշական օրինակներ: Ծօսք առնելով, Ցակոբ Ցակոբեան յայտնեց թէ Թէքէեան անունը իրեն չատ սրբատաճոճիկ եւ ջերմ յիշատակները արթնցնող անուն մըն է, որովհետեւ Մելկոնեան հաստատութեան մէջ իր ուսանողութեան օրերէն սկսեալ ինք եւ իր մտերիմները սնած են անոր արուեստով: Ապա խօսած է Հայաստանի մեծ նկարիչներու՝ Սարեանի, Աւետիսեանի, Կալենցի մասին, որպէս միջազգային մակարդակով արուեստագէտներ: Անդրադարձած է նաեւ Հայաստանի ներկայ օրհասական կացութեան: Ցայտագրէն եռք տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

***

ՄԵԾՆ – ՊՈՍԹՐՆԻ Թէքէեան Մշակութային Միութեան մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Ուաթըրթաունի Ս. Ցակոբ Եկեղեցիին, յուշի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Յունուար 22-ին, նուիրուած Լուսինէ Զաքարեանի, վերոյիշեալ եկեղեցիին մէջ: Տաճատ Քահանայ Դաւիթեանի բացման խօսքէն եռք, Զենոբ Քահանայ Նալպանտեան, Լորանս Ս. Ֆաչ եկեղեցիին հոգեւոր հովիւը ներկայացուցած է ողբացեալ երգչուհիին եզակի ձայնը, ինք ալ ուսանած ըլլալով Էջմիածին եւ ծանօթ ըլլալով Լուսինէ Զաքարեանի: Սուսաննա Մարտիրոսեան իր հմայիչ ձայնով ապրեցուցած է ողբացեալ երգչուհին: Ցայտագրին վերջին բաժնի մէջ ներկայացուած է երգեհոնահար Պերճ Թամկոչեան -- Լուսինէ Զաքարեան համերգի տեսերիզի մէկ բաժինը:

***

ՆԻՒ -- ՃԸՐՋԻի Համազգայինի մասնաճիւղի քառեւհինգամեակի երկրորդ ձեռնարկը տեղի ունեցած է Յունուար 17-ին: Հաւաքոյթին ընթացքին խօսք առած է «Բագին»ի խմբագիր՝ Պօղոս Մնացականը որ մէկ ժամ վերլուծած է Զարենցի «Ես իմ անոյշ Հայաստանի»ն:

ՇՈՒՇԻՒ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ԳԼԽԱՊՏՈՑՏԸ

Փողոցը տղեկ մը ճիւն կը հալեցնէ իր ընտանիքին համար. անդին, կորացած սրունքներով Ռուսուհի մը ամէնուն ապահամարհանքին առարկայ կ'ուզէ դարձնել բոլոր Հայերը ու կ'ըսէ թէ գիրք մը պիտի գրէ շրջանին մէջ կատարուած կեղեքումներուն մասին: Մուշտակէ փափախով մեծ հայրիկ մը կ'ըսէ թէ կը փափաքէր մեկնիլ, բայց 75 տարեկանին ատոր բաւարար ուժը չունի: Ուրիշ մըն ալ բախտ չէ ունեցած. Ղազախստանէն կառատան մը տնօրէնն է որ վիրաւորուած է բախումներու ընթացքին ու թիւրիմացութենէ ճանճնարարութեամբ Շուշի եկած է ուր սակայն փոխանակ առողջարար կլիմայի մը, դժոխք մը դիմաւորած է զինքը: Քաղաքին մէջ լեռնային օդին տեղ վառօդի փոթորիկ մը գտած է. թոքերը լեցուած են մշտակայ ծուխով մը որ կը քերէ կոկորդը: Իսկապէս տխուր առողջարան մըն է հոս, ուր ծերերը կը չտապեն մեռնիլ:

Մեծ հայրիկին քով մարդ մը որ նոր նոր եղբայրը կորսնցուցած է, կը յիշէ այն երջանիկ օրերը երբ Հայերն ու Ազերիները դրացնութիւն կ'ընէին: Մեծ մայրս Հայ է, կ'ըսէ ան ցոյց տալով Շուշիի հայկական թաղամասը: Կոտորածները, կռիւները, «կազմակերպուած արշաւ»ներով քաղաքին երկու մասերը միշտ թշնամի եղած են իրարու, մինչեւ 1920-ի այն օրը երբ Ազերիները հիմնայատակ սրբած են «Վերի» թաղը: Շուշին «թրքացուած» է: Ու անկէ ի վեր սրտերու ժանտախտ՝ ատելութիւնը չրջած է ճորակէ ճորակ:

Շուշի խորհրդային քաղաքի յատկանիշներ պահած է տակաւին: Պատերազմին պատճառով փողոցները վերամկրտուած չեն եւ ունին միշտ կայսրութեան փառքի անունները, ինչ որ անյարիր կը թուի այս հողին ուր ափ մը Հայեր ամբողջ հանրապետութիւն մը կը սարսեն:

Սալիմ Բաքուի մէջ ուսուցիչ է. գիս կը տանի Շուշիի փողոցները չրջելու. հակառակ որ կը խուսափի խոստովանելէ, այս պայքարը քիչ մը անասնային կը նկատէ. դժուար է երեւակայել թէ քաղաքագործի նոր ուժերը պիտի կարենան զանգուածներ չարժման անցընել Բաքուի արուարձաններուն մէջ կամ ծովափին վրայ: Կասպից ծովու ափին չարուած դիներուններէն դիտուած՝ Ղարաբաղի պատերազմը դեղջուկներու խաչակրութիւն մըն է:

Շուշի կը սպասէ իր ժամուն: Դիտելով լեռնաշղթաները, մարդ կը մտածէ խորհրդային կովկասին մասին, անոր ներքին կռիւներուն ու Պուշկինի նախատինքին որ կը վերաբերէր սարսափի օրերու, «ժառանգական հակառակութիւններու եւ փոխադարձ արիւնահեղութիւններու պատճառով»: Հոս, հակառակութեան վրայ կ'աւելցան եկեղեցիներն ու մզկիթները որոնք արհամարհանքով իրար կը չափեն:

Շուշիի մզկիթը ամայի է: Անոր մահիկը ժանգոտած է, իսկ բակը թափօններ լեցուած են. բանուորները խոյս տուած են դէպի հարաւ, դէպի աքսորի դուռը: Լաչին իջնող ճամբուն աւրողջ երկայնքին դժբախտներու չարասիւններ կը հանդիպին. տասնեակ բեռնակառքեր, ինքնաչարժեր ու տրակտորներ լեցուած են արտասովհար գիւղացիներով: Ոչ ոքի տրամադրութիւնը լաւ է:

Վախին բուն պատճառը Լաչինէն անդին է. կը վախնան որ Հայաստան պատերազմի մը մտնէ ու իր քաղաքագործը ղրկէ իր արեւելակողմը: Հակառութիւնը հոն է որ կայսրութեան անհատաստալի քայքայումին ճարճատիւնները սպասելի էին, ինչպէս՝ Ռուսաստանի եւ Ուկրանիոյ, կամ Ուրալեան մահմետականներուն մէջ եւ մեծդի բախումներ, սակայն հարատային բարձրաւանդակին վրայ պայթեցաւ չանթը. ափաչափ հողի մը վրայ որ կրնայ պարփակուիլ որեւէ մեծ քաղաքի արուարձանի մը սահմաններուն մէջ:

Ճիշդ է որ Ռուսերը միշտ զգուշացած են այդ վառօդարանէն: Անցեալ դարու սկիզբին խաղաղած ըլլալով հանդերձ, Կովկաս երբեք ենթարկուած չէ: Մատնութիւններ, վրէժներ, չյարգուած խոստումներ ... ռուս հեծելազօրքը միշտ դժուարութիւն ունեցած է տեղացիները յաղթահարելու: Մինչ Բաքուն պաշարած էր Վրաստանի պառավարիչը՝ զօրավար Թիթիանով ազերի խանին կոդմէ բանակցելու խնդրանք կը ստանայ: Ցածորակ դաւադրութիւն մը. ռուս զօրավարը ծուղակ մը կը ձգուի ու կը սպանուի: Ատիկա չարդիլեր թէեւ որ քաղաքը իյնայ:

Լաչին, ճիւնածածկ զառիվերներով քաղաքին մէջ զօրահաւաք կը կատարուի: Կամաւորները հապճեպ 17 տարեկան են, ճիւնին խրած ոտքերով, ժժգոյն դէմքեր ունին, հագուած՝ կարմիր բանակի համազգեստը: Սալիմ գիս կը տանի փոքրիկ թէյարան մը որուն պատուհանները, տարօրինակ է, գողութեան դէմ սարքուորումներ ունին, կարծէք գողնալու բան մնացած ըլլար մոայլ այդ խորշին մէջ որուն աթոռները կը ճռնչեն նստողներու ծանրութեան տակ: Փողոցին հանդիպակաց կողմը, Սալիմ բաղնիք մը ցոյց կուտայ ինծի. հոն, այդ թրքական բաղնիքին մէջ նորակոչները մարտական վարժընթաց կը կատարեն: Փողոցները լեցուն են անմպատակ մարդոցմով որոնք այնպէս կը թուի թէ բնաւ չեն աճապարեր միանալու բաղնիքի բազմութեան: Ծագրածուի չարժումներով կը դիտեն զինուորական քանի մը բեռնակառքերը որոնք կը մատուցին դէպի անջատման գիծը տանող զառիվերը:

ՕԼԻՎԻԷ ՎԷՊԷՐ

(Շար. 2)

ՑՈՒՇԵՐ
ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ
Մասն Բ.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՑԷԼ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

-- 24 --
ԱՆՑՔ ԵՓՐԱՏԷՆ

Ամայի ըլլան մը հասած էինք, մէկ կողմերնիս տափարակ ծառազարդ տարածութիւն մը, միւս կողմերնիս հսկայական ժայռ մը կը բարձրանար: Երեկոյ էր, արեւը սկսած էր մարը մտնել, այդ պիտի չեր դիտին ափին, քարեր գլուխնիս բարձ ընելով իրարու վրայ պառկեցանք: Դիտը չչելով – չառաչելով զարնուելով կողմնակի ժայռերուն, փրփրալից կը հոսէր, այնքան ընդարձակ էր որ միւս ափը հազիւ կը տեսնէինք: Կը զարմանայի. այսքան ջուր ուրկի՞ց կուգար, ո՞ւր կ'երթար, եւ մենք պէտք է միւս ափը անցնէինք: Այսքան բազմութիւն, այսքան չորիներ, ի՞նչպէս պիտի անցնին դիտին միւս ափը, կ'ըսէի. դիտին ափին ալ ոչ մէկ նաւակ, ոչ մէկ լաստ կը տեսնուէր. արեւը սկսած էր բարձրանալ հորիզոնին վրայ, եւ մենք նստած դիտի ափին կը սպասէինք թէ ի՞նչ հրաման պիտի տրուի, ի՞նչպէս պիտի անցնինք դիտը:

Զօրեպանները անկէ անցնելը լաւ գիտէին, ուստի մեր բեռները վար առնելով, չորիները զոյգ զոյգ դիտին ափը բերին. անոնք պէտք է լողալով անցնէին. եւ որովհետեւ չորիները բնութեամբ ջուրէն կը վախնան, եւ քաջութիւն չունին ջուր մտնելու, ետ ետ կը քաշուէին, ուստի ամէն խումբ չորիի առջեւ մէկ ձի բերին, ձիերը աւելի քաջ լողորդներ են եւ անվախ ջուրէն, ուստի ձին առջեւէն չորիները անոր եռեւէն ջուր մտցուցին. իրենք ալ չորիներու սանձերէն բռնած, հօ՛ հա՛, հ՛օ հա՛, պոռալով չորիները առաջ կը քշէին, եւ չորիները քաշալերուած կը հետեւէին ձիուն. կային չորիներ որոնք երբ դիտին մէջտեղը կը հասնէին, չդիմանալով հոսանքին, ետ կը դառնային. չորեպանները զանոնք կը քաշալերէին եւ կը քշէին դէպի միւս դիտաւը. սակայն եղան չորիներ որոնք չդիմանալով հոսանքին, քշուեցան տարուեցան հոսանքէն դէպի վար, եւ խեղդուեցան, այս չորիներէն մէկը իմ չորեպանիս դեղեկ մէկ չորի էր, որ քշուեցաւ հոսանքէն եւ անհետացաւ եղաւ չուրերուն մէջ. չորեպանս որ բարի Քիւրտ մըն էր, տեսնելով որ իր դեղեցիկ չորին դնաց, խեղդուեցաւ, եւ քշուեցաւ չուրերէն, սկսաւ ա՛խ, ա՛խ ըսելով լալ. եւ երբ միւս ափը անցաւ, խեղդուած չորիին վրայ եղող երկու որբերը տեղաւորեց երրորդ չորիի մը քամակին. ամբողջ օրը տեւեց այս չորիներու անցքը:

Երեկոյեան դէմ, մօտակայ գիւղէն լաստ մը, բաւական մեծկակ լաստ մը բերին, եւ 50, 50 որբեր մէջը դնելով դիտին միւս ափը անցուցին. բարեբախտաբար լաստին ոտքերը քալ Քիւրտեր էին, զօրաւոր բազուկներով, լաստը ուժգնին կը հրէին դէպի միւս ափը, երբ դիտին մէջտեղը կը հասնէին, դիտին հոսանքը կը քշէր դէպի վար, այնպէս որ ճիշդ մեր դիմացը չէինք կրնար իջնել այլ չատ վարերը, բայց առանց վտանգի ամբողջ որբերը անցուցին դիտին միւս ափը:

Կրնաք երեւակայել, ի՞նչ խառնակութիւն դիտին երկու ափերուն վրայ, որբերէն ոմանք իրենց ունեցածները կորսնցուցին, ուրիշներ իրենց դրամները, չատեր կուլային, բայց ի՞նչ կարելի էր ընել, փառք Աստուծոյ որ կեանքերնիս ապահով էր:

-- 25 --
ԴԷՊԻ ՈՒՐՖԱ

Եփրատի դժուարին անցքէն վերջ, մենք մեր ճամբան չարունակեցինք, օրերով եւ չաբաթներով դէպի օտար ափեր, չէինք դիտեր ո՞ւր կ'երթանք. ամէնքս յոգնած էինք ճամբորդութենէն: Վերջապէս օր մը հասանք լեռնային չրջան մը, քարոտ բլուրներ, սակայն այդ բլուրները խաղողի այգիներով ծածկուած էին, որթատունկերը, գետին պառկած, անխնամ. կը հասկըցուէր որ խնամող ձեռքեր չկային, եւ սակայն որթատունկները բեռնաւոր էին առատ խաղողով. Հայերու այգիներ էին, մենք մօտեցեր էինք Ուրֆային, նշանաւոր քաղաքին, ճերմակ ողկոյզները կախ, մարդոց ձեռքերուն կը սպասէին. չորեպանները ըսին թէ այս այգիները Հայոց այգիներն են եւ այժմ տէր տիրական չունին: Եղանակը տաք էր, ամառնային, քաղցը, ծարաւը մեզ կը նեղէին, ուստի չորեպաններու քաջալերանքին վրայ մեծերս չորիներէն վար ցատկեցինք եւ մտանք այգիներուն մէջ. սկսանք անյապօրէն ուտել եւ մեր զրպանները լեցընել: Կը բերէինք, կը լեցնէինք անուշկներուն մէջ եր կրկին կը մտնէինք այգի. կրկին կը քաղէինք, այնպէս որ երբ վերադարձայ չորիս՝ տեսայ որ անուշկը խաղողով լեցուն էր, նստելու տեղ մնացած չէր. հիմա կը մտածեմ որ մեր Ուրֆա հասնիլը պէտք էր Սեպտեմբերին եղած ըլլայ, քանի որ այդեկութքը այդ չրջանին էր:

(Շար. 23)

(Շար. Ա. էջէն)

Եւրոպա, Հռոմէն եաք կ'անցնի Պրիւսէլ եւ դալ չարթու ալ (երեքշարթի եւ Չորեքշարթի) Փարիզ, ուր հաւանաբար տեսնուի Միթերանի հետ, ի. Տիմայէն եաք:

ՓԱՐԻԶ ՏԷՎԷՃԵԱՆ, Անթոնիի եբեսիոհան - քաղաքապետը (ԼՌ-ՓԷ-ԼՌ), կ'ուզէ որ պիկ-պանկ մըն ալ տեղի ունենայ այլի մօտ: Կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյի անդամ, մեծ պատրանքներ չի սնուցաներ սակայն ինչ կը վերաբերի իր առաջարկին: Փաթրիք ՏԷվԷճեան ԻՒ-ՏԷ-ԼՃ / ԼՌ-ՓԷ-ԼՌ չատ լայն մեծամասնութիւն մը չի փափաքիր, որպէսզի «անհանդուրժելի չդառնայ»: Իրեն համար չհաւատացիչ կ'ըլլայ 347 երեսփոխան:

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ (ՍԷֆիւռիթէ Սոսիալ) բացը 12,5 միլիառ Ֆրանք է 1992-ի համար եւ վերջին երեք տարիները հաշուելով, ընդհանուր գումար 40 միլիառ է:

ՄԱՐՋԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՎԱՂԱՆՑ ՔՈՐՍԻԿԱՑԻ ՄԷՋ

Քորսիքա կղզին երկու ակումբներով կը մասնակցի Ֆրանսայի ախոյենութեան 2-րդ դասակարգի խաղերուն՝ Պաստիա եւ Այաչիօ. Պաստիան զօրաւորագոյնն է. վաղանց հաւասար մնացած է անոր հետ:

Այս անգամ, Հ. Մ.-ին հակառակորդը պիտի ըլլայ Այաչիօ. երթ մրցման, վաղանց յաղթած էր՝ (3 - 1): Բայց, Շաբաթ իրիկուն, Հ. Մ.-ը պիտի խաղայ Քորսիքայի մէջ, ուր միշտ գժուար եղած է յաղթել տեղական խումբին, աւելի քան խանդավառ համակիրներուն առջեւ:

Բարեբախտաբար, Հ. Մ.-ը բարձր մըրցամարդութեամբ, կը յուսանք, պիտի ներկայանայ մարզադաշտ, քանի որ կըրցած է, անցեալ շաբաթ իրիկուն, վերջ տալ իր անյաջողութիւններու շարքին, յաղթելով (3 - 1), անակնկալօրէն, Միւլհուզի զօրաւոր կազմին: Հ. Մ.-ը պիտի ջանայ ուրեմն կրկնել երթ մրցման իր արդիւնքը: Պիտի ջանայ...

Վաղանցի պահեստին, Ֆրանսայի 4-րդ դասակարգի առաջնութեան մէջ, կը մնայ լաւ դիրքի վրայ. յաղթած է, ժիւռայի մէջ, Տոլի՝ (1 - 0) ու բարձրացած դասաւորումի 3-րդ աստիճանին վրայ, մինչ իր յառաջիկայ մրցակիցը, Շաբաթ իրիկուն, Ֆ. Ք. Կրընոպլը 4 կէտերով աւելի վար է իրմէ: Հ. Մ.-ին յաղթանակը յուսալի է:

Իսկ Հ. Մ.-ին 3-րդ կազմը, լիկի 2-րդ դասակարգին մէջ, պիտի մրցի, Սէն - Մօրիսի դաշտին վրայ, Լիոնի մօտ:

***

ԻՍԻ ՎԵՐՍՏԻՆ ԱՌԱՋԱՏԱՐ

Անցեալ կիրակի, Փարիզի լիկի չրջանային պատուոյ դասակարգին մէջ, 13-րդ հանդրուանն էր. կը մնան տակաւին 9 մրցումներ:

Իսի-ի Հ. Մ.-ը յաջողած է վերադանալ իր առաջատարի դիրքը՝ զոր կորնցուցած էր 15 օր առաջ:

Հայանուն խումբը, Վէլիզիի դաշտին վրայ, յաղթած է անսովոր տարբերութեամբ՝ (6 - 0), մինչ իր դլխաւոր մրցակիցը, Սարսէլ, կը զոհանար հաւասարութեամբ մը Մառլիի հետ, առանց գոլի:

Վէլիզի խմբակին տակաւ կազմերէն մէկն է, բայց վեց գոլերու տարբերութիւնը խրախուսիչ է հայանուն ակումբին համար որ ախոյենութեան ակիզբէն ի վեր կը մնայ լուրջ յաւակնորդ մը՝ մանելու, առաջին անգամ ըլլալով, լիկի պատուոյ դասակարգին մէջ: Երթը, սակայն, մինչեւ Մայիս, կը մնայ վտանգալից:

Վալ - տը - Մառնի առաջնութիւն, Օրլի - Ալֆորվիլ Հ. Մ.՝ (1 - 1):

***

Հ. Մ. Ը. Մ. ԿԸ ՅԱՌԱՋԱՆԱՑ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ ՄԻՋ

Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն - Տէսին, կիրակի օր, Ուլէնի մէկ, տեղւոյն Ալֆա ակումբին դէմ ունեցած է գժուար խաղ մը. արդիւնք՝ (0 - 1). Հ. Մ. Ը. Մ. կ'ունակուի այսպէսով Ռոնի բաժակի 1/8-րդ աւարտականին:

Յառաջիկայ կիրակի, վերադարձ ախոյենութեան՝ ուր 5-րդ է, լիկի 3-րդ դասակարգի իր խմբակին մէջ: Իր յառաջիկայ մրցակիցը պիտի ըլլայ Էմի (Սաւուա) խումբը՝ որուն յաղթած էր երթ մրցման՝ (1 - 0):

Երկու մրցակիցները հաւասար ուժեր կը ներկայացնեն: Անտեղի կ'ըլլայ ակնարկել՝ նախատեսելու Հ. Մ. Ը. Մ.-ի յաղթանակը:

Վ. Ս.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՓԱՐՈՋ

Փարիզեան Շրջանի Հայաստանեայց Առաբելական Եկեղեցիներուն մէջ
բոլոր եկեղեցականներուն
մասնակցութեամբ

Մեծ Պահքի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, յաջորդաբար՝ Ուրբաթ իրիկունները ժամը ճիշդ 7-ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

Ուրբաթ, Փետրուար 26, ե. օր Մեծի Պահոց:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին. Քարոզիչ՝ ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

MARSEILLE
LA MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12 - 14, rue St.-Bazile, Marseille 1er
organise une conférence exceptionnelle
Mardi 2 Mars à 20 heures 30
avec

Hélène Carrère d'Encausse
de l'ACADEMIE FRANCAISE

«La situation dans le Caucase et en Arménie»

La soirée sera animée par
Garo HOVSEPIAN
et Jean KEHAYAN
— *Entrée libre* —
— Si vous souhaitez poser des questions à Mme Hélène Carrère-d'Encausse, merci de les adresser à la MAJC avant le 1er Mars.

GYMNASE LAPIERRE
Allée du 8 Mai 1945 (Grand Ensemble)
ALFORTVILLE

Dimanche 28 Février à 15 heures

GRAND GALA
des
ARTISTES

AU PROFIT
DE
l'ARTSAKH

sous la présidence d'honneur de
Monsieur RENÉ ROUQET
Député Maire d'Alfortville

avec la participation
du Groupe AGHTAMAR — GRICHA — VICKEN — ROUPEN YEREVANTSI — YERSO — DUO ZEPUR

organisé
par le Comité Arménie Karabagh

L'INSTITUT ARMENIEN DE FRANCE
L'ASSOCIATION NATIONALE DES ANCIENS COMBATTANTS
ET RESISTANTS ARMENIENS
vous convient à une

RENCONTRE - DÉBAT

«La politique française et l'Arménie»

Président d'Honneur de la soirée
RENÉ MONORY
Président du SENAT
avec la participation des représentants des partis politiques français
le Lundi 1er Mars à 20 h 15 précises
CENTRE NATIONAL DES ARMEES
8, place Saint-Augustin, Paris 8e
avec le soutien du Forum des Associations Arméniennes de France.

ԿՈՐՈՍՑ ԽՍՋ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը չնորհակալութեամբ ստացած է չուէտահայ գաղութէն 20 թոն բրինձ, 150 քիլօկրամ թէյ եւ 20·000 քուրոն դրամ որ պիտի յատկացուի հիմնական դեղօրայքի գնման:

Կապոյտ Խաչը իր խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնէ Շուէտի մեր հայրենակիցներուն:

Կապոյտ Խաչը յանձնառարութիւնը կը ստանձնէ այս բոլորը Հայաստան եւ Արցախ փոխադրելու եւ յանձնելու:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՑԱՆՉՆԱԽՕՐՄԲԸ

կը հրաւիրէ ձեզ՝ ներկայ գտնուիլ Կիրակի, Մարտ 7, ժամը 15-ին Արծրունի Ջրաշէնեան սրահին մէջ պատուելու

Մեր ՄԵԾ-ՄԱՅՐԵՐՆ ու ՄԵԾ-ՀԱՅՐԵՐԸ

անակնկալներ՝ ճոխ սեղաններու չուրջ:

Մուտքը ազատ է:

LE COMITE DE PARIS
de
l'U.G.A.B.
a le plaisir de vous inviter au vernissage
suivi d'un cocktail de

Mireille Goguikian Dabbaghian
(*peintures*)

le Jeudi 4 Mars à partir de 19h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Exposition du 5 Mars au 19 Mars

Heures d'ouverture : de 18h à 22h

LA MAISON DE LA CULTURE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX
sous la présidence d'honneur de
Monsieur le Député - Maire
André SANTINI
vous invite à la présentation du livre

LES ARMENIENS DANS L'EMPIRE OTTOMAN A LA VEILLE DU GENOCIDE

925 documents photographiques

30 cartes géographiques —
3000 localités recensées —
7000 noms répertoriés

de Raymond H. KEVORKIAN
et Paul B. PABOUDJIAN

le Vendredi 5 Mars à 20h30

45, rue de la Défense, Issy-lès-Mlnx.

ԿՅՈՒՆԻՔԻ

Անվերսի (Պելժիա) Հայ Տան համար, (քաղաքի կեդրոնը, հանդստեան պայմաններով օժտուած) հայերէն եւ ֆրանսերէն դիտացող անհատ մը կամ միջին տարիքի զոյգ մը:

Դիմել՝ հետեւեալ հեռախօսի թիւերուն. -

Օրուան մէջ. -
32 - 3 - 2334945
Գիշեր. -
32 - 3 - 8284782

MANIFESTATION

La Croix Bleue des Arméniens de France organise une manifestation contre les massacres, les prises d'otage et les tortures des femmes et des enfants du Karabagh.

La Croix Bleue des Arméniens de France appelle toutes les organisations et toutes les personnes qui sont solidaires avec les victimes innocentes du Karabagh et de l'Arménie à venir se joindre à elle, *le samedi 27 Février à 17 heures*

A PARIS : SUR LE PARVIS DE NOTRE DAME DE PARIS
A LYON : PLACE BELLECOUR

Venez nombreux avec vos aînés et vos enfants.

Sur place, un brassard et une bougie vous seront distribués.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 20, Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի տարեկան պարահանդէսը - բացառիկ անակնկալ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

***

Համազգայինի ԴԻՄԱԿ թատերախումբը
Մարտ - 19, 20, 21 -

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղը բացառիկ ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Փետրուար 27-ին, կէսօրէ եաք ժամը 3-ին Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Որոշումներ խիստ կարեւոր կէտերու չուրջ. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27-28
SAMEDI-DIMANCHE
27-28 FEVRIER
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· — Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 18·006 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 18.006

ՄԱՄՈՒԼ

«LA CROIX»

(26 Février)

L'Arménie asphixiée par le blocus

«Լա Քրուա», առաջին էջի վերոյիշեալ խորագրին զատ որ կ'ընկերանայ Հայերու ամէնօրեայ դժուարութիւնները ներկայացնող նկարի մը, յաջորդական երկու էջերն ալ նուիրած է «ընչահեղձ Հայաստան»ին, բաւական երկար յօդուածով մը, պատմական հակիրճ տեղեկութիւններով Ղարաբաղի մասին եւ հարցազրոյցով մը Ազոնիի վերափոխան -- քաղաքապետ՝ փաթրիք Տէվէճեանի հետ:

Յօդուածով նկարագրուածին մէջ մասնաւոր նորութիւն մը չկայ: Հայաստանի վիճակին նկարագրութիւնը, առանց վանելանութեի, առանց էլեկտրականութեան հոսանքի, յաճախ նաեւ՝ առանց ջուրի եւ հացի: Յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ կազմուղի յաջորդական պայթումներուն, նորոգութիւններէն եաք հասած անբաւարար քանակին, Սեւանայ լճին մակարդակին անկումին եւ այն հեղնական կացութեան որ առեղծուած է, քանի տասը տարի առաջ Հայաստան 13 միլիառ քիլովաթ ելեկտրական ունէր զոր լայնօրէն կ'արտածէր: Հոս ալ անշուշտ սխալներ չեն պակսիր, ինչպէս երկրաշարժին զոհերու թիւը (25·000), կամ Մեծամօրի հիւլէական յանգոյն վիակումը վերագրել միայն այդ երկրաշարժին: Կակնարկէ հաւանական վերաբացման որ սակայն երկար ժամանակի կը կարօտի եւ ջուրէ 15 միլիոն տոլարի կը նստի (նախ պէտք է որոշուիմը տրուի...): Անիկա Ռոթիվէլ քանի մը սրատճմլիկ պարագաներ ալ կ'ոգեկոչէ, ինչպէս Շահմանեանէն տեղահանուած Բաֆֆին որ կնոջը եւ երեք զաւակներուն հետ կ'ապրի օրական 100 կրամ հացով եւ բաժակ մը թէյով, երբ ելեկտրականութիւն տրուի եւ կարելի ըլլայ ջուր տաքցնել: Տեղ գտած են նաեւ Վլադիմիր Մովսիսեանի յայտարարութիւնները գաղթականներու մասին, բայց, ինչպէս ըսինք, խորհրդածութիւններէ զատ, տրուած տեղեկութիւններու եւ օրինակներու աղբիւրը գրեթէ բացարձակապէս Ա.Ֆ.Փ. գործակալութիւնն էր լոկ, արդէն լոյս տեսած էին այլ թերթերու մէջ, այսինքն՝ անտիպ չեն:

Ընչահեղձ Հայաստանը միայն միջազգային օգնութեան չնորհիւ կրնայ ապրիլ եւ այս ուղղութեամբ արդէն օգնաւեր մեկնած են (վերջինը՝ փետրուար 24-ին, 250 թոն ապրանքով): Ներքին ճակատի մասին, կը գրէ Անիկա Ռոթիվէլ, յուսախաբութիւնը մեծ է եւ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան կը բախի ազգայնական ընդդիմութեան մը, կոթնած ժողովրդային դժգոհութեան վրայ: Քաղաքական կուսակցութիւնները դինքը կը մեղադրեն ի մէջ այլոց որովհետեւ երկրին Սահմանադրութիւն մը չեն չնորհած եւ կը պահանջեն իր լիազօրութեանց նուազումը: Պարզ է որ եւ բոլորը զիտակից են ասոր լուծումը միայն Ղարաբաղի հարցին կարգադրութենէն կրնայ գալ:

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի, փաթրիք Տէվէճեան վստահ է որ Հայերը կը յաղթեն, որովհետեւ իրենց հողի վրայ են: Երկու ժողովուրդներու (Հայ եւ Ազերի) համակեցութիւնը այլեւս կարելի չէ նկատել, ոչ թէ անոր համար որ Հայերը անհանդուրժող են, այլ որովհետեւ հարցերը չատ հեռու գացած են:

Փաթրիք Տէվէճեան լաւատեսութեամբ ալ կ'եզրակացնէ. -- «Հայերը կը յաղթեն, որովհետեւ իրենց պատմութեան արդիւնքն է: Դիմադրած են բոլոր արշաւանքներուն 2500 տարիէ ի վեր, ոչ ոք կրցած է զիրենք հշել իրենց հողերէն»...:

Մեղա՛յ, մեղա՛յ Արարատին:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ ՏԵՍՆՈՒԵՑԱՆ

ՀԱՅ -- ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուրբաթ, փետրուար 26-ին, վերջ կը կը գտնէր Պոլսոյ մէջ, Սեւ Ծովու տընտեսական համագործակցութեան Խորհրդարաններու նախագահներու ժողովը, որ անցած է լաւ մթնոլորտի մը մէջ: Հինգշաբթի, փետրուար 25-ին, համաձայնութիւն գոյացած է որ տնտեսական համագործակցութեան խորհրդարանական վեհաժողով մը գումարուի եւ այդ ուղղութեամբ որոշուած են՝ Պոլիս, Ցուռնիսի երկրորդ վիսուն:

Այս առընչութեամբ միացեալ յայտարարութիւն մը տորագրուած ու հրապարակուած է յաջորդ օրը: Նոյն իրիկունը, Հինգշաբթի, փետրուար 25, Թուրքիոյ Խորհրդարանի նախագահը ճաշ մը տուած է ի պատիւ մասնակցող երկիրներու (Ռուսաստան, Ռումանիա, Ադրբեջան, Մոլդովա, Վրաստան, Հայաստան) Խորհրդարաններու նախագահներուն: Այս ճաշէն եաք, Ադրբեջանի եւ Հայաստանի Խորհրդարաններու նախագահները՝ Ի. Կամպարով եւ Բ. Արարքչեան աւելի քան մէկ ժամ դլուխ դլխի տեսակցութիւն մը ունեցած են որու ընթացքին չօչափած են բոլոր հարցերը: Ընդհանուր ձեւով աւելի տեղեկատուութեան բնոյթ ունեցող խօսակցութիւն մըն է որ տեղի ունեցած է:

***

Հինգշաբթի, փետրուար 25-ին, Պարոյր Հայրիկեան իր չաբաթական (Հինգշաբթի) ցոյցը կազմակերպած էր, միշտ պահպանելով Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի հրաժարականը: Ըստ մամուլի Ֆրանսական գործակալութեան, որու արձագանգած էին «Ֆիկարօ» եւ «Լիպերասիոն» փետրուար 26-ին, 10 հազար հոգի մասնակցած են: Նոյն աղբիւրին համաձայն Պարոյր Հայրիկեան կ'ուզէ համախմբում մը կազմել միւս ընդդիմադիր կուսակցութիւններուն հետ, որպէսզի չնայ կառավարութիւնը տապալել:

Գերագոյն Խորհուրդի մէջ կը չարունակուին վիճաբանութիւնները նախագահական լիազօրութեան նուազումի վերաբերեալ: Հ. Ց. Դ. խմբակցութիւնը կ'ուզէ որ խորհրդարանական վարչակարգ հաստատուի:

***

Հոմ զատած, ինչպէս ըսինք, Հայաստանի պատասխանատուութիւնը կազմուած էր Ժիրայր Լիպարիտեանէ եւ Ալեքսանդր Պէդիճեանէ: Ղարաբաղի կողմէ ալ, ժողովին մասնակցող պատասխանատուները կը դլխաւորէ Նախարարներու Խորհուրդի նախագահի Առաջին տեղակալ՝ Բորիս Առուչանեան, անդամ են նաեւ Ղարաբաղի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան անդամ՝ Հրանտ Աճէմեան եւ Պաշտպանութեան Պետական Կոմիտէի նախագահի Արտաքին յարաբերութեանց խորհրդական՝ Արկադի Ղուկասեան:

***

Մարտակերտի շրջանը նոյն կացութիւնը կը տիրէ, հայկական ուժերը տէր կը մնան իրենց ազատագրուած շրջաններուն:

***

Փետրուար 25-ին, բաւական լուրջ մարտութիւններ կան Շրջանային Խորհուրդի եւ քաղխորհուրդի միջեւ, նաեւ այլ վայրեր: Ցոյս կայ, Երեւան, Ուրբաթ առաւօ, որ չատ սուր հանգամանք չստանայ. այդ նպատակաւ ալ Երեւանէն յանձնաժողով մը մեկնած էր Գորիս: Ըստ երեւոյթին արտաքին հակառակորդը չի բաւեր մեղի, ներքինն ալ անհրաժեշտ է...:

***

Հայաստանի Արտաքին փոխ-նախարար Ա. Կիրակոսեանի Թիֆլիս այցով հայվրացական հանդիպումներ տեղի ունեցած են որոնց ընթացքին քննարկուած են փոխ-յարաբերութիւններու զարգացման հարցերը: Ա. Կիրակոսեան ծանրացած է կազմուղի յաջորդական պայթումներով Հայաստանի մատնուած վիճակին վրայ: Իսկ Վրաստանի Արտաքին նախարարը Ա. Կիրակոսեանի յանձնած է իր նախարարութեան դիրը ուր ներկայացուած են Վրաստանի իշխանութիւններուն դիրքորոշումները խնդրոյ առարկայ հարցերուն ու երկկողմանի յարաբերութիւններուն մասին:

Բանակցութիւններ տեղի ունեցած են նաեւ Վրաստանի վարչապետ Թենկիլ Սիկուայի հետ, կազմուղին միասնական պաշտպանութեան կարելիութեան, Վրաստանի տարածքով անցնող Հայաստանի բեռներուն անարգել տեղափոխման եւ Վրաստան -- Հայաստան երկաթուղիին անխափան աշխատանքը ապահովելու խնդիրներուն մասին: Վրացական կողմը խոստացած է երկարատեւ ելեկտրական խզումներ չկատարել նոյն երկաթուղիին վրայ:

Համաձայնութիւն ձեռք ձգուած է երկու երկիրներու պաշտպանութեան ու ներքին գործերու նախարարներու հանդիպում կազմակերպելու, յատկապէս կազմուղի միասնական պաշտպանութեան խնդիրներուն քննարկումին համար:

Ա. Կիրակոսեանի Թիֆլիս գտնուած միջոցին Վրաստանի Արտաքին նախարարը անոր յանձնած է նաեւ իր նախարարութեան այն դիրը որ կազմուղի պայթումներն ու անօրինական այլ արարքներ կը բացատրէ Վրաստանէն դուրս գտնուող յեղափոխական ուժերու, աւազակախումբերու գործունէութեամբ: Գրութեան մէջ նշուած է թէ երկու ժողովուրդներու բարեդրացիական գոյակցութիւնը չի կրնար կասկածի ենթարկուիլ աւազակային քանի մը արարքներու պատճառով: Աւանք կը նկատուին երկկողմանի բարեկամական յարաբերութիւնները ապակայունացնելու միտող ազդակներ:

***

Հակառակ կարգ մը լուրերու պործակալութենէ արտայայտած վերապահութեան, ՀԱՊ-ի երկիրներու հանդիպումը Երեւան տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 30-ին: Այս հաստատումը կատարած է Արտաքին Նախարարութեան մամուլի քարտուղար Ա. Սաֆարեան, նշելով որ այս ուղղութեամբ իր հաւանութիւնը տուած է Մինսկի աշխատանքներու խումբի ղեկավար Պ. Կարաչինիա, Հայաստան կատարած քննական այցելութենէն եաք:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՑԱՆՊԱՍՏ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ԸՍՏ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ

Փետրուար 26-ի «Թէրճիւման» օրաթերթը Ա. էջի «Հայերը կռնակէն զարկին» խորագիրով կ'անդրադառնայ Միացեալ Նահանգներու հայկական լոպիներու հակաթուրք եւ հակաադրբեջանական դործունէութեան: Գլխաւոր ըսուածը այն է որ մինչ մամուլը Հայերու դժուարին կացութեան մասին յաջորդական դրութիւններու տեղ կուտայ, միւս կողմէ Սփիւռքի եւ յատկապէս Միացեալ -- Նահանգներու հայութիւնը կը գործէ հակաթուրք տրամադրութիւններով. այսպէս, Ներկայացուցիչներու ժողովին արտաքին գործերու յանձնախումբին տրուած բանաձեւ մը կ'առաջարկէ որպէս յարձակող տարր պատժել Ադրբեջանը ու ճնշում բանեցնել Թուրքիոյ վրայ, որպէսզի կողմնակալ դիրք չբռնէ, Ղարաբաղի հարցին մէջ: Բանաձեւին հեղինակն է Միչիկանի դեմոկրատ երեսփոխան Տէյվիտ Պոնիըը որ 1986-ին կը դլխաւորէր Հայերու ցեղասպանութեան բանաձեւը Քոնկրէսի վաւերացումին ներկայացնող խումբը: Ներկայի բանաձեւը կը պահանջէ նաեւ որ Միացեալ -- Նահանգներ վաւերականութիւն օժանդակութիւն կատարէ Հայաստանի ու ՄԱԿ-ի եւ ՍԷՀ -- ԷՍ -- ՍԷ -- Ը-ի չրջանակներուն մէջ արդար լուծում մը դտնուի խնդրին:

«Թէրճիւման» կ'անդրադառնայ նաեւ «Ուաշինկթըն Փոսթ» եւ «Ուաշինկթըն Թայմզ» թերթերու նոյն նիւթին նուիրուած էջերուն, դանդատելով որ հարցը վարպետ դարձուածքով մը ներկայացուած է որպէս քրիստոնեայ -- մահմետականի բախում մը: Ամերիկեան թերթերը կ'ըսեն թէ Թուրքիոյ հետ լաւ յարաբերութիւն մշակելու Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի ջանքերով հանդերձ, ընդդիմութիւնը որ Սփիւռքի քանի մը միլիոն ազգայնական Հայերու նեցուկը կը վայելէ, պատուար կանգնած է կարգ մը դիջումներու, եւ ատոր փոխարժէքը կը վճարէ Հայաստանի ժողովուրդը:

Թուրք մամուլին համաձայն ամերիկեան հեռատեսիլն ալ լայն տեղ կուտայ Հայաստանի կացութեան մասին լուրերու:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ նորընտիր նախագահը՝ Քլերիտէս իր համաձայնութիւնը տուաւ բանակցութիւնները վերսկսելու Ապրիլ 18-ին, ՄԱԿ-ի հովանաւորութեան ներքեւ: Ընտրապայքարի ընթացքին այլ թեկնածուն տրամադիր չէր ընդունելու ՄԱԿ-ի ծրագիրը որ կը նախատեսէ երկդօտի եւ երկհամայնական դաշնակցային պետութիւն մը:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը՝ Ճուլիանօ Ամաթօ (ընկերվարական) յաջողեցաւ Խորհրդարանին վստահութեան քուէն ապահովել, ինչպէս կ'ուզէր, իրրեւ հետեւանք կառավարական փոփոխութիւններուն որոնց ձեռնարկած էր, երկու հրաժարումներէ եաք:

ՌՈՒԱՆԻ Մայր տաճարին մէջ, Փետր· 25-ին տեղի ունեցաւ Ժան Լրքանիւէի յուղարկաւորութիւնը, որու ներկայ եղան վարչապետ Պէրլուսկոնի, Լօրան Ֆապիւս եւ քաղաքական բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչներ, ներառեալ՝ հանդիսաւոր: Պարզ է որ ընդդիմութեան բոլոր պարագլուխները եկած էին վերջին յարգանք մը մատուցանելու անոր որ խորհրդանիշն էր կեդրոնին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մարդկային իրաւանց խորհրդակցական ազգային յանձնախումբը իր տարեկան տեղեկագիրը ներկայացուցած է, ուր կը հաստատէ որ ցեղապաշտ արարքները նուազած են, բայց 5-ի վրայ մէկ Ֆրանսացի կրնայ համոզուած ցեղապաշտ մը նկատուիլ, 3-ի վրայ մէկ Ֆրանսացի ալ այդ վտրգութեան ենթակայ է:

ՅԱՌԱՋԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒՀԻ

Մ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հիմնադրութեան լուրէն ամիսներ առաջ «Հայաստան» հիմնադրամը կրկին այժմէականացաւ անոր տնօրէնուհիին՝ Մանուշակ Պետրոսեանի Ֆրանսա այցելութեամբ. այդ այցելութեան ամէնէն կարեւոր արդիւնքը այն եղաւ որ հայաշատ երեք կեդրոնի մէջ ստեղծուեցան տեղական յանձնախումբեր որով կիրարկութեան փուլին անցած կարելի է նկատել հիմնադրամի գործը: Այս առաջին քայլերուն իսկ անոր կ'ընկերանան հարցականներ, մտահոգութիւններ ու սուտ-դումի կարօտ կէտեր: Առաջին խանդավառութիւններու հանդարտելէն ու մանաւանդ արտաքին օժանդակութիւններու ճակատագրին մասին մտահոգիչ արձագանգներէ ի վեր, նման ձեռնարկներու դէմ առաջին օրէն կանգնած անտարբերութեան պատուարին քով սկսած է բարձրանալ վստահութեան պակասի, թերահաւատութեան պատնէշն ալ: Ոչ ոք կասկած ունի համազգային նման քայլի մը անհրաժեշտութեան որուն յապաղումը արդէն անբացատրելի է չառերու համար: Այսուհանդերձ, անհրաժեշտ է որ կասկածները, մտահոգութիւնները ըլլան, որպէսզի կարելի առաւելագոյն մասնակցութեամբ մը ձեռնարկը ունենայ յուսալի յաջողութիւնը:

Յատկապէս այս կէտերուն մասին ներկայ պատասխանատու անձնաւորութեան բացատրութիւնները ունենալու ու անոնցմով ապահովութիւն գտնելու մտադրութեամբ մեկնեցայ զրոյցը Տիկին Մանուշակ Պետրոսեանի հետ, «Յառաջ»ի խմբագրատան մէջ, անոր Երեւան վերադարձի օրն իսկ, Փետրուար 17-ին:

**

Հ.- «Հայաստան» հիմնադրամը ունի «համազգային» որակումը. Հայաստանի բնակչութեան թիւին հաւասար ու ընդհանուր առմամբ բարգաւաճ Սփիւռքով մը որուն սակայն ոչ մեծամասնութիւնը գործօն հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ Հայաստանի հանդէպ, ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ «համազգային» բնոյթը:

Պ.- Նախ եւ առաջ, հիմնադրամը պէտք չէ դիտել որպէս դրամատնային համակարգ որ համայն հայութեան կողմից մասնակցութիւն ունենայ: Իր էութեամբ դա համազգային մի գաղափարախօսութիւն է: Ոչ մի մեծ կառոյց կարող է ստեղծուել առանց գաղափարախօսութեան. յատկապէս այնպիսին որ համախմբի համայն հայութիւնը: Նման գաղափարախօսութիւն պիտի լինի ժամանակակից ընկերութիւն ու մեր մնայ որեւէ կազմակերպութեան, կուսակցութեան կամ անհատի ներքին կամ անձնական չափից: Այդ գաղափարախօսութիւնը այսօր մեր պետութեան հզօրացումն է: Այս նպատակի չուրջ է որ պէտք է համախմբել բոլոր ուժերը, անկախ՝ իրենց քաղաքական, կրօնական պատկանելիութիւնից: Եւ մենք ուղղակի վստահ ենք որ նա դառնալու է մեր միասնութեան դրսեւորումը:

Ինչ վերաբերում է կառոյցի ներսում Հայաստան - Սփիւռք յարաբերութիւնների մշակմանը, մի բան միանշանակ է. Հայաստանի անկախութեան ձեռքբերման հետ Սփիւռքը ձեռք բերեց եւս մի հնարաւորութիւն. այն է ապրել իր բնականութեան երկրում որպէս լիարժէք քաղաքացի եւ մասնակցել տուեալ երկրի օրէնսդրութեան համաձայն, իր հայրենիքի նիւթական զարգացմանը:

Երբ Հայաստան անկախացած չէր, Սփիւռքը ժամանակ առ ժամանակ քաղաքական հարցեր էր ձեւակերպում, պահանջներ ներկայացնում: Այսօր, դրանք Հայաստանի իշխանութեան պարտականութիւնն են, ինչպէս՝ հայկական հարցի վառ պահուելը:

Հայաստանի ժողովուրդը ձեռք բերելով իր անկախութիւնը, յանուն այդ գաղափարախօսութեան դիմակայում է ներկայի բոլոր դժուարութիւններին:

Այս երկու իրարից տարբեր իրավիճակներում գտնուող մեր հատուածները մասնակցութեան ձեւի տարբերութիւններով նպաստում են նոյն խնդրին: Եթէ այսօր հայաստանցու պարտքն է դիմանալը ամէն տեսակի փորձութիւններին, որպէսզի կայանայ մեր անկախութիւնը, սփիւռքցու պարտականութիւնն է իր մասնակցութիւնը բերել մեր միասնութեան կայացման: Արժանապատուութեան հարց է նաեւ ատիկա որ կը միտի չնչտելու ոչ միայն մշակոյթի տէր ժողովուրդի մեր բնոյթը: Մեր պետականութիւնը կայացնելու, զայն պահպանելու պարտքը ունի այսօրուայ Հայը ու այս գործընթացի մէջ հիմնադրամը գործնական հնարաւորը կը լինի համայն հայութեան միասնութեան: Այլ խօսքով, ազգային մեր միասնութեան ներկայի փորձաքարն է հիմնադրամը:

Հ.- Այսքան կարեւոր հարցի մը մէջ կարելի չէ շրջանցել վստահութեան պատգամը: Ու յատկապէս վերջին շրջանին Սփիւռքէն կատարուած օժանդակութեան տեղ չհասնելուն ու չարաշահումներու մասին այլ լուրեր բաւական խախտած են Սփիւռքցիին վստահութիւնը. արեւէ կերպ պէտք է ներքոգրի աւ, որպէսզի հիմնադրամը յանգի ակնկալուած յաջողութեան: Ի՞նչ կ'ըսէք այս մասին:

Պ.- Կառոյցների անհաւատարութիւնը մեծ դժգոհութեան պատճառ է, ժամանակի հարց է. մենք չենք կարող մշտ - երկու տարի սպասել որ այդ համակարգը սկսի գործել որպէսզի կառուցողական նոր կազմակերպութիւնները գործի անցնենք: Գիտակցելով նաեւ մեր իրաւապահ մարմինների գործունէութիւնը, մենք կրկնակի լրջութեամբ ենք մշակել հիմնադրամի կառոյցը:

Ֆինանսական որոշումների կայացման կարգը, դրամական մեխանիզմը, ծրագրերի գործնականում կազմակերպումը եւ ընթացիկ վերահսկողութիւնը ամենակարեւոր խնդիրներն են հիմնադրամի գործունէութեան մէջ եւ այդ ամբողջ համակարգը յստակ ձեւակերպուած է: Այսպէս, «հիմնադրամի միջոցները չորքսանաւորութեան մէջ կարող են դրուել հոգաբարձուների խորհրդի որոշմամբ՝ համապատասխան փինանսական փաստաթղթերի վրայ, առնուազն երեք հոգաբարձուների (այդ թւում մէկը Սփիւռքից) ստորագրութեան առկայութեան դէպքում»:

Մենք, պարբերաբար, համայն հայութեանը մեր հանդէպ («Հիմնադրամ», առաջին թիւը՝ 1992) եւ լրատուական միջոցներով տեղեկացնելու ենք ամբողջ գործունէութեան մասին եւ ներկայացնելու մանրամասն հաշուետուութիւն: Հիմնադրամի կատարուած բոլոր նուիրատուութիւնների վերաբերեալ նոյնպէս տեղեկացնելու է անդորրագիր:

Հ.- Ի՞նչպէս պիտի ըլլայ նուիրատուութիւնը:

Պ.- Դրամական մուծումները պիտի կատարուեն միայն դրամատնային համարով, իսկ յանձնախումբերը քարտղէական աշխատանք տանեն: Սփիւռքի հայաշատ կեդրոններում երկու հաշիւ է բացուած. մէկը տեղական յանձնախմբի, միւսը ուղղակի հիմնադրամի հաշիւն է որի լիազօր ստորագրութիւնը հոգաբարձուների խորհրդից միայն երեք հոգի ունեն:

Հ.- Հիմնադրամին կազմաւորման ու գործունէութեան կարգը լոյս տեսաւ մեր թերթի Ապրիլ 24 եւ 25 / 26-ի թիւերուն մէջ, իսկ յանձնախումբերու տեղական մարմինները գոյացան այսօր միայն. այսինքն՝ աւելի քան ութ ամիս ետք. ի՞նչպէս բացատրել այս յապաղումը այսքան կենսական խնդրի մը մէջ:

Պ.- Յապաղումի պատճառ էին կառուցային դժուարութիւնները. Սփիւռքի յանձնախումբերի կազմութիւնն ու Հայաստանում գործնական ծրագրերի կազմակերպումը: Այսօր, արդէն Ֆրանսայում կարեւորն կատարուել է: Կազմուել

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԱՄՈՒՐ ԿԵՑԻՐ»

Շատ սիրելի ու արժէքաւոր երէց մէկ բարեկամուհիս հիւանդութենէ մը վերջ ապաքինած էր: Յարգելի դէմք մըն էր ան, որուն նկատմամբ հիացում ունեցած էի միշտ: Հեռաձայնով փնտռեցի զինքը, որպէսզի «անցեալ ըլլայ» ըսեմ ու կատարեալ ապաքինում մաղթեմ: Բարեմաղթութիւնները ըրի եւ ամէնէն վերջ ալ անճակատօրէն ըսի.

-- Ամուր կեցիր, մենք պէտք ունինք քեզի:

Երբ ընկալուչը տեղը դրի, ես դժգոհ մնացի իմ վերջին մաղթանքէս: Մտածեցի, թէ ի՞նչ կը նշանակէ դիմացինին հրահանգել. «Ամուր կեցիր»: Արդեօք կա՞յ աւելի անիմաստ թելադրութիւն մը, մինչեւ իսկ բարոյալքիչ յանձնարարութիւն մը: Բարեբախտաբար մարդոցմէ շատեր չեն տեսներ այն քիչ մը անհաճոյ ու ժխտական յիշեցումը, որ թաքուն կեր-պով կայ այդ «ամուր կեցիր»ին մէջ: Ուշադիր եղիր, սխալ քայլ մը մի առներ, չըլլա՛յ որ անտես առնես այս կամ այն խոհեմութիւնը, այլապէս լաւ չըլլար քեզի համար, դարձեալ կը հիւանդանաս, նոյնիսկ աւելի ճակատագրական կացութիւն մը կը ստեղծուի քեզի համար: Այսինքն, կը մեռնիս: Այս յիշեցումը չկա՞յ մեր այդ անմեղ ու խմաստուն «ամուր կեցիր»ին մէջ: Մանաւանդ որ երբ կ'ա-ւելցնես թէ, «մենք պէտք ունինք քեզի»:

Շատ լաւ, բայց դիմացինը ի՞նչ պիտի խորհի այդ վայրկեանին: Չէ՞ որ ան

են տեղական յանձնախմբերն ու համաֆրանսական կեդրոնական մի խորհուրդ:

Պէտք է ասել նաեւ որ Սփիւռքը ինքը կազմակերպուած չէր որ ունենար ներկայացուցչական մարմին որը կը դիւրացնէր յանձնախմբերի ստեղծումը: Մենք հաւատում ենք որ հիմնադրամը մեծ դռնծօն է դառնալու Սփիւռքի կազմակերպչական հարցում եւս:

Հ.- Հայաստանի մէջ ի՞նչ արձագանգ ունեցաւ հիմնադրամը:

Պ.- Հայաստանի շրջաններում լայն արձագանգ գտաւ. ամէնէն յուզիչներից էր Սպիտակցիների մասնակցութիւնը. նրանք նուիրեցին ոսկի եւ դրամական դումարներ:

Հ.- Մինչեւ այսօր հիմնադրամի յանձնախումբեր ունեցան Ֆրանսայէ գատ ո՞ր գաղութները:

Պ.- Ռուսաստանը, Միացեալ - Նահանգները, Լատին ամերիկեան երկիրները՝ Արժանթինը, Ուրուկուէյն ու Պրազիլիան, Անգլիան, Գերմանիան եւ Զուիցերիան ունեն իրենց յանձնախումբերը: Ինչպէս ասացի, հիմնականը կատարուել է ու մնում է կիրարկումի հանդրուանը:

**

Կիրարկումի հանդրուան կը նշանակէ քարոզչական, կազմակերպչական լուրջ աշխատանք, յանգերու համադրում, հաշուետուութիւն. այս բոլորին դոյութեամբ պայմանաւորուած է պետականութեան կայացման գործին անհրաժեշտ ծրագիրներու իրագործումը ու անոնցմէ միայն առաջին երեքին - Զանգեզուրի ծրագիր, Աղէտի գօտի, «Արցախ» ծրագիր - համար նախատեսուած պիւտճէն կը հասնի չուրջ 2·5 միլիոն տոլարի: Տակաւին կան զաղթականներու, մշակութային խնդիրներու եւ հազարումէկ այլ պահանջքները որոնց դոհացումով Հայաստան կրնայ ամուր պետականութեան, իսկ Ժողովուրդը՝ վերջապէս բնականոն պայմաններու տէր դառնալ:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պոմոնայի հայ համայնքը կորսնցուց իր երկյադոյն անղամներէն Գրիգոր Պոյաճեանը:

Այն սերունդի մը վերջին վկաներէն էր, որուն համար հայկական ազգային կեանքը եւ իր զաղափարական ընտանիքը եղան ամէնէն նուիրական ասպարէզը:

Գրիգոր Պոյաճեանի կեանքը եղաւ տեւական պայքար մը. պայքար մը ներկան ապահովելու, փրկելու եւ նոյն ատեն վաղուան կառուցումը պատրաստելու:

Վաղուան կառուցումը խմաստուրից իր հայ մարդու կեանքը, գծեց իր հան-

յանկարծ զարձեալ պիտի սկսի ինքն իրեն հարցնել, թէ ի՞նչ կրնայ ընել ինքզինք ամուր պահելու համար: Ահաւասիկ դիմացէն իր ամենասիրելի բարեկամը կը յիշեցնէ, թէ կրնայ զարձեալ հիւանդանալ, կրնայ ճակատագրական անկում ունենալ: Ինք արդէն զգուշութեան բոլոր միջոցներուն դիմած է, բայց ասկէ աւելի ի՞նչ կրնայ ընել: Կա՞յ արդեօք բան մը զոր կրնայ ընել եւ չըներ անզիտակցաբար:

Ապաքինած հիւանդ մը, որ այլեւս վստահ է թէ կատարելապէս ապաքինած է եւ վերագտած է իր բարոյական կորովը յանկարծ կրնայ կասկածներու ենթարկուիլ, երբ չուրջէն չարունակ իրեն կ'յանձնարարեն ամուր կենալ, ուշադիր ըլլալ: Այդ վայրկեանէն սկսեալ ան արդեօք իր մօտ պիտի չգտնէ՞ նոր անհանգըստութիւններ, որոնք զոյութիւն չունեին իրականութեան մէջ:

Անճնապէս կը հաւատամ, որ մարդ մնծ բան մը չի կրնար ընել ինքզինք ամուր պահելու համար: Այո՛, բնականարար պիտի ըսուի որ ընելիք շատ բան կայ: Հոկել անդրպահնոնի վրայ, խուսափիլ վնասակար անդրդեղներէ ու յոռի ունակութիւններէ, հեռու մնալ մանաւանդ հոգեցնցումներէ, անքնութենէ, բացառիկ յոգնութենէ, եւայլն, եւայլն: Մարդ որքա՜ն շատ բան կրնայ յանձնարարել ուրիշի մը, երբ խնդրոյ առարկայ դառնայ այդ ուրիշին առողջութիւնը: Բայց կ'արժէ որ նախ հարցնենք, թէ մենք պիտի կարենա՞յ ի՞նք իրագործել այն յանձնարարութիւնները, զորս ուրիշին կը թելադրենք, յետոյ կ'արժէ նաեւ հարցնենք, թէ մարդ իսկապէս կրնա՞յ բաներ մը ընել ամուր պահելու համար ինքզինք: Չէ՞ որ յաճախ տեսած ենք բազմաթիւ սիրելիներ, որոնք իրենց կեանքը կորսնցուցին երբ ծայրայեղ եւ չափազանցեալ ուշադրութիւն կը կեդրոնացնէին իրենց առողջութեան վրայ: Չէ՞ որ անկարելի կը սպասքի այն մարդը որ չափազանց ուշադրութիւն կ'ընէ չսպասքելու համար:

Շատ ալ չենք սխալիր թերեւս, եթէ ըսենք, որ ինքզինք ամուր պահելու միակ ու ամէնէն ապահով միջոցն է չմտածել ինքզինք ամուր պահելու մասին: Դիմելով հանդերձ առողջապահական անհրաժեշտ բոլոր միջոցառումներուն, երջանիկ է այն մարդը, որ կրնայ մոռնալ թէ պարտաւոր է ինքզինք ամուր պահել: Երջանիկ է այն մարդը, որ իր հոգիին խորէն կըրնայ արբել կասկածն ու վախը, որ դէպի ապագայ կրնայ նայիլ ինքնավստահութեամբ ու անխառն լաւատեսութեամբ: Աշխարհի վրայ կան մարդուն կամքէն կախեալ բաներ ու կան կամքէն անկախ բաներ: Երջանիկ է այն մարդը, որ իր կամքէն կախեալ ամէնէ ինչը կը գործադրէ, բայց կը մոռնայ այն միւսները, որոնք իր կամքէն կախեալ չեն:

Օր մը բարեկամներէս մէկը, երբ կը խօսուէր առողջապահական խիստ կանոններու մասին, ուսերը թօթուեց ու ըսաւ.

- Լա՛հ, ես ի՞նչ կրնամ ընել, օր մը անպայման պիտի մեռնիմ եւ այդ մէկը բնաւ դիս չի հետաքրքրեր: Իմ հարցս չէ: Թող ուրիշները խորհին...:

Կրնա՞նք դաս մը քաղել այս խորհրդաւոր պատասխանէն...:

Ռ. Հ.

բային ծառայութիւններուն ուղին, ներչնչեց հաւատք եւ տուաւ խոյանք իր քաղաքական ընտրութիւններուն եւ համոզումներուն: Զրահուած Հ. Ց. Դաշնակցութեան պաշտպանութեամբ՝ ծառայեց ազգին: Տուաւ իր կեանքի ամէնէն լեցուն եւ դալար տարիները: Ջիւերուն վիճակած է զոհուելու, նուիրելու պարտաստակամութիւնը եւ փոխարէնը ոչինչ ապասելու, եթէ ոչ իտէալներու եւ պաղատիարներու իրականացումը: Այդ քիւերէն էր Գրիգոր Պօյաճեան:

Ծնած էր Խարբերդի Բերչենճ գիւղը, պարուս սկիզբը: 1915-ին, իր ամբողջ ընտանիքը տարագրուած ու աքսորի ճամբուն վրայ սպաննուած է: Ինք ազատած է եւ ապաստան գտած Թուրքի մը մօտ, 1915-էն մինչեւ 1919: Այս շրջանին իր ընտանիքին վրէժը լուծելու համար մասնակցած է կռիւներու Թուրքերուն դէմ եւ կատարած՝ մաքրապործումներ: Եղած է այն ուժ մը երիտասարդներէն որոնք ուժ եւ պիշեր պաշտպանած են իրենց գիւղի Ս. Գէորգ եկեղեցին չյանձնելու համար Թուրքին: 1919-ին, իր կեանքի ապահովութեան համար մտած է Խարբերդի ամերիկեան որբանոցը: 1923-ի սկիզբը մեկնած է Հալէպ եւ 1924 Օգոստոսին հասած է Մարսէյլ: Ամիս մը մնալէ յետոյ, աշխատանքի համար մեկնած է Սէն Թ'Էթիէն ուր մտած է Հ. Ց. Դ.եան շարքերը մասնակցելով «Անտօք» խումբի կազմութեան Վարդան Զուլարեանի, Խաչիկ Մկրտիչեանի հետ: Ցաճախ եւ հպարտութեամբ կը յիշէր կեանքի իր այս հանգրուանը: 1925 Յուլիսին է որ վերնապէս Գրիգոր Պօյաճեան կը հաստատուի Մարսէյլ: Նախ կ'անդամակցի Հ. Ց. Դ.եան Քրիստափոր Ենթակոմիտէին, ապա Ռոստոմ խումբի եւ 1934-ին Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէին: Այսպէս, կատարած ըլլալով շրջանը Դաշնակցութեան հիմնադիր երրորդութեան:

Նկարագրով յախուռն, խառնուածքով պայքարող, բնաւորութեամբ միշտ անհանգիստ, Գրիգոր Պօյաճեան ունէր կուսակցական զօրեղ ջիղ, նախաձեռնող ոգի, միշտ պատնէշի վրայ, ծառայասէր, զոհաբերուող, լեցուած էր եռանդով, հաւատքով եւ լաւատեսութեամբ: Մինչեւ իր վերջին չունչը ապրեցաւ իր գաղափարներով:

Մեր հանդիպումներուն թէպէտ յաճախ կ'ոգեկոչէր անցեալը, երէկուան կուսակցական եւ ազգային կեանքն ու անցուդարձները, բայց միշտ հետաքրքիր եւ մտահոգ էր ներկայով: Վստահաբար եթէ ֆիզիքական վիճակը թոյլ տար խօսքէն դարձեալ կ'անցնէր գործի: Իրեն համար հայրենիքը մնաց սեւեռական ապրումի եւ հայ դիրքն ու թերթը խորան պաշտամունքի: Իր այլ հպարտութիւններէն մին էր «Ցառաջ»ի բաժանորդ ըլլալը 1925-էն ի վեր եւ Ֆրանսայի ազատագրութիւն վազորդային, երբ «Ցառաջ»ը վերահրատարակեց Շաւարշ Միսաքեան, թերթը տուն տուն ցրուել եւ ծախելն էր երթէ գաղտնօրէն, քանի կային այդ օրերուն հայ համայնավարներու մատնութիւնները, դասալքութիւնները, եղբայրասպաւ արարքները:

Գրիգոր Պօյաճեանի վաստակը գնահատելի է Մարսէյլի Հ. Ց. Դ.եան կեանքին մէջ ուր վարեց տասնամեակներ պատասխանատու պաշտօններ: Նոյնպէս վաստակը գնահատելի է Մարսէյլի ազգային եկեղեցական կեանքին մէջ որպէս Պօմոնի թագական Խորհուրդի անդամ եւ ատենապետ, որպէս Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային Առաջնորդարանի երեսփոխանական ժողովի եւ Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան անդամ: Այլ խօսքով, Գրիգոր Պօյաճեան չուրջ 60 տարիներու ընդմէջէն գործունէութիւն մը ունեցաւ Մարսէյլի գաղութին ներս:

Գրիգոր Պօյաճեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետրուար 4-ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Շահան Ա. Քհնյ. Տէմէեան վեր առաւ ողբացեալին արժանիքները, նկարագրի գիծերը, ծառայասէրի եւ պայքարողի ոգին եւ բերած մասնակցութիւնը իր եւ իր սերնդակիցներուն գաղութներու կազմութեան եւ հայկականութեան գործին մէջ: Դամբանական մը արտասանեց Կարօ Ցովսէփեան: Թաղման կարգի արարողութեան մասնակցեցան՝ Մովսէս Ա. Քհնյ. Քալէնտէրեան, Մակար Ա.ծկր. Քհնյ. Նաճառեան, Վարդեվառ Քհնյ. Գասպարեան:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴԱՂԹԱԹԷ ԴԱՂԹԱԹ

ԿԼԷՆՏԷՑԻ «Պետրոսեան» սրահին մէջ, Փետ. 14-ին, տեղի ունեցած է «Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութեան դասախօսական երեկոյթը: Բացումը կատարած է Միւրթեան անդամներէն՝ Արմէն Կարապետեան որ տեղեկութիւններ տուած է կազմակերպութեան մասին (հիմնուած Փարիզ, 15 տարի առաջ): Ցաջորդ խօսողը եղած է Էմիլ Ցովհաննեան որ ծանրացած է տարուած աշխատանքներուն վրայ, չեշտելով այն բարիքները զորս կազմակերպութիւնը կը կատարէ նախ՝ հողին, երկրին կապելով հայ երիտասարդութիւնը: Ցետոյ բեմ հրաւիրուած են արշաւանքներուն տարիներու ընթացքին մասնակցողներ, մանրամասնութիւններ տալով Քէսապի եւ Հայաստանի մասին: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է կազմակերպութեան նախագահ, յատկապէս այս առթիւ Փարիզէն եկած՝ Գեղամ Գեւոնեան: Ան, լուսաբանելով մանրամասնութիւններ տուած է կազմակերպութեան տարած գործունէութեան մասին, Քէսապի չրջակայ հայ գիւղերու մէջ, Ատրպատականի Ս. Թադէոս առաքեալի, Ս. Ստեփանոս նախավկայի եւ Ծործորի մատրան նորոգութեանց մասին: Ցուցադրած է նաեւ մօտ հարիւր լուսապատկերներ: Խօսած է նաեւ Մեսրոպ Արք. Աշճեան, որ իր ղնահատական խօսքը բերած է: Ցաջող ձեռնարկ մը, որ դոհ ձգած է բոլորը:

***

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայոց ազգային Արարատ աղջկանց դպրոցը այցելած է, Ցունուար 30-ին, թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք.: Տեսչուհին տեղեկութիւններ տուած է դպրոցի մասին որ այժմ 489 աշակերտուհիներ ունի: Արտակ Արք. նման այլ այցելութիւններ ալ տուած է «Արաքս», «Շանթ» եւ այլ ազգ. վարժարաններ:

***

ՊՈՒՐՃ-ՀԱՄՈՒՏԻ Հայ Կաթողիկէ Միութեան սրահին մէջ, Ցունուար 12-ին, հանդիպում մը տեղի ունեցած է հայ ծերունիներու հետ, կազմակերպութեամբ լիբանահայ միջ-բարեսիրական հաստատութեանց: Համախմբուած են աւելի քան 300 ծերունիներ որոնք 4-5 ժամ, ուրախ պահեր ապրած են, հիւրասիրուելով եւ կաղանդչէքի նուէրներով: Ազգ. առաջնորդարանի ընկերային ծառայութեան մարմինը, Հայ Կաթողիկէ Ազգասախնամը, Հայ աւետարանական ընկերային ծառայութեան բաժինը, ԼՕՒՐ-ճինիչեան յիշատակի ձեռնարկը եւ ՔԱՀԼ-ը (ազգ. կուբանոց - ծերանոց) մասնակցած են իրենց նիւթական օժանդակութեամբ: Խրախճանքը հովանաւորած են երեք յարանուանութեանց պետերը: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը, հրաւիրուած նուագածուներով եւ երգիչներով, բայց նաեւ ծերունիներով: Օրուան խօսքը արտասանած է Բարսէն Վրդ. Ջամեան:

ՇՈՒՇԻԻ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ԳԼԽԱՊՏՈՑՏԸ

Պահակակէտին մէջ, որ վայտաչէն հիւղակ մըն է փոքր պարտէզի մը եզերքը, կը հանդիպիմ փոխ քաղաքապետին. դինուորական համազգեստով է: Ռասիմ Ապտուլլաեւ երիտասարդ Ստալինի կրկնօրինակ մըն է. վրացական թաւ պեխեր ու յօնքեր, դէպի եռեւ սանրուած մազեր: Շրջապատած՝ չարաղործի դէմքով երեք -- չորս մարդոցմով, մեղ սեղան կը հրաւիրէ ուր դրուած է երշիկ, վոտկա եւ տեղական դինի: Ցաղաղաստիրական ճառ մը արտասանել կը սկսի, ինք եւս կը յիշէ անցեալ ժամանակը, յետոյ ալքոլին օգնութեամբ ճառը կը դառնայ ոգեմատչունչ. «Հոս ոչինչ կը յարգուի. եթէ այսպէս չարունակուի, ուղղաթիռներուն վրայ պիտի կրակենք»: Իմչ մռայլ աղդարարութիւն:

Կորսուած այս անկիւնին մէջ որ նախկին Կայսրութեան հանդարտութեան կը սպասուէր այսօր, մարդիկ կռուիլ սկսած են քարերով: Ապա նկուղներէն հանած են հին հրացանները որոնք դրուած էին զարարաղեան քոնեակին չիչերուն քով: Աւելի եռք, սկսած են մահաբեր դէնքեր չինել արուեստական կերպով, Ցաջորդած է ռուսական դինանոցներու վրայ յարձակումի չրջանը երբ կողոպտուած են պահեստները ու որպէս հերոսական աւար, դրաւուած՝ քանի մը հրասայլեր: Վերջին հանդրուանին երկու կողմերն ալ միջազգային սեւ չուկային սկսած են դիմամթերք գնել. հրթիռներ, հակաօդային արքեր, ականներ եւայլն: Ահա թէ ինչպէս Կովկասեան չրջանին այս պատահիկը վերածուեցաւ վառօդի տակառի մը որ կը սպասուէր տիրել այլ չրջաններու եւս...:

Լաչինի զառիվեր ու զառիվար փողոցներուն մէջ քալեցի: Շատ ծախու բան չկայ, խանութներն ալ հազուադէպ են. առեւտուրի սիրտ չկայ: Հոս եւս, ինչպէս Շուշիի մէջ, անցեալին վերաբերող տուեալները կամաց մը ջնջուած են: Լաչինի անցքը, լեռնային այս երազը որ կը բաժնէ Ադրբեջանն ու Հայաստանը, դարասկիզբին Քիւրեղու բնակավայրը էր. այդ պատճառով ալ չրջանը արժանացած էր Կարմիր Քիւրտիստան անունին: Հետզհետէ Ազերիները հոն բնակութիւն հաստատեցին ու Քիւրտերը փոքրամասնութեան վերածուեցան. վերջին չրջանին ալ Հայերը հեռացան հոնկէ: Գիւղերը հիմնուեցան հալճեպով: Լաչին 70 տոկոսն է միայն:

Լռութեան պարտադրուած այս պատեբազմին մէջ խառնաչփոթ ստեղծողը ճակատին չատ անկայուն, յարմարցուած բնոյթն էր: Փամփուշտակալներ կապած պատանիներ, լիսէականներ որոնք հապճեպով խորհրդային համազգեստներ հագուած էին, կամաւորներ որոնք չէին դիտեր թէ ո'ր ուղղութեամբ պէտք էր կրակել, այնքա՛ն անորոշ էր ճակատը ու թշնամին ցրուած: Մարդ կը մտածէ որ այս պայմաններուն մէջ ստելութիւնը չատ հեռուն չի տանիր. յետոյ կը տեսնուի որ այդ հովիտին մէջ, առնուազն դար մը, կարելի չէ մտածել համակեցութեան մասին: Իսկ Բաքուի մէջ ազգայնական դեկավարներ, վրէժի ու իչխանութեան ծարաւով ամէն օր աճուրդը կը բարձրացընեն. «Հանրապետութիւնը երբեք ազատ պիտի չըլլայ առանց Ղարաբաղի վերանուաճման»: Անդին, ճակատին վրայ պատերազմին պարագլուխները անհամբերութիւն կը յայտնեն.. «Մեր համբերութիւնը սահման ունի» կ'ըսէ Ռասիմ, Ստալինի կրկնօրինակը:

Իմչ տարօրինակ միջանկեալ գօտի: Ոչ յստակ բնոյթով այդ անցքը, Լաչինը, սեղմուած՝ պատերազմող 2 պետութեան միջեւ, բեմայարդարումի կտորի մը կը նմանի որ ամէն վայրկեան կրնայ փուլ դալ: Ցետոյ, երիտասարդ նորակոչները Թրքական բազնիքին մէջ մարդելու տանիլ իմչ իմաստ ունի: Լաչինէն բաժնուելով այն տպաւորութիւնը ունեցայ թէ խոյս կուտայի Կորստեան մատնուած քաղաքէ մը: Լեռնային Գոմոր մը, որ մեղաւոր է արդիլեալ պտուղին չատ մօտը ապրած ըլլալով: Ժողովուրդներու բարեկամութիւնը, իրականութիւն է որ գոյութիւն ունեցաւ միայն համայնավարական ծեփին տակ: Բայց ազատութիւնը, հոս, պատերազմի ծնունդ տուաւ: Ու ան արգելք չեղաւ որ վերը ցեխոտ խրամատներուն մէջ, վոտկային ու մեծութեան երազներուն միջեւ, զիւղական բռնատէրեր յայտնուին, զէնք պահանջելով, որպէսզի աւելի ամրօրէն հաստատեն խմբապետի իրենց իչխանութիւնը: Պահակակէտի փայտաչէն պատչգամին յենած, սարսռագի մը տածելով Կովկասի ճակատագրին մասին: Հիներու բառով՝ Պրոմէդէոսի հողը, բռնատէրերու ածո՞ւ մը պիտի գառնայ արդեօք: Այդ իրիկուն տխուր յիչատակներ պաչարեցին զիս, մանաւանդ երբ տեսայ թէ Ռասիմ խնամք տարած, յարգած էր իր պեխերը:

ՕԼԻՎԻԷ ՎԷՊԷՐ

(Շար. 3 եւ վերջ)

«Voyage au pays de toutes les Russies», Olivier WEBER (Ed. quai Voltaire, Paris, 1992).

ՑՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՆՈՒԷՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մասն Բ.

Գրեց՝ Հ. ՄԻՔԱՑԷԼ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

-- 26 --

ՈՒՐՖԱ

Փոքր էի, աչխարհագրութիւն սորված չէի, եւ առաջին անգամ էր որ Ուրֆա քաղաքին անունը կը լսէի. հին չատ հին պատմական քաղաք է եղեր, Աբրահամ Նահապետին օրով չինուած:

Մեզմէ առաջ Տիարպաքըրի ճամբով հոն հասած էր աղջիկներու կարաւանը, կառքերով եւ տեղաւորուած էին չէնքին մէջ. իսկ մեզ տեղաւորեցին բակին մէջ վրաններու տակ. աղջիկներու խումբին մէջ էր նաեւ Ֆիլօր քոյրս, հոն գիւրաբ գտանք եւ չուրջ ամիս մը Ուրֆա մնացինք, ինչո՞ւ չեմ գիտեր. քոյրս տեսնելով որ ճամբու ընթացքին ազատուեր ենք, փոխեց չապիկնիս, լուաց մեզ:

Այս ամառուն մը ընթացքին, Ուրֆա մեր բնակութեան օրերուն, քանի մը ընկերներով գացինք քաղաքը տեսնելու, քարաչէն քաղաք մըն էր, բերդին չուրջ սանդխաձեւ վար կ'իջնէր, նման Խարբերդի. չրջեցանք քաղաքին փողոցները, չատ մարդու չհանդիպեցանք, քանի մը թուրքեր գլուխնին կախ, առչեւնին էշեր ձգած քաղքէն դուրս կ'երթային. իսկ Հայերու ոչ մէկ հոգւի, քաղաքը կէս ամայի էր, չուկան առուտուր չկար:

Ուրֆայէն չարունակեցինք մեր ճամբան ջորիներով եւ հանդիպեցանք Մուսուլ գացող չոգեկառքի գծին, զարմացայ. ի՞նչ էր, ինչի՞ կը ծառայէր այս երկաթուղին, չէի գիտեր. անցանք վրայէն եւ ահա քանի մը բլուրներէ վար իջնելով դարձեալ հանդիպեցանք Եփրատ գետին, գետին միւս կողմը կը տարածուէր ճըրագուլս սուրիական քաղաքը, հասած էինք սուրիական սահմանը: Ջորեպանները մեզ տարին մինչեւ գետին եզերքը եւ հոն վար իջեցուցին ջորիներէն, ջրով մեր ճամբորդութիւնը որը քանի մը ամիս տեւեց, վերջացեր էր. առջեւնիս Եփրատն էր, պէտք էր անցնիլ եւ մտնել սուրիական սահմանը: Ջորեպաններուն մեր վերջին բարեւները տուինք եւ անոնք իրենց ջորիներուն գլուխները դարձնելով վերադարձան Խարբերդ:

-- 27 --

ՍՈՒՐԻԱ

Սուրիա այդ ժամանակ Ֆրանսական իչխանութեան տակ էր. մեր իջած տեղէն քիչ վար կը տեսնուէր Եփրատի վրայ ձգուած երկաթէ կամուրջը որ պատերազմի ժամանակ փլած էր և անանցանելի էր, ուստի մենք պէտք էր նաւակներով անցնէինք միւս ափը: Ֆրանսացի պետութեան պաշտօնեաներ հասան դեսին միւս ափը, եւ մեզ փոխադրեցին սուրիական հող. երկար տեւեց մինչեւ որ հազարաւոր որբեր միւս ափը փոխադրեցին. երեկոյ էր, մեզ լեցուցին բեռնատար վակոններու մէջ եւ հասանք Հալէպ. հոն մեզի դիմաւորեցին Հայեր եւ կերակուր տուին. եբեկոյեան կէս գիչերին չոգեկառքը չարունակեց իր ճամբան եւ յաջորդ օրը հասանք Պէյրութ եւ տեղաւորուեցանք Անթիլիասի մէջ,

Հոս կը վերջանայ իմ անցեալէն յուչերը, թողլով ապագային պրել յաջորդ եղելութիւններու չուրջ: Փառք Աստուծոյ որ մեզ ողջ -- առողջ հասցուց նոր նաւահանգիստ մը, նոր հորիզոն եւ նոր ապարէզ, որքա՛ն իմաստութեամբ:

(Շար. 24 եւ վերջ)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Վավա Սարգիս Խաչատուրեանի եւ Նուարդ Ալպաճեանի *մահուան 9-րդ տարելիցներուն առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 500 Ֆր. կը նուիրեն «Ծառաջ»ի բարգաւաճման:*

***

Մէթր Շաւարշ Սեւլօնճեանի յիշատակին, Պր. Ռաուլ Գազանճեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Ծառաջ»ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՋ-ի Լիոն -- Վիլէօրպանի Ազգային մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ

40, rue d'Arménie, Lyon 3e

Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն նկատի պահուիլ:

***

ԿԱՊՈՑ ԽԱՋԻ Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղը բացառիկ ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Փետրուար 27-ին, կէսօրէ հաք ժամը 3-ին Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Որոշումներ խիստ կարեւոր կէսաերու չուրջ. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՆՍ. -- Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրքիսեան 1500 Ֆր.:

***

ՄԱՐՍԻԼՅ. - Պր. Գալուստեան 100 Ֆր.:

***

ՀԻԼԻՒ. -- Պր. Մխքայէլեան 100 Ֆր.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անվերսկ (Պելժիա) Հայ Տան համար, (քաղաքի կեդրոնը, հանգստաւէտ պայմաններով օժտուած) հայերէն եւ ֆրանսերէն դիտցող անհատ մը կամ միջին տարիքի զոյգ մը:

Դիմել՝ հետեւեալ հեռախօսի թիւերուն. --

Օրուան մէջ. --
32 -- 3 -- 2334945

Գիշեր. --
32 -- 3 -- 8284782

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

CENTRE CULTUREL SAINT MESROB

accueille

M. PASCAL CARMONT
Consul Général de France

le Jeudi 4 Mars à 20h 45

pour une
CONFERENCE
ayant comme thème

"Le rôle des Arméniens en Egypte au XIXe siècle"

10 bis, rue Thouin — Paris Ve
Mos *Monge / Cardinal Lemoine*

—— Entrée libre ——

CROIX BLEUE

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour son Centre de Vacances à Bellefontaine (Jura), pour la période de Juillet-Août 1993 :

— *deux directeurs diplômés*
— *deux adjoints de direction*
— *deux assistants sanitaires : étudiant en médecine* (3ème année validée), *assistant social, ou infirmier diplômé d'Etat*
— *des hommes d'entretien, ayant le permis de conduire*
— *des moniteurs diplômés du BAFA*
— *des cuisiniers et aides cuisiniers*

(réponse avant le 30 mars)

Les candidatures sont à envoyer à l'adresse suivante :

Croix Bleue des Arméniens de France
Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 48. 24. 46. 57.

MARSEILLE

LA MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12 - 14, rue St.-Bazile, Marseille 1er
organise une conférence exceptionnelle
Mardi 2 Mars à 20 heures 30
avec

Hélène Carrère-d'Encausse

de l'ACADEMIE FRANCAISE

«La situation dans le Caucase et en Arménie»

La soirée sera animée par
Garo HOVSEPIAN
et Jean KEHAYAN
— Entrée libre —

— Si vous souhaitez poser des questions à Mme Hélène Carrère-d'Encausse, merci de les adresser à la MAJC avant le 1er Mars.

LA MAISON DE LA CULTURE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX
sous la présidence d'honneur de
Monsieur le Député - Maire
André SANTINI
vous invite à la présentation du livre

LES ARMENIENS DANS L'EMPIRE OTTOMAN A LA VEILLE DU GENOCIDE

925 documents photographiques

30 cartes géographiques —
3000 localités recensées —
7000 noms répertoriés

de Raymond H. KEVORKIAN
et Paul B. PABOUDJIAN

le Vendredi 5 Mars à 20h30

45, rue de la Défense, Issy-lès-Mlnx.

MANIFESTATION DE SOUTIEN A L'ARMENIE

le Mardi 2 Mars à 18 heures
à l'angle du Quai d'Orsay et de l'avenue du Général Gallieni

Pour que la France :

— exige de l'Azerbaïdjan la levée immédiate du blocus et obtienne du Conseil de Securité de l'ONU sa condamnation
— obtienne de la Communauté européenne des sanctions à l'encontre de l'Azerbaïdjan et la suspension de son aide économique jusqu'à la levée totale du blocus
— obtienne de la Turquie, sans conditions préalables, l'ouverture des voies de communications reliant l'Arménie au monde extéreur
— soutienne l'Arménie démocratique et ses efforts de paix
— engage des négociations dans le cadre de la CSCE en vue d'un règlement pacifique entre le Karabagh et l'Azerbaïdjan.

FORUM DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

LE COMITE DE PARIS
de
l'U.G.A.B.
a le plaisir de vous inviter au vernissage
suivi d'un cocktail de

Mireille Goguikian Dabbaghian
(*peintures*)

le Jeudi 4 Mars à partir de 19h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Exposition du 5 Mars au 19 Mars

Heures d'ouverture : de 18h à 22h

100ème CONCERT

QUATRA

le Jeudi 29 Avril à 20 h 30

CONCERTOS
DE TCHAÏKOVSKY
(*Centenaire de sa mort*)

Avec Jean TER-MERGUERIAN
Suren BAGRATUNI
Vardan MAMIKONIAN

Détails : Prochainement.

ARMENIE
Promotion spéciale

depuis le 16 Décembre

PARIS-EREVAN-PARIS
(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)

3665 FRS

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

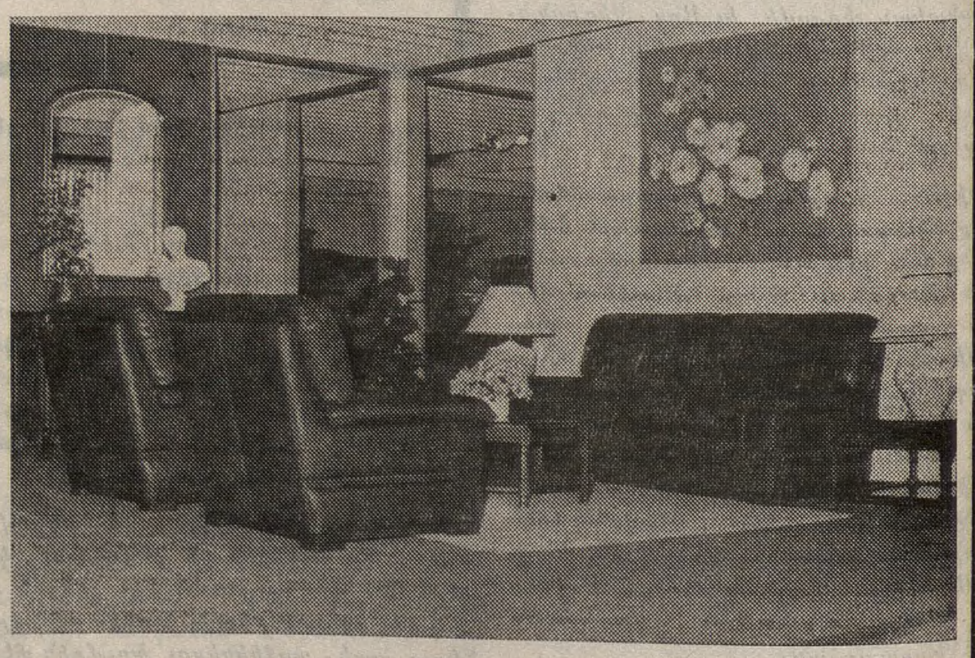
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	48, cours de la Liberté	37, rue Hanrabedoutian
75001 PARIS	69003 LYON	EREVAN 10
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 78 60 13 66	Tél. : 52 85 48
Fax : 42 61 94 53	Fax : 78 60 92 26	Fax : 52 54 48

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Ծառաջ»ի բաժանորդներուն"